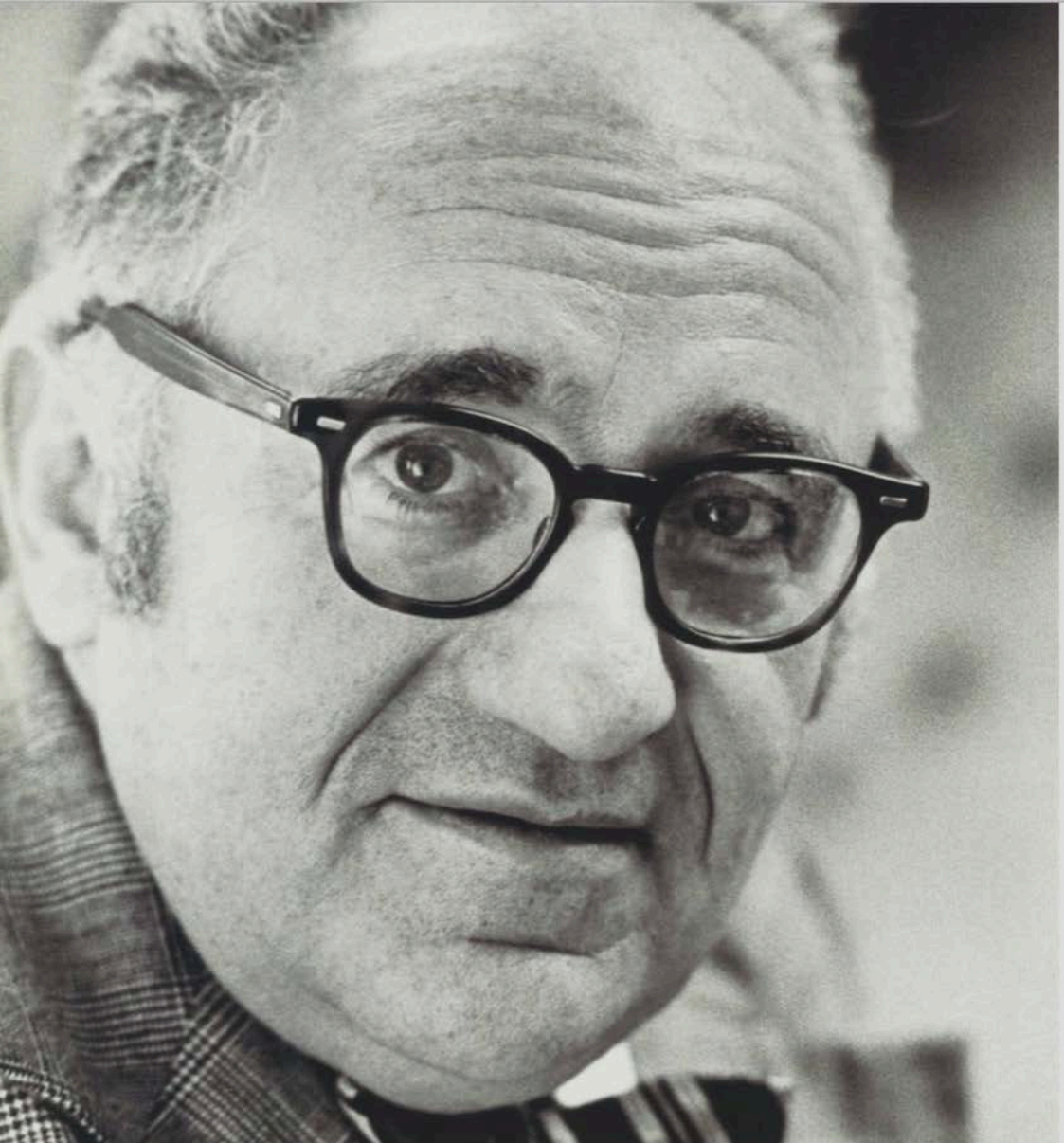

Ekonomiyi Anlamak

Murray N. Rothbard

Çeviren: Nejdet Kandemir

Liberte

EKONOMİYİ ANLAMAK

İçindekiler

GİRİŞ **17**

İKİNCİ BASKIYA GİRİŞ **19**

EKONOMİYİ ANLAMAK

1 **Aptal Olan Ekonomi mi?** **25**
Şubat 1995

2 **On Büyük Ekonomik Safsata** **29**
Nisan 1984

3 **"Konuları" Tartışmak** **37**
Şubat 1992

4 **Yaratıcı Ekonomi Dili** **40**
Eylül 1984

5 **Kaos Teorisi: Matematiksel İktisadı İçerden Yıkmak** **42**
Mart 1988

6 **İstatistik İçinden mi Yıkılıyor?** **44**
Şubat 1989

7 **İnsan Davranışının Sonuçları: Amaçlı mı Amaçlanılmadan mı?** **46**
Mayıs 1987

8 **Fâiz Oranı Konusu** **48**
Şubat 1988

9 **Tasarruflar Çok mu Düşüktür?** **51**
Kasım 1989

10 **Arz Yönünde Bir Yürüyüş** **53**
Ekim 1984

11 Keynesçi Safsatalar **56**
Eylül 1987

12 Keynesçiliğin Geri Dönüşü **58**
Ocak 1989

REFAH SOSYALİZMİ

13 Ekonomik Teşvikler ve Refah **63**
Ekim 1994

14 Bilmediğimiz Hâliyle Sosyal Yardım **65**
Nisan 1994

15 Bebek Ölüm Oranları Krizi **67**
Haziran 1991

16 Aç ve Evsiz **70**
Şubat 1987

17 Öfke, Zevk ve Kâr için Ayaklanma **72**
Temmuz 1992

18 Sosyal Güvenlik Dolandırıcılığı **74**
Nisan 1990

19 Sigorta Krizinin Kökleri **77**
Önceden Yayınlanmamıştır

20 Hükümet Sağlık "Sigortası" **79**
Ağustos 1990

21 Yeni-Muhafazakârların Sosyal Devleti **82**
Eylül 1992

22 Meyvesine Göre **85**
Ekim 1992

23 Kıtlık Politikası **88**
Nisan 1985

24 Doğal Kaynaklara Karşı Hükümet **90**
Aralık 1986

25 **Çevreciler Teksas'a Saldırıyor** **92**
Nisan 1993

26 **Hükümet ve Hugo Kasırgası: Ölümcül Bir Kombinasyon** **94**
Aralık 1989

27 **Su Akmıyor** **97**
Eylül 1985

EKONOMİK ŞİDDET OLARAK SİYASET

28 **80'leri Yeniden Düşünmek** **101**
Mayıs 1992

29 **Bush ve Dukakis: İdeolojik İkizler** **103**
Kasım 1988

30 **Perot, Anayasa ve Doğrudan Demokrasi** **106**
Ağustos 1992

31 **Bayrak Dalgalanması** **109**
Önceden Yayınlanmamıştır

32 **Clintonomi: Beklenti** **111**
Ocak 1993

33 **Gözler Önüne Serilen Clintonomi** **114**
Mayıs 1993

34 **Fiyat Kontrolleri Geri Döndü!** **117**
Haziran 1993

35 **Sağlık Programının Şeytani Prensipleri** **120**
Aralık 1993

36 **İşleri Yasadışı Hâle Getirmek: Bir Kez Daha Asgârî Ücret** **125**
Aralık 1998

37 **Sendika Problemi** **127**
Aralık 1993

38 **Cesar Chavez'in Mirası** **130**
Temmuz 1993

39 **Özelleştirme** **133**
Mart 1986

40 **Özelleştirme Gelene Kadar Ne Yapmalı** **135**
Eylül 1991

41 **Nüfus "Kontrolü"** **138**
Kasım 1994

42 **Silâh Kontrolünün Ekonomisi** **141**
Mart 1994

43 **Okul Destekleri: Ters Giden Neydi?** **143**
Ocak 1994

44 **Viski İsyanı: Zamanımız için Bir Model mi?** **147**
Eylül 1994

45 **Eisnercı Manassas** **150**
Ağustos 1994

GİRİŞİMCİLİK SALDIRI ALTINDA

46 **Tahviller, Bonolar ve Aptallar Yönetimi** **155**
Haziran 1994

47 **Salomon Kardeşler Skandalı** **158**
Kasım 1991

48 **Çöküş Konusundaki Dokuz Safsata** **160**
Ocak 1988

49 **Michael R. Milken'e Karşı Güç Elidi** **164**
Haziran 1989

50 **Wall Street'te Panik** **167**
Haziran 1997

51 **Hükümet-İşletme "Ortaklığı"** **170**
Eylül 1990

52 **Havalimanı Sıkışıklığı:**
Bir Piyasa Başarısızlığı Durumu mu? **173**
Ocak 1985

53 **Havayollarının Yeniden Düzenlemeye Tâbi Tutulması Kuruntusu** ... **175**
Kasım 1987

54 **Rekabet İşbaşında: Xerox 25 Yaşında** ... **178**
Şubat 1985

55 **Otomobil Savaşı** ... **180**
Aralık 1994

İFŞA EDİLEN MÂLÎ GİZEMLER

56 **Az mı Vergi Ödüyoruz?** ... **185**
Nisan 1992

57 **Vergi İadesinin Geri Dönüşü** ... **187**
Temmuz 1988

58 **Vergiden Düşme ve Sübvansiyon** ... **189**
Kasım 1985

59 **Şu Benzin Vergisi** ... **191**
Mart 1993

60 **Babbittçilik ve Vergiler** ... **194**
Nisan 1988

61 **Düz Vergi mi Yoksa Dümdüz Edilmiş Vergi Mükellefi mi?** ... **196**
Haziran 1995

62 **Bayan Thatcher'ın Seçmen Vergisi** ... **199**
Haziran 1990

63 **Demir Leydi'nin Kaçışı** ... **202**
Şubat 1991

64 **Bütçe Krizi** ... **204**
Aralık 1990

65 **Dengeli Bütçe Anayasa Değişikliği Aldatmacası** ... **207**
Ekim 1987

EKONOMİK İNİŞ VE ÇIKIŞLAR

66 **Ulusal Büro ve Konjonktür Dalgalanmaları** **211**
Eylül 1993

67 **Enflasyonlu Resesyon, Bir Kez Daha** **213**
Ocak 1991

68 **Gönüllü ve Zorunlu Deflasyon** **216**
Nisan 1991

69 **Bush ve Resesyon** **219**
Şubat 1992

70 **Resesyondan Öğrenilecek Dersler** **222**
Temmuz 1991

71 **Anlatılan Resesyon** **227**
Eylül 1993

İTİBARÎ PARA VEBASI

72 **Parayı Kurtarmak** **233**
Eylül ve Ekim 1995

73 **Dünya Para Krizi** **250**
Şubat 1986

74 **Yeni Uluslararası Para Programı** **254**
Eylül 1987

75 **Frank'a "Saldırmak"** **256**
Kasım 1993

76 **Sâbit Döviz Kurlarına Dönüş** **260**
Aralık 1987

77 **Sâbit Döviz Kurları Hilesi** **263**
Temmuz 1994

78 **Keynesçi Rüya** **266**
Temmuz 1989

79 **Para Enflasyonu ve Fiyat Enflasyonu** **268**
Eylül 1986

80 **Banka Krizi!** **271**
Mart 1991

81 **Bankalara Hücumun Anatomisi** **274**
Eylül 1985

82 **Tasarruf ve Kredi Bankacılığı Problemi Konusunda Sorular ve Cevaplar** **276**
Nisan 1989

83 **Enflasyonun Geridönüşü** **281**
Mayıs 1989

84 **Enflasyon ve Kıvırma Uzmanları** **283**
Mayıs 1990

85 **Alan Greenspan: Fed Başkanı Konusunda Azınlık Raporu** **285**
Ağustos 1987

86 **Gizemli Fed** **287**
Ekim 1991

87 **Altına Dönüşün İlk Adımı** **289**
Kasım 1986

88 **Sâbit Döviz Kuru Kurguları** **291**
Temmuz 1994

SINIRLAR ÖTESİ EKONOMİ

89 **Korumacılık ve Zenginliğin Yıkılması** **297**
1986

90 **"Serbest Ticaret" Perspektifi** **306**
Mart 1992

91 **NAFTA Safsatası** **309**
Ekim 1993

92 **NAFTA Sonrasında Hayat Var mı?** **313**
Şubat 1994

93 **"Âdillik" ve Çelik Hırsızlığı** **315**
Şubat 1993

94 **Güney Afrika'ya Karşı Seferberlik** **319**
Temmuz 1985

95 **Elmaslar Gerçekten Ölümsüz mü?** **321**
Haziran 1986

96 **Yine Petrol Fiyatları** **323**
Ekim 1990

97 **Arabistan'a Müdahale Neden?** **326**
Kasım 1990

98 **Bir Polonya Seyahati** **330**
Haziran 1986

99 **Peru ve Serbest Ticaret** **332**
Temmuz 1990

100 **Rusya için Bir Altın Standardı mı?** **334**
Ocak 1990

101 **Gorby'yi Kefaletle Serbest Bırakmalı mıyız?** **336**
Ağustos 1991

102 **Vietnamlıları Hoş Karşılamak** **338**
Şubat 1990

KOLEKTİVİZMİN SONU

103 **Sosyalizmin Çöküşü** **343**
Ekim 1988

104 **Özgürlük Devrimi** **345**
Ağustos 1989

105 **Nasıl Desosyalize Olmalı** **347**
Eylül 1989

106 **Sosyalist Blok için Radikal Bir Reçete** **350**
Mart 1990

107 Sosyalist Bir Borsa mı? **352**
Önceden yayınlanmamıştır

108 Savaş Sonrası Görkemli Dünya **355**
Mayıs 1991

109 Memlekete Devrim Geliyor **357**
Ocak 1985

110 Hızlı Çözümdeki Problem **361**
Mayıs 1994

ENTELEKTÜEL BORÇLARIMIZ

111 William Harold Hutt: 1899-1988 ..... **367**
Eylül 1988

112 Friedrich August von Hayek: 1899-1992 ..... **369**
Haziran 1992

113 V. Orval Watts: 1898-1993 ..... **372**
Temmuz 1993

114 Ludwig von Mises: 1881-1973 ..... **374**
Ekim 1973

115 Margit von Mises: 1890-1993 ..... **376**
Eylül 1993

116 Mises Enstitüsü'nün Hikâyesi **378**
Mayıs 1988

SONNOT

117 Kasım Devrimi...: ve Bu Konuda Ne Yapmalı? **385**
Daha Önce Yayınlanmamıştır

DİZİN **410**

Giriş

Murray N. Rothbard'ın (1926–1995) akademik hayattaki katkıları müthiştir, ancak o aynı zamanda halkın ikna edilmesi konusuna da çok önem verirdi. Özgür bir toplum ancak genel halkın piyasanın öneminin ve devletçiliğin korkunç sonuçlarının farkında olması durumunda sürdürülebilirdir. Rothbard'ın herkesi serbest ekonominin erdemleri konusunda ikna etmeyi ummasının sebebi budur. Rothbard'a göre, halkı eğitmek stratejik olarak gerekliydi ve ahlâken bir yükümlülüktü. Aynı zamanda çok da eğlenceliydi.

1982'den 1995'e kadar, *Free Market* Rothbard'ın ekonomik olaylar hakkındaki aylık açıklamalarının adresiydi. Teori ve politikayı, entelektüel gücünden asla tâviz vermeden açık, neşeli düz yazı şeklinde sunardı. Mencken kuralına sâdık kalan Rothbard'ın açık yazıları onun açık düşüncesinin bir sonucu idi. Fâiz oranları ve bölgesel vergiler gibi konuları tartışırken bile (bunlar iktisatçıların sıkıcı hâle getirmek için çok çalıştıkları konulardır) Rothbard hem eğlendirmekte ve hem de öğretmektedir.

Free Market makaleleri onun bize bıraktığı mirasın önemli bir parçasıdır. Hükümetin bütün birimlerindeki her iki partiyi de (ve onların tüm bağlantılarını da) eleştirdiği için, biz onda bir prensipli Avusturya Ekolü iktisatçısı görüyoruz.

İkinci Baskı "Korumacılık ve Zenginliğin Tahribi" adlı Mises Enstitüsü tarafından 1986'da yayınlanmış bir monografiyi, radikal para reformu için popülist bir dava şekillendirmek üzere 1991'de gerçekleşen "Parayı Geri Almak" çalışmasını ve Mises'in ölümü üzerine 1973'te yayınlanan kısa, fakat etkileyici bir Mises biyografisi dâhil edilerek genişletilmiştir.

Ekonomi mesleği ne kadar özelleşirse özelleşsin ve realiteden uzaklaşırsa uzaklaşsın, Rothbard doğruyu dâima daha kapsamlı şekilde iletmenin mümkün olduğunu ispatlamaktadır. Rothbard başka alanlarda olduğu gibi bu alanda da bize yol göstermektedir.

Llewellyn H. Rockwell, Jr.
Auburn, Alabama
Ocak 2006

İkinci Baskıya Giriş

Murray Newton Rothbard (1926–1995) 20. Yüzyıl'ın en önemli düşünürlerinden birisiydi. Burada bir ölçüde genel bir terim olan düşünür terimini kullanmayı tercih ediyorum, çünkü Rothbard'ın ilgi alanı öylesine çeşitliydi ki alışılmış sınıflamalar yetmiyordu. Evet, Rothbard, Ludwig von Mises ve Friedrich Hayek'in "Avusturya" geleneğinden bir iktisat teorisyeniydi. Ancak Rothbard, ekonomi prensipleri üzerine inanılmaz derecede kolay anlaşılır bir ders kitabı yanında aynı zamanda Büyük Buhran'ın detaylı bir tarihini, iktisat düşüncesi üzerine iki ciltlik bir eseri, birkaç metodolojik makaleyi de yazmıştı. Modern iktisat mesleğinin özelleşmesiyle birlikte, bu maharetler tek başına bile sıra dışı olurdu: (eğer ne ücrete olursa olsun bir işiniz olmasını umursamıyorsanız) ya iktisat teorisini, iktisat tarihini veya iktisadî düşünce tarihini yazarsınız ya da (eğer öğrencilerin ve sıradan halkın anlaşılabilir bulduğu az sayıdaki şu iktisatçılardan biri iseniz) giriş mahiyetinde genel ders kitabı yazarsınız. Paul Samuelson ve Murray Rothbard gibi uçuklar hâriç, bunların hepsini birden yapmazsınız, tıpkı bir cerrahın kalpte veya beyinde uzmanlaşması, ancak asla ikisinde uzmanlaşmaması gibi.

İş bununla da kalmıyor. İktisadın tüm alanlarına olan katkıları yanında, Rothbard koloni Amerikası tarihi ile ilgili olarak dört etkileyici ciltten oluşan bir eser yazmıştır. Aynı zamanda felsefeye, siyaset bilimine ve âdil ve özgür bir toplumda hukuk sisteminin doğası ve içeriği üzerine 357 sayfalık anlaşılabilir bir tez sentezlemek için hukuk teorisi ile ilgilenmiştir. Ha evet, az kaldı unutuyordum: Rothbard neredeyse tek başına dur durak bilmeyen gayreti ile ve biri tüm hükümet müdahalelerinin korkunç sonuçlarını, diğeri hükümeti olmayan bir toplumun sistemini açıklayan iki kitabı ile modern özgürlükçü hareketi başlattı.

> "Şüphesiz bir dâhi olan etkileyici bir kişi" diyebilirsiniz. "Ancak kesin olarak neşeli bir robot insandı ve tanıyamadığı tüm daha basit ölümlüler hakkında acı ve kasvetli eleştiriler kusan birisiydi."

Şimdi bunlar Murray Rothbard'ın gerçekten şaşırtıcı özellikleri ile ilişkilidir. O komikti ve gerçek bir adamdı. Makalelerini okuduğunuzda bunu hemen anlarsınız. Ancak korkuyorum ki şu anda elinizde olan eser sizin Rothbard'ın çalışmalarının okuduğunuz tek örneği ise size onun yazdığı sıkıcı konuların çok eğlendirici olduğu izlenimi verecektir. Ancak ne bekliyorsunuz? Bu makalelerin çoğu asıl olarak, açık bir şekilde iktisadî ve siyasî konularla ilgili olan *Free Market*'ta yayınlanmıştı. Bunlar zaman zaman (müthiş önemlerine rağmen) bir parça sıkıcı konulardır. Eğer

sizin tepkiniz gerçekten bu ise onun daha hafif makalelerinin bir koleksiyonu olan *The Irrepressible Rothbard*'ı (*Dizginlenemez Rothbard*) okumalısınız. Orada aynı kusursuz mantığı, vahşî dürüstlüğü ve hârika inceliği göreceksiniz. Ancak savaş karşıtı polemikler bağlamında, çeşitli ırksal ve cinsel çatışmalar üzerine olan patavatsız düşünceler, şaşırtıcı şekilde mâkûl komplo teorileri, Rothbard'ın tahammül edemediği insanlar üzerine olan umursamaz (fakat inkâr edilemez derecede eğlenceli) önyargı eleştirileri, eski iyi Clinton eleştirileri, inanın ya da inanmayın yerel gazetenizde görebileceğinizden çok daha bilgili film eleştirileri bulacaksınız.

Daha önce de belirttiğim gibi, bu çalışmadaki makalelerin çoğu orijinalde, Ludwig von Misses enstitüsü tarafından yayınlanan aylık bir mecmua olan, 1982'de Rothbard'ın çok sevdiği hocasının mirasını sürdürmek ve geliştirmek için kurulan *Free Market*'ta çıkmıştı. Ludwig von Mises (1881–1973) onun yaşadığı zamanda Avusturya İktisat Ekolü'nün tartışmasız savunucusu idi. ("Avusturya" Ekolü'nün öncülerinin tabiîyetini ifade etmektedir; Avusturya iktisatçıları Viyana'nın işsizlik oranını incelemezler.) Onun teorik başarıları arasında 20. Yüzyıl'ın başında, zamanın iktisatçılarının sâdece bir takas ekonomisindeki fiyatları açıklamak için kullanmış olduğu sübjektivist, marjinalci sisteme para fiyatlarını dâhil etmesi vardı. Mises aynı zamanda, suçu kapitalizme değil bankacılık sistemine, merkezî hükümetin müdahalesine atan bir konjonktür dalgalanması teorisi şekillendirmek için kendi hocası Eugen von Böhm-Bawer'ın çalışması yanında Knut Wicksell'in çalışmasına da eğildi. (Friedrich Hayek'in Misesçi döngü teorisini geliştirmesinden dolayı 1974 Nobel İktisat Ödülü'nü kazanmıştı.)

Bir diğer büyük katkı Mises'in çalışmasının yöntembilim üzerine olan etkisiydi. Mises ekonomi kanunlarının bir "*praxeology*" takımı (insan davranışı mantığı veya bilimi) olduğunu ve doğal bilimlerin fiziksel kanunları ile karşılaştırılamayacağını savunmaktaydı. Doğa bilimlerinde gerçek sonucu (örneğin bir top mermisinin izlediği yol) gözlemleriz ve sonra onu etkileyen nedensel güçleri açıklayan bir hipotez geliştiririz. Aksine sosyal bilimlerde (kriminoloji, sosyoloji, psikoloji veya ekonomi) biz en azından belli bir genelleme düzeyinde etkili olan harekete geçirici güçleri bildiğimizi sanırız: Bir adam bir bankayı soyduğunda onun vücudundaki fiziksel atomları incelemeyiz, fakat şunu sorarız, "Onu bu şiddet eylemine iten şey nedir? Ona doğruyu yanlıştan ayırmayı öğreten bir rol modeli yok muydu?" vs. (Bu bizim fizikçi veya kimyacıların kullandığı metotları kullanamamamızdan dolayı değil, fakat bizim çok işimize yaramayacaklarından dolayıdır. Onlar kesinlikle polislerin yağmayı önceden belirlemesine yardım etmeyeceklerdir! Bu görev için bizim hırsızın "kafasının içine girmemiz" gerekmektedir.) Mises, artan hacimdeki ekonomi analizine (en azından 20. Yüzyıl başı için) bakmış ve onun özünü, insanların davranışta bulundukları gerçeğinden mantıksal sonuçlar çıkarma şeklinde berraklığa kavuşturmuştur. Bir başka ifade ile Mises tüm geçerli iktisat kanunlarının insanların,

istenen amaçları başarmak (başarmaya çalışmak) için araçlar tercih eden rasyonel (ancak hata yapabilir) varlıklar olduğu gerçeğini içerdiğini düşünmüştür. Bu konuyu gündeme getiriyorum çünkü bazı insanlar arasında tüm "serbest piyasa" ekonomicilerini aynı kefeye koyma yönünde bir eğilim vardır. Bu kişiler Milton Friedman ve Ludwig von Mises'in (veya Murray Rothbard'ın) "temelde aynı şeyi söylediğini" ifade ediyorlar. İktisat biliminin bu şekilde uygun bir temele oturtulması konusu bu dikkatsiz grubun hatalarının önemli bir örneğidir. Mises ve Rothbard'ın görüşünün tam aksine, Milton Friedman ekonomide pozitivizmi savunması ile, yani fiziksel bilim metotlarının sosyal bilimlere uygulanmasını savunması ile ünlüdür.

Mises (ve Rothbard) ile *laissez-faire*'in Milton Friedman gibi popüler savunucuları arasında veya daha yakın zamanlardaki Lawrence Kudlow veya Alan Greenspan gibi Amerikan siyasî "muhafazakârları" arasında başka bir fark daha vardır. Bu iktisatçıların hepsinin meselâ sermâye kazancı vergisindeki bir azalmanın tüm Amerikan ekonomisi için iyi olduğu veya asgarî ücreti saatte 10 dolara çıkarmanın kenar mahâlle azınlıklarına zarar vereceği konusunda hemfikir olacağı doğrudur. Bu anlamda hepsi "hükümet karşıtıdır". Fakat Mises (hatta daha da fazla şekilde Rothbard) bireysel özgürlüğü ve serbest girişimi teşvik etmeleri ve ekonomiye hükümet müdahalesini eleştirmeleri konusunda çok daha tutarlıydılar. Bu nedenle Friedman sâdece yardım miktarlarının hesaplandığı metot bakımından yeni olan bir sosyal yardım programı olan "negatif gelir vergisini" savunabilir. Greenspan ve Kudlow ise Amerikan Merkez Bankası konusunda "hükümetin bir problem olduğunu" düşünmez.

Tabiî ki bazıları bu son ifadelerin hem adâletsiz olduğuna, hem de siyasî açıdan safça olduğuna inanabilir. Gerçekten de Mises'e karşı (ve özellikle Rothbard'a karşı) en büyük şikâyetlerden biri onların gerçekçi olmayan prensiplerinden dolayı doğru yöndeki bir hareketi destekleyemeyecek olan dik kafalı, "dogmatik" ideologlar olduğu şeklindedir. Bu itirazın altına imzamı atmasam da, bu giriş bölümü bu itiraza cevap vermem için çok uygun bir yer değildir. Ancak bir diğer popüler itirazın Rothbard'ın değişen rüzgârlara göre çeşitli komünistler, Demokratlar, korumacı Cumhuriyetçiler vs. ile işbirliği yapabilecek olan satılık bir kişi olduğu şeklinde olduğunu ifade edeyim. Şimdi onun stratejik görüşü hakkında siz ne buyurursunuz? Şimdi son derece radikal "anarşist-kapitalist" hareket onun favori tuttuğu bir konudur. Fakat Rothbard aynı anda hem dogmatik prensipçi ve hem de satılık bir fırsatçı olamaz!

Size ne tip bir kişi olduğu hakkında biraz fikir vermesi için Rothbard'la ilgili bazı kişisel anekdotlarımı da dâhil etmek isterim, fakat ne yazık ki ben kendim şahsen onunla hiç tanışmadım. Pek çok kişinin John F. Kennedy hakkında söylediği gibi, haberi öğrendiğimde tam olarak nerede olduğumu gerçekten hatırlayamıyorum. Hillsdale College'de bir iktisat öğrencisiydim ve bir başka arkadaş "büyük bir serbest piyasa iktisatçısının" öldüğünü söylemişti. Midem çok kötü hâlde, "Murray

Rothbard değil, değil mi?" diye sordum. Arkadaşım "Ya, adı buydu" diye cevapladı. Büyük hayâl kırıklığına uğramıştım, çünkü pek çok bakımdan Rothbard'ın çalışmaları (hem iktisat alanı ve hem de siyasî felsefe bakımından) benim için kendi çalışmalarımı değerlendirme standardı olmuştu. Hemfikir olmadığımız konularda (böyle pek çok konu vardı) eleştirilerime cevap vermesini duymak isterdim. Şimdi ise bu imkânsızdı. (Evet, diğer pek çok Amerikan lisans öğrencisi gibi ben de kendi kendimi yetiştirmiştim). Fakat hemfikir olduğumuz konularda (Rothbard'ın konuyu gerçekten kafama kazıdığı konularda) ondan çok etkilenmiştim.

Bu anlattığımı elinizdeki koleksiyonda bulacaksınız. Doğru olması yanında, Rothbard'ın yazısı aynı zamanda eksiksizdir ve doğrudandır. (Aksine Hayek'in değindikleri sık sık geçerli ve son derece kesindir, fakat yedi cümle ve üç noktalı cümleden oluşabilir.) Siz ayrıca Rothbard'ın sonsuz bilgi genişliğini de hissedeceksiniz. Mark Twain'in ifadesiyle, yaşlandıkça, Murray Rothbard bana akıllı geliyor. Ben bunu Avusturya İktisadı alanında ileri düzeyde bir ders öğretirken fark ettim. Okumalardan biri Rothbard'ın ünlü (1956) makalesi olan "Toward a Reconstruction of Utility and Welfare Economics" idi. Matematiksel iktisat alanında oldukça üst düzeydeki bir doktora programından henüz mezun olmuş birisi olarak kendimi von Neumann-Morgenstern kullanım işlevi gibi soyut kavramlarda oldukça bilgili görürdüm. Rothbard'ın bu konuları ispatındaki matematiksel bilgiye son derece ters düştüğünü ve onların yanlış varsayımlarını ortaya koyabildiğini görünce oldukça şaşırmıştım. Elinizdeki koleksiyonu yeniden okurken Rothbard'ın kaos teorisi konusundaki makalesine rastlayınca da oldukça şaşırmıştım. "Kendiliğinden düzen" (yani basit mikro temellerden düzenli makro fenomenlerin ortaya çıkışı) konusunda bir seminerden dolayı, kaos teorisinin geçmişi ve mevcut uygulamaları konusunda tüm bir kitap okumuştum. Rothbard'ın da görünüşte aynı şeyi yapmış olduğunu bu şekilde anladım, çünkü onun makalesi derin bir anlayışa işaret eden isim referanslarını ve ince noktaları taşıyordu. Özellikle tezat olan şey onun bu makalesini yıllar önce, *Making Economic Sense* (*Ekonomiyi Anlamak*) ilk çıktığında okumuş olmam ve bu ince noktaları atlamış olmamdı. Çünkü o zamanlar Rothbard'ın neyden bahsettiğini pek bilmiyordum.

Paylaşabileceğim bir diğer anekdot annemle ve annemin bir arkadaşıyla birlikte yaptığımız bir seyahatle ilgilidir. Daha önce baştan sona okumuşsam da, *Making Economic Sense*'i de (birinci baskısını) beraberimde götürüyordum. Seyahatimin bir ânında annemin arkadaşı sıkıldı ve kitaba bir göz atıp atamayacağını sordu. Rothbard'ın muhteşem olduğunu bilsem de, tereddütle kabûl ettim, çünkü "gerçek bir kişi" onu sıkıcı ve/veya çılgın bulabilirdi! Fakat birkaç sayfa sonra annemin arkadaşı kıkır kıkır gülüyordu, hatta kitabı annemle tartışmaya başladı. Rothbard'ın yeni evlerin de eskileri kadar uzun ömürlü olacak şekilde inşa edilebileceği konusundaki gözlemini özellikle sevmişti çünkü "Şey, onu bugün o şekilde inşa etmeye paraca gücümüz yetmez." Kısaca, orada Rothbard'a neden dolayı güvenmediğimi

tam olarak hatırlayamıyorum, (o zamanlar ne de olsa bir delikanlı yaşlarındaydım) fakat güvensizliğim tamamen mesnetsizdi.

Her ne kadar biz genç özgürlükçülerin çoğu George W. Bush'un eşi benzeri görülmemiş bütçe açıkları ve diğer ülkeleri işgâl etme isteği konusunda Cumhuriyetçi Parti ile şoka uğrasak ve hayâl kırıklığı yaşasak da, buradaki makalelerden bazıları bunun yeni bir şey olmadığını gösteriyor. Ronald Reagan konusunda Rothbard şunları yazıyor:

> "Hükümeti sırtımızdan atma" söylemini müthiş şekilde yayılan Büyük Hükümet realitesi ile bir araya getirmeyi başaran aynı yönetimin, zenginlik ve hür teşebbüs adına başarısız olmuş devletçi bir Keynesçiliği tekrar geri getirmesi bir tesadüf değildir.

Daha sonraki bir makalesinde Rothbard şöyle devam ediyor:

> Reagan yönetiminin başlangıcından beri bordro vergilerimizde resmî adıyla "gelir vergisi" kısmındaki çok bahsedilen "azaltmalar" "Sosyal Güvenlik" kısmındaki artışla dengelenmiş hatta onu bile karşılayamamıştır. Ancak halk Sosyal Güvenlik vergisinin bir şekilde bir vergi olmadığını düşünmeye şartlandığı için, Reagan-Bush yönetimlerinin vergi azaltmanın kahraman savunucuları olarak ve kötü Demokratların vergi artırma eğilimlerine karşı direnişçiler olarak kasılmaları yanlarına kâr kalmıştır.

Rothbard'ın makalesi "Why the Intervention in Arabia?" bugün Ortadoğu kadar uzak yerlerde inandırıcılığa sâhip bir çalışmadır. Komedyen Bill Hicks'in stand-up eleştirilerine kulak verildiğinde de benzer bir fenomen meydana gelmektedir. Hicks Irak'ın işgâlinden önce öldüyse de, onu "Bush'un" savaş gerekçeleri ve Saddam'ın ikiyüzlü şekilde şeytanlaştırılması konusundaki eleştirisini (ilk birkaç dakika Hicks'in George Herbert Walker Bush'u kastettiğini fark etmeden) duyabilirsiniz.

Bu Giriş bölümüne Murray Rothbard'ın 20. Yüzyıl'ın en önemli düşünürlerinden birisi olduğunu söyleyerek başlamıştım. Büyük ölçüde Mises Enstitüsü'nün gayretleri yoluyla, Rothbard'ın çalışmaları (elinizdeki koleksiyon bunun sâdece bir bölümüdür) daha da geniş okurlara ulaşmaya devam etmektedir. Her ne kadar emin olmak için çok erkense de, belki de gelecekteki yazarlar Murray Rothbard'ı 21. Yüzyıl'ın en etkileyici düşünürlerinden birisi olarak göstereceklerdir.

Robert P. Murphy
Hillsdale College
Aralık 2005

EKONOMİYİ ANLAMAK

1

Aptal Olan Ekonomi mi?

Şubat 1995

1992 BAŞKANLIK SEÇİM KAMPANYASINDA SÜREKLİ TEKRARLANAN CLINTONCI temalardan birisi hâlâ devam ediyor: "eğer aptal olan ekonomi ise" şanlı ekonomik zaferin halk nezdinde kredisi neden Başkan Clinton'a gitti? Clintoncıların hükmü Kasım 1994'teki ses getiren Demokrat mâğlubiyetin sebebinin "mesajı halka ulaştırma" başarısızlıklarından dolayı olduğu şeklindeydi. Mesaj da ekonomideki mevcut gelişmeler konusundaki iyi haberlerdi.

Daha akıllı bazı Clintoncılar Başkan ve yardakçılarının bu mesajı durmaksızın tüm Amerika'da tekrarlamış olduklarını fark ettiler; bu nedenle seçmenlerin Rush Limbaugh ve arkadaşlarını dinleyerek geçici şekilde sersemledikleri şeklindeki mâkûl alternatif açıklamaya yaslandılar.

Öyleyse bu popüler gerekçede yanlış olan neydi? Alışıldığı üzere, bu siyasî analizde mevcut olan çok farklı tip yanılgılar bulunmaktadır. İlk yanılgı sık sık "âdi Marksizm" olarak bilinen ekonomik determinizmdir. Ekonominin durumu halkın siyasî tutumunu belirlemede kesinlikle önemli olsa da halkın protestosu için ekonomik olmayan pek çok sebep bulunmaktadır.

Örneğin halk silâhların kontrolü, göçmen akını ve hükümet ve baskın liberal kültürün geleneksel etik prensipler yanında din ve "burjuva" üzerine olan topyekûn saldırısı konusunda özellikle hassastı.

Diğer ekonomik olmayan sebepler arasında siyasetçilerin seçmenlere verdikleri sözleri tutmaları konusundaki gittikçe artan kötümserlik bulunuyordu. Bu bir "kötü niyetlilik" mikrobunun yol açtığı bir enfeksiyondan ziyâde tecrübeyle kazanılan bir kötümserlikti. Başkandan, karısından ve onların kişisel özelliklerinden ("karakter konusu") tiksinme söz konusuydu. Bu, seçim üzerinde güçlü bir etkiye sâhip olan duygusal bir tepkiydi.

Ancak halkın siyasî tutumunu ve davranışını belirleyen sayısız ekonomik olmayan sebep dışında, yaygın olan "o ekonomidir" savı siyasette ekonomiye dayalı sebeplerin önemli hususlarını bile devre dışı bırakmaktadır. Çünkü ünlü Clintoncı slogan ekonominin tüm önemli hususlarına odaklanmaya yaklaşmaz bile.

Bunun yerine Clintoncı anlamı yakalamak için, fikir "aptal olan konjonktür dalgalanmasıdır" şeklinde değiştirilmelidir. Clintoncıların ve medyanın gerçekte

savunduğu şey "âdi konjonktür dalgalanması determinizmidir": eğer ekonomi gelişiyorsa iktidardakiler yeniden seçilecektir: eğer resesyonda isek halk iktidardaki partiyi yollayacaktır.

"Konjonktür dalgalanması" ilk bakışta "ekonomiye" eşdeğer görünebilir, fakat aslında böyle değildir. Seçmenler tarafından ekonominin döngüsel olmayan, yani bir yükselme-gerileme sürecinin bir parçası olmayan, fakat daha ziyâde "sürekli" (uzun vâdeli) eğilimleri yansıtan bazı hayatî özellikleri olduğu kabûl edilmektedir. Vergilere ve uzun vâdeli yaşam standartlarına ne olduğu (bu standartlar arasında elle tutulur olmayan, ölçülemez fakat hayatî bir kavram olan "yaşam standardı" bulunmaktadır) son derece önemlidir. Hatta çoğu kez teknik olarak döngünün gelişme aşamasında mı yoksa daralma aşamasında mı olduğumuzdan çok daha önemlidir.

Gerçekten de halkı ajite eden ekonomik kederin bu döngüyle, hızlı gelişmeyle veya resesyonla çok az ilgisi vardır ya da hiç yoktur: insanların cepleri yanında ruhlarını da hırpalayan uzun vâdeli, görünüşte kalıcı olan, özellikle yavaş olan bir amansız, mahvedici yaşam standardı gerilemesidir. Vergileri ve kazançları üzerindeki vergi ısırıkları federal, eyalet, bölge ve yerel yönetim seviyelerinde devam etmektedir. Gizleyici kelimeler artık işe yaramıyor: ister "aidatlar", ister "katkılar" veya isterse "sigorta primleri" diye adlandırın, hepsi sonuçta vergidir ve insanların sâhip oldukları şeyleri sürekli olarak emmektedirler.

Müesses Nizam iktisatçıları, istatistikçileri ve mâlî uzmanları "enflasyonun mâğlup edildiğini," "yapısal ekonomik faktörlerin enflasyona geri dönüşü engellediğini" ve tüm diğer zırvaları ilân etmeye devam etseler de, tüm tüketiciler cüzdanlarında ve kalplerinde *bilirler* ki süpermarkette, mağazada, aidatlarda, sigortalarda, dergi aboneliklerinde ödedikleri fiyatlar sürekli olarak artıyor ve doların değeri sürekli olarak düşüyor.

Ekonomi "bilimcileri" istedikleri kadar, tüketicilerin yaşadığı tüm bu deneyimin sâdece "kişisel" olduğunu, güçlü rakamsal verilerin ve istatistiksel analizlerin ekonomik gelişmenin canlı olduğunu gösterdiğini, ekonominin çok iyi durumda olduğunu, enflasyonun bittiğini vs. söylesinler. Onların bu hor görücü suçlamaları kimseyi etkilemiyor. Sonuçta tüm bu "bilim" sâdece, halkı ekonomi ve istatistik uzmanlarının avukatlar ve siyasetçilerle bir avuç (nasıl ifade edelim?) "dezenformasyon uzmanı" olarak aynı yerde bulunduğu konusunda ikna etmeye yarıyor.

Eğer her şey bu kadar iyi gidiyorsa, halk gittikçe daha çok şunu bilmek istiyor: bugünün yeni evli çiftleri ebeveynlerinin yeni evli olduğu zamanlarda keyfini sürdüğü yaşam standardını niçin yakalayamıyorlar? Nasıl oluyor da kendilerine bir ev satın alamıyorlar? Amerikan tecrübesinin ana unsurlarından birisi dâima her kuşağın kendi çocuklarının kendilerinden daha iyi durumda olmasını beklemesi olmuş-

tur. Bu beklenti asla bir kafasız "iyimserliğin" ürünü değildi. Gerçekten de ebeveynlerinden daha varlıklı olan önceki her kuşağın tecrübesinde yerleşik olan bir şeydi.

Ancak şimdi realite bunun tam tersidir. İnsanlar ebeveynlerinden daha kötü durumda olduklarını bilmektedirler. Bu nedenle mantıken kendi çocuklarının daha da kötü durumda olacağını bilmektedirler. Her baktığınız tarafta benzer bir cevap görüyorsunuz: bu (50 yıllık) ev gibi aynı dayanıklılık vasıflarına sâhip yeni bir binayı neden inşa edemiyorsunuz?... "Şey, onu bugün aynı şekilde inşa etmeye ekonomik *açıdan gücümüz yetmez.*"

Eğer nereye bakacağınızı bilirseniz, resmî istatistikler bile bu noktayı doğrulamaktadır. Örneğin, Amerikan ailelerinin dolar olarak medyan reel geliri (enflasyona göre düzeltilmiş olarak) 1973'tekine göre daha düşüktür. Buna göre eğer aile parçalanırsa çok daha kasvetli bir tablo ortaya çıkar. İşgücünde yer alan evli kadınların sayısındaki olağanüstü artıştan dolayı aile geliri sâdece hafif şekilde düşmüştür.

Annelik ve ev işlerinden büro sıkıntılarına ve keşmekeşine olan büyük çaptaki kayma egemen liberal kültürümüz tarafından kadını ev kadınlığının sıkıcılığından kurtarma şeklinde feminizmin şanlı bir zaferi olarak yorumlanmaktadır. Böylece kadınlar bir kariyer yaparak kişiliklerini geliştirebileceklerdir. Bu bazı meslekler için doğru olsa da, "işe gitme sebebim sâdece bir maaşla geçinememizdir" sözünü hâlâ her yerde duyabilirsiniz.

Tekrar belirtmekte fayda var, sübjektif sebepleri belirlemenin hiçbir yolu olmadığı için bu faktörü ölçemiyoruz. Fakat çalışan kadınların büyük çoğunluğunun (yani şâşaalı kariyerlerde olmayanların) sâdece aile gelirinin önemli ölçüde düşmesini engellemek için çalışmaya devam ettiğinden şüpheleniyorum. Tercih şansları olsa, taş devrinin çok kötülenen "Ozzie ve Harriet" ailesine dönmekten mutlu olacaklarından şüpheleniyorum.

Tabiî ki fiyatlar yükselme yerine düşerken, ekonomide gerçekten de hızla gelişen sektörler bulunuyor. Bunlar arasında dikkat çekenler bilgisayar sanayisi ve (yakın veya orta vâdeli bir gelecekte artan sefaletlerini her biri başka bir saçmalık versiyonu sunan 500 interaktif, dijital, sibernetik kanalın şâşaasında boğabilirlerse) aşırı abartılmış "internet çağı" denen şeyden gelenlerdir.

Bu Alvin Toffler ve Newt Gingrich gibi tekno-gelecekçi guruları tatmin edebilecek olan bir gelecektir, fakat bahse girerim geri kalanlarımız gittikçe daha mutsuz olmakta ve (yoğun vergilendirme, ucuz para ve kredi, sosyal güvenlik programları, zorunluluklar ve hükümet düzenlemeleri yoluyla) bize bu uzun süreli kötüleşmeyi getiren ve Amerikan rüyasını mahveden siyasî sisteme öfkelenmeye hazırız.

2

On Büyük Ekonomik Safsata

Nisan 1984

ÜLKEMİZ HALKIN ÖNEMLİ KONULARDAKİ DÜŞÜNCELERİNİ ÇARPITAN VE bizim sağlam olmayan ve tehlikeli hükümet politikalarını kabûl etmemize yol açan çok sayıda ekonomik safsata ile kuşatılmıştır. Bu safsataların en tehlikeli olan on tanesi ve bunların ne bakımdan yanlış olduğunun bir analizi aşağıda verilmiştir.

Safsata 1: Bütçe açıkları enflasyonun sebebidir; bütçe açıklarının enflasyonla hiçbir ilgisi yoktur.

Son birkaç on yılda, sürekli olarak federal bütçe açıklarımız oldu. İktidar *olmayan* partinin (hangi parti olursa olsun) buna tepkisi dâima sürekli enflasyon sebebi olduğu için bu açıkları eleştirmekti. *İktidarda* olan parti ise sürekli olarak bütçe açıklarının enflasyonla hiçbir ilgisi olmadığını iddia etmektedir. Bu zıt ifadelerin *her ikisi de* safsatadır.

Bütçe açıkları federal hükümetin topladığı vergiden daha fazlasını harcadığı anlamına gelmektedir. Bu açıklar iki şekilde finanse edilebilir. Eğer halka Hazine bonosu satarak finanse edilirlerse bu durumda bütçe açıkları enflasyona yol açmaz. Yeni para yaratılmamıştır. İnsanlar ve kurumlar basitçe bankadaki paralarını çekip bono almaktadırlar ve Hazine bu parayı harcamaktadır. Para basitçe halktan Hazineye transfer edilmektedir ve daha sonra halktan başka birilerine harcanmaktadır.

Öte yandan bütçe açığı bankacılık sistemine bono satarak finanse edilebilir. Eğer bu olursa, bankalar yeni banka hesapları açarak yeni para yaratırlar ve bu paraları bono satın almak için kullanırlar. Banka depozitoları şeklindeki yeni para daha sonra Hazine tarafından harcanır ve bu şekilde ekonominin harcama akışına girer, fiyatları yükseltir ve enflasyona yol açar. Karmaşık bir işlemle ABD Merkez Bankası (Fed) ilgili miktarın onda biri ile banka rezervi oluşturarak yeni para yaratmalarına izin verir. Eğer bankalar bütçe açığını finanse etmek için 100 milyar dolarlık yeni bono alacaklarsa, Fed yaklaşık 10 milyar dolar *eski* Hazine bonosu satın alır. Bu satın alma banka rezervlerini 10 milyar dolar artırır ve bankaların bu miktarın 10 katı kadar yeni banka depozitosu veya para yaratma piramidi yapmalarına izin verir. Kısaca hükümet ve onun kontrol ettiği bankacılık sistemi aslında federal bütçe açığını finanse etmek için yeni para "basmaktadırlar."

Bu nedenle bütçe açıkları bankacılık sistemi ile finanse edildikleri ölçüde enflasyona yol açıcıdırlar. Halk tarafından karşılandıkları ölçüde enflasyona yol açıcı değillerdir.

Bazı siyasetçiler, bütçe açıkları ve enflasyonun birbiri ile hiçbir ilişkiye sâhip olmadığının 'kanıtı' olarak bütçe açıklarının hızlandığı ve enflasyonun düştüğü 1982–83 dönemine işaret ederler. Bu bir kanıt değildir. Genel fiyat değişiklikleri iki faktör tarafından belirlenir: para arzı ve talebi. 1982–83 döneminde Fed yıllık yaklaşık %15 gibi çok yüksek bir oranla yeni para yaratmıştır. Bu paranın çoğu artan bütçe açığını finanse etmeye gitmiştir. Ancak öte yandan bu iki yıldaki ciddî depresyon ciddî işletme zararlarına tepki olarak paraya olan talebi artırmıştır (yani paranın mallara harcanma isteğini azaltmıştır). Para talebindeki bu geçici telâfi edici artış bütçe açıklarını daha az enflasyona yol açıcı yapmaz. Aslında iyileşme sağlandıkça, harcama hızlanmış ve paraya olan talep azalmıştır. Yeni paranın harcanması enflasyonu hızlandırmıştır.

Safsata 2: Bütçe açıklarının özel sektör yatırımlarını azaltıcı etkisi yoktur.

Son yıllarda Birleşik Devletler'de düşük tasarruf ve yatırım oranı bulunduğu şeklinde anlaşılabilir bir endişe vardır. Endişelerden biri büyük federal bütçe açıklarının tasarrufları üretken olmayan hükümet harcamalarına yönlendireceği ve böylece yatırımı azaltarak halkın yaşam standardını geliştirme ve hatta devam ettirme konusunda daha da büyük uzun vâdeli problemlere yol açacağıdır.

Bazı siyasetçiler yine bu suçlamayı istatistiklere bakarak çürütmeye çalıştılar. 1982–83'te, bütçe açıklarının fazla olduğunu ve fâiz oranları düşerken artmaya devam ettiğini belirtmekte ve dolayısıyla bütçe açıklarının yatırımları azaltıcı etkisi olmadığına işaret etmektedirler.

Bu sav da mantığı istatistiklerle çürütmeye çalışma yanılgısını göstermektedir. Fâiz oranları resesyon döneminde borç alan işletmelerdeki azalmadan dolayı düşmüştü. Ancak "gerçek" fâiz oranları (fâiz oranları eksi enflasyon oranı) eşi benzeri görülmemiş şekilde yüksek kalmıştı (kısmen çoğumuz tekrar başlayan enflasyon beklediği için, kısmen de yatırımları azaltma etkisi nedeniyle). Her halükarda istatistikler mantığı çürütemez ve mantık bize söylüyor ki eğer tasarruflar hükümet bonolarına giderse üretken yatırım için bütçe açığı olmayan duruma göre daha az tasarruf mevcut olacaktır. Eğer bütçe açıkları halk tarafından finanse edilirse bu durumda tasarrufların hükümet projelerine gitmesi doğrudandır ve aşikârdır. Eğer bütçe açıkları banka enflasyonu ile finanse edilirse, tasarrufların hükümet programlarına gitmesi dolaylıdır. Bu durumda halk tarafından tasarruf edilen eski para konusunda kaynaklar için rekabet eden hükümetin "bastığı" yeni para nedeniyle yatırımları azaltma etkisi meydana gelmektedir.

Milton Friedman, sâdece bütçe açıkları değil *tüm* hükümet harcamalarının özel tasarrufları ve yatırımları eşit şekilde azalttığını iddia ederek bütçe açıklarının yatırımları azaltma etkisini çürütmeye çalışmaktadır. Vergiler yoluyla emilen paranın, alınmaması durumunda özel tasarruflara veya yatırımlara gidebileceği doğrudur. Ancak bütçe açıkları genel harcamaya göre çok daha fazla bir yatırım azaltıcı etkiye sâhiptir, çünkü halk tarafından finanse edilen bütçe açıkları açık şekilde tasarrufları ve sâdece tasarrufları kullanır, hâlbuki vergiler halkın tasarrufları yanında tüketimini de azaltır.

Bu nedenle hangi taraflarından bakarsanız bakın, bütçe açıkları ciddî ekonomik problemlere yol açarlar. Eğer bankacılık sistemi yoluyla finanse edilirlerse, enflasyona yol açarlar. Ancak halk tarafından finanse edildiklerinde dahi yine de ciddî yatırım azaltma etkisine sâhiptirler ve çok ihtiyaç duyulan tasarrufları üretken özel yatırımlardan israfçı hükümet projelerine saptırırlar. Dahası bütçe açıkları ne kadar fazla ise, artan fâiz harcamalarını karşılamada Amerikan halkı üzerindeki sürekli gelir vergisi yükü o kadar fazladır. Bu enflasyona yol açan bütçe açıkları tarafından meydana getirilen yüksek fâiz oranları ile daha da kötüleşen bir problemdir.

Safsata 3: Vergi artışları bütçe açıkları için bir çaredir

Bütçe açığı konusunda haklı olarak endişelenen insanlar maalesef kabûl edilemez bir çözüm sunuyorlar: vergileri artırmak. Bütçe açığını vergileri artırmak yoluyla tedavi etmeye çalışmak bronşiti olan birisini silâhla vurarak tedavi etmeyle eş anlamlıdır. "Tedavi" hastalığın kendisinden daha kötüdür.

Pek çok eleştiricinin işaret ettiği gibi vergileri artırmanın bir sebebi basitçe hükümete daha fazla para sağlamasıdır. Siyasetçiler ve bürokratlar böyle bir uygulamaya harcamaları daha da artırarak tepki vereceklerdir. Parkinson ünlü "Kanun"unda şunu söylemişti: "Harcamalar gelire göre artar." Eğer hükümet meselâ %20'lik bir bütçe açığına razı ise, geliri yüksek olduğunda, aynı bütçe açığı oranını sürdürecek şekilde harcamasını daha da artıracaktır.

Ancak siyaset psikolojisindeki bu müthiş yargı hâriç tutulsa bile, insanlar niçin bir *verginin* yüksek bir fiyattan daha iyi bir şey olduğuna inansınlar ki? Enflasyonun bir tür vergi olduğu doğrudur. Enflasyonla birlikte hükümet ve yeni parayı alan diğerleri enflasyon sürecinde geliri daha sonra artan toplum üyelerini soyabilirler. Ancak en azından enflasyonda insanlar değişikliğin faydalarından birazını elde ederler. Eğer ekmeğin fiyatı 10 dolara yükselirse bu kötüdür, fakat *en azından* hâlâ ekmek yiyebilirsiniz. Ancak eğer vergiler artarsa sizin paralarınız siyasetçileri ve bürokratları faydalandıracak şekilde sizden çalınmaktadır ve size hiçbir hizmet veya fayda sunulmamaktadır. Tek sonuç üretenlerin parasına bürokrasinin faydası

adına el konulmasıdır ve el konulan paranın bir kısmını halkı itip kakmak için kullanmak verilen zarara bir de hakaret eklemektedir.

Hayır, bütçe açıkları için tek sağlam çare basit fakat hiç dile getirilmeyen bir çaredir: federal bütçeyi daraltmak. Nasıl ve nerede? Herhangi bir yerde ve her yerde.

Safsata 4: Fed para arzını her daralttığında, fâiz oranları yükselmektedir (veya düşmektedir); Fed para arzını her artırdığında fâiz oranları yükselmektedir (veya düşmektedir).

Mâlî konuları yazan basın şimdi haftalık para arz rakamlarını bir şahin gibi izlemeye yetecek kadar ekonomi biliyor; fakat bu rakamları kaçınılmaz bir kaos tarzında yorumluyorlar. Eğer para arzı yükselirse, bunun fâiz oranlarını düşürdüğü veya enflasyona yol açtığı şeklinde bir yorum yapılıyor; bu aynı zamanda çoğu kez bizzat o aynı makalede fâiz oranlarını yükseltiyor şeklinde *de* yorumlanmaktadır. Veya bunun tersi olarak. Eğer Fed para arzını daraltırsa, bunu hem fâiz oranlarını yükseltiyor şeklinde ve hem de düşürüyor şeklinde yorumluyorlar. Bazen görülüyor ki ne kadar çelişkili olursa olsun *tüm* Fed faaliyetleri fâiz oranlarının yükselmesine yol açması gerekir. Açıktır ki burada yanlış bir şey var.

Problem fiyat seviyelerinde olduğu gibi, fâiz oranlarında etkili olan ve farklı yönlerde işleyen bazı nedensel faktörlerin bulunmasıdır. Eğer Fed para arzını artırırsa, bunu daha fazla banka rezervi oluşturarak ve böylece banka kredisi ve banka depozitleri arzını artırmayla yapar. Kredinin artması mutlaka kredi piyasasında bir arz artışı ve dolayısıyla da kredi fiyatının (yani fâiz oranının) düşmesi anlamına gelir. Öte yandan, eğer Fed kredi arzını ve para arzı artışını kısıtlarsa bu kredi piyasasındaki arzın düşmesini ifade eder ve bunun fâiz oranlarını artırması gerekir.

Kronik enflasyonun ilk bir veya iki on yılında olan şey kesinlikle budur. Fed'in genişletmesi fâiz oranlarını düşürür; sıkması yükseltir. Ancak bu dönemden sonra, halk ve piyasa olup biteni anlamaya başlar. Para arzının sistemik artışı nedeniyle enflasyonun kronik olduğunu fark etmeye başlarlar. Hayatın bu gerçeğini anladıklarında aynı zamanda enflasyonun borç vereni borç alan uğruna ortadan kaldırdığını da anlarlar. Bu nedenle eğer birisi yıllık %5 ile bir borç verirse ve o yıl %7 enflasyon olursa, kredi veren kazanmaz, kaybeder. %3 kaybeder çünkü ona şimdi satın alma gücü bakımından %7 daha düşük olan dolar ile ödeme yapılır. Buna göre borç alan enflasyonla kazanır. Kredi veren bunu anladığı için, fâiz oranları üzerine bir enflasyon primi ekler. Borç alanlar bunu ödemeye razı olacaklardır. Bu nedenle uzun vâdede enflasyon beklentilerini körükleyen her şey fâiz oranları üzerindeki enflasyon primlerini yükseltecek, bu beklentileri düşüren her şey bu primleri düşürecektir. Bu nedenle, Fed'in musluğu sıkması enflasyon beklentileri-

ni düşürme ve fâiz oranlarını *indirme* eğiliminde olacaktır. Fed'in musluğu açması bu beklentileri tekrar artıracak ve fâiz oranlarını *yükseltecektir*. Burada iki zıt nedensellik zinciri bulunmaktadır. Bu nedenle Fed'in musluğu açması veya kısması hangi nedensellik zincirinin daha güçlü olduğuna bağlı olarak fâiz oranlarını artırabilir veya azaltabilir.

Hangisi daha güçlü olacaktır? Kesin olarak bilmenin hiçbir yolu yoktur. Enflasyonun ilk on yıllarında enflasyon primi yoktur. Ancak şu anda olduğumuz gibi sonraki yıllarında vardır. Nisbî güç ve reaksiyon zamanı halkın sübjektif beklentilerine bağlıdır ve kesin bir şekilde kestirilemezler. Ekonomi tahminlerinin asla kesin olarak yapılamamasının bir sebebi budur.

Safsata 5: İktisatçılar grafikleri ve yüksek hızlı bilgisayar modellerini kullanarak geleceği doğru şekilde tahmin edebilirler.

Fâiz oranlarını tahmin etmedeki problem tahminlerde bulunma ile ilgili genel problemi bünyesinde taşımaktadır. İnsanlar (şükürler olsun) davranışları önceden kesin olarak kestirilemeyen aykırı varlıklardır. Değerleri, fikirleri beklentileri ve bilgileri dâima değişir ve kestirilemez bir şekilde değişir. Örneğin hangi iktisatçı 1983 Noel sezonundaki Cabbage Patch Kid* çılgınlığını keşfedebilirdi ki (veya keşfetti ki)? İktisattaki her miktar, fiyat, satın alma veya gelir rakamı bireylerin binlerce ve hatta milyonlarca kestirilemez tercihinin sonucudur.

İktisatçıların tahmin geçmişleri konusunda çok sayıda resmî veya gayri resmî çalışma yapılmıştır. Sonuç her zaman berbattır. Tahminciler sık sık mevcut eğilimler devam ettiği ölçüde iyi tahminler yapabileceklerinden şikâyetçidirler. Yapmakta zorlandıkları şey eğilimlerdeki değişimi yakalamaktır. Fakat tabii ki mevcut eğilimleri gelecek için genellemenin bir zorluğu yoktur. Bunun için gelişmiş bilgisayarlara da ihtiyacınız yoktur. Bir cetvel kullanarak bunu daha iyi ve çok daha ucuza yapabilirsiniz. İşin püf noktası eğilimlerin ne zaman ve nasıl değişeceğini tam olarak tahmin etmektir ve tahminciler işte bu noktada son derece kötü şöhretlidirler. Hiçbir iktisatçı 1981–82 depresyonunun derinliğini tahmin edememiştir ve hiçbiri 1983'teki hızlı gelişmenin gücünü kestirememiştir.

Ekonomi tahmincilerinin jargonu veya görünürdeki uzmanlığından etkilendiğiniz bir sonraki durumda kendinize şu soruyu sorun: eğer o gerçekten geleceği iyi tahmin ediyorsa, borsa da veya emtia piyasalarında trilyonlarca dolar kazanabilecekken, *niçin* zamanını makaleler yazarak veya danışmanlık yaparak harcıyor?

---

* Xavier Roberts tarafından 1978'de oluşturulan bir seri oyuncak bez bebek. 1983'lerin en popüler oyuncaklarından biri oldu ve ABD'de en uzun süre piyasada kalan oyuncak bebek unvanına geldi (Ç.N.).

Safsata 6: İşsizlik ve enflasyon arasında bir dengeleme vardır.

Birisi hükümete enflasyona yol açan politikalarından vazgeçme çağrısı yaptığında, Müesses izam iktisatçıları ve siyasetçiler sonucun sâdece ciddî işsizlik olabileceği şeklinde uyarıda bulunurlar. Burada enflasyona karşı yüksek işsizlik kapanına girmiş durumdayız ve bu nedenle her ikisini de kabûl etmemiz gerektiğine ikna oluruz.

Bu doktrin Keynesçilerin konumunun yanılgısıdır. Orijinalde Keynesçiler bize, bütçe açıkları ve hükümet harcaması arasında iyi bir ayar yapmayla sürekli zenginlik ve enflasyonsuz tam istihdam sağlayabileceklerini vaat etmişlerdi. Buna göre enflasyon kronik olduğunda ve her zamankinden daha yüksek olduğunda, hükümete enflasyona yol açıcı şekilde yeni para yaratmayı durdurma konusunda olabilecek herhangi bir olası baskıyı zayıflatmak için sözde dengeden bahsetmeye başladılar.

Dengeleme doktrini sözde "Phillips Eğrisi"ne dayanır. Bu İngiliz ekonomici A. W. Phillips'in yıllar önce icat ettiği bir eğridir. Phillips ücret artış hızlarını işsizlik artışı ile ilişkilendirmiştir ve ikisinin ters yönde hareket ettiğini iddia etmiştir: ücretlerdeki artış ne kadar yüksekse, işsizlik o kadar düşüktür. Açıkça söylemek gerekirse bu tuhaf bir doktrindir, çünkü mantıksal sağduyulu bir teori karşısında dağılmaktadır. Teori bize ücret artışları ne kadar yüksekse işsizliğin de o kadar büyük olduğunu ve ücret artışları ne kadar düşükse işsizliğin de o kadar düşük olduğunu söylemektedir. Eğer herkes yarın işverenine giderse ve ücretini ikiye veya üçe katlamasına ısrar ederse çoğumuz ânında işimizi kaybederiz. Ancak bu tuhaf bulgu Keynesçi iktisadî Müesses Nizam tarafından tanrı buyruğu gibi kabûl edilmişti.

Bu istatistiksel bulgunun mantıksal teori yanında gerçekleri de ihlâl ettiği şu ana kadar açık olmalıdır. Çünkü 1950'ler esnasında enflasyon yılda sâdece %1–2 civarındaydı ve işsizlik %3–4 civarında dolanıyordu. Oysa daha sonraki dönemlerde işsizlik %8–11 arasında değişmiştir ve enflasyon %5–13 arasında olmuştur. Kısaca ifade etmek gerekirse son 20–30 yılda *hem* işsizlik ve *hem de* enflasyon âniden ve önemli ölçüde artmıştır. Eğer bir eğilim varsa, o da *ters* bir Philips Eğrisi'ne sâhip olduğumuzdur. Bir enflasyon-işsizlik dengelemesinden başka her şey vardır.

Ancak ideologlar teorilerini sürekli olarak gerçeklerle "test ettiklerini" iddia etseler de nâdiren gerçeklere bakarlar. Bu kavramı kurtarmak için, yeni birtakım sözde dengelemelere olan açıklanamaz "kayması" hâriç Philips Eğrisi'nin hâlâ bir enflasyon-işsizlik dengesi olarak kaldığı hükmüne vardılar. Bu tip önyargılı kafayla tabiî ki hiç kimse hiçbir teoriyi çürütemez.

Aslında kısa vâdede fiyatların ücret artışları ötesinde artmasını sağlaması nedeniyle işsizliği azaltsa (ve böylece *reel* ücret artışlarını azaltsa) bile mevcut enflasyon uzun vâdede sâdece daha fazla işsizlik yaratacaktır. Sonunda ücret artışları enflas-

yonu yakalayacak, enflasyon da ardından kaçınılmaz şekilde resesyon ve işsizlik getirecektir. İki on yıl süren enflasyondan sonra, şu anda o "uzun vâdeyi" yaşıyoruz.

Safsata 7: Deflasyon (fiyatların düşmesi) düşünülemez bir şeydir ve feci bir depresyona yol açacaktır.

Halkın hâfızası kısa sürelidir. 18. Yüzyıl'ın ortasındaki Sanayi Devrimi'nden İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar fiyatların her yıl gerilediğini unutuyoruz. Bu sürekli olarak artan üretkenlikten ve serbest piyasa tarafından üretilen malların fiyatların düşmesine yol açmasından dolayıdır. Ancak depresyon yoktu, çünkü mâliyetler de satış fiyatları ile birlikte düşüyordu. Genellikle yaşam mâliyeti düşerken ücret seviyeleri sâbit kalıyordu, böylece "reel" ücretler ya da herkesin geçim standardı sürekli olarak yükseliyordu.

Bu yüzyıllarda fiyatlar sâdece, savaşan hükümetlerin savaşın bedelini karşılamak için para arzını devam eden üretkenlik artışının dengeleyemeyeceği bir düzeyde şişirdiği savaş dönemlerinde artmıştı (1812 Savaşı, İç Savaş, Birinci Dünya Savaşı).

Eğer son birkaç yılda bilgisayar fiyatlarına ne olduğuna bakarsak, hükümet veya merkez bankası enflasyonu yükü olmadan serbest piyasa kapitalizminin nasıl çalıştığını görebiliriz. Tek bir bilgisayar bile kocamandı ve milyonlarca dolara mâl oluyordu. Şimdi mikroçip devrimiyle sağlanan önemli bir üretkenlik dalgası sayesinde, bilgisayar fiyatları ben yazarken bile düşüyor. Bilgisayar firmaları düşen fiyatlara rağmen başarılıdırlar, çünkü mâliyetleri düşüyor ve üretkenlik artıyor. Aslında bu düşen mâliyetler ve fiyatlar onların serbest piyasa kapitalizminin dinamik gelişmesindeki büyük piyasa özelliklerini kullanmalarına izin vermiştir. "Deflasyon" bu endüstriye felâket getirmemiştir.

Aynı durum elektronik hesap makineleri, plastik, TV ve video gibi hızlı gelişme gösteren endüstriler için de doğrudur. Felâket getirmekten çok uzak olan deflasyon sağlam ve dinamik ekonomik gelişmenin işaretidir.

Safsata 8: En iyi vergi, hiçbir vergi istisnası veya indiriminin olmadığı herkesin gelirine orantılı olan "düz" gelir vergisidir.

Genellikle düz vergiyi önerenler, bu gibi istisnaların ortadan kaldırılmasının federal hükümetin mevcut vergi oranını somut şekilde düşürmesine imkân vereceğini de eklerler.

Ancak bir kere bu görüş gelir vergisinden şu anda yapılan indirimlerin ahlâksız sübvansiyonlar veya kapatılmalarının herkesin faydasına olacağı "yasa boşlukları" olduğunu varsaymaktadır. Bir vergi indirimi veya muafiyetini ancak hükümetin

herkesin gelirinin %100'ünün sâhibi olduğunu ve bu gelirin birazının vergilendirmeden bırakılmasının rahatsız edici bir "yasa boşluğu" oluşturduğunu düşünmeniz durumunda bir "yasa boşluğu" olarak görebilirsiniz. Birisine kendi gelirinin bir kısmını muhafaza etmesine izin vermek ne bir yasa boşluğu ne de bir sübvansiyondur. Sağlık hizmetleri, fâiz ödemeleri, sigortalanmamış kayıplar için olan indirimleri ortadan kaldırma ile genel vergi oranını düşürme basitçe belli bir insan grubunun (ödeyecek az fâizi, sağlık masrafları ya da sigortalanmamış kayıpları olanın) vergilerini bu gibi harcamalara mâruz kalanlar için bunları artırma şeklinde indirme demektir.

Dahası indirimler ve muafiyetler güvenli şekilde kaldırıldığında hükümetin vergi seviyelerini daha düşük bir seviyede tutacağının garantisi de ihtimâli de yoktur. Hükümetlerin geçmiş ve bugünkü kayıtlarına baktığımızda, paramızın daha fazlasının hükümet tarafından alınacağını düşünmek için her türlü sebep vardır. Çünkü hükümet vergi oranını en azından eski seviyeye tekrar yükseltmekte ve sonuçta üreticilerden bürokrasiye daha büyük bir genel akış sağlamaktadır.

Vergi sisteminin kabaca piyasadaki fiyatlandırmaya veya gelirlere benzer olduğu düşünülür. Ancak piyasa fiyatlandırması gelirlerle orantılı değildir. Örneğin Rockefeller bir ekmek için 1000 dolar (yani ortalama insanın gelirine göre orantılı bir fiyat) ödeme mecburiyetinde bırakılsa, dünya çok tuhaf bir yer olurdu. Gelir eşitliğinin oldukça tuhaf ve etkisiz bir şekilde uygulandığı bir dünya olurdu. Eğer bir vergi bir piyasa fiyatı gibi alınsa, her "müşteri" için *eşit* olurdu, her müşterinin gelirine orantılı değil.

Safsata 9: Bir gelir vergisi kesintisi herkese yardım eder; sâdece vergi mükellefine değil, fakat aynı zamanda hükümet de bundan faydalanır, çünkü oran düştüğünde vergi gelirleri yükselir.

Bu Kaliforniyalı iktisatçı Arthur Laffer tarafından geliştirilen "Laffer Eğrisi" denen şeydir. Siyasetçilerin bir araya gelmesi mümkün olmayan iki şeyi bir araya getirmesini sağlamak için geliştirilmiştir: harcamayı mevcut durumunda tutarak vergi indirimini ve aynı zamanda dengeli bir bütçeyi savunmak. Bu şekilde halk vergi indiriminden faydalanacak, dengeli bütçeden mutlu olacak ve aynı zamanda da hükümetten aynı miktarda sübvansiyon alacaktır.

Doğrudur, eğer vergi oranları %99 ise ve %95'e düşürülürlerse vergi gelirleri artacaktır. Fakat herhangi bir zamanda böyle basit bir bağlantı olacağını düşünmek için bir sebep yoktur. Aslında bu ilişki bir yerel özel tüketim vergisi için bir ulusal gelir vergisine göre çok daha iyi çalışır. Birkaç yıl önce District Columbia yönetimi bölge benzin vergisini ciddî şekilde artırarak biraz gelir elde etmeye çalıştı. Fakat

daha sonra sürücüler basitçe Virginia veya Maryland sınırını geçip çok daha ucuza benzin aldılar. Hayâl kırıklığına uğrayan ve kafası karışan D.C. bürokratları vergi seviyelerine eski hâline getirmek zorunda kaldılar.

Ancak bunun gelir vergisinde de olması pek muhtemel değildir. İnsanlar nispeten küçük bir vergi artışı için çalışmayı bırakmayacaklar veya ülkeyi terk etmeyeceklerdir. Veya bir vergi indiriminden dolayı da bunun tersini yapmayacaklardır.

Laffer Eğrisi konusunda bazı diğer problemler de bulunmaktadır. Laffer Eğrisi'nin çalışması için geçmesi gereken sürenin uzunluğu asla belirtilmemiştir. Ancak daha da önemlisi: Laffer hepimizin istediği şeyin hükümet için vergi gelirini maksimize etmek olduğunu düşünmektedir. Eğer (bu büyük bir eğerdir) biz gerçekten de Laffer Eğrisi'nin üst yarısında isek bu durumda hepimiz bu "optimum" seviyede vergi oranları belirlemek isteriz. Fakat neden? *Niçin* hepimizin hedefi hükümetin gelirini maksimize etmek olsun ki? Kısaca, hükümet faaliyetlerine akıtılan özel üretim payını maksimize etmek için mi maksimumu zorlamak? Ben vergi oranlarını Laffer optimumunun olacağı değerden çok, çok aşağıya zorlamayla, yani hükümetin gelirini en aza indirmeyle daha çok ilgilendiğimizi düşünüyorum.

Safsata 10: İşgücünün ucuz olduğu ülkelerden yapılan ithâlâtlar ABD'de işsizliğe yol açar.

Bu doktrinle ilgili pek çok problemden biri onun şu soruyu göz ardı etmesidir: Ücretler yabancı bir ülkede neden düşüktür ve ABD'de neden yüksektir? Bu doktrin, ücretleri kesin verili şeylermiş gibi alarak başlar ve onların niçin öyle oldukları sorusunu araştırmaz. Aslında ücretler ABD'de yüksektir çünkü işgücü üretkenliği yüksektir. Çünkü teknolojik açıdan ileri sermâye ekipmanının buradaki işçilere büyük katkısı vardır. Ücretler pek çok yabancı ülkede düşüktür çünkü sermâye ekipmanı küçüktür ve teknolojik açıdan ilkeldir. Çok fazla sermâye yardımı ile desteklenmeyen işgücü üretkenliği Birleşik Devletler'dekinden çok daha düşüktür. Her ülkede ücretler o ülkedeki işçilerin üretkenliği ile belirlenir. Bu nedenle ABD'deki yüksek ücretler Amerikan zenginliği için önemli bir tehdit değildir. Onlar bu zenginliğin bir sonucudur.

Fakat düşük ücretli ülkelerden gelen ürünlerin "âdil olmayan" rekabeti konusunda sürekli olarak ve yüksek sesle şikâyet eden bazı ABD sanayilerine ne demeli? Burada her bir ülkedeki ücretlerin bir ülke, meslek ve bölge ile diğeri arasında bağlantılı olduğunun farkında olmalıyız. Tüm işçiler birbiri ile rekabet etmektedir ve eğer A sanayisindeki ücretler diğer sanayilerdekilerden çok daha düşükse, başta kariyerlerine yeni başlayan genç işçiler olmak üzere, işçiler A sanayinden ayrılırlar veya gelmek istemezler ve ücretlerin daha iyi olduğu diğer firmalara veya sanayilere giderler.

Şikâyet eden sanayilerdeki ücretler yüksektir, çünkü Birleşik Devletler'deki tüm sanayiler yüksek ücretler vermektedir. Eğer Birleşik Devletler'deki çelik veya tekstil sanayi yurtdışındaki rakipleri ile rekabet edemezse, bu yabancı firmaların daha düşük ücret ödemesinden dolayı değildir, fakat diğer Amerikan sanayilerinin Amerikan ücretlerini çelik ve tekstil sanayilerinin ödeyemeyeceği bir seviyeye çıkarmasından dolayıdır. Kısacası gerçekte olan şey çelik tekstil ve bu gibi diğer firmaların işgücünü diğer Amerikan sanayilerine nazaran daha başarısız şekilde kullanmalarıdır. Başarısız firmaları veya sanayileri çalışır tutan gümrük vergileri veya ithâlât kotaları her ülkedeki herkese (bu sanayilerde olmayan herkese) zarar vermektedir. Fiyatları yüksek, kaliteyi ve rekabeti ise düşük tuttukları ve üretimi çarpıttıkları için tüm Amerikan tüketicilerine zarar vermektedir. Bir gümrük vergisi veya kota bir demiryolunu parçalamayla veya bir havayolunu tahrip etmeyle eşdeğerdir. Çünkü amacı uluslararası taşımacılığı suni şekilde pahalı yapmaktır.

Gümrük vergileri ve kotalar daha etkili kullanımlara kayabilecek olan kaynakları bağlama ile diğer, başarılı Amerikan sanayilerine de zarar vermektedir. Uzun vâdede gümrük vergileri ve kotalar (hükümet tarafından sağlanan diğer her türlü tekel ayrıcalığı gibi) korunan ve desteklenen firmalar için bile bir fayda değildir. Çünkü demiryolları ve havayollarında görmüş olduğumuz gibi (ister gümrük vergileri isterse kanunlarla olsun) hükümet tekelinden faydalanan sanayiler en sonunda öylesine başarısız hâle gelirler ki her durumda para kaybederler ve ancak daha fazla kurtarmalar, serbest rekabete karşı sürekli olarak genişleyen bir ayrıcalıklar sığınağı isterler.

3

"Konuları" Tartışmak

Şubat 1992

RUH HÂLİNİZE BAĞLI OLARAK, BİR BAŞKANLIK SEÇİM YILI BİR DEPRESYOna girme veya eğlenme yılıdır. Kampanya dönemlerinin şaşırtıcı bir yönü Saygıdeğer Medya'nın dilimizi yeniden tanımlama şeklidir. Orwell yarım yüzyıl önce dili kontrol eden gücü yönetir demişti. Medya bu dersi öğrenmiş olduğunu kesin şekilde göstermiştir. Örneğin, Saygıdeğer Medya bir kampanyada hangi "konuların" bulunduğunu bildirme işini üstlenmiştir. Eğer Aday X Y Rakibinin zimmetine para geçirmiş olduğunu anlarsa, medya çabucak bağırır: "Bunun konuyla ilgisi yok. Neden Konularla ilgili olarak konuşmuyoruz?"

Bush-Dukakis yarışında medya Ekonomiyi tek önemli konu olarak ilân etti. Diğer her şey "gerçek konulardan" "sapma" için tasarlanmış olan bir sis perdesiydi. Böyle bir odaklanmanın iktisatçıları sevindirebileceği düşünülebilir. Fakat eğer siz de böyle düşünmüşseniz, Düzen medyasındaki semantik uzmanlarını hesaba katmıyorsunuz demektir. Çünkü ekonomiye ancak belli, dar, izin verilebilir yollardan yaklaşılabilir. Diğer her türlü yaklaşım hiç dikkate alınmadan göz ardı edilir.

Medya ilgisi oldukça haklı şekilde Resesyon üzerinedir. Fakat yine ancak kıt kanaat müsaade edilebilir şekilde. Resesyondan dolayı İşsizlik fırladı ("iş eksikliği"). Alınabilir Evler azaldı (Evsizler). Ödenebilir Sağlık Hizmetleri artan sağlık mâliyetlerinden dolayı azalıyor ve bu özel sektörlere ilâve olarak, bütçe açıkları senede 400 milyar dolara çıktı.

Kısaca işlerin, sağlık hizmetlerinin, evlerin ve diğer malların eksikliği söz konusudur. Buradan açık veya gizli şekilde, kısmen bu gibi mal ve hizmetleri sağlama sözde Sorumluluğundan dolayı federal hükümetin harcamalarını müthiş miktarda artırması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Ayağa kalkan ve "Hey, bunları sağlamak federal hükümetin işi değil ki" diyen birisi tabiî ki dâima tetikte bekleyen Saygıdeğer Medya tarafından Kaçamak davranmakla ve Konuları tartışmamakla suçlanır.

Kısaca medya dilinde konuları "tartışmak" medyanın devletçi fikirlerini kabûl etmek ve bu temel fikirler içinde sâdece küçük teknik konuları tartışmak anlamına gelmektedir. Örneğin eğer siz ulusal sağlık sigortasının sosyalleşmiş tıp ile aynı anlama geldiğini söylerseniz ürkütücü kelimeler kullanmakla ve Konuları tartışmamakla suçlanırsınız. Sosyalizm veya kolektivizmin önemli bir konu *olduğunu* düşünen herkes çabucak bir kenara atılır.

Fakat öyleyse federal hükümet yüz milyarlarca doları nasıl harcayacak ve bütçe açığı konusunda Bir Şeyler Yapacak? Ahh, tabiî ki her şeyin çözümü olan ilâçla: devasa vergi artışları. Vergilerin düşürülmesini öneren herkesin kahraman gibi karşılanırken vergi artışı önerenlerin dışlandığı sâdece bir safsatadır. Genel halk vergi azaltma konusunda içgüdüsel bir hayranlık gösterebilse de, tam tersi mesajı veren (yani büyük vergi artışları önermenin "Konularla yüzleşmek olduğu", cesurluk ve sorumluluk olduğu vs. vs. mesajı veren) entelektüel ve medya elitlerinden genellikle çok etkilenmektedir.

Dar kapsamlı tartışmalar her yere uyan Washington "politika çok-bilmişlerini", her önerilen vergi artışının veya diğer herhangi bir programın sözde kantitatif sonuçlarının bilgisayarlı analizlerini göstermeye meraklı, değer yargısı olmadığı kabûl edilen "uzmanları" da ön plâna çıkarmaktadır. Sonuçta şu anlamsız manzara ile karşı karşıya kalıyoruz: Aday A bir vergi artışı öneriyor; rakibi B A'yı plânının orta sınıf

vergi mükelleflerine X-yüz milyar dolara mâl olmakla suçluyor. A B'yi yalan söylemekle suçluyor, B de aynı şeyi A'nın farklı vergi artışları önerisi için yapıyor.

Tüm bunların en rahatsız edici olanı şu anda medyanın sözde "düzeltme" yapmaya olan istekliliğidir. Bir makalenin veya televizyonun politika çok-bilmişi "gerçekte" B'nin artışlarının aslında vergi mükelleflerine Y-yüz milyar dolara mâl olacağını iddia etmektedir. Medya'nın düzeltmesi çok rahatsız edicidir, çünkü herkes farkındadır ki her aday ve destekleyicileri kendi programlarına olası en iyi yorumu, rakiplerininkine ise olası en kötü yorumu yaparlar. Fakat medya'nın kendi taraflılığı objektif gerçek ve uzmanlık olarak kılık değiştirmektedir.

Çünkü konu bu programlara göre hangi grup tarafından ne kadar ödeneceğini hiç kimsenin bilmemesidir. Sayılara dâima tapmış olan bir Amerika'da Tanrı buyrukları gibi, "hakikatlermiş" gibi havada uçuşan rakamların hepsi çeşitli yanlış varsayımlardır. Örneğin bunların hepsi ekonominin çeşitli değişkenleri arasındaki kantitatif ilişkilerin geçen birkaç yıl boyunca oldukları gibi devam edeceklerini varsayarlar. Fakat tüm konu bu ilişkilerin değiştiği ve kestirilemez şekilde değiştiğidir.

Mevcut resesyonu herhangi bir bilgisayarlı iktisatçının veya politika çok-bilmişinin tahmin edememesine ne demeli? Tek bir tanesinin bile onun ne kadar büyük ve derin olduğunu tahmin edememesine? Kesinlikle tüm resesyonlar gibi bu resesyonun da kantitatif olarak kendine has olmasından dolayı. Eğer çeşitli sayılarda âni değişiklik olmamış olsaydı, bir resesyon *olmazdı* ve hâlâ görünüşte sıkıntısız bir gelişmenin keyfini sürüyor olurduk. Eski Alman bankacı Kurt Richebacher'in *Currency and Credit Markets* dergisinde işaret ettiği gibi, 1920 ve 1930'ların aksine iktisatçılar artık düşünmüyorlar. Sâdece eski rakamları devreye sokuyorlar ve sonra da niçin bütün tahminlerin başarısız olduğunu merak ediyorlar.

İşte size medya geçit töreninin ön plânında asla yer almayacak olan bir tavsiye edilmiş "Konular Tartışması": Evet, bütçe açığı önemli bir problemdir. Fakat bütçe açığını azaltma yolları asla vergileri artırmak değil (hele bir resesyon esnasında hiç değil) fakat harcamaları kısmaktır. Alışılagelmiş medya inanışının aksine vergileri artırmak (aritmetik olarak hâriç) harcamaları azaltmanın eşdeğeri *değildir*. Vergileri *veya* harcamaları artırmak üretken olmayan kamu sektörünün (ve ondan beslenenlerin) gittikçe yoksullaşan fakat üretken olan özel sektör üzerindeki parazit yükünü artırır. Vergileri veya harcamaları azaltmak ise üretken özel sektörün zincirlerini gevşetmeye yardım eder.

Komünizm idaresi altında gördüğümüz gibi uzun vâdede parazit sektör üretken özel sektörü tahrip eder ve bu süreç parazitlere bile zarar verir. Fakat şimdiden 5000 yıl sonraki "çevrenin" veya Tabiat Ana'nın durumunu çok önemseyen solcu

liberallerin ekonomi söz konusu olduğunda sâdece çok kısa vâdeli problemleri dikkate alacak kadar dar görüşlü bir bakış açısı benimsemeleri tezattır. Fakat tasarruf sâhipleri, yatırımcılar ve girişimciler kimin umurunda ki?

Hükümet bütçesi nerede kesilmeli? En basit yol en iyisidir: hiçbir federal hükümet kuruluşunun gelecek yıl önceki belli bir yıldan daha fazla harcamasına izin vermeyen, mevcut tüm kanunların üstünde olan bir kanun geçir. Bu yıl ne kadar önceki bir yıl olursa o kadar iyi olur. Fakat başlangıç olarak, federal hükümetin 504 milyar dolar harcadığı, Carter döneminin sondan bir önceki yılı olan 1979'a ne dersiniz? Hiçbir kuruluşun 1979'da harcadığından daha fazla para harcayamayacağını beyan edin. 1979'da mevcut olmayan kuruluşlar isterlerse o zamandan itibaren sıfır fon ile devam edebilirler.

Fakat tabiî ki bu öneri Müesses Nizamın politika çok-bilmişleri için hem çok basit ve hem de çok radikal olacaktır. Tanım gereği "Konuları tartışma" resmî kuralına uymamaktadır.

4

Yaratıcı Ekonomi Dili

Eylül 1984

EĞER FEDERAL HÜKÜMET İKTİSATÇILARI SON YILLARDA BAŞKA HİÇBİR anlamda başarı olmamışlarsa da 'yaratıcı ekonomi dili olarak adlandırılan şeyde' büyük ilerleme kaydetmişlerdir. İlk olarak onlar görünüşte basit olan "bütçe kesintisi" terimini yeniden tanımlamışlardır. Eskiden bir "bütçe kesintisi" gelecek yılın bütçesinde bu yıla göre olan azalma idi. Bu eski anlamında Dwight Eisenhower'ın ilk iki yılı bütçeyi önceki yıla göre somut şekilde (fakat dramatik şekilde değil) kesintiye uğratmıştı.

"Kesinti" başka bir şeyi azaltma anlamında ince şekilde fakat kritik olarak yeniden tanımlanmıştır. Gerçek dolar harcamasından uzaklaştırıldığı müddetçe asıl odaklanılan şeyin ne olduğu çok da önemli değildi. Bazen o "artış hızında" bir azalıştı, bazen "gerçek" harcamada bir kesinti idi, bazen GSYİH'nin bir yüzdesi idi, bazen de o yıl için önceki projeksiyonların altında olma anlamında bir kesinti idi.

Bu gibi bir seri "kesinti"nin sonucu harcamanın sâdece eski moda terimlerle değil fakat hatta tüm kategorilerde sert şekilde ve dramatik şekilde artmasıdır. Hü-

kümet harcaması her türlü şekilde artmaktadır. Bunun bir sonucu olarak yaratıcı şekilde semantik bütçe kesintisi fikri bile herhangi bir mesafe kat edememiş ve ABD Anayasası'na girememiştir.

Yaratıcı bir dilin bir örneği 1981–1982 "vergi indirilmesi idi". Bu öylesine korkutucu bir vergi indirilmesidir ki 1982 sonunda, 1983'te, 1984'de ve gelecekte olan vergi artışları ile dengelenmek zorundaydı. Tekrar eski günlerde gelir vergisindeki bir azalma ortalama bir kişinin bordrosundan daha küçük bir dilimin alındığını görmek anlamına gelecektir. Fakat 1981–1982 vergi değişiklikleri bazı kişiler için bunu yaparken, sıradan kişiler önemsiz indirimlerin Sosyal Güvenlik vergisindeki artışla ve "dilim kayması" (enflasyon nedeniyle herkesin artan fiyatlardan dolayı daha iyi durumda olmamasına rağmen daha yüksek vergi dilimine yavaşça kaymasını sağlama işlemi için kullanılan renkli terim) ile dengelenemeyecek kadar fazla olduğunu anladı. Böylece vergi oranlarının resmî tablosu aynı kalsa da, sıradan insanlar vergilerinin daha yüksek bir kısmını vergi olarak ödemektedir.

Aşırı övülen ve aşırı eleştirilen "vergi indirimlerinin" eski moda semantiğe göre hiç de indirim olmadığı, fakat daha ziyâde somut bir artış olduğu anlaşılmıştır. Bu kesinti-yapmamanın bu kuşkulu memnuniyeti karşılığında, Amerikan halkı gelecek yıllarda vergi artışlarını "dengeleme" şeklinde maalesef hakikî olan burnundan fitil fitil gelme ile karşı karşıya olacak.

Tabiî ki hükümet iktisatçıları vergi artışları hapını şekerle kaplamaya çalışma konusunda kendi paylarına düşeni yapıyorlar. Bu değişikliklere asla "artışlar" demiyorlar. Onlar hiç de artış değiller; "gelir geliştirme" ve "yasal boşlukları önleme" çabalarıydı. "Yasal boşluklar" kavramı için yapılan en iyi yorum Ludwig von Mises'inkidir. Mises "yasal boşluklar" kavramının bizzat kendisinin hükümetin haklı şekilde sizin kazandığınız tüm paranın sâhibi olduğunu ve hükümetin uzunca bir süredir bu paraya elini atmaması yanlışını düzeltmenin gerekli olduğunu ifade ettiğini söylemiştir.

1984'teki dengeli bir bütçe vaatlerine rağmen, semantik anlamda yumuşatılmış "bütçe kesintileri" ve "geliştirmelerin" görünüşte kalıcı olan ancak eşi benzeri görülmemiş açıklara yol açtığını anladık. Bir kez daha, yaratıcı semantik yardıma koşmuştu. Başvurulan bir yol, açığı en baştan geleneksel metotlarla yeniden tanımlamaktır.

Keynesçiler "tam istihdam bütçesi" adı verdikleri şeyde açık olmadığını iddia ederek onu yeniden tanımlarlardı. Yani eğer tam istihdamı başarmak için gerekli olan harcama çıkarılırsa, hiçbir açık kalmaz hatta fazla kalır. Ancak böyle bir el çabukluğu 20 milyar dolarlık bir bütçede işe yararken, 200 milyar dolarlık bir açığın düzeleceğini beklemek hayâl olacaktır. Yine de hükümet iktisatçıları bunu deniyor.

"Açıkları" borç bakımından "gerçek bir artış" olarak, yani enflasyonla düşülen bir açık olarak zaten yeniden tanımladılar. Hükümet tarafından ne kadar çok enf-

lasyon oluşturulursa, açık o kadar ortadan kaldırılmış gibi görünmektedir. Aynı semantik sihirbazlığa dayanarak, 1923'teki feci kontrolsüz Alman enflasyonunun savunucuları hiç enflasyon bulunmadığını söylüyorlardı, çünkü altın bakımından Alman fiyatları gerçekte düşüyordu! Benzer şekilde gerçek değer bakımından Alman markı arzının düştüğünü, Almanya'daki asıl problemin çok fazla değil çok az miktarda para basılması olduğunu iddia etmekteydiler.

Bir hokkabazlığa dayanarak açığın gerçekte bulunmadığı fikri için genel bir kabûl bulunmamaktadır. Ancak bir vergi artışının bütçe açığının "peşinatını" meydana getirdiği görüşünün kabûlü söz konusudur. Yine eski günlerde bir borcun "peşinatı" borcun bir kısmının ödenmiş olması anlamına gelirdi. Washington'ın yaratıcı iktisatçıları bu terimi borçta gelecek yıl meydana gelecek olan artışta beklenilen bir azalış (gerçekten de çok farklı bir hikâye) anlamına gelecek şekilde yeniden tanımlamayı başardılar.

5

Kaos Teorisi

Matematiksel İktisadı İçerden Yıkmak

Mart 1988

MATEMATİK, FİZİK VE İLİŞKİLİ BİLİMLERDE EN SICAK KONU "KAOS TEOrisidir". Sonuçları bakımından radikaldir, fakat hiç kimse onun uygulayıcılarını matematiğe karşı olmakla suçlayamaz, çünkü onun, aralarında ileri bilgisayar grafiklerinin de bulunduğu son derece karmaşık matematiği matematik teorisindeki son noktayı içerir. Derin anlamda, kaos teorisi pek çok yıldır atomun çekirdeğinin veya astronomi ile ilgili spekülasyonların daha da derinliklerine gitme gibi moda konulara akıtılan çabaya, ilgiye ve paraya karşı bir reaksiyondur. Kaos teorisi uzun vâdede tamamen âşina olduğumuz gerçek "mikroskobik" dünyaya bilimsel bir odaklanma getirmektedir.

Kaos teorisinin mütevazı fakat hayâl kırıklığına uğratıcı meteoroloji alanında başlamış olması haklıdır. Gittikçe daha etkili bilgisayarlarla ve sürekli artan verilerle donatılmalarına rağmen, niçin başarılı meteorologlarımız havayı tahmin edemiyorlar? Yirmi yıl önce MIT'te bir meteorolog olan Edward Lorenz, iklimdeki çok küçük değişikliklerin hava şartlarında muazzam ve çok belirsiz değişiklikler meydana getirebileceği keşfini yaparak kendini kaos teorisi içinde buldu. Bunu

"Kelebek Etkisi" olarak adlandıran Lorenz Brezilya'da bir kelebeğin kanatlarını çırpmasının Texas'ta bir hortum meydana getirebileceğine işaret etti. O zamandan beri küçük, tahmin edilemez sebeplerin dramatik ve çalkantılı sonuçlara sâhip olabileceğinin keşfi diğer, görünüşte bağlantısız bilim dallarına da yayıldı.

Hava ve dünya ile ilgili diğer pek çok husus konusundaki hüküm şudur: bilgisayarlarımız için ne kadar çok veri bulunursa bulunsun, prensipte hava başarılı bir şekilde tahmin edilemez. Bu *gerçekten* "kaos" değildir, çünkü Kelebek Etkisi karmaşık olsalar da kendi nedensel eğilimlerine sâhiptir. (Bu nedensel eğilimlerin birçoğu "Feigenbaum Sayısı" olarak adlandırılan bir şeyi izler). Ancak bu eğilimler bilinse bile kanat çırpan bir kelebeğin gelişini kim tahmin edebilir ki?

Kaos teorisinin sonucu gerçek dünyanın kaotik olması veya *prensipte* kestirilemez veya belirlenemez olması *değil*, pratikte büyük kısmının kestirilemez olmasıdır. Özellikle de (pürüzsüz yüzeyler ve sonsuz derecede küçük adımlar varsayan) hesap gibi matematik araçları gerçek dünyayı çalışmada büyük ölçüde kusurludur Buna göre Benoit Mandelbroit'in fraktalleri* pürüzsüz eğrilerin sâhil çizgilerini ve coğrafî yüzeyleri modellemede uygun olmadığı ve yanıltıcı olduğunu ortaya koymaktadır.)

Kaos teorisi borsanın işleyişi gibi insan olaylarına uygulandığında daha da zorludur. Burada kaos teorisyenleri, piyasa beklentilerinin "rasyonel" olduğunu (yani geleceği bilen olduğunu) kabûl eden geleneksel neo-klâsik borsa teorisine doğrudan meydan okudular. Eğer tüm borsa veya mal piyasası fiyatları kusursuz şekilde hesaba katsa ve kusursuz gelecek bilgisini kapsasa bu durumda borsa fiyat eğilimleri tamamen tesadüfî, anlamsız ve rasgele ("rasgele gelişme") olmalıdır, çünkü altta yatan temel bilgi zaten bilinmektedir ve fiyata dâhil edilmiştir.

Piyasanın gelecek hakkında her şeyi bildiğine veya gelecekteki "olasılık dağılımları" hakkında kusursuz bilgiye sâhip olduğuna inanma saçmalığı borsadaki tüm olayların "rasgele" olduğunu, yani herhangi bir borsa fiyatının geçmişte veya gelecekteki herhangi bir fiyatla ilişkisiz olduğunu kabûl etmeyle eşit derecede aptalcadır. Ancak insanlık tarihinin önemli bir gerçeği tüm tarih öncesi olayların birbiri ile bağlantılı olduğu, sebep ve sonuç eğilimlerinin insan olaylarına müdahale ettiği, çok az şeyin homojen olduğu ve hiçbir şeyin rasgele olmadığıdır.

Sâhip oldukları müthiş prestijle, kaos teorisyenleri bu varsayımları eleştirmede ve gerçek dünyanın somut olaylarından istatistiksel soyutluklar çıkarma teşebbüslerini eleştirmede çok başarılı oldular. Buna göre kaos teorisyenleri, yaygın bir istatistik tekniği olan ve aylık verilerden (ister fiyat, ister üretim, isterse istihdam

* Öklid geometrisine alternatif bir geometri modeli. Bu modelle öklid geometrisinin tanımlayamadığı bazı sistemler tanımlanabilmektedir (Ç.N.).

verisi olsun) 12 aylık hareketli ortalamalar almayla yapılan veri "pürüzsüzleştirmeye" karşıdırlar. Zikzaklı "rasgele unsurları" ortadan kaldırmaya ve bunları sözde altta yatan eğilimlerden ayırmaya çalışırken geleneksel istatistikçiler incelenmesi gereken gerçek dünya verisini bilmeden kaldırıp atmaktadırlar.

Bunlar kaos biliminin geleneksel matematiksel iktisada getirdiği yıkıcı sonuçlardan birkaçıdır. Eğer rasyonel beklentiler teorisi gerçek dünyayı ihlâl ederse, bu durumda genel denge, sonsuz derecede küçük adımlar varsaymada hesap kullanımı, mükemmel bilgi ve detaylı neo-klâsik mekanizmanın diğer tüm unsurları da böyle yapar. Neo-klâsikler uzunca bir süredir matematik bilgilerini ve ileri matematik tekniği kullanımlarını Avusturya Ekolü'nü çürütmek için bir silâh olarak kullanmaktalar. İşte şimdi bilmeden geleneksel neo-klâsik iktisadın gerçek olmayışı ve çarpıklıkları konusundaki Avusturya Ekolü'nden eleştirmenlerin araştırmalarının bazılarını tekrarlayan en ileri matematik teorisyenleri geldi. Bugünkü matematik hiyerarşisi, fractaller, linear olmayan termodinamik, Feigenbaum sayısı ve diğer her şey eski moda neo-klâsiklerin tekniklerinden çok daha üst konumlardadır.

Bu durum kaos teorisinin tüm felsefî iddialarının (özellikle de teorisyenlerden bazılarının doğanın kararsız olduğu veya hatta atomların veya moleküllerin "özgür iradeye" sâhip oldukları şeklindeki iddiaları) bir bütün olarak kabûl edilmesi gerektiği anlamına gelmez. Fakat Avusturya Ekolü'nden iktisatçılar kaos teorisyenlerini, klâsik matematiksel iktisada içerden yaptıkları saldırıya şapka çıkararak selâmlayabilirler.

6

İstatistik İçinden mi Yıkılıyor?

Şubat 1989

ŞİMDİ İNANILMAZ GÖRÜNEBİLSE DE BİR ZAMANLAR ÜNİVERSİTEDE İSTATİSTİK bölümünde okuyordum. Tüm istatistik lisans derslerini aldıktan sonra, Columbia'da saygın Harold Hotelling'in verdiği bir matematiksel istatistik dersine kaydoldum. Hotelling'in birkaç dersini dinledikten sonra birden içime bir şey doğru. Aniden tüm istatistiksel sonuç çıkarma "biliminin" bir kritik varsayıma dayandığını ve bu varsayımın son derece mesnetsiz olduğunu fark ettim. Bir daha asla dönmemek üzere Hotelling'in dersinden ve istatistik dünyasından çıktım.

İstatistik tabiî ki sırf veri toplama işinden fazlasıdır. İstatistiksel *sonuç çıkarma* bu veriden çıkarılabilecek olan hükümlerdir. Özellikle de, on yılda bir yapılan ABD nüfus sayımı hâriç tüm veriyi asla bilemeyeceğimiz için, hükümlerimiz popülâsyondan alınan çok küçük bir örneğe dayanmalıdır. Örneğimizi veya örneklerimizi aldıktan sonra, bir bütün olarak popülâsyon hakkında konuşmanın bir yolunu bulmak zorundayız. Örneğin, Amerikalı erkek nüfusunun ortalama boyu hakkında bir fikir edinmek istediğimizi düşünelim. Her erkek Amerikalıyı seferber edip herkesin boyunu ölçmenin bir yolu olmadığına göre, çeşitli şekillerde seçilen küçük bir sayıda (meselâ 500 kişi) örnek alırız. Bu örnekten ortalama Amerikalının boyunun ne olabileceğini söyleyebilmemiz gerekir.

İstatistik biliminde, kendi bilinen örneklerimizden bilinmeyen popülâsyona geçme tarzımız kritik bir varsayımda bulunmayı gerektirir: ister boy, ister işsizlik, ister şu veya bu adaya kim oy verecek konusu olsun, herhangi bir durumda ve her durumda örnekler "normal dağılım eğrisi" adı verilen popülâsyon şekline göre dağılacaktır.

Normal dağılış eğrisi tüm istatistik ders kitaplarında bulunan simetrik, çan şekilli bir eğridir. Tüm örneklerin bu eğriye uygun olarak popülâsyon şekli civarında olması varsayıldığı için, istatistikçi elindeki bir veya daha fazla sınırlı örnekten hareketle Amerikan nüfusunun boyunun (veya işsizlik oranının ya da her neyse) kesin olarak %90 veya 95 "güven sınırları" içinde bir XYZ olacağını ifade etmenin oldukça mâkûl olacağını düşünmektedir. Kısaca eğer ortalama erkek için bir örnek boyu meselâ 180 cm ise, bu gibi her 100 örnekten 90 veya 95'i 180 cm'nin belli bir mesafe etrafında olacaktır. Bu kesin rakamlara basitçe tüm örneklerin bu normal dağılış eğrisine göre popülâsyon etrafında dağıldığı varsayılarak ulaşılır.

Örneğin seçim anketçilerinin büyük bir güvenle, tümü "%3'lük veya %5'lik" "hata" payı ile Bush'un belli bir seçmen yüzdesi tarafından ve Dukakis'in başka bir seçmen yüzdesi tarafından tercih edildiğini iddia etmesi normal dağılış eğrisinin bu özelliklerinden dolayıdır. İstatistikçilerin tüm popülâsyon rakamlarını tamı tamına bilmeyi iddia etmemelerini, bunun yerine bu bilgiyi % birkaç puan içinde olduğunu iddia etmelerini sağlayan normal dağılış eğrisidir.

Normal dağılış eğrisi etrafında dağılma şeklindeki hayatî varsayımın kanıtı nedir? Hiç. Sırf mistik bir inanış. Eski istatistik kitabımda normal dağılış evrensel gerçeği için tek "kanıt" eğer iyi bir nişancı on ikiden vurmak için ateş ederse, atışların bir normal dağılış eğrisindeki gibi hedefin etrafında dağılma eğiliminde olacağıdır. Tüm istatistiksel hükümlerin geçerliliği için hayatî derecede önemli olan varsayım bu inanılmaz şekilde çürük temele dayanmaktadır.

Maalesef, sosyal bilimler de müteveffa Dr. Robert Mendelsohn'un tıpta uygun olduğu gösterilen şu aynı kanunu izleme eğilimindedir: Yerine daha iyi bir tanesi

sunulana kadar ne kadar hatalı olursa olsun bir işlemi asla bırakma. Şimdi görülüyor ki normal dağılış eğrisi üzerine inşa olmuş olan bu yanlış hüküm çıkarma işleminin tamamı ileri teknoloji sayesinde modası geçmiş hâle gelmiştir.

On yıl önce, Stanford Üniversitesi istatistikçisi Bradley Efron orijinal bir örneğe dayalı "suni veri setleri" üretmek için ve normal dağılış eğrisini (veya bilinmeyen bir popülâsyon hakkında örneklerin nasıl dağıldığı konusundaki diğer herhangi bir keyfî, matematik varsayımını) kullanmaksızın bir popülâsyon tahminine ulaşmak için gerekli olan milyonlarca sayısal hesaplamayı yapmak amacıyla yüksek hızlı bilgisayarlar kullandı. On yıl boyunca düşünme ve tartışmadan sonra, istatistikçiler bu *"bootstrap"** yaklaşımının pratik kullanım metotları üzerinde hemfikir oldular. Şimdi bu metot istatistik alanında hâkim olmaya başlıyor. Yeni metodun öncülerinden biri olan Stanfordlı istatistikçi Jerome H. Friedman, metodu "istatistikte son 20 yılın, belki de son elli yılın en önemli yeni fikri" olarak adlandırıyor.

Bu noktada istatistikçiler sonunda ağızlarından kaçırıyorlar. Friedman şimdi "verinin dâima çan şekilli eğri modeli izlemediğini, bu durumda hata ortaya çıkacağını" itiraf etmiştir. Hatta "verinin sıkça çan eğrisi şeklinden oldukça farklı şekilde dağıldığını" da eklemiştir. Öyleyse hepsi bu; şimdi anlıyoruz ki normal dağılış kralı çıplakmış. Eski mistik inanç şimdi terk edilebilir; Normal Dağılış Eğrisi tanrısı en sonunda öldü.

7

İnsan Davranışının Sonuçları
Amaçlı mı Amaçlanılmadan mı?

Mayıs 1987

Bazı İktisatçılar Avusturya İktisadı'nın insan davranışının sâdece *amaçlanılmayan* sonuçlarını, ya da favori tâbirle (18. Yüzyıl İskoç sosyolog Adam Ferguson'dan günümüzde F. A. Hayek'e kadar) 'insan davranışının (insan tasarımının değil) sonuçlarını' incelediğine ısrar etme eğilimindedirler.

İlk bakışta bu sık tekrarlanan sloganda biraz akla uygunluk vardır. Adam Smith'in işaret ettiği gibi, günlük ekmeğimiz için kasabın ya da fırıncının hayırseverliğine değil kâr veya gelire olan şahsî çıkara dayalı yönelişine ihtiyaç duymamız

* İstatistikte kullanılan ve belli bir örnekten hareketle elde edilen yeniden örnekleme tekniği (Ç.N.).

iyi bir şeydir. Onlar bir kâr elde etmeye çalışabilirler, fakat tüketici istekleri için etkili üretim ve herkes için zenginliğin geliştirilmesi onların faaliyetlerinin amaçlanmamış olan sonuçlarıdır.

Ancak daha ileri düzeyde analiz edilirse bu sloganın yanlış olduğu ispatlanabilir. Örneğin, kasabın, fırıncının veya gerçekte işadamlarının amaçlarının ne olduğunu nasıl *bilebiliriz*? Onların kafalarının içine bakıp bunu kesin bir şekilde söyleyemeyiz. Örneğin varsayalım ki kârlarını en üst düzeye çıkarmak isteyen kasap ve fırıncı serbest piyasa ekonomisini okusunlar ve kârları en üst düzeye çıkarmanın aynı zamanda onların arkadaşlarını ve bir bütün olarak toplumu faydalandırdığını anlasınlar.

İşlerini yaparlarken şimdi kendi parasal kârları yanında tüketici isteklerini etkili şekilde yerine getirmeyi *amaçlamaktadırlar*. Şimdi eğer bazılarının işaret ettiği gibi eğer iktisat teorisi insan faaliyetinin sâdece kasıtlı olmayan sonuçlarını ele alıyorsa, işadamlarının biraz iktisat teorisi öğrenmesi (bu sonuçların artık piyasa aktörlerince bilinçli şekilde hedeflenilmesi nedeniyle) bu teoriyi geçersiz kılar mı?

Dahası sağlam iktisat teorisinin öğrenilmesi gerçekte piyasada yer alan işadamlarının davranışlarını *değiştirebilir*. Anti-kapitalist propagandadan etkilenen pek çok işadamı kendini suçlu hissetmekte ve etrafındakilere yardım ettiği şeklindeki yanlış inanca dayanarak kâr peşinde koşmasını bilinçli şekilde kısıtlamaktadır. Sağlam iktisat analizini okuma ve anlama suçluluk duymalarını azaltabilir ve kendi kârlarını en üst düzeye çıkarmaya çalışmalarını sağlayabilir. Kısaca ekonomiyi tamamen anladıkları için davranışlarının amaçlı sonuçları toplumun daha büyük zenginliği yanında kendileri için de daha büyük kârlar sağlayacaktır.

Öyleyse amaçlanılmamış sonuçlar konusu neden bu kadar önemlidir ve amaçlanılan sonuçlar neden incelenilmemektedir? Toplumdaki bilgi birikimi sonuçları amaçlanılmayandan amaçlanılana değiştirmez mi?

Sâdece bu değil: Misesçi insan davranışı bilimi açıkça ortaya koymaktadır ki bireysel insanlar bilinçli şekilde amaçlar peşinde koşar ve bunları başarmaya çalışma yolları seçerler. Eğer insanlar amaçlar peşinde koşarlarsa, çoğu kez bunları başaracakları hükmüne varmak sâdece normaldir. Yani insanlar davranışlarının sonuçlarını amaçlayacaklar ve başaracaklardır. Mises'in bilinçli tercihe yaptığı vurgu kadın ve erkekleri rasyonel ve bilinçli piyasa ve dünya aktörleri olarak ele almaktadır. Diğer gelenek sık sık insanları, uyarıcılara körü körüne tepki veren robotlar veya amiplermiş gibi görme tuzağına düşmektedir.

Gizemli metodoloji konuları sık sık şaşırtıcı siyasî sonuçlara sâhiptir. Bu nedenle belki de amaçlı değil, amaçlanmamış sonuçlara inananların 20. Yüzyıl'da hükümetin büyümesini gizlemeye çalışma eğiliminde olması tesadüfî değildir. Çünkü

eğer davranışlar büyük ölçüde amaçlanılmamışlarsa bu durum hükümetin sâdece birden bire büyüdüğü ve hiçbir kişi veya grubun bu büyümenin kötü sonuçlarını istemediği anlamına gelir. Ferguson-Hayek formülünü vurgulamak hükümetten özel ayrıcalıklar elde etmeye ve böylece hükümetin büyümesini devam ettirmesini sağlamaya çalışan güçlü elitin çabalarını gizlemeye yaramaktadır.

Avusturya İktisat Ekolü'nün mesajını yaymanın iki yolu vardır. Birincisi akıllı ve dürüst insanların sâhiplenebileceği Mises teorisi bayrağını korkusuzca dalgalandırmaktır. Bu dobra dobra konuşmayı gerektiren ve çok bilinçli şekilde hükümetin yaldızlı 'kamu çıkarı" ve "genel refah" görüntüsünün arkasındaki özel çıkarlarına işaret eden bir bayraktır.

Diğer yol tercihlerinizde Misesçi mesajı düzeltilemeyecek şekilde zayıflatarak ve az da olsa "ihtilâflı" her şeyden özenle kaçınarak kabûl ve saygınlık kazanmaya çalışmaktır. Hatta "serbest piyasa"dan serbest ifadesini çıkarma noktasına kadar. Böyle bir yol sâdece büyük hükümeti daha da kökleştirir.

8

Fâiz Oranı Konusu

Şubat 1988

MARKSİSTLER ONU "EMPRESYONİZM" DİYE ADLANDIRIRLAR: SON BİR-kaç hafta veya birkaç ayın sosyal ve ekonomik eğilimlerini almak ve onları ilelebet devam edeceklermiş gibi kabûl etmek. Problem altta yatan iktisat kanunlarının işlemesini fark edememektir. Empresyonizm dâima yaygın olmuştur. En çok da fâiz oranları konusunun halk arasında tartışılmasında. 1987'nin çoğu boyunca fâiz oranları sürekli olarak yüksekti. Kara Pazartesi'nden kısa bir süre sonrasında fâiz oranları düştü ve finans kamuoyunun görüşü 180 derece değişerek sanki fâiz oranları sürekli şekilde aşağı doğru gidiyormuş gibi konuşulmaya başlandı.

Bu günlük rüzgâra kapılma konusunda hiç kimse mâlî basının eline su dökemez. Bu sendrom iktisadın anlaşılmamasından ve hızla değişen olaylara karşı körü körüne tepki verme zayıflığından kaynaklanmaktadır. Bazen bu temel kafa karışıklığı aynı makale içinde görülür. Bu nedenle çok da uzakta olmayan çift haneli enflasyon günlerinde, aynı makale bir yerde Fed'in açık piyasadan menkûl kıymetler satın almasından dolayı fâiz oranlarının düşeceğini tahmin ederken başka bir yerde piyasanın artan enflasyon bekliyor olmasından dolayı fâiz oranlarının artacağını söylemekteydi.

Bugünlerde de sâbit döviz kurlarının kötü olduğunu, çünkü fâiz oranlarının yabancı sermâyeyi ABD'de tutmak için yükselmek zorunda olduğunu okuyoruz. Ancak aynı zamanda *düşen* döviz kurlarının da kötü olduğunu çünkü aynı sebepten dolayı fâiz oranlarının yükselmek zorunda olduğunu okuyoruz. Eğer finans yazarları çaresiz bir kafa karışıklı içine düşmüşlerse, halkın olup biteni anlamasını nasıl bekleyebiliriz?

Aslında fâiz oranları diğer herhangi bir önemli şeyin fiyatı gibi, her biri çeşitli ve hatta birbiri ile çelişen şekillerde değişen birkaç faktörle belirlenen karmaşık olaylardır. Diğer fiyatlarda olduğu gibi, fâiz oranları da kredi arzı ile ters yönde kredi talebi ile aynı yönde hareket eder. Eğer Fed menkûl kıymetler satın almak için serbest piyasaya girerse, bu şekilde kredi arzını artırmış olur. Bu durum fâiz oranlarını düşürme eğiliminde olacaktır. Bu aynı davranış banka rezervlerini de aynı oranda artıracağı için bankalar bu durumda başlangıçtaki sarsıntının birkaç katı kadar (bugünlerde bire on) olmayan bir para ve kredi şişirmesi yapacaktır. Buna göre eğer Fed bir milyar dolarlık menkûl kıymet satın alırsa, banka rezervleri aynı miktarda artacak, bu nedenle banka kredileri ve para arzı 10 milyar dolar artacaktır. Kredi arzı bu şekilde daha da artmıştır. Fâiz oranları daha da düşmüştür.

Ancak empresyonist açıdan fâiz oranlarının ilelebet düşmeye mahkûm olacağı hükmüne varmak ahmakça olacaktır. İlk olarak, kredi arz ve talebinin kendisi daha derin ekonomik güçlerle, özellikle de ekonomi içindeki insanların gelirlerinin ne kadar bir kısmını biriktirmek ve yatırım yapmak, ne kadar kısmını ise harcamak istemeleri ile belirlenir. Ne kadar çok tasarruf yaparlarsa fâiz oranı o kadar düşüktür; ne kadar çok harcarlarsa, o kadar yüksektir. Artan banka kredileri gerçek tasarruflardaki bir artışı taklit eder, ancak aynı şey olmaktan çok uzaktırlar.

Enflasyon oluşturan banka kredisi yoktan var edilen, suni kredidir. Halkın tasarruf veya harcama tercihini yansıtmaz. Bazı erken dönem iktisatçılar bu olayı "mecburi" tasarruf olarak adlandırmışlardı. Daha önemlisi bunlar sâdece geçicidir. Artan para hacmi sistem içine yayıldıkça, fiyatlar ve tüm para cinsi değerler yükselir. Böylece fâiz oranları orijinal seviyedeki gibi bir düzeye geri döner. Ancak Fed tarafından yapılan bir *sürekli* enflasyona yol açıcı banka kredisi pompalaması fâiz oranlarını sürekli şekilde düşük tutacaktır. Ancak bu şekilde suni ve çürük ekonomik gelişme ayakta tutulabilecektir. İşte gelişme-gerileme şeklindeki konjonktür dalgalanmasının ortaya çıktığının belirtisi tam da budur.

Ancak bu arada başka bir şey daha olmaktadır. Fiyatlar arttıkça ve insanlar daha ileri düzeyde fiyat artışları bekledikçe, fâiz oranları üzerine bir enflasyon primi konmaktadır. Kredi verenler fâiz oranları üzerine bir enflasyon primi eklerler, çünkü doların değerindeki bir düşüşle yok edilmeye devam etmeyi istemezler. Kredi

alanlar primi ödemeye isteklidirler, çünkü onlar da bir değer düşüşünden faydalandıklarının farkındadırlar.

Halk daha yüksek enflasyon beklerken Fed'in rezerv artışlarının fâiz oranlarını düşürmek yerine artırmasının sebebi budur. Enflasyona yol açan kredinin hızlanması nihâyet durduğunda yüksek fâiz oranları sermâye piyasalarını (borsalar ve bonolar) sert şekilde frenler. Kaçınılmaz bir resesyon enflasyona yol açıcı gelişmenin çürük yatırımlarını tasfiye eder.

Fâiz oranı problemi konusunun bir diğer boyutu uluslararası boyuttur. Bir uzun dönem eğilim olarak, düşük gelirli yatırımlardan (ister kâr oranı ister fâiz oranı olsun) yüksek gelirli yatırımlara getiri oranları eşit olana kadar bir sermâye hareketi vardır. Bu her ülke içinde olduğu kadar dünya boyunca da söz konusudur. Uluslararası düzeyde sermâye, düşük fâizli ülkelerden yüksek fâizli ülkelere akma eğiliminde olacak, birincinin fâiz oranlarını yükseltirken ikincininkini düşürecektir.

Uluslararası altın standardı günlerinde işlem basitti. Bugünlerde itibarî para şartlarında süreç devam etmektedir fakat bir seri sözde krize yol açmaktadır. Hükümetler döviz kurlarını sâbitlemeye çalıştıklarında (Şubat 1987'deki Louvre Anlaşması'ndan Kara Pazartesi'ye kadar olduğu gibi) ABD'deki fâiz oranları sermâye ve tasarrufları yabancı ülkelere kaptırmadan düşemez.

ABD'deki mevcut devasa ticaret dengesi açığı çağında, eğer dışarı yabancı sermâye akarsa ABD sâbit bir doları sürdüremez. Bu durumda doların düşmesi yönündeki baskı müthiş olacaktır. Bu nedenle Kara Pazartesinden sonra, Fed doların düşme yönündeki piyasa eğilimine tekrar dönmeye karar verdi, böylece Fed daha sonra krediyi şişirebildi ve fâiz oranlarını düşürebildi.

Ancak bu fâiz düşüşünün sâdece geçici olduğu ve kesinlikle geçici olduğu açıktır. Gerçekten de fâizler sürekli yukarıya olan eğilimlerine devam etti. Fiyat enflasyonu 1987 ilkbaharından önce birkaç yıl boyunca ABD Merkez Bankası tarafından pompalanan parasal enflasyonun sonucudur. Bu nedenle fâizler de yükselmeye mahkûmdu.

Dahası Fed diğer pek çok konuda olduğu gibi kendi tuzağına düşmüştür. Uzun dönemde dünyanın her yerinde fâiz oranlarını eşitleme eğilimi sâdece parayı veya nominal getirileri değil fakat aynı zamanda enflasyona göre düzeltilmiş olan *gerçek* getirileri sâbitleme girişimidir. Fakat eğer yabancı kredi vericiler ve yatırımcılar değer bakımından gittikçe daha düşük olan dolarlar almaya başlarlarsa açığı kapatmak için daha yüksek fâiz oranları isteyeceklerdir. Sonra da çok kısa süre içinde fâiz oranlarının yükselmesi için yeniden iki kat fazla sebebe sâhip olarak başa döneceğiz.

Öğrencilerime fâiz oranlarının, enflasyonun, para ve bankacılığın, döviz kurlarının ve konjonktür dalgalanmalarının karmaşıklığını açıklamaya çalışırken, onları şu teselli edici düşünceyle baş başa bırakırım: Tüm bunlar için beni suçlamayın, hükümeti suçlayın. Hükümetin tüm müdahalesi olmaksızın, tüm bu konu bir çocuk oyuncağı olurdu.

9

Tasarruflar Çok mu Düşüktür?

Kasım 1989

İKTİSATÇILAR, İŞADAMLARI VE SİYASETÇİLER ARASINDA SON ZAMANLARDA güçlenen bir eğilim ABD'deki tasarruf ve yatırımların çok çok düşük olduğundan sızlanmaktır. Amerikalıların ulusal gelire oranla tasarruf yüzdelerinin Batı Almanlar veya korkulu rakiplerimiz Japonlardan çok daha düşük olduğu ifade edilmektedir. Son zamanlarda Hazine Sekreteri Nicholas Brady ABD'deki düşük tasarruflar ve yatırım seviyeleri konusunda şiddetli şekilde uyarılarda bulunmuştur.

Bu tür bir sav pek çok seviyede değerlendirilmelidir. İlk olarak (ve en az önemlisi) istatistikler genellikle problemin boyutunu abartmak için maniple edilmektedir. Bu nedenle en korkutucu rakamlar (örneğin ulusal gelirin sâdece %1,5'i olarak ABD tasarrufları) sâdece *kişisel* tasarrufları dile getirir ve işletme tasarruflarını göz ardı eder. Aynı zamanda tasarrufların ve yatırımın bir kaynağı olarak sermâye kazanımlarını da neredeyse göz ardı edilmektedir.

Ancak bunlar önemsiz konulardır. En önemli soru şudur: ABD tasarrufları milli gelirin %1,5'i, Japonya'da ise %15'i olsa da, uygun tasarruf miktarı veya yüzdesi (eğer böyle bir şey varsa) nedir?

Tüketiciler gelirlerini tüketici mallarına harcama mı yoksa gelecek gelir için tasarruf ve yatırıma ayırma mı konusuna kendileri isteyerek karar verirler. Eğer Bay Jones gelirinin %X'ini gelecekteki kullanım için yatırım yaparsa, ahlâkî veya ekonomik hangi standarda göre üçüncü bir kişi ortaya çıkabilir ve X+1 miktarı yatırmadığı için onu yanlış veya ahlâksız olmakla suçlayabilir? Herkes bilir ki eğer onlar şimdi daha az tüketirler ve daha fazla biriktirir ve yatırım yaparlarsa gelecekte bir noktada daha yüksek bir gelir kazanabileceklerdir. Fakat hangisini seçtikleri onların zaman tercih oranlarına bağlıdır: yani ne kadarını daha sonra, ne kadarını şimdi tüketmeyi tercih ettiklerine bağlıdır. Herkes bu kararı kendi hayatına, kendi özel durumuna

ve kendi değer ölçülerine göre verdiği için, bu kararı eleştirmek kişi ötesi bir kriter (kişinin dışında tercihlerini değerlendirebilecek bir kriter) gerektirir.

Bu kriter ekonomik olamaz, çünkü etkin ve ekonomik şeylere ancak bireyler tarafından verilen gönüllü kararlar sistemi içinde karar verilebilir. Kriterin ahlâklı olması da son derece şüphelidir, çünkü ahlâkî gerçekler iktisat kuralları gibi nicel değil niteldir. "Öldürmemelisin" veya "çalmamalısın" gibi ahlâk kuralları niteldir; "zamanın %62'sinden daha fazlasında çalmamalısın" diyen bir ahlâk kuralı yoktur. Bu nedenle eğer bir ahlâk doktrini olarak daha fazla biriktirmeye ve daha az tüketmeye teşvik edilirlerse ahlâk öğreticisinin, spesifik olarak tasarrufun ne zaman çok düşük ve ne zaman çok yüksek olduğu gibi konularda bazı nitel optimumlar geliştirmesi gerekir. Daha fazla tasarruf yapma yönünde yapılan belirsiz teşvikler ahlâkî ya da ekonomik olarak pek anlamlı değildirler.

Ancak sızlananların haklı olduğu bir nokta vardır. Tasarrufları önemli ölçüde mahveden, büyük ölçüde düşüren ve toplumdaki tüketimi artıran çok sayıda hükümet uygulaması vardır. Pek çok bakımdan hükümet devreye girmekte, pek çok baskıya dayalı enstrümanı kullanarak toplumun gönüllü tercihlerini tasarruf ve yatırımdan harcamaya kaydırmaktadır.

Tasarruflar konusunda şikâyetçi olanlarımız teşvik etme dışında konu hakkında ne yapılması gerektiğini pek söylemezler. Sol liberaller hükümetin açığını azaltmak için "tasarruf etmeme" adı verdikleri daha fazla hükümet "yatırımı" veya daha yüksek vergiler isterler. Ancak hükümetin meşru olarak yapabileceği bir şey basitçe tüketim lehine, tasarruflar ve yatırım aleyhine olan baskıcı nüfuzunu bir tarafa bırakmaktır. Bu şekilde, gönüllü zaman tercihleri ve seçimleri hükümet tarafından yönlendirilmekten ziyâde özgür bırakılacaktır.

Bush yönetimi 1986 tarihli Vergi Reformu Kanunu ile getirilen baskıcı anti-tasarruf önlemlerinden bazılarını kaldırmaya başladı. Bunlardan biri orta sınıf tasarruf ve yatırımının önemli bir grubunu yok eden bireysel emeklilik plânları için vergi indiriminin kaldırılmasıdır. Bir diğeri (tasarruflara bir el koyma özelliği taşıyan) sermâye kazançları vergisindeki sert artıştır. Bu sermâye kazançlarının enflasyona göre endekslenmeyecek şekilde birikmiş servete doğrudan el koyma şeklidir.

Ancak bu buzdağının sâdece görünen kısmıdır. Sâdece hükümet açıklarının "tasarruf-etmeme" olduğunu söylemek daha yüksek vergilerin sosyal tasarrufları ve yatırımı artırdığı anlamına gelir. Gerçekte ulusal gelir istatistikleri sosyal yardım harcamaları dışındaki tüm hükümet harcamalarının "yatırım" olduğunu kabûl etse de, gerçek bunun tam tersidir.

Tüm işletme harcamaları yatırımdır, çünkü sonuçta müşteriye satılacak olan malların üretiminin artırılması yönünde harcanmaktadırlar. Ancak hükümet har-

caması basitçe hükümet politikacılarının ve bürokratlarının geliri için (ve kaprisleri ve sâhip oldukları değerler için) tüketici harcamasıdır. Vergilendirme ve hükümet harcaması aldıkları parayı kazanan üretken üreticilerden ve özel tüketim ve tasarruflardan üretken olmayan politikacılarına, bürokratlara, bunların yandaşlarına ve sübvansiyonlarına yönelik olan tüketime doğru hortumlanır.

Evet, ABD'de kesinlikle çok az tasarruf ve yatırım vardır. Bunun bir sonucu olarak ABD kişi başına geçim standardı 1970'lerin başındaki değerden pek de yüksek değildir. Ancak problem sızlananların çoğunun iddia ettiği gibi bireylerin ve ailelerin çok fazla tüketerek veya çok az tasarruf ederek bir şekilde sorumluluklarını yerine getirmemeleri değildir. Problem biz Amerikan halkında değil, fakat derebeylerimizdedir.

Tüm hükümet vergilendirmeleri ve harcamaları, üretici olmayanların parazit nitelikteki tüketim yükü lehine gerçek üreticilerin tasarrufunu ve harcamasını azaltır. Vergi indirimlerini geri getirme ve sermâye kazanç vergilerini (sâdece azaltma değil) ortadan kaldırma çok iyi karşılanacaktır, fakat sâdece bir başlangıç olacaktır.

Gerçekten ihtiyaç duyulan şey eyalet, yerel ve federal her türlü hükümet vergi ve harcamasında çarpıcı bir azalmadır. Bu müthiş parazit yükünü ortadan kaldırma tüm üretken Amerikalıların yaşam standardında gelecekte olduğu kadar kısa vâdede de büyük artışlar getirecektir.

10
Arz Yönünde Bir Yürüyüş

Ekim 1984

Müesses Nizamın iktisadî düşünce tarihçileri (Smith-Marx-Marshall ekolünden olanlar) destanlarına en son Muhteşem İnsan, en son kurtarıcı ve iktisat biliminin nihâî zirvesi hakkında bir bölümle son vermek için haklı bir sebebe sâhiptirler. Üzerinde fikir birliği yapılan nihâî tercih tabiî ki John Maynard Keynes'di, fakat onun *Genel Teori*'si şimdi yarım asır yaştadır ve iktisatçılar bir süredir bu son bölüm için başka bir aday bulmak üzere etraflarına bakınıyorlar.

Joseph Schumpeter kısa bir süreliğine ön plâna çıktı, ancak onun problemi çalışmasının büyük ölçüde *Genel Teori*'den önce yazılmış olmasıydı. Milton Friedman ve monetarizm biraz daha uzun sürdü, fakat iki çok büyük kusura sâhipti:

1) büyük, bütünleştirici bir çalışma olmaya benzemeye bile çok uzaktı ve 2) monetarizm ve Chicago İktisat Ekolü gerçekte Keynesçi Dönem öncesinde Chicago Üniversitesi'nde Irving Fisher ile Frank Knight ve arkadaşları tarafından karşı çıkılan teorilerin bir açıklamasıydı.

Keynes'den beri yazacak yeni hiçbir şey yok muydu?

1970'lerin ortalarından beri, bir düşünce ekolü en azından tamamen yeni olduğu izlenimini verecek şekilde ortaya çıktı. ABD Yüksek Mahkemesi gibi, iktisatçılar da seçim sonuçlarını izlediği için "arz yönlü iktisat" dikkate değer hâle geldi.

Arz yönlü iktisat büyük bir tez gibi bir şeyden (ve hatta tek bir önde gelen liderden bile) yoksun olduğu için çağdaş iktisat öğrencileri tarafından karşı çıkıldı. Uygulayıcıları arasında da pek fikir birliği yoktur. Ancak medyadaki üst düzey döneklerin kurnazlıklarından ve siyasetçilere ve düşünce kuruluşlarına kolay erişimden faydalandı. İktisadî düşünce çalışmaları konusundaki son bölüme doğru yol almaya başladı bile.

Arz-yönlü ekolünün üzerinde önemle durduğu bir konu marjinal gelir vergisi oranlarındaki ciddî bir azalmanın çalışma ve tasarrufa, dolayısıyla da yatırım ve üretime olan teşvikleri önemli ölçüde artıracağıdır. Buna pek az kişi itiraz edebilir. Ancak söz konusu olan başka problemler bulunmaktadır. Çünkü en azından ünlü Laffer Eğrisi alanında, gelir vergisindeki azalışlar açıklar için çare olarak görülürdü. Bu nedenle çarpıcı azalışlar beyan edilen gelirleri güya artıracaktır ve dengeli bir bütçe verecektir.

Ancak bu iddia için hiçbir kanıt söz konusu değildir. Tersi durum daha olasıdır. Gelir vergisi oranları %98 olsa ve %90'a indirilse, gelirde muhtemelen bir artış olacaktır. Ancak şu anda içinde bulunduğumuz çok daha düşük vergi seviyelerinde bu varsayımın garantisi yoktur. Aslında tarihsel olarak vergi oranlarındaki artışlardan sonra vergi gelirleri artmıştır (vergi oranlarındaki azalıştan sonra da vergi gelirleri azalmıştır).

Ancak arz-yönlü iktisadın Laffer Eğrisi'nin şişirilmiş iddialarından daha derin bir problemi vardır. Tüm arz-yönlü iktisatçıların ortak özelliği toplam hükümet harcamaları ve dolayısıyla da açıklar konusundaki duyarsızlıklarıdır. Arz-yönlü iktisatçılar sıkı hükümet harcamasının özel sektöre gidecek olan kaynakları aldığını ve kamu sektörüne yönlendireceğini umursamazlar.

Onlar sâdece vergileri umursarlar. Gerçekten de, onların açıklara olan yaklaşımları eski Keynesçilerin 'biz onları sâdece kendimize borçluyuz' tutumuna yakındır. Bundan da kötüsü: arz yönlü iktisatçılar mevcut şişkin federal harcama

seviyelerinin sürdürülmesini isterler. İtiraf etmiş 'popülistler' olarak onların temel savı halkın mevcut harcama seviyesinden memnun olduğu ve halka karşı çıkılmaması gerektiğidir.

Harcama konusundaki arz-yönlü iktisatçıların tutumundan daha da tuhaf olan onların para görüşüdür. Onlar bir taraftan sağlam para taraftarı olduklarını ve "altın standardına" geri dönmeyle enflasyonu sona erdirme taraftarı olduklarını söylerler. Öte yandan ise Paul Volcker'in yönetimindeki ABD Merkez Bankası'nı sürekli olarak çok enflasyonist olmamasından, "çok sıkı para" dayatmasından ve böylece "ekonomik gelişmeyi sekteye uğratmasından" dolayı eleştirirler.

Kısaca bu sözüm ona "muhafazakâr popülistler" enflasyona ve ucuz paraya eğilimleri ile eski moda popülistler gibi görünmeye başlıyor. Ancak bu durum, onların altın standardını savunmaları ile nasıl uyumlu olabilir?

Bu sorunun cevabı yeni arz yönlü iktisadın görünüşteki çelişkilerinin özünün anahtarıdır. Çünkü onların istediği "altın standardı" sâdece, özü olmayan bir altın standardı illüzyonu oluşturmaktadır. Bankalar altın para hâlinde ödeme yapmak zorunda kalmayacaklardır. Fed de ekonomiye ince ayar yapmanın bir aracı olarak altın doların tanımını istediği gibi değiştirme hakkına sâhip olacaktır. Kısaca arz-yönlü iktisatçıların istediği şey eski sağlam-para altın standardı değil, Fed'in enflasyon ve para yönetimi boyunduruğu altında çöken Bretton Woods döneminin "altın standardı" şarlatanlığıdır.

Arz-yönlü doktrininin özü onun çok satan felsefî manifestosu olan Jude Wanniski'nin *The Way the World Works* (*Dünyanın İşleyiş Yöntemi*) adlı çalışmasında ifşa edilmektedir. Wanniski'nin görüşü insanların (kitlelerin) bugün ve tarih boyunca dâima haklı olduğudur.

Wanniski ekonomide kitlelerin büyük bir sosyal devlet, çarpıcı gelir vergisi indirimi ve dengeli bir bütçe istediğini iddia etmektedir. Ancak bu çelişkili istekler nasıl gerçekleştirilebilir? Laffer Eğrisi'nin cambazlığı ile. Buna biz de parasal alanda kitlelerin görünüşte istediği şeyin, altın standardına bir dönüşle birlikte enflasyon ve ucuz para olduğunu ekleyebiliriz. Bu nedenle halkın dâima haklı olduğu önermesinden hareketle arz yönlü iktisatçılar, enflasyona yol açan ucuz para Fed'i yanında altın standardı şarlatanlığı yoluyla bir stabilite illüzyonu olarak halka istediği şeyi vermeyi teklif etmektedirler.

Bu nedenle arz yönlü iktisadın amacı "demokratik olarak" halka istediğini vermektir. Buradaki "demokrasinin" en iyi tanımı H. L. Mencken'in yaptığı tanımdır: "Demokrasi insanların ne istediklerini bildikleri ve iyi ya da kötü onu almayı hak ettikleri" görüşüdür.

11

Keynesçi Safsatalar

Eylül 1987

KEYNESÇİLER YİNE KÖŞEYE SIKIŞTILAR. 1970'LERİN BAŞLARINDA VE SONlarında enflasyonla birlikte ortaya çıkan resesyon onların balonunu söndürdü. Bu onların sâdece tahmin edemediği değil, fakat aynı zamanda özü Keynesçi sistemin temel ilkelerini ihlâl eden bir olaydı. O zamandan beri Keynesçiler, iktisat mesleğinin hâlâ önemli bir kısmını oluştursalar da eski büyük küstahlıklarını kaybettiler.

Son birkaç yılda, Keynesçiler eski kendini beğenmişliklerinden daha ileri bir tutumla bizi temin ediyorlar ki "sıkı para" kahramanı Paul Volcker'in sürekli olarak çift haneli oranlarda para akıtmasına rağmen enflasyon kısa süre içinde gelmeyecek ve gelemez. Sağlam para savunucularını azarlayan Keynesçiler para enflasyonuna rağmen Amerikan endüstrisinin hâlâ genel bir %80 civarında dolaşan "aşırı" ve "boş" kapasiteden sıkıntı çektiğini ilân ettiler. Böylece, artan para talebinin enflasyona yol açmayacağına işaret ettiler.

Hepimizin de bildiği gibi, enflasyonun tekrar alevlenmeyeceği şeklindeki Keynesçi teminatlara rağmen, boş kapasiteye rağmen, enflasyon *alevlendi* ve onları tekrar çözmek zorunda kaldıkları bir bilmece ile baş başa bıraktı. Enflasyon 1986'da yaklaşık %1'den %6'ya çıktı. Fâiz oranları ertesi yıl yükseldi. Düşen dolar ithâlât fiyatlarını yükseltti ve altın fiyatları yeniden yükselişe geçti. Bir kez daha sağlam para iktisatçıları ve yatırım danışmanları Müesses Nizamın kutsadığı Keynesçilerden çok daha doğru çıktılar.

Bunun yanında Keynesçilerin nerede yanıldıklarını açıklamanın en iyi yolu kendilerini eleştirenlere verdikleri ortak cevabı onlara yöneltmektir: enflasyon israfı veya hükümet programları hakkında endişelenen anti-Keynesçiler "tam istihdam kaynakları" varsayıyorlar. Diyorlar ki bu varsayımı ortadan kaldırın, Keynesçilik işsizlik ve âtıl kaynaklar penceresinden doğru görünür. Fakat suçlama tersine döndürülmeli ve Keynesçilere sorulmalıdır: Niçin işsizlik (işgücü veya makine işsizliği) var ki? İşsizlik Tanrı'nın emri değil ki? Tabiî ki işsizlik her zaman mevcuttur, fakat sebebi nedir?

Problemi Keynesçilerin kendileri fiyat sistemini devre dışı bırakarak meydana getiriyorlar. Saçma ekonomilerin simgesi olan şey, fiyatları bir şekilde devre dışı bırakan ve sâdece gelir, harcama ve istihdam gibi bütünlerden bahseden bir analizdir.

"Mikroekonomi" analizinden biliyoruz ki piyasada bir şeyin "fazlalığı" varsa, eğer bir şey satılamıyorsa, tek sebep onun fiyatının bir şekilde çok yüksek tutulmasıdır. Herhangi bir şeyin fazlalığını veya kullanılmamasını önlemenin yolu istenen fiyatı düşürmektir, bu ister işgücü ücretleri olsun, ister makine veya fabrika fiyatları olsun veya isterse bir perakendecinin stoku olsun.

Kısacası, mesajı 1930'da Keynesçi Devrim'in coşkusunda kaybolan Profesör William H. Hutt'un mükemmel şekilde ifade ettiği gibi, bir kaynağın atıllığı veya işsizliği ancak o kaynağın sâhibi onu kasıtlı şekilde piyasadan uzak tuttuğu ve teklif edilen fiyata satmadığı için meydana gelir. Bu nedenle derin bir anlamda tüm işsizlik ve atıllık kasıtlıdır.

Bir kaynağın sâhibi onu piyasadan kasıtlı şekilde neden uzak tutar ki? Genellikle daha yüksek bir fiyat veya ücret için. Serbest ve engellenmemiş bir piyasa ekonomisinde sâhipler hatalarını oldukça hızlı şekilde fark ederler ve kendi iş güçlerinden veya makinelerinden ya da ürünlerinden gelir elde edememekten sıkıldıklarında fiyatlarını onları satacak kadar düşürürler.

Makine veya diğer sermâye malları söz konusu olduğunda tabiî ki malın sâhibi, çoğu kez banka kredileri ve merkez bankaları ile yaratılan suni ekonomi büyümelerinden kaynaklanan ciddî bir kötü yatırım yapmış olabilir. Bu durumda makine veya tesis için daha düşük piyasa tasfiye fiyatı iş gücü sâhibinin boş zamanından vazgeçmesine değmeyecek kadar düşük olabilir. Fakat bu durumda işsizlik tamamen iradîdir ve çalışan daha yüksek bir ücret için sürekli şekilde boş durur.

Daha kötü bir problem şudur: 1930'lardan beri hükümet ve onun ayrıcalıklı sendikaları ücretleri piyasa tasfiye fiyatının üstünde tutmak için yoğun şekilde işgücü piyasasına müdahale ettiler. Böylece en düşük vasıflı ve en düşük üretkenlikteki çalışanlar arasında en yüksek işsizliği sağladılar. Asgarî ücret kanunları ve zorunlu sendikalaşma şeklindeki hükümet müdahalesi zorunlu işsizlik yaratırken, sosyal yardım harcamaları ve işsizlik "sigortaları" işsizliği sübvanse ederek kalıcı şekilde yüksek olmasını garanti eder. Ödeyebileceğimiz kadar fazla işsizliğimiz olur.

Bu analizden çıkan sonuç şudur: para enflasyonu ve daha büyük harcama işsizliği ve âtıl kapasiteyi mutlaka azaltmaz. Bunu ancak işçilerin veya makine sâhiplerinin daha yüksek bir getiri aldıkları ve en azından bekledikleri taleplerden bazılarının karşılandığını düşünmesinin sağlanması durumunda yapabilir. Bu ise ancak kaynak için (ücret veya makinenin fiyatı) ödenen fiyat *artarsa* başarılabilir. Bir diğer ifade ile daha büyük arz veya kullanım kapasitesi sâdece ücret ve fiyat artışları ile (yani *fiyat enflasyonu* ile) sağlanabilir.

Alışıldığı üzere, Keynesçiler nedensellik konusunda tam bir kafa karışıklığı içindedirler. Bu nedenle gerçeklerin de şimdi acı şekilde ortaya koyduğu gibi, âtıl kaynaklarla birlikte enflasyona sâhip olabiliriz ve sâhibiz.

12

Keynesçiliğin Geri Dönüşü

Ocak 1989

Sekiz yıllık Reaganizmin tezat nitelikte, fakat maalesef uzun süreli miraslarından birisi Keynesçiliğin yeniden dirilişi olmuştur. 1930'ların sonundan 1970'lerin başına kadar, Keynesçilik iktisat mesleğinde ve Washington koridorlarında oldukça revaçtaydı. Keynesçi iktisatçılar başta olduğu sürece modern makroekonominin lütuflarının bizi kesinlikle enflasyon olmadan sürekli zenginliğe götüreceğini vaat ediyordu. Daha sonra cennete giden bu yolda bir şey oldu: 1973–74'ün enflasyonla birlikte ortaya çıkan muazzam resesyonu.

Cebir ve geometri jargonuna rağmen Keynesçi doktrin öz olarak nefes kesici düzeyde basittir. Resesyonları ekonomideki az harcamalar, enflasyonu ise aşırı harcamalar meydana getirir. İki ana harcama kategorisinden, tüketim pasiftir ve neredeyse robotsu tarzda gelirle belirlenir. Bu nedenle uygun harcama miktarı umutları yatırıma dayanır, fakat özel sektör yatırımcıları (aktif ve kendinden emin şekilde robotsu olmasalar da) hatalı ve kararsızdır ve Keynes'in "hayvan ruhları" olarak adlandırdığı şeydeki dalgalanmalara güvenilir olmayacak şekilde bağlıdırlar.

İyi ki çoğumuz için ekonomide yatırımcılar kadar aktif ve kararlı olan fakat aynı zamanda (Keynesçi iktisatçılar tarafından yol gösterilirlerse) bilimsel ve rasyonel olan, hepimizin çıkarı adına hareket edebilen bir diğer grup vardır: Muhteşem Baba hükümet. Yatırımcılar ve tüketiciler az harcadığında, hükümet devreye girebilir ve girmelidir ve bütçe açıkları yoluyla sosyal harcamayı artırmalıdır. Böylece ekonomi resesyondan çıkacaktır. Özel sektör hayvan ruhları çok vahşîleştiğinde, hükümetin devreye girmesi ve Keynes'in çok aydınlatıcı şekilde "aşırı satın alma gücünü (yani bizim gücümüzü) yatıştırma" olarak adlandırdığı şey ile özel sektör harcamasını azaltması gerekir.

Bu arada katî teori olarak Keynesçiler enflasyonla birlikte olan gelişmeler esnasında bizim harcamamızı yatıştırmak yerine hükümet harcamasının azaltılmasını da isteyebilirlerdi. Fakat hükümet bütçesinde kesinti yapma fikrinin bizzat kendisi

(gerçek kesintilerden bahsediyorum, artış hızındaki kesintilerden değil) bugünlerde (meselâ) benzer sebeplerden dolayı Jeffersoncı sıkı bir ABD Anayasası yapmak istemek kadar akıldan geçirilemez olan bir şeydir.

Orijinal olarak, Keynesçiler kendilerinin de "dengeli bir bütçe" istediklerini söylerlerdi, tıpkı onlara karşı çıkan eski kafalı gericiler gibi. Sâdece onlar, eski kafalılar gibi bir muhasebe periyodu olarak yıla *bağlı* değildirler. Onlar da bütçeyi dengeleyeceklerdir, fakat ekonomideki resesyon ve gelişme döngüsü üzerine. Bu nedenle eğer dört yıllık resesyon ve ardından gelen dört yıllık iyi gelişme varsa, resesyon dönemindeki federal bütçe açıkları iyi gelişme döneminde biriken fazlalıklarla telâfi edilecektir. Sekiz yıllık denge boyunca her şey dengede olacaktır.

Asla bir fazlalık olmayacağı (sâdece az veya çok açık olacağı) açık bir şekilde anlaşıldığı için "döngüsel olarak dengeli bütçe" Orwell'in hâfıza çukurundan aşağı atılacak olan ilk Keynesçi kavramdır. Keynesçiliğe ince fakat önemli bir düzeltme yapıldı: resesyonlar esnasında daha büyük, gelişme dönemleri esnasında daha küçük bütçe açıkları.

Fakat Keynesçiliğin asıl kâtili 1973–74'ün çift haneli olan enflasyonuyla geldi. 1973–74 enflasyonunu 1979–80 ve 1981–82 tarihli daha da yoğun olan enflasyonlu resesyonlar izledi. Eğer hükümetin resesyonlar esnasında harcamaları hızlandırma pedalına, enflasyonlar esnasında ise harcama frenine basması gerekiyorsa, sert bir resesyon (işsizlik ve iflâslarla birlikte) ve aynı anda şiddetli bir enflasyon olması durumunda hükümet ne yapacaktır? Keynesçilik ne söyleyebilir? Aynı anda frene ve gaza basmayı mı? Enflasyonla birlikte ortaya çıkan resesyonun acı gerçeği Keynesçi teorinin temel varsayımlarını ve Keynesçi politikanın asıl programını ihlâl etmektedir. 1973–74'ten beri, Keynesçilik entelektüel olarak bitmiştir, boyundan yukarısı ölmüştür.

Fakat cesedin gövdesi, özellikle de akademideki ve hükümetteki konumlarını kaybetmesi gereken elitlerden oluşan gövde sık sık düşmeyi reddetmektedir. Politika ve sosyolojinin temel bir kanunu şudur: Hiç kimse asla istifa etmez. Bu nedenle Keynesçiler konumlarına olabildiğince sıkı sıkıya yapışmışlardır. Şâşaalı vaatlerine daha az sıkı sarılsalar da, asla istifa etmezler.

Bir parça ıslah olan Keynesçiler şimdi sâdece ellerinden gelenin en iyisini yapmayı ve sistemi ayakta tutmaya çalışmayı vaat etmektedirler. Öyleyse aslında entelektüel zeminini kaybetmiş olan Keynesçilik, sâdece Müesses Nizamın devamını amaçlayan, küçük ayarlamalar yapan, her şeyi bir seçim dönemi daha şımartan, en azından rahat konumlarını birkaç yıl daha korumak için kontrolleri yamamayla, fren ve gaz pedalı arasında hızla gidip gelmeyle işlerin yoluna gireceğini uman, sırf ekonomik bir güç hâline gelmiştir.

Ancak entelektüel kafa karışıklının ortasında, Keynesçiler arasında onların şanlı günlerinden miras kalan birkaç dominant eğilim hâlâ durmaktadır: 1) devam eden bütçe açıklarına olan düşkünlük, 2) itibarî parayı tercih etme ve en azından orta seviyede bir enflasyon isteği, 3) daha fazla hükümet harcamasına bağlılık ve 4) daha yüksek vergilere, bütçe açıklarını biraz azaltmaya fakat daha önemlisi açgözlü, bencil ve ileriyi göremeyen Amerikan halkına biraz destekleyici sancı vermeye olan doğuştan düşkünlük.

Reagan yönetimi bu münafıkları Amerikan sahnesinde (görünüşte kalıcı şekilde) kurumsallaştırdı. Bütçe açıkları hiç olmadığı kadar yüksektir ve görünüşte de dâima yüksek kalacaktır. Şimdinin farkı eskiden serbest piyasacı olan Reagonomistlerin devasa bütçe açıkları için her defasında daha dâhice bir bahane geliştirmeyle Keynesçilikte liberal atalarını geçmesidir. Sözde "muhafazakâr" arz yönlü iktisatçıların enflasyon ve ucuz para konusunda coşkuyla Keynesçilere katılması ve sâdece vergi artışlarına karşı orta vergi indirimi konusunda farklılık göstermeleriyle, şu anda mevcut olan tek anlaşmazlık Keynesçi kampın kendi içindedir.

Reagan yönetimi içinde Keynesçilerin zaferi saygın akademi çevrelerinde Keynesçilerin ana rakipleri olan monetaristlerin hızla zayıflamasından kaynaklanmaktadır. Bir seri son derece berbat tahminde bulunduktan sonra "bilimin bir tahmin olduğunu" tekrarlayan monetaristler kafa karışıklığı içinde sahneden çekildiler ve çaresiz şekilde neyin ters gittiğini ve para arzı olarak pek çok "M"lerden hangisine sarılmaları gerektiğini anlamaya çalıştılar. Monetarizmin çöküşünün simgesi Keynesçi James Baker'ın Hazine Bakanlığı'nı monetarist sempatizanı Donald Regan'dan devralmasıydı. İkinci Reagan döneminde Keynesçilerin dominant olmasıyla bir Keynesçi Bush ekibine geçiş (Bush neredeyse dâima güçlü Keynesçi eğilimlere sâhipti) neredeyse hissedilmez derecede pürüzsüz oldu.

Önemli konuları kısa konuşmalara ve TV imajlarına indirgeyen bir yönetim ve bir kampanyanın entelektüel açıdan iflâs etmiş bir iktisadî düşüncenin (bu Franklin D. Roosevelt'in ikinci döneminden beri her yönetimin siyaset ekonomisini bize getiren aynı inançtır) tekrar baskın hâle gelmesinden sorumlu olması belki de anlaşılabilir bir şeydir.

"Hükümeti sırtımızdan atma" söylemini müthiş şekilde tırmanan Büyük Hükümet realitesi ile bir araya getirmeyi başaran bu aynı yönetimin başarısız ve devletçi bir Keynesçiliği zenginlik ve hür teşebbüs adına geri getirmesi bir tesadüf değildir.

REFAH SOSYALİZMİ

13

Ekonomik Teşvikler ve Refah

Ekim 1994

ÇOĞU İNSAN, PARASAL TEŞVİKLERİN UZAKTAN BİLE "EKONOMİK-OLMAYAN" davranış üzerine sâhip olabileceği önemli etkiye işaret eden iktisatçılarla aynı fikirde değildir. Örneğin Brezilyada kahve ürününü öldüren soğuklardan dolayı kahve fiyatları arttığında veya New York metrosunda bilet fiyatları arttığında çoğu insan satın alınan miktarın değişmeyeceğine, çünkü insanların kahveye "bağımlı" olduğuna ve metroyla "işe gitmek zorunda olduklarına" inanmaktadır.

Bu insanların fark etmedikleri ve iktisatçıların özellikle işaret etmek için uğraştığı şey bireysel tüketicilerin davranış bakımından farklılık gösterdikleridir. Bazıları gerçekten de çetin cevizdir ve belli bir ürün veya hizmetin fiyatı yükseldiğinde satın almasını pek değiştirmez. Fakat diğerleri "marjinal" alıcıdırlar ve kahve fiyatları yükseldiğinde çaya veya başka bir şeye dönerler. Metroya binmek sâdece "işe gitmeyi" değil, fakat aynı zamanda azaltılabilecek olan ve azaltılan kısa, "marjinal" binişleri de içerir. Bu nedenle metro fiyatları şimdi İkinci Dünya Savaşı zamanındaki fiyatın 25 katıdır ve bu nedenle yıllık toplam metroya biniş sayısı yarıdan daha fazla azalmıştır.

İktisatçılar parasal teşviklerin bebek yapmak gibi görünüşte bile iktisatla ilgisi olmayan faaliyetleri teşvik edebildiğini söylediğinde insanlar şok olurlar. İktisatçılar böyle bir bağlantıyı ifade etmelerinden ötürü mekanik ve ruhsuz olmakla, insanlıkla ilgisiz olmakla suçlanırlar. Ancak bazı insanlar ekonomik teşviklerle bağlantılı olmadan bebek sâhibi olabilse de, eğer hükümet her yeni bebek için 100.000 dolar teşvik verse önemli ölçüde daha fazla çocuk yapılacağına bahse girmeye hazırım.

Bazıları, iktisatçıların veya başkalarının sosyal yardım ödemelerinin düzeyi ile sosyal yardım alan çocuklu annelerin sayısı arasında yakın bir bağlantı olduğuna inanmalarına özellikle şaşırmaktadırlar. Onlar bebek yapmanın, herhangi bir parasal hususun değil, sâdece "sevginin" (eğer bu doğru kelime ise) sonucu olduğunu söylerler. Ancak sosyal yardımlar eğer bir gencin piyasada kazanabileceği paradan çok daha fazla ise, çalışmaya ihtiyaç duymadan vergi ile sübvanse edilen bir paradan gelen fazladan desteği kim reddedebilir?

Muhafazakâr organizasyon Change-NY şu anda New York'ta mevcut olan ekonomik teşviklerle ilgili olarak yakın zamanlarda bir çalışma yayınladı. "Tipik" bir sosyal yardım alan kişi iki çocuğu olan yalnız yaşayan annedir. Bu tipik sosyal yardım "müşterisi" şehir, eyalet ve federal yardımlar anlamında yıllık 32.500 dolarlık

bir teşvik alır. Bunun 3.000 doları nakit, 14.000 doları Yeşil Kart, 10.000 doları barınma yardımı ve 5.000 doları gıda yardımıdır. Bu gelirler vergilendirilmediği için yıllık toplam vergilerden önceki 45.000 dolara eşdeğerdir.

Dahası bu inanılmaz şekilde yüksek sosyal yardım rakamı "son derece muhafazakâr" bir rakamdır diyor Change-NY, çünkü aralarında Head Start (okul öncesi kreş olarak da bilinir), iş eğitimi (çoğu kez "sohbet hünerleri" gibi pişkin konuları da içerir), çocuk bakımı ve Kadınlar, Bebekler ve Çocuklar için Özel Takviye Gıda Programı'nın (WIC) da bulunduğu diğer yardımlar bu rakama dâhil değildir. Tüm bunları dâhil etmek kesinlikle yıllık yardımı 50.000 dolara yakın bir rakam yapacaktır. Bu hesap annenin yalan söyleyerek hak ettiğinden daha fazla para almadığını (ki bu sık sık olan bir şeydir) varsayarak yapılmıştır.

Bu rakam bizim yalnız yaşayan genç annemiz için piyasada bulunabilecek olan herhangi bir işin sağlayacağı rakamın çok üstünde olmakla kalmaz, aynı zamanda New York şehir yönetiminin başlangıç düzeyindeki herhangi bir işten bile çok daha yüksektir. Bu konuda *New York Post* (2 Ağustos) çeşitli belediye işlerinde aşağıdaki başlangıç maaşlarını duyurdu: büro yardımcısı 18.000 dolar, temizlik görevlisi 23.000 dolar, öğretmen 27.000 dolar, polis memuru veya itfaiyeci 27.000 dolar, kâtip 18.000 dolar. Bu insanların hepsi sizin tipik sosyal yardım alan müşterinizden daha fazla iş hünerine sâhiptir. Ayrıca bu gelirlerin hepsinin tamamı vergilendirilmektedir.

Faydalardaki bu müthiş farklılıktan hareketle, New York'ta 1,3 milyon anne ve çocuğun sosyal yardım almasında ve sosyal yardıma bağlı olmanın bir kız kuşağından diğerine mutlu bir şekilde geçmesinde şaşılacak bir durum var mı? Change-NY'nin de ifade ettiği gibi evde kalıp yılda 45.000 dolar kazanacağınız bir iş varken, aynı ücreti alacağınız ve haftada 40 saat çalışmanız gereken bir işi kim almak ister ki?

Öyleyse iktisatçılar dikkatle, bir ürün, hizmet veya durum ne kadar çok sübvanse edilirse ondan o kadar fazlasına sâhip olacağımızı ifade etmektedirler. Sosyal yardım yapmak için ödemeye istekli olacağımız kadar fazla insan bulabiliriz. Eğer sosyal yardım almanın en hızlı yolu çocuklu yalnız yaşayan anne olmaksa, bu sosyal durum çoğalacaktır.

Tabiî ki *her* kadın sosyal yardım yaltakçılığına düşmeyecektir. Fakat bu sübvansiyonlar ne kadar yoğunsa ve çalışmaya nazaran faydalar ne kadar çoksa o kadar çok kadın ve gayri meşru çocuk sosyal yardıma bağlı kalacaktır.

Dahası bu sistem ne kadar uzun süre yürürlükte kalırsa toplumdaki iş etiği ve ABD'de öteden beri baskın olan işsizlik maaşı alma isteksizliğindeki erozyon o kadar fazla olacaktır. Bu etik kayma gerçekleştiğinde sosyal yardım sistemi bir kartopu etkisiyle büyüyecektir.

Change-NY memnuniyetsiz şekilde, vergi mükellefleri için sosyal yardım alanları Harvard'a göndermenin mevcut sistemi sürdürmekten daha ucuz olacağına işaret etmektedir. Genelde eğitim standartlarındaki gerilemeden ve özelde Harvard'ın Siyasî Doğruculuğundan hareketle, Harvard muhtemelen onları kaydetmekten mutlu olacaktır.

14

Bilmediğimiz Hâliyle Sosyal Yardım

Nisan 1994

SOSYAL YARDIM SİSTEMİ BİR AÇIK SKANDAL HÂLİNE GELEREK ORTA VE ÇALışan sınıftan herkes için haklı bir içerleme sebebi olmuştur. Maalesef halkın anlaşılabilir bir lideri olmadığında sık sık olduğu gibi halkın sosyal yardıma karşı öfkesi yanlış yönde olmaktadır.

Halkın öfkesi sosyal yardım alanları âtıl durumda tutmak için vergi ödemek zorunda olmaya odaklanmaktadır. Fakat insanların odaklanması gereken şey bu insanlar için vergi ödemek zorunda olmalarıdır, nokta. Ancak "iş etiğine" karşı âtıl durumda olmaya yoğunlaşma dalavereci Bill Clinton'a dâima gözünü dikeceği bir yasal boşluk vermektedir: muhafazakâr amaçlar peşinde koşmaya çalışırken gerçekte tam tersini yapmak. Maalesef, sosyal yardım "reform" dümeni işe yarar görünüyor.

Bu nedenle Başkanın "bildiğimiz hâliyle sosyal yardımı" sona erdireceği teminatının sosyal yardım parazitlerini vergi mükelleflerinin sırtından atmamak olduğu anlaşılmıştır. Tam tersine, plân daha da fazla vergi mükellefi sübvansiyonu ve ayrıcalığını onların ceplerine akıtacaktır. Sosyal yardımlar daha da fazla parazit nitelikte ve üretkenlik dışı olacaktır, fakat onlar en azından "âtıl" olmayacaklar. Büyük iş.

Clinton'ın plânının ana hatları şöyledir: Sosyal yardım alanlara "bir iş bulmak için" iki yıl süre verilecektir. Şu anda onları "iş bulmaktan" buna ilgi duymamaları dışında alıkoyan hiçbir şey olmadığı için, iş bulma konusunda çok şey beklemek için bir sebep yoktur. Bu noktada, "reform" devreye girmektedir. Federal hükümet, ya özel sektör işverenlerine bunları işe almaları konusunda ödeme yapacak, ya da (hiçbir işveren bulunamazsa) kendisi sosyal yardım alan kişileri çeşitli "toplumsal hizmet" işlerinde "istihdam edecektir." Bu ikinci gruptakiler tabiî ki üretken olmayan saçmalıklardır. Bunlar, özel sektörde hiç kimsenin para ödemeyeceği, 1930'la-

rın New Deal'ının* Federal İşler İlerleme Yönetimi'nde "yaprak tırmıklama" olarak adlandırıla gelen işlerdir.

Sosyal yardım alanlara şimdi kâğıtları bir masadan diğerine götürmek için veya diğer bazı üretken olmayan ya da zararı dokunan işler için asgarî ücret düzeyinde ödeme yapılacaktır. Özel işleri sübvanse etmeye gelince, işverenlerin "işletmeleri" üretken olmayan, huysuz veya beceriksiz çalışanlarla engellenecektir. Dahası özel işlerde vergi mükellefleri sâdece asgarî ücret düzeyindeki (ki bu ücretlerin artmasını bekleyebiliriz) ücretleri tamamen sübvanse etmeyecekler, fakat aynı zamanda hükümet ve işveren arasında kararlaştırılan miktarı da ödeyeceklerdir. Tüm faturayı vergi mükellefleri üstleneceklerdir.

Fakat hepsi bu da değil. Gerçek iş sübvansiyonlarına ek olarak, Clinton federal hükümetin sosyal yardım parazitlerine şunu ödemesini de önermektedir: herkes için bedava sağlık hizmetleri (Clinton sağlık "reformunun" eseri), bedava yiyecek için bol miktarda gıda kuponu, çok çeşitli sosyal yardım alan çocuklara bedava çocuk bakımı, bedava devlet iskânı, bedava işe gitmek ve işten gelmek, bedava çocuk "gıda" programı, bu insanları üretken işgücü hâline çevirmek için bol miktarda "eğitim programları."

Eğer bu eğitim programları şu andaki modeller gibi bir şey ise, "sohbet hünerlerindeki" "eğitim" de dâhil olmak üzere çok uzun ve faydasız olacaklardır. Eğer bedava ve cömert şekilde desteklenen devlet okulları sistemi bu kişilere okumayı öğretemiyorsa, diğer herhangi bir hüner konusunda hükümetin bunları "eğitebileceğini" neden düşünelim ki? Sosyal yardım alanlara doğrudan ödemenin devasa mâliyetine ek olarak, eğitimi, iş bulmayı ve iş tavsiyelerini denetlemek için pahalı bir hükümet bürokrasisinin geliştirilmesi gerekecektir. Ayrıca, sosyal yardım alan çocuklu anneler bu iş gereksinimlerinden tamamen muaf olacaklar.

Clinton sosyal yardım plânının destekleyicileri bile plânın vergi mükellefleri için sosyal yardım mâliyetini büyük ölçüde artıracağını itiraf etmektedirler. Hükümette alışılageldiği üzere Clintoncılar mâliyeti olduğundan az hesaplamaya çalışmaktadırlar. Fakat ılımlı tahminciler bile yıllık ekstra mâliyetin 20 milyar dolardan az olmayacağını tahmin etmektedirler. Bu muhtemelen son derece düşük bir tahmindir. Beyaz Saray sâdece 600.000 kişinin çalışma yardımına ihtiyaç duyacağını iddia etse de, Dâhilî Sağlık ve Beşerî Hizmetler raporu bu sayının 2,3 milyondan az olmayacağını hesaplamaktadır ve bu hesaplama Clinton'ın kaynaklarına göre yapılmıştır.

---

* ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt döneminde uygulanan ekonomik ve toplumsal önlemlerin bütününe verilen ad (Ç.N.).

Tabiî ki Clinton'ın iddiası bu devasa artışların "sâdece kısa vâdede" olacağıdır. Uzun vâdede ahlâk iklimindeki sözde iyileşme vergi mükelleflerine olan mâliyeti düşürecektir. Tabiî.

Vergi mükelleflerini işverenleri sübvanse etmeye veya üretken olmayan "işler" angaryası sağlamaya zorlamak sosyal yardım alanları âtıl tutmaktan daha kötüdür. Üretken olmadıkça aktivitenin veya çalışmanın anlamı yoktur ve vergi mükellefi sübvansiyonuna başvurma sosyal yardım alanları üretken olmayan şekilde tutmanın kesin bir yoludur. Âtıl olanı sübvanse etmek ahlâksızcadır ve ters tepicidir; insanlara çalışmaları için ve iş yaratmak için para ödemek daha pahalı olması yanında çılgınlıktır da.

Fakat çalışmaları için insanlara para ödemenin kötülüğü bunlarla da kalmaz. Bu durum, düşük gelirli sosyal yardım alan kişileri tuhaf, marjinal ve genellikle küçümsenen insan grubu olmaktan çıkarır ve iş gücünün merkezine koyar. Sosyal yardımdan iş yardımına olan değişim bu şekilde gelirin baskı ile yeniden dağıtılması şeklindeki kötü karakterli sosyalist ve eşitlikçi amacı hızlandırır. Bir diğer ifadeyle bu basitçe 20. Yüzyıl'ın "sosyalizme doğru olan Uzun Yürüyüşünün bir diğer parçasıdır.

15

Bebek Ölüm Oranları Krizi

Haziran 1991

Bebek Ölüm Oranları Sorununu ilk olarak geçen yaz, her şeye rağmen ABD'deki "yüksek bebek ölüm oranı nedeniyle" ABD kapitalizminin başarısız olduğunu ve Sovyetler Birliği'nin başarılı olduğunu iddia eden iğrenç bir solcu hanımefendi ile bir akşam geçirme talihsizliği yaşamak zorunda kaldığımda duydum. Hanımefendi sol kanat öğrenme eğrisinin ilerisinde olmalıydı, çünkü basın o zamandan beri bu aynı fikri iddia eden makalelerle doludur.

İlk olarak Sovyetler Birliği konusunda Sovyet iktisatçı Dr. Yuri Maltsev'den Sovyetlerin düşük bebek ölüm oranını basit, fakat etkili bir metotla başardığını öğrendim. Tıbbî ilerlemelerden, besinsel gelişmelerden veya hâmile kadınlar için davranış reformundan daha kolay bir metotla. Bir ölüm istatistik raporunu ölüm "yeni doğan" ötesi seviyeye geçene kadar geciktirme ile. Anlaşılan hiç kimse yeni doğan sonrası ölüm oranlarına çok fazla dikkat etmiyor.

Peki ya ABD bebek ölüm oranları? 1915'te canlı doğan her 1.000 bebekten 100'ü ölüyordu. O zamandan beri her 1.000 bebek başına ölüm oranı kayda değer şekilde düşerek 1940'ta 47, 1970'te 20 ve 1988'de 10 olmuştur. 1915'ten bu yana gözlenen %90'lık azalma Amerikan halkı arasında dövünme veya kolektif suç oluşturacak düzeyde görünmemektedir.

Öyleyse resmî problemimiz olan Sağlık ve Beşerî Hizmetler Bakanımız Dr. Louis W. Sullivan neden ABD rakamlarını "utanç verici ve insanlık dışı" olarak eleştirmektedir. Başkan Bush'un 171 milyon dolarlık ilâve bir federal doğum öncesi bakım programı neden 121 milyon dolar olması yüzünden (50 milyon dolar mevcut programlardan gelmektedir) bazı Kongre üyeleri tarafından eleştirilmektedir? Her yerde neden daha fazla federal harcamanın gerekli olduğu düşünülmektedir?

Görünüşe göre problem bazı ülkelerin bebek ölümlerini daha hızlı şekilde azaltmasıdır. Bu nedenle şu anda ABD bebek ölümünde 22. sırada yer almaktadır. Japonya ve İskandinavya'daki oranlar ABD'dekinin yarısından daha azdır.

Ekonomi istatistiklerinde olduğu gibi açılıma bakmak daha kolay anlamamızı sağlar. Böylece görürüz ki siyah bebeklerin ölüm oranları beyazlardan çok daha yüksektir. Özellikle 1985 oranları siyahlarda 17,6, beyazlarda ise 8,5'ti.

Görünüşte bebek ölümü konusunda önemli olan şey düşük doğum ağırlığıdır. ABD'deki düşük doğum ağırlığı uzun süredir siyahlarda beyazlara göre çok daha düşüktür. Beyazlarda düşük ağırlıklı doğum oranı 1950'lerden beri canlı doğumların yaklaşık %7'sidir, siyahlarda ise bu oran %10–14 arasında değişmektedir. 1969'da %14 olan bu rakam (ilk yıllarda siyahların doğum hızı rakamları ayrı tutuluyordu) kürtaj yasallaştıktan sonra düştü, sonra ise 1980'lerin ortasında yeniden %13'e yükseldi.

Bu problemde doğum ağırlığı öylesine önemlidir ki, solcu liberal bir "sağlık tavsiye eden grup" olan (sanki sağlığa karşı olan varmış gibi) Çocukları Savunma Fonu'ndan Christine Layton 1990'daki 1000 canlı doğum başına ölüm oranının yılda 9,1'e düşmesi konusundaki son haberleri gönülsüz bir şekilde memnuniyetle karşıladıklarını söylemişti. 1988'den beri gözlenen bu gerilemenin sâdece prematüre bebeklerde akciğerleri tedavi etmek için kullanılan ilâçlardaki gelişmeden kaynaklanan yeni tıbbî ilerlemelerden kaynaklandığını, görünüşte bu gerilemenin gerçekte sayılmayacağını, çünkü "çok erken veya çok küçük doğma problemlerinde görmemiz gereken türden uzun süreli etkiye sâhip olmayacağını" ifade etmiştir.

Fakat nasıl oluyor da siyahlar arasında düşük doğum ağırlığı problemi, vergi mükelleflerinin parasını harcama bakımından çok aktif olan federal hükümetin 1972'den beri bu problemle popüler WIC programı ile (Kadınlar, Bebekler ve

Çocuklar için Özel Takviye Gıda Programı) mücadele etmesine rağmen onlarca yıldır devam ediyor? WIC federal hükümete, programı sürdüren eyaletlere yapılan federal sübvansiyonlara ilâve olarak yılda 2,5 milyar dolara mâl olmaktadır.

Liberal Sol dünya görüşüne göre her sosyal problem federal harcamayla çözülebilir. Bu nedenle hükümet siyah bebekler arasındaki düşük doğum ağırlığının yoksulluktan kaynaklanan kötü beslenme nedeniyle olduğunu varsaymıştır. Bu nedenle WIC fakir Amerikalı kadınlara büyük miktarda süt, yumurta, peynir, mısır gevreği ve fıstık ezmesi sağlıyor. WIC bu desteği sekiz milyon hâmile kadın, bebek, anne ve hak sâhibi olan çocukların yarısına sağlıyor. Aile gelirinin resmî yoksulluk çizgisinin %185'inin altında olması ve ailenin resmî olarak "beslenme riskinde" olması gerekir.

Öyleyse federal olarak desteklenen tüm bu gıdaları almasına rağmen yoksul siyah anneler bu yirmi yılda düşük doğum ağırlığının veya ölüm oranlarının düştüğünü neden görmüyor? WIC'ın tek başarısı neden süt ve yer fıstığı üreticilerine yoğun sübvansiyonlar sağlamak olmuştur? (Fakir siyahlar arasındaki artan obezite ve kolesterol oranlarını bir tarafa bırakırsak.)

Cevap oldukça dikkat çekici şekilde, problemin beslenme ve düşük gelir olmadığıdır. John Hopkins Tıp Fakültesi'nden önde gelen beslenme uzmanı ve pediyatrisyen Dr. George Graham tarafından yayınlanan bir makaleye göre (*Wall Street Journal*, 2 Nisan 1991) anlaşılıyor ki ABD'deki düşük doğum ağırlığının (özellikle de çok düşük doğum ağırlığının) asıl sebebi erken doğumlardır ve kötü beslenmenin prematüre doğuma yol açmayla neredeyse hiç ilgisi yoktur. Aksine, Üçüncü Dünya ülkelerinde düşük doğum ağırlığında kötü beslenme ve yoksulluk etkilidir, fakat bu ülkelerde prematüre doğumlar bir problem değildir.

Üçüncü Dünya ülkelerinin aksine ABD'deki düşük doğum ağırlıkları (ve dolayısıyla da yüksek ölüm oranları) kötü beslenmeyle değil prematüre doğumla ilgilidir. Aslında nüfusunun neredeyse tamamı siyahlardan ve fakirlerden oluşan Jamaika'da bebek ölüm oranı, siyahları çok daha fazla gelire sâhip olan ve üçte ikisi WIC programından faydalanan Washington D.C.'den önemli ölçüde daha düşüktür.

Aslında prematüre doğumların sebebi besinsel değil, davranışsaldır. Yani hâmile annenin davranışı ile ilgilidir. Özellikle sigara ve uyuşturucu kullanımı, önceki kürtajlar ve rahim enfeksiyonları ve çoğu kere rasgele cinsel ilişkilere girmenin bir sonucu olarak fetüsü çevreleyen membranlardaki enfeksiyonlardan dolayı bu problemler ortaya çıkmaktadır.

Bunlar solcu liberallerin duymak istedikleri türden gerçekler değillerdir. Açıktır ki vergi mükelleflerinin federal soyguna mâruz kalması durumu düzeltmeyecek. Solcu liberaller bunun "kurbanı suçlama" şeklindeki eski muhafazakâr tak-

tik olduğunu söyleyerek gerçeği göz ardı etmeye çalışabilirler. Fakat yanılıyorlar. Kimse bebekleri suçlamıyor.

16

Aç ve Evsiz

Şubat 1987

KIŞ GELDİ VE SON BİRKAÇ YILDIR BU MEVSİMSEL OLAY ÂNİDEN YENİ BİR tür acınacaklar kategorisi keşfi anlamına geliyor: "evsizler."

Büyük bir propaganda gayreti evsizleri keşfetmiş ve bu konuda Allah rızası için bir şeyler yapmamızı beklemektedir, tabiî mutlaka vergiden gelen milyonlarca doları bu probleme akıtarak. Şu anda federal yardım için lobicilik yapan bir evsizler birliği bile bulunuyor. Uzun olmayan bir süre önce tamamen farklı bir kategori vardı "açlar." Bunlar için rock yıldızları plaklar yapıyor ve biz de Amerika'nın her yerinde ellerimizi kenetliyorduk. Şimdi Açlara ne oldu? Bizi neşelendirmek için şimdi Evsizler ön plâna çıkarılırken, onların hepsi iyi beslenir olup durumdan memnun mu kaldılar? Yoksa çok organize bir Açlar birliği hâline mi geldiler?

Peki ya bir sonraki yıl? Yeni bir kategori ile mi karşı karşıya kalacağız, "elbisesizler" veya belki de "ayakkabıları vuranlar?" Kaç milyon kişi daha, düşünülmeyi bekleyerek sırada duruyor?

Bu arada bu operasyona dâhil olan Müesses Nizam liberalleri gerçekten bunların tümünün tamamen farklı kategoriler olduğuna inanıyor mu? Örneğin görkemli evlerde aç yaşayan bir kitleyi veya her gece Manhattan'daki Fransız lokantalarında krallar gibi yaşayan evsizleri gözlerinin önünden geçiriyorlar mı?

Kesinlikle hayır; yarım düzine ya da o civarda problemli grup olmadığı ortada. Müesses Nizam görünüşte bağlantısız olan bu problemlerin (barınma, gıda, giysi, ulaşım vs.) aslında Tek Bir Problem, yani para eksikliği olduğunu fark edemiyor mu? Eğer bunlar fark edilse, problem çok daha basitleşecek ve nedensellik bağlantıları, yani yoksulluk çok daha açık olacaktır. Böylece etkilenen milyonların sayısı büyük ölçüde azalacaktır, nokta.

Niçin bu bağlantılar Franklin Roosevelt'in ikinci döneminin başında yaptığı ünlü konuşmasında olduğu gibi tanınmıyor: "ülkenin üçte birinin yeterli evi yok,

yeterli giysisi yok ve besini yok. Anlaşıldığı üzere FDR bu mahrumiyetler konusunda önemli çakışmalar olduğunu görmüştü. Sanırım Müesses Nizam bu problemleri, hiçbiri hoş olmayan birkaç sebepten dolayı ayrı olarak ele alıyor. İlk olarak problemi abartıyor ve büyük ekonomik problemler yaşayan pek çok insan grubu varmış gibi yapıyor. Bu daha fazla vergi mükellefi parasının çok daha fazla sayıda liberal sosyal çalışana akıtılması anlamına geliyor.

Fakat dahası var. Belli, spesifik problemleri vurgulama karşılığında vergi mükelleflerinin bazı faydaların her birinden (gıda, barınma, giysi, rehberlik vs.) hemen fazla sayıda sağlaması gerektiği sonucu çıkıyor. Bu durum da farklı bürokratlar ve özel ekonomik çıkar gruplarına çok daha fazla sübvansiyon sağlama anlamına geliyor; örneğin inşaat şirketleri, inşaat sendikaları, çiftçiler, gıda dağıtıcıları, giyim firmaları, vs. Görünüşte çok berrak olan bir mantıkla bunların ardından gıda kuponları, ev gıda fişleri, kamu iskânı geliyor.

Konuyu duygusallaştırmak ve evsizler, yiyecek bir şeyleri olmayanlar vs. hakkında ağlayarak halkın duygularına hitap etmek ve bu spesifik isteklerin sağlanması çağrısında bulunmak çok kolaydır. Bu "parasızlar" hakkında konuşmaktan ve halka fakirlere sâdece para sağlama çağrısında bulunmaktan çok daha kolaydır. Para ev, gönül ve Noel yemeğinin duygusal değeri kadar duygusal değere sâhip değildir.

Sâdece bu değil: fakat paraya odaklanmak muhtemelen halka utandırıcı sorular sordurmaya başlayacaktır. Meselâ, bu insanların NEDEN parası yoktur? B'ye para vermek için A'yı vergilendirmenin hem A ve hem de B'nin para kazanmak için çalışmaya devam etme şevkini kırma tehlikesi yok mudur? Parazitçilik hem üretici sınıf ve hem de parazit sınıf için çalışma teşviklerini büyük ölçüde zayıflatmaz mı?

Dahası eğer fakirler canları çalışmak istemediği için paraya sâhip değillerse, vergi mükellefleri bakımından otomatik bir ihtiyaç sağlama herkesin daha fazla çalışma istekliliğini zayıflatmaz mı ve sadaka bekleyen âtıl insan sayısını daha da artırmaz mı? Ya da eğer fakirler engellerinden dolayı parasız iseler, sürekli bir işsizlik ödemesi onların kendi meslek rehabilitasyonları ve eğitimleri için yatırım yapma ve böylece yeniden toplumun üretken üyeleri olma yönündeki teşviklerini azaltmaz mı? Ayrıca genel olarak ilgili herkes için (tabiî ki sosyal çalışanlar hâriç) talihsiz vergi mükellefleri üzerine sınırsız bir tür dayatma yerine sınırlı özel hayırseverlik fonlarına sâhip olmak çok daha iyi değil midir?

Acımak ve şımartmak için daha farklı insan grupları aramak yerine paraya odaklanmanın kendisi ortamı ve akılları netleştirecek ve problemin çözümüne doğru büyük ilerleme sağlayacaktır.

17

Öfke, Zevk ve Kâr için Ayaklanma

Temmuz 1992

KÜÇÜK "FAKAT" KELİMESİ ZAMANIMIZIN MUHTEŞEM KAÇAMAK KELİMESİdir ve insanın gerçek *zıt* mesajlar yayarken standart acımalara abone olmasını sağlar. "Tabiî ki komünizmi sevmiyorum, fakat..."; "Tabiî ki serbest piyasayı onaylıyorum, fakat ..." son on yıllarda çok bilinen nakaratlar olmuştur. Zamanımızın âlimlerinin ve siyasî yelpazenin her tarafından saygı duyulan kişilerinin 29 Nisan–2 Mayıs'taki büyük Los Angeles ayaklanmasına ve diğerlerine standart tepkisi şöyleydi: "Tabiî ki ben şiddeti kabûl edemem, fakat ..." Her durumda ilk cümle hızla ve ritüel tarzında geçer gider ve "fakat" verildikten sonra tamamen aykırı gerçek mesaja geçilir.

Tabiî ki burada amaç, acele ile ayaklanmaların ve şiddetin "sözde gerçek sebeplerine geçerek" kesinlikle şiddeti bağışlamaktır. Herhangi bir insan davranışının "amaçları" belirsiz ve karmaşık olabilse de, bunların hiçbirine dikkat edilmez, çünkü herkes çözümün ne olacağını bilir: büyük yağma, yakma, dövme, öldürme çılgınlığı kurbanları da dâhil Amerikan halkını vergilendirmek, "varoş öfkesini yatıştırmak" için öfkelenen "topluluğa" bir daha öfkelenmeyecekleri kadar güzel şekilde ödeme yapmak.

Ayaklanmaların kendilerini hızla geçmeden önce, şiddet tekeline sâhip bir kurum olan hükümetin tüm amacı kişileri ve mülkiyeti şiddet saldırılarına karşı korumaktır. Bu rol demek ki olması gerektiği kadar açık değildir, çünkü Los Angeles, eyalet ve federal güçleri oldukça şüpheli şekilde bu fonksiyonu *yerine getirmediler*. Polisi ve askerleri geç göndererek ve yanlarına mermi vermeyerek bu görev yerine getirilemez.

Çok önemli olan polis görevini yerine getirmenin işe yarar tek bir yolu vardır: zor kullanma ile desteklenen halka duyurmak. Tıpkı 1960'lardaki Chicago ayaklanmalarında Belediye Başkanı olan müteveffa Richard Daley'in yaptığı gibi, polise karşılarına çıkan tüm yağmacıları, ayaklanmacıları, kundakçıları veya soyguncuları vurarak öldürmek. Bu duyurunun bizzat kendisi ayaklanmacıların "öfkelerini" ceplerine koyup huzurlu işlerine geri dönmeleri için yeterli olmuştu.

İnsanların kalbini kim bilebilir? Tüm faaliyetlerin amaçlarını ve sebeplerini kim bilebilir? Fakat bir şey açıktır: Bulanık "sebepler" ne olursa olsun, olası yağmacılar ve soyguncular böyle bir mesajı açık ve net bir şekilde duyarlar.

Fakat federal hükümet ve çoğu eyalet ve yerel hükümetler büyük Watts ve 1960'ların diğer varoş ayaklanmalarını çok farklı bir şekilde ele almaya karar verdiler. Şu anda kabûl edilen sistem büyük çaplı bir anlaşma sistemidir. Sosyal yardım rüşvetleri, kotalar, pozitif ayrımcılık vs. şeklinde rüşvetlerdir. Bu gibi amaçlar üzerine federal, eyalet ve yerel hükümet harcamaları 1960'ların Muhteşem Toplumundan beri 7 trilyon dolarlık müthiş bir rakama ulaşmaktadır.

Peki, sonuç nedir? Varoşların durumu açıkça, hiç olmadığı kadar kötüdür: daha fazla sosyal yardım, daha fazla suç, daha fazla işlevsizlik, daha çok babasız aileler, herhangi bir anlamda "eğitilmiş" olan çok daha az sayıda çocuk, daha fazla çaresizlik ve bozulma. Ve şimdi daha önce olmadığı kadar büyük isyanlar. En net şekilde açık olmalıdır ki vergi mükelleflerinin parasını ve ayrıcalıklarını varoşlara saçmak belirgin şekilde ters tepki yapmaktadır. Ancak, bu liberallerin geliştirebildikleri tek "çözümdür." Tartışmaya hiç gerek olmayacak şekilde bu "çözüm" açık bir şeymiş gibi. Bu saçmalığın ne kadar daha devam etmesi gerekiyor?

Eğer saçma liberal çözüm bu ise muhafazakârlar çok daha iyi durumda değillerdir. Liberaller bile Jack Kemp'i umursayan, "iyi" bir muhafazakâr olarak (ki dâima kötü bir işarettir) ve kendisi tarafından veya yeni-muhafazakâr liderler tarafından savunulan çözümlerle ortaya çıkan birisi olarak övüyorlar. Bunların "sosyal-yardım dışı" çözümler olması gerekiyor, fakat bu çözümler tamamen sosyal yardımlardır: kiracıların "sâhibi oldukları" kamusal iskân, fakat sâdece, kamu iskân stokunda azalmaya yol açmayacak şekilde yoğun sübvansiyon ve sıkı düzenlemeler; hiç de serbest teşebbüs bölgeleri olmayan fakat sâdece varoşlara daha fazla sübvansiyon ve ayrıcalık sağlayan "teşebbüs bölgeleri."

Çeşitli solcu özgürlükçüler varoşların probleminin çözümü için asgarî ücret kanunlarının ve lisans verme zorunluluklarının kaldırılmasına odaklanıyor. Tabiî, asgarî ücretlerin kaldırılması faydalı olabilir, fakat bunların bu ayaklanmalarla pek ilgisi yoktur. Ne de olsa asgarî ücret kanunları ülkenin her yerinde, Doğu ABD'deki Appalachia bölgesi gibi, varoşlar kadar fakir alanlarda da vardır. Peki, neden Appalachia'da ayaklanma yoktur? Lisans verme kanunlarının kaldırılması da iyi bir şeydir, fakat konuyla ilgisizdir.

Bazıları altta yatan sebebin ırk ayrımcılığı olduğunu iddia etmektedir. Ancak görünüşte otuz yıldır süren agresif medenî haklar önlemlerinden sonra problem daha iyi değil daha kötü görünüyor. Dahası Koreliler de en azından eşit şekilde ırk ayrımcılığı kurbanlarıdır ve onlarda da İngilizcenin ikinci dil olma (sık sık uzak bir ikinci dil) problemi vardır. Öyleyse Koreli-Amerikalılar neden ayaklanmıyor ve Los Angeles ayaklanmasının en önemli kurbanı oluyorlar.

Problemin çözümü konusundaki Moynihan tezi gerçeğe daha yakındır: otuz yıl önce saptandığı gibi siyah aile gittikçe daha fazla şekilde babasız kalmaktaydı ve bu nedenle kişiye ve mülkiyete saygı gibi değerler kaybolma eğilimindeydi. Otuz yıl sonra siyah aile en kötü durumundadır. Ne var ki beyaz aile de iyi durumda değildir. Fakat Moynihan tezi problemin bir parçası olsa bile bu konuda ne yapılabilir? Ailelerin hepsi birlikte baskı altına alınamaz.

Çürümenin sebebinin daha büyük bir kısmı onlarca yıldır süren kültürel liberalizmin yol açtığı ahlâkî ve estetik nihilizmdir. Fakat bu konuda ne yapılabilir? Kesinlikle en iyi ihtimâlle kültürü liberalizmden kurtarmak ve sağlam bir doktrin aşılamak birkaç on yıl alacaktır, o da eğer yapılabilirse. Bu gibi dayanılmaz şekilde yavaş ve problemli önlemlerle çürüme durdurulamaz, hatta yavaşlatılamaz.

Bir hastalığı tedavi etmeye başlamadan önce bu hastalığın ne olduğuna dâir bir fikrimizin olması gerekir. "Öfke"nin gerçekten de ilgili problem olduğundan emin miyiz? Genelde, televizyonda görüntülenen ayaklanmacılar pek de kızgın görünmüyorlardı. TV kamerasının yakaladığı, yağmalanan bir mağazadan bir TV alan ve arabasına atan, mutlu, sırıtan genç bir delikanlı görüntüsü akılda kalıcıydı. Kalın kafalı muhabir "Bu TV'yi neden alıyorsunuz?" diye sorduğunda akılda kalan cevap "Bedava olduğu için!" idi. Kundakçıların tamamen yakmadan önce 10.000 mağazayı tamamen yağmalaması da tesadüf değildi.

Teşvik edici faktör ister öfke, ister coşku, isterse yağma olsun, yağmacıların gelecek endişelere karşı olarak içinde bulunulan andaki mutlulukla dövme, soyma, yakma ve yoğun hırsızlık işine girmiş olması önemlidir, çünkü bunun yanlarına kâr kalacağını gördüler. Kişinin ve mülkiyetin kutsallığına inanmak onların değerler sisteminin bir parçası değildir. İşte bu nedenle kısa dönemde tüm yapabileceğimiz şey yağmacıları vurmak ve ayaklanmacıları hapse atmaktır.

18

Sosyal Güvenlik Dolandırıcılığı

Nisan 1990

Senatör Daniel P. Moynihan (Demokrat-NY) 1980'lerden beri ilk defa ülkede çok sevilen Sosyal Güvenlik Sisteminin sağlamlığını sorgulamaya çağırmayla tüm Amerikalılar için bir liderlik hizmeti gerçekleştirdi. On yıl önce halk Sosyal Güvenliğin yakın olan iflâsını öğrenmeye başlıyordu.

1983'te her iki parti tarafından oluşturulan ve Sosyal Güvenlik vergisinde muazzam ve sürekli yükselen artışlar yapmayla Sosyal Güvenliği "kurtaran" Greenspan Komisyonu'yla yarım yüzyıllık uykusuna geri döndü. Tabiî ki herhangi bir program hesabı ödemek için daha fazla vergi getirmeyle kurtarılabilirdi.

Reagan yönetiminin başından itibaren, bordro vergilerimizin resmî olarak ifade edilen "gelir vergisi" bölümündeki sevinçle karşılanan "kesintilerden" daha fazlası "Sosyal Güvenlik" kısmındaki artışlarla geri alınmıştır. Fakat halk Sosyal Güvenlik vergisinin bir şekilde vergi olmadığını düşünmeye şartlanmış olduğu için Reagan-Bush yönetimleri, kahramansı vergi kesintisi savunucuları ve kötü Demokratların vergi artış eğilimlerine direniciler olarak konumlarını yutturabilmişlerdir.

Sosyal Güvenlik Sistemi, New Deal ve sonrasında gelenler tarafından üzerimize yüklenen tüm sosyal devlet önlemleri yığını arasındaki en büyük dolandırıcılıktır. Amerikan halkı Sosyal Güvenlik vergisinin hiç de vergi olmadığı, fakat herkesin iş hayatlarının başından itibaren prim ödediği ve sonunda 65 yaşına ulaştığında faydalar elde ettiği hayırlı bir ulusal "sigorta" programı olduğuna inandırılarak dolandırılmaktadır. Sistem, yıllar boyunca prim toplayan, onlarla fâiz veren üretken şekillerde yatırım yapan ve sonra şanslı faydalanıcılarına ileri yaşlarda emeklilik maaşları ödeyen özel bir sigorta firmasına benzer olduğu şeklinde savunulmaktadır.

İşin görünür kısmı budur. Ancak realite tam tersidir. Federal hükümet çalışan gençleri ve yetişkinleri vergilendirmekte, parayı almakta ve federal bütçeyi oluşturan saçma hükümet programlarına harcamaktadır. Daha sonra uzun süredir vergilendirilen kişi 65 yaşına geldiğinde, hükümet fayda olarak adlandırılan şeyleri ödemek için başkalarını (hâlâ çalışan nüfusu) vergilendirmektedir.

Emin olun bu numarayı gerçekleştirmeye çalışacak olan herhangi bir özel sigorta şirketinin yöneticileri çok faydalı emekliliklerini yerel hapishanede geçirirlerdi. Tüm sistem büyük bir saadet zinciri, aradaki fark saadet zinciri dolandırıcılığının en azından sâdece kendi kurbanlarını dolandırması söz konusudur, halbuki hükümet dolandırıcıları tabiî ki çok çeşitli vergi-baskı mekanizmasına dayanmaktadır.

Fakat bu, sosyal güvenlik dolandırıcılığının sâdece bir boyutunu kapsamaktadır. Tabiî ki "faydalar" üretken yatırımlar yapan gerçekten özel bir emeklilik maaşıyla karşılaştırıldığında çok azdır. Özel bir emeklilik plânı satın alanlar meselâ 65 yaşında, kendilerine ilâve fâizler de getiren önemli bir toplam alırlar. Sosyal Güvenlikte bulunan bir kişi herhangi bir toplam olmadan, yıllık faydalar elde eder. Sosyal Güvenlik "Fonu" yoksa, bunu nasıl alacak ki?

Fonun gerçekte bulunduğu fikri bir "yaratıcı" muhasebe kurgusuna dayanır; evet fon kâğıt üzerinde vardır, fakat gerçekte Sosyal Güvenlik sistemi gelen parayı

eline geçirir ve Hazineden bonolar satın alır, Hazine de bu parayı alışılagelmiş hükümet saçmalıklarına harcar.

Fakat hepsi bu değil. Sosyal Güvenlik sistemi, a) sâdece ücretler üzerine (diğer yatırımlar veya fâiz geliri üzerine değil) yüksek olan ve gittikçe yükselen vergiler getiren ve b) son derece mahvedici bir şekilde, düşük ücret alanları üst düzeyde ücret alanlara göre çok daha yoğun şekilde vuran bir "sosyal yardım" programıdır. Bu nedenle yılda 51.300 dolara kadar gelir sâhibi olanlar şu anda gelirlerinin %7,5'ini Sosyal Güvenliğe ödemek zorundadırlar. Fakat bu vergi orada durur, örneğin yılda 200.000 dolar kazanan bir kişi aynı mutlak miktarı (3.924 dolar) öder ve bu gelirin sâdece %2'sidir. Bir sosyal devlet budur!?

Hükümet yıllar boyunca bu vergiyi iki yolla büyük ölçüde artırdı: oranı artırarak ve verginin artık artmadığı maksimum seviyeyi artırarak. Bunun bir sonucu olarak Reagan hükümeti başlangıcında %5,80 olan oranı 7,65'e, maksimum vergiyi ise 1.502 dolardan 3.924 dolara yükseltmiştir. Ve bu sâdece başlangıçtır.

Dolandırıcılığın son unsuru Reagan&Greenspan Şirketi tarafından 1983'te eklenmiştir. Yüksek olan ve daha da yükselen bütçe açıklarını izleyen iki partili yöneticilerimiz vergileri artırmaya, mevcut olmayan Sosyal Güvenlik Fonu'nda devasa bir "fazlalık" oluşturmaya ve böylece gerçekte astronomik seviyelerde olmaya devam eden utandırıcı bütçe açığını kâğıt üzerinde düşürmeye karar vermişlerdir. Bu nedenle 1990 mâlî yılı için öngörülen federal açık 206 milyar dolardır. Fakat Sosyal Güvenlik hesabındaki 65 milyar dolarlık tahmini "fazlalık" açığı resmî olarak 141 milyar dolara indirmekte ve böylece Gramm-Rudman ruhlarını yatıştırmaktadır. Fakat tabiî ki hiçbir farklılık söz konusu değildir. 65 milyar dolar ânında Hazine bonolarına gönderilir ve Hazine bunu 20.000 dolarlık kahve imâlâtçıları harcamasına, Tasarruf ve Kredi Bankaları dolandırıcılarını kurtarmaya ve diğer değerli amaçlar için olan genel harcamalar akışına ekler.

Fakat Greenspan Komisyonu'nun parçası olan mevcut dolandırıcılığın yazarlarından biri olan Senator Moynihan en azından dümenin örtüsünü açmıştır. Bu noktada Cumhuriyetçiler muhaliflerinin gaddar şekilde ve kalpsizce ülkenin çok saygı duyulan yaşlılarını bir kenara fırlatma şeklindeki geleneksel Demokrat şikâyetini mutlu bir şekilde kabûllendiler.

Senator Moynihan'ın Sosyal Güvenlik vergisini %6,55'e doğru küçük bir şekilde azaltma önerisi en azından tüm konuyu kamuoyu tartışmasına açmaktadır. Moynihan'ı buna iten şeyler sorgulanmıştır. Fakat muhtemelen siyasî sebeplerle harekete geçen bir siyasetçi şokundan kurtulduktan hemen sonra, ona borçlu olduğumuzun farkında olmalıyız. Problem, pek çok yazar ve gazeteci gerçeği anlasa

da ve yazsa da, bunu genellikle düşük profille ve ağırbaşlılıkla yapmaları ve okuru istatistik sonuçlara boğmalarıdır.

Gerçek kendisine çok net ifadelerle söylenene kadar, yani bir dolandırıcılık, dolandırıcılık olarak adlandırılana kadar, halk asla harekete geçmeyecek ve bu iğrenç sistemi ortadan kaldırmayacaktır.

19

Sigorta Krizinin Kökleri

Önceden Yayınlanmamıştır

MÜLKİYET HAKLARINA VE SERBEST PİYASAYA OLAN EN SON BÜYÜK ÖLçekli saldırı sigorta endüstrisinden ve onun ilişkili sigortalatıcılarından, özellikle imâlâtçılardan ve örgütlü tıp mesleğinden gelmektedir. Bunlar sorumsuz jürilerin çok fazla zarar ödemelerine hükmettiklerini ve böylece sigorta endüstrisine iflâs tehlikesine getirmesi yanında jürilerin suçlu olarak tazminata mahkûm ettikleri endüstrilere veya mesleklere daha yüksek mâliyetler getirdiği veya onları sorumluluk sigortasından mahrum bıraktığı suçlamasında bulunmaktadırlar.

Buna cevap olarak sigorta endüstrisi ve müttefik endüstriler jüri kararlarına yasal üst sınırlar veya maksimumlar konması yanında, yasal ücretlere de (özellikle davacı tarafından zarar tazminatından avukatlara ödenen tazminattan alınan pay şeklindeki ücretlere) maksimum sınırlar veya iptal talep ettiler.

Bu önlemleri incelemeden önce ortada hiçbir kriz bulunmayabileceğine işaret etmek gerekir. Sigorta endüstrisini eleştirenler sigorta şirketlerinin jüri kararları ve anlaşarak çözümler üzerindeki yıllık rakamları açıklamayı veya bunların endüstri veya mesleklere göre unsurlarına ayrılmasını reddettiklerine işaret etmektedirler. Bunun yerine sigorta endüstri sâdece bireysel ödemeler hakkındaki renkli hikâyelere dayanmaktadır ki bu onların işlerini yürütmeleri esnasında pek yaptıkları bir şey değildir.

Ayrıca eleştirenler son 25 yılda ortalama sigorta ödemesinin enflasyon oranının çok ötesinde artmadığını ispatlamışlardır. Bu nedenle sigorta krizi belki de hiç yoktur ve tüm isteri âdil bir sigorta telâfi ödemesini hak eden, kişisel veya mülkiyet zararlarına uğrayanların aleyhine sigorta endüstrisi için faydalar elde etmek amacıyla dillendiriliyor olabilir.

Fakat tartışma olsun diye sigorta krizinin her parçasının endüstrinin söylediği kadar dramatik olduğunu kabûl edelim. Niçin geri kalanlarımızın onları kurtarması gerekiyor? Sigorta şirketleri diğer işletme şirketleri gibi ticarî işletmeler niteliğindedir. Sigortacılar müteşebbisler olarak risk alırlar. Başarılı olduklarında ve doğru tahminlerde bulunduklarında haklı olarak kârlar elde ederler. Yanlış tahminde bulunduklarında zararlara uğrarlar. Olması gereken şey budur. Kâr yaptıklarında onurlandırılmalı, zarar ettiklerinde ise sonuçlarına katlanmalıdırlar. Sigorta söz konusu olduğunda şirketler ödemeleri gereken kayıpları ve biraz kârı kapsayacak şekilde primler alırlar. Eğer müteşebbislikleri kötü ise ve ödemeler primlerden daha yüksekse zararlara uğrarlar. Bu durumda uzun süredir sıkıntı içindeki tüketiciler ve vergi mükellefleri tarafından kurtarılmayı bir tarafa bırakın, onlara üzülmelerine bile değmezler.

Sigorta şirketlerinin jüri hükümlerine ve yasal ücretlere maksimum sınırları koymaya çalışması özellikle öfke uyandırıcıdır. Her ne ücrete anlaşırlarsa anlaşsınlar avukat tutmak her özgür kişinin hakkıdır ve özel mülkiyete ve bu gibi sözleşmeleri yapma özgürlüğüne karışmak kimsenin hakkı değildir. Ne de olsa avukatlar âdil olmayan kanunlara ve bize karşı işlenen kabahatlere karşı bizim korumamızdır ve kalkanımızdır. Bu nedenle avukat tutma hakkından mahrum bırakılmamalıyız.

Dahası çok istismar edilen tazminattan yüzde alma şeklindeki ücretler gerçekte en fakirlerimizin iyi avukatlar tutabilmesine imkân tanıyan hârika bir enstrümandır. Avukatın ücreti için davaya "yatırımına" bağlı olması gerçeği ona müşterisi adına çok daha zorlu savaşma yönünde teşvik verir. Yüzde şeklindeki ücretleri kanun dışı ilân etmek avukatları sâdece zenginlerin hizmetine terk edecek ve ortalama kişileri mahkemede onlardan mahrum bırakacaktır. Sigorta şirketlerinin gerçekten istediği bu mudur?

Jüri ödüllerine gelince sigorta endüstrisi ve örgütlü tıp gerçekten, tüm hatalarına ve başarısızlıklarına rağmen uzun süredir Devlete karşı özgürlüklerimizin koruyucusu olan Anglo-Amerikan jüri sisteminin tahrip edilmesini mi istiyor? Eğer bu sistemi ortadan kaldırmak istiyorlarsa onun yerine ne getirecekler, hükümetin karar vermesini mi? Jüri sistemini sivil ve adlî davalarda arabulucu olarak koruduğumuz müddetçe onun adâlet dağıtmasını engellememeliyiz, özellikle de adâletin ancak küçük (fakat yetersiz) miktarlarla dağıtılabileceğini ifade eden anlamsız miktarsal üst sınırlar tarafından.

Bunun hiçbiri kabahatler kanununun kendisinin reform ihtiyacı içinde olmadığını söylemiyor. Problem gerçekte nicel değil niteldir. *Kim hangi* hasarlar için sorumlu olmalıdır? Özelde "bir başkasının işlediği kabahatten sorumlu olma" teorisini, yani insanlar ve grupların faaliyetleri zarara uğrattığından dolayı değil, fakat

basitçe tesadüfen etrafta olmalarından ve yeterince zengin olmalarından, yani zarif olmayan hukuk deyimine göre "derin ceplere" sâhip olmalarından dolayı sorumlu olmalarını sona erdirmeliyiz.

Buna göre eğer biz perakendeciden bir ürün alsak ve ürün kusurlu çıksa, sorumlu olması gereken imâlâtçı değil *perakendecidir*. Çünkü kendisi ürüne özel bir garanti koymadığı müddetçe, biz imâlâtçı ile kontrat yapmadık. Toptan satıcıyı dava edecek olan da perakendeci işletmedir. Eğer gerçekte kusurlu bir ürün vermekle sözleşmeyi ihlâl eden imâlâtçıysa, toptancı da imâlâtçıyı dava edecektir vs.

Benzer şekilde, eğer bir şirket yöneticisi bir hata yaparsa ve diğer insanların şahıslarına veya mülkiyetine zarar verirse "cebi derin olanların" bunu hissedarlara ödetmesinin anlamı yoktur, tabiî hissedarlar yöneticiye kusurlu faaliyetlere girmeyi emrederek suçlu duruma düşmemişse.

Öyleyse sigorta krizi hakkındaki çığlıkların jüriler tarafından onu "cisimsiz şirketlere", yani hissedarlara yıkma yönünde artan bir eğilimi yansıttığı ölçüde, çözüm kabahatler kanununu değiştirerek, sâdece gerçekte yanlış işi yapanı sorumlu tutacak şekilde bu hakkı onların elinden almaktır.

Kısaca sorumluluk tam ve eksiksiz olsun, fakat sâdece hatalı olanların, yani gerçekten başkalarının şahsına ve mülkiyetine zarar verenlerin üstüne kalsın.

20

Hükümet Sağlık "Sigortası"

Ağustos 1990

Ludwig von Mises'in en güçlü anlayışlarından birisi hükümet müdahalesinin kümülatif olma eğilimi konusundaydı. Hükümet kendi aklına göre bir problem algılar (Tanrı bilir, dâima problemler vardır zaten!). Hükümet daha sonra problemi "çözmek" için müdahale eder. Fakat al bakalım! Başlangıçtaki problemi çözmek yerine, bu müdahale devletin yine düzeltmek için müdahale etmesi gerektiğini düşündüğü iki veya üç ilâve problem yaratır ve böylece sosyalizme doğru gideriz.

Hiçbir endüstri bu kötü gidiş için sağlık hizmetlerinden daha dramatik bir örnek oluşturamaz. Görünüşte tamamen sosyalleşmiş bir tıbbın, daha süslü ifadesiyle "ulusal sağlık sigortası" olarak adlandırılan şeyin geri dönülmez eşiğinde

bulunuyoruz. Doktor ve hastane fiyatları yüksektir ve dâima genel enflasyon oranlarının çok ötesinde bir hızla yükselmektedir. Bunun sonucu olarak sağlık sigortası olmayanların bu hizmetleri ödemesi pek mümkün değildir, bu nedenle hayır kuruluşlarından faydalanmayanlar veya Yeşil Kart sâhibi olmayanlar zor durumdadır. Ulusal sağlık sigortası çağrısı bu yüzdendir.

Fakat fiyatlar neden yüksektir ve neden sürekli olarak artmaktadır? Cevap, sağlık hizmetlerinin önceki yükünü hafifletmeye yardım etmesi için hükümet tarafından kurulan veya sübvanse edilen ya da teşvik edilen sağlık hizmetleri sigortasının bizzat kendisinin varlığıdır. Yeşil Kart, Blue Cross vs. de aynı zamanda çok tuhaf "sigorta" şekilleridir.

Eğer eviniz tamamen yanarsa ve yangın sigortanız varsa (arkadaş canlısı sigorta şirketinizden para koparabilirseniz), telâfi edici sâbit bir para ödemesi alırsınız. Bu ayrıcalık için önceden sâbit bir prim ödersiniz. Sâdece bizim sağlık sistemimizde, hükümet veya Blue Cross sâbit bir miktarı değil, doktor veya hastaneler ne fiyat belirlerse onu öderler.

Ekonomi terimlerine göre bu durum doktorlar veya hastaneler için talep eğrisinin sınırsız şekilde artması gerektiği anlamına gelmektedir. Kısaca Say Kanunu'ndan oldukça farklı bir şekilde, arzcılar faturayı ödetmek için sınırsız üçüncü kişi ödemeleri yoluyla neredeyse kendi taleplerini kendileri yaratabilmektedirler. Eğer talep eğrisi neredeyse sınırsız yükselirse, hizmet fiyatları da yükselir.

Vergi veya sübvansiyonların akışını durdurmak için son yıllarda hükümet ve üçüncü taraf sigortacılar, muafiyetleri artırmaya veya Yeşil Kart ödemelerine üst sınır getirmeyle faydaların akışını bir ölçüde kısıtlamaya zorunlu olduklarını düşündüler. Bunların tümü, sınırsız üçüncü kişi ödemelerinin bir tür ilâhî hak olduğuna inanan sağlık müşterilerinden, hükümeti "sosyalist fiyat kontrolleri" ile (kendi cömertliğini sağlık hizmetleri endüstrisine bulaştırmaya çalışması nedeniyle!) suçlayan doktorlardan ve hastanelerden gelen acı iniltileri ile karşılandı.

Suni olarak yükselen talep eğrisine ilâve olarak sağlık sigortası kavramında bir diğer büyük kusur bulunuyor. Hırsızlık hırsızlıktır ve yangın yangındır, bu nedenle sâdece yangın veya hırsızlık sigortası oldukça açık şekilde kendi kâr getirmeyen mağazalarını veya dâirelerini yakma veya sigortadan para alabilmek için sahte bir hırsızlık tezgâhlama câzibesine dayanamayan sigortacıların "ahlâkî tehlikesi" olma durumundaki problemlerdir.

Ancak "sağlık hizmetleri" belirsiz ve kaygan bir terimdir. Ölçülebilmesinin, değerlendirilebilmesinin veya hatta tanımlanabilmesinin hiçbir yolu yoktur. "Bir doktora gitme" dikkatli ve uzun bir muayene ve bilgili tavsiyeden bir aspirin tavsi-

ye etmek ve hemşireye sağlık faturasını yazdırmaktan başka bir şey yapmayan bir doktora iki dakika görünmeye kadar değişebilir.

Dahası son sürat giden ahlâk tehlikesini önlemenin yolu da yoktur, çünkü müşteriler (sağlık faturaları sıfıra yakın düzeye inmiştir) tansiyonlarını ölçtürmek ve ateşlerine baktırmak için her hafta doktora gitmek istemektedirler. Bu nedenle üçüncü kişi sigortası altında sağlık hizmetlerinin kalitesindeki büyük bir gerileme yanında artan taleple ilişkili olarak bu hizmetlerin sağlanmasında ciddî bir eksikliği önlemek imkânsızdır. Evleri arayan, hasta ile birlikte ve onu tanımak için büyük zaman harcayan ve üstelik bunu düşük ücretlere yapan aile doktorlarının olduğu eski iyi günleri hatırlayacak yaşta olanlarımız mevcut üretim bandı tarzındaki sağlık hizmetlerine karşı derinden ve haklı bir içerlemeye sâhiptirler. Fakat çok sevilen sağlık sigortasının kendisinin bu üzüntü veren gerileme yanında fiyatlardaki astronomik artışları meydana getirmedeki rolünü çok az sayıda kişi anlamaktadır.

Fakat mevcut sağlık krizinin kökleri 1950'lerden ve sağlık sigortasından çok daha gerilere gitmektedir. Hükümetin sağlığa müdahalesi çok daha önce, ünlü Flexner Raporu'nun Amerikan tıbbının çehresini değiştirdiği 1910'daki dönüm noktası ile başladı.

Kentucky'deki bir hazırlık okulunun eski sâhibi olan ve ne bir tıp diplomasına ve ne de başka ileri bir dereceye sâhip olan işsiz Abraham Flexner, Carnegie Vakfı tarafından Amerikan tıp eğitimi konusunda bir çalışma hazırlamak için görevlendirildi. Flexner'in bu görev için tek niteliği, kendisi gerçekten bir doktor olan ve Rockefeller Sağlık Araştırmaları Enstitüsü'nün Başkanı olan nüfuzlu Dr. Simon Flexner'in kardeşi olmaktı. Flexner raporu kesinlikle, Amerikan Sağlık Birliği'nin (AMA) üst düzey görevlileri tarafından önceden hazırlanmıştı ve raporun tavsiyeleri Birlik içinde yer alan her eyalet tarafından hemen benimsendi.

Sonuç: her tıp fakültesi ve hastanesi eyalet tarafından lisanslandırılmaya mâruz kalacaktı. Eyalet de karşılığında lisanslandırma kurullarını atama yetkisini eyalet Amerikan Sağlık Birliği'ne verecekti. Eyaletin, özel çalışan ve kâr amacı güden, siyahları ve kadınları kabûl eden, klâsik "alopatik" tıpta* özelleşmemiş olan tüm tıp fakültelerini faaliyetten men etmesi gerekiyordu ve etti de. Özellikle de o zamanlar tıp mesleğinin önemli bir parçası olan ve klâsik alopatinin saygın bir alternatifi olan homeopatileri.**

---

* Hastalıkları onların yol açtığı etkilerin tersini oluşturarak tedavi etmeyi amaçlayan tıp ekolü. Hücreleri aktif olarak öldürmeyi veya semptomları yatıştırmayı amaçlar. Alopatik tıp aynı zamanda bozuklukları veya hastalığı gidermek için vücut kısımlarının kesildiği cerrahiye de odaklanır (Ç.N.).

** Vücudun kendisini tedavi etmesini teşvik etmek için doğal maddeleri kullanan tıp yaklaşımı (Ç.N.).

Böylece Flexner Raporu yoluyla AMA, arz eğrisini çarpıcı şekilde sola iterek tıp mesleğinde kartelleşmek için hükümeti kullanmayı başardı. (Gerçekten de ülkedeki tıp fakültelerinin yarısı Flexner sonrası eyalet yönetimleri tarafından faaliyetten men edildi.) Böylece sağlık ve hastane fiyatları ve doktorların gelirleri yükseldi.

Tüm kartel durumlarında, üreticiler güçlü konumlarından tüketicileri değiştirebilirler. Bu nedenle sağlıktaki Müesses Nizam şimdi rakip tedavi yollarını (örneğin homeopati) faaliyetten men edebilmiştir, hoşlanmadığı rakip grupları (siyahlar, kadınlar, Yahudiler) doktor arzından çıkarmayı başarmış ve öğrenci harçları ile ayakta kalan özel tıp fakültelerini öğretim üyeleri tarafından yürütülen üniversite-temelli, vakıflarla ve zengin bağışçılarca sübvanse edilen fakültelerle değiştirebilmiştir.

Mütevelli heyeti gibi yöneticiler hastaneleri, müşteriler (hastalar veya öğrenciler) tarafından finanse edilen hastane sâhiplerinden devralınca, yöneticiler müşterilere hizmetten ziyâde sağlayabildikleri avantalarla yönetilir hâle gelirler. Bu nedenle tüm tıp mesleği hasta hizmetlerinden nâdir ve şâşaalı hastalıklara yüksek sermâyeli yatırım yapan bir ileri teknoloji sahası hâline getirildi. Sonuçta gerçekte hasta-müşteriye faydalı olmak yerine daha çok hastane prestijine yönelme gerçekleşti.

Bu nedenle bizim gerçek sağlık krizimizin bizzat kendisi tüm yüzyıl boyunca gerçekleşen büyük bir hükümet (federal ve eyalet) müdahalesinin, özellikle de suni bir arz kısıtlamasıyla birlikte olan suni bir talep artışının sonucudur. Sonuç gittikçe hızlanan yüksek fiyatlar ve kötüleşen hasta bakımıdır. Bir sonraki adımda sosyalleşmiş tıp bizi kolayca Sovyetler Birliği'nin göklere çıkarılan sağlık durumuna getirebilir: herkes bedava sağlık hizmetleri hakkına sâhiptir, fakat aslında ne sağlık vardır, ne de hizmet.

21

Yeni-Muhafazakârların Sosyal Devleti

Eylül 1992

1920'LERDE KURULMASINDAN BERİ, SOSYAL DEVLET AŞAĞIDAKİ GİBİ GElişmiştir. İlk olarak liberaller sosyal ve ekonomik problemleri keşfederler. Zor bir görev değil: Cennet Bahçesinde olmayan insan ırkı dâima bu gibi problemlere sâhiptir ve sâhip olmaya devam edecektir. Ancak liberaller hastalık, yoksulluk, cehalet, evsizlik hakkında insanı hayrete düşüren keşifler yapmak için

milyonlarca dolarlık vakıf tahsisatlarına ve vergi mükellefince finanse edilen komisyonlar hâlinde milyonlarca dolara ihtiyaç duyarlar.

Çok koordineli borazanlarla birlikte problemi "tanımlamış" olan liberaller tabiî ki hepimizin bildiği ve Büyük Problem Çözme Makinesi olarak sevdiği federal hükümetlerce sağlanan "çözümler" tavsiye etmeye geçerler.

Problem ya da onun karmaşıklığı ne olursa olsun hepimiz biliriz ki Çözüm dâima aynıdır: vergi mükelleflerinin parasının önemli bir miktarı yerel, eyalet ve özellikle de federal hükümet tarafından yönetilmekte ve hayatlarını söz konusu problemle mücadeleye adayan bürokratlarla sürekli büyüyen dev bir bürokrasi inşa etmeye harcanmaktadır. Tabiî ki para, vergi mükelleflerince ve (enflasyon yoluyla ya da gelecekteki vergi mükelleflerince finanse edilecek olan) sürekli artan bir borçla sağlanır.

Başlangıçtan itibaren sosyal devlet yönündeki her yeni yaratıcı İleriye Doğru Büyük Adım Demokrat Parti'deki liberallerce başlatılır. 1930'lardan beri bu Demokratların tarihî fonksiyonudur. Cumhuriyetçilerin fonksiyonu ise sosyal devletten şikâyetçi olmak ve sonra iktidarda iken Demokratların "ilerlemelerini" sâdece muhafaza ederek değil, fakat aynı zamanda genişleterek halkın üzerindeki boyunduruğu daha da sıkmaktır.

Cumhuriyetçi yönetimler altında umabileceğimiz en iyi şey sosyal devletin büyüme hızında küçük bir azalıştır ve yeni "yaratıcı" önerilerin nispeten olmamasıdır.

Sosyal Devletin her bir İleriye Doğru Büyük Adımının sonucu (30'ların ve 40'ların New Deal-Fair Deal'ı, 60'ların Great Society'si) sosyal devletin ele aldığı problemleri "çözmek" için *değildi.* Aksine bu problemlerin her biri yenilikten ve genişlemeden sonraki 20 veya 30 yıl boyunca çok daha kötüdür. Aynı zamanda vergiler, bütçe açıkları, harcamalar, regülasyonlar ve bürokrasi ile Problem Çözme Makinesi olan hükümet çok daha büyümekte, güçleşmekte ve vergi mükelleflerinin yağmalamak için daha açgözlü hâle gelmektedir.

Şimdi 90'larda bir diğer yol ayrımındayız. Sonuçlar şu anda Great Society ve onun Nixoncı vasiyetinde bulunuyor. Yoksulluğu, varoş problemlerini, ırkçılığı ve hastalıkları ortadan kaldırmak için yapılan büyük ve kapsamlı bir teşebbüs çok daha büyük bir federal kontrol, harcama ve bürokrasi mekanizması ile birlikte sâdece, tüm bu problemlerin çok daha kötüleşmesine yol açmıştır.

Liberalizmin algılanan başarısızlıkları nedeniyle kendilerini şimdi "ılımlılar" olarak adlandıran liberal demokratlar alışılageldik "çözümler" geliştiriyorlar: varoşlara "yardım etmek" için yeniden katlanmış ve devasa federal harcamalar, çürüyen altyapının "yeniden inşası," gerileyen endüstrileri "rekabetçi" hâle getirmeye yardım etme

ve tüm diğerleri. Fakat 1950'lerdeki ve 1970'lerdeki Cumhuriyetçi Yönetimler "ılımlı" veya "liberal" olduklarını söyleyenlerin elindeyken, Cumhuriyetçi yönetim şimdi muhafazakârlarca yönetilmektedir (en azından yol gösterilmektedir).

Sosyal devlete ve Demokratların bir başka İleriye Doğru Büyük Adım önerisine "muhafazakârların" (yeni-muhafazakârlar olarak okuyun) tepkisi nedir?

İyi haber yeni-muhafazakârların alternatifinin Demokrat liberallerin önerdiği şeyin biraz daha iyisi için bir başka "ben de" önerisi olmamasıdır. Ancak kötü haber önerilen "muhafazakâr sosyal devletin" (yeni-muhafazakâr hâmileri Irving Cristol'ün ifadesiyle) çok daha kötü olmasıdır. İlk kez olarak yeni-muhafazakârların himâyesi altında Cumhuriyetçiler gerçekten yeni öneriler getiriyorlar.

Fakat sıkıntı da budur işte: sonuç Washington'daki Leviathan Devlete, tümü bir sahte muhafazakâr söylemle kamufle edilen çok daha fazla güç ve çok daha fazla kaynak verilmesidir. Muhafazakâr halk, söyleme özden çok daha fazla önem verme eğiliminde olduğundan dolayı bu durum Cumhuriyetçilerin ufukta görünen Alternatif Sosyal Devletini çok daha tehlikeli yapıyor.

Şu anda doğma aşamasında olan Yeni-Muhafazakâr Sosyal Devletinin boyutları Eğitim Bakanı Lamar Alexander'ın önerilerinde görülebilir. Yeni-muhafazakâr eğitimciler Chester Finn ve Diane Ravitch tarafından yardım edilmiş ve yol gösterilmiş olan bu öneriler Bush tarafından sâhiplenilmektedir. Bu ülkedeki eğitim felâketi, Amerikan halkının başına devasa bir eğitim bürokrasisi örmüş olan büyük federal fonlar ve kontrollerle oluşturulmuştur. Bu felâket çocuğun kontrolünü anne babadan alıp devletin kontrolüne vermede oldukça mesafe kat etmiştir.

Yeni-muhafazakâr Sosyal Devleti işi tamamlayarak bütçeleri büyütecek, öğretmenleri ve müfredatları devletleştirecek, Devletin kötü eğitim bürokrasisi adına çocukların kontrolünü tamamen ele geçirecektir.

Alternatif Sosyal Devletin iskân ve kent boyutları yeni-muhafazakârların gözde politikacısı İmar ve Kentsel Gelişim Bakanı Jack Kemp tarafından çalışılmıştır. Kemp'in vizyonu Bush yönetimi tarafından el altında tutulurken, Los Angeles ayaklanmaları, Başkan Bush'un "vizyon konusundaki" eksikliği ve liberallerin Jack Kemp'in varoşları "umursaması ve tutkusu" için aşırı övgü korosu onu neredeyse tam bir Cumhuriyetçi sâhiplenme noktasına getirdi.

Jeff Tucker'in *Free Market*'te işaret ettiği gibi, Kemp'in önerdiği "teşebbüs bölgelerinin" ve "yetkilendirmesinin" daha çok sosyal devletle ilgili bir şey olduğu anlaşılıyor. Orijinalde devletçi bir bataklıkta gerçekten hür teşebbüs adalarını ifade eden "teşebbüs bölgesi" kavramı kurnazca daha fazla sosyal devlet ve pozitif ayrımcılık tipi sübvansiyonlar hâline getirilmiştir. Devletin sâhip olduğu evleri ki-

racılara satma şeklindeki Thatchercı fikir devletin ev sâhibi olmasını daha *yaygınlaştırmanın*, varoşları sübvanse etmenin ve kiracıları federal bürokrasiye ve Beyaz Saray'daki Büyük Patrona bağımlı tutmanın bir diğer metoduna dönüşmüştür.

Daha büyük olan Yeni-muhafazakâr Sosyal devlet nasıl finanse edilecektir? Yeni-muhafazakâr 1930'ların Sol-Keynesçilerinden beri federal bütçe açıklarının en coşkulu taraftarlarıdır. Öyleyse bir seri büyük ve yenilikçi bahaneler eşliğinde çok daha büyük bütçe açıkları bekleyebiliriz. İstatistikler, bütçe açığı ve borç İkinci Dünya Savaşı'ndaki bir yılla karşılaştırıldığında "gerçekten çok kötü olmayacak" şekilde veya derin ve bulanık felsefî gerekçelerle *gerçekte* bulunmadıkları şeklinde eğilip bükülecektir.

Vergiler söz konusu olduğunda üst gelir sınıfındaki vergi oranlarını düşük tutmaları ve sermâye kazancı vergilerini düşürme konusunda yeni-muhafazakârlara muhtemelen güvenebiliriz. Fakat diğer her şeyde sınır gökyüzüdür. 1986 Verrgi Reformu Kanunu'ndan sonra gayrimenkul piyasasının uzun ve sürekli bir bunalıma girmesine yardım etmiş olan, "yasal boşlukları kapatmanın" çok daha fazlasını bekleyebiliriz. Aynı zamanda tüketim vergilerindeki artışları ve belki de ulusal satış veya katma değer vergisi bekleyebiliriz.

Harry Hopkins şunları söylediğinde temel New Deal Stratejisi'ni açıklamış olabilir: "Biz vergilendirmeli ve vergilendirmeliyiz, harcamalı ve harcamalıyız, seçim yapmalı ve yapmalıyız." Kontrol etmeli ve etmeliyiz de buna eklenebilirdi. Onlarca yıldır, dış görünüşler (görkemli tuzaklar) yeni kuşak enayileri kandırmak için değişmiştir. Fakat sürekli genişleyen Leviathan Devlet aynı kalmıştır.

22

Meyvesine Göre...

Ekim 1992

New Deal'ın en dehşete düşürücü özelliklerinden birisi onun tarım politikasıydı: federal hükümet "depresyonu iyileştirme" adına devasa bir Amerikan çiftçileri karteli oluşturmuştu. Amerikan tarihindeki en kötü depresyonun ortasında, federal hükümet çiftçileri her üç dekar buğday ekiliş alanının bir dekarını boş bırakmaya ve sâhip oldukları her üç domuzdan birini kesmeye zorlamıştı. Amaç her bir ürünün arzını kısıtlayarak fiyatlarını artırmaktı. Kentli Amerikalılar açlık çekerken hükümetin tarımsal arzda büyük bir kesinti

dayatması konusunda Solcular "Amerikan Kapitalizmini" suçladılar. Fakat problem "kapitalizm" değildi. Federal hükümeti tarımsal kartel politikasının organizatörü ve güçlü uygulayıcısı olarak kullanan organize baskı gruplarıydı (bu örnekte tarımsal işletmelerdi). Tüm bunlar Franklin D. Roosevelt'in "kötü beslendiğini," "giyecek yeterli şeye sâhip olmadığını" ve "kötü evlerde barındığını" tespit ettiği üçte birlik ülke nüfusuna yardım etme adınaydı.

New Deal tarım politikası, 1933'ten beri her geçen yıl, Demokrat ve Cumhuriyetçi rejimlerde, iyi zamanlarda ve kötü zamanlarda, ülke tüketicileri aleyhine olan nahoş mantığını sürdürerek devam etti ve genişledi. Fakat resesyonlar esnasında gıdayı gaddarca mahveden hükümetler konusunda, medya bu konuyla ilgilenmeye zahmet ederse, insanın tüylerini diken diken eden bir şey var. En son çirkinlik şu anda derin bir resesyon içinde olan, Kaliforniya'nın orta vâdisinde gerçekleşiyor.

Özel problem meyvedir, Kaliforniya'da yetiştirilen ve hafif şekilde daha küçük olan şeftaliler ve tüysüz şeftalilerdir. 1930'lardan beri Tarım Bakanlığı şeftaliler ve tüysüz şeftaliler için minimum boyut standartları uygulamaktadır. Hükümetin belirlediği minimum boyut ve ağırlıktan mikroskobik ölçüde dahi daha küçük olan her meyve yasadışıdır ve çiftçi tarafından ciddî ceza sıkıntıları altında tahrip edilmesi gerekir.

Bu birazcık küçük şeftali ve tüysüz şeftaliler tüketicilere satılamaz ürünler değildirler. Tam tersine eğitimli meyve toplayıcılar da dâhil çoğu insan görsel olarak farkı söyleyemez. Bu nedenle üreticiler pahalı tartım ve tasnif makineleri kullanmak zorundadırlar. Kaliforniya'da 1992 yetiştirme sezonu esnasında meyve üreticileri bu küçük meyvelerden en az 250.000 tonunu imha etmeye mecbur bırakılacakları tahmin edilmektedir.

Dünyanın en büyük şeftali, tüysüz şeftali ve erik üreticisi olan Gerawan Tarımcılık küçük meyvelerin tamamını tahrip etme yerine bazılarını Los Angeles'deki bir toptancıya (bu toptancı da bu ürünü daha küçük olsa da daha ucuz ürünler almaya istekli olan fakir tüketicilere hizmet eden küçük dükkanlara satmıştır) satmaya cüret etmesi nedeniyle federal kanunu ihlâl etmekle suçlanmaktadır.

Tabiî ki kritik olan şey ucuz olmadır. Tarım Bakanlığı bu can sıkıcı düzenlemeleri kendi kafasından uydurmuyor. Kanun gereği bu minimum boyutlar o ürünü yetiştiren çiftçi komitelerince belirleniyor. Çiftçilere, daha büyük ve daha pahalı meyvelerin küçüklerin rekabetinden korunduğu kartelleri uygulamak için hükümeti kullanma izni verilmektedir. Bu durum Cadillac ve Lincoln Town Cars otomobillerinin piyasadaki daha küçük her otomobili yasaklayacak olan minimum otomobil büyüklüğü dayatabilmesi gibi bir şeydir.

Tarım komitesi liderlerinin ileri sürdüğü, tüm bunları tüketicilerin refahı uğruna yaptıkları gerekçesi bu sistemin belki de en hoş olmayan yönüdür. Sekiz kişilik Tüysüz Şeftali Yönetim Komitesinin bir üyesi olan Tad Kozuki, "daha küçük meyvelerin göze çok cazip gelmediği ve bu nedenle komitenin ürüne talebi artırmayı düşünerek, tüketiciyi memnun etmeye çalıştığını" belirtmiştir.

Bu tüketiciyi memnun etme kuyruklu yalanının üstüne on kişilik Şeftali Ürün Komitesi'nin başkanı olan John Tos ağırbaşlı şekilde, "küçük boyları, hedef kitlelerimizin bizden talebi üzerine uzaklaştırıyoruz" diyor ve bu iki komitenin şimdi tüketici meyve tercihleri konusundaki daha detaylı bir çalışmaya 50.000 dolar harcadığını ekliyor.

Dostlarım, paranızı israf etmeyin. Bunun sonucunu her zaman tahmin edebilirim. Tüketiciler dâima daha büyük şeftalileri küçüklere tercih edecektir. Bir Cadillac'ı bir Geo'ya tercih edeceklerdir. Yani aradaki farkı kendileri ödemeden, bir hediye şeklinde verilirse. Tabiî ki tüm bu işte önemli husus fiyattır. Tıpkı Geo'nun daha ucuz olması gibi, küçük şeftaliler de daha ucuz olacaktır. Tüketici bu çeşitli sınıflar, boyutlar ve fiyatlar arasında kendisi tercih yapacaktır.

ABD Tarım Bakanlığı Meyve ve Sebze Pazarlama Hizmetleri Bölümü'nün başkan yardımcısı olan Eric Forman kartelci çiftçilerden biraz daha fazla samimiydi. Forman "tüketiciler daha büyük meyve için daha fazla fiyat ödemeye hazırlar, öyleyse neden üretici için daha fazla fiyat getiren malı zayıflatalım?" demiştir. Yani, görünüşte tarım çevrelerinde Adı Cüret Edilemeyen bir Kavram olan ve "rekabet" olarak da adlandırılan şeyle yetiştiricilerin yüksek kârlı mallarını neden "zayıflatalım."

Meyve problemi üzerine tüketici grupları ve sıkıştırılan Gerawan Tarımcılık'ın düşüncelerine gelince. Tüketiciyi Uyandırma direktörü olan Scott Pattison haklı şekilde "tüm politikanın" tiksindirici olduğunu ifade ermiştir. Pattison "piyasa olmadığını bize neden bürokratlar ve çiftçiler söylüyor?" diye soruyor. "Eğer tüketiciler küçük meyveleri gerçekten satın almayacaksa, üreticiler bunları pazara yollamaktan vazgeçer. Fakat sanırım düşük gelirli anneler satın alabilecekleri ve çocuklarının yemek çantalarına koyabilecekleri küçük meyveleri hoş karşılayacaktır." Gerawan Tarımcılık'ın başkanı olan Dan Gerawan elinde bir tüysüz şeftali tutarak alaycı şekilde, "bu kötü, yasadışı meyvedir" demiştir. Hükümetin "fakirlere hitap eden küçük meyvelerin tahrip edilmesiyle bir ambargo uyguladığını" eklemiştir.

İşte işbaşındaki "sosyal devletin" özü, hükümet eliyle kartelleşme ve rekabetin engellenmesi, üretimin azaltılması, fiyatların artırılması ve özellikle düşük gelirli tüketicilere zarar verilmesidir. Bunların tümü hükümet tarafından sosyal devleti yönetmek için işe alınan ve arada bir ikiyüzlü bir şekilde politikanın sâdece tüke-

ticiler için uygulandığını böğüren teknokratlarca sağlanan tehlikeli yanlış bilginin yardımıyla olmaktadır.

23

Kıtlık Politikası

Nisan 1985

MEDYA ASIL OLARAK AÇLIK ÇEKEN ÇOCUKLARIN DEHŞET VERİCİ GÖrüntülerine ve ikinci olarak da hükümetlerin sorumlu tutulduğu açlık çeken binlerce insana zamanında yardım ulaştıramayan (Batılı, Etiyopyalı veya her neyse) suçlamasına ve karşı suçlamalarına odaklanmaktadır. Medyanın yoğun eleştirisinin ortasında önemli ve temel sorular gümbürtüye gitmektedir. Örneğin, neden Doğa sâdece sosyalist ülkelere karşı acımasızdır? Eğer problem kuraklıksa neden yağmurlar sâdece sosyalist veya yoğun şekilde devletçi olan ülkeleri atlamaktadır. Neden ABD kıtlığa yol açan kötü iklimlerden hiç sıkıntı çekmiyor?

Kıtlığın sebebi tanrılarla veya yıldızlarla ilgili değil, insan faaliyetleri ile ilgilidir. Komünizmden önceki Rusya önemli bir tahıl ihrâcatçısı iken bugünkü Sovyetler Birliği'nin tahıl ithâlâtçısı olmasının sebebi iklim değildir. Tüm Doğu Afrika ülkelerinden Marksist-Leninist Etiyopya ve *Mozambik'in kıtlıktan* ve açlıktan sıkıntı çeken önemli ülkeler olduğu gerçeğinden doğa sorumlu değildir. Belli sebepler belli sonuçları doğurur. Eğer tarım sistematik şekilde mahvedilirse ve sömürülürse, gıda üretiminin çökeceği ve sonucun kıtlık olacağı doğanın ve insanlığın kaçınılmaz bir kanunudur.

Problemin temeli a) tarımın ezici şekilde tek önemli endüstri olduğu ve b) insanların herhangi bir krizde yurtdışından gıda alacak kadar varlıklı olmadığı Üçüncü Dünya'dır. Bu nedenle Üçüncü Dünya insanları için tarım en değerli faaliyettir ve herhangi bir şekilde aksamaması veya caydırılmaması son derece önemlidir. Ancak üretimin olduğu her yerde üreticilerin sırtından geçinen asalak sınıflar da vardır. Bizim yüzyılımızdaki Üçüncü Dünya, Marksizmin uygulanmasının, devrimlerin, askerî darbelerin veya Marksist entelektüellerin gözde hâkimiyet alanı olmuştur. Her ne zaman böyle bir yeni yöneten sınıf iktidarı ele geçirse ve devletçi veya tam sosyalist yönetim uygulasa, en çok yağmalanan, sömürülen veya ezilen sınıf asıl üretim sınıfı olan çiftçiler ve köylüler olmaktadır. Kelimenin tam anlamıyla on milyonlarca en üretken çiftçi Rus ve Çin Komünist rejimlerince katledilmiş

ve geri kalanlar kendi sâhibi oldukları özel arazilerden sürülerek, üretkenliklerinin yok edildiği ve gıda üretiminin ciddî ölçüde gerilediği ortak çiftliklere veya devlet çiftliklerine gönderilmişlerdir.

Toprakların doğrudan devletleştirilmediği ülkelerde bile, yeni büyüyen Devlet mekanizması ağır vergiler getirerek ve köylüleri piyasa fiyatının çok altında olan fiyatlarla Devlete tahıl satmaya mecbur bırakarak onların sırtından palazlanmıştır. Suni şekilde ucuz olan gıda daha sonra, yeni bürokrat sınıfının asıl destek tabanını oluşturan kent nüfusu için gıda arzını sübvanse etmek amacıyla kullanılırdı.

Afrika ve Asya ülkelerindeki standart paradigma şöyledir: İngilizler, Fransızlar, Portekizliler veya diğer bir emperyalist güç "koloni" olarak adlandırdıkları suni sınırlar oluştururlardı ve köylü kitleler üzerinde hâkimiyet ve yönetim oluşturmak için başkentler kuraralardı. Daha sonra üst düzey veya alt düzey bürokratlar vergilendirme ile ve ürünlerini Devlete suni şekilde ucuza satmaya mecbur bırakılan köylülerin sırtından geçinirlerdi. Emperyalist güçler çekildiğinde bu yeni ulusları genelde Londra'da, Paris'te veya Lizbon'da eğitim almış olan, sosyalizm veya çok daha fazla devletçilik dayatan ve böylece problemi son derece azdıran Marksist entelektüellerin müşfik insaflarına bırakırlardı.

Dahası, Roma İmparatorluğu'na diz çöktürene benzer olan bir kısır döngü sarmalı kurulurdu. Kentliler adına yağmalanmaktan bıkan ezilen ve sömürülen köylüler çiftliklerden ayrılırlar ve başkentteki sosyal devlete kaydolurlardı. Bu durum çiftçilerin durumunu daha da kötüleştirirdi ve onların çoğu ayrılmalarını engellemeye çalışan gaddar önlemlere rağmen çiftliklerden ayrılırdı. Bu sarmalın sonu kıtlıktı.

Bu nedenle çoğu Afrika hükümetleri tüm ürünlerini piyasa değerinin yarısına veya üçte birine Devlete satmaya mecbur tutar. Marksist-Leninist bir hükümeti olan Etiyopya, çiftçileri son derece başarısız olan devlet çiftliklerinde çalışmaya mecbur bıraktı ve orada gaddarca bir baskıyla çalıştırmayı denedi.

Etiyopya'daki veya başka yerlerdeki kıtlığın çözümü uluslararası gıda yardımı değildir. Yardım mutlak şekilde, onu alan hükümetin kontrolü altında olduğu için, gıda genellikle çiftliklere değil zaten iyi beslenen kent nüfusunu sübvanse etmek için hükümet görevlilerinin cebine gider. Kıtlığın çözümü Üçüncü Dünya köylülerini Devletin yöneten sınıfının gaddarlığından ve sömürüsünden kurtarmaktır. Kıtlığın çözümü özel mülkiyet ve serbest piyasalardır.

24

Doğal Kaynaklara Karşı Hükümet

Aralık 1986

BALİNALARIN VE ÇEŞİTLİ BALIK TÜRLERİNİN NEREDEYSE SIFIRA İNECEK DErecede ortadan kaybolmasının, (anlık kâr tutkusu yüzünden kârların kaynağı olan – altın yumurtlayan kaz durumundaki – doğal kaynakları mahveden) "kapitalist açgözlülük tarafından" meydana getirildiği yaygın bir safsatadır. Bu nedenle hükümetten devreye girmesi ve bu kaynakların sâhipliğini eline geçirmesi veya en azından kullanımlarını ve geliştirilmelerini sıkıca regüle etmesi istenmektedir.

Ancak anlık değil uzun vâdeli görüşlere sâhip olması konusunda güvenebileceğimiz şey hükümet değil, özel teşebbüstür. Örneğin, eğer özel bir yatırımcı veya işletme firması belli bir doğal kaynağın (diyelim bir ormanın) sâhibi ise, kısa dönem kâr için kesilen ve satılan her ağaç geri kalan ormanın sermâye değerindeki bir düşüşle dengelenecektir. Öyleyse her firma kısa dönem getirilere karşı uzun dönem sermâye kıymetleri kaybını dengelemek zorundadır. Bu nedenle, özel sektördeki sâhipler uzağı görme konusunda, kesilen her ağacın yerine yenisini dikme, verimliliği artırma ve kaynağı sürdürme vs. konusunda her türlü teşvike sâhiptirler. Her türlü amacı kısa vâdeli olan kesinlikle hükümettir veya hükümetten kaynak kiralamasına (sâhip olmasına değil) izin verilen firmalardır. Hükümet bürokratları hükümetin "sâhibi olduğu" kaynağa sâhip olmadığı, fakat onu kontrol ettiği için kaynağın uzun vâdeli değerini en üst düzeye çıkarmak için ve hatta bu değer hakkında kafa yormak şeklinde bir amaca sâhip değillerdir. Onların amaçları kaynağı mümkün olduğunca hızlı şekilde yağmalamaktır.

Bu nedenle bir kaynağın "aşırı kullanımına" ve tahribine doğal kaynaktaki özel mülkiyet haklarının değil, fakat hükümetin yol açması şaşırtıcı değildir. 19. Yüzyıl sonlarında Batı'daki çayır örtüsünün tahribine Federal Hükümetin uygun büyüklükte teknolojik birimler olarak kullanım hakkı için araziyi parselleyememesi yol açmıştır. İç Savaş esnasında konan yaklaşık 650 dekarlık maksimum kullanım hakkı Doğu'nun sulu tarımı için uygundu. Fakat 5.000 veya 10.000 dekarlık araziden daha azının işletilebilir olmadığı Batı'nın kurak alanları için anlamsızdı.

Sonuçta, çayırlar veya sığır çiftlikleri federal hükümetin sâhibi olduğu, ancak özel firmalar tarafından kullanılan veya onlara kiralanan çiftlikler hâline geldi. Özel firmalar arazi kaynaklarını geliştirme şeklinde bir amaca sâhip değildi, çünkü arazi başka firmalar tarafından işgâl edilebilirdi veya hükümete geri verilebilirdi.

Aslında onların amacı arazi kaynaklarını çim örtüsünü hızla yok edecek şekilde kullanmaktı, çünkü onlar araziye sâhip olmaktan engelleniyorlardı.

Su, nehirler ve okyanusların bazı bölümleri araziden çok daha kötü durumdaydılar. Çünkü özel bireyler ve firmalar neredeyse evrensel olarak bu su parçalarına, balık sürülerine vs. sâhip olmaktan engelleniyorlardı. Kısaca arazi tahsisatı özel mülkiyet hakları okyanus bölümlerinde genellikle izin verilmediği için, okyanuslar ve diğer su kaynakları ilkel bir durumda kaldılar, tıpkı arazi üzerinde özel mülkiyet haklarına izin verilmeden ve kabûl edilmeden önce arazinin olduğu gibi. O zaman arazi sâdece avlama toplama aşamasındaydı. İnsanlara arazinin kendisine sâhip olmalarına ve onu değiştirebilmelerine izin verilmiyordu. Ancak arazi üzerinde sâdece özel mülkiyetin kendisi tarımın ortaya çıkışına (arazinin kendisinin değiştirilmesi ve işlenmesi) izin verebilir ve böylece üretkenlikte ve herkesin yaşam standardında müthiş bir artış meydana getirebilir.

Dünya özel sektör tarımını ve özel sektör sâhipliği ve işlemesinin hârika meyvelerini aldı. İnsanın hâkimiyet alanını dünyadaki son sınırlardan biri olan su kültürüne genişletmenin tam vaktidir. Şimdiden su ve okyanus kaynaklarında özel mülkiyet hakları geliştiriliyor ve mağazadaki hârika şeyleri henüz görmeye başlıyoruz. Gittikçe daha fazla şekilde balıklar, doğanın rasgele arzı yerine "yetiştiriliyor." ABD'de 1975'te üretilen tüm deniz ürünlerinin sâdece %3'ü balık çiftliklerinden gelirken, bu oran 1984'te dört katına çıkarak %12'ye ulaştı.

Idaho, Buhl'da bir balık çiftliği olan Clear Spring Alabalık Şirketi dünyanın en büyük alabalık üreticisi oldu ve yıllık alabalık üretimini 1981'de yaklaşık 5.000 tondan bu yıl 7.000 tona çıkardı. Clear Spring doğayı körü körüne izlemekten memnun değildir. Tüm çiftçilerin yaptığı gibi daha iyi ve daha üretken alabalıklar geliştirerek doğanın üzerinde bir iyileşme sağlamaktadır. İki yıl önce Clear Spring alabalığı bir kg yemi yarım kg yenilebilir balık etine dönüştürüyordu. Clear Springs bilim adamları sâdece 1,3 kg yemi 1,0 kg balık etine dönüştürebilen alabalıklar geliştirdiler. Clear Spring araştırmacıları tüketiciler için uzun süredir bir nimet olan şeyi, kılçıksız alabalığı da geliştirmek üzeredirler.

Şu anda gerçekten de ABD'de ticarî olarak satılan tüm alabalıklar yanında, istiridyelerin %40'ı ve ticarî yayın balığının %95'i çiftliklerde üretilmektedir.

Gelecekte önemli bir konu olacak olan su kültürü sâdece balıkçılıkta değil, fakat aynı zamanda açıkta petrol arama ve okyanus tabanında mangan cevherlerinin işletilmesi gibi faaliyetlerde şimdiden ön plâna çıkmaktadır. Su kültürünün her şeyden çok ihtiyaç duyduğu şey özel mülkiyet ve sâhiplik haklarının okyanusların ve diğer su kaynaklarının tüm kısımlarını kapsayacak şekilde genişletilmesidir.

İyi ki Reagan hükümeti dünya okyanus kaynaklarının sâhiplik ve kontrolünü Birleşmiş Milletler himâyesi altındaki bir dünya hükümeti kontrolü ve sâhipliğine verecek olan Deniz Anlaşması Kanunu'nu reddetti. Bu tehdidin geçmiş olmasıyla, özel mülkiyeti son sınırlarından birine genişletmenin tam vaktidir.

25

Çevreciler Texas'a Saldırıyor

Nisan 1993

GÖRÜNÜŞTE BENEKLİ BAYKUŞU NE PAHASINA OLURSA OLSUN KURTARmak için kararlı olan çevrecilerin Kuzeybatı'da kerestecilik endüstrisini nasıl mahvettiğini hepimiz biliyoruz. Fakat ekonomiye olan bu darbe, çevreci hareket ve federal yargı ölümcül ve despot kombinasyonunun Texas'ın şirin kenti San Antonio'nun başına ördükleri ile karşılaştırıldığında çok önemsiz kalmaktadır.

900.000 nüfuslu şehrin ve etrafındaki büyük alanın tek su kaynağı devasa Edwards akiferidir. Bu akifer eyalette yer alan beş ilçeyi kapsayan bir yer altı nehri veya gölüdür (hangisi olduğu tartışmalıdır). San Antonio ve bölgenin çiftlikleri ile birlikte turist câzibe merkezleri hâline gelen iki kaynak da (San Marcos Nehri'ndeki Comal ve Aquarena) bu su için rekabete girmektedir. 1991'de iki kaynağı kontrol eden Guadalupe-Blanco Nehir Otoritesi ile birlikte Sierra Club federal mahkemede Nesli Tükenmekte Olan Türler Kanunu'na dayanarak bir tazminat davası açtı. Görünüşte herhangi bir kuraklık durumunda iki kaynağa su akışının kesilmesi bu kaynakla beslenen dört tanınmayan bitki veya hayvan türünü ortadan kaldıracaktır. Bunlar Texas kör salamanderi, Texas yabanî pirinci ve iki küçük kuş tipi olan fountain darter ve San Marcos gambusia'dır.

1 Şubat 1993'te Texas Midland'da bulunan bölge federal yargıcı Lucius Bunton, Sierra Club lehine kararını verdi. Kuraklık durumunda, su eksikliği San Antonio'yu vursun ya da vurmasın, bu dört türü korumak için akiferden bu iki kaynağa yeterince su akışı olmak zorundadır. Yargıç Bunton bir kuraklık durumunda karara uyan San Antonio'ya akiferden pompalanan suyun %60 kadar azalabileceğini itiraf etti. Bu hem San Antonio vatandaşlarına ve hem de bölgedeki çiftliklere ciddî zarar verecektir. İnsanoğlu zarar görmek zorunda kalacaktır, çünkü çevrecilerin evreninde insanoğlu dâima en sonda yer almaktadır, kesinlikle yabanî pirinçten ve fountain darter'den çok daha sonra.

San Antonio Belediye Başkanı Nelson Wolff yargıcın kararına karşı haklı olarak çileden çıktı. Belediye Başkanı "haftada sâdece iki gün banyo yaptığınız bir dünyayı düşünün" dedi. Texas ve Güneybatı Sığır Yetiştiricileri Birliği başkanı olan John W. Jones ise yargıcın kararının "Texas'ın böceklerinin korunmasını bebeklerin korunmasından daha önemli tuttuğu" şeklinde çok açık bir şekilde eleştirerek, "ürünlerinizi sulamak için bir yargıç kararı almak zorunda olduğunuz bir dünyayı düşünün" açıklamasını yaptı.

Bu arada federal mahkemeler bu karara nasıl tepki verdiler?

Görünüşte eğer Edwards akiferinin bir "nehir" olduğuna hükmedilse bu durumda konu federal mahkemelerden ziyâde Texas Su Komisyonu'nun karar vereceği bir nitelik kazanırdı. Fakat geçen yıl Austin'deki bir federal yargıç akiferin bir "göl" olduğu ve böylece federal kontrol altında olduğu şeklinde karar vermiştir.

Çevreciler doğal kaynaklardaki üretime ve kullanımına karşıdırlar. Federal yargıçlar federal gücü genişletmeye çalışırlar. Burada bu gelişmelerde, ilgisi sorgulanması gereken bir diğer grup bulunuyor: hükümete bağlı olan Guadalupe-Blanco Nehir Otoritesi. Devam ettirmek istediği turist gelirine ek olarak, bu Otoriteyi heyecanlandıran mevcut, gizli ve daha büyük bir gelir kaynağı bulunuyor.

Bu konu San Antonio Su Sistemi başkanı olan Cliff Morton tarafından gündeme getirilmiştir. Morton bir kuraklık esnasında bu Otorite'nin artan kaynak akışını bir rezervuara yönlendireceğini ve sonra dayatma altındaki San Antonio'ya normalde akiferden çok daha ucuza alacağı suyu çok daha yüksek fiyata satacağına inandığını söyledi. Otorite bu gibi Makyavelci bir manevra yapabilme becerisinde midir? Bay Morton öyle olduğunu düşünüyor. Morton "konu budur, fountain darter kuşları değil" diye acı şekilde uyarmıştır.

Wolff, Jones ve diğer protestocular Nesli Tükenen Türler Kanunu'nun Acımasız şartlarının gevşetilmesi konusunda Kongre'ye çağrıda bulundular. Fakat görünüşte bir Clinton-Gore idaresinde bunun pek şansı bulunmuyor.

Tabiî ki daha uzun vâdeli bir çözüm tüm su sistemini ve ülkedeki tüm su haklarını özelleştirmektir. Tüm kaynaklar (aslında tüm mallar ve hizmetler) kıttır ve kullanımları rekabete tabidir. İşte bundan dolayı bir özel mülkiyet ve serbest piyasa sistemi bulunuyor. Eğer tüm kaynaklar özelleştirilirse, bunlar bir özgür fiyat sistemi yoluyla en önemli kullanımlara tahsis edileceklerdir, çünkü tüketici taleplerini en uygun şekilde karşılayan teklif vericiler bu kaynak için yetersiz teklif verenleri rekabette geçeceklerdir.

Bu ülkedeki nehirler, akiferler ve genelde su kaynakları büyük ölçüde devletleştirilmiştir. Sonuçta karmaşık ve son derece etkisiz bir akıldışı fiyatlandırma, büyük

sübvansiyonlar, bazı bölgelerde aşırı kullanımlar, diğerlerinde yanlış kullanımlar, yaygın kontroller ve karneye bağlamalar sistemi ortaya çıkmıştır. Tüm su sistemi bir keşmekeştir ve bunu sâdece özelleştirme ve serbest piyasa çözebilir.

Bu arada Nesli Tükenmekte Olan Türler Kanunu'nun değiştirildiğini ve hatta kaldırıldığını (dehşet!) görmek hoş olacaktır. Eğer Sierra Club ve diğer çevreciler bitki, hayvan veya mineral çeşitli tip ve büyüklüklerdeki mahlûkatı muhafaza etmeyi çok istiyorlarsa bir dere veya arazi satın almak için kendi fonlarını ve göz kamaştırıcı bağışçılarının fonlarını kullansınlar ve onları muhafaza etsinler.

New York City yakınlarda eski iyi kelime "hayvanat bahçesini" kaldırarak yerine siyaseten doğru süslü kelime olan Yaban Hayatı Muhafaza Parkı'nı getirdi. Sierra Club ve kafadar grupları paralarını Amerikan halkının hayatlarını kontrol etmek yerine, bu türleri bu parklarda korusunlar.

26

Hükümet ve Hugo Kasırgası
Ölümcül Bir Kombinasyon

Aralık 1989

KASIRGALAR, HORTUMLAR VE VOLKANİK PÜSKÜRMELER GİBİ DOĞAL felâketler zaman zaman meydana gelirler. Bu gibi felâketlerin kurbanları suçlayacak birilerini arama şeklindeki talihsiz bir eğilime sâhiptirler. Ya da alacakları yardımları ve rehabilitasyonlarını ödetmek için. Bu günlerde Devlet Babaya (çaresiz vergi mükellefinin vekili) elini cebine atması için yüksek sesle çağrıda bulunulmaktadır. En son olay Hugo Kasırgası'nın yıkımının ardından geldi. Pek çok Güney Carolinalı çok daha fazla yardımın daha hızlı şekilde gönderilmemesi nedeniyle öfkelerini yıkıcı kasırgadan federal hükümete ve onun kuruluşu olan FEMA'ya (Federal Âcil Durum Yönetim Kuruluşu) yönelttiler.

Vergi mükellefleri A ve B, C'yi vuran bir doğal felâketin bedelini neden ödemeye mecbur olsun? Faturayı neden C ve onun özel sigorta şirketi ödemesin? Sigortalı veya sigortasız, zengin veya fakir Güney Carolinalılar neden zengin ya da fakir, sonbaharda iyi bilinen bir kasırga noktası olan Güney Atlantik sâhilinde yaşamayan bizlerin aleyhine sübvanse edilsinler? Gerçekten de *Saturday Night Live* şovunda düzenli olarak Başkan Bush'u canlandıran şakacı aktör, "Hugo Kasırgası, benim suçum değil" dediğinde kendisinin farkında olduğundan daha doğruy-

du. Fakat tabiî ki bu örnekte federal hükümet felâket yardım işinden çekilmeli ve FEMA derhâl kaldırılmalıdır.

Ancak eğer tasvir edildiği gibi federal hükümet suçlu değilse de, diğer hükümet güçleri gerçekte Hugo'nun tarafında oldular ve Hugo'nun yol açtığı yıkımı artırdılar. Yerel hükümetin yaklaşımını ele alalım. Hugo Kasırgası geldiğinde hükümet Güney Carolina'daki pek çok sâhil bölgesi için zorunlu tahliye emri verdi. Daha sonra, Hugo sâhili vurduktan neredeyse bir hafta sonra Güney Carolina'da en kötü şekilde etkilenen şehirlerden birisi olan Charleston yakınlarındaki Palms adasının belediye başkanı hasarın derecesini belirlemek ve hasarı tâmir etmeye çalışmak için evlerine dönmek isteyen halkı durdurmak için güç kullandı.

Belediye başkanı halkı evlerine dönmekten engellemeye nasıl cüret eder? Hugo'dan altı gün sonra belediye başkanı biraz yatıştığında akşam saat 19.00'da sokağa çıkma yasağını uygulamayı sürdürdü. Bu öfkenin ardındaki teori yerel görevlilerin "ev sâhiplerinin güvenliği için korkmaları ve yağma olacağından endişelenmeleridir." Fakat zulme uğrayan Palms Adası sakinleri farklı bir tepki verdiler. Çoğu kızgındı: "eğer buraya daha erken gelebilseydik daha fazla şey kurtarabilirdik diyen" Bayan Pauline Bennett'in tepkisi oldukça tipikti.

Fakat bu "bir sosyal devletin" müdahale etmesinin ve Hugo Kasırgası'nın kurbanları için işleri zorlaştırmanın tek örneği değildir. Yıkımın bir sonucu olarak Charleston şehri tabiî ki pek çok malın sıkıntısını çekiyordu. Bu âni eksikliğe tepki veren piyasa, fiyatları gerektiği şekilde yükselterek âniden kıt hâle gelen mallar için hafif, gönüllü ve etkili bir karne uygulaması ile arz ve talebi hızla dengeledi. Ancak Charleston hükümeti "karaborsacılığı" önlemek için hızla devreye girdi. Acayip bir şekilde bir âcil durum yasası geçirdi ve bir mal için Hugo sonrası Hugo öncesinden daha fazla fiyat istemeyi, 200 dolarlık bir para cezası ve 30 gün hapisle cezalandırılan bir suç hâline getirdi.

Şaşılmayacak şekilde Charleston sosyal devleti daha yüksek fiyatları kıt malların mahvedici kıtlığına dönüştürdü. Kaynaklar çarpıtıldı ve yanlış yerlere tahsis edildi. Doğu Avrupa'da olduğu gibi uzun kuyruklar oluştu. Charleston halkı yetersiz olan malları bulabilseler, Hugo öncesi fiyatlardan pazarlık ederek onları almaya hazırdılar.

Bu nedenle yerel otoriteler Hugo'nun yaptığını yaptılar. İnsanların evlerinde kalmalarına veya geri dönmelerine izin vermeyerek Hugo'nun yıkımını artırdılar ve hemen maksimum fiyat kontrolleri dayatarak kıtlıkları daha da azdırdılar. Fakat hepsi bu değildi. Belki de sâhilde yaşayan insanlara vurulan en büyük darbe profesyonel insanlık düşmanları olan çevrecilerin müdahalesi idi.

Geçen yıl çevrecilerin sâhil gayrimenkullerini geliştirme konusundaki şikâyetlerine ve "sâhil erozyonu" konusundaki endişelerine tepki veren (sâhillerin

de "hakları var mıdır?), Güney Carolina denize yakın sâhile herhangi bir inşaat yapılmasını ve hasar görmüş binaların yerine yenilerinin yapılmasını sıkı şekilde kısıtlayan bir kanun geçirdi. Hugo Kasırgası'nın gelişi görünüşte Güney Carolina Sâhil Konseyi'ne denize yakın sâhili insanlardan temizlemek için cennetten gelen bir fırsat sundu. Bir Sâhil Konseyi danışmanı olan Jeoloji Profesörü Michael Katuna sâdece şiirsel adâleti görerek ve kibirli şekilde "Tabiat Ananın bir fırtınayı sâhile indirmek istediği yerin tam ortasında evler olmamalı" diye buyurdu. Eğer Tabiat Ana uçmamızı isteseydi bize kanat mı verirdi?

Diğer çevreciler Hugo Kasırgası'nı övecek kadar ileri gittiler. Sâhili baskı altına alma hareketinin asıl teorisyenlerinden biri olan Duke Üniversitesi jeologu Profesör Orrin H. Pilkey, Charleston'un kuzeydoğusunda bulunan Pawley Adasındaki yerleşimleri ve 1954'deki Hazel Kasırgası'nın yol açtığı yıkımdan sonra yeniden inşa edilmesini eleştirmişti. "Bölge asla imara açılmaması gereken, kasırgadan sonra ise yeniden imara açılması kesinlikle düşünülmemesi gereken yüksek riskli bölge örneğidir." Pilkey şimdi Hugo'yu, denize yakın sâhillerin Doğa'ya geri verilmesini ispatlayan tam zamanında gerçekleşmiş bir kasırga olarak adlandırmaktadır.

Sâhil Konseyi'nin jeologu olan Gered Lennon az ve öz şekilde şunu söylüyor: "Kasırga ne kadar feci olursa olsun, faydalı bir sonucu olmuş olabilir. Umarım sâhil boyunca gerçekleştirilen bazı akılsız yerleşimleri dizginler."

Çevreci yöneticilerin tanrısal tavırları zarara uğrayan bölge sakinlerinin görüşleri ile taban tabana zıttı. Bayan Bennett, Palms Adası sakinlerinin görüşlerini ifade etmişti. Bölgede yeniden inşaat yapmaya kararlı olan Bayan Bennett şöyle diyordu: "Bizim başka tercihimiz yok. Tüm sâhip olduğumuz şey bu. Burada kalmak zorundayız. Bunu kim satın alır? Kesinlikle Güney Carolina çevreci eliti değil. Güney Carolina Folly Beach'den Tom Browne evinin Hugo kasırgası tarafından yerle bir edildiğini gördü. "Eyalet bana izin verse bile onu yeniden inşa edip edemeyeceğimi bilmiyorum" şeklinde şikâyet ediyordu. Kanunu'n bir gayrimenkulü tazmin etmeden aldığına işaret ediyordu. "Bunun anayasaya aykırı olması gerekir."

Kesinlikle. Hugo gelmeden hemen önce, bir South Carolina mahkemesi bu kanun konusunda eyalete dava açan bir Palms Adası gayrimenkul sâhibi David Lucas'a 1,2 milyon dolar verdi. Mahkeme eyaletin tazminat ödemeden, Lucas'ın sâhip olduğu arazi üzerinde inşaat yapmaktan onu mahrum bırakamayacağı kararını verdi. Güney Carolina çevrecileri eyaletin vergi mükelleflerini, Hugo Kasırgası tarafından yol açılan yıkımın tümünün yeniden inşasına izin vermeme nedeniyle ortaya çıkan müthiş miktardaki tazminatı ödemeye zorlayamayacaklardır.

Güney Carolina'da bir çevre danışmanı olan Skip Johnson "bunun bir kâbus olmasından" endişeleniyor. "İnsanlar yeniden evlerini inşa edip hayatlarına devam

edecekler." Johnson, Sâhil Konseyi ve personelinin "meşgul olacaklarını" söylüyor. Umalım öyle olur.

27

Su Akmıyor

Eylül 1985

ÇOĞU İNSAN HÜKÜMETİN GENELDE ÖZEL SEKTÖRDEN DAHA AZ ETKİLİ OLduğu konusunda hemfikirdir, fakat etkinliğin çok ötesinde şeyler olduğunun pek az kişi farkındadır. İlk olarak tüketiciye karşı olan davranış konusunda önemli bir fark vardır. Özel sektör firmaları sürekli olarak tüketicinin gözüne girmeye çalışırlar, ürünlerinin satışını dâima artırma peşinde koşarlar. Bu göze girme isteği öylesine güçlüdür ki işletme reklamları liberal estetik meraklıları ve entelektüeller tarafından sert ve uygunsuz oldukları şeklinde eleştirilmektedir.

Fakat özel teşebbüslerin aksine hükümet kâr elde etme veya zarardan kaçınmaya çalışma peşinde değildir. Müşteriye kendini beğendirmek şöyle dursun, hükümet görevlileri müşterileri dâima can sıkıcı bir rahatsız edici olarak ve "onların" (hükümetin) kıt kaynaklarının "israfçı" kullanıcıları olarak görürler. Hükümetler müşterilerle dâima savaş hâlindedir.

Müşterilere karşı bu aşağılama ve düşmanlık sosyalist devletlerde zirvesine ulaşır. Bu devletlerde hükümetin gücü en üst düzeydedir. Fakat benzer bir tutum tüm ülkelerde hükümetin etkili olduğu alanlarda da görülür. Örneğin birkaç on yıl öncesine kadar ABD'de halka su sağlama işi özel şirketler tarafından gerçekleştirilirdi. Bunların neredeyse hepsi zamanla devletleştirildi, bu yüzden hükümet su hizmetlerinde tekelleşmiş oldu.

Birkaç on yıl önce hükümetin su tekeli durumuna geçmiş olan New York şehrinde önceki on yıllarda bir "su sıkıntısı" hakkında asla bir sızlanma yoktu. Fakat son zamanlarda özellikle kurak olmayan bir iklim söz konusu iken birkaç yılda bir su kıtlığı baş göstermektedir. Temmuz 1985'te New York'a su sağlayan rezervuarlardaki su seviyeleri normaldeki %94'ün aksine eşi benzeri görülmemiş bir %55 seviyesine düşmüştür. Kesindir ki tek suçlu doğa değildir, çünkü komşu New Jersey'deki su seviyeleri hâlâ %80 civarındadır. Görünüyor ki New York'un su bürokratları kronik kuraklıktan özellikle sıkıntı çeken yakındaki yerleri araştırmış olmalılar. Yine anlaşılıyor ki New York boru hatları daha yağışlı bölgelerden su akışını artıramayacak kadar dar şekilde döşenmişler.

Daha önemlisi New York'un buna ve diğer periyodik su krizlerine verdiği tipik bürokratik tepkidir. Hükümette alışıldığı üzere su ekonomik açıdan akılcı olmayan bir şekilde fiyatlandırılır. Örneğin dâirelerden oluşan binalar dâire başına hükümete sâbit bir su ücreti öderler. Kiracılar su için ödeme yapmadıklarından dolayı suyu ekonomik kullanmaları için onları teşvik eden bir şey yoktur. Ev sâhipleri kullanıp kullanmadıklarına bakmaksızın sâbit bir ücret ödediği için onlar da fazla umursamazlar.

Özel firmalar mal veya hizmetlerini en yüksek kârı elde edecek şekilde fiyatlandırmaya çalışırken (yani müşteri ihtiyaçlarını en eksiksiz şekilde ve en düşük mâliyetle karşılamaya çalışırken) hükümetin en yüksek kâr getirecek şekilde fiyatlandırma veya mâliyetleri azaltma konusunda bir teşviki yoktur. Tam tersine. Hükümeti teşvik eden şey gözde baskı gruplarını veya oy bloklarını sübvanse etmektir. Çünkü hükümet içinde bulunduğu durumun özelliğinden dolayı ekonomik olarak değil siyasî olarak fiyatlandırma konusunda baskı görmektedir.

Hükümet hizmetleri asla piyasada dengeyi oluşturacak şekilde, yani arz ve talebi eşitleyecek şekilde fiyatlandırılmadığı için piyasa değerinin çok altında fiyatlandırma yapma ve böylece suni bir "eksiklik" oluşturma eğilimindedir. Eksiklik ürünü bulamayan insanlarda kendini gösterdiği için hükümetin doğal despotik eğilimi onu dâima eksikliği kısıtlamalar ve karneye bağlamalar ile çözme noktasına götürür.

Ahlâken hükümet hem kendisini dayanışma ve büyük yeni âcil durum karşısında evrensel "fedakârlık" örtüsü altına gizlemekte ve hem de insanları itip kakma zevkini yaşamaktadır. Kısaca su arzı düştüğünde hükümetler neredeyse asla bir işletme firmasının vereceği tepkiyi vermez. Yani piyasayı dengeye ulaştırmak için fiyatları yükseltmez. Bunun yerine fiyatlar düşük kalır ve sonra insanların çimenlerini sulamasına, arabasını yıkamasına ve hatta duş almasına kısıtlama getirilir. Bu şekilde hararetle fedakârlıkta bulunması öğütlenir, ancak fedakârlığın öncelikleri hükümet tarafından belirlenir ve uygulanır. Tabiî hükümet de mutlu şekilde büyük kriz karşısında hangi günlerde ne kadar çimen sulanacağına veya duş alınacağına karar verir.

Birkaç yıl önce Kaliforniya su görevlileri bir su sıkıntısı konusunda sesli şekilde şikâyet ediyor ve yerel karne uygulaması yapıyorlardı. Birdenbire utanç verici bir olay meydana geldi. Eyaletin kuraklık çeken alanlarının tümüne korkunç yağmurlar yağdı. Hiç kimsenin mevcut kuraklığın sona ereceği şeklinde yanılgıya uğramaması gerektiğine zayıfça ısrar ettikten sonra, yetkililer sonunda bu ısrarı bırakmak zorunda kaldılar. Sonra Su Kıtlığı Âcil Durum Bürosu hemen ismini Taşkın Kontrol Bürosu olarak değiştirdi.

New York'ta bu yaz Belediye Başkanı Edward Koch şimdiden su kullanımı üzerine, araba yıkamaya yasak getirmeyi, ticarî binalarda klimalar için minimum 78 Fahrenhayt derece sıcaklık mecburiyetini ve her gün iki saat klimaları kapatmayı da kapsayan (klimaların neredeyse tamamı suyla çalışıyordu) sıkı kontroller getirdi. 78 Fahrenhayt derece kuralı tabiî ki hiçbir iklimlendirmede anlamlı değildir ve sinema ve lokanta müşterileri yanında ofis çalışanları üzerinde de büyük probleme yol açacaktır.

Klima kullanımı bağnaz hükümet görevlileri için dâima favori bir hedef olmuştur. 1970'lerin sonundaki dile dolanan "enerji eksikliği" esnasında Başkan Carter'in her ticarî klimaya 78 fahrenhayt derece alt sınırı koyma emri istekli şekilde uygulandı, fakat elde edilen "enerji tasarrufu" ihmâl edilebilir düzeydeydi. Tüketiciler üzerine sefaleti dayatabildiğiniz müddetçe, gerekçe konusunda endişelenmek neden? (Şu anda New York'ta lokanta müşterilerine geleneksel şekilde bir su verme isteksizliği olan şey onlarca yıl öncenin uzun süredir unutulmuş su "kıtlığı" durumunda ortaya çıkmıştı.)

Bu totaliter kontrollerin hiçbirine ihtiyaç yoktur. Eğer hükümet suyu muhafaza etmek ve kullanımını azaltmak istiyorsa tüm yapması gereken şey su fiyatını yükseltmektir. Şu ya da bu kullanımı sona erdirmeyi emretmek, öncelikleri belirlemek veya kimin günde üç bardak su içmesine izin verileceğini belirlemek zorunda değildir. Tüm yapması gereken şey açık piyasadır ve insanların kendilerine göre istedikleri şekilde suyu muhafaza etmelerine izin vermektir.

Uzun vâdede hükümetin yapması gereken şey su sağlama işini özelleştirmek ve suyun petrol gibi veya Pepsi Cola gibi kâr elde etmeye, müşterilerini tatmin etmeye ve kendini beğendirmeye çalışan (onlara sıkıntı çektirerek güç kazanmaya çalışan değil) özel firmalar tarafından sağlanmasına izin vermektir.

EKONOMİK ŞİDDET OLARAK SİYASET

28

80'leri Yeniden Düşünmek

Mayıs 1992

Yeni on yılın ilk başkanlık seçimi İkinci Dünya Savaşı'ndan beri yaşanan en uzun süreli ekonomik depresyon ile aynı zamana denk geldiği için, her iki parti de 1980'leri yeniden yorumlama problemi ile boğuştu. Demokratlar için konu basitti: resesyon "açgözlülük on yılı"nın günahlarının sonucuydu. Bu Reagancı kontrollerin kaldırılması, vergi azaltmaları ve büyük bütçe açıkları ile teşvik edilen açgözlülüktü ve baş suçlu Michael Milken'in mantıksız miktarlarda paralar kazanmasına yol açmıştı.

Bushçu Cumhuriyetçilere göre Başkan sâdece şanssızdı: mevcut durgunluk dünya çapındaydı (aynı cümle görevi esnasında Herbert Hoover tarafından da ifade edilmiş ve kimse inanmamıştı) ve Reagan dönemindeki hızlı büyüme ile bir nedensellik ilişkisine sâhip değildi. Sayıları gittikçe artan Bush-karşıtı Cumhuriyetçilere göre, Reagan dönemindeki hızlı büyüme hârikaydı ve Bush'un Amerikan iş dünyasına dayattığı vergi artışları ve büyük çaplı yeni regülasyonlarla tersine dönmüştü.

Bu bakış açısındaki tüm yanılgıları ve kısmen doğru olan iddiaları ortaya koymak son derece zor bir iştir. İlk olarak, Amerikalılar 1980'lerde ne daha önce olduğundan ne de daha sonra olacağından daha fazla "açgözlü" değildi. İkincisi Michael Milken suçlu değildi. Onun büyük çaptaki para kazancı (serbest piyasa analizinin gösterdiği gibi), 1967 tarihli Williams Kanunu'nun etkisinden hissedarları kurtarmadaki müthiş üretkenliğini yansıtıyordu. (Bu kanun şirket satın almadaki fiyat tekliflerini mahvetmişti ve bu şekilde etkisiz, eski moda şirket yöneticilerinin yerini sağlamlaştırmış ve mâlî fâizleri hissedarların sırtına yüklemişti.)

Texas ve Kaliforniyalı saygısız yeni gelenlerin etkili rekabetini durdurmak için, Bush yönetimi Milken'i ortadan kaldırmak ve kendi kontrolleri üzerine olan bu rekabet tehdidini durdurmak için sanayinin yoğun olduğu doğu eyaletlerinde bulunan ve Rust Belt olarak adlandırılan bölgeden, Rockefeller-müttefiki Old-Guard'ın devrini gerçekleştirdiler.

Üçüncüsü (propagandaya rağmen) Ronald Reagan "vergileri *düşürmedi*"; aksine üst gelir seviyesi vergilerindeki 1981 de yapılan vergi indirimleri, Sosyal Güvenlik vergisindeki artışlar ortalama Amerikalı için dengelenemeyecek kadar fazlaydı. Güneyli muhafazakâr Demokratlar vergi oranlarını enflasyona indekslemeye ısrar etmişlerdi, fakat kişisel vergi muafiyetleri asla indekslenmedi ve gerçek

anlamda azalmaya devam etti. 1981'den sonra her yıl,Reagan yönetimi, görünüşte hepimizi var olmayan vergi indirimleri için cezalandırmak amacıyla vergi *artışlarını* sürdürme kararı aldı. En etkilisi de iki partinin kabûl ettiği ve üst gelir oranlarını biraz daha düşüren, fakat "yasa boşluklarını kapatmak" adına vergi muafiyetlerini büyük ölçüde ortadan kaldırarak yine orta sınıfı mahveden 1986 tarihli Jakoben Vergi Reformu Kanunu idi.

"Yasal boşluklardan" biri gayrimenkul pazarı idi. Bu pazar, tutsatlar ve vergi hârici olan alanlardaki vergi muafiyetlerinin çoğunu kaybetti. Sonuçta gayrimenkul pazarı birkaç yıl sonra belki de 1930'lardan sonraki en büyük depresyonlarından birine girdi.

Gerçekten de Reagan'ın ortaya çıkışından önce 1980'den 1991'e kadar federal hükümet gelirleri %103,1 arttı. Bunun adına her şey denebilir, fakat bir "vergi indirimi" *denemez*. Bu büyük bir vergi artışıdır. Fakat öyleyse bütçe açıkları neden bu kadar arttı? Çünkü federal harcamalar bu dönem esnasında daha da fazla (%117,1) artmıştır. Kısacası problem hem vergilerin ve hem de harcamaların (harcamalar daha hızlı) çılgın bir hızda artmasıdır: sonuçta ortaya çıkan bütçe açığı problemidir.

George Bush'un vergileri, bütçe açıklarını ve işletmeler üzerindeki regülasyonları önemli ölçüde artırma ile depresyonu büyük ölçüde azdırdığı doğru olsa da,Reagan yönetiminin bu işten sıyrılmasına izin verilemez. Aslında Demokratların analizinin (tek değilse de) en büyük gücü onların 1980'lerin hızlı gelişmesinin kaçınılmaz bir şekilde 1990'ların başındaki derin ve uzun süreli resesyona yol *açtığını* (en azından) tanımasıdır. Bush-karşıtı Cumhuriyetçilerin en zayıf noktası 1980'lerin gelecek için hiçbir ekonomik hastalık taşımayan hârika, katıksız bir hızlı gelişme olduğu görüşüdür.

Ancak bu hastalıklar açgözlülükten, vergi azaltmalarından veya başka şeylerden kaynaklanmıyordu. Seksenlerin problemi para ve banka sistemiydi ve suç kesinlikle bu sistemin ABD Merkez Bankası'ndaki efendilerine aitti. Aslında, eski bir bankacı olan Alman ekonomici Kurt Richebacher'in de işaret ettiği gibi, 1980'lerde ABD'deki hızlı gelişme tuhaf bir şekilde 1920'lerdeki hızlı gelişmeye benziyordu. Her iki dönemde de Merkez Bankası tarafından üretilen enflasyona yol açıcı banka kredileri asıl olarak gayrimenkule gitmişti, 80'lerde daha sonra biraz da borsa ya gitmişti. Kısaca, gelişme sermâyede ve spekülasyon şeklinde olmuştu. "Reel ekonomide" ise fiyat enflasyonu özellikle tüketici mallarında çok daha düşüktü.

Gerçekten de toptan ve tüketici fiyat seviyeleri 1920'ler boyunca sâbit kalmıştır ve Irving Fisher gibi para politikası yanlısı iktisatçıları, onlara enflasyon bulunmadığını ve endişelenecek bir şey olmadığını söylettirecek kadar yanıltmıştır. Fi-

yat enflasyonu 1980'lerde tamamen sâbit olmasa da, Müesses Nizamın enflasyon probleminin (ve konjonktür dalgalanmasının) ilelebet mâğlup edildiğini ifade etmesine yetecek kadar düşüktü. 1980'lerde fiyat enflasyonu çeşitli hâricî faktörler tarafından ılımlılaştırılmıştı. Bunlar arasında resmî olmayan paraları olarak dolar kullanan Üçüncü Dünya ülkelerinin hiperenflasyonu ve Amerikan bütçe açıklarını finanse eden ve Birleşik Devletler'in yurtdışından ucuz mallar almasını sağlayan yabancılar bulunmaktaydı.

1980'lerdeki gayrimenkul furyası 1920'lerinki ile tıpatıp eşleşiyordu. Herkes ev fiyatlarının sürekli olarak artacağı konusunda tartışmasız bir inanç benimsemişti. Gayrimenkul sonunda aradığı belâyı bulsa da (ve sonunda daha gerçekçi bir tutum hâkim olsa da) borsa bir hayâlî dünyada uçmaya devam ediyordu ve yine izleyenlerde şaşkınlık yaratarak aşağıdaki "gerçek dünyanın" neşesiz realitesini göz ardı etmelerine izin veriyordu.

Öyleyse suçlu vergiler veya açgözlülük değildir ve değildi. Suçlu daha çok Fed tarafından üretilen enflasyona yol açıcı kredi genişlemesi idi. Greenspan şimdi Bush'u kurtarmak için çılgın şekilde parayı şişirmeye çalışsa da, biz birkaç yıl içinde gelecek olan bir resesyonun tohumlarını saklıyoruz. Banka çöküşünün, Tasarruf ve Kredi Bankaları skandalının ve gayrimenkul fiyaskosunun hepsinin suçu Merkez Bankası başkanına yüklenebilir. Oysa başkan, üzerine sifon çekilmesi ve ipliğinin pazara çıkarılması gerekirken, medyada dâima çok akıllı bir hükümdar muamelesi görmektedir. 1980'lerin (ve 90'ların) baş suçluları Paul Volcker ve Alan Greenspan'dır, fakat Amerikan halkının hayatında en sevilen iki kişi olarak kaldıkları müddetçe onlar asla suçlu muamelesi görmeyeceklerdir.

29

Bush ve Dukakis
İdeolojik İkizler

Kasım 1988

GEORGE WALLACE'IN "İKİ PARTİ ARASINDA 10 KURUŞLUK FARK YOK" ünlü sözü başka hiçbir yerde 1988 seçimlerinde olduğundan daha doğru olamaz.

Bu deyiş, eğer söylemlerinden veya medyadaki imajlarından ziyâde adayların gerçek ve önerilen *politikalarına* odaklanırsak (ki odaklanmalıyız) özellikle doğru-

dur. Hem Bush ve hem de Dukakis Düzenin statükosunu muhafaza ve sürdürme eğilimli merkezcidirler ("orta yolcudurlar"). Karalama kampanyalarının hararetli tartışmaları bir kenara bırakılırsa, her ikisi de "ılımlı muhafazakârların" "ılımlı liberallerle" buluştuğu o geniş ve karmaşık tanıdık zeminde birleşirler.

Lew Rockwell *Free Market*'te Bush ve Dukakis'in önde gelen ekonomi danışmanlarının eski arkadaşlar olduğunu ve birinin diğerinin öğrencisi olduğunu ortaya koydu. (Gerçekten de "ılımlı muhafazakâr bir Keynesçi" "ılımlı liberal bir Keynesçiden" ne kadar farklı olabilir ki?) İki aday da hükümet harcamalarını azaltmak için hiçbir şey yapmaz. İki aday da her iki partinin şimdi (Amerikan yaşamının temel bir parçası olarak kabûl etme noktasına geldiği) müthiş bütçe açığını daraltmak için hiçbir şey yapmaz.

Eğer seçilirlerse iki aday da vergileri önemli ölçüde artıracaklardır. Her ikisi de bir vergi artışını nasıl etiketleyeceklerine karar verirken yaratıcı semantik arayacaklardır. Dukakis bir vergi programında ilk adım olarak çarpıcı bir yaptırım artışı vaat etmiştir, Bush da bu konuda onun çok gerisinde değildir. (Bu bir vergi artışı değil de nedir?) Ancak Reagan yönetiminin liderliğini izleyen Bush'dan süslü dilbilimsel alternatifler konusunda daha yaratıcı olması beklenmektedir. (Son sekiz yıl bize şunları getirmiştir: "artan aidatlar", "gelir teşviki", "yasal boşlukları kapatmak" ve "âdillik" adına "vergi reformu.")

Hem Dukakis ve hem de Bush (inanmış Keynesçiler olarak) bütçe açığı problemini "ekonominin ondan daha fazla büyüyeceği" saçma varsayımı ile çözmeyi önermektedirler. Gerçekten de "büyüme" her iki başkan adayı için de kritik kelime olacaktır ve asla unutulmamalıdır ki "büyüme" "enflasyon" için şifre terimdir.

Keynesçiler olarak her iki adaydan da para arzını önemli ölçüde artırmaları, sonra da Merkez Bankası manipülasyonları yoluyla ortaya çıkan fiyat enflasyonunu ince ayarlar ve baskıcı politikalarla kontrol etmeye çalışmaları beklenmektedir. Gerçekten de Greenspan'in Fed'i para artırımında kendisinden önce gelenleri geçmiştir. Bu yıl para arzı (yani hükümet sahte para basması) yılda %7'lik bir hızla artmıştır. Greenspan'in enflasyonculuğu (işler yoldan çıkmaya başladığında biraz neşe kaçırsa da) Kongre'deki Demokratları çok sevindirmiştir. Öyle ki Kongre demokratları bir Demokrat başkanın bir Greenspan Fed'i ile çalışmayı çok isteyeceğini bile ifade etmişlerdir. (Eminim tersi de doğrudur).

Birey ve özel sektör üzerindeki hükümet gücünü ve baskınlığını artıracakları konusunda Bush'a da Dukakis'e de güvenilebilir. Buna göre "çılgın harcamacı" Jimmy Carter başkan olduğunda, özel sektör milli gelirinin %28'ini harcayan bir hükümet bulmuştu. Carter'in dört yıllık çılgın harcamasından sonra federal hükümet harcaması yaklaşık aynı idi: özel sektör gelirinin %28,3'ü. Sekiz yıllık Ronald

Reagan "anti-hükümet"i ve "hükümeti sırtımızdan atma" politikası özel sektör gelirinin %29,9'u düzeyinde bir federal hükümet harcamasına yol açtı. Bush ve Dukakis'den kesinlikle daha azını bekleyemeyiz.

Son 10 yılın önemli kontrolleri kaldırma reformlarının (CAB, ICC) Carter yönetimi tarafından başlatıldığını fark ettiğimizde ve Reagan hükümetinin kontrollerin ağırlığını önemli ölçüde artırdığını anladığımızda (özellikle de, Reagan hükümetinin suç olmayan "içerden bilgilendirmenin" konusu üzerine olan vahşî saldırısına baktığımızda) bir "kontrolleri kaldırma" da söz konusu değildir.

"Korumacı" Demokratlara karşı "serbest ticaretçi" Cumhuriyetçileri de düşünemeyiz. Reagan hükümeti Amerikan tarihindeki en korumacı yönetimdir ve "gönüllü" veya dosdoğru zorunlu ithâlât kotaları koymuş ve başarılı Japonlarla başa çıkmak için devasa bir hükümet-şirket bilgisayar yonga karteli oluşturmuştur.

Tarım programı gerçekten berbattı, çünkü hükümet müdahalesi ikiye katlanmış ve yine katlanmıştı. Ne olursa olsun, iklim şartları ne olursa olsun (ister ürünler iyi olsun ve bu nedenle bolluk olsun, ister kuraklık olsun) vergi mükelleflerinin milyarlarca dolarlık daha fazla parası tüketici için daha az üretebilsinler diye çiftçilere akıtılmıştır.

Bush kesinlikle daha azını yapmayacaktır. Dahası "eğitim" üzerine olan (yani Reagan hükümetinin ortadan kaldırma sözü verdiği şişkin ve başarısız Eğitim Bakanlığı üzerine olan) federal hükümet harcamasını yoğunlaştırmayı ve "çevreyi temizlemeyi" (bu da Amerikan işletmeleri üzerine daha fazla mâliyet artırıcı düzenlemeler anlamına gelmektedir) vaat etmektedir. Kısacası daha önce olmadığı kadar fazla, partiler üstü bir Keynesçi konsensüs, siyasetin diğer tüm alanlarındaki partiler üstü politika ile örtüşen bir iktisat politikası görüyoruz. Fakat gelecek dört yılın ekonomisinin en tehlikeli yönü fark edilmeden geçiliyor.

Hazine Bakanı olarak Donald Regan'ın yerini aldığından beri James R. Baker (Bush'un yakın bir arkadaşı ve Cumhuriyetçi bir yönetimde Dışişleri Bakanı adayı) maalesef uluslararası ekonomi cephesine Keynesçi gündemi, yani dünya merkez bankaları yoluyla koordine edilen ve eski Keynesçi amaç olan bir Dünya Merkez Bankası tarafından basılan bir dünya itibarî para birimini (ister "bancor" adı verilsin [Keynes], ister "unita [Harry Dexter White], ister "phoenix" [*The Economist*]) sağlayan dünya çapında bir kâğıt para enflasyonunu dayatma konusunda başarılı olmuştur.

Dünya Merkez Bankası daha sonra phoenix'i enflasyona uğratabilecekti ve rezervleri tüm ülkelere pompalayabilecekti, böylece ulusal merkez bankaları kendi borçlarını Dünya Bankası üzerine piramitleyebileceklerdi. Bu şekilde tüm dünya,

Dünya Merkez Bankası tarafından kontrol ve koordine edilen bir enflasyon yaşayabilirdi. Böylece hiçbir ülke altın kaybederek (bir altın standardı altında olduğu gibi), dolar kaybederek (Bretton Woods sistemi altında olduğu gibi) kendi enflasyona yol açıcı politikalarından veya döviz kurlarındaki bir düşüşten (Friedmancı monetarizm gibi) sıkıntı çekmeyecektir. Hiçbir ülkenin enflasyonu üzerinde Dünya Bankası'nın bilgeliği ve iradesi dışında başka hiçbir kontrol kalmayacaktır.

Tabiî ki bunun anlamı, koordinasyon ihtiyacından dolayı ardından dünya çapında tam bir siyasî dünya hükümeti getirecek olan bir dünya ekonomi hükümetidir. Güçlü uluslararası mâlî bağlantıları nedeniyle Baker bu koordinasyona doğru hızlıca yönelebilmiş, Avrupa ve hatta Japon merkez bankacılarını aynı çizgiye getirmiş ve dünya para biriminin önemli bir öncüsü olabilecek olan yeni bir Avrupa para birimi ve merkez bankası oluşturmaya yardım etmiştir.

Dukakis'in Kabinesine atayacağı kişiler güçlü mâlî bağlantılara veya son dört yılın tecrübesine sâhip olmayacaklardır. Bu nedenle bir Dukakis zaferi durumunda benim görebildiğim tek gerçek fark Keynesçi dünya hükümetine doğru olan tehlikeli gidişin önemli ölçüde yavaşlatılacağı ve belki de toptan ortadan kaldırılacağıdır.

30

Perot, Anayasa ve Doğrudan Demokrasi

Ağustos 1992

Ross Perot'nun "elektronik şehir toplantıları" yoluyla doğrudan demokrasisi onlarca yıldır karşımızda olan en büyüleyici ve yenilikçi temel politika değişikliği önerisidir. Tüm entelektüel-teknokrat-medya Müesses Nizamı tarafından şok ve dehşetle karşılanmıştır. "Bilimsel" örnekleme, hatalı olasılık teorisi ve sık sık çok sayıda soru sayesinde güzel bir hayat süren küstah anketçiler telefonla veya televizyonla doğrudan kitlesel oy vermenin *gerçekte* kendi küçük örnekleri kadar "temsil edici" olmayacağını haykırmışlardır.

Onlar tabiî ki bunu söyleyecektir. Onlarınki Perotçı bir geleceğin dünyasındaki at ve fayton kadar modası geçecek olan ilk meslek olacaktır. Bu görüş anketçilerin yanına kâr kalmaz. Çünkü eğer haklılarsa, tüm oylamayı tamamen yok etmenin daha "temsilci" ve "demokratik" olduğunu anlayacak kadar sağduyuya sâhiptirler. Bırakın anketçiler karar versin.

Tamamen kestirilebilir "demagoji" ve "faşizm" çığlıklarını analiz ettiğimizde, muhaliflerin bize öneriye karşı bazı görüşler sunmaları hoş olurdu. Elektronik doğrudan demokrasiye karşı olan görüş tam olarak nedir?

Doğrudan demokrasiye karşı olan standart görüş şu şekildedir: doğrudan demokrasi herkesin ilgili konuları öğrendiği, yerel şehir salonuna gittiği ve doğrudan oy kullandığı koloni kasabası toplantılarında iyiydi ve hârikaydı. Fakat maalesef ve ne yazık ki, ülke büyüdü ve doğrudan oy veremeyecek kadar çok nüfuslu. Bu nedenle teknolojik sebeplerden dolayı seçmen günün konuları ile ilgili bir toplantıya veya oylamaya gitmekten vazgeçmek zorundaydı; Kesin olarak oyunu "temsilcisine" emanet etmek zorundaydı.

Teknoloji gelişiyor ve doğrudan oylama telefon ve televizyon çağından beri (bilgisayar ve gelişen "interaktif" televizyonu bir tarafa bırakın) uzun süredir teknolojik olarak mümkündür. Öyleyse Ross Perot'dan önce neden hiç kimse buna işaret etmedi ve yüksek teknolojili elektronik demokrasiyi savunmadı? Ross Perot bunu işaret ettiğinde neden bütün elitler afallama ve dehşet içinde (sanki şeytanla karşılaşmışlar gibi veya haç görmüş vampirler gibi) tepki veriyorlar?

Şu olabilir mi? "Demokrasi" konusundaki gevezeliklerine rağmen, seçmen "duyarsızlığı" konusundaki tüm ritüelci eleştirilerine rağmen, daha fazla katılım elitlerin *istemediği* bir şey olabilir mi?

Siyaset zümresinin (siyasetçilerin, bürokratların, sistemin entelektüel ve medya savunucularının) gerçekten istediği şeyin sâdece mevcut sistemin devamı ve genişlemesini, Demokriyetçi ve Cumhurokrat partileri veya birbirinden ayrılamayan iki partiyi onaylamak için oy veren daha fazla koyun olması söz konusu olabilir mi?

Amerikan Anayasası'nın (onlarca yıldır içi boş bir komedi olan şu anayasa) buna uygun olmadığından endişelenen karşı çıkıcılar için doğru cevap Perot'nun cevabıdır: aşırı övülen "iki partili" sistemden (Demokrat ve Cumhuriyetçi partileri bir tarafa bırakın) kutsal kabûl edilmek şöyle dursun, Anayasa'da bahsedilmez bile.

Teknoloji görüşünün modası geçmiş olduğuna göre doğrudan demokrasiye karşı tek olası fikir halkın tercihlerinin yanlış olacağıdır. Ancak bu durumda bundan halkın hiç de oy kullanmaması gerektiği sonucu çıkar, çünkü eğer halkın hayatlarını etkileyen konular üzerinde oy kullanmasına izin verilmezse, bu konulara karar verecek insanları, sevgili Başkan'ı, Kongre'yi vs.yi seçmelerine neden izin verilsin? Belki de elektronik şehir yönetimi muhaliflerinin sâdece karalama ifadeleri kullanmalarının sebebi bu mantıktır. Çünkü bu fikri kullanmak onları aşağılayacak ve geçersiz yapacaktır.

Bir diğer ifade ile eğer mantık çözülürse "faşizm" suçlamasını Perot taraftarlarından çok daha hak edenler Perot Plânı'nın muhalifleri olacaktır.

Dahası böyle bir sav ileri sürmek en önemli noktayı arka plâna atmaktadır: bu ülkeyi onlarca yıldır yönetmekte olan iki partili parazit siyaset sınıfının kararları öylesine berbattır ve halk tarafından öylesine berbat olarak kabûl edilmektedir ki bu pislikten ve tıkanıklıktan herhangi bir şekilde kurtulmak bir iyileşme olarak kabûl edilmektedir. Bu nedenle kendi yaptığım bir anketin sonuçlarına göre, Amerikan halkının %80'i sistemde radikal bir değişimin gerekli olduğunu kabûl etmekte ve Ross Perot'u böyle bir değişimin aracı olarak görmektedir.

Söz anayasadan açılmışken, Perot elektronik doğrudan oylanma tarafından onaylanmadıkça Kongre'nin vergileri artırmasını yasaklayan bir Anayasa değişikliği çağrısında bulunmuştur. Burada dikkat edilmesi gereken iki nokta vardır: ilk olarak, vergi artışlarına şiddetle karşı çıkanlarımıza söylüyorum, biz daha kötü durumda olmayacağız, şu anda olduğumuzdan da kesinlikle daha iyi durumda olacağız. İkincisi, Cumhurokratlar'ların yeniden ısıtılarak önümüze getirdikleri "dengeli bütçe" anayasa değişikliği önerisi karşısında bu zorlu önerinin üstünlüğüne dikkat edin. Cumhurokrat önerisi Gram-Rudman'dan bile daha boş bir öneridir, en başından çökmeye mahkûm olan ve halkı bütçe açığı hakkında yapıcı bir şey yapıldığı konusunda kandırmaya çalışan bir Müesses Nizam önerisinden başka bir şey değildir.

Müesses Nizam için, anayasa değişikliği, gerçekte değil sâdece *ihtimâl olarak* dengelenmiş bir bütçe zorunlu koşacak, gerekli gördükçe Kongre'nin dengeli bütçeyi bir kenara fırlatmasına izin verecek ve aynı zamanda hükümetin anayasa değişikliği içinde olmayan "bütçe-dışı- harcamalar yapmasına izin verecektir.

İhtimâl olarak bir bütçe dengesinin saçmalığı şu örnekte görülebilir: varsayın ki siz bir harcama-koliksiniz ve eşiniz ve alacaklılarınız bütçenizi dengeleyip dengelemediğiniz konusunda sizi izlemek için bir ekip kurdu. Ancak bu gerçekte değil sâdece sizin önceden yaptığınız tahminlere göre olacak. Açıktır ki böyle bir durumda *herkes* kendi bütçesini dengeli yapabilir. Eğer hükümetin gelecekteki masraf ve harcamalarını *dâima* olduğundan az tahmin ettiğini aklımızda tutarsak, saçmalık açık hâle gelecektir. Bu gibi plânlarla, halkın samimiyete, gerçek tercihe, Doğu Texaslı milyarder Ross Perot'ya yönelmesine şaşmamak gerek.

31

Bayrak Dalgalanması

Önceden Yayınlanmamıştır

EN SON BAYRAK PATIRTISINDA PEK ÇOK TUHAF ŞEY BULUNUYOR. TEMEL anayasa sistemimizde bir bayrak kanunu gibi önemsiz spesifik konularla ilgili değişiklik önerisi saçmalığı vardır. Amerikan bayrağının "kutsallığının ortadan kaldırılmasını" yasaklama önerisi söz konusudur. "Kutsallığın ortadan kaldırılması" "kutsal bir karakter veya görevi ortadan kaldırmak" anlamına gelmektedir. Amerikan bayrağının, Birleşik Devletler hükümetinin savaş ambleminin "kutsal olması" gerekli midir? Biz devleti putlaştıran bir din mi oluşturacağız? Bu ne saçma bir dindir?

Peki, "kutsallığın ortadan kaldırılması" ne anlama gelebilir? Hangi spesifik davranışlar yasaklanacaktır? Bayrak yakma önemli bir problemdir, ancak Birleşik Devletler içinde bayrak yakma sıfıra yakın bir düzeydedir. Aslında çoğu bayrak yakma olayları Amerikan Lejyonu ve Yabancı Savaş Gâzileri gibi yurtsever grupların kendi eski Amerikan bayraklarını önceden belirlenmiş şekilde törensel olarak yakmasıyla gerçekleşmektedir.

Ancak eğer bayrak yakma yasaklanacaksa, çok sayıdaki Amerikan ordu mensubunu veya başka ülkelerde savaşmış gâzilerimizi hapse mi atacağız? Ah, önemli olanın niyet olduğunu ve alay ve küfürlerle ABD bayrağını yakan hippi tipleri yasaklamak istediğinizi söylüyorsunuz. Fakat polis niyeti nasıl anlayacak ve kanunun alaycı hippilerin tepesine çökerken, saygın, saygı duran ordu mensuplarına dokunmamasını nasıl sağlayacak?

Fakat eğer bayrak konusundaki önerilen anayasa değişikliğinin destekleyicileri saçmalıyorlarsa, muhaliflerin savları da neredeyse aynı derecede kötüdür. Sivil özgürlükçüler uzun süredir "ifade" ve "eylem" arasındaki keskin fark üzerinde çok durmaktadırlar ve ABD Anayasası'nda yapılan Birinci Değişiklik'in sâdece konuşmayı kapsadığını, eylemleri kapsamadığını iddia etmektedirler (tabiî ki Birinci Değişiklik'in basın ifade özgürlüğü cümlesi altında yer alacak olan bir broşür veya kitap yayma ve dağıtma işi hâriç).

Fakat bayrak konusundaki anayasa değişikliğini savunanların da işaret ettiği gibi bir bayrağı yakmak ne türden bir "ifade"dir. Bu çok vurgulu bir eylem (basın özgürlüğü kuralı altına giremeyecek olan bir eylem) değil midir? Sivil özgürlükçülerin buradaki B planı (bayrak olaylarında Bay Yargıç Brennan'ın çoğunluk ka-

rarlarına göre) bayrak yakmanın "sembolik" bir ifade olduğu ve bu nedenle her ne kadar bir eylem olsa da ifade özgürlüğü koruması altında olduğudur.

Fakat "sembolik ifade" neredeyse bayrak kanunu savunucularının "kutsal olmaktan çıkarma" doktrini kadar saçmadır. İfade/eylem ayrımı şimdi tamamen ortadan kalkmakta ve her hareket "sembolik ifade" oluşturduğu gerekçesiyle mazur görülmekte ve korunmaktadır.

Örneğin varsayalım ki ben ırkçı bir beyazım ve bir silâh alıp birkaç zenciyi vurmaya karar verdim. Fakat sonra da bunda bir problem olmadığını çünkü bunun sâdece "sembolik bir ifade" olduğunu (burada siyasî bir sembolik ifade) çünkü bizim şu anda yürürlükte olan zenci-yanlısı yasaya karşı siyasî bir sav ortaya koymaya çalıştığımı söyleyebilirim.

Böyle bir savın çok zorlama olduğunu düşünen herkes çatlak solcu bir New Yorklu yargıcın yakınlarda verdiği New York metro yetkililerinin dilencileri New York metrosundan dışarı çıkarmasını "anayasaya aykırı" bulan kararını düşünmelidir. Hukukçunun savı dilenciliğin "sembolik bir konuşma" olduğunu ve fakirlere daha fazla yardım için ifadeye dayalı bir sav olduğunu içeriyordu. Neyse ki bu sav üst mahkemede reddedildi, fakat "sembolik ifadeciler" New York'ta her yerdedir ve caddeleri, havaalanlarını ve otobüs terminallerini tıkamaktadırlar.

Öyleyse bayrak kanunlarının Birinci Değişiklik'in ihlâlleri olarak anayasaya aykırı ilân edilmesi mümkün değildir. Bayrak kanunları ile ilgili problemin ifade özgürlüğü ile hiçbir ilgisi yoktur ve sivil özgürlükçüler kendi kurdukları tuzağa düşmüşlerdir çünkü ifade ve eylemi aslında onlar ayırmaya çalışmaktadırlar. Bu suni olan ve uzun süre devam ettirilemeyecek olan bir ayrımdır.

Serbest ifade doktrininin oluşturduğu tüm ikilemlerde olduğu gibi tüm problem sâdece yüksek ses getiren fakat savunulamaz olan ifade özgürlüğüne değil, özel mülkiyet ve onun kullanım özgürlüğü şeklindeki doğal ve tümleşik hakka odaklanmayla çözülebilir. Ünlü Birinci Değişiklik mutlakçısı Yargıç Hugo Black'in da işaret ettiği gibi, hiç kimsenin sizin evinize girip size siyaset konusunda nutuk çekmeye hakkı yoktur.

"İfade özgürlüğü hakkı" gerçekte bir salon kiralamanız ve görüşlerinizi açıklamanızı ifade eder; "basın özgürlüğü hakkı" (daha önce gördüğümüz gibi burada ifade ve eylem açık bir şekilde birbirinden ayrılamaz) bir broşür basma ve onu satma hakkı anlamına gelir. Kısaca, özgür ifade veya özgür basın hakları önemli de olsa, özel mülkiyet haklarının bir alt grubudur: kiralama, sâhip olma, satma hakkıdır.

Mülkiyet hakları temel alınarak, tüm bayrak konusu kolayca ve ânında çözülür. Herkesin Amerikan bayrağı şeklinde ve deseninde (ya da başka herhangi bir de-

sende) bir kumaş parçası satın alma, dalgalandırma, ona sâhip olma ve onunla istediğini yapma (onu uçurma, yakma, kirletme veya gömme, dolabına koyma, giyme vs.) hakkı vardır. Bayrak kanunları özel mülkiyet haklarının ihlâl edilmesinde haklı gösterilemeyecek olan kanunlardır. (Anayasa açısından bakıldığında, Anayasa'da özel mülkiyet haklarının türetilebileceği pek çok cümle vardır.)

Öte yandan, hiç kimsenin gelip de sizin veya bir başkasının bayrağını yakma hakkı yoktur. Bu, bir bayrak yakıldığı için değil fakat bir kundaklayıcının sizin iznini- niz olmadan sizin mülkünüzü yakmasından dolayı yasadışı olmalıdır. O sizin mülkiyet hakkınızı ihlâl etmektedir.

Mülkiyet haklarına olan ilginin tüm karmaşık konuları çözme tarzına dikkat edin. Belki de kendilerini mülkiyet haklarının savunucuları olarak gören muhafazakârlar özel mülkiyetin işgâl edilmesi konusuna verdikleri desteği yeniden gözden geçirme noktasına geleceklerdir. Öte yandan, belki de liberaller (mülkiyet haklarını küçümseyenler) ifade ve basın özgürlüğünü uzun vâdede garanti etmenin tek yolunun mülkiyet haklarını sâhiplenmek olduğunu kabûl etme noktasına gelebilirler.

32

Clintonomi

Beklenti

Ocak 1993

Bill Clinton'ın başkanlığa yükselmesinin en az rahatsız edici yönü isminin "n" harfi ile bitmesidir. Bunun bir sonucu olarak "nomi" onun isminin sonuna çok iyi uymaktadır ve biz şu andan itibaren onun başkanlık döneminin sonuna kadar "Clintonomi" isimlendirmesine bağlı kalacağız. Aksine, "Bushonomi" veya "Perotnomi" o kadar iyi durmuyor.

Nihilist iktisatçı Ludwig M. Lachman "gelecek bilinemezdir" ifadesini dünyaya bakış açısını ifade etmek için sıkça tekrarlamaktan hoşlanırdı. Bu doğru değildir. Çünkü biz kesin olarak biliyoruz ki Başkan Clinton Kongre'ye yaptığı ilk öneriler grubunda gelir vergisini kaldırma veya ABD Merkez Bankası'nı kapatma yasasını sunmayacak. Clinton'ın başkanlığının diğer yönlerini aynı derecede kesinlikle bilmiyoruz; fakat Clintoncı demokrasinin ana hatları konusunda, onun önerilerine, danışmanlarına ve bunların makama taşıdıkları ilgi ve endişelere dayanarak itibar edilebilir bazı tahminlerde bulunabiliriz.

Örneğin yeni bir genç ve aç Demokrat yiyici grubunun Washington'a üşüştüğünü, mevki, avanta ve nüfuz için birbiri ile dalaştığını, birbirini ezdiğini, 1980'den beri vergi mükelleflerinin parası ile semirmekte olan bir zamanların genç ve aç Cumhuriyetçi yiyicileri yerlerinden ettiğini biliyoruz. Kendilerini BA olarak (Bill'in Arkadaşları) veya daha doğrusu BİD olarak (Bill'in İlk Dostları) değerlendirenlerin iyi durumda olması beklenebilir. Arkadaşlar, sınıf arkadaşları ve solcu liberal Harvard iktisatçısı Robert Reich gibi Oxford'daki Rhodes Bursiyerleri çok iyi durumda olacaktır. Öte yandan BD olanlarımız (Bill'in Düşmanları) Washington'da iyi durumdâ olmayacaktır.

Genel olarak, New Deal'dan beri (aslında İlerleme Çağından beri) bizi etkilemekte olan, devletçiliğe doğru olan periyodik Büyük Zıplamaların bir başkasına hazırlıklı olmalıyız. Bu döngü şöyle işliyor: Demokratlar militan hükümetin ileriye doğru bir atılımını tasarlıyor. Bu "ilerici" olan, "Amerika'yı yeniden ileriye taşıma" söylemiyle birlikte ortaya çıkan bir atılımdır. Yaklaşık on yıl geçtikten sonra muhafazakâr, serbest piyasa söylemiyle donatılmış hâlde Cumhuriyetçiler gelir. Fakat aslında devletçi ilerlemenin hızını sâdece yavaşlatırlar. Bir başka on yıl geçtikten sonra insanlar serbest piyasa söyleminden (kendisinden değil) bıkarlar ve bir başka İleriye Atılım zamanı gelmiştir. Oyuncuların isimleri değişir, fakat oyunun realitesi ve yapmacıklığı aynı kalır ve hiç kimse uyanıp da dönen oyunu anlamaz.

Reagan ve Bush yönetimleri kendilerinden önce gelen Eisenhower, Nixon ve Ford yönetimleri gibi sağ-kanat Keynesçilerce idare edilmişlerdir. Aynı insanların (Burns, Volcker, Greenspan) durup durup bu yönetimlerin hepsinde ortaya çıkmasının sebebi budur. Sağ-kanat Keynesçiler enflasyon olmadan tam istihdamı sağlamaya çalışmak için yüksek bütçe açıklarını, yüksek vergileri, bütçe ve para politikası manipülasyonlarını savunurlar. Sonuç, sürekli enflasyon artı sert periyodik resesyonlardır.

Demokrat yönetimlere damgasını vuran sol-kanat Keynesçiler daha büyük enflasyonları ve daha yüksek vergileri ön plâna çıkarmaları hâriç muhafazakâr eşdeğerleri ile benzer bir makro görüş savunurlar. Asıl farklılık "mikro-ekonomi" politikasında ortaya çıkar. Burada muhafazakâr Keynesçiler serbest piyasayı sâhiplenme eğilimindeyken, sol-kanat Keynesçiler "endüstriyel politika", "ekonomik strateji"yi ve militan bir "hükümet ve işletme ortaklığını" daha samimî şekilde ön plâna çıkarırlar.

Clinton yönetimi, aralarında daha önce adı geçen Reich ve Washington İlerleme Politikası Enstitüsü'nden Robert Shapiro'nun da bulunduğu genç "militan" sol-Keynesçiler ile aralarında Lazard Freres'ten Felix Rohatyn, Goldman Sachs'tan Robert Rupin ve Blackstone Grubu'ndan Roger Altman'ın da bulunduğu "Wall Street Solu" olarak adlandırılabilecek olan kişileri ön plâna çıkaracaktır.

Bu nedenle piyasa ekonomisini daha da mahvedecek ve çarpıtacak bir ekonomik önlemler yığını bekleyebiliriz. Sol-kanat gruplardan özellikle küçük işletmeler için daha fazla mâliyetler getirecek ve üretkenliği mahvedecek olan "sosyal" pozitif ayrımcılık tipinde ve çevresel nitelikte düzenlemeler gelecektir. Reich ve Wall Street Solu'nun mikro-yönetimi ekonomiyi daha ileri düzeyde hastalık ve rahatsızlıklara götürecektir. Makro düzeyde ise "bütçe açığını azaltmak için" zenginler üzerine daha yüksek vergiler yüklenirken, açığı daha da artıran yüksek hükümet harcamaları bekleyebiliriz.

Artan bütçe açıklarının "sâdece geçici" olacağına, artan üretim ve büyüyen ekonomi ile en sonunda dengeleneceğine dâir sayısız teminatlar duyacağız. Clinton tarafından teşvik edilen ve "bütçe açığının üstünde büyüme" konusunda bize yardım edecek olan parasal ve mâlî teşvik hakkında sayısız kandırmaca olacaktır. (İddiaya girmek ister misiniz?) Hükümet harcamalarını yatırım olarak adlandırarak ve çoğu hükümet harcamasını uzun vâdede büyümeyi ve üretkenliği artıracak "sermâye bütçesine" yönelttiğimize ısrar ederek, bütçe açığımızı yeniden tanımlama konusunda daha ileri düzeyde teşebbüsler olacaktır. Bunların tümü, işletme yatırımlarının gelecekte bir kâr oluşturması gerekirken, hükümet "yatırımlarının" "başarılı" kabûl edilmek için sâdece, kendilerine para ödenen ve ödenmeyen savunuculardan şükürler olsunlar alması gerektiği gerçeğini kurnazca göz ardı etmektedir.

"İnsan sermâyesindeki" üretkenliği (Nobel adayı Gary Becker'ın ürettiği talihsiz kavram) artırma gerekçesiyle "eğitime" milyarlarca dolar daha fazla para akıtılması yanında, artan bürokratik işler ve maaşlara bahane bulmak için daha ileri düzeyde bir iğrenç teşebbüs olacaktır. Bir kez daha tekrarlayacak olursak, hükümet harcamasını "yatırım" olarak adlandırmaya karşı eleştiriler söz konusudur. Ayrıca, kölelik ekonomisi dışında "sizin insan sermâyenizi" satmanız imkânsızdır, bu nedenle insan sermâyesi parasal değeri olan bir ekonomik kavram olarak kullanılamaz.

Son olarak, muhtemelen tamamen sosyalleşmiş sağlık hizmetlerine doğru bir diğer atılım göreceğiz. Bir zamanlar "Clinton için Cumhuriyetçiler" grubunun lideri olan birisi de dâhil olmak üzere çok sayıda kişi şimdiden "evrensel sağlık hizmetlerinin bir ayrıcalık değil bir hak olduğuna" ısrar ediyor. Gerçekten de kötü haberi veren açıklamalar duyuluyor, çünkü evrensel sağlık hizmetleri "hakkı" konusunda ısrar eden son yer Sovyetler Birliği'ydi. Bu ülke sağlık ve hizmet içermeyen sağlık hizmetleri kurumları ile iflâs etmiştir.

Komünizmin çöküşü dersini anlamayan Birleşik Devletler başı önde kendi sosyalizm çukuruna düşüyor. Fakat biz onu "sosyalizm" olarak değil, "hükümet ve işletme ortaklığının tadını çıkaran, umursayan, tutkulu bir toplum" olarak adlandırıyor olacağız.

33

Gözler Önüne Serilen Clintonomi

Mayıs 1993

"EKONOMİ APTALDIR"I, BİR ORTA-SINIF VERGİ İNDİRİMİNİ VE YENİ-muhafazakâr çok-bilmişler tarafından Bill Clinton'ın bir "ılımlı" ve "Yeni Demokrat" olduğu şeklindeki teminatları vurgulayan bir kampanyadan sonra, Clintonomi sonunda 17 Şubat bütçe mesajında ve "sağlık hizmetleri" gibi gelecekteki diğer uygulamaların ipuçlarında gözler önüne seriliyor. Haber şudur: Bill ve Hillary Clinton Brejnev'in Stalin'den veya Göring'in Himmler'den daha "ılımlı" olması şeklinde "ılımlıdır". Koltuklarınıza sıkı tutunun Bay ve Bayan Amerika: çok sarsacak bir yolculuğa başlıyoruz.

Her yeni yönetim kendinden önce gelenden çok daha kötü bir "nomi" içermiştir. Reaganomi basit değildi: ekonomik düşünce alanında yarışan dört ekolün bir karışımı idi. her biri dışarıya karşı Reagan'ın sonuçlarına sadakât açıklarken, rakiplerine karşı elinden geleni yapıyordu. Bu dört grup şunlardı: birinci Reagan döneminin bir yılından daha az süre devam eden en küçük ve en az nüfuzlu grup olan klâsik liberal veya yarı-Avusturya kanat; Friedmancı monetaristler; arz yönlü iktisatçılar ve muhafazakâr Keynesçiler. Bushonomi'de bu dördünün en kötüsü yani muhafazakâr Keynesçiler baskındı.

(Kısaca: Klâsik liberaller çarpıcı harcama azaltması *ve* vergi indirimi istiyorlardı; arz yönlü iktisatçılar sâdece vergi indirimi istiyorlardı; monetaristler isteklerini kararlı bir para artış hızına sınırlamışlardı; muhafazakâr Keynesçiler alışkanlıkları olduğu üzere hem harcama hem de vergileri artırma peşindeydiler.)

Tamamen yanlış olsalar da muhafazakâr Keynesçiler bile en azından tutarlı ve saygı duyulan bir iktisadî düşünce ekolüdürler, entelektüel mücadeleye değer bir rakiptirler. Böyle bir övgü, sahte onurlu "ekonomi" etiketini bile hak etmeyen Clintonomi'ye atfedilemez. Çünkü Clintonomi Alice Hârikalar Diyarında ekonomisidir, içine kapanık ekonomidir, çizgi film kahramanları ekonomisidir.

Niçin içine kapanık? Düşünün: Bütçe açığı korkuları konusunda, gelecek için çocuklarımız için, bütçe açığını kapatmak için "fedakârlıkta bulunma" konusunda çok fazla propaganda yapılmaktadır. Bu orta-sınıfın vergi indirimini ortadan kaldırmanın, yerine neşe içinde bir vergi artışı getirmenin bahanesidir. Fakat aynı zamanda büyük bir harcama *artışı* olması da gerekiyor. Niçin? İki sebepten dolayı bir resesyona saplanmamışsa da çok yakın olan "ekonomiyi canlandırmak için" ve

ikincisi yirmi yıldır durağan olan ve daha fazla tasarrufa ve yatırıma ihtiyaç duyan bir ekonomiye "yatırım" sağlamak için.

Öneri içine kapanıktır çünkü ekonominin (veya siyasî ekonominin) kesin şekilde birbirinden ayrı olan ve birbirini etkilemeyen iki bölüme ayrıldığını üstü örtülü şekilde varsaymaktadır. Bir taraftan, vergi artışları bütçe açığı konusunda yardımcı olmakta, fakat kırılgan, resesyona mahkûm ekonomi üzerinde hiçbir olumsuz etkiye sâhip olmamaktadır. Öte yandan harcama artışlarını teşvik etmek görünüşte bütçe açığını kötüleştirme yönünde bir etkiye sâhip olmamaktadır!

Ancak ekonominin birbirine bağlantılı parçalardan oluştuğunu ve bir parçanın diğerini etkilediğini düşündüğümüzde Clintonomi'nin saçmalığı anlaşılmaktadır. Çünkü vergilerdeki büyük bir artış ekonomide büyük bir darbe etkisi oluşturacaktır: ilk olarak tüzel kişiliklerden ve üst gelir grubundaki kişilerden toplanan daha yüksek vergilerin tasarrufu ve yatırımı mahvetmesiyle; ikincisi enerji vergisi ve gerçekte bir başka isim altına gizlenmiş vergiler olan diğer çeşitli "ücretlerden" dolayı işletmelere daha yüksek mâliyetler dayatmayla. İşletmeler üzerine olan daha yüksek mâliyetler tüketicilerin ödeyeceği fiyatları tüketici harcama faturalarında öngörülen normal fiyat artışlarının çok üzerinde yükseltecektir. Daha yüksek enerji mâliyetleri enerji ile üretilen her mala girecek, özellikle de alüminyum ve kimyasal endüstriler gibi imâlât faaliyetlerini ve hava yolları gibi ulaşım alanlarını kötü vuracaktır. Bunlar bir resesyonun en kötü şekilde vuracağı endüstrilerden bazılarıdır.

Enerji vergilerini artırmanın sâdece tüketici fiyatlarını yükseltmeyeceğine dikkat edin. Popüler safsataya rağmen, mâliyet artışları basitçe daha yüksek fiyatlar olarak tüketiciye "aktarılmazlar". Amerikan firmalarını yurtdışında daha az rekabetçi yaparlar. Daha yüksek fiyatlar yanında düşük kârlara, azalan üretime ve artan işsizliğe yol açar.

Dahası hükümet harcamalarında Clinton tarafından önerilen devasa artışlar tabiî ki bütçe açığını daha da kötüleştirecektir. Ayrıca, modern zamanlardaki hiçbir vergi artışı bütçe açığını kapatmaya yardım etmemiştir. 1982'de Reagan'ın gerçekleştirdiği vergi artışları ve sonrasında 1990'daki kötü şöhretli Bush vergi artışları bütçe açığını azaltmamıştır. Bütçe açığını azaltmanın tek pratik yolu hükümet harcamasını azaltmaktır.

Ne hükümet harcamasının "teşvik edilmesi" ekonomiye yardım eder ne de hükümet "yatırımı" yetersiz tasarrufun ve yatırımın yol açtığı uzun vâdeli durağanlığı hafifletir. Amerikan ekonomisinin iki problemi vardır: halâ resesyonda ya da çok kırılgan ve zayıf bir düzelme içinde olduğumuz kısa dönem ile düşük tasarruf ve yatırımın meydana getirdiği durağanlıktan sıkıntı çektiğimiz uzun dönem. Uzun

dönemin çaresi daha fazla tasarruf ve yatırımdır. Ancak Keynesçi çarelerin aksine kısa dönem problemin çözümü de kesinlikle aynıdır.

1990 resesyonu 1980'lerin "Açgözlülüğünün" değil, banka kredi artışlarının kaçınılmaz sonucuydu. Bu resesyonun uyum süreci ancak iki tür hükümet politikasıyla hızlandırılabilir: a) sağlam olmayan yatırımları tasfiye şeklindeki sağlıklı sürece, işletmelere hükümet yardımıyla veya Keynesçi "teşviklerle" müdahale *etmemek* ve b) hükümetin kendi bütçesini ve vergilendirmesini çarpıcı şekilde azaltmak.

Arz yönlü iktisatçılar hem resesyondan çıkmada ve hem de uzun dönem büyümede vergi artışlarından ziyâde vergi indirimlerinin en iyi olduğu konusunda haklıdırlar. Fakat onlar hükümet *harcamasının* aynı zamanda hem kısa ve hem de uzun vâdede ekonomiyi mahvettiği, çünkü hükümet harcamasının israfçı olduğu ve özel teşebbüs üzerinde parazit etkiye sâhip olduğu önemli konusunu hafife alırlar. Özel sektör ekonomisi üzerindeki yük ne kadar fazla ise düzelme ve uzun dönemli gelişme için gerçek tasarruf ve yatırım o kadar düşüktür.

Clinton rejimi kelime oyunları ile bu problemi aşmaya çalışıyor: hükümet harcamasını "yatırım" olarak yeniden adlandırmayla, tıpkı vergilendirmeyi "katkılar" olarak yeniden isimlendirmeye cüret ettiği gibi. Fakat buradaki kandırma ne olursa olsun, hükümet harcaması siyasette ve bürokraside üretken olmayan "tüketicileri" faydalandıran israfçı bir harcamadır.

Peki ya bütçe açığı? Clintıncılar bütçe açığının en büyük problem olduğunu, çünkü hükümet ödünç almalarının özel tasarrufları üretken yatırımdan başka yerlere yönlendirdiğini iddia etmektedir. Ancak yine aynı Clintıncılar uzun dönem borçlanmadan kısa dönem borçlanmaya geçmeyle fâiz oranlarını düşürmek istiyorlar. Bu durum sermâye piyasalarında özel sektörü çok daha fazla şekilde sıkıştıracaktır. Aslında, tasarrufun üretken olmayan şekilde sıkıştırılması sâdece bütçe açıklarından değil fakat aynı zamanda tüm hükümet harcamalarından da kaynaklanmaktadır. Ne de olsa vergiler özel tasarrufları sâdece borçlanmadan çok daha acımasızca sıkıştırmakta, hatta yok etmektedir. Problem hükümet harcaması ve vergilendirmedir.

Buna göre Clintonomi gerçekten Orwellcı ekonomidir. Kendinle uyuşmaz Orwellcı bir "iki kere düşün" ekonomisidir. Klâsik Orwellcı "Özgürlük Köleliktir" ve "Savaş Barıştır" söylemlerine Clintonomi "hükümet harcaması yatırımdır" ve "vergiler katkılardır"ı eklemiştir. Hiçbir iktisat ekolü (Keynesçiler de dâhil) ekonomi bir resesyondan çıkmamışken büyük bir vergi artışı savunmaz. Ancak Clintonomi savunur.

Fakat Clintonomi çılgınlık olsa da, "içinde bir metot" bulunmaktadır. Tüm yalanlar, çelişkiler ve göz ardı etmeler arasında çok önemli bir konu bulunuyor: özel

piyasa aleyhine hükümet gücünün artması. Kısaca Clintonomi aslında Amerikan stili bir İleriye Doğru Büyük Adımdır, Maocu komünizme doğru değil Demokratik Sosyalizme doğru, Leninizm içermeyen Marksizme doğru.

Bugüne kadar Clinton'ın Sürekli Kampanya propagandası altındaki Amerikan halkı aşağı mahâlledeki zengin adamın daha da fazla fedakârlıkta bulunacağı garantisi ile rahat hâlde, söz konusu "fedakârlıkları" kabûl etmeye istekli görünüyor. Ancak uzun vâdede zenginleri söğüşlemenin aslında züğürt tesellisi olduğunu anlayacaklar.

34

Fiyat Kontrolleri Geri Döndü!

Haziran 1993

KÖTÜ VE YANLIŞLIĞI İSPATLANMIŞ FİKİRLER GALİBA ASLA ÖLMÜYOR. Solup gitmiyorlar da. İstenmeyen şeyler gibi ya da eski Japon filmlerindeki Godzilla'lar gibi tekrar tekrar ortaya çıkıyorlar.

Fiyat kontrolleri, yani fiyatları piyasa seviyesinin altında sâbitleme Antik Roma'dan beri denenmektedir; Fransız Devrimi'nde, devrimin giyotin kurbanlarının çoğundan sorumlu olan kötü şöhretli Maximum Kanunu'nda, karaborsaları acımasızca bastırmaya çalışan Sovyetler Birliği'nde. Her çağda ve her kültürde fiyat kontrolleri asla işe yaramamıştır. Dâima bir felâket olmuştur.

Chiang-kai-Shek Çin'i neden "kaybetti"? Gerçek sebepten asla bahsedilmiyor. Çünkü kontrolsüz bir enflasyonla uğraşıyordu ve sonra fiyat kontrolleri ile sonuçları baskılamak istemişti. Fiyat kontrollerini uygulamak için, başkalarına örnek olsun diye Şanghay meydanlarında tüccarları asacak kadar ileri gitmişti. Böylece başkaldıran Komünist güçlere olan desteğin son kalıntılarını da kaybetti. Benzer bir kader, fiyat kararnamelerini uygulamak için Saygon meydanlarında tüccarları vurmaya başlayan Güney Vietnam rejimini de bekliyordu.

Fiyat kontrolleri "seçici" olarak başladıkları Birinci Dünya Savaşı'nda işe yaramamıştı. Kapsamlı bir şekilde yürütüldükleri ve Fiyat Yönetimi Bürosu'nun yüz binlerce görevli ile onları uygulamaya çalıştığı İkinci Dünya Savaşı'nda da işe yaramamışlardı. Başkan Nixon, 1971 yazından 1973 ilkbaharına kadar ücret-fiyat dondurma uyguladığında veya Başkan Carter bunun daha seçici bir versiyonunu uygulamaya çalıştığında işe yaramadılar.

Hayatımda ilk yazmış olduğum şey The New York Republican Club'a Başkan Truman'ın et üzerine uyguladığı fiyat kontrolüne dâir yayınlanmamış bir yazıydı. Columbia Üniversitesi'nde iktisat alanında henüz mezun olmuş genç bir lisansüstü öğrenciydim. 1946 Cumhuriyetçi kampanya programının bir kısmını ben yazmıştım. Ben de, benden önceki ve sonraki sayısız iktisatçı da fiyat kontrollerinin asla işe yaramayacağına işaret etmişti. Fiyat kontrolleri enflasyonu durdurmazlar, sâdece kıtlıklar, karneler, kalite düşüşleri, karaborsalar ve feci iktisadî çarpıklıklar yaratırlar. Dahası zaman geçtikçe kötüleşirler, çünkü ekonomi bu tehlikeli kontrollere ayak uydurur.

1946'da et üzerindeki hâriç tüm federal fiyat kontrolleri kaldırılmıştı. Etteki fiyat kontrollerinin bir sonucu olarak et arzı gittikçe azaldı. Durum öylesine kötüleşti ki hiç et bulunamaz hâle geldi. Şeker hastaları bir et ürünü olan ensülini dahi bulamaz hâle geldiler. Radyo DJ'leri dinleyicilerine et üzerindeki fiyat kontrollerinin sürdürülmesine ısrar etmeleri konusunda Kongre üyelerine mektup yazmalarını önerdiler. Aksi hâlde fiyat üçe, dörde katlayacaktı, kim bilir belki de sonsuza gidecekti. (Burada göz ardı edilen şey şu soruydu: hiç kimsenin bulamadığı ucuz etin tüketicilere ne faydası var?)

Nihâyet yaz aylarında, Başkan Truman radyoda bir ulusa sesleniş konuşması yaptı. Büyük et krizini özetleyerek, aslında et stokunu ellerinden almak için Chicago et paketleyicilerini kamulaştırmayı ciddî şekilde düşünmüş olduğunu söyledi. Fakat sonraları et paketleyicilerde de et bulunmadığını anlamıştı. Daha sonra, üzerinde pek az kişinin yorumda bulunduğu bir açıklamada, Milli Muhafızları ve Orduyu harekete geçirmeyi ve sonra da tüm tavuklarına ve besi hayvanlarına el koymak için orta batı çiftliklerine göndermeyi ciddî ciddî düşünmüş olduğunu söylemişti. Fakat daha sonra çekinerek şuna karar verdiğini eklemişti: böyle bir uygulama "pratik olmayacaktı."

Pratik olmamak? İyi bir gizleme ifadesi. Çiftliklere askerler gönderen Truman'ın alacağı şey bir devrim olurdu. Her çiftçi bir silâhla orada bekler ve değerli toprağını ve mülkiyetini despot bir işgâlciye karşı korurdu. Ayrıca o yıl bir Kongre seçim yılıydı ve Demokratlar tarım eyaletlerinde zaten büyük sıkıntı içindeydiler. Bu nedenle, Eski Sağ Cumhuriyetçiler o yıl, şu sloganla Kongre'nin her iki kanadında da açık farkla tüm sandalyeleri kazandılar. "Kontroller, yolsuzluk ve Komünizm." Sağ kanat Cumhuriyetçilerin son prensipli duruşuydu (ve hiç de tesadüfî olmayarak) son siyasî zaferiydi.

Truman isteksizce kendisi için izlenecek sâdece bir yol kaldığını söylemişti: et üzerindeki fiyat kontrollerini kaldırmak ve bunu yaptı da. Birkaç gün içinde tüketiciler ve şeker hastaları için bol miktarda et vardı. Et krizi bitmişti. Peki ya fiyatlar?

Tabiî ki sonsuza çıkmadılar. Gerçekçi olmayan kontrol seviyesinin yaklaşık %20 üzerine çıktılar.

Bu olayın en kayda değer kısmı fark edilmedi: Başkan Truman muhtemelen bilmeden kritik hükme varmıştı: kıtlık basitçe ve sâdece, kendisinin fiyat kontrollerinin sonucu olan suni bir oluşumdu. Bu krizi sona erdirmedeki (Truman'ın bile sonunda kabûl ettiği) uygunsuz çarenin kontrolleri kaldırmak olduğu gerçeği başka nasıl açıklanır? Ancak hiç kimse bu dersi öğrenmedi ve bu nedenle hiç kimse Truman'ı görevden alma sürecini başlatmadı.

Yirmi beş yıl sonra Başkan Nixon bir ücret-fiyat dondurma uygulaması getirmişti, çünkü enflasyon o zamanlar "kabûl edilemez" olan yıllık %4,5'lik bir seviyeye ulaşmıştı. Ben çıldırdım ve her yerde kontrolleri eleştirdim. O kış, Başkanlık ekonomi danışmanı Herbert Stein ile Washington, D.C.'de Metropolitan Republican Club'de tartıştım. Ben fiyat kontrollerini eleştirdiğimde Stein aslında fiyat kontrollerinin kendisinin veya Başkan Nixon'ın değil *benim* hatam olduğunu söyledi.

Benim kadar Stein de biliyordu ki fiyat kontrolleri feciydi ve zararlıydı. Fakat ben ve benim gibiler Amerikan halkını eğitme görevimizi yeterince iyi yapmamıştık. Bu nedenle Nixon yönetimi halkın baskısı sonucu fiyat kontrollerini uygulamak "zorunda kalmıştı". Suçlu olduğuma ikna olmadığımı söylememe gerek yok. Yıllar sonra hâtıralarında Stein, Camp David'de herkese fiyat kontrollerinin uygulanmasına karar verirken yaşadığı şiddetli ıstıraptan bahsetmişti. Zavallı Stein: Amerikan kültürünün kurban bilimindeki bir başka kurban!

Ve şimdi Bill Clinton Beyaz Saray'da ve fiyat kontrolleri çok güçlü bir şekilde geri geldi. FCC ansızın ülkedeki kablolu TV fiyatlarının üçte ikisinde %15'lik bir indirimi ve dolayısıyla iletişimin yeniden düzenlenmesini emretti. Gerekçe? 1987'de düzenlenmenin kaldırılması ile kablolu TV fiyatları genel enflasyonun iki katı kadar artmıştı. Peki: ortalamalarda verilerin kabaca yarısı ortalamanın altında, diğer yarısı ise üstündedir. Bir ortalamanın doğası budur. Ortalamadan fazla artan her fiyatın peşinden giderek enflasyonla mücadele mi öneriyoruz?

Aslında sağlık hizmetlerinde fiyat kontrolleri için ufukta görünen Clintoncı programın arkasındaki asıl gerekçe işte budur. Sağlık hizmetleri fiyatları enflasyondan daha hızla artmaktadır. Sağlık hizmetleri üzerindeki kontrol tehditleri fiyat kontrollerini zor yoldan öğrenen iktisatçıların (ve eski fiyat kontrolcülerinin) koro hâlindeki protestosunu doğurmuştur. Buna göre, 1971'den 1973'e kadar Nixon'ın ücret-fiyat dondurma deneyinin başında olan C. Jackson Grayson uyarıyor: "fiyat" kontrolleri her şeyi daha kötü yapacak. Bana inanın, ben bunu yaşadım ... Kontroller 40 yüzyıldır işe yaramamıştır. Şimdi de yaramayacaktır.

Grayson uyarıyor ki ABD sağlık hizmetlerinin %24'ü, büyük ölçüde hükümet tarafından dayatılan idarî mâliyetlere harcanmaktadır. Clintoncı fiyat kontrolü düzenlemelerin ve bürokratların çoğalmasına yol açacaktır. Sağlık mâliyetlerini azaltmayacak, artıracaktır. Jimmy Carter idaresinde fiyat kontrollerini yönetmiş olan Barry Bosworth de benzer tepkiyi vermiştir: "Onların [Clinton yönetiminin] bunu yapacağına inanamıyorum. Bu kadar aptal olduklarına inanamıyorum." Mal ve hizmetlerde hızlı gelişmelerin olduğu bir alan olan sağlık hizmetleri bu gibi fiyat kontrollerini dayatmak için özellikle uygunsuzdur.

Ancak bu itirazların hiçbiri işe yaramayacak. Atılgan genç Clintoncılar fiyat kontrollerinin sağlık hizmetlerinde kıtlıklara yol açıp açmayacağını umursamıyorlar. Aslında bu ihtimâli hoş karşılıyorlar, çünkü daha sonra onlar karne uygulamasını dayatabilirler ve herkese ne tip bir sağlık hizmetinden ne kadar alabileceklerini söyleyebilirler. Ayrıca, Herb Stein'in de ortaya koyduğu gibi, derinden tatmin edici bir güce ulaşma arzusu bulunuyor. Şu ana kadar iktisatçılar ve gerçeği anlamış olan eski kontrolcüler tarafından getirilen savlar onları durdurmayacaktır: onları ancak uzun süredir sıkıntı çeken halk tarafından uygulanan kararlı ve militan bir muhalefet ve direnç durdurabilir.

35

Sağlık Programının Şeytani Prensipleri

Aralık 1993

CLİNTON'IN SAĞLIK PROGRAMI KONUSUNDAKİ STANDART MEDYA KLİŞESİ, bakış açınıza bağlı olarak "Tanrı" ya da "Şeytan" detayda gizlidir ifadesidir. Clinton sağlık "reformunun" çok sayıdaki eleştireni ve destekleyicisi arasında şaşırtıcı bir fikir birliği vardır. Destekçiler programın genel prensiplerinin hârika olduğunu, fakat detaylarda bazı problemler bulunduğunu ifade etmektedir. Örneğin, kaça mâl olacak, tam olarak nasıl finanse edilecek, küçük işletmeler daha yüksek mâliyetlerini dengelemek için destekleme alacaklar mı gibi.

Clinton Plânı'nı eleştirdiğini söyleyenler hemen kendilerinin de genel prensipleri kabûl ettiğini, fakat detaylarda pek çok problem bulunduğunu söylemektedirler. Çoğu kez eleştirenler kendi alternatif plânlarını sunmaktadır. Bunlar Clinton'ın programından biraz daha az karmaşıktır ve bu kişiler plânlarının Clinton'ınkinden daha az baskıcı, daha düşük mâliyetli, daha az sosyalist olduğunu da iddia ederler. Sağlık hizmetleri ABD'deki üretimin yedide birini oluşturduğu için, çok çeşitli si

yaset çok-bilmişini hayatlarının geri kalanında meşgul etmeye yetecek kadar detay ve versiyon bulunmaktadır.

Fakat ne kadar berbat olursa olsun, Clinton programının detayları, gerçek tehlikenin ardına gizlendiği genel prensiplerle karşılaştırıldığında sâdece küçük şeytanlardır. Prensipleri kabûl edip detaylarla uğraşan Sâdık Muhalefet sâdece elini zayıflatmaktadır ve bunu daha detaylarla ilgili tartışmaya başlamadan önce yapmaktadır. Clinton reformuna karşı çıkan muhafazakârlar ise önemsiz şeylerle göz boyama yığını içinde kaybolmuş durumdadırlar. "Sorumlu" olarak ve Düşmanın şekillendirdiği paradigma içinde faaliyet göstererek, Clinton'ın sağlık kolektivizmi alanında İleriye Doğru Büyük Adımına karşı olan herhangi bir açık muhalefeti söndürerek Clintoncılar için çok önemli bir hizmette bulunuyorlar.

Clinton reformunda yer alan ve muhafazakâr eleştirmenlerin destek hizmeti sağladıkları Şeytani genel prensiplerden bazılarını inceleyelim.

1. GARANTİLİ EVRENSEL ERİŞİM. Son zamanlarda şu veya bu mal veya hizmete "evrensel erişim" konu çok konuşuluyor. Örneğin, eğitim reformunun pek çok "özgürlükçü" veya "serbest piyasa" savunucusu özel okullara gitmeye "erişim" sağlamak için vergi ile desteklenen okul destek programlarını savunuyor. Fakat her türlü özgür toplumda, sâdece sağlık veya eğitime, ya da gıdaya değil, her türlü algılanabilir mal veya hizmete "evrensel erişim" sağlayan tek bir basit varlık vardır. Bu varlık bir okul desteği veya bir Clintoncı kimlik kartı değildir. Bu şey "dolar" olarak adlandırılır. Dolarlar sâdece her türlü mal ve hizmete evrensel erişim sağlamazlar, fakat aynı zamanda bunu her dolar sâhibine her bir ürün için sâdece dolar sâhibinin istediği ölçüde erişim sağlarlar. İster bir okul desteği, bir sağlık kartı veya gıda kuponu olsun diğer her türlü suni erişim sağlayıcı despotiktir, baskıcıdır, vergi mükelleflerine karşı bir cezadır, etkinlikten yoksundur ve eşitlikçidir.

2. BASKICI. "Garantili evrensel erişim" ancak bir vergi soygunu ile sağlanabilir ve bu soygunun özü bu vergileri "ücretler... primler" veya "katkılar" olarak adlandırmayla değişmez. Başka herhangi bir isimle adlandırılan bir vergi çürümüş bir kokuya sâhiptir ve sâdece "işverenler" daha yüksek "primler" ödemeye mecbur olsalar bile benzer sonuçlara sâhiptir.

Dahası, bir kişinin herhangi bir şeye "garantili" erişime sâhip olması için, hem onun faydalarını almaya ve hem de bu "faydaların" bedelini ödemeye katılmaya zorlanması gerekir. Bu nedenle "garantili evrensel erişim" sâdece vergi mükelleflerine değil, fakat katılımcı ve katkı verici olarak herkes için baskı anlamına gelmektedir. Otuz yedi milyon "sigortasız" hakkındaki ağlama ve sızlanma bu sigortasızların çoğunun, "sigortalı" olmayı *istememe* rasyonel tercihini yaptıkları, sağlık hizmetleri gerekirse piyasa fiyatlarını ödeme şansını almaya istekli oldukları gerçe-

ğini gizlemektedir. Fakat onların sigortanın "faydalarından" uzak kalmalarına izin verilmeyecektir. Katılımları zorunludur. Hepimiz sağlık askerleri olacağız.

3. EŞİTLİKÇİ. Evrensel eşitlikçi demektir. Çünkü eşitlikçi "âdillik" korkunç teması derhâl devreye girmektedir. Clinton programına veya Sâdık Muhalefete göre hükümet sağlığın patronu olduğunda, zengin bir kişinin en alt seviyedeki sıradan kişiye göre daha iyi sağlık hizmeti alması "adâletsiz" görülmektedir. Âdillik rolü kendinden aşikârdır ve eleştiriye asla açık değildir. Bu "iki-seviyeli" (aslında *çok* seviyeli) sağlık sistemi neden çok seviyeli giyim, gıda veya ulaşım sistemlerden daha "adâletsiz" olsun ki? En azından bugüne kadar çoğu insan bazı kişiler McDonalds'la yetinirken ve evde yerken diğerlerinin The Four Seasons'da akşam yemeği yemeye ve Martha'nın Bağı'nda tâtile gücünün yetmesini adâletsizlik olarak görmemiştir. Sağlık hizmetleri neden farklı olsun?

Ancak Clinton Programı'nın asıl etkilerinden birisi hepimizi "tek seviyeye," eşitlikçi sağlık hizmetleri statüsüne indirmektir.

4. KOLEKTİVİST. Birimiz ve hepimiz için eşitliği garanti etmek amacıyla, sağlık hizmetleri kolektivist olmalı, Sağlık Hizmetleri Kurulu'nun yakın gözetimi altında olmalı, sağlık sağlama ve sigortalama hükümet tarafından zorla bölgesel kolektiflere ve ittifaklara verilmelidir. Özel sağlık uygulaması temel olarak devre dışı bırakılacaktır, böylece bu kolektifler ve sağlık sigorta şirketleri tüketici için tek seçenek olacaktır. Clintoncılar Amerikalılara "kendi doktorlarını seçebilecekleri" konusunda teminat vermeye çalışsalar da pratikte bu gittikçe imkânsız olacaktır.

5. FİYAT KONTROLLERİ. Fiyat kontrollerinin asla işe yaramadığı ve dâima bir felâket oldukları bilindiği için, dil numaraları yapmaya dâima çok istekli olan Clinton yönetimi herhangi bir fiyat kontrolü düşündüğü iddiasını sürekli şekilde reddetmiştir. Fakat "prim üst sınırı... mâliyet üst sınırı" veya "harcama kontrolü" maskesini giyseler de, ciddî fiyat kontrolleri sistemi çok açık ve sancılı olacaktır. Bunların hepsi olacaktır, çünkü Clintoncıların vergilerin pek artmayacağı çılgın iddiasında bulunabilmesini sağlayan şey "mâliyet kontrol" vaadidir. (Tabiî işverenler hâriç.) Hükümet tarafından sâdece kendi harcamaları üzerine değil, fakat aynı zamanda özel sektör harcamaları üzerine de sıkı harcama kontrolü uygulanacaktır.

Clinton'ın programının en ürpertici yönü biz tüketiciler tarafından bu fiyat kontrollerinin etrafından dolaşmaya çalışma teşebbüsünün (örneğin özel uygulamalarda doktorlara kontrollü fiyatlardan daha fazlasını ödemenin) suç kapsamına sokulacak olmasıdır. Buna göre Clinton programı "Bir sağlık hizmeti sağlayıcısının bir hastadan, ittifak tarafından benimsenen ücretten fazla bir ücret alamayacağını" ve "sağlık hizmetlerinin dağıtımını etkilemek için" uygulanan "rüşvet veya bahşiş ödemesi" şeklinde (yani "karaborsa fiyatları") cezaî uygulamaların başlatılacağını söylemektedir.

Bu arada programlarını savunurken Clintoncılar sav olarak saçma anlamsızlıklar kullanarak verdikleri zarara bir de hakaret ekliyorlar.

Onların bu program için ileri sürdükleri asıl sav sağlık hizmetlerinin "çok mâliyetli" olmasıdır ve bu tez sağlık harcamaları mâliyetinin son yıllarda GSYİH yüzdesi olarak önemli ölçüde arttığı gerçeğine dayanmaktadır. Fakat bir harcamanın artışı mâliyetin artışı ile pek de aynı şey değildir. Aynı olsaydı, bu durumda ben kolaylıkla, bilgisayarlara harcanan GSYİH yüzdesinin geçen on yılda büyük ölçüde artması nedeniyle "bilgisayar mâliyetlerinin" aşırı olduğunu ve hemen tüketici ve işletmelerin bilgisayar alımları üzerine ciddî fiyat kontrolleri, fiyat üst sınırları ve harcama kontrolleri getirilmesi gerektiğini savunabilirdim.

6. SAĞLIKTA KARNE UYGULAMASI. Ciddî fiyat ve harcama kontrolleri, bu kontroller ve fiyat üst sınırları evrensel ve eşit sağlık hizmetleri uygulamasının "garanti edilmesi" ile aynı zamanda geldiği için, tabiî ki sağlık hizmetlerinin sıkı şekilde karneye bağlanacağı anlamına gelmektedir. Sosyalistler gerçekten de karneye bağlamayı sevmektedirler, çünkü bu uygulama bürokratlara insanlar üzerinde bir güç verir ve baskıcı eşitlikçiliği oluşturur.

Tabiî bu hükümetin (ve onun sağlık bürokratları ve onların yamaklarının kimin hangi hizmeti alacağına karar vermesi anlamına gelmektedir. Geri kalanlarımız değilse de, sağlık totaliterleri Amerika'da canlı ve sağlıklı olacaklar.

7. KAFASI BOZULAN TÜKETİCİ. Piyasada işletme faaliyetlerine karşı olarak hükümet konusunda kritik bir noktayı hatırlamalıyız. İşletmeler dâima tüketicilerin kendi ürünlerini ve hizmetlerini satın almalarını isterler. Serbest piyasada tüketici kral veya kraliçedir ve "sağlayıcı" dâima onlara iyi hizmet etmeyle kâr yapmaya ve müşteri kazanmaya çalışmaktadır. Ancak bir hizmeti hükümet sağladığında, tüketici bir baş belâsına, kıt sosyal kaynakları "israflı şekilde" kullanıp bitiren birisi hâline dönüşür. Serbest piyasa herkesin faydalandığı ve hiç kimsenin kaybetmediği barışçıl bir işbirliği yeri iken, ürünleri ve hizmetleri hükümet sağladığında, her müşteri bir kaynağı diğer vatandaşlar aleyhine kullanıp bitiren birisi olarak görülür. Acımasız orman kanunlarının geçerli olduğu yer serbest piyasa değil "kamu hizmeti" alanıdır.

Şimdi önümüzde Clintoncı sağlık hizmetleri bulunuyor. Sağlık hizmetlerinin totaliter karne dağıtıcısı olarak, olası en düşük seviyedeki hizmeti eşit şekilde herkese isteksizce veren ve her "müşteriyi" israfçı bir zararlı olarak gören hükümet. Ve Tanrı korusun eğer ciddî bir sağlık probleminiz varsa veya yaşlıysanız ya da tedaviniz Sağlık Hizmetleri Kurulu'nun size uygun gördüğünden daha fazla kıt kaynak gerektiriyorsa, tabiî ki "toplumun" en iyi çıkarı adına Washington'daki Büyük Birader veya Büyük Abla karne dağıtıcısı sizin için bir Kevorkian tedavisine* karar verecektir.

---

* ABD'de ötenazi uygulamaları ile tanınmış bir doktor (Ç.N.).

8. İLERİYE DOĞRU BÜYÜK BİR ADIM. Clinton programının saçma fakat neredeyse evrensel şekilde kabûl edilen diğer pek çok yönü daha vardır. Bunlar "sigorta" kavramının tamamen saptırılmasından hükümet kontrolündeki müthiş artışın bir şekilde sağlık formlarını doldurma ihtiyacını ortadan kaldıracağı aptal fikrine kadar değişmektedir. Fakat en önemli noktayı vurgulamak yeterli olacaktır: plân kolektivizm yönünde İleriye Doğru Atılmış bir diğer Büyük Adım olacaktır.

Program *Los Angeles Times*'de (23 Eylül 1993) David Lauter tarafından hayranlık dolu şekilde olsa da çok güzel açıklanmıştır. Lauter "hükümet kendini arada bir kolektif bir şekilde toplamakta, derin bir nefes almakta ve büyük ölçüde bilinmeyen bir geleceğe doğru büyük bir adım atmaktadır" diyordu. İlk Amerikan büyük adımı 1930'lardaki Sosyal Güvenliğe ve ekonominin kapsamlı bir federal düzenlenmesine yol açan New Deal idi. İkinci büyük adım 1960'taki medenî haklar devrimi idi. Ve şimdi diye yazıyor Lauther, "başka bir yeni Başkan kapsamlı bir plân öneriyor" ve biz yine "bir kez daha büyük bir adım atmaya hazırlanan siyasî bir sistemin seslerini" duyuyoruz.

Bay Lauter'in göz ardı ettiği tek önemli nokta *neye* doğru büyük adımdır. Bilerek ya da bilmeyerek bu "büyük adım" mecazı çok doğrudur, çünkü Mao'nun aşırı Komünizme doğru olan en kötü gidişinin İleriye Büyük Adımını hatırlatmaktadır.

Clinton Sağlık Programı bir "reform" değildir ve bir "krize" cevap vermemektedir. Sahte kelime oyunlarını bir tarafa bırakırsak, olup biten şey sosyalizm yönünde İleriye Doğru Büyük bir Adımdır. Rusya ve eski Komünist devletler sosyalizmden ve "garantili evrensel sağlık hizmetlerinden" kurtulmaya çalışırken (onların önemli istatistiklerine bakınız) Clinton ve onun tuhaf Beyin Mutemedi yaşlı solcu lisansüstü öğrenciler ekonomimizi, özgürlüğümüzü ve (*önceki* hükümet müdahalesi ile getirilen tüm olumsuzluklara rağmen) hâlâ dünyanın en iyisi olan sağlık sistemimizi enkaza dönüştürmeyi öneriyorlar.

İşte bu nedenle Clinton'ın Sağlık Programına tamamen karşı çıkılmalıdır. İşte bu nedenle Şeytan genel prensiplerdedir ve işte bu nedenle Ludwig von Mises Enstitüsü kendi 500 sayfalık sağlık plânını önerme yerine, Hans-Hermann Hoppe tarafından açıklanan (*Serbest Piyasa*, Nisan 1993) mevcut hükümetin sağlığa müdahalesini bozma konusundaki kendi prensipli "dört aşamalı" plânına sâdık kalmaktadır.

Daha "olumlu" bir şey geliştiremez miyiz? Tabiî: Doktor Kevorkian'ı Clinton'ın aile hekimi yapmaya ne dersiniz?

36

İşleri Yasadışı Hâle Getirmek
Bir Kez Daha Asgarî Ücret

Aralık 1998

HİÇBİR ŞEY İKİ SİYASÎ PARTİNİN TEMEL KİMLİĞİNİ ONLARIN ASGARÎ ÜCret konusundaki tutumundan daha iyi gösteremez. Demokratlar yasal asgarî ücreti saati 3,35 doların üstüne çıkarmayı önermişlerdir. (Asgarî ücret bugünkü rakama, 1981'de sözde serbest piyasa acemilik günlerinde Reagan tarafından çıkarılmıştı.) Demokratların bu hareketine Cumhuriyetçi tepki, marjinal çalışanlar olarak herhangi bir yasal minimumun en çok etkilediği grup olarak küçük yaştaki çalışanlar için "minimum-altı" bir ücrete izin vermekti.

Bu duruş Kongre'de, küçükler için sâdece 90 günlük kısa bir dönem düşük asgarî ücret ardından demokratların asgarî ücreti olan saatte 4,55 dolara geçmeyi savunan Cumhuriyetçiler tarafından hızla değiştirildi. Bu önerinin feci ekonomik etkisini açıklamak ne tezattır ki Senatör Edward Kennedy'ye düştü: işverenleri genç insan işe almaya teşvik edip 30 gün sonra onları işten atmak ve ertesi gün başkalarını işe almak.

Nihâyet ve karakteristik olarak George Bush havlu atarak Cumhuriyetçileri içine düştükleri bu çukurdan çıkardı ve Demokratların bir plânını destekledi, nokta. Açıkça asgarî ücrette büyük bir artış öneren Demokratlarla ve bir seri mantıksız gevelemeden sonra nihâyet programa uyan Cumhuriyetçilerle karşı karşıya kaldık.

Gerçekte bir asgarî ücret kanunu ancak bir şekilde ele alınabilir: O *zorunlu işsizliktir*, nokta. Kanun diyor ki: bir kişinin başka bir kişiyi saatte X doların altında işe alması yasadışıdır ve bu nedenle suçtur. Bu durum, açıkça ve basitçe çok sayıda özgür ve gönüllü işgücü sözleşmesinin şimdi yasadışı ilân edildiği ve bu nedenle fazla miktarda işsizlik olacağı anlamına gelmektedir. Unutulmamalıdır ki asgarî ücret kanunu hiçbir iş üretmez; sâdece işleri yasadışı hâle getirir. Yani bu kanunun kaçınılmaz sonucu yasadışı ilân edilmiş işlerdir.

Tüm talep grafikleri düşüyor ve işgücü istihdam etme talebi de buna istisna değildir. Bu nedenle piyasa için geçerli olan herhangi bir ücretteki istihdamı yasaklamak (saati 10 sent olan bir asgarî ücret pek bir etki meydana getirmezdi) istihdamı yasaklamayı doğurur ve böylece istihdamı azaltır.

Asgarî ücret örneğin saatte 3,35 dolardan 4,55 dolara çıkarılırsa, sonuç bu iki rakam arasında çalışacak olanların kalıcı şekilde işten çıkarılmasıdır. Her türlü işgücü için (herhangi bir üretim faktöründe olduğu gibi) talep eğrisi o işgücünün varsayılan marjinal üretkenliği ile belirlenir. Bunun anlamı, bu yasaklamayla işten çıkarılacak ve mahvolacak olan insanlar tam olarak bu marjinal (en düşük ücretli) çalışanlardır; örneğin siyahlar ve küçük yaştakilerdir. Yani tam da asgarî ücret savunucularının koruduğunu ve gözettiğini iddia ettikleri çalışanlardır.

Asgarî ücreti ve onun belli dönemlerde artırılmasını savunanlar tüm bu tartışmaların sebepsiz korkulara yol açtığını ve asgarî ücret miktarlarının işsizliğe yol açmayacağını ve asla yol açmadığını ifade etmektedirler. Buna verilecek uygun cevap asgarî ücreti daha da yükseltmektir. Peki, eğer asgarî ücret böylesine bir yoksulluk karşıtı önlem ise ve işsizliği artırıcı etkiye sâhip değilse, niye böyle cimrilik yapıyorsunuz? Çalışan fakirlere niçin böylesine az miktarlarda yardım ediyorsunuz? Niçin saatte 4,55 dolarda duruyorsunuz? Neden saatte 10 dolar değil? Veya 1.007 dolar ya da 10.007 dolar değil.

Açıktır ki asgarî ücret savunucuları kendi mantıklarına göre davranmıyorlar, çünkü rakamı bu gibi değerlere çıkarırlarsa neredeyse tüm işgücü işten çıkarılacaktır. Kısacası, basitçe yasal asgarî ücreti yeterince yükseltirseniz, *istediğiniz kadar işsizliğe sâhip olabilirsiniz.*

İktisatçılar arasında nâzik olmak ve iktisadî hatanın sâdece entelektüel hatanın sonucu olduğunu varsaymak gelenekseldir. Fakat terbiyeli olmanın ciddî şekilde yanıltıcı olduğu durumlar da vardır. Veya Oscar Wilde'ın bir zamanlar yazdığı gibi, "konuşurken kişinin aklı bir görevden daha fazla bir şey olur; pozitif bir zevk hâline gelir". Asgarî ücret savunucuları basitçe iyi niyetli fakat fikirleri yanlış olan insanlar iseler, saatte 3 veya 4 dolarda durmazlardı, bunun yerine odun kafalı mantıkları ile bu rakamı fezaya çıkarırlardı.

Gerçek şudur ki onlar asgarî ücret rakamlarını sâdece marjinal çalışanların etkileneceği ve örneğin sendika kıdemine sâhip olan yetişkin beyaz erkek çalışanların işten çıkarılma tehlikesine sâhip olmayacakları bir noktada durduracak kadar kurnazdırlar. Asgarî ücret kanununun en ateşli savunucularının Amerikan Emek Federasyonu – Sanayi Kuruluşları Kongresi (AFL-CIO) olduğunu ve asgarî ücret kanunlarının somut etkisinin marjinal işçilerin sendika kıdemine sâhip yüksek ücretli işçilere karşı düşük ücret rekabetini engellemek olduğunu gördüğümüzde, asgarî ücret kışkırtmasının gerçek sebebi anlaşılmaktadır.

Bu, ekonomik yanlışlar konusunda görünüşte anlamsız olan ayak diremelerin "yardım edildiği" iddia edilen kişiler aleyhine bazı özel ayrıcalıklar için bir maske olarak iş gördüğü fazla sayıdaki durumdan sâdece bir tanesidir.

Şu anki kışkırtmada, (Reagan tarafından durma noktasına getirildiği varsayılan) enflasyon 1981'deki son asgarî ücret artışının etkisini erozyona uğratmış ve asgarî ücretin gerçek etkisini %23 azaltmıştır. Kısmen bunun bir sonucu olarak, işsizlik oranı 1982'deki %11'den 1988'de %6'nın altına inmiştir. Muhtemelen bu düşüşten hoşlanmayan AFL-CIO ve müttefikleri bu durumu eski hâline getirmeye çalışıyor ve asgarî ücreti %34 artırmaya çalışıyorlar.

Arada bir AFL-CIO iktisatçıları ve diğer bilgili liberaller ekonomik yanılgı maskelerini indirmekte ve kendi davranışlarının işsizliğe yol açtığını açıkça itiraf etmektedirler. Bunlar daha sonra, bir işçi için sosyal yardım almanın düşük bir ücretle çalışmaktan daha "onurlu" olduğunu ifade ederek kendilerini haklı göstermeye çalışmaktadırlar. Bu tabiî ki kendileri sosyal yardım alan pek çok insanın da görüşüdür. Bu gerçekten de karmaşık asgarî ücret-sosyal yardım sisteminin beslediği tuhaf bir "onur" kavramıdır.

Maalesef bu sistem parazit olmaktansa üretici olmayı halâ tercih eden sayısız çalışana kendi özgür tercihlerini yapma fırsatı vermemektedir.

37

Sendika Problemi

Aralık 1993

İşgücü sendikaları yeniden antrenmanlara başlıyor. Geçen yıl *New York Daily News*'e karşı olan bir grev şirkete öylesine fazla bir zarar verdi ki, gazete sendikanın şartlarını kabûl eden İngiliz işadamı Robert Maxwell'e ucuza satılmak zorunda kaldı. Daha önce otobüs şoförleri sendikası Greyhound şirketini vurmuş, uzun ve kanlı bir grevden başarıyla çıkmıştı. Sendikalar İkinci Dünya Savaşı'ndan beri sayı ve popülarite bakımından gerilemelerine rağmen bu grevlerde nasıl başarılı olabiliyorlar? Cevap basit: her iki örnekte de yönetim grevcilerin yerine işçiler işe almış ve üretimi sürdürmeye çalıştı. Her iki durumda da üretime ve yerlerine alınan işçilere karşı sistematik şiddet kullanıldı.

Daily News Grevi'nde, *News*'in sâhibi olan *Chicago Tribune* Şirketi New York sürücüler sendikasının geleneksel olarak haydutların ve kundakçıların elinde olduğunu fark etmemişti. Görünüşte sendikanın yaptığı şey gazete bayilerine karşı şiddet uygulamaktı. Hiçbiri artık *News*'i satmayana kadar bayilere zarar veriyor, tezgâhlarını tahrip ediyorlardı. Güneyde her yerde tipik olduğu üzere polise iş-

gücü anlaşmazlıklarında "tarafsız" olmaları, yani sendikalar işverenlere ve grev yapmayan işçilere karşı gangster taktikleri kullandığında kafalarını başka tarafa çevirmeleri tâlimatı verilmişti. Aslında uzun süren grev boyunca görülen *News* kopyaları sâdece gazeteyi metrolarda satan evsizlere doğrudan satılan kopyalardı. Belli ki sendika evsizleri dövmenin veya öldürmenin onun halkla ilişkiler imajı için fazla bir fayda sağlamayacağını düşünmüş. Greyhound Grevi'nde, keskin nişancılar defalarca otobüslere ateş etmiş, sürücüleri ve yolcuları yaralamışlardır. Kısacası grevlerde başarılı olmanın anahtarı şiddet kullanmaktır.

Amerika'nın sendika tarihi şiddet kullanılan grevler hakkındaki romantik ve abartılmış hikâyelerle doludur: Pullman Grevi, Homestead Grevi, vs. İşgücü tarihçileri neredeyse dâima sendikalar yönünde taraflı oldukları için, güçlü şekilde nerdeyse tüm şiddetin, gereksiz yere grevcileri ve sendika organizatörlerini döven işveren muhafızları tarafından işlendiğini ifade etmektedirler. Gerçekler ise bunun tam zıddıdır. Neredeyse tüm şiddet sendika kundakçı ekipleri tarafından işverenin mülküne karşı, özellikle de grevcilerin yerine alınan işçilere karşı, onlara dâima "scab"* çirkin kelimesi ile hakaret ederek ve canavarlaştırarak işlenmektedir.

Sendikaların suçlanması gerektiğinin sebebi durumun kendisinden kaynaklanmaktadır. İşverenler şiddet istememektedirler. Tüm istedikleri barış ile sessiz ve huzur dolu mal üretimi ve sevkiyatıdır. Şiddet yıkıcıdır ve mutlaka şirketin kârlarına zarar verir. Fakat sendikaların zaferi şirketin üretime devam etmesini imkânsız hâle getirmeye bağlıdır. Bu nedenle sendikacılar kendilerinin doğrudan rakiplerine, kendi yerlerini alan işçilere odaklanırlar.

Sendika yanlıları sık sık işçilerin "grev hakkına" sâhip olduklarına ısrar ederler. Hiç kimse buna karşı çıkmaz. Pek az insan zorla çalıştırmayı savunur (örneğin Başkan Truman'ın grev yapan çelik işçilerini askere almayla ve sonra da onları fabrikalarda çalışmaya zorlamayla tehdit ettiği panik durumları hâriç). Kesinlikle herkesin işten çıkma hakkı vardır. Fakat konu bu değildir. Konu işverenin grev yapanların yerine işçi işe alıp üretime devam etme hakkı olup olmadığıdır.

Sendikalar şimdi, işverenleri grev yapanların yerine yeni işçi almaktan men eden, yani aslında grevcilere "tamam siz çıkıyorsunuz, güle güle!" demekten men eden bir yasayı Kongre'den geçirmek için siyasî olarak da harekete geçiyorlar. Şimdi işverenler bu hak ile ciddî şekilde kısıtlanmış durumdalar: grevcilerin yerine kalıcı işçi alamıyorlar. Yani "âdil olmayan işgücü" uygulamaları konusunda herhangi bir grevde işçileri işten çıkaramıyorlar. Kongre'nin yapması gereken bu işten çıkarma hakkını "âdil olmayan" işgücü uygulamaları konusuna da genişletmektir.

---

* Yara kabuğu (Ç.N.)

Alışıldık şekilde şiddet kullanmalarına ilâve olarak, sendikaların tüm teorisi derinden kusurludur. Onlara göre işçi bir şekilde işinin "sâhibidir" ve bu nedenle bir işverenin grev yapan işçileri sürekli olacak şekilde işten çıkarması yasa dışıdır. "İşin sâhipliği" tabiî ki işverenin istediği herhangi birisini işe alma veya işten çıkarma şeklindeki mülkiyet hakkının açık bir ihlâlidir. Hiç kimsenin gelecekteki "bir iş için hakkı" yoktur; kişi sâdece sözleşme yaptığı ve gerçekte çalıştığı iş için hakka sâhiptir. Hiç kimsenin işvereninin cebine ilelebet elini atma "hakkı" yoktur. Bu bir "hak" değil, fakat başka insanların mülkiyetine yönelik sistematik bir hırsızlıktır.

Sendikanın doğrudan şiddet uygulamaması durumunda bile, çok saygı duyulan ve şarkılara ve hikâyelere konu olan grev gözcülüğü, çalışanları ve müşterileri çizgiyi geçmemeleri konusunda haydutça bir yıldırma teşebbüsünden başka bir şey değildir. Grev gözcülüğünün basitçe bir "serbest ifade" metodu olduğu fikri saçmadır: siz eğer bir şehri bir grev olduğu konusunda bilgilendirmek istiyorsanız, sâdece bir grev noktası kurabilir veya daha az işgâlci şekilde yerel medyaya reklamlar verebilirsiniz. Ancak sâdece bir grev gözcü noktası olsa bile şu soru gündeme geliyor: bir kişi kimin mülkiyeti üzerinde gözcülük yapma hakkına veya bilgi verme hakkına sâhiptir? Şu anda mahkemelerin bu konuda kafası karışıktır ve tutarsızdırlar? Grevciler söz konusu işverenin mülkiyeti üzerinde grev gözcülüğü yapma hakkına sâhip midir? Bu açık bir şekilde, kendisini eleştirme ve işine zarar verme amacını açıkça dile getiren bir işgâlciyi kabûl etmeye mecbur olan işverenin mülkiyetinin bir işgâlidir.

Peki ya şu soruya ne demeli: sendikanın bir fabrikanın veya grev yapılan bir firmanın önündeki kaldırım üzerinde grev gözcülüğü yapma hakkı var mıdır? Bu zamana kadar bu hak mahkemeler tarafından kolaylıkla kabûl edilmiştir. Fakat kaldırım genellikle bitişik olduğu binanın sorumluluğundadır ve o bina onun bakımını yapar ve açık tutar. Öyleyse bir bakıma bina sâhibi aynı zamanda kaldırımın da "sâhibidir" ve bu nedenle özel mülkiyet üzerinde grev gözcülüğü yapma genel yasağı buraya da uygulanmalıdır.

ABD'deki sendika problemi âcil reform gerektiren sâdece iki konu ile çözülebilir. Bunlardan biri grev tapan sendikalar tarafından uygulanan sistematik şiddettir. Bu, işverenlerinki de dâhil olmak üzere özel mülkiyeti koruma konusunda polislere tâlimat verilmesi ile yerel seviyede ve kötü şöhretli 1932 tarihli (federal mahkemeleri işgücü anlaşmazlıklarında şiddet kullanımına karşı mahkeme emirleri çıkarmaktan men eden) Norris-La Guardia Kanunu'nun kaldırılması ile de federal seviyede çözülebilir.

1932'den önce bu mahkeme emirleri sendika şiddetini engellemede çok etkiliydiler. Kanun, Felix Frankferter'in çok saygı duyulan fakat düzmece olan araştırmasına dayanarak geçirildi. Felix Frankfurter yanlış şekilde mahkeme emirlerinin

şiddete karşı değil grevlerin kendisine karşı çıkarılmış olduğunu iddia etmişti. (Frankfurter'in fikirlerinin ustaca ve kesin şekilde çürütülmesi konusunda maalesef yarım yüzyıl geç gelen Sylvester Petro'nun "Unions and Southern Courts-The Conspiracy and Tort Foundations of Labor Injuctions," *The North Carolina Law Review* [Mart 1982] 544-629 çalışmasına bakınız.)

İkinci önemli adım 1935 tarihli, değişikliklere rağmen hâlâ geçerli olan kutsal "Wagner Kanunu"nu (Ulusal İşgücü İlişkileri Kanunu) kaldırmaktır. Bu Birleşik Devletler'de ve federal kanunu alıntılayan eyaletlerde sendikalarla ilgili temel kanundur. Wagner Kanunu iktisat ders kitaplarında yanlış şekilde "işgücüne toplu pazarlık hakkını sağlayan" yasa olarak tanımlanır. Zırva. Sendikalar bu hakka her zaman sâhiptiler. Wagner Kanunu'nun yaptığı şey işverenleri "iyi niyet olarak" federal Ulusal İşgücü İlişkileri Kurulu NLRB'nin (NLRB tarafından keyfî şekilde belirlenen bir birim olan "görüşme biriminin" çoğunluğu ile) seçmeye karar verdiği herhangi bir sendika ile toplu pazarlık yapmaya zorlamaktır.

Bu birimde bulunan ve başka bir sendika için oy kullanan (veya hiçbir sendika için kullanmayan) işçiler kanun gereği o sendika tarafından *"temsil edilmek"* zorundadır. Bu zorunlu toplu pazarlığı sağlamak için, işverenler sendika organizatörlerini işten çıkarmaktan engelleniyor, sendikalara organizasyon alanı vermeye mecbur bırakılıyor ve sendika organizatörleri arasında "ayrımcılık" yapmaları yasaklanıyor.

Başka bir deyişle zorunlu toplu pazarlıktan 1935'ten beri sıkıntı çekiyoruz. Sendikalar "âdil bir sahada" asla buluşmazlar ve New Deal'da bu ülkeyi pençesine almaya başlayan ve bir daha da asla bırakmayan devletçiliğin önemli bir parçası olan Wagner ve Norris-LaGuardia Kanunları ortadan kaldırılana kadar asla özgür bir ekonomimiz olmaz.

38

Cesar Chavez'in Mirası

Temmuz 1993

Gittikçe daha Jakoben bir çağda yaşıyoruz. Doğum günlerinde, yıl dönümlerinde ve diğer anmalardaki hâtıralar bir birey, aile veya ulus için son derece önemlidir. Bu törenler öz kimlik için ve bir kişinin veya halkın bu kimliğe olan yenilenen sadakâtleri için önemlidir. Fransız devrimi esnasında Jakobenleri tüm eski dinî festivalleri, doğum günlerini ve hatta Fransız hal-

kının takvimini ortadan kaldırmaya ve onların yerine anmak için yeni suni isimler, günler ve aylar koymaya iten şey bunun bilinmesiydi.

Birleşik Devletler'de (daha aşamalı şekilde de olsa) Jakoben süreç son yıllarda devam etmektedir. Amerikan öz kimliği ve sadakâti için önemli olan festivaller ortadan kaldırılmaya veya önemsizleştirilmeye çalışılmaktadır. Örneğin Washington'ın doğum günü, sâdece bir başka hafta sonu tâtili oluşturmak için tasarlanmış şekilsiz bir "Başkan Günü"ne dönüştürülmüştür. Amerika'nın keşfinin 400. yılında Chicago'da yapılan büyük Kolomb Dünya Sergisi'ne tam zıt olacak şekilde, 1992 Sonbaharında beş yüzüncü yıldönümünde keşfe, "ölmüş beyaz Avrupalı erkekler" tarafından gerçekleştirilen bir soykırım olayı şeklinde evrensel olarak hakaret edildi. Her hafta görünüyor ki medya az bilinen, yıl dönümlerini veya ölümlerini onurlandırmamız beklenen alternatif kişiler veya olaylarla ortaya çıkıyor.

En son yapay kahraman geçen Nisan ayında 66 yaşında ölen Cesar Estrada Chavez'dir. TV ve basın günlerce Chavez'in kendisinin ve sözde başarılarının önemli hâle getirilmesi ile doluydu. Başkan Clinton "işgücü hareketinin ve tüm Amerikalıların büyük bir lider kaybettiğini" söyledi ve Chavez'i "dünyanın her yerindeki milyonlarca insan için otantik bir kahraman" olarak adlandırdı. Bu bize 1968'de Bobby Kennedy'nin sarf ettiği Chavez "zamanımızın kahramanlarından birisidir" sözünü hatırlattı.

Chavez tüm bu aşırı onurları hak etmek için ne yapmıştı. İlk olarak, Kaliforniya ve diğer güneybatı eyaletlerindeki az maaş alan ve bu nedenle "sömürülen" göçmen tarım işçilerini başarılı şekilde organize ettiği ve böylece onların durumlarını iyileştirdiği söylenmektedir. Zor bir hayat yaşayarak ve Birleşik Tarım İşçileri'nin başkanı olarak sâdece az bir maaşı kabûl eden Chavez çok sayıda saf, genç solcu-liberali bir "aziz" olarak etkilemişti. Ona hayranlık duyanlar paraya düşkün olmanın insanları hareket geçiren tek duygu olmadığını fark edemediler; bir de güce düşkün olmak var.

Gerçekten de Chavez hareketi 1960'lar ve 1970'lerdeki Yeni Sol İdealistler için bir "in" hareketti. Kendine ait bir stili olan "profesyonel radikal" Saul Alinsky tarafından eğitilen Chavez kendi birlik hareketi için, ilâhiler, marşlar, oruçlar ve bayraklardan oluşan yarı siyasî, yarı dinî bir hava oluşturdu. Amacı için "La Causa," "grev" için "Huelga" gibi İspanyolca kelimeleri popüler hâle getirdi. Kaliforniya üzüm yetiştiricilerine karşı olan beş yıllık grevi desteklemek için üzüm boykot etmeyi gerçekten radikal bir tarz hâline getirdi. Chavez tarım işçileri kampları Küba'daki şeker kamışı hasadı yapan Venceremos Brigade* kadar fazla sayıda kısa önemli papaz, rahibe ve genç liberal idealist topladı.

1969'da kurulan bir ABD siyasî hareketi. Küba Devrimi ile dayanışma içinde olduklarını gösteren ve Küba'ya karşı ABD politikasına meydana okuyan gençler koalisyonu olarak kurulmuştur (Ç.N.).

1970'te, boykot sonunda üzüm yetiştiricilerini Birleşik Tarım İşçileri (UFW) ile anlaşma imzalamaya zorladı: beş yıl sonra, yeni seçilen müttefiki Vâli Jerry Brown, tarımda toplu görüşmeyi zorunlu kılan Tarımsal İşgücü Kanunu'nu bastırıp geçirince, Chavez görünüşteki başarısının zirvesine ulaştı.

Gerçekten de yeni Kaliforniya yasası sinsice, neredeyse tüm işçileri zorla sendikalaştırma noktasına getirmişti: "itibarlı sözü" sendika liderlerine, kararlarına karşı çıkan herhangi bir işçiyi bir işten men etmeye izin veriyordu.

Ancak, ülke liberallerinin şükürler olsun ifadelerine ve Kaliforniya eyaletinin uyguladığı baskıya rağmen, Cesar Chavez'in tüm yaşamının bir fiyasko olduğu anlaşıldı. Kendi organizasyonu UWF'nin ülkedeki tüm göçmen işçileri organize etmesinin hayâllerini kurarken, organizasyonunun üye sayısı 1970'lerin ortalarındaki 70.000'den bugün sâdece 5.000'e düşmüştür. Kaliforniya'nın Salinas Vâdisi'ndeki UFW merkezinde, sebze üreticileri arasındaki sendika sözleşmesi sayısı 35'ten şu anda sâdece bire düşmüştür. Küçük sendika gelirlerinin sâdece yarısı üyelik aidatlarından gelmekte, diğer yarısı ise nostaljik liberallerce ödenmektedir. UFW bunu hak etmişti.

Yanlış giden neydi? Chavez'i eleştirenlerden bazıları onun kişisel güce olan düşkünlüğüne işaret etmektedirler. Bu düşkünlük onun birçok organizatörleri tasfiye etmesine ve durumu fark eden tüm İspanyol orijinli olmayan görevlileri uzaklaştırmasına yol açtı.

Fakat gerçek problem "ekonomi aptaldır" yaklaşımıdır. Uzun vâdede ekonomi sembolizme, heyecanlara ve radikal değişikliklere üstün gelir. Sendikalar sâdece sendikanın işgücü arzını kontrol edebildiği bir piyasa ekonomisinde başarılı olabilir: yani çalışanların sayısı az ise ve oldukça vasıflı iseler ve böylece kolaylıkla yerlerine yenileri konamazsa. Oysaki göçmen tarım işçileri neredeyse tanım gereği fazla sayıdadır, sürekli artmaktadır, sürekli yer değiştirmektedir ve bu nedenle "kontrol edilemez" bir arz özelliğine sâhiptirler. Vasıflarının düşük ve sayılarının fazla olması nedeniyle kolayca yerlerine başkaları konabilir.

Göçmen tarım işçilerinin düşük ücreti onların "sömürüldüğünün" (bu terim ne anlama geliyorsa) bir işareti değildir, fakat tam olarak onların düşük vasıflı olduğunun ve kolayca yerlerine başkalarının bulunabileceğinin bir işaretidir. Onların "sömürülmesine" gözyaşı dökme eğiliminde olan bir kimse kendisine bu işçilerin niçin Meksika'dan ABD'ye mevsimsel olarak bu işlere girmek için göç ettiklerini sorsunlar. Cevap tüm bu işlerin göreceli olduğudur: Amerikalılar için "düşük ücret" ve sefil yaşam şartları olarak adlandırılan şey Meksikalılar için (daha doğrusu her yıl bu seyahati yapmayı tercih eden vasıfsız Meksikalılar için) yüksek ücret ve iyi şartlardır.

Aslında çok sevdikleri sendikalarının başarısız olması bu göçmen işçiler için iyi bir şeydir. Çünkü boykot ve Kaliforniya yasalarının baskısı ile sağlanan sendika "başarısı" sâdece ücretleri artıracak veya şartları iyileştirecekti. Bunun karşılığında da bu işçilerin önemli bir kısmı işlerini kaybedecek ve Meksika'da çok daha sefil şartlarda kalmaya zorlanacaklardı. Ne iyi ki bu baskı bile ekonomik realiteleri ihlâl edemiyor.

Takma isim kullanan serbest piyasa iktisatçısı "Angus Black"in üzüm boykotu esnasında liberalleri uyardığı gibi: eğer siz üzüm işçilerinin durumunu *gerçekten* iyileştirmek istiyorsanız, üzümü boykot etmeyin; tam tersine yiyebildiğiniz kadar fazla üzüm yiyin ve arkadaşlarınıza da aynısını yapmasını söyleyin. Bu, üzüme olan tüketici talebini yükseltecek ve sonuçta üzüm işçilerinin hem istihdamını ve hem de ücretlerini artıracaktır.

Ancak bu ders tabiî ki bu kafaya asla girmez. Yarı dinî bir şekilde, bir harekete "ait olma hissinin" tadını çıkarmak ve vekâleten yapılan üzüm yememe kısıtlaması heyecanı ile "kendilerini iyi hissetmek" liberaller için eskiden de bugün de, ekonomi realitelerini ve hakkında endişelendiklerini söyledikleri kişilere gerçekte neyin yardımcı olacağını öğrenmekten daha kolay olmuştur.

Cesar Chavez'in gerçek mirası negatiftir: karizmayı ve sahte reklamı unutup biraz ekonomi öğrenin.

39

Özelleştirme

Mart 1986

ÖZELLEŞTİRME YEREL, EYALET VE FEDERAL HÜKÜMET SEVİYELERİNDE "in" olan bir terimdir. Vatandaşlık kitaplarımızın bile bize sâdece devlet tarafından yapılabileceğini söylediği hapishaneler gibi görevler özel girişim tarafından başarılı bir şekilde (hatta çok daha başarılı bir şekilde) gerçekleştirilmektedir. Moda terim çok büyük bir anlam içermektedir.

Özelleştirme kendi başına muhteşem ve önemli bir faydadır. Onun bir diğer adı "devletleştirmemektir". Özelleştirme neredeyse bir asırdır kontrolsüz şekilde ilerlemekte olan ölümcül sosyalist sürecin tersine çevrilmesidir. Kaynakları baskıcı sektörden (siyasetçiler ve bürokratlar sektöründen, kısaca üretken olmayanlar

sektöründen) alma ve gönüllü üreticiler sektörüne verme muhteşem erdemine sâhiptir. Özel, üretken sektörde ne kadar fazla kaynak kalırsa üreticilerin sırtında o kadar az ölü parazit ağırlığı kalacak ve tüketicilerin yaşam standartları o kadar az mahvedilecektir.

Dar anlamda özel sektör devlet sektöründen dâima daha başarılı olacaktır, çünkü özel sektördeki gelir sâdece tüketicilere olan başarılı hizmetin bir sonucudur. Bu hizmet ne kadar başarılı olursa gelirler ve kârlar da o kadar yüksek olur. Aksine hükümet sektöründe gelir tüketiciye olan hizmetin başarısı ile ilişkili değildir. Gelir vergi mükelleflerinden (veya enflasyonla tüketicilerin cebinden) zorla alınmaktadır. Hükümet sektöründe tüketici hizmet edilen ve yaranmaya çalışılan birisi değildir; bürokrasinin sâhibi olduğu ve kontrol ettiği kıt kaynakların istenmeyen bir "israfçısıdır".

Özelleştirmede her şey âdil oyundur. Sosyalistler tüm istediklerinin bütün ekonomiyi devasa bir Postane gibi çalışır hâle getirmek olduğunu savunurlardı. Hiçbir sosyalist bugün hükümetin tekel Posta Hizmeti'nin bir yüz karası olduğuna karşı çıkmayacaktır. Standard bir sav hükümetin "sâdece özel firmaların veya vatandaşların yapamayacağı şeyleri yapması gerektiğidir." Fakat onların yapamayacağı şey *nedir*? Şu anda hükümet tarafından sağlanan her mal veya hizmet şu veya bu zamanda özel girişim tarafından başarıyla sağlanmıştır. Bir diğer sav bazı faaliyetlerin özel girişim tarafından "gerçekleştirilemeyecek kadar büyük" olduğudur. Fakat sermâye piyasası çok büyüktür ve hükümet faaliyetlerinden çok daha pahalı girişimleri başarılı şekilde finanse etmiştir. Ayrıca, hükümetin kendine ait hiçbir sermâyesi yoktur. Sâhip olduğu her şey özel üreticilerden vergilendirme yoluyla alınmaktadır.

Özelleştirme şimdi devasa federal açıkları finanse etmenin bir yolu olarak gittikçe popüler oluyor. Bir bütçe açığının sâdece masrafları kısarak ve vergileri artırarak değil, fakat aynı zamanda sâhip olunan kıymetleri özel sektöre satarak da azaltılabileceği kesinlikle doğrudur. Bütçe açıklarını bu açıkları destekleyen hükümet kıymetlerinin büyümesine referansla meşru göstermeye çalışan iktisatçılardan şimdi konuşmaları veya çenelerini kapamaları istenebilir. Meselâ, şimdi bütçe açıklarını azaltmanın bir yolu olarak bu kıymetleri satmaya başlamayı söyleyebilirler.

İyi. Onlarca yıldır hükümet tarafından yığılan çok büyük miktarlarda kıymetler var. Batı eyaletlerindeki arazilerin çoğu federal hükümet tarafından kapatılmış olup kalıcı şekilde kullanım dışına konmuştur. Aslında federal hükümet, müthiş miktarda değerli ve üretken kıymeti yani araziyi, suyu, mineralleri ve ormanları sürekli şekilde kullanım dışı tutmayla dev bir tekelci gibi davranmaktadır. Kıymetleri kullanıma kapalı tutmayla federal hükümet üretkenliği ve hepimizin yaşam

standardını düşürmektedir. Aynı zamanda, bu kaynakların arzını kısarak fiyatlarını suni olarak yükselten büyük bir arazi ve doğal kaynak kartelcisi olarak davranmaktadır. Eğer hükümet kıymetleri özelleştirilirse ve böylece üretim sistemine girmesi sağlanırsa üretkenlik artacak, fiyatlar düşecek ve hepimizin gerçek geliri büyük ölçüde yükselecektir.

Kıymetleri satarak bütçe açığını azaltmak? Tabiî, son hız yapalım. Fakat bu kıymetler için çok yüksek fiyata ısrar etmeyelim. Satın, ne fiyat getirirse ona satın. Eğer gelir açığı kapatmaya yetmezse, yine de satın.

Birkaç yıl önce uluslararası bir serbest piyasa iktisatçıları toplantısında Thatcher hükümetinde Sanayi Bakanı ve sözde serbest piyasa savunucusu olan Sör Keith Joseph'e özelleştirme söylemlerine rağmen neden hükümetin İşçi Partisi tarafından devletleştirilen çelik endüstrisini özelleştirme yönünde adım atmadığı soruldu. Sör Keith çelik endüstrisinin hükümetin elinde zarar ettiğini ve "bu nedenle" satışa konduğunda bir değerinin olmayacağını söylemişti. Tam bu noktada önde gelen bir Amerikan serbest piyasa iktisatçısı ayağa fırladı ve elinde bir dolar sallayarak "Ben burada İngiliz çelik endüstrisine bir dolar teklif veriyorum!" diye bağırdı.

Gerçekten de. Hiçbir fiyat yok diye bir şey yoktur. İflâstaki bir endüstri bile özel sektör tarafından kullanılacak olan fabrikası ve ekipmanı için kolayca satılır.

Bu nedenle düşük bir fiyat bile federal hükümeti özelleştirmeyle bütçeyi dengeleme gayretinden alıkoymamalı. Bu dolarlar birikecektir. Sâdece özgür bırakın ve özel sektöre bir şans verin.

40

Özelleştirme Gelene Kadar Ne Yapmalı

Eylül 1991

SERBEST PİYASA SAVUNUCULARI HÜKÜMET HİZMETLERİ VE FAALİYETLERİ alanında ne yapılması gerektiği konusunda açıktırlar. Bu sürecin nasıl başarılması gerektiği konusunda kafa karışıklığı varsa da, amaç çok berraktır. Fakat özelleştirmeyi hızlandırmaya ve hükümet kuruluşları bütçesinde kesinti yaparak dolaylı olarak süreci zorlamaya çalışma dışında bu arada ne yapılmalıdır? Bu noktada serbest piyasacılar problemi pek de düşünmeye başlamamıştır ve mevcut düşünceler de çoğunlukla son derece karmaşıktır.

İlk olarak hükümet operasyonlarını iki kısma ayırmak mümkündür: a) oldukça başarısız ve beceriksiz bir tarzda olsa da hükümetin özel üretici ve tüketicilere mal ve hizmetler sağlamaya çalıştığı yerler ve b) hükümetin vatandaşlara karşı doğrudan baskıcı olduğu ve böylece üretkenliği engellediği yerler. Her iki tip faaliyet de baskıcı olan vergilerin gücü ile finanse edilir, fakat en azından A grubundakiler isteğe dayalı hizmetler sağlamaktadır, oysa B grubundakiler doğrudan zararlıdır.

B grubundaki faaliyetler konusunda, bizim istediğimiz özelleşme değil tamamen ortadan kaldırmadır. Biz gerçekten düzenleyici komisyonları ve tutucu kanun uygulamalarının özelleştirilmesini istiyor muyuz? Vergi tahsildarlarının görevlerinin gerçekten başarılı özel şirketlerce yürütülmesini istiyor muyuz? Kesinlikle hayır. Ortadan kaldırma olmazsa bütçelerini mümkün olduğunca kısarak bu kuruluşların olabildiğince etkisiz olmalarını istiyoruz. ABD Merkez Bankası'nı, Borsa ve Hisse Senetleri Komisyonu'nu (SEC) vs. istila eden tüm bürokratların çalışma hayatlarında yaptıkları tek şey bulmaca doldurma ve renkli TV seyretme ise bu halkın faydasına olacaktır.

Fakat peki ya A grubundaki faaliyetler: posta taşıma, yol inşası ve bakımı, kamu kütüphanelerini işletme, polis ve itfaiye faaliyeti, devlet okullarını yönetme vs.? Bunlara ne olacak? 1950'lerde yaygın şekilde bilinen *The Affluent Society* (*Bolluk Toplumu*) adlı ilk çalışmasında John Kenneth Galbraith ABD'de devlet sefaleti ile yan yana olan özel zenginliğe dikkat çekmişti. Özel kapitalizm konusunda son derece ters giden bir şey olduğu ve kamu sektörünün özel sektör aleyhine çarpıcı şekilde gelişmesi gerektiği hükmüne varmıştı. Kırk yıl süren böyle bir gelişme sonrasında devlet sefaleti sonsuz derecede daha kötü durumdadır ve hepimizin bildiği gibi özel zenginlik iyi durumdadır. Açıktır ki Galbraith'in tanısı ve tedavisi 180 derece yanlıştı: problem devlet sektörünün kendisidir ve çözüm de onu özelleştirmektir (üretimi önleyen kısımları ise ortadan kaldırmaktır).

Fakat bu arada ne yapmak gerekir?

İki olası teori söz konusudur. Şimdi mahkemelerimizde ve solcu liberallerimiz arasında hâkim olmaya başlayan ve bazı özgürlükçülerce benimsenen birinci teoriye göre herhangi bir faaliyet kamusal olduğu müddetçe sefaletin en üst düzeyde olacağıdır. Net olmayan bir sebepten dolayı kamusal faaliyetler yetersiz olarak ve bir işletmeye hiçbir şekilde benzemeyen bir tarzda, (bu herkesin imkânlar için "eşit erişime" sâhip olması şeklinde kabûl edilmemiş bir "hak" adına) tüketicilere hizmeti azaltan bir tarzda yürütülmektedirler. Liberaller ve sosyalistler arasında *laissez-faire* kapitalizmi "orman kanunu" olarak eleştirilmektedir. Fakat bu "eşit erişim" görüşü orman kanununu hükümetin faaliyet gösterdiği her alana kasıtlı şekilde getirmekte ve böylece faaliyetin bizzat kendisine zarar vermektedir.

Örneğin, devlet okullarının sâhibi olan hükümet herhangi bir özel okulun sâhip olduğu, uslanmaz öğrencileri okuldan atma, sınıfta düzeni sürdürme veya ebeveynlerin öğretilmesini istedikleri şeyi öğretme hakkına sâhip değildir. Herhangi bir özel cadde veya mahâlle sâhibinin aksine hükümet, serserileri caddede yaşamaktan ve onu kirletmekten, mâsum vatandaşları tâciz ve tehdit etmekten men etme hakkına sâhip değildir. Tam tersine serseriler, gerçekten özel bir cadde, alışveriş merkezi veya iş merkezinde sâhip olamayacakları "konuşma" özgürlüğü ve çok daha geniş bir terim olan "ifade" özgürlüğü hakkına sâhiptir.

Benzer şekilde son zamanlarda New Jersey'de görülen bir davada, mahkeme devlet kütüphanelerinin kütüphanede yaşayan ve açık bir şekilde kütüphaneyi öğrenim amaçları için kullanmayan, pis kokuları ve ahlâksız davranışları ile mâsum vatandaşların oradan kaçmasına yol açan serserileri dışarı atma hakkına sâhip olmadığı kararı vermiştir.

Son olarak, bir zamanlar yüksek akademik standartlara sâhip iyi bir kurum olan New York'daki City Üniversitesi, aslında New York'da yaşayan her moronun üniversite eğitimine hak sâhibi olduğu bir "açık giriş" politikasıyla içi boşalmış bir hâle indirgenmiştir.

Amerika Medenî Özgürlükler Birliği'nin (ACLU) ve solcu liberalizmin bu politikayı istekli şekilde teşvik etmesi anlaşılabilir: onların amacı tüm toplumu devlet sektöründe ve kamusal amaçla ellerinin değebileceğini anladıkları her türlü özel sektör alanında zaten gerçekleştirmiş oldukları bir tür miskinlik ormanına dönüştürmektir. Fakat bazı özgürlükçüler bu "hakları" neden aynı coşkuyla destekliyor?

Bu ideolojinin özgürlükçüler tarafından benimsenmesini açıklayan görünürde iki sebep var. Ya onlar ormanı solcu-liberallerle aynı coşkuyla kucaklıyorlar ki bu durum onları basitçe bir diğer solcu versiyonu yapar; ya da onlar ne kadar kötü o kadar iyi şeklindeki eski atasözüne inanıyorlar ve insanları hızlı bir özelleştirme şokuna sokmak için hükümet faaliyetlerini kasıtlı olarak olabildiğince korkunç hâle getirmeye çalışıyorlar. Eğer durum ikincisi ise sâdece, bu stratejinin hem son derece ahlâksız olduğunu ve hem de başarılı olmayacağını söyleyebilirim.

Bu strateji görünür sebeplerden dolayı son derece ahlâksızdır ve bunu anlamak için hiçbir karmaşık etik teorisi gerekmez. Amerikan halkı yeterince uzun süredir devletçilikten sıkıntı çekmektedir ve özgürlükçülerin bu ateşe daha fazla odun atmasına gerek yoktur. Bu muhtemelen başarısız olacaktır, çünkü bu gibi sonuçlar çok belirsizdir ve hesaba katılamayacak şekilde uzaktadırlar. Ayrıca onların da anladığı gibi halk tüm bu süreçte özgürlükçülerin aslında çözümün değil problemin bir parçası olduğunu fark edecektir.

Bu nedenle, belki de teoride uzun vâdede haklı olma ihtimâlleri olan özgürlükçüler bu şekilde sağduyudan uzaklaşmakta ve gerçek halkın (örneğin caddelerde yürüyen, kütüphaneleri kullanan ve çocuklarını devlet okullarına gönderen insanların) endişeleri ile bağlarını öylesine koparmaktadırlar ki, maalesef sonuçta hem şahsen kendilerini (bu büyük bir kayıp değildir) ve hem de özgürlükçü teorinin kendisini çürütmektedirler.

Öyleyse, bütçeyi azaltma ve sonuçta da özelleştirmeye gitme konusunda hükümet faaliyetlerinin nasıl yürütüleceği hakkındaki ikinci ve çok daha tercih edilir olan teori nedir? Basitçe faaliyeti, tasarlanan amaç için (bir okul olarak, bir cadde olarak, bir kütüphane olarak, vs.) mümkün olduğunca bir işletme tarzında ve etkin şekilde gerçekleştirmek. Bu faaliyetler asla özel şekilde işletildiklerinde olduğu kadar iyi durumda olmayacaklardır. Fakat bu arada gerçek dünyada yaşayan büyük çoğunluğumuz hayatlarımızı daha katlanılır ve tatmin edici hâle getirmiş olacağız.

41

Nüfus "Kontrolü"

Kasım 1994

Çoğu kişi Birleşmiş Milletler'e, onun sonsuz faaliyetlerine ve konferanslarına haklı şekilde ilgi duymamakta, bu faaliyetleri vergiden muaf bürokratlar, danışmanlar, uzmanlar sürüsünü artırma olarak görmektedir.

Bunların tümü doğrudur. Fakat BM faaliyetlerinin zararını küçümsemenin bir tehlikesi vardır. Çünkü tüm bu sıkıcı saçmalığın altında, hiç kimseye hesap vermeyen, kimliği bilinmeyen ve küstah bürokratlar tarafından kullanılan uluslararası hükümet despotluğuna doğru bir ilerleyiş vardır. Bu insanların güce doğru olan Fabian kolektivist gidişi durmaksızın devam etmektedir.

Bunun en son ifadesi tabiî ki yakınlarda yapılmış olan Nüfus Konferansı'dır ve gelecek yıl yapılacak olan eşit derecede genel bir başlık taşıyan "Kadın Konferansı'dır." Bu yılın konferansı için BM tarafından yapılan televizyon propagandası gelecek yılınkini de kapsamakta ve onlarca yıldır herhangi bir kişi tarafından yapılan en aptal derecede gerçek ifadelerden biri hâlinde verilmektedir: "Kadınlar için yaşam standardını yükseltmek herkes için yaşam standardını yükseltecektir." Bu cümledeki "kadınlar" yerine "erkekler" koyun ve bu ifadenin saçmalığını anlayın.

Nüfus Konferansı'nın altında yatan ana problem ve yanılgı kürtaj konusundaki hengâmede kaybolmuştur. Bu süreçte pek az insan konferansın temel fikrini, yani dünyanın her tarafında veya en azından az gelişmiş ülkelerde yoksulluğun asıl sebebinin aşırı nüfus olduğu şeklindeki yaygın önermeyi sorgulamaktadır.

Öyleyse çözüm gizleyici şekilde isimlendirilen "nüfus kontrolü"dür. Yani aslında var olan insanların sayısı üzerine veya bu sayının artması üzerine olan kısıtlamaları teşvik etmek veya dayatmak için hükümet gücünün kullanılmasıdır. Tabiî ki mantıksal olarak insan karşıtı fanatikler ("nüfus" bir insanlar yığınından başka nedir ki?) hükümet plânlayıcıları tarafından şu anda, özellikle de aşırı nüfuslu olduğu iddia edilen gelişmekte olan dünyada (ya da eski ifade ile Üçüncü Dünya'da) yaşayan çok sayıda insanın katledilmesini savunmaları gerekir. Fakat görünüşte onları bir şey alıkoyuyor; belki de ardından gelebilecek olan "ırkçılık" suçlaması. Öyleyse onların ilgileri gelecekteki doğumları kısıtlama üzerinedir.

Sıfır Nüfus Hareketi (SNH) ile zirveye ulaşan anti-nüfusçu duyguların mutlu günlerinde, ABD de dâhil her yerde nüfus artışını sona erdirme yönünde bir çağrı vardı. Basit genellemeye dayalı modeller gelecekte oldukça yakın bir tarihte nüfus artışının dünyada ayakta durmaya bile izin vermeyecek bir noktaya geleceği konusunda uyarıda bulunuyordu.

Gerçekten de ABD'deki SNH histerisi 1970'lerin başında zirveye ulaşmış, 1970 nüfus sayımı sonuçları yayınlandığında ise hezimete uğramıştı. Sonuçlar SNH'cilerin gerçekte amaçlarını başarmış olduğunu ve nüfus artışının aşağıya doğru hareketlendiğini gösteriyordu.

Oldukça ilginçtir, sâdece kısa bir an sonra aynı insanlar düşük bir nüfus artış hızının yaşlanan bir popülâsyon anlamına geleceğinden şikâyet etmeye başlamıştı. Artan sayıda yaşlıları kim veya ne destekleyecekti? Tam da bu anda yaşlılar için erken ve "onurlu" ölümün zevki söylemleri sol-liberalizm doktrinlerde ortaya çıkmaya başladı.

SNH'cilerin standart çağrısı kadın başına zorunlu iki bebek sınırıydı, daha sonrasında bu kuralı ihlâl edenler için hükümetçe mecbur bırakılan bir kısırlaştırma veya kürtaj uygulanacaktı. (Alışıldığı üzere Çinli komünistler SNH'cileri bir birim geçtiler ve 1970'lerde kadın başına yaşam boyu *bir* bebek zorunlu sınırı koydular.)

Totaliterciliği hafiften ılımlılaştıran bir "serbest piyasa ... uzmanı" etkinliğine kaba bir örnek anti-nüfus fanatiği ve seçkin iktisatçı müteveffa Kenneth E. Boulding'dir. Boulding tipik bir iktisatçı "reformu" önerdi. Her kadını iki çocuk doğurduktan sonra kısırlaştırılmaya zorlamak yerine, hükümet her kadına (doğduğu anda? doğum yapacak yaşta?) iki bebek hakkı versin. Bu kadın iki bebek doğursun

veya ilk doğumundan sonra bir hakkını başkasına devretsin veya eğer isterse "serbest" piyasada üçüncü doğumu yapma hakkını sâdece bir çocuk yapmak isteyen veya hiç yapmak istemeyen bir başka kadından *satın alabilsin.* Çok hoş değil mi? Orijinal SNH Plânı ile başlarsak ve Boulding Plânı'na geçersek herkes daha iyi durumda olmaz mı ve böylece "Pareto üstünlüğünün şartları bu şekilde sağlanmaz mı?

Nüfus kontrolcüleri ileri ülkeler için fikirlerinden vazgeçmiş durumda olsalar da Üçüncü Dünya için nüfus kontrolünde hâlâ büyük oynuyorlar. Doğrudur, eğer bu ülkelere bakarsanız açlık çeken ve ekonomik açıdan kötü durumda olan bir sürü insan görürüsünüz. Fakat nüfusun büyüklüğü ile olan bu korelâsyonu sebep olarak yorumlamak temel bir yanılgıdır.

Aslında popülâsyon genel olarak yaşam standartlarındaki hareketi *izler*; onlara yol açmaz. İşgücü talebi ve yaşam standartları yükseldikçe nüfus artar ve standartlar azaldıkça artış azalır. Artan nüfus zenginlik ve ekonomik gelişmenin genel bir işaretidir ve onunla birlikte ilerler. Örneğin Hong Kong dünyanın en yoğun nüfuslarından birine sâhiptir, ancak yaşam standardı Asya'nın geri kalanından, örneğin Çin'in seyrek nüfuslu Sinkiang eyaletinden çok daha yüksektir.

İngiltere, Hollanda ve Batı Avrupa genellikle çok yoğun bir nüfusa sâhiptir, fakat çok yüksek bir yaşam standardına sâhiptirler. Öte yandan Afrika çoğu insanın farkına varamadığı şekilde çok seyrek nüfusludur. Sermâye yatırımı seviyesi çok düşük olduğu için pek çok insanın varlığını destekleyemeyeceğine şüphe yoktur. Eleştiriler yoğun nüfuslu olarak Ruanda ve Brundi'ye işaret etmektedir, fakat bunlar Afrika'da istisnadırlar. İmparatorluğunun zirvesinde Roma şehri çok büyük bir nüfusa sâhipti. Fakat çöküşü esnasında nüfusu büyük ölçüde azaldı. Nüfusunun azalması Roma için iyi olmadı. Aksine, Roma'nın bitişinin bir işaretiydi.

Dünya (özellikle de Üçüncü Dünya) çok fazla insandan dolayı veya aşırı nüfustan dolayı sıkıntı yaşamamaktadır.(Gerçekte henüz mutlak olarak değilse de dünyadaki nüfus artış hızı *şimdiden* gerilemektedir.) Üçüncü Dünya özel mülkiyet haklarının bulunmayışından, hükümetçe dayatılan üretim kontrollerinden ve özel yatırımı mahveden hükümet dış yardımları almasından dolayı ekonomik gelişme olmayışından sıkıntı çekmektedir. Sonuçta çok küçük üretken tasarruf, yatırım, girişim ve piyasa fırsatı vardır. Onların mutlak ihtiyaç duydukları şey nüfus veya başka şeyler konusundaki daha fazla BM kontrolleri değil, onları kendi başlarına bırakmaları gereken ulusal ve uluslararası hükümetlerdir. Nüfus kendi başına dengelenecektir. Fakat tabiî ki ekonomik özgürlük ne BM ve ne de diğer herhangi bir bürokratik oluşumun onlara getireceği bir şeydir.

42

Silâh Kontrolünün Ekonomisi

Mart 1994

Başkan Clinton'ın Eski bir "vergi al harca" (sosyalist olarak okuyun) Demokratı mı yoksa Yani bir "merkezci" Demokrat mı olduğu konusundaki tartışma hâlâ devam ediyor. Merkezci bir Yeni Demokrat'ın ne anlama gelmesi gerektiği belirsizdir, fakat Yeni Demokrat'ın bu güne kadar dikkat çeken iki örneği Eskiden ayırt edilir görünmektedir.

İlk öneri Clinton'ın kolektivist "ulusal hizmet" programıdır. Bu programda vergi mükellefleri seçilmiş gençlerin üniversite eğitimlerini sağlamaktadır. Karşılığında gençler, ahlâken bir şekilde özel sektördeki, tüketicilere faydası olan ödemeli üretken işlere üstün tutulan faydasız hükümet veya toplum işlerinde gönüllü olacaklardır.

Bay Clinton'ın "yeniliğinin" en son ve en önemli olması gereken kanıtı onun suçla mücadeleye verdiği vurgudur. Fakat görünüşe göre, onun suçu kontrolü gerçek problemden, yani suçlulardan başka her şeyle savaşmayı içeriyor. Bunun yerine *sembolik* şiddeti (oyuncak silâhları, "şiddet içeren" bilgisayar oyunları, televizyon çizgi filmlerini ve diğer programları) ve suçlular tarafından veya mâsum insanlar tarafından kendilerini savunma amacıyla kullanılan silâhları yasaklama veya ciddî şekilde kısıtlama eğilimleri söz konusudur.

Bu güne kadar yeni yasaklamacı eğilimin gözde hedefi silâhlardır. Bundan sonra bıçaklar, taşlar, sopalar ve çubuklara karşı bir kampanya bekleyebilir miyiz?

Clinton yönetiminden gelen en son silâh kontrol önerileri ekonomi alanında hükümet müdahalesi konusu için farkında olmadan da olsa yapıcı bir ders içeriyor. Bu yıla kadar eğer federal olarak lisanslı bir silâh satıcısı olmak isterseniz sâdece yılda 10 dolar ödüyordunuz. Fakat "Brady Yasa Tasarısı" federal lisans ücretini yılda 66 *dolara* (bir defada %500 artış) çıkarmıştır. Bu ücreti yılda 600 dolara (on kat daha yükseğe) çıkarmak isteyen Hazine Sekreteri Lloyd Bentsen'e göre bu bile yeterli değildir.

Lisans ücretlerindeki bu çarpıcı artışın ilginç bir yönü, Bentsen'in bu ücretleri gerçekte perakende silâh sanayinin kartelleştirme mekanizması olarak kullanmayı ilân etmesi ve hoş karşılamasıdır. Buna göre yılın zırvası olan açıklamasında Bent-

sen ülkede 284,000 silâh satıcısı olduğundan, yani McDonald's lokantalarının 31 katı silâh satıcısı olduğundan şikâyet etmektedir."

Ee ne olmuş? Bu aptalca karşılaştırmanın anlamı nedir? Neden tüm restoranların toplam sayısı ile karşılaştırmıyoruz? Ya da tüm perakende satış mağazalarının? Dahası, en uygun silâh satış mağazası sayısını veya McDonald's'ların, ayakkabı mağazalarının, diğer perakende satış mağazalarının vs. sayısının ne olması gerektiğini kim belirleyecek? Bir serbest piyasa ekonomisinde bu gibi kararları tüketiciler verir. Bentsen veya bir başka hükümet görevlisi kim oluyor da bize herhangi bir işletmeden kaç tane olması gerektiğini söylüyor? Bu tercihlerini hangi olası dayanağa göre yapıyorlar?

Bentsen devam ediyor ve bu kadar fazla silâh satış mağazası olmasının sebebinin lisansın ucuz olması olduğunu söylüyor. Buna şüphe yok. Her perakende satıcıdan lisans için yılda 10 milyon dolar istersek, Amerikan tüketicilerini her türlü perakende satıştan mahrum bırakabiliriz.

Mutlu bir şekilde, Bentsen'in önerisi ile yılda 600 dolara çıkan müthiş bir artışın mevcut silâh satıcılarının lisansını yenilemek istemeyen %70-80'ini ortadan kaldıracağı tahmin ediliyor. Federal Lisanslı Ateşli Silâh Satıcıları Ulusal Birliği silâh satıcılarının artan lisans ücretleri konusunda ikiye bölündüğünü bildiriyor: artışla devam edebilecek olan büyük satıcılar küçük rekabetçilerin piyasadan çekilecek olması nedeniyle bu artışı destekliyor. Piyasadan çekilecek olan küçük satıcılar ise tabiî ki bu plâna karşı çıkıyor.

Gerçekten de Bentsen Plânı perakende dükkânlarından satış yapacak olan büyük satıcıları açık şekilde "doğru" veya "meşru" satıcılar olarak adlandırırken evlerinden veya arabalarından silâh satacak olan küçük satıcıları ise bir şekilde gayri meşru olarak ve piyasadan çekilmesi gerekenler olarak adlandırmaktadır.

Lisans ücreti artışına ilâve olarak, hazine daha başarılı bulduğu New York şehrindeki pilot programı yaymak istiyor. Burada Şehir polisi ve Hazine Bakanlığı'nın Alkol, Tütün ve Ateşli Silâhlar Bürosu'ndan (BATF) eşkıya görevliler federal silâh izni için başvuran herkesi "ziyaret ediyor," kanunu açıklıyor ve akıllarında ne tip bir satış faaliyeti bulunduğunu soruyor. Bu gözdağı verici "ziyaretler" normaldeki %90 onay yerine, başvuruların %90'ının geri çekilmesine veya reddedilmesine yol açmıştır.

Bu plândan ve onun lehine ileri sürülen savlardan öğrenilecek birkaç ders bulunuyor.

İlk olarak bir lisans "ücreti" bir vergi için üstü örtülü bir sözcüktür, saf ve basit.

İkincisi, artan vergiler arzı caydırır ve firmaların piyasadan çekilmesine yol açar. Tabiî ki bunun dile getirilmeyen doğal sonucu daha düşük arzın fiyatları yükselteceği ve tüketicilerin satın almasını caydıracağıdır.

Üçüncüsü, vergilendirilen işletmeler artan işletme vergilerine, genelde ileri sürüldüğü gibi dâima karşı çıkmaz. Aksine büyük firmalar (özellikle de daha düşük genel mâliyetlere sâhip küçük firmalar tarafından rekabette geri bırakılanlar) tüm endüstri üzerine getirilen daha yüksek sâbit mâliyetlerden faydalanacaklardır, çünkü küçük firmalar bu mâliyetleri ödeyemeyecekler ve faaliyetten çekileceklerdir.

Dördüncüsü, burada vergilendirme ve hükümet düzenlemesi arkasındaki büyük gücün bir örneğini, sanayide kartel oluşumu için özellikle büyük firmaların bu gibi bir müdahalesini görüyoruz. Onlar arzı ve arz edenlerin sayısını azaltmak ve böylece fiyatları ve kârları yükseltmek istiyorlar.

Silâh kontrol mücadelesinde bu önlem liberal silâh-karşıtı ideologlar ve büyük silâh satıcıları koalisyonu tarafından destekleniyor. Bu durum sosyal devletin devam eden genişlemesinin asıl sebebinin mükemmel bir örneğini, yani liberal ideologlar ve büyük işletme sektörleri arasındaki ittifakı ortaya koymaktadır.

Lisan ücretlerinin artışı için en saçma sav Bentsen tarafından ve özellikle de New Jersey Demokrat Senatörü Bill Bradley tarafından ileri sürülmüştür. Bradley bazı Washington düşünce kuruluşları tarafından açıklanamaz şekilde bir serbest piyasa savunucusu olarak gösterilmiştir. Onlar hükümetin geçen yıl 28 milyon dolara ulaşan lisans verme mâliyetlerini karşılamak için bu artışın gerektiğini söylemişlerdir. Oysa lisans ücretleri sâdece 3,5 milyon dolar tutmuştur. Tabiî ki Bentsen-Bradley'in çok da önemsediği vergi mükellefleri için para tasarruf etmenin çok daha iyi bir yolu vardır: silâh satıcıları için lisans uygulamasını toptan kaldırın.

43

Okul Destekleri
Ters Giden Neydi?

Ocak 1994

KALİFORNİYA'NIN 174 NUMARALI KANUN TEKLİFİ BUGÜNE KADARKİ EN iddialı okul destek programı idi. Tecrübeli bir kampanya yöneticisi önderliğinde, önceden iyi plânlanmış ve muhafazakârlar ve özgürlükçülerin

ülke çapında bir propagandasıyla desteklenmiş, devlet okulu sisteminin çok kötü şekilde başarısız olduğunun yaygın şekilde kabûl edildiği bir eyalette denenmişti. Ancak 2 Kasım oylamasında 174 Numaralı Öneri seçmenler tarafından haklandı, eyaletin her bölümünde kaybetti ve %70'e 30 oranında yenilgiye uğradı.

Ters giden neydi? Öneriyi savunanlar öğretmen sendikaları tarafından desteklenen muhalefetin aşırı para avantajından bahsediyorlar. Fakat devlet okulu öğretmeni muhalefeti kaçınılmazdı ve önceden hesaba katılmıştı. Ayrıca, Kaliforniya'da gayri-menkûl vergilerini indiren 1978 tarihli 13 Numaralı Öneri için tüm Müesses Nizam tarafından okul destek programından çok daha fazla harcama yapılmıştı: sendikalar yanında büyük işletmeler de desteklemiş, ancak 2'ye karşı 1 oranı ile kaybetmişti. Tam tersine, para eksikliği bu durumda sâdece sandıklardaki destek eksikliğini yansıtmıştı.

Cinsiyet Ayrımcılığını Anayasa'ya Aykırı yapan anayasa değişikliği önerisi ERA aracılığıyla baskı uygulayan feminist güçler gibi okul destekleri savunucuları da sert bir mâğlubiyet almışlar ve bunu tekrar, tekrar deneyeceklerini bildirmişlerdir. Fakat karşı çıkmalarına rağmen feministler önerilerinin kaybettiğini fark ettiklerinde birdenbire, ellerindeki bombayı atarmışçasına onu terk etmişlerdir. Belki de okul destek programı güçleri de benzer şekilde realiteyle karşı karşıya gelecek ve tüm plânı yeniden değerlendirecektir. Umulur ki seçmeni baypas etmez ve plânlarını yürütme veya yargı gücü yoluyla dayatmaya çalışmazlar. Çünkü büyük problem okul desteğinin kendisiydi.

Okul desteği güçleri devlet okulu sisteminde bir şeyin çok yanlış olduğunu fark etmeyle başladı. Devlet okulları ile ilgili bir problem her hükümet faaliyetinin doğasında bulunan bir şeydir: bu sistem serbest piyasa ile değil baskıyla desteklenmektedir ve bu nedenle büyük ölçüde başarısızdır. Serbest bir piyasadaki başarısızlık kâr-zarar testinden geçememeye yol açacak ve devre dışı kalmaları mecbur bırakır, oysa hükümet programının başarısızlığı sâdece israfın hızlanmasına yol açar. Vergi sistemi ve çıkarı olanlar tarafından yapılan lobicilik sistemin kontrolsüz büyümesine veya daha ziyâde sivil toplumda bir hastalık gibi yayılmasına yol açar.

Su veya taşımacılık gibi diğer devlet fonksiyonlarının aksine devlet okulları ile ilgili bir diğer çok önemli problem okulların gençleri eğitme hayatî görevini yürütmesidir. Hükümet okul sistemi, devletçilik lehine taraf tutmak ve devlet mekanizmasına ve moda olan siyasî amaçlara itaati aşılamak zorundadır.

Okul destek programını tasarlayan muhafazakârlar ve özgürlükçüler devlet okulu sisteminin bu önemli kusurlarına dikkat çekerek işe başladılar. Fakat çabucak düzeltmeyi isterken bazı eşit derecede önemli problemleri küçümsediler.

Çünkü devlet okulu sisteminin iki büyük kusuru daha vardır: birincisi bu sistem bir sosyal yardım programı oluşturmaktadır. Bu program yoluyla vergi mükellefleri başka insanların çocuklarını, özellikle de fakirlerin çocuklarını desteklemeye ve eğitmeye mecbur bırakılmaktadır. İkincisi sistemin özünde yatan ideal baskıcı eşitlikçi "demokrasidir". Bu idealle orta sınıf çocukları, bazıları eğitilemez olan ve hatta suçlular olan fakir çocukları ile yan yana oturmaya zorlanmaktadırlar.

Üçüncüsü doğal sonuç olarak tüm devlet okulları gereksiz olsa da ve alternatifleri bulunsa da, özellikle bazıları diğerlerinden önemli ölçüde daha kötü durumdadır. Özellikle yöre kentlerdeki pek çok devlet okulu öğrencileri bakımından yeterince homojen ve güçlü olup bölgedeki ebeveynleri yeterince tatmin edecek şekilde ebeveyn kontrolü altındadır.

Bir okul destek programı savunucusu olan John J. Miller'ın *Wall Street Journal*'da yazdığı gibi: "Çoğu yöre kentliler (Cumhuriyetçi Parti'nin seçmeni olan insanlar) çocuklarının okul sisteminden memnundurlar. Çocukları zaten iyi notlar alıyorlar ... ve iyi üniversitelere gidiyorlar. Dahası yöre kent zenginliği nerede yaşayacaklarını tercih etmede onlara bir özgürlük sunuyor ve böyle en azından okul seçimi konusunda bir tercihe sâhip oluyorlar.... Bu ebeveynlerin istediği son şey bir eğitim devrimidir."

Bu durum eğitimci veya diğer türlü tüm devrimcilerin, sosyal kabuğu yırtmadan önce tüm problemleri ve sonuçları düşünmesini gerektiriyor. Okul desteği devrimcileri okul sisteminin yol açtığı problemleri düzeltme yerine onları son derece kötü hâle getirecektir.

Okul desteği programı sosyal yardım sistemini büyük ölçüde yaygınlaştıracak ve böylece vergi mükellefleri fakirlerin devlet okullarına gitmesi yanında özel okullara gitmesinin parasını da ödeyecektir. Çocukları olmayan kişiler veya çocuklarına evde öğrenim gördüren aileler hem devlet ve hem de özel okullar için vergi ödemek zorunda kalacaktır. Desteklemeyi dâima kontrollerin izlemesi kritik prensibine göre, okul destek programı hükümetin baskınlığının devlet okullarından şu an için az ya da çok bağımsız olan özel okullara da yayılmasını sağlayacaktır.

Özellikle yöre kentler bakımından okul destek programı, getto çocuklarının yöre kent okullarına yamanmasını sağlayan yeni bir tür eşitlikçi, zorunlu taşımalı eğitime mâruz bırakma yoluyla oldukça iyi durumdaki mevcut yöre kent okullarını mahvedecekti. Hiç de hoş karşılanmayan bir "eğitim devrimi."

Dahası, ebeveyn "tercihine" saçma şekilde odaklanan okul desteği devrimcileri onlara daha fazla vergi mükellefi parası vermekle fakir ebeveynlerin "tercihlerini" genişletmenin aynı zamanda yöre kent ebeveynleri ve özel okul ebeveynlerinin ço-

cuklarına *kendi* istedikleri türden bir eğitim verme "tercihlerini" *sınırlamış* olduklarını unutuyorlar. Burada odaklanma soyut "tercih üzerine" değil fakat kazanılmış para üzerine olmalıdır. Siz ya da aileniz ne kadar çok para kazanırsanız, bu parayı nasıl harcayacağınız konusunda o kadar fazla "tercihe" sâhip olmanız gerekir.

Dahası özellikle bazı mallar ve hizmetler bakımından "destek kuponları"na ihtiyaç yoktur: eğitim kuponları, gıda kuponları, iskân kuponları, televizyon kuponları veya ne isterseniz. Açık arayla en iyi kupon ve ihtiyaç duyulan tek kupon onurunuzla kazandığınız paradır ve onu (sırf vergi ödeyenler de olsalar) başkalarından almayın.

Muhafazakârlar ve özgürlükçüler nasıl oldu da bu tuzağa düştüler. "Siyasî gerçekçilik" adına sâdece özgürlük ve özel mülkiyet prensiplerini terk etmediler, fakat aynı zamanda kaybetmesi kesin olan bir amaca gayretlerini ve kaynaklarını nasıl harcadılar? Gözlerini özel mülkiyet haklarının çok önemli olduğu gerçeğinden tamamen uzaklaştırarak. Bunun yerine fakirlere yardım etmek ve eşitçiliği dayatmak gibi görünüşte "gerçekçi" amaçlar peşinde koştular. Okul destek önerisi kötü şekilde kaybetti, çünkü insanlar kendi mahâllelerini devlet tahribine karşı korumak istediler. Okul desteğinin savunucuları kesinlikle hak ettiklerini aldılar.

Eğer okul desteği taraftarları sosyal devlete ve eşitlikçiliğe çaresiz şekilde bağlı değillerse, "pozitif" ve gerçekçi olan bir yolu nasıl izler ve aynı anda da kendi dile getirdikleri özgürlük ve özel mülkiyet haklarına nasıl bağlı kalabilirler? Onlar şunları yapabilir: 1) özel okullardaki düzenlemeleri kaldırabilirler, 2) şişkin devlet okulu bütçelerinde kesinti yapabilirler, 3) devlet okullarının ilgili mahâlle ebeveynleri ve vergi mükellefleri tarafından gerçekleştirilecek olan tamamen yerel kontrolünü sağlayabilirler ve 4) vergileri azaltabilirler, böylece insanlar devlet okullarını tercih etmezler.

Her bölgenin okulları üzerindeki kararı kendisinin vermesine izin verelim ve eyalet ve devlet hükümetlerini tamamen devre dışı bırakalım. Fakat bu aynı zamanda okul destek politikası çok-bilmişlerinin de (çoğu D.C'de, New York'da ve Los Angeles'da yaşamaktadır) devre dışı kalmasını ve enerjilerini önemli ölçüde kendi arka bahçelerindeki berbat durumda olan devlet okullarının düzeltilmesine harcamalarını sağlayacaktır.

44

Viski İsyanı
Zamanımız için Bir Model mi?

Eylül 1994

Son yıllarda Amerikalılar ulusal sembollerine, tâtillerine ve yıldönümlerine karşı sistemli bir saldırı ile karşı karşıyadırlar. Washington'ın doğum günü unutulmakta ve Kristof Kolomb kötü bir Avrupalı-Beyaz erkek olarak karalanmakta, yeni ve gizli yıldönümü kutlamaları bize yutturulmaktadır. "Zulme uğramış grupları" temsil eden yeni kahramanlar imâl edilmiştir ve bizi coşturmak için önümüzde geçit töreni yapmaktadırlar.

Ancak geçmişimizle ilgili önemli ve gizli kalmış gerçekleri açığa çıkarma gayretinde bir yanlışlık bulunmuyor. Özellikle hâlâ ve gittikçe daha fazla karalanan bir yaygın mazlum grubu var: şanssız Amerikan vergi mükellefleri.

Bu yıl önemli bir Amerikan olayının iki yüzüncü yıldönümü: nefret edilen bir vergiyi ödemek istemeyen Amerikalı vergi mükelleflerinin isyanı: viski üzerine tüketim vergisi. Viski İsyanı'nı tarihçiler uzun süredir bilmektedirler fakat son zamanlardaki çalışmalar onun gerçek doğasının ve öneminin dost ve düşmanlar tarafından benzer şekilde çarpıtıldığını göstermektedir.

Resmî Görüşe göre Batı Pennsylvanialılar bu vergiyi ödemedi. Batı Pennsylvania'daki protestolar, gösteriler ve bazı vergi tahsildarlarının tartaklanması sonucu Başkan Washington 13.000 kişilik bir orduyu 1794 yazı ve sonbaharında ayaklanmayı bastırmak için bölgeye çağırdı. Federal vergi dayatma otoritesine karşı bir yerel fakat önemli meydan okuma oluştu ve sonunda mâğlubiyete uğradı. Federal kanun ve düzenin güçleri güvendeydi.

Bu Resmî Görüşün son derece yanlış olduğu anlaşıldı. İlk olarak, Amerikalıların "iç vergilendirme" (gümrük vergileri gibi "dış vergilendirmenin" zıttı) olarak adlandırılan şeye karşı olan derin nefretini anlamalıyız. İç vergiler nefret edilen vergi tahsildarlarının sizin mülkünüzde, karşınıza geçip kayıtlarınızı, hayatınızı araştırıp incelemesi ve yağmalaması, tahrip etmesi demektir.

İngilizler tarafından getirilen vergilerin içinde en nefret edileni tüm belge ve işlemler üzerindeki 1765 tarihli Damga Vergisi'dir. Eğer İngilizler bu nefret edilen vergiyi sürdürmüş olsalardı Amerikan Devrimi 10 yıl önce meydana gelecekti ve sonunda aldığından çok daha fazla bir destek alacaktı.

Dahası Amerikalılar tüketim vergisine olan nefreti İngiliz muhalefetinden miras almışlardı. İki yüzyıl boyunca İngiltere'deki tüketim vergileri (özellikle de meyve şarabı üzerine olan vergi) "özgürlük, mülkiyet, vergiye hayır!" sloganlarının atıldığı ayaklanmalara ve gösterilere yol açmıştır. Sıradan Amerikalı için federal hükümetin tüketim vergilerini getirme konusunda kaba kuvvete başvurması İngiliz Kraliyet vergi dayatmalarından çok da farklı görünmemişti.

Viski İsyanı konusundaki Resmî Görüşte bulunan asıl çarpıtma isyanın güya Batı Pennsylvania'nın dört bölgesine sınırlı olmasıydı. Yakın zamanlarda yapılan araştırmalardan anlıyoruz ki Amerikan "taşrasında," yani Maryland, Virginia, Kuzey ve Güney Carolina, Georgia ve tüm Kentucky eyaletinde hiç kimse viskiye hiçbir vergi ödememiştir.

Başkan Washington ve Bakan Hamilton Batı Pennsylvania konusunda bir yaygara koparmak istemişlerdi, çünkü o bölgede vergi toplamaya istekli olan bir zengin görevliler kadrosu vardı. Böyle bir kadro Amerikan öncü eyaletlerinin diğer bölgelerinde bulunmuyordu bile. Kentucky'de ve taşranın geri kalanında vergi tahsildarlarına karşı hiçbir karmaşa veya şiddet söz konusu değildi, çünkü hiç kimse bir vergi tahsildarı olmak istemiyordu.

Viski vergisinden taşrada özellikle nefret edildi çünkü viski üretimi ve damıtılması yaygındı; viski sâdece pek çok çiftçi için bir ev yapımı ürün değildi, aynı zamanda sık sık para olarak, alışverişlerde bir araç olarak da kullanılıyordu. Dahası Hamilton'ın programı uygulandığında vergi yükü daha çok küçük viski üreticileri üzerine biniyordu. Bunun bir sonucu olarak çok sayıda büyük viski üreticisi bu vergiyi çok sayıda küçük rekabetçiyi ortadan kaldırmanın bir yolu olduğu için destekledi.

O zamanlar Batı Pennsylvania sâdece buzdağının su üstündeki kısmıydı. Akılda tutulması gereken şey diğer tüm taşra bölgelerinde viski vergisinin *asla ödenmemiş olmasıydı.* Federal tüketim vergisine muhalefet Demokrat-Cumhuriyetçi Parti'nin ve 1800 yılındaki Jefferson "Devrimi'nin" ortaya çıkış sebeplerinden birisiydi. Gerçekten de başkan olarak Jefferson'ın birinci döneminin başarılarından birisi tüm Federal tüketim vergi programını kaldırmaktı. Kentucky'de gecikmiş viski borçları ancak verginin kaldırılacağının kesinleşmesinden sonra ödendi.

Viski vergisi isyanı yerel değildi ve hızla ortaya çıkmamıştı. Gerçek hikâyenin çok farklı olduğunu anlıyoruz. Tüm Amerikan taşrası şiddet içermeyen, sivil itaatsizlikle viski üzerindeki nefret edilen bir vergiyi ödemeyi reddetmişti. Vergisini ödemeyenler hakkında karar verecek hiçbir yerel jüri bulunamadı. Viski İsyanı aslında yaygındı ve başarılıydı, çünkü sonuçta hükümetin tüketim vergisini kaldırmasını sağlamıştı.

1812 Savaşı dönemi hâriç federal hükümet bir daha asla bir dâhilî tüketim vergisi getirmedi, ta ki Kuzey, Eyaletler Arası Savaş esnasında ülkeyi merkezî hâle getirerek Amerikan Anayasası'nı büyük ölçüde değiştirene kadar. Bu savaşın kötü sonuçlarından birisi likör ve tütün üzerine olan kalıcı federal "günah" vergisiydi. Tabiî ki bir tüketim vergisinden daha zâlimce bir iğrençlik ve tiranlık olan federal gelir vergisini saymazsak.

Önceki tarihçiler neden bu yaygın ve şiddet içermeyen isyanı bilmiyorlardı? Çünkü her iki taraf da gerçeklerin üstünü örtmek için "açık bir tezgâha" girişmişti. Açıkçası âsiler yasa dışı bir durumda olmaları konusuna çok dikkat çekilmesini istemiyorlardı.

Washington, Hamilton ve Kabine, isyanın boyutunu örttü, çünkü ne denli başarısız olduklarının ortaya çıkmasını istemiyorlardı. Eğer taşraya dayatmaya kalksalar veya orduyu gönderseler başarısız olacaklarını biliyorlardı. Kentucky ve belki de diğer alanlar o anda orada birlikten ayrılırdı. Her iki taraf da gerçeğin üstünü kapatmayı tercih etti ve tarihçiler yanıldı.

Öyleyse uygun şekilde ele alındığında Viski İsyanı federal vergilendirmenin değil özgürlük ve mülkiyetin bir zaferidir. Belki de bu ders, eski damga veya viski vergisini Cennet gibi göstermeye çalışan, rahatsızlık duyan ve haksızlığa uğramış hisseden sonraki kuşak Amerikan vergi mükelleflerine ilham olacakır.

Not: Viski İsyanı ile ilgilenenler Thomas P. Slaughter'in *The Whiskey Rebellion* (*Viski İsyanı*) (New York: Oxford University Press, 1986) ve Steven R. Boyd'un (Ed.) *The Whiskey Rebellion* (*Viski İsyanı*) (Westport, CT: Greenwood Press, 1985) adlı eserlerine başvurmalıdır. Profesör Slaughter Hamilton tüketim vergisinin Kongre'deki bazı muhaliflerinin, verginin gelir büroları isimleri altında ülkenin her tarafına dağılarak herkesin evini ve işini gözetleyen "bir açgözlüler sürüsünü ortaya çıkaracağı" suçlamasını getirdiğine dikkat çekmiştir. Kısa süre içinde muhalefet şöyle bir tahminde bulunmuştu: "tüketim vergisi olmadan bir gömleğin yıkanamayacağı bir zaman gelecek."

45

Eisnercı Manassas

Ağustos 1994

PEK ÇOK MUHAFAZAKÂR VE SERBEST PİYASACI KÂRLAR, SERBEST PİYASAlar ve "ruhsuz kapitalizm" arasında bunların doğasından kaynaklanan bir çekişme olduğuna, bir yanda para kazanma diğer tarafta ise geleneksel değerler, eski kültüre bağlılık ve tarihsel simgeler bulunduğuna inanırlar. Bir tarafta sâdece paraya kendini adamış kibirli burjuva, diğer tarafta ise bir geçmiş hissini muhafaza etmek isteyen insanlar.

Kapitalist büyüme ve gelişme ile eski kafalı muhafaza arasındaki en son ideolojik ve siyasî çarpışma, korkunç Eyaletler Arası Savaşı anılarında saklayanlar için kutsal meydan olan Manassas meydan muharebesi üzerine olan acı çatışmadır. Disney Şirketi, Manassas muharebe alanından sâdece beş mil mesafede yaklaşık 1200 hektarlık özel bir park inşa etmek istiyor.

Virginia yetkilileri ve "muhafazakâr" Cumhuriyetçi Vâli George Allen tarafından desteklenen Disney, yeni parkın Virginia'nın gelişmesine ve "yeni iş alanları oluşturmaya" yardım edeceğini, aynı zamanda milyonlarca turiste Tarih dersleri sağlayacağını açıkladı. Virginia aristokratları ve tarihçiler Amerikan mirasını korumak için bir araya geldi. Çevreciler ve Patrick Buchanan gibi antik-muhafazakârlar Disney Özel Parkı'nın karşısında durdular.

Bu durum sağ kanat sosyal demokratlar ve sol- özgürlükçülerin haklı olduğunu ve Buchanan gibi antik-muhafazakârların Ekonomik İlerlemenin tekerine çomak soktuğunu, muhafazakârların ve serbest piyasa iktisatçılarının birbiri ile uyuşmaz olduğunu göstermiyor mu?

Cevap Hayır'dır. Sâdece parasal kârı düşünen ruhsuz serbest piyasa iktisatçıları *vardır*, fakat Avusturya Ekolü serbest piyasacılar kesinlikle onlar arasında değildir. İktisadî "etkinlik" ve "iktisadî gelişme" kendi başlarına iyi olan şeyler değildir, kendi başlarına var olamazlar da. Önemli olan dâima şu iki sorudur: hangi değerlerin veya kimin değerlerinin gerçekleştirilmesinde "etkinlik"? Neyin "büyümesi"?

Manassas için Disney plânında ifade edilmesi gereken iki önemli nokta bulunuyor. İlk olarak, bu konu sonuç olarak hiçbir bakımdan serbest piyasa kapitalizmi veya serbest piyasa iktisadî gelişmesi konusu değildir.

Disney, araziyi satın almaya ve üzerinde yatırım yapmaya pek de istekli değildir. Aksine, Disney, eyaletin Disney Park için olan yollar ve diğer "altyapı" için ayrılmış olan vergi mükelleflerinin 163 milyon dolar parasını harcamak istemektedir. Bu nedenle öneri serbest piyasa gelişimini değil eyaletçe desteklenen gelişmeyi ilgilendirmektedir.

Öyleyse soru şudur: niçin Virginia vergi mükellefleri Disney Şirketi'ni 160 milyon dolar üzerinde bir parayla desteklesin? Burada karşı karşıya olduğumuz şey serbest piyasa gelişmesi değil, eyaletçe yönlendirilen gelişmedir, yani serbest piyasanın tersidir.

İkinci problem Virginia vergi mükelleflerinden parkta neyi sübvanse etmeleri beklendiğidir. Walt Disney sağ iken Disney'in verimliliği, neredeyse tamamen çocuk ürünleri üzerine odaklandığında son derece ve bilinçli şekilde yüksekti ve faydalıydı. Ancak Disney'in ölümünden sonra ve şirketin eşkıya Michael Eisner tarafından devralınmasından sonra Disney'in içeriği bayağılaştırıldı, zevksizleştirildi ve gittikçe daha az faydalı hâle geldi.

Dahası Manassas tarihî bir yer olduğu için ve Disney Park tarih öğreteceği için Virginia vergi mükelleflerinin kendilerini neyin içine attıklarını sormak önemlidir. Onların sübvanse edecekleri tarih maalesef tüm yurtsever Virginialıların tüylerinin diken diken olmasını sağlayacak türden bir tarihtir. Bu tarih artık alışılagelmiş eski Disney formatında olmayacak; tatsız, fakat en iyi hâlde Amerikan yanlısı olacak. Küçük düşürücü, çok-kültürlü, Siyaseten Doğru tarih olacak.

Bu acı gerçek Disney Şirketi tarafından, Manassas özel parkında öğretilecek olan tarih konusundaki baş danışman olmak üzere seçilen tarihçinin kimliğinden de açıkça anlaşılabilir. Bu kişi, Columbia Üniversitesi'nin seçkin, kötü şöhretli Marksist-Leninist tarihçisi olan ve ülkenin en ünlü İç Savaş ve Yeniden İnşa Marksist tarihçisi Eric Foner'den başkası değildir.

Tahmin edileceği üzere Foner fanatik olarak Güney karşıtıdır ve Güneyin amacı konusunda kötü şekilde iftiralar atan birisidir. Abraham Lincoln'ün merkezîleştirici despotluğunu eleştirmeye cüret etmesi yüzünden müteveffa üstat Mel Bradford'a "ırkçı" ve faşist olduğu şeklinde iftira atma affedilmez suçunu işleyen Foner'di.

Eric Foner New Yorklu Marksist bilim adamları ve eylemcilerden oluşan kötü şöhretli Foner ailesinin bir üyesidir. Bir Foner, Komünistlerin hâkim olduğu Kürk İşçileri Sendikası'nın başkanıydı; bir diğeri yine Komünistlerin hâkim olduğu İlâç ve Hastane Çalışanları Sendikası'nın başkanıydı; ikisi Marksist-Leninist tarihçi-

dir; biri (Philip S. Foner) Amerikan işgücünün parti çizgisi tarihinin bir cildinin yazarıdır.

Eisnercı ve Fonercı Manassas'ın serbest piyasa ideolojisi ve serbest piyasa iktisadî gelişmesi ile hiçbir seviyede ilgisi yoktur. Güney'i karalamak için tasarlanmış olan bu küstah devletçi proje durdurulmalıdır: muhafazakârlık ve gerçek serbest piyasa adına.

Tekrarlayacak olursak, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) için bastıran sözde "serbest piyasacılar" durumunda olduğu gibi, "serbest piyasa" alımlı etiketi altında yatan şeye yakından bakmak önemlidir. Çoğu kez altta yatan tamamen başka bir şey olmaktadır.

GİRİŞİMCİLİK SALDIRI ALTINDA

46

Tahviller, Bonolar ve Aptallar Yönetimi

Haziran 1994

Müesses Nizam politikacıları, iktisatçıları ve mâlî basının çok da iyi olmayan ekonomi anlayışı son yıllarda yeni kayıplara uğradı. Kafa karışıklığı, kendisiyle çelişme ve genel kuş beyinlilik hiçbir zaman böylesine zirveye çıkmamıştı. Şimdi neredeyse her olay her türlü sebebe veya bir önceki hafta gösterilen sebebin tam tarsine atfedilebilir.

Eğer Fed kısa dönem fâiz oranlarını yükseltirse, aynı analizci bunun kesinlikle uzun dönemli fâiz oranlarını hemen yükselteceğini söyleyebilir. Bir başka yerde de bunun uzun dönem fâiz oranlarını düşüreceğini ifade edebilir. Her iki zıt ifade de aynı kesinlik ve mutlak otorite havasıyla dile getirilir. Halkın tüm iktisatçılar ve mâlî çok-bilmişler güruhunu (politikacıları bir tarafa bırakın) bir aptallar ve şarlatanlar grubu olarak kovalamaması şaşılacak bir olaydır.

Geçen bir buçuk yılda, bildik sahte-ekonomi saçmalıkları büyük ölçüde Clintoncı Müesses Nizam tarafından her olası ekonomi haberi kırıntısı üzerine mutlu bir yüz takınma ateşli isteğiyle bir şeyler gevelemeye dönüştü. İşsizlik mi gündemde? Fakat bu iyi bir şeydir, sizin de bildiğiniz gibi bu enflasyonun daha az tehlikeli olacağı anlamına gelir, bu fâiz oranlarının düşeceği anlamına gelir, bu da işsizliğin kısa süre içinde düşeceği anlamına gelir. Dahası biz işten çıkarmaları artık "işsizlik" olarak adlandırmıyoruz, biz ona "küçülme" diyoruz. Bu ekonominin kısa süre içinde daha üretken olacağı ve işsizliği azaltacağı anlamına gelmektedir.

Dahası Clinton-öncesi ekonomide (tüm iktisat ekolleri tarafından) bir resesyon esnasında vergileri artırmak dâima KÖTÜ olarak kabûl edilirdi. Fakat bir resesyon esnasında *Clinton*'ın devasa vergi artışı iktisadî açıdan büyük darbeydi, çünkü sizin de anladığınız gibi bu bütçe açığını düşürecek ve sonrasında fâiz oranlarını indirecektir. O da daha sonra bizi resesyondan *çıkaracaktır*.

Siz fâiz oranlarının arttığını söylerken, Clinton bütçesinin bu tahminlerin çoğunu fâiz oranlarının *düşeceği* teminatıyla reddetmesine ne demeli? Fakat bunun bir zararı yok; çünkü sizin de anladığınız gibi daha yüksek fâiz oranları enflasyonu kontrol edecek, fâiz oranlarını *düşürecek*, bizim de *bu arada* problemimiz kalmayacak! Yani aşağı yukarı demek oluyor, yukarı da aşağı. Bir döngü bir döngü üstüne ve bunun nerede duracağını kimse bilmiyor.

Mevcut ekonominin durumunun akıllı bir değerlendirmesi Ulusal İktisat Araştırmaları Bürosu'nun kendince ilân ettiği konjonktür dalgalanmalarını tarihlendirme "bilimsel" metodolojisi ile daha da problemli hâle getiriliyor. Bu olay geçen 50 yıl boyunca iktisat mesleği tarafından Kutsal Ferman şeklinde ele alınmıştır. Bu plâna göre, sâdece konjonktür dalgalanmasının zirvesine veya tabanının sözde tam aylık tarihini bilme konusuna odaklanılır ve bu tarihler arasında gerçekte ne olup bittiği tamamen göz ardı edilir. Örneğin 1992'nin belli bir ayı resmî olarak "taban" ilân edildiğinde o dönemden sonraki her periyot tanım gereği bir "düzelme" dönemidir, varsayılan düzelme önceki "resesyondan" sâdece 1 cm daha iyi olsa da. Ancak sağduyuya dayalı herhangi bir görüşe göre bir resesyonun dibinden çok hafif şekilde daha iyi durumda olmamız gerçeği içinde bulunduğumuz durumu bir "düzelme" periyodu yapmaz.

Şimdi çağımızın en yaygın (ve en berbat) iki iktisadî yanılgısını düzeltmeye çalışalım. Birincisi Düşük Fâiz Oranı Saplantısıdır. Bu bana İkinci Dünya Savaşı esnasında Güney Pasifik bölgelerinde yerleşen Kargo Tarikatı'nı hatırlatıyor. Oradaki ilkel yerliler gökyüzünden inen ve gıda, giysi, radyo ve diğer malları taşıyan ABD askerleri çıkaran büyük demir kuşlar gördüler.

Savaştan sonra ABD ordusu bölgeyi terk etti ve o zamana kadar bol miktarda devam eden mal akışı durdu. Bunun üzerine yüksek teknolojili deneysel korelasyon metotlarını kullanan yerliler bu devasa kuşların geri getirilebilmesi durumunda çok istenen malların da onlarla birlikte geleceği hükmüne vardılar. Yerliler daha sonra kanatlarını çırpan ve büyük demir kuşları köylerine dönmeye "kandıran" kâğıttan kuş modelleri yaptılar.

Aynı şekilde İngilizler, Fransızlar ve diğer ülkeler 17. Yüzyıl'da Hollandalıların Avrupa'daki açık arayla en zengin ülke olduğunu gördüler. Hollanda'nın zenginliğinin sebebini arayan İngilizler, sebebin Hollandalıların sâhip olduğu düşük fâiz oranları olduğu hükmüne vardılar. Ancak Hollanda'nın zenginliği için çok sayıda daha mâkûl nedensellik teorileri ileri sürülebilirdi: daha az kontroller, daha serbest piyasa ve daha düşük vergi oranları.

Düşük fâiz oranları bu zenginliğin sebebi değil sâdece bir göstergesi idi. Fakat pek çok İngiliz teorisyen hükümet faaliyetiyle fâiz oranlarını aşağıya düşmeye zorlama yoluyla zenginlik yaratma için gereken sözde nedensellik zincirini bulmuş olmaktan çok mutluydular: fâiz oranlarını ya "doğal" olanın ya da tercih edilen zamandaki oranla belirlenen serbest piyasa oranının altına indirmek. Fakat hükümet baskısıyla fâiz oranını indirme onu "tercih edilen zamandaki" gerçek oranın altına düşürür ve böylece piyasada büyük yer değiştirmelere ve çarpıklıklara yol açar.

Vurgulanması gereken diğer bir nokta finansal basının toptan hâfıza kaybıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki eski günlerde "resesyonun" belirgin bir işareti

üretim ve istihdam yanında fiyatların da düştüğü gerçeğidir. Ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki her resesyonda özellikle tüketici fiyatları *yükselmiştir*.

Kısacası, İkinci Dünya Savaşı sonrasında bir altın standardından itibarî para standardına geçişte sürekli olarak bulunan enflasyon ortamında, birkaç "enflasyonla birlikte ortaya çıkan resesyondan" sıkıntı çektik. Bu resesyonlarda aynı anda hem enflasyon ve hem de resesyonun en kötü yönlerinden etkilendik. Ancak tüketici fiyatları (veya "yaşam mâliyeti") yarım yüzyıldır düşmezken, üstte duran enflasyonlu resesyon gerçeği Orwell'in "hâfıza çukuruna" akmakta ve enflasyon hızlandığında herkes haklı şekilde bir rahat nefes almaktadır. Çünkü "en azından bir resesyon içinde değiliz." İşsizlik arttığında da "en azından artık enflasyon tehdidi olmadığından dolayı" mutlu oluruz. Bu arada enflasyon da kalıcı olmuştur.

Fakat herkes hâlâ "enflasyon-işsizlik dengelemesi" zırvası ("Phillips Eğrisi" denen şey) doğruymuş ve kendinden aşikâr bir bilgiymiş gibi davranmaktadır. İnsanlar bu "dengelemenin" 1984'te ABD ve Sovyetler Birliği'nin neredeyse aynı GSYİH'ye ve yaşam standardına sâhip olduğu tahmini ile aynı derecede doğru olduğunu ne zaman anlayacaklar? Örneğin eğer biz hiperenflasyonun olumsuz etkilerinden zarar gören geri kalmış ülkelere bakarsak (Rusya, Brezilya, Polonya) onlar aynı zamanda üretim ve iş kaybından da sıkıntı çekmektedir. Öte yandan İsviçre gibi neredeyse sıfır enflasyona sâhip olan ülkeler neredeyse sıfıra yakın işsizliğe sâhiptirler.

Son olarak mevcut ekonomik durumumuzu özetleyelim. 1980'ler esnasında ABD Merkez Bankası enflasyona yol açıcı şekilde banka kredilerini artırma işine girişti. Bu Tasarruflar ve Krediler, kredi enflasyonu ile sağlanan bir genişlemeydi. Fiyatların sâdece orta düzeyde yükseldiği gerçeği 1920'lerdeki enflasyonlu gelişme esnasındaki benzer bir durum kadar anlamsızdı. 1980'lerin sonunda 1920'lerin sonunda olduğu gibi, Amerikan (ve dünya) ekonomisi enflasyonlu gelişme balonunu patlatan, sağlam olmayan yatırımları buharlaştıran, endüstriyel emtia fiyatlarını düşüren ve özellikle de ABD'deki gelişmenin asıl merkezi olan gayrimenkul piyasasını kasıp kavuran uzun resesyon döneminde ağır bir bedel ödedi.

Bu resesyondan kurtulmaya çalışırken, Fed banka rezervlerini şişirdi ve kısa dönem fâiz oranlarını daha da düşürdü. Ortaya çıkan banka kredisi hâlâ oldukça depresyonlu durumda kalmış olan gerçek endüstriyel ekonomiyi geliştirmedi, onun yerine tahvil ve bono piyasalarında suni bir gelişme sağladı. Geçen bir veya iki yıldaki tahvil veya bono fiyat artışı açıkça mevcut kazançlardan öylesine uzaktı ki iki şeyden biri olmak zorundaydı: gerçek endüstri dünyasında daha yüksek tahvil fiyatlarını sağlayan önemli bir düzelme veya şişmiş mâlî piyasaların çökmesi.

Yakın gelecekte sihirli bir iktisadî gelişme konusunda ve fâiz oranlarının hükümet tarafından tercih edilen bir zamandaki oranının altında maniple edilmesi ko-

nusunda kötümser (ve eleştirici) olanlarımız için, tahvil ve bono fiyatlarının sertçe gerilemesi de kartlar arasında vardı ve var olmaya devam etmektedir.

47

Salomon Kardeşler Skandalı

Kasım 1991

Mâlî skandallar özellikle Salomon Kardeşler'in başı John Gutfreund ve ekibi gibi küstah ve saldırgan sosyal kahramanları alaşağı ettiğinde ilginç, dramatik ve zevklidirler. Wall Street'te beyaz şapkayla dolaşan kaba Nebraskalı Bay Dürüst milyarder Waren Buffett (tesadüfen eski arkadaşım güvenilir özgürlükçü ve altın-yanlısı Kongre üyesi müteveffa Howard Buffett'ın oğludur) kendini kurtarmaya çalıştığında olduğu gibi bu zevk daha da artar. Fakat Bay Gutfreund'un elem verici çöküşüne sevinmeyi bıraktığımızda konu hakkında biraz daha derinden kafa yorabiliriz.

İlk olarak Salomon Kardeşler tüm bu eleştirileri hak edecek ve üst düzey Salomon yetkililerinin omuzlarındaki apoletleri söktürecek ne yapmıştı? Hükümetin çıkardığı bonolardan maksimum paylar alma konusundaki kurallarla biraz oynamaları tüm bu isteri için yetmez. Salomon hiçbir anlamı olmayan kurallara neden ciddî şekilde bağlanmak zorunda olsundu ki? Fakat Salomon bazı yeni Hazine itfaları konusunda piyasada geçici olarak öne geçmiş olabilir mi? Ne olmuş ki? Rekabetçileri aleyhine neden biraz para kazanmasınlar?

Salomon kardeşlerin açıkça yetkisi dışında yaptığı tek şey bono siparişleri üzerine bilgileri veya rızaları olmadan müşterilerinin isimlerini yazmaktı. Bu kesinlikle sahtekârlıktı ve kınama gerektiriyordu. Fakat tekrar söylememiz gerekir ki eğer Hazine tarafından getirilen aptalca maksimum satın alma düzenlemelerini göz ardı etmeseydi, bu gibi hilekârlıkları düşünülmezdi bile.

Eğer Salomon hokkabazlığı konusunda çok fazla şey yapılıyorsa, bu durum hükümetin bono piyasasında hiçbir problem olmadığı anlamına gelir mi? Tam tersi. Bu yaygaranın sebebi çok daha derinlerde bulunan ve hiç kimsenin eleştirmediği bir skandaldır: ABD Hazinesi, onlarca yıldır var olanlar arasından seçtiği ve "birincil satıcı" olarak belirlediği bazı hükümet bono satıcılarına özel ayrıcalıklar vermektedir. Daha sonra yeni çıkarılan bonoları açık artırmada satma yerine Hazine

bunların büyük kısmını bu birincil satıcılara satmakta, onlar da daha sonra bu bonoları piyasanın geri kalanına satmaktadır.

Bu arada Hazine tarafından bu ayrıcalıklı büyük bono satıcıları arasında samimî ve uzun süreli görüşmeler meydana gelmektedir. Bunlar Devlet Tahvilleri Birliği (bir zamanlar Birincil Satıcılar Birliği) adında etkili bir lobicilik karteli hâlinde bir araya gelmiş durumdadırlar.

Hazine tabiî ki bu belirlenen birincil satıcılarla uğraşmanın çok daha etkili olduğunu iddia etmektedir. Böylece bono itfalarını daha ucuz şekilde finanse etmektedir. Fakat rahat, üstü örtülü ortaklık ve bunun ortaya çıkardığı çıkar çatışmaları başka bir şeylere işaret ediyor. Kesinlikle, tüm bu süreci kartel ayrıcalıklarına çok benzer hâle getirmeyle ortaya çıkandan daha fazlası söz konusu. Az sayıdaki büyük alıcılardan oluşan grup daha küçük rakipler aleyhine faydalandırılmaktadır.

Dahası hükümet bono piyasasındaki problem daha da derindir. Bir zamanlar sermâye piyasasının küçük ve nispeten önemsiz bir kısmı olan Hazine bono piyasası şimdi çok büyük bir hâl almıştır. Tüm krediler ve sermâyeler üzerinde olumsuz etkisi olabilmektedir. Toplam ABD kamu borcu şu anda 3,61 trilyon dolardır. Bu rakamın en az 117 milyar dolarlık bono kısmı her gün el değiştirmektedir. Fakat iyi durumdaki bir hükümet bono piyasası özel yatırım ve krediye aç bir piyasa anlamına gelmektedir. Özel tasarrufların gittikçe artan şekilde üretken yatırımlardan israfçı ve tersine tepen hükümet harcaması lağımlarına hortumlanması anlamına gelmektedir.

Bu nedenle gerçekten pürüzsüz şekilde çalışan ve etkili bir hükmet bono piyasası istediğimiz şüphelidir. Aksine zorluk yaşayan bir hükümet bono piyasası tasarruflarımızın daha azının bir fare deliğinden aşağı akıtılacağı, daha çoğunun yaşam standardımızı yükselten üretken yatırıma aktarılacağı bir piyasa anlamına gelmektedir.

Aslında hükümet borçlarının sermâye piyasalarına olumsuz etkisi hakkında uzun ve zorlu bir düşünme süreci gerçekleştirmemiz gerekmektedir. Bu borçlar tamamen ortadan kalksaydı daha iyi olmaz mıydı? Faydalı bir reform 19. Yüzyıl'da İngiltere'nin izlediği yolu izlemek olacaktır. Bu dönemde İngiltere'de hükümet borçlarının çoğu altı ay ya da beş yıl tarihli değildi, ödeme zamanı asla gelmeyen kalıcı borç (veya "kalıcı hazine bonoları"*) durumundaydı.

Kalıcı hazine bonolarına kalıcı fâiz ödenirdi ve asla asıl para ödemesi sözü verilmezdi. Eğer İngiliz hükümeti kamu borcunu azaltmak isterse, kalıcı hazine bonolarının bir kısmını azaltmak ve geri satın almak için mâlî fazlalığını kullanırdı. Şu anki

* İngiltere'de ilk olarak 1751'de çıkarılan sürekli fâiz ödenen ve vâdesi olmayan bir hükümet bonosu (Ç.N.).

borçlarımızı kalıcı hazine bonolarıyla değiştirmek hükümetin sürekli olarak bono piyasasına gelmek, asıl borcu ödemek, borcu yeniden çevirmek zorunda olmaması anlamına gelecektir. Özel kredi ve yatırımların sıkıştırılması da daha az gerçekleşecektir. Tabiî ki hükümet bu durumda daha yüksek fâizler ödemek zorunda kalacaktır, çünkü anapara asla geri alınmayacaktır. Fakat bu sermâye piyasaları üzerindeki çok fazla olan borç yükünü azaltmak için ödenecek küçük bir bedel olacaktır.

Alternatif ve daha radikal olarak eski Jefersoncu çarpıcı çözüm hakkında kafa yorabiliriz: basitçe borcu reddetmek ve defterden silmek. Şüphesiz borcu reddetmek Amerikan bono sâhiplerine korkunç bir darbe olacaktır. Öte yandan ABD'li vergi mükellefleri üzerinden kaldırılacak olan yükü düşünün! Tasarruflara ve üretken yatırımlar için olan teşvikleri düşünün! Ancak denebilir ki böylesine kötü bir güven ve iflâs bildirimi sonrasında hiç kimse bundan sonra uzunca bir süre hazineye borç vermeyecektir. Fakat bu bir nimet olmaz mı? İnsanların şu veya bu sebepten dolayı hükümet faaliyetlerine güvenmediği veya onlara yatırım yapmadığı bir dünya devletçilik ayartmalarına karşı mutlu şekilde bağışık olan bir dünya anlamına gelirdi.

Kongre sâhip olduğu bilgelikle, Salomon Kardeşler skandalının bono piyasasını daha ciddî şekilde düzenlemeyi gerektirip gerektirmediğine karar vermeye çalışıyor. Ancak ilk olarak o piyasadaki birincil satıcılar karteli gibi hükümet ayrıcalıklarını iptal etmeyi ve hükümet bono piyasasının geniş kapsamını düşünmelidir. Ekonominin diğer kısımlarında ve özgürlük arayan Komünist ülkelerde olduğu gibi hükümetin izleyeceği en uygun yol (yeni plânlar ve düzenlemeler getirmek şöyle dursun) mümkün olduğunca hızlı şekilde yoldan çekilmek olacaktır. Yineleyecek olursak, hükümetin ekonomiye faydalı olmasının en iyi yolu ortadan kaybolmasıdır.

48

Çöküş Konusundaki Dokuz Safsata

Ocak 1988

19 Ekim 1987'deki Kara (veya Feci) Pazartesi'den beri halk, politikacılardan, iktisatçılardan, finansçılardan ve her türlü çok-bilmişten gelen anlamsız ve çelişkili açıklamalarla ve tavsiyelerle yanıltılmaktadır. Çöküşün niteliği, sebepleri ve çareleri konusundaki zırvalardan bazılarını yerli yerine oturtmaya ve yanlışlıklarını ispatlamaya çalışalım.

Safsata 1: Bu bir çöküş değil, fakat "düzeltmedir."

Saçma. Piyasa Ağustos'taki tüm zamanların en üst düzeyinden aşağı doğru harekete başladığından beri tam bir çöküş durumu içindeydi. Kara Pazartesi Eylül başından beri devam etmekte olan bir daralmanın basitçe kesinleşmesi olmuştur.

Safsata 2: Çöküş oldu, çünkü borsa fiyatları "aşırı değerliydi" ve şimdi aşırı değerlilik durumu çözüldü.

Bu Safsata 1'e felsefî bir yanılgı katmaktadır. Borsa fiyatlarının aşırı pahalı olduğundan dolayı düştüğünü söylemek, morfinin insanları uyutma sebebinin "uyku verici bir güce sâhip olduğunu" söyleyerek "açıklama" şeklindeki eski yanılgının bir benzeridir. Bir tanım sihirli bir şekilde bir sebebe dönüşmektedir. Tanım gereği eğer fiyatlar düşerse bu onların eskiden aşırı değerli olduğu anlamına gelmektedir. Peki, ne olmuş? Bu "açıklama" size onların niçin aşırı değerli olduğu veya onların şimdi "aşırı" mı yoksa "düşük" değerli mi olduğu veya bir sonraki adımda ne olacağı hakkında hiçbir şey söylemez.

Safsata 3: Çöküş, borsa endekse dayalı vâdeli işlemlerle birlikte borsayı daha kararsız yapan bilgisayar ticaretinden dolayı ortaya çıktı. Bu nedenle bilgisayar ticareti veya endekse dayalı vâdeli işlemler ya da ikisi birlikte kısıtlanmalı/yasaklanmalı.

Bu, "insan hatalarını" devreden çıkarmak için kullanılan "bilgisayar hatası" günah keçisi teriminin farklı bir tipidir. Aynı zamanda insan hatası için modern teknolojiyi kullanmayı suçlama ve yeni makineleri kırıp parçalamak için bir levye kapma şeklindeki eski makine düşmanı yanılgının başka bir tipidir. İnsanlar ticaret yaparlar ve bilgisayarları programlarlar. Dahası deneysel olarak Kara Pazartesi'nde "ekran bandı" işlemin saatler gerisindeydi ve bilgisayarlar minimal düzeyde bir rol oynadı. Borsa endeksine dayalı vâdeli işlemler yatırımcıların borsa endeksi değişikliklerine karşı korunmasının yeni ve mükemmel bir yoludur ve (eski düzen alım satımlardaki rakipleri tarafından) çöküşün suçunun atılacağı bir unsur olarak gösterme kolaycılığına kaçmak yerine hoş karşılanmalıdır. Endekse dayalı vâdeli işlemler veya bilgisayar ticaretini suçlamak elçiyi (yani kötü mâlî haberi getiren piyasayı) vurmak gibi bir şeydir. Bu reaksiyonun zirvesi zavallı ve boşuna bir gayretle onu tahrip ederek haberi durdurmak için alım-satımların zorla kapatılması tehdididir (ve bazen gerçeğidir). Hong Kong borsası çöküşü durdurmak için bir hafta boyunca kapatıldı ve tekrar açıldığında ardından gelen çöküş bu kapatmanın bir sonucu olarak çok daha kötüydü.

Safsata 4: Çöküşün önemli bir sebebi ABD'deki büyük ticaret açığıydı.

Saçma. Ticaret açığı konusunda bir sıkıntı yoktur. Aslında ödemeler dengesi açığı yoktur. Eğer ABD'nin ithâlâtları ihrâcatından daha fazla ise, onlar bir şekilde ödenmelidir. Onların ödenme şekli yabancıların dolara yatırım yapmasıdır, böyle-

ce ABD'ye bir sermâye akışı söz konusudur. Bu şekilde büyük bir ticaret açığı sıfır ödemeler dengesi açığına yol açmaktadır.

Yabancılar birkaç yıldır dolara yoğun şekilde yatırım yapmaktadır (Hazine açıkları, gayrimenkul, fabrikalar, vs. hâlinde) ve bu iyi bir şeydir, çünkü Amerikalıların aksi duruma göre daha değerli bir doların (dolayısıyla da daha ucuz ihrâcatların) tadını çıkarmalarını sağlar.

Fakat, diyor Safsata 4'ün savunucuları, ABD son yıllarda borç veren yerine borç alan bir ülke oldu. Bunun problemi ne? ABD benzer şekilde cumhuriyetin başlangıcından Birinci Dünya Savaşı'na kadar borç alıcı bir ülkeydi ve bu insanlık tarihindeki en büyük ekonomik ve endüstriyel gelişme hızı ile ve hayat standardı artışı ile başarılmıştı.

Safsata 5: Bütçe açığı çöküşün asıl sebebidir ve ya hükümet harcamalarını azaltarak ya da vergileri artırarak veya her ikisini de yaparak bu açığı azaltmak için çok çalışmalıyız.

Bütçe açığı büyük talihsizliktir ve ekonomik problemlere yol açar. Fakat borsanın çöküşü bunlardan birisi değildi. Bir şeyin yanlış politika olması onun tüm ekonomik problemlerin sebebi olacağı anlamına gelmez. Temelde bütçe açığının çöküşle olan ilgisi oldukça kısıtlıdır, tıpkı Eylül 1987 öncesindeki borsa gelişmesinin o dönemdeki daha büyük bütçe açığı ile ilgisinin kısıtlı olması gibi. Vergilerin yükseltilmesi şimdi hem liberal ve hem de muhafazakâr Keynesçilerin çöküşe karşı favori çaresidir. Burada orijinal (veya "klâsik" Keynesçi görüşteki birkaç iyi noktadan biri ilginç şekilde unutulmuştur. Bir çöküş (veya yaklaşan resesyon) vergilerin artırılması ile nasıl tedavi edilebilir?

Vergilerin yükseltilmesi çöküşe uğrayan ekonomiye zarar verici bir darbeyi açıkça dengeleyecektir. Bir çöküşü tedavi etmek için vergileri artırma Herbert Hoover'ın yasa tutulmayan programının temel politikalarından birisiydi. Bunun yeniden tekrarını mı özlüyoruz? Bir vergi artışının piyasaya "yeniden güven vereceği" fikri hayâller âleminden gelen bir fikirdir.

Safsata 6: Bütçede kesinti yapılmalı, fakat çok değil, çünkü çok daha düşük hükümet harcaması bir resesyonu hızlandıracaktır.

Maalesef hükümet harcamasındaki büyük kesinti hakkında endişelenmemiz gerekmiyor. Böyle bir kesinti hârika olurdu, sâdece kendi başına bir kesinti olduğu için değil, fakat aynı zamanda bütçedeki bir azalış hükümet harcamasının üretken olmayan saçma hükümet harcamalarını da azaltacağı ve böylece tasarrufun tüketime oranı daha fazla tasarruf ve yatırım yönüne kayacağı için.

Tüketime oranla daha fazla tasarruf ve yatırım, bir resesyonu hafifletmek ve enflasyona yol açıcı banka kredileri artışının meydana getirdiği gelişme dönemindeki kötü yatırımları düzeltmek için, resesyonun yapmak zorunda olduğu düzeltici tasfiye miktarını azaltma konusunda Avusturya Ekolü'nün bir çaresidir.

Safsata 7: Çöküşü dengelemek ve bir resesyonu savmak için ihtiyacımız olan şey pek çok parasal enflasyon ("likidite" süslü terimi ile ifade edilmektedir) ve daha düşük fâiz oranlarıdır. Fed başkanı Alan Greenspan çöküşten hemen sonra rezervleri devreye sokarak ve Fed'in bankalar, tüm piyasa ve tüm ekonomi için bol miktarda likiditeyi garanti edeceğini açıklayarak tamamen doğru olanı yaptı. (Bu Keynesçilerden "serbest piyasacılara" kadar konvansiyonel iktisat ilminin her türlü versiyonunun aldığı konumdur.)

Bu şekilde Greenspan ve federal hükümet en başta hastalığa yol açan virüsün (enflasyona yol açıcı kredi genişlemesinin) bizzat kendisinden daha fazlasını ekonomiye akıtmayla hastalığı (çöküşü ve gelecek resesyonu) tedavi etmeyi tavsiye etmiştir. Tekrarlayacak olursak ancak bir hayâller âleminde enflasyon, daha fazla enflasyonun tedavisidir. Basitçe ifade edecek olursak, çöküşün sebebi Fed tarafından geçen birkaç yılda geliştirilen çift haneli para artışı ile sağlanan kredi genişlemesi idi. Bir enflasyonun Faz I'inde dâima olduğu gibi, son birkaç yıldır fiyatlar parasal enflasyondan daha az arttı. Bu tipik süslü enflasyon deyimi ile orta fiyat artışları ile eşlik edilen ucuz ve bol para konusundaki "Reagan mucizesiydi."

1986 itibarîyle parasal enflasyonu başlatan ve fiyatları nispeten düşük tutan asıl faktörler (sıra dışı şekilde yüksek dolar ve OPEC'in çöküşü) fiyat sistemi içinden geçmişler ve kaybolmuşlardı. Bir sonraki kaçınılmaz adım fiyat enflasyonunun geri gelmesi ve hızlanmasıydı. Enflasyon 1986'da yaklaşık %1'den 1987'de yaklaşık %5'e yükseldi.

Bunun bir sonucu olarak kaçınılmaz enflasyon hızlanmasına karşı hassas olan ve onu bekleyen piyasa ile birlikte fâiz oranları 1987'de hızla artmaya başladı. Fâiz oranları yükseldiğinde (bunun bütçe açığı ile hiç ilgisi yoktur, ya da çok az ilgisi vardır) borsa çöküşü kaçınılmazdı. Borsanın önceki gelişmesi, 1982'den itibaren mevcut olan düşük fâiz oranları çürük temeli üzerine inşa olmuştu.

Safsata 8: Çöküş Fed'in Nisan 1987'den itibaren uyguladığı ve çöküşe kadar para arzının sâbit kaldığı, akıllıca olmayan sıkı para politikası ile hızlandı.

Burada bir haklılık payı var, fakat tamamen çarpıtılmış bir haklılık. Altı aydır sâbit olan bir para arzı muhtemelen yaklaşan resesyonu kaçınılmaz yaptı ve borsanın çöküşüne katkıda bulundu. Fakat bu sıkı para yine de iyi bir şeydi. Avusturya Ekolü dışındaki hiçbir iktisat ekolü enflasyona yol açıcı bir banka kredisi gelişmesi

başlatıldığında, düzeltici resesyonun gerekli olduğunu ve bunun ne kadar önce gelirse o kadar iyi olduğunu kabûl etmez.

Bir resesyon ne kadar çabuk gelirse, resesyon o kadar az sayıda sağlam olmayan yatırımı tasfiye edecek ve resesyon o kadar kısa süre içinde sona erecektir. Bir resesyon hakkında hükümet için önemli olan şey müdahale etmemek, para arzını şişirmemek, düzenlememek ve resesyonun kendi düzeltme tarzının mümkün olduğunca çabuk şekilde çalışmasına izin vermektir. Para arzını şişirme veya düzenleme yoluyla resesyona müdahale etmek sâdece resesyonu uzatır ve 1930'larda olduğu gibi kötüleştirir. Ancak çok-bilmişler, her ekolden iktisatçılar, her iki partiden politikacılar dikkatsizce fikir birliği ettikleri Şişir ve Düzenle politikalarına koşuyorlar.

Safsata 9: Çöküşten önce asıl tehlike enflasyondu ve Fed krediyi sıkmakta haklıydı. Fakat çöküşten sonra vites değiştirmeliyiz, çünkü resesyon asıl düşmandır ve bu nedenle Fed en azından fiyat enflasyonu çabucak hızlanana kadar para arzını şişirmek zorundadır.

Medyada ve Müesses Nizamda hâkim olan bu analizin tümü 1970'lerden ve son iki büyük resesyondan çıkarılacak olan dersin ve gerçeğin, yani enflasyonlu resesyonun asla olmadığını varsaymaktadır. 1970'ler Orwell'in hâfıza çukuruna gitti. Müesses Nizam geri döndü ve modern iktisattaki belki de kendi başına en büyük ve en saçma hata olan Keynesçi Philips Eğrisi'ne heyecanla sarıldı.

Phillips Eğrisi dâima ya daha fazla resesyon ve işsizlik ya da daha fazla enflasyon arasında seçim yapmak zorunda olduğumuzu varsayar. Bu terimlerle ifade edilirse realitede Phillips Eğrisi ter şekildedir: daha fazla enflasyon ve daha büyük resesyon veya ikisinin de olmaması arasında seçim yapılması zorunludur. Daha kötü görünen tehlike bir diğer enflasyonlu resesyondur ve Greenspan'in tepkisi bunun çok büyük olacağını ortaya koyuyor.

49

Michael R. Milken'e Karşı Güç Eliti

Haziran 1989

HIZLA CEVAPLAYIN: DÜNYACA ÜNLÜ AŞAĞIDAKİ ERKEKLERDE ORTAK olan şey nedir: John Kenneth Galbraith, Donald J. Trump ve David Rockefeller? Zenginliği eleştiren çok satan kitaplar yazmayla zengin olan sos

yalist iktisatçı, milyarder kurnaz tüccar ve finansal ve siyasî açıdan güçlü Rockefeller Dünya İmparatorluğu'nun müthiş başkanı hangi değerleri paylaşabilir?

Para kazanmaya ve kapitalist açgözlülüğe karşı olan nefrete inanır mısınız? Veya en azından konu özel bir adamın, Wall Street bono uzmanı Michale R. Milken'in para kazanması söz konusu olduğunda. Soylu *New York Times*'ın adıyla anılan nesnellik örtüsünü bırakıp manşetinde "Wall Street'in Bile Tahammül Edemeyeceği Ücretler" diye bağırdığı bir makalede (3 Nisan 1989), bu üç beyefendinin her biri 1987'de Bay Milken tarafından kazanılan 550 milyon dolara yüklendiler. Galbraith tabiî ki Galbraith idi ve modern Amerikan kapitalizmi altındaki "mâlî sapıtma sürecini" eleştirdi.

Daha ilginç olan her ikisi de milyarder olan Trump ve Rockefeller idi. Yüksekteki finansal tüneğinden konuşan Donald Trump, Milken'in maaşı üzerine yapmacık nezaketle şunları söyledi: "siz çok daha az parayla mutlu olabilirsiniz." Sonra da eski işverenleri olan Wall Street firması Drexel Burnham Lambert'in "birisine bu kadar fazla parayı nasıl verdiğine" olan "şaşkınlığını" ifade etti. Bay Trump'un sözde şaşkınlığını açıklamak oldukça kolaydır. İktisat jargonunu kullanabilir ve ödemenin Bay Milken'in firma için olan "marjinal değer üretimi" ile açıklanabileceğini söyleyebiliriz. Ya da basitçe Milken'in buna değer olduğunu aksi hâlde Drexel Burnham 1975'ten bugüne kadar isteyerek anlaşmazdı diyebiliriz.

Aslında Bay Milken buna değerdi, çünkü o son derece yaratıcı bir mâlî yenilikçiydi. 1960'lar esnasında mevcut şirket güç eliti (onların şirketlerini başarısız şekilde işleten ve David Rockefeller tarafından başkanlık edilen) toplu şirket hissesi satın alma teklifleri karşısında kendi konumlarını tehlikede gördüler. Bu hisse alımlarında hâricî finans kuruluşları hissedar desteği ile onların kendi beceriksiz yönetim elitlerine karşı teklif vermektedir.

Mevcut şirket elitleri (alışıldığı üzere) yardım ve kurtarılma için federal hükümete döndüler. Federal hükümet yardıma amade olarak 1967'de Williams Kanunu'nu (daha sonra Abscam Olayı'nda hapse gönderilen New Jersey Senatörü adıyla anılmaktadır) geçirdi. Williams Kanunu'ndan önce toplu hisse satın alma teklifleri pek zorluk çıkmadan hızla ve sessizce olurdu. Ancak 1967 Kanunu eğer bir finansal grup bir şirketin hisselerinin %5'inden fazlasını biriktirirse durmak zorunda kalarak, bir devralma yapma niyetinde olduğunu halka açıklamak ve sonra istediğini yapmak için belli bir zaman periyodu boyunca beklemek zorunda kalmasını şart koşarak satın alma tekliflerini büyük ölçüde mahvetti. Milken'in yaptığı şey yüksek-verimli bono ("kaldıraçlı şirket ele geçirmeleri") kavramı yoluyla toplu hisse almayı yeniden canlandırması ve geliştirmesiydi.

Yeni toplu hisse alımı işlemi Rockefeller tipindeki şirket elitini kızdırdı, Bay Milken ve onu komisyon esasına göre işe alma akıllılığını gösteren, böylece de

Müesses Nizamın öfkesine rağmen komisyonlara devam eden işverenlerini zengin etti. Bu süreçte Drexel Burnham küçük bir üçüncü sınıf yatırım firma dan Wall Street devlerinden biri hâline geldi.

Müesses Nizam pek çok bakımdan kötü durumdaydı. Mevcut, başarısız şi elitlerine bağlanmış olan büyük bankalar, sonradan görme şirket devralan gru rın yüksek verimli bonoları açık piyasada dolaştırarak bankaları bitirebilecekle anladılar. Rekabet güvenilir, fakat düşük verimli bonoları çıkaran ve ticaretini pan firmalar için de iyi olmadı. Bu firmalar Müesses Nizam medyasındaki mü fiklerini yüksek verim rekabetlerini "çöplük" bonoları olarak küçümseyici şek adlandırmaya kısa sürede ikna ettiler.

Michael Milken gibi insanlar kendilerini faydalandırma yanında, ekonom tüketiciler için son derece önemli bir iktisadî fonksiyon icra ederler. Serbest p sa taraftarı olduklarını iddia eden iktisatçılar ve yazarların bu gerçeği kolayca l rayabileceği düşünülür. Bu örnekte, bu gibi müteşebbisler sermâyenin sâhipliğ ve kontrolünün başarısız ellerden daha başarılı ve üretken ellere geçmesine yar etmektedir. Bu herkes için hârika bir işlemdir, tabiî ki serbest piyasaya olan inanç kendilerini başarılı rakiplerine karşı direnmeye veya onları ezmeye çalışırken fed hükümetin baskısını kullanmaktan alıkoyamayan başarısız Eski Muhafız elitler hâ

Adolf Berle ve Gardiner Means'in 1932 tarihli *The Modern Corporation and vate Property* (*Modern Şirket ve Özel Mülkiyet*) isimli kitabından beri, ne tüketici ve ne de hissedarlara karşı sorumlu olan güçlü yönetim eliti tarafından şirket nin kontrolünden mahrum bırakılan zavallı hissedarların içinde bulunduğu k durum üzerine timsah gözyaşları döken Galbraith gibi solcu liberallerin görü ikiyüzlülüğünü de incelemeliyiz. Bu liberaller uzun süredir, bu hissedar kontr kapitalizm eski hâline getirilecekse artık sosyalizmi veya işletme ve ekonominin kümet tarafından sıkı şekilde kontrolünü savunmayacaklarını ifade etmektedirl

Berle-Means tezi dâima saçma şekilde aşırı heyecanlıdır, fakat doğru old ölçüde insanlar solcu liberallerin toplu hisse alımlarını, kaldıraçlı şirket ele g melerini ve Michael Milken'i alkışlarla ve yaşasın'larla karşılayacaklarını düşü ceklerdir. Çünkü sonunda burada hissedarlar için şirketlerinin kontrolünü ele çirmenin ve kârlarını azaltan başarısız ve yolsuzluğa bulaşan yönetimi def etm kolay bir yolu vardı. Peki, gerçekte liberaller Milken ve diğerlerinin yol gösteri yaptığı yeni finansal sistemi hoş karşıladılar mı? Hepimizin de bildiği gibi, tersine; onlar bu sonradan görmeleri kötü "kapitalist açgözlülük" örnekleri ol şiddetle eleştirdiler.

David Rockefeller'in Milken hakkında söylediği şey son derece açıklayıc "Böylesine sıra dışı bir gelir kaçınılmaz şekilde finans sistemimizin işleyiş

dengesiz bir şey olup olmadığı konusunda sorular gündeme getirir. Rockefeller yüksek ücretleri eleştirme küstahlığına nasıl sâhip olabilir? Ludwig von Mises büyük miras servetine konan insanlar, gelirlerini sermâyeden veya sermâye kazançlarından sağlayan insanların kademeli gelir vergisini savunduklarına, çünkü bu insanların kişisel ücret ve maaş gelirleri ile para kazanan yeni rakiplerin yükselmesini istemediklerine işaret ederek bu soruyu yıllar önce çözmüştü. Rockefeller veya Trump gibi insanlar oldukça açık şekilde yüksek gelirlere sırf yükseklikliklerinden dolayı hoş bakmıyor değiller. Onları rahatsız eden şey eski tarzda, yani yüksek kişisel ücretler veya maaşlarla para kazanmadır. Yani, çalışarak.

Evet, Bay Rockefeller tüm bu Milken olayı, aslında Adâlet Bakanlığı'nın ve Bonolar ve Borsa Komisyonu'nun Wall Street'te son birkaç yıldır sâhibi olduğu bu korkunç hâkimiyeti siyasî ve finansal sistemlerimizin işleyişleri hakkında bir sürü soru gündeme getirmektedir. Bu olay mevcut finansal ve şirket elitlerimizin sâhip olduğu siyasî güçteki dengesizlik hakkında (bu federal hükümetin baskıcı elini, tek "suçu" sermâyenin daha az başarılı ellerden daha başarılı ellere transferini sağlama yoluyla para kazanmak olan insanları baskı altına almaya, mahvetmeye ve hatta hapse tıkmaya ikna eden güçtür) çok önemli sorular gündeme getirmektedir. Tecavüzcüler, soyguncular ve kâtiller serbest dolaşırken, yaratıcı ve üretken işadamları tâciz edilip hapse atılıyorsa gerçekten de çok yanlış olan bazı şeyler söz konusudur.

50

Wall Street'de Panik

Haziran 1997

ABD'DE GERÇEK BİR DEHŞET HÂKİMİYETİ ÇILGINLIĞI VARDIR VE HERKES hâlâ neşelidir. "Bu adamları hapse tıkmalı ve anahtarını da kaldırıp atmalılar. Bunlar için kötülüğün sınırı yoktur" diyor sokaktaki adam.

Seçkin insanlar görkemli ofislerinden kelepçeli hâlde sürüklenerek götürülüyorlar. İthamlar yağmur gibi yağıyor ve aralarında hapis cezalarının da bulunduğu ciddî cezalar söz konusudur. Bu adamların en kötü şöhretlileri a) arkadaşları üzerine dinleme cihazları yerleştirmeye ve onları ele vermeye zorlandı; b) 100 milyon dolar para cezasına çarptırıldı; c) yaşam boyu meslekten men edildi ve d) hapishanede beş yılla karşı karşıya kaldı. Neredeyse tüm basın bu muamelenin aşırı hafifliği konusunda üzülmüştü.

Kimdir bu kötü suçlular? Serî kâtiller mi? Tecavüzcüler mi? Sovyet casusları mı? Lokantaları bombalayan veya mâsum insanları kaçıran teröristler mi? Hayır, anlaşılan bunlardan çok daha kötüleri? Bu tehlikeli, kötü adamlar "şirket içinden bilgi sızdırma*" suçunu işlemiş olan adamlardır. Bilgili bir avukatın *New York Times*'a açıkladığı gibi: "Kendinizi âmirlerinin Federal polisler tarafından götürüldüğünü gören genç bir yatırım bankacısının yerine koyun. Bu sizin üzerinizde çok güçlü bir etki yapacak ve belki de size şirket içinden bilgi sızdırmanın hükümetin gözünde silâhlı soygun kadar ciddî bir suç olacağını ifade edecektir."

Bu avukatın ifadesi oldukça saçmadır, fakat aslında durumu anlatmada yetersizdir. Silâhlı soyguncular adlî sistemimizde genellikle çok ciddî olarak değerlendirilir. Köşe yazarları ve sosyal görevliler onların gençler olarak mahrumiyet içinde geçen geçmişlerinden, ebeveynleri arasındaki sürtüşmelerden, çocuk olarak oynadıkları oyun alanlarının denetimsizliğinden ve diğer tüm şeylerden endişe ederler. Bunlar birkaç aylık gözaltı süresinden sonra tekrar soygun veya hırsızlık yapmak üzere serbest bırakılırlar. Fakat hiç kimse yatırım bankacılarını veya şirket içinden bilgi sızdırmalara neden olan parçalanmış yuvalar hakkında endişelenmez ve onların elini tutacak hiçbir sosyal çalışan bulunmaz. Bunlar kanunun tüm gücünü tadarlar ve doğrudan hapse gönderilirler.

Şirket içinden bilgi sızdırma "suçu" ve diğer suçlar arasındaki önemli bir fark şirket içinden bilgi sızdırmanın hiçbir kurbanı olmayan bir "suç" olmasıdır. Nedir bu korkunç şirket içinden bilgi sızdırma suçu? Çok basit, borsalarda veya diğer piyasalarda kâr yapmak için üst düzey bilgiyi kullanmadır. Korkunç bir şey mi? Fakat ne de olsa girişimcilik ve hür teşebbüs sisteminin kendisi zaten budur.

Bir risk ve belirsizlik dünyasında yaşıyoruz. Bu dünyada daha becerikli ve bilgili müteşebbisler kâr yaparken câhil olanlar zarara uğrar ve sonunda tamamen piyasanın dışında kalırlar.

Bu sâdece finansal piyasalarda değil fakat genel olarak tüm iş dünyasında olan şeydir. Kâr peşinde koşan ve zarardan kaçmaya çalışan işadamlarının risk varsayımı kendileri tarafından gönüllü olarak kabûl edilen bir şeydir. Bu işlem sâdece serbest piyasanın özü olmakla kalmaz, fakat aynı zamanda becerikli ve uzağı gören insanları ödüllendirmeyle, câhil ve dar görüşlüleri ise cezalandırmayla piyasa, sermâye kaynaklarını en bilgili ve başarılı ellere teslim eder ve böylece tüm iktisadî sistemin işleyişini iyileştirir.

Ancak şirket içinden bilgi sızdırmada soygun ve cinayette olduğu gibi kurbanlar yoktur. Düşünün ki A şahsı XYZ şirketinin 1000 hissesini elinde tutsun ve bun-

* Insider trading

ları satmak istesin. B şahsı XYZ'nin yakında Arbus şirketi ile birleşeceği ve hisselerin değerinin artacağı "şirket içi bilgisine" sâhip olsun. B şahsı devreye girer ve tanesi 50 dolardan 1000 hisseyi satın alır. B'nin haklı olduğunu ve kısa süre içinde birleşmenin duyurulduğunu, sonra da XYZ hisselerinin tanesinin 75 dolara çıktığını düşünelim. B hisseleri satar ve tanesinden 25 dolar, tamamından ise 25.000 dolar kâr eder. B şirket içi bilgisinden faydalanmıştır. Fakat bu arada A kurban mı olmuştur? Kesinlikle hayır, çünkü şirket içi bilgi olmamış olsaydı A *yine de* hisselerini tanesi 50 dolardan satacaktı.

Tek fark başka birisinin (diyelim C) hisseleri satın alacak olması ve 25.000 dolar kâr edecek olmasıdır. Fark tabiî ki B'nin bilgili bir yatırımcı olarak kâr elde ederken C'nin basitçe şanslı olmasıdır. Fakat ekonomi için sermâye kaynaklarına bilgi ve uzağı görme ile sâhip olunması tamamen şans ile sâhip olunmasından çok daha iyi değil midir? Dahası, önemli olan şey şudur ki B şirket içi bilgisi ile A'nın on sentini çalmamıştır.

Kısacası, *şirket içinden bilgi sızdırma konusunda yanlış olan hiçbir şey yoktur ve doğru olan çok şey vardır*. En azından şirket içinden bilgi sızdıranlar zincire vurulup tutuklanmak yerine serbest piyasa kahramanları olarak görülmelidirler.

Fakat siz bazı insanların diğerlerinden daha fazla şey bilmesinin ve bu bilgiyle *kâr yapmasının* "âdil olmadığını" söylüyorsunuz. Ne tür bir dünya görüşü bazı insanların diğerlerinden daha fazla şey bilmesini "adâletsiz" olarak görür? Bu, bir kişinin bir başkasına olan her türlü üstünlüğünün (beceri, bilgi, gelir veya servet bakımından) bir şekilde "adâletsiz" olduğuna inanan eşitlikçilerin dünya görüşüdür. Fakat insanlar karıncalar, arılar veya robotlar değildirler ki. Her birey kendine özgüdür ve diğerlerinden farklıdır. Bu nedenle beceri, yetenek ve servet de farklı olacaktır. Bu insan ırkının tahrip edilmek yerine korunması ve hayran olunması gereken güzelliğidir, çünkü böyle bir tahrip etme insan özgürlüğünü ve medeniyetin kendisini mahvedecektir.

Şu anda Wall Street üzerinde hâkim olan bu Dehşet Egemenliğinin bir diğer kritik yönü vardır. İnsanoğlunun çok saygı duyulan ifade özgürlüğü ve mahremiyet hakkı ortadan kalkmıştır. Wall Streetçiler neredeyse birbirleriyle konuşmaktan korkmaktadırlar, çünkü bir martini içerken gevelenen "Hey, Jim, galiba XYZ birleşecek" veya hatta "Arbus yakında piyasaya çok iyi yeni bir ürün çıkaracak" sözleri pekâlâ suçlanma, ağır para cezaları ve hapis cezaları ifade edebilir. Tüm bu konularda ABD Anayasası'nda yapılan Birinci Değişiklik'in cesur savunucuları neredeler?

Fakat tabiî ki şirket içinden bilgi sızdırmayı ya da Wall Streetçilerin birbiri ile konuşmasını ortadan kaldırmak tıpkı Sovyetler Birliği'nin tüm gücüne rağmen muhalif piyasayı veya döviz "karaborsasını (serbest piyasasını)" ortadan kaldırma-

sı gibi neredeyse imkânsızdır. Fakat şirket içinden bilgi sızdırmanın yasadışı olmasının (veya itham edilecek olan en son yatırım bankacısı ihlâli olan "döviz kaçakçılığının") yaptığı şey federal hükümete güç elitlerimiz arasındaki finansal-siyasî mücadelede arkasında güç olmayan herhangi bir firma veya kişinin peşine düşme yetkisi vermesidir. (Tıpkı gıdayı yasaklamanın yemek yerken yakalanan arkasında güç olmayan kişilerin peşine düşmek için bir avlama ruhsatı vereceği gibi.) İthamların şimdi arkalarında güç olmayan yatırım bankacıları grubuna odaklanması kesinlikle bir rastlantı değildir.

Spesifik olarak, içinde bulunduğumuz realite şudur: geçen Kasım ayından beri Drexel Burnham Lambert, Kidder Peabody ve Goldman Sachs gibi firmalar federal hükümetin amansız saldırısı altındadır. Bunların özellikle de, başarısız, eski tip şirket yönetim elitleri aleyhine hissedarları faydalandıran devralma tekliflerini finanse etmekte olan firmalar olması tesadüf değildir. Bunların ve birlikte çalıştıkları firmaların tepesine federal kurumların çökmesi şirketlerin eski tip karşılık verme tarzıdır. Akıllı ve zenginleri kıskanarak ve yıkıcı eşitlikçi "âdillik" doktrini ile kör olmuş olan Amerikan halkı olup biteni seyrederken zırvalıkları alkışlamaktadır.

51

Hükümet-İşletme "Ortaklığı"

Eylül 1990

"HÜKÜMET VE İŞLETME ORTAKLIĞI" ÇOK ÇOK ESKİ BİR DURUM İÇİN yeni bir terimdir. Biz sık sık Büyük Hükümetin önemli bir kısmının tam da bu gibi "ortaklıklardan" oluştuğunu fark edemeyiz. Bu hem hükümet ve hem de işletmeleri veya daha ziyâde siyasî olarak kayırılan işletme firmalarını ve gruplarını faydalandıran bir ortaklıktır.

Örneğin hepimiz biliyoruz ki 16. Yüzyıl'dan 18. Yüzyıl'a kadar Batı Avrupa'daki ekonomi sistemi olan "merkantilizm" bir Büyük Hükümet, yüksek vergiler, büyük bürokrasi, ticaret ve endüstride yoğun kontroller sistemi idi. Fakat göz ardı etme eğiliminde olduğumuz şey bu kontrollerin çoğunun amacının kayırılan gruplara tekeller, karteller ve sübvansiyonlar vermek için tüketicileri, çoğu tüccar ve imâlâtçıları vergilendirmek ve kısıtlamaktı.

Örneğin İngiltere kralı John Jones'a krallıktaki tüm oyun kartları veya tuz üretiminin tekelini verebiliyordu. Bu, Jones ile rekabet hâlinde oyun kartı veya tuz

üretmeye çalışan herkesin kanundışı olduğu ve sonuçta Jones'ın tekelini korumak için vurulabileceği anlamına gelmekteydi.

Jones bu ayrıcalığı kralın özel kayırmasına sâhip olduğu için, örneğin kuzeni olduğu için ya da bu ayrıcalıktan beklenen kârların bir kısmını belli bir yıl boyunca verdiği için alırdı. Herhangi bir zaman ve her zaman bir hükümetin durumunda olduğu gibi bu erken dönemde krallar sürekli olarak para yetersizliği içindeydi ve tekel imtiyazının satılması para bulmanın sevilen bir şekliydi.

Halk tarafından özellikle nefret edilen yaygın bir ayrıcalık satma şekli "vergi hasadıydı." Burada aslında kral krallık sınırları içinde vergi toplama hakkını belli bir yıl boyunca satmayla veya "kiralamayla" vergi toplamayı "özelleştirmekteydi." Şunu düşünün: örneğin federal hükümet ABD Vergi Bürosu'nu kaldırsa ve vergi toplama hakkını belli bir yıl boyunca meselâ IBM'e veya General Dynamics'e satsa veya kiralasa, *biz* bundan ne kadar hoşlanırdık? Vergilerin özel sektör etkinliği ile toplanmasını ister miyiz?

IBM veya General Dynamics'in bu ayrıcalık için önceden iyi para ödediğini düşünürsek, bu firmalar vergi toplamada gaddar olmak için ekonomik sebeplere sâhip olacaklardır. Bu şirketlerden ne kadar nefret edeceğimizi düşünebiliyor musunuz? Şimdi genel halkın, kitlelerin aklında kralın mistik egemenliğine bile sâhip olmayan vergi toplayıcılardan ne kadar nefret ettiğini anlamak için bir fikre sâhip olabiliriz.

Bu arada özelleştirme istekliliğimiz konusunda, durmalı ve bazı hükümet fonksiyonlarının özelleşmesini ve etkili şekilde yürütülmesini isteyip istemediğimizi sorgulamalıyız. Örneğin, Nazi'lerin Auschwitz veya Belsen'i Krupp veya I.G. Farben'e kiralaması daha mı iyi olurdu?

Birleşik Devletler Avrupa'daki tüm ülkelerden daha özgür bir ülke olarak başladı, çünkü biz merkantilist Avrupa'nın kontrollerine, tekel ayrıcalıklarına ve merkantilist vergilerine isyan ederek başladık. Maalesef İç Savaş esnasında Avrupa'ya yetişmeye başladık. Bu korkunç kardeş çatışması esnasında, Kongre'de Demokrat Parti'nin Güney Eyaletlerinin ayrılmasıyla büyük kısmının gideceğini anlayan Lincoln yönetimi Cumhuriyetçi parti ve ondan önceki Liberal Parti uzun süredir istedikleri devletçilik ve Büyük Hükümet programını uygulama fırsatı yakaladı.

18. Yüzyıl boyunca Demokrat partinin *laissez-faire* partisi olduğunu, hükümetin (özellikle de federal hükümetin) ekonomiden ve neredeyse diğer her şeyden ayrı olmasını savunan parti olduğunu anlamalıyız. Liberal-Cumhuriyetçi parti "Amerikan Sistemi"nin, hükümet-işletme ortaklığının partisiydi.

O dönemde İç Savaş kılıfı altında Lincoln yönetimi aşağıdaki radikal ekonomik değişiklikleri uygulamaya koydu: ithâlâtlar üzerine yüksek bir koruyucu güm-

rük vergisi, likör ve tütün üzerine yüksek federal tüketim vergisi (halkın "günah vergileri" olarak adlandırdığı vergiler), yeni kurulan kıtayı kat eden demiryollarına inşa edilen km yol başına para şeklinde ve müthiş arazi tahsisatları şeklinde büyük sübvansiyonlar. Bunların hepsi bir çıplak yolsuzluk sistemi, federal gelir vergisi, altın standardının kaldırılması, savaş giderlerinin ödenmesi için karşılıksız itibarî para ("yeşil sırtlı") basılması ve önceden nispeten özgür olan bankacılık sisteminin 1863 ve 1864 kanunları ile kurulan Ulusal Bankacılık Sistemi şeklinde bir yarı-devletleştirilmesi yoluyla.

Bu şekilde 1840 ve 1850'lerin minimal hükümet sistemi, serbest ticaret, tüketim vergisi olmaması, altın standardı ve az çok özgür olan bankacılık sisteminin yerine tam tersi geldi. Ayrıca bu değişiklikler büyük ölçüde kalıcıydı. Gümrük vergileri ve tüketim vergisi kaldı. Ekonomik olmayan ve gerekenden fazla inşa edilmiş olan kıta boyu demir yollarına verilen sübvansiyonlar cümbüşü ancak, 1873 Paniğinde onların çökmeleriyle sona erdirildi, fakat bunların etkileri 20. Yüzyıl'da demiryollarının sürekli gerilemesi esnasında hâlâ devam ediyordu. Bir Anayasa Mahkemesi kararı ile gelir vergisinin anayasaya aykırı olduğu açıklandı (daha sonra 16. Anayasa Değişikliği ile bu tersine döndü). Altın standardına ancak savaşın bitişinden on dört yıl sonra geçilebildi.

Federal hükümet tarafından kayırılan birkaç "ulusal bankaya" kâğıt para basma izni verilen Ulusal Bankacılık Sistemi'nden kurtulmak asla mümkün olmadı. Devlet tarafından kayırılan tüm özel bankalar mevduatlarını ulusal bankalarda tutmak zorundaydı. Bu durum onların enflasyona yol açıcı krediyi bu bankaların üstüne piramitlemesine izin veriyordu. Ulusal bankalar rezervlerini, üstüne *şişirme yaptıkları* hükümet bonolarında tutuyorlardı.

Bu sistemin baş mimarı, Ohiolu politikacı Salmon P. Chase'in yolsuzluk kariyerinin uzun süreli finansal hâmîsi olan Jay Cooke idi. Chase, Lincoln yönetiminde Hazine Bakanı olduğunda hemen, hâmîsi Cooke'u savaş esnasında çıkarılan tüm hükümet bonolarının tekel alıcısı olarak atadı. Tekel tahsisatından dolayı bir multimilyoner yatırım bankacısı olan ve "Büyük işadamı" olarak adlandırılan Cooke, bonolar için hazır bir piyasa sağlayan (çünkü ulusal bankalar krediyi bonoların birkaç kat üstünde şişirebiliyordu) Ulusal Bankacılık Kanunu için lobicilik yaparak kazancını büyük ölçüde artırdı.

Ulusal Bankacılık Kanunu, tasarımı itibarîyle bir yarı merkez bankası idi ve 20. Yüzyıl'ın başlangıcından sonraki İlerleyici Dönem itibarîyle sistemin başarısızlığı, o dönemde uygulanan genel yeni-merkantilizm, kartelleşme ve hükümet-endüstri işbirliği sisteminin parçası olarak Müesses Nizamın Merkez Bankası Sistemini dayatmasına imkân verdi. 1900'den Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan İlerleyici Dönem gelir vergisini, federal, eyalet ve yerel hükümet düzenlemelerini ve kartel-

leri, merkez bankacılığını ve son olarak da savaş döneminin tamamen kolektivist bir "ortaklık" ekonomisini geri getirdi. Hepimizin çok iyi bildiği devletçi sistem için ortam hazırlanmıştı.

Bush yönetimi eski Cumhuriyetçi geleneği sürdürdü: daha da yükselen vergiler, bir itibarî para sistemini şişirme ve dayatma, ABD Merkez Bankası Sistemi üzerindeki ve bu sistem aracılığıyla kontrolleri artırma ve uluslararası paralar ve mallar üzerindeki enflasyona yıl açıcı özellikte olan ve düzenleyici kontrolleri artırma manevrası.

Kuzeydoğu Cumhuriyetçi Müesses Nizamı hâlâ kartelleşiyor, kontroller uyguluyor, düzenlemeler yapıyor, kayırılan işletmelere kontratlar dağıtıyor ve sevilen dolandırıcıları ve kaybedenleri kurtarıyor. Hâlâ eski "ortaklık" oyununu oynuyor ve tabiî ki hâlâ bizim kesemizden.

52

Havalimanı Sıkışıklığı
Bir Piyasa Başarısızlığı Durumu mu?

Ocak 1985

BASIN ONU BİTMEYEN "HÜKÜMET-İŞLETME İŞBİRLİĞİ" BAŞARI ÖYKÜSÜnün başka bir bölümü olarak görmüştü. Geleneksel hikâye kapitalist açgözlülüğün kontrolsüz ve bencilce eylemlerinin yol açtığı kötü bir problemin ortaya çıkmasıdır. Sonra, ileriyi gören ve aklında sâdece kamu çıkarı olan akıllı bir hükümet kuruluşu devreye giriyor ve problemi düzeltiyor, bilgece düzenlemeleri yumuşak fakat sağlam şekilde, kamu çıkarına olacak şekilde özel faaliyetlere yön değiştirtiyor.

En son bölüm, halkın önceki yılın rakamlarına göre geciken uçuşların sayısında %73'lük bir artıştan sıkıntı çektiğinin anlaşıldığı 1984 yazında başladı. Federal Havacılık Dairesi (FAA) ve diğer hükümet kuruluşları için suçlu belliydi. Kuruluşun ulusal havalimanlarındaki uçuş sayısı üzerine koyduğu kotalar yılın başında kaldırılmıştı ve bu düzenleme iptaline tepki olarak her biri kendi kârı peşinde olan dar görüşlü havayolları günün kalabalık saatlerinde uçuş programlarını aşırı artırmışlardı. Sıkışmalar ve gecikmeler büyük ölçüde en büyük ve en çok kullanılan havalimanlarında bu saatlerde meydana gelmişti. FAA kısa süre içinde her bir havalimanındaki kalkış ve inişler için dakika dakika maksimum limitler getirmeye hazırlandığını ve eğer ha-

vayollarının kendileri kabûl edilir bir plânla gelmezlerse bunu uygulamaya koyacağını duyurdu. Bu zorlama üzerine havayolları tam olarak Ekim sonunda onaylanan, yoğun saatlerde maksimum uçuş kotaları getiren "gönüllü" bir plân geliştirdiler. Hükümet-işletme işbirliği bir kez daha zafere ulaşmış görünüyordu.

Ancak gerçek hikâye bu kadar güzel değildi. Havayolları endüstrisinin kuruluşundan 1978'e kadar Sivil Havacılık Kurulu (CAB) endüstri üzerinde baskıya dayalı bir kartelleşme uyguluyordu. Uçuş hatlarını kayırılan havayollarına veriyor, rekabeti ciddî şekilde sınırlıyor ve bilet fiyatlarını serbest piyasa fiyatlarının çok üstünde tutuyordu. Büyük ölçüde CAB başkanı iktisatçı Alfred E. Kahn'ın çabalarıyla, Havayollarında Düzenlemenin Kaldırılması Kanunu 1978'de geçti, uçuş hatları, uçuşlar ve fiyatların düzenlenmesi iptal edildi ve 1984 sonunda da CAB feshedildi.

Dahası en büyük altı havalimanında bu kotalar şu anda hâlâ yürürlüktedir. Kontroller çağrısında bulunan havayolları arasında başı Eastern Havayolları çekiyordu. Bu havayolu yeni ve ucuz bir havayolu olan People's Express ile rekabette zorlanıyordu. People's Express son yıllarda Kennedy ve LaGuardia Havalimanları'nı kullanıyordu ve faaliyetleri ile Newark Havalimanı'nı bir hayâlet havalimanından ülkenin en üst düzey altı havalimanından (LaGuardia, Kennedy, Denver, Atlanta ve O'Hare ile birlikte) biri yapmıştır. "Gönüllü" kotalar uygulanırken, Newark Havalimanı'ndaki yoğun saatlerdeki uçuşların azalması (100'den 68'e), buna karşılık LaGuardia ve Kennedy'de artması tesadüfî görünmüyordu.

Fakat her halükarda yoğun saatlerdeki sıkışma piyasa başarısızlığının bir örneği değil miydi? İktisatçılar nerede bir eksiklik görseler, hemen serbest piyasa fiyatının altında fiyat üst sınırı kontrol uygulamaları ararlar. Burada da olan şey kesinlikle budur. Bu ülkedeki tüm ticarî havalimanlarının sâhibinin hükümet olduğunu ve hükümetçe (federal hükümetin sâhip olduğu Dulles ve National hâriç hepsi yerel hükümetler tarafından) işletildiklerinin farkında olmalıyız. Hükümetler özel teşebbüsler gibi rasyonel fiyatlandırmayla, yani en büyük kârı sağlayan fiyatlandırmayla ilgilenmezler. Mutlaka diğer politik hususlar öne geçer. Bu yüzden her havalimanı "slot'ları" için (pistlerdeki iniş ve kalkış noktaları) özel sâhiplik şartlarında piyasanın belirleyeceği fiyatın çok altında ücret alır. Bu nedenle değerli yoğun saatlerde sıkışmalar meydana gelir ve özel şirket jetleri açık şekilde büyük ticarî havayollarından normal rekabet şartlarında alamayacakları yerleri alırlar.

Havalimanlarındaki sıkışıklık için tek gerçek çözüm piyasanın belirleyeceği fiyatlandırmaya izin vermektir. Bu sistemde yoğun saatlerde, diğer saatlere nazaran çok daha yüksek slot ücretleri alınacaktır. Böylece FAA tarafından uygulanan düşük fiyatlı slotların zorunlu paylaştırılmasıyla, rekabetin engellenmesinden ziyâde teşvik edilmesi sağlanacak ve problem çözülecektir. Fakat böyle bir rasyonel fiyat-

landırma ancak havalimanlarının özelleştirilmesi yani hükümetin başarısız siyasî kontrolünün kaldırılması durumunda sağlanacaktır.

Özelleştirilecek bir diğer önemli alan daha vardır. Hava trafik kontrol hizmetleri FAA kurallarına göre federal hükümetin zorunlu tekelindedir. FAA 1983'te grev öncesi hava trafik kontrol kapasitesine dönmeyi vaat etse de, grevden önce olandan %19 daha az hava trafik kontrolörü çalıştırmaktadır. Bu kontrolörlerin her biri %6 daha fazla trafiği kontrol etmeye çalışmaktadır.

Tekrarlayacak olursa, gerçek çözüm tüm hava trafik kontrol sistemini özelleştirmektir. Pilotlar, uçak şirketleri ve havacılık sanayinin diğer tüm unsurları özel olabilirken hava kontrolünün bir şekilde dâima devletleştirilmiş bir hizmet olarak kalması için gerçek bir sebep yoktur. Hava kontrolünün özelleşmesinden sonra FAA'yı tarihin unutulan hurda yığınındaki CAB'ın yanına yollamak mümkün olacaktır.

53

Havayollarının Yeniden Düzenlemeye Tâbi Tutulması Kuruntusu

Kasım 1987

TEORİ OLMADAN DENEY, ÜZERİNE ÖZGÜRLÜĞÜN İNŞA EDİLEBİLECEĞİ sağlam olmayan bir zemindir. Eğer düzenlemeye tâbi tutulan bir havayolları sistemi "işe yaramamışsa" ve düzenlemeye tâbi tutulmayan bir sistem bir süreliğine iyi çalışmış görünüyorsa, veri rüzgârları tesadüfen aksini gösteriyorsa ne olur? Son aylarda kalabalıklaşma, gecikmeler, birkaç talihsiz kaza ve havayolları arasındaki bir iflâslar ve birleşmeler sağanağı, düzenlemenin kaldırılması ile hiçbir zaman barışmamış olan devletçilere ve ilgili çıkar sâhiplerine cesaret verdi. Havayollarının yeniden düzenlemeye tâbi tutulması çığlık ve feryatları çığ gibi yayıldı.

Havayolu düzenlemelerinin kaldırılması Carter döneminde başladı ve Reagan döneminde tamamlandı. Öyle ki yöneten Sivil Havacılık Kurulu (CAB) sâdece basitçe küçültülmedi (ya da sınırlanmadı) fakat gerçekten ve basitçe tamamen kaldırıldı. CAB kuruluşundan beri fiyatları serbest havacılık piyasasının çok üzerinde tutarak havayolu endüstrisinde, bu faaliyet alanına girişleri kesin şekilde sınırlandırarak arzı paylaştırmayla, tercih edilen hatları bir veya iki kayırılan havayoluna vermeyle kartel oluşturdu. Birkaç havayoluna hükümet tarafından ayrıcalıklar verildi, ücretler suni şekilde yükseltildi ve rekabetçiler ya bu faaliyet alanına so-

kulmadı ya da CAB'ın faaliyete devam etmelerine izin vermeyi reddetmesi ile faaliyetten men edildiler.

Düzenlemenin kaldırılmasının çok iyi bir yönü uzmanların serbest piyasada gerçek faaliyeti tahmin edememesidir. Hiçbir taşımacılık iktisatçısı uzun süreli uçuşların merkezî bir havalimanından aktarma yoluyla yapılması sisteminin büyük yükselişini tahmin edemedi. Fakat piyasanın genel çalışma düzeni serbest piyasa ekonomisinin sezgilerine uyuyordu: rekabet yoğunlaştı, fiyatlar geriledi, müşterilerin sayısı arttı ve neredeyse hayrete düşüren çeşitli indirimler ve anlaşmalar hâkim oldu. Neredeyse her hafta yeni havayolları piyasaya girdi, eski ve başarısızlar iflâs etti, havayolu piyasası onlarca yıldır hâkim olan boğucu hükümet kartelleşmesinden sonra müşteri ihtiyaçlarına etkili şekilde hizmet etmeye doğru kaydıkça birleşmeler gerçekleşti.

Öyleyse yeniden düzenleme uygulaması konusundaki bu kışkırtma dalgası neden? (Eski veya müstakbel kartelcilerin özel ayrıcalıklar dünyasına dâhil olma isteğini bir tarafa bırakırsak). İlk olarak pek çok insan rekabetin, tüketici ve etkinlik için çok iyiyken bürokratlar ve başarısızlar için dikensiz gül bahçesi sağlamadığını unutmuştur. Onlarca yıl süren kartelleşmeden sonra, başarısız havayollarının ya da rekabet rüzgârlarına başarılı şekilde uyum sağlayamayanların batacağı kaçınılmazdı ve bu iyi bir şeydi de.

Sarsıntılar ve şirket birleşmeleri müstakbel kartelciler tarafından dikkatlice yayılmakta olan antik bir yanılgıyı tekrar canlandırmıştır. Havayolları sayısının şimdi gerilemekte olduğuna ve tekrar CAB'ın günlerindeki "tekelciliğe" veya yarı-tekelciliğe "dönüyor" olduğumuza dâir gittikçe büyüyen bir isteri vardır. "Rekabeti uygulamak" için yeni bir CAB gerekmiyor mu? Fakat bu durum, hükümet ayrıcalığı ile oluşturulan ve cesaretlendirilen büyük ölçekli firmaların rekabeti ile kendi konumlarını kendileri kazanmış olan ve serbest rekabet şartlarında bunu muhafaza edebilecek olan firmaların tekeli arasındaki önemli farkı göz ardı etmektedir. Hükümet tarafından sürdürülen firmalar mutlaka başarısızdır ve ilerleme üzerinde yüktürler. Serbest rekabetçi "tekel" firmalar mevcut veya potansiyel rakiplerine göre daha başarılı olmaları, daha ucuz fiyata daha iyi hizmet sağlamaları sayesinde vardırlar. Saçma fantezi serbest rekabetten sâdece bir ABD (dünya çapında olmayabilir) firması çıkacağını söylese bile böyle bir serbest ticaret firmasına hükümetin müdahale etmemesi hâlâ çok önemli olacaktır.

Kısaca kartel yanlılarının söylediği şeye dikkat edin: hükümetin gelecek bir tarihteki etkili, serbest rekabetçi bir tekel şüpheli ihtimâlini ortadan kaldırmak için baskıcı, başarısız bir tekeli *şimdi* uygulaması çok önemlidir. Olaya şöyle bakın, yeniden düzenleme ve kartelleşme çağrısı kartelciler dışındaki bir açıdan bakıldığında hiçbir anlam ifade etmiyor.

Tam tersi: düzenlemelerin kaldırılmasının Avrupa'ya da yayılması ve Avrupa içi seyahati mahveden ve havayolu fiyatlarını son derece yüksek tutan uluslararası IATA kartelinin sona erdirilmesi şimdi çok önemlidir.

Düzenlemelerin kaldırılmasının diğer hoş olmayan sonuçlarına ne demeli: kalabalık uçaklar, gecikmeler, kazalar? İlk olarak tipik olduğu üzere, rekabet, fiyatların düşmesine yol açtı ve bu nedenle hava taşımacılığını kitlesel piyasa için daha önce olduğundan çok daha fazla yaygınlaştırdı. Yarısı veya çeyreği, seyahat eden işadamları ile dolu olan uçaklara alışkın olanlarımız şimdi eşyalarını kâğıt torbalarda taşıyan, yanlarında ağlayan bebekler olan öğrencilerle ve farklı etnik yapıdan insanlarla dolu olan uçaklarla karşılaşmak zorundadır. Eğer düzenlemenin ortadan kaldırılması uçak seyahatini hesaplı hâle getirerek eski güzel günleri sona erdirmişse bu döneme geri dönmek isteyenlerimiz birinci sınıf uçarak veya kendi jetlerimizi kullanarak o güzellikler için daha fazla para ödemek zorunda kalacağız.

Gecikmeler, kazalar veya kaza atlatmalar tamamen başka hikâyelerdir. Bunlar sâdece havayolu seyahatinin serbest rekabetle teşvik edilmesi anlamında düzenlemelerin kaldırılması ile "meydana getirilmektedirler." Artan faaliyet, özgürlük tarafından oluşturulan değil hükümet tarafından oluşturulan darboğazlarda probleme yol açmıştır. Bu talihsiz hükümet kalıntıları problemlere yol açmakta veya onları artırmaktadır.

İki önemli zorluk bulunmaktadır. Birincisi bu ülkede özel sektörün sâhibi olduğu veya işlettiği hiçbir havalimanının olmadığı gerçeğidir. Bu gibi havalimanlarının hepsinin sâhibi belediye yönetimleridir (en kötü şekilde işletilen ve federal hükümetin havalimanları olan Dulles ve National hâriç). Hükümet, havalimanlarını diğer her şeyi işlettiği gibi işletir, yani kötü şekilde. Özellikle de, verdiği hizmetleri rasyonel şekilde fiyatlandırmak için hükümetin hiçbir sebebi yoktur. Bunun sonucu olarak, hükümet havalimanları asıl hizmetleri olan pistlere iniş ve kalkışları piyasa fiyatının çok altında fiyatlandırmaktadır.

Ortaya çıkan sonuç yoğun saatlerde kalabalıklaşma ve pist alanı olmayışıdır. Havalimanları ilk gelen ilk alır esasına göre bir paylaştırma politikası izlemekte ve bu politikada havada tur atmaları ve artan gecikmeleri neredeyse garanti etmektedir. Özel sektörün sâhibi olduğu bir havalimanı, özellikle yoğun saatlerde pistlerin fiyatını artırarak ve havayollarının garantili zaman noktaları almalarını sağlayarak, çok daha az gelir getiren özel uçakları yoğun zamanlarda pistlerin dışında tutarak gelirini en üst düzeye çıkaracak şekilde rasyonel olarak fiyatlandıracaktır. Fakat hükümet havayolları bunu yapamamıştır ve pist fiyatlarını, siyasî açıdan güçlü özel uçak sâhiplerinin lobiciliği nedeniyle sübvanse etmeye devam etmektedirler.

Havayollarının problemsiz kullanımı konusundaki ikinci büyük engel hava trafik kontrol sisteminin çok önemli olan hizmetinin federal hükümet tarafından

FAA (Federal Havacılık Dâiresi) devletleştirilmiş olmasıdır. Alışılageldiği üzere belli bir işgücü hizmetinin hükümet tarafından sağlanması tüketici ihtiyaçları konusunda özel firmalara göre daha başarısızdır ve duyarlıdır. Başkan Reagan'ın yönetime geçmesinin ilk dönemlerinde hava trafik kontrolörlerini sendikasızlaştırma zaferi insanların, bu çok önemli hizmetin hâlâ devlet elinde olduğu ve bu nedenle her havayolu seyahatçisinin güvenliği için bir tehdit oluşturduğu çok daha önemli gerçeğinin hafife alınmasına yol açmıştır.

Bu nedenle her türlü hükümet düzenlemesi ve kontrolü durumunda olduğu gibi, özgürlüğün çaresi daha fazla özgürlüktür. Düzenlemelerin kaldırılması şeklindeki yarım önlemler asla yeterli değildir. Sonuna kadar gitme bilgeliğine ve cesaretine sâhip olmalı, havayolları alanında ticarî havalimanlarını ve hava trafik kontrolörlüğü mesleğini tamamen özelleştirmeliyiz.

54

Rekabet İşbaşında

Xerox 25 Yaşında

Şubat 1985

Yirmi beş yıldan az bir süre önce, iş dünyasında ve genelde Amerikan toplumunda devrim niteliğinde bir şey olay gerçekleşti. Bu kan dökülmeden ve kimse idam edilmeden başarılan bir devrimdi. Dünyanın ilk tamamen otomatik düz-kâğıt fotokopi makinesi Xerox 914 New York'ta basına tanıtıldı.

Ondan önce de fotokopi makineleri vardı, fakat hantal ve karmaşıktılar. Çok zaman alıyorlardı ve sonuçtaki ürün özel, çekici olmayan pembe bir kâğıt üzerine basılan karmaşık, dağınık bir baskıydı. Xerox'un ortaya çıkması fotokopi çağına liderlik etti ve on yıl içinde "xerox" ismi halk arasında bir ticarî isim yerine genel bir isim hâline gelecek kadar başarılı oldu.

Pek çok insan (ve hatta bazı iktisatçılar) büyük, yüksek düzeyde sermâyeli firmaların küçük olanları rekabette dâima geçebileceğine inanmaktadır.

Hiçbir şey gerçeğe bu kadar uzak olamaz. Xerox'tan önceki dönemde fotoğraf sanayine en azından ABD'de sâdece bir dev hâkimdi, Eastman Kodak. Xerox işlemini Kodak veya diğer herhangi bir işletme devi veya büyük bir araştırma tesisi icat etmedi veya geliştirmedi. Aksine, bu işlem bir kişi tarafından, New York'ta

bulunan bir patent Avukatı olan Chester Carlson tarafından geliştirildi. Carlson başlangıç deneylerini 1938'de dâiresinin mutfağında yaptı. Carlson daha sonra bu icattan bir ticarî ürün geliştirebilecek olan bir firma aradı. İlk olarak Kodak'ı düşündü, fakat Kodak ona bu metodun asla işe yaramayacağını, çok karmaşık olduğunu, geliştirilemeyecek kadar mâliyetli olduğunu ve her şeyden önemlisi küçük bir pazar potansiyeline sâhip olduğunu söyledi! Carlson aynı cevabı IBM gibi 21 diğer büyük firmadan duydu. Onlar "uzmanlardı", nasıl yanılabilirlerdi?

Nihâyet Rochester'da küçük bir firma Xerox projesi üzerine kumar oynamaya karar verdi. Yıllık satışı 7 milyon oların altında olan bir fotoğraf kâğıdı imâlâtçısı olan Haloid Co. şirketi 1947'de Carlson'dan işlemin haklarını satın aldı. Muazzam Xerox 914'ün 1959 sonbaharında piyasaya çıkması yirmi milyon dolara mâl oldu ve 12 yıl sürdü. Xerox 914'ün başmühendisi olan Horace Becker "Xerox 914'ün teknik açıdan, bir kazanan gibi görünmediğini..." söylüyor. "Yaptığımız şey büyük bir şirketin yapamayacağı bir şeydi. Gerçekten bir zar attık, çünkü farklı değildi." Küçük işletmeler devleri rekabette ve yenilikte geçebilir.

Haloid Co., daha sonra Haloid Xerox Co. ve sonunda da Xerox 1960'ların en büyük işletmelerinden ve borsa başarı öykülerinden biri oldu. 1970'ler itibarîyle yeni, devasa fotokopi piyasasının neredeyse tamamını ele geçirmişti. 1983 gelirleri 8,5 milyar dolara ulaşmıştı. Fakat 1970'lerin ortası itibarîyle Xerox'da büyük, bürokratik ve tembel hâle geliyordu. Japonya başarılı Savin kopyacısı ile fotokopi piyasasını işgâl etmişti. Yeni ve orijinal olarak daha küçük firmaların rekabeti hızlandıkça Xerox'ın pazar payı 1975'te %75'e, 1980'de %47'ye ve 1982'de %40'ın altına indi. Bir yatırım analizcisinin yorumuna göre "Yaşlanan bir montaj hatları vardı. Hazırlıksız yakalandılar."

İş dünyasında hiçbir firma (hatta devler bile) uzun süre ayakta kalamaz. Sıkıntıda olan Xerox yeni ve geliştirilmiş on Serilik "Marathon" kopya makineleri ile direndi. 1983'te şirket fotokopi piyasasındaki payını 1970'ten beri ilk defa artırdı. Durumu 1984'te önemli ölçüde düzelmişti.

Bu yüzden İyi ki Doğdun Xerox. Xerox başarı öyküsü parlak, kararlı ve yalnız bir mucidin ne başarabileceğinin bir anıtıdır. Küçük bir firmanın nasıl yenilik yapabileceğinin, dev firmaları rekabette geçebileceğinin ve küçük bir firmanın nasıl bir dev olabileceğinin, yeni rekabetçilerle başa çıkmak için nasıl yeniden düşüneceğinin ve kendini donatacağının canlı bir tanıklığıdır. Fakat her şeyden öte Xerox hikâyesi serbest rekabet ve serbest teşebbüsün neyi başarabileceğinin, kısaca insanların özgür şartlarda düşünmeye, çalışmaya, yatırım yapmaya, enerjilerini kullanmaya izin verilmesi durumunda neleri yapabileceklerinin ispatıdır. İnsan ilerlemesi ve insan özgürlüğü kol kola giderler.

55

Otomobil Savaşı

Aralık 1994

MEVCUT SİYASET SAHNESİNİN BÜYÜLEYİCİ ÖZELLİKLERİNDEN BİRİ onun acı ve neredeyse eşi benzeri görülmemiş kutuplaşmasıdır. Bir yanda son aylarda çok kapsamlı, *halk* tabanında Başkan Clinton'ın şahsına, ideolojisine ve politikasına, kendisi ile ilişkili olan herkese ve Washington'daki Leviathan hükümete karşı derinden gelen bir tiksinti hissinde somut ve yoğun ve bir artış vardır.

Bu hareket son derece geniş tabanlıdır ve kırsalda yaşayan vatandaşlardan alışılageldik şekilde ılımlı entelektüellere ve öğretim üyelerine kadar değişen farklı insanları kapsamaktadır. Kişisel sohbetlerden, tabandaki insanların davranışlarına ve kamuoyu anketlerine kadar her türlü gösterge bu harekete işaret etmektedir.

Tuhaf olan yeni şey bu gibi yoğun bir halk hareketine karşı genelde diğer tarafın (bu durumda Clinton yönetimi) geri çekilmesi ve rüzgâra uymasıdır. Bunun yerine umursamaksızın kararlı şekilde ilerliyorlar ve böylece gittikçe daha fazla şekilde, neredeyse bir sosyal kriz ve Marksistlerin bir "devrimci durum" dedikleri şeyi yaratıyorlar.

Clinton yönetiminin tepkisi muhaliflerinin ifade özgürlüğünü bastırmaya çalışmak olmuştur. Buna ait yakın zamanlardaki göze çarpan iki örnek şunlardır: (baskıyla kabûl ettirme ve diğer tekyönlü düzenlemeler anlamına gelen) lobiciliğin tanımını neredeyse tabandaki tüm politik faaliyete genişleten Clinton tasarısı. Şükür ki bu "lobicilik reformu" tasarısı Temsilciler Meclisi'ni geçtikten sonra Senato'daki "engelleyiciler" tarafından önlendi.

İkincisi federal İmar ve Kentsel Gelişim Bakanlığı'nın (HUD), mahâllelerindeki "evsiz" kimseler için kamusal iskân geliştirmenin karşısında olanların siyasî ifade ve örgütlenme özgürlüğünün tepesine binmek için sistematik hukuk faaliyeti idi. Özgür kadın ve erkeklerin bu temel düzeydeki siyasî faaliyetinin "ayrımcı" olduğu ve bu nedenle "yasadışı" olduğu anlaşılıyor. HUD'un bu vatandaşları legal tâcizi ancak ciddî kamusal eleştiri öfkesi nedeniyle geriledi. Bu durumda bile HUD yanlış yaptığını asla kabûl etmedi.

Totaliterliğe karşı olan en son Clintoncı ilerleyiş henüz ortaya çıkmadı. Beyaz Saray'ın "Beyaz Saray Araba Konuşmaları" komitesi olarak bilinen ve ne yapılması

gerektiği konusundaki tavsiyelerini Eylül ayında sunmayı plânlayan tavsiye niteliğinde bir panel oluşturduğu anlaşılıyor. "Araba konuşmalarına" bir kirletici olarak otomobilin oluşturduğu problemlerden dolayı ihtiyaç duyulmuştur.

Şeytanlaştırılan kimyasal unsur olan kurşunun benzinden zaten uzaklaştırılmış olduğu veya federal zorunlulukların otomobil motorlarını sürekli olarak araba güvenliğinin aleyhine olacak şekilde yakıt etkin hâle getirmesi gerçeği bu insanların fikrini etkilemiyor. Tam ölçekli kolektivizme doğru olan agresif bir hareketi yatıştırmak imkânsızdır: kazanımlar veya tâvizler basitçe onları teşvik etmekte ve taleplerini artırma konusunda iştahlarını bilemektedir. Bu nedenle araba konuşmacılarına göre otomobil her zaman olduğu gibi ciddî bir problem olarak durmaktadır.

Araba Konuşmaları paneli alışılmış şüphelilerden oluşuyor: Clinton görevlileri, çevreciler, sempatik iktisatçılar ve otomobil endüstrisinden birkaç yardakçı. "Benzin içen" arabalar ve kamyonetlere daha yüksek vergiler getirmeye ilâve olarak (soru: herhangi bir araba benzin "içmek" yerine basitçe şekilde benzin koklayamaz mı?) görüşülen yenilikçi fikirlerden bazıları şunlardır:

- Ehliyetlere daha yüksek bir asgarî şart getirmek;
- Belli bir yaşın üzerindeki sürücüleri ehliyetlerini bırakmaya zorlamak;
- Herhangi bir ailenin sâhip olabileceği araba sayısına sınır getirmek;
- Araba ile işe gidenleri alternatif araba kullanma günlerine mecbur etmek.

Kısacası bazı grupları araba kullanmayı tamamen bırakmaya zorlama ve diğerlerine lütfedilerek sâhip olmalarına izin verilen arabalarını kullanmayı bırakmaya zorlamayla baskıcı şekilde otomobil kullanımının karneye bağlanması.

Eğer bu totaliterlik değilse, bu tanıma uyan şey tam olarak nedir? Eğer Amerikan halkı "silâhlara el koyanlara" kızıyorsa (ki gerçekten kızıyor) Leviathan Devlet'in arabalarına el koymaya geldiğini anlamalarına kadar bekleyin.

Şimdi tabiî ki bu fikirleri basınla tartışan Beyaz Saray görevlisi "daha uçuk fikirlerden" bazılarının komitede önleneceğini itiraf ediyor. Özgürlüğümüzü koruma konusunda tüm güvencemiz bu mu?

Bu arada alışılageldiği üzere bu derin düşünceler konusunda halktan gelen tek eleştiri Araba Konuşmacılarının yeterince hızlı hareket etmediğine dikkat çeken Sol'dan gelmiştir. Sierra Club'dan Dan Becker "Beyaz Saray'daki bu kafa şişirmelerin devam ettiği her sâniye" yüzlerce litre kirliliğin havaya karıştığından şikâyet etmektedir. Kim bilir? Belki de görünüşte Gıda ve İlâç Dâiresi'nin kalıcı başkanı olan

David Kessler yakıt emisyonlarının "zehirli" olduğuna dâir bir bulgu yayınlayabilir ve yönetim daha sonra tüm arabaları akşamdan sabaha yasaklayabilir.

Arabaya karşı olan savaşın kirliliğin keşfedilmesi ile başlamadığını fark etmeliyiz. Özel otomobilden nefret onlarca yıldır solcu liberaller arasında yaygındır. İlk olarak küçük bir estetik şikâyet olarak görünen şey üzerine ortaya çıkmıştır: 1950'lerde Cadillac'lardaki kuyruk. Otomobillerin kuyruğunun dehşetini eleştirme üzerine müthiş miktarda mürekkep ve enerji harcanmıştı.

Fakat kısa süre içinde ortaya çıktı ki otomobillere karşı sol liberal şikâyet otomobildeki kuyrukla ya da kirlilikle hiç de ilgili değildi. Onların sinirlerinden mor armış bir tutku ile nefret ettikleri şey son derece bireyci, konforlu ve hatta lüks ulaşım aracı olarak özel otomobildir.

Demiryollarının aksine otomobil Amerikalıları toplu taşımanın kolektifçi tiranlığından kurtardı; otobüs veya trende "demokrasi analizi" konusunda vakitlerini harcamaya mecbur bırakılmaktan, sâbit çizelgeler ve sâbit terminaller altında ezilmekten. Bunun yerine özel otomobil her bireyi "Yolların Kralı" yaptı. İstediği her zaman istediği her yere gidebilirdi. Komşularıyla veya "toplulukla" birlikte seyahat etmek zorunda kalmadan.

Dahası, sürücü ve araba sâhibi tüm bu mucizeleri konfor ve lüks içinde, her defasında "demokrat" arkadaşları ile saatlerce itişmekten çok daha hoş bir ortamda yapabilirdi.

Böylece özel otomobile karşı olan sistemik savaş başladı ve vites yükseltti. Eğer doğrudan arabalarımızı alamıyorlarsa, "yakıt etkinliği ... kirlilik," fiziksel egzersiz veya hatta estetik adına daha mâliyetli, küçük, hafif ve bu nedenle daha az güvenli, daha az lüks ve hatta daha az konforlu olan arabalar kullanmaya ikna edebilir veya baskı uygulayabilirler.

Eğer homurdanarak ve geçici olarak arabalarımıza sâhip olmamıza izin verirlerse, araba kullanmayı zorlaştırmayla bizi cezalandırabilirler. Fakat şimdi Clintoncılar sağlıktan, silâhlara el atmaya, serbest konuşmaya ve sigara içenlerin haklarına saldırıya kadar her koldan kolektifçiliğe doğru gidişte asla vazgeçmeyeceklerini ortaya koydular.

Önceki yönetimlerin aksine, bunlar asla yorulmak bilmiyor, doymuyor ve hiçbir şey dikkatlerinden kaçmıyor. Dün, "Eğer sigaralarımızı veya silâhlarımızı almaları için gelmelerine izin verirseniz, bir sonrakinde arabalarımızı almak için

gelecekler" sloganı saçma bir abartı gibi gelmiş olabilirdi. Şimdi bu ihtimâl politik realitenin çok sâde bir tasviri hâline geliyor.

İFŞA EDİLEN MÂLÎ GİZEMLER

56

Az mı Vergi Ödüyoruz?

Nisan 1992

Her geçen gün, Bill Kaufman'ın *Chronicles*'taki müthiş deyimi "Amerika'da yaşayanlar ve onu yönetenler arasındaki derin uçuruma" yeni kanıtlar getiriyor. Biz Amerika'da yaşayanlar çok fazla vergilendirildiğimize, hükümet harcaması ve vergilendirmenin artan sayıda parazit düzenbaz ve otlakçıyı beslemek üzere özümüzü tükettiğine ve hükümetin sırtımızdaki gittikçe artan yükünün ekonomimizi son yirmi yıldır durağan hâle getirdiğine inanıyoruz.

Aralarında yönetimlerine bir "bilim" görüntüsü veren teknokrat iktisatçıların da bulunduğu Amerika'yı yöneten elitler tabiî ki problemi çok farklı bir açıdan görüyor. Görevi Leviathan yönetimi savunmak ve bu elit yönetime sunulan yüksek seviyeli işleri almak olan bu iktisatçı elit kendi aykırı iddialarını, yani "Amerika'nın probleminin *az* vergilendiriliyor olması" olduğu iddialarını serinkanlı ve sakin şekilde dile getiriyorlar.

Bu iddia üzerine ortaya çıkan anlaşılabilir öfkeli seslere karşı, elit kesim sofistike ve "bilimsel" duruyor. Paramızın birazını vergi memurundan kurtararak aç gözlü bir şekilde kendimize saklamaya çalışan dar kafalı ve "bencil" olmak bizim gibi budalalara has bir şeydir. Çünkü onlar (elit kesim) akıllıdır ve her şeyi görendir. Biz dar kafalı bencil direnenlerin aksine onların akıllarının temelinde sâdece sağduyu, genel refah ve kamu yararı bulunmaktadır. Onların sağduyu anlayışının şüpheli şekilde teknokrat elitin dar ve bencil şahsî çıkarları ile tamamen çakışmasına işaret etmek kendimizi günümüz sözlüklerindeki en kötü hakaret deyimlerden birine açık hâle getiriyor: "komplo teorisyeni tarihçi".

Uzun dönem vergi artışları çağrısında bulunan (hepsi değilse de) "birçok" iktisatçının boy gösterdiği en son geçit töreninde en önde MIT'den Nobel Ödüllü Robert M. Solow, Harvard'dan Benjamin Friedman ve Carter yönetiminde Ekonomik Danışmanlar Konseyi'nin başkanı olan Charles L. Schultze bulunmaktadır. ("İktisatçılar Uzun Dönemde Vergi Artışının Gerekli Olduğunu Düşünüyor," *New York Times*, 27 Haziran 1992). Ülkenin sıra sıra iktisatçı safları tarafından kullanılan bilinen bir taktik, ulusal gelirleri içinde vergi oranı ABD'den daha yüksek olan Avrupa'daki ve başka yerlerdeki diğer ülkelere işaret etmektir. Hım, Bravo. Bu mantığa göre hükümetin ülke kaynaklarının *tamamını* emdiği ve oluşturduğu Sovyetler Birliği'nin şanlı ekonomik başarısına neden işaret etmiyorsunuz?

Daha yakından bakıldığında, Solow ve arkadaşlarının iddiası, çok satan The Affluent Society (1958) adlı kitabında yayınlanan eski Galbraith tezinin yeniden canlandırılmasıdır. Galbraith Amerika'ya bakmış ve özel sektörün zengin ve iyi durumda olduğunu, kamu sektörünün (ya da "sosyalleşmiş" sektörün) ise sefalet ve dağınıklık içinde olduğunu görmüştür. Bir sektörün zenginlik ve başarısının sâdece harcanan kaynakların miktarına bağlı olduğunu düşünen Galbraith, özel sektöre "çok fazla", kamu sektörüne ise "çok az" harcama yapıldığı hükmüne varmıştır. Bu nedenle Galbraith özel sektörden kamu sektörüne fazlaca kaynak transferi yapılması çağrısında bulunmuştur.

Şişmiş kamu sektörünü daha da beslemek için özel sektörü daha fazla vergilendirerek yapılan böyle bir transferden 24 yıl sonra, sonuç ne oldu dersiniz? Yani Galbraith doktrinini izlemenin sonucu ne oldu? Belgeli şekilde kamu sektörünün sefaleti daha da arttı ve özel sektörde de bununla birlikte ortaya çıkan fark edilir sendelemeler gözlendi. Solow'un, Galbraith'in ve diğerlerinin cevabı şu olmuştur: henüz yeterli değil, hükümet daha fazla vergi koymalı ve daha fazla harcamalı. Eğer bunu yapmaya devam edersek, nihâî sonuç olarak 1991'de Sovyetler Birliği'ndeki durumu dört gözle bekleriz.

Bu saçmalığın temelindeki yanılgı hükümet harcamasının gerçekte tasarruf ve yatırım *olduğu*, özel sektör için yapılan üstün bir tasarruf ve yatırım olduğudur. Solow ve arkadaşları serbest piyasa iktisatçıları ile yaşam standardındaki bir artışın ancak artan tasarruf ve yatırımlarla sağlanabileceği konusunda hemfikirdir. Fakat onların bu tasarruf konusundaki *fikirleri* kolektivisttir ve ancak hükümet harcaması şeklinde faydalı olabilir.

Buna göre *New York Times* açıklamasında Profesör Solow "eğer Amerikalılar çocuklarının kendilerinden daha iyi yaşamasını sağlamaya çalışıyorlarsa, daha az tüketmeyi, yani daha az iyi yaşamayı, daha fazla tasarruf etmeyi ve yatırım yapmayı öğrenmeliler" saçma hükmüne varmıştır. Maalesef yüksek vergilerden dolayı Amerikalılar *zaten* daha az iyi yaşıyorlar, fakat bu fedakârlık onların çocuklarının gelecekteki durumuna çok fazla katkıda bulunmayacak. Solow'un anlayışı Stalin'inkine çok benzemektedir. Devlet tüketiciyi çalıştırır, vergilendirir, yaşam standartlarını düşürür, tümü asla gerçekleşmeyecek olan bir olmayacak dua için.

Aksine, serbest tasarruflar ve yatırımların söz konusu olduğu serbest piyasa ekonomisinde hiç kimse fedakârlıkta bulunmaya zorlanmaz, çünkü tasarruf yapabilenler ve yapmaya istekli olanlar ve yatırım yapmak isteyenler yaparlar, diğerleri de canlarının çektiğini tüketebilirler.

Öyleyse bu iktisatçı elitin temel yanılgısı hükümet harcamasının her parçasını onurlu "yatırım" etiketi ile tanımlamalarıdır. Fakat aksine, hükümet harcaması hiç

de yatırım değildir. Sâdece basitçe hükümetteki üretken olmayan yönetici elitin gücünün artırılması için harcanan paradır. Yatırım etiketini hak etmekten çok uzak olan tüm hükümet harcamaları gerçekte siyasetçiler ve bürokratlar tarafından harcanan tüketimdir. Bu nedenle hükümet bütçesindeki her artış daha fazla tüketim ve daha az yatırım ve tasarruf demektir. Bütçedeki herhangi bir kesinti için ise bunun tersi doğrudur.

Solow ve diğer Müesses Nizam iktisatçılarının daha fazla hükümet ve daha yüksek vergi çağrısında soylu veya halkın çıkarına yönelik, ya da "bencilce olmayan" hiçbir şey yoktur. Tam tersi.

Peki ya Galbraith'in özel sektör zenginliği ve kamu sektörü sefaleti (bu şimdi 1950'lerde olduğundan daha açık görülen bir uçurumdur) hakkındaki orijinal iddiası? Gözlem oldukça doğrudur, fakat hüküm yanlış yöndedir. Eğer kamu sektörü büyük problem ise, cevap iki sektörün farklı olan özelliğinde bulunamaz mı? Cevap başarısız olan kamu sektöründen kurtulmak veya en azından önemli ölçüde küçültmek olamaz mı?

Kısaca, kamu sektörünü özelleştirin ve dikkat çekici düzeydeki sefalet hızla ortadan kalksın. Eğer bu konuda aksini düşünen varsa, bir süreliğine deneyelim. Hükümeti meselâ on yıllığına özelleştirelim ve ne olduğunu görelim. Buna "değerden bağımsız bilimin" yüce çıkarına gerçekleştirilen Büyük Sosyal Deney bile diyebiliriz. Var mısınız?

57

Vergi İadesinin Geri Dönüşü

Temmuz 1988

MODERN LİBERALİZM BASİT FAKAT ETKİLİ BİR ŞEKİLDE ÇALIŞIR: LİBERaller Problemleri Bulurlar. Dünyanın keşfedilmeyi bekleyen problemlerle dolu olduğu düşünülürse, bu zor bir görev değildir. Bu problemlerin özünde Cennet Bahçesinde yaşamadığımız gerçeği bulunmaktadır: tüm istediklerimizi elde edebilmemiz konusunda elimizdeki kaynakların kıtlığı söz konusudur.

Buna göre: 65 yaşın üstünde, parmağında şeytantırnağı bulunan X sayıda insan Problemi (bu sosyolojik araştırmayla belirlenecektir) ve rüyalarının BMW'sine gücü yetmeyen 200 milyon Amerikalı Problemi bulunmaktadır. Problemi Keşfet-

miş olan liberal araştırmacı onu inceler ve problem tam bir krize dönüşene kadar onun hakkında endişelenir.

Tipik bir işlem: beri-beri hastalığına yakalanmış iki veya üç kişi bulur. Beri-beri hastalarının televizyonda çarpıcı şekilde gösterilen ıstırabına mâruz kalırız. Korkunç beri-beri hastalığının yayılmasını önlemek için yardım isteyen doğrudan posta sağanağına tutuluruz. On yıl sonra, milyarlarca dolar federal vergi dolarları beri-beri araştırmasına, tedavi merkezlerine, tedavi dozlarına veya benzerlerine akıtılır. Büyük mücadelenin sonuçları konusunda yapılan bir anket çalışması etrafta daha önce olduğundan daha fazla beri-beri vâkıası bulunduğu endişe verici gerçeğini ortaya çıkarır. Beri-beri için yapılan federal desteğin bir para ve zaman israfı ve hatta belki de ters etki yaptığı fikri çabucak göz ardı edilir. Bunun yerine liberaller, beri berinin orijinalde düşündüğünden daha da kötü olduğu ve federal harcamanın hemen üç katına çıkarılması gerektiği hükmünü çıkarır. Ayrıca şimdi mücadelede yüksek derecede eğitimli, hayatlarının geri kalanını gerekli olduğu şekilde bol federal paralarla büyük amaç için adamaya hazır olan 200.000 beri-beri profesyoneline sâhip olma avantajımız bulunduğunu işaret eder.

Sosyal Problemleri Çözmeye çalışmanın belki de hükümetin işi olmadığı fikrini dile getirme onları "duyarsızlık" ve "merhamet eksikliği" suçlamasına mâruz bıraktığı için bazı muhafazakârlar uyanık bir sonuç alma stratejisine yönelmektedir. "Evet, evet" "biz de sizin Sosyal krizinizin önemine ikna olduk ve bu konuyu dikkatimize getirdiğiniz için size teşekkür ederiz. Fakat biz problemi çözme şeklinin artan hükümet harcaması ve daha yüksek vergilerle değil fakat bireysel insanları ve grupları problemi çözmek için, vergi iadesiyle finanse edilmek üzere para harcamaya serbest bırakmamızla olacağına inanıyoruz.

Kısaca, sosyal kriz insanların, ister şeytantırnağı araştırmalarına yardım etmeye, ister BMW'lere veya isterse beri-beri ile mücadele etmeye harcamaları şartıyla paralarının daha fazla bir kısmına sâhip olmalarına izin verilerek çözülecektir. Temel felsefî problem halının altına süpürülmüşse de en azından insanların kendi paralarını harcamalarına izin verilmiştir ve vergiler artma yerine düşecektir. Doğrudur ki insanlara hâlâ paralarını tutmalarına izin verilmemektedir, *tamam*, fakat en azından vergi iadesi hükümetten gelen ve özel davranışa ve faaliyete doğru iyi bir adımdı.

Ancak 1986'da her şey değişti. Vergi iadesini bir "sübvansiyon" olarak eleştirme ve vergi iadesi yaklaşımını bir yasal boşluk, soylu tekparça vergi tekdüzeliğinde bir çatlak şeklinde görerek reddetme konusunda (sanki insanların kendi paralarını harcamaları onlara başkasının parasını vermekle aynı şeymiş gibi!) muhafazakârlar liberallere katıldı. Mümkün olan yerlerde vergileri azaltmayla insanlardan mümkün olduğunca az vergi almaya çalışmak yerine muhafazakârlar şimdi, toplumdaki herkese eşit sancı oluşturacak tekparça ("âdil") uygulama idealini benimsediler.

1986 tarihli Vergi Reformu Kanunu'nun vergi formlarımıza hoş bir kolaylık sağlaması ve toplam geliri değiştirmeden âdillik getirmesi gerekiyordu. Ancak Amerikalılar en sonunda kendi vergi formları karmaşası ile baş başa kaldıklarında her şeyi IRS'in bile ne olup bittiğini anlayamayacağı şekilde karmaşık buldular. Çoğu vergi ödemelerinin arttığını anladı. Ayrıca onlara bir teselli olacak vergi iadesi de yoktu.

Ancak hâlâ umut var. Önceki yılın evsizlerini daha önceki yılın ise Açlarını harekete geçiren 1988 Liberal Krizi iki ücret kazanan ailelerden oluşan ve liberal seçmenlerin ana gövdesini oluşturan orta-üst sınıfın alışkın oldukları kreş hizmetlerine gücünün yetemeyeceği anlamına gelmektedir. Bu nedenle, her yerde, milyarlarca dolarlık federal vergi mükellefi parası ile nispeten düşük gelirli, tek ücretli ailelerin çalışan annelerin bulunduğu daha zengin aileleri sübvanse etmeye mecbur bırakacağı söylendi. Gerçekten de Sosyal Devlet işbaşındaydı!

Gerçekten de çaresizlik içinde olan muhafazakârlar şunları söyleyemediler: a) bu problem hiçbir şekilde hükümeti ilgilendirmez veya b) lisanslı çocuk bakıcısı binalarına minimum mekân hacmi zorunluluğu getiren hükümet düzenlemesi vs. kaldırılırsa çocuk bakımı hem daha ucuz ve hem de daha ulaşılabilir olacak. Bunun yerine muhafazakârlar eski, unutulmuş vergi mükellefi dostu ile, yani vergi iadesi ile ortaya çıktılar. Bu iade sâdece profesyonel çocuk bakım hizmetine değil aynı zamanda kendi çocuklarına evde bakmayı tercih eden anneler içinde geçerli olacaktı.

Vergi iadesinin tümüyle geri döneceğini umuyoruz. Bundan sonra, kaybedilen taktiği yani "yasal boşlukları önleme" değil fakat onları daha da genişletmeyi yeniden hayata geçirebiliriz. Gerçekten de onları öylesine açabiliriz ki herkes bu yasal boşluklardan inşaat kamyonları geçirebilsin, ta ki federal gelir sisteminin devasa bir kaçış yolu olduğu o müthiş gün gelene kadar.

58

Vergiden Düşme ve Sübvansiyon

Kasım 1985

Reagan hükümeti "Vergi Reformu" programının en çok tartışılan yönlerinden birisi (çünkü milyarlarca doları ilgilendirmektedir) federal gelir vergisinden yerel ve eyalet vergilerinin düşülmesini ortadan kaldırmasıdır. Bunun gerekçesi vergi muafiyeti altında düşük gelirli eyaletlerdeki vatandaşlarının yüksek gelirli eyaletleri "sübvanse etmesi" görüşüne dayanmaktadır.

Sübvansiyonların kötü olduğu ve piyasa için tarafsız olmadığı kabûl edildiği için, tarafsızlık amacıyla ve serbest piyasanın çalışmasının kolaylaştırılması için vergiden düşmenin ortadan kaldırılması gerekir. Muhalifler tam tersini söyleyerek vergilendirmenin net gelir üzerine olması gerektiği için vergiden düşmenin ortadan kaldırılması ile insanların aynı gelir için biri federal, diğer eyalet veya yerel otoritelerce olmak üzere iki kez vergilendirileceğini ifade etmektedir.

Fakat bu arada sübvansiyon savı yeterince tartışılmamıştır. Çünkü reform savunucuları "sübvansiyon" kelimesi üzerine kandırmaca türünden dil oyunlarına girişmişlerdir. Sübvansiyon dâima bir grup insanın vergilendirilmesi ve elde edilen paranın bir diğer gruba transferi anlamına gelmektedir. Yani Paul'e para vermek için Peter'den vergi alınmasıdır. Fakat eğer New York'un vergi zulmü gören vatandaşları vergiden düşme yoluyla daha az vergilendirilirse bunlar ne şekilde "sübvanse edilmiş" oluyor? Tüm olan şey New Yorkluların, zor kazandıkları mülkiyetlerinden eskiye göre daha az şekilde mahrum bırakılmalarıdır. Onlar tam da, kurbanına otoyolda saldıran bir soyguncunun nâzik şekilde kurbanının yol parasını almaması anlamında "sübvanse edilmektedirler". Paranızın daha fazlasına sâhip olmanıza izin verilmesi nasıl bir "sübvansiyon" olarak adlandırılabilir?

Sâdece bir varsayıma dayalı olarak. Yani vergiden düşmeyi (sâdece eyalet veya yerel vergilerde değil fakat aynı zamanda diğer pek çok harcamaları ve "yasal boşlukları" da önlemeyi) ortadan kaldırmak isteyenlerin gizlice aslında hükümetin, tüm gelirlerin ve mülkün sâhibi olduğunu ve bunun herhangi bir kısmını elimizde tutmaya izin vermenin gayri meşru bir "sübvansiyon" olduğunu kabûl ettikleri için. Veya daha spesifik olarak, federal hükümetin vatandaşlarından belli bir miktar vergi toplaması gerektiği, bunun tanrı buyruğu olduğu ve herhangi bir kişi veya grubunun keyfî şekilde kararlaştırılmış olan bir rakamdan daha azını ödemesi durumunda ödenmeyen kısmın bir başkası tarafından ödenmek zorunda olacağı anlamına geleceğini kabûl ettikleri için. Ancak bundan sonra bir vergi indiriminin bir "sübvansiyona" eşit olduğu fikri anlamlı hâle gelir. Fakat bu gerçekten de tuhaf bir savdır. Kararlaştırılan büyük bir miktarın ödenmesinin her türlü kişi ve mülkiyet hakkına, ya da insanların kendi kazandıkları mülkü tutmaya hakkı olduğu fikrine üstün kabûl edilmesinin haklılığı şüphelidir.

Vergi tahakkuku üzerine, "âdil paylar" veya sözde "sübvansiyonlar" üzerine yoğunlaşma konusundaki son zamanlardaki tartışma insanların dikkatini gerçek problemden, yani vergilerin herkesin sırtında bir yük olduğu ve herkes için bir zulüm olduğu konusundan saptırma yönünde akıllıca ve büyük ölçüde de başarılı bir yöntemdir. Vergi "reformu" heyecanı insanların ilgisini herkesin vergisinde indirime gidilmesi gerekliliğinden başkalarının kendi "âdil payını" ödemesinin" ve "sübvanse edilmemesinin" sağlanmasını amaçlayan büyük bir seferberliğe saptırmayı

başarmıştır. Bu şekilde, uzun süredir sıkıntı çeken vatandaşlar vergi tahsildarına karşı dayanışma ve nerede olursa olsun ve nasıl olursa olsun vergileri düşürmeyle ilgilenme yerine birbirleri ile kavga etmeye, diğer kişilerin vergilerini yükselttirmeye teşvik edilmektedir, nokta. Böylesine büyük bir vergi mükellefi koalisyonu ancak, kimin vergisinde ne kadar kesinti yapılacağına bakmaksızın hiç kimsenin artan vergiler konusunda (yani hükümete yapılan vergi, ücret, gelir, katkı veya "yasal boşlukları önlemeler" gibi tüm baskıcı ödemeler için) sıkıntı bulunmadığı üzerinde üstü örtülü bir fikir birliği olması durumunda sürdürülebilir.

59

Şu Benzin Vergisi

Mart 1993

Sol liberalizmin gözde programlarından biri olan büyük, kötü benzin vergisi tekrar sahnededir. Orta sınıf üzerine bir vergi olarak kampanya döneminde bu programı eleştirmiş olan, seçilmiş ancak henüz göreve başlamamış Başkan Clinton, bu ara dönemdeki "ekonomi zirvesinde" pek çok aydının bu fikri savunduğu konusunda şaşkınlığını itiraf etmişti.

Tabiî ki hiç de şaşırmamalıydı, çünkü Clinton'ın çok övdüğü "çeşitlilik" açıkça entelektüel alanda geçerli değildir. Little Rock iktisat zirvesinde solcu liberallerden solcu liberallere kadar değişen iktisatçılar ve işadamları vardı (benim dâvetiyem postada kaybolmuş, kendileri söylüyor). Tek soru şu görünüyor: benzin vergisi ne kadar yükseğe çıkmalı? Senatör Tsongas (ana eksen) tarafından savunulan galon başına "ılımlı" 50 sent mi yoksa Bütçe Direktörü Rivlin (yönetim) tarafından ileri sürülen daha sert 1 dolar mı? Verginin aşamalı yükselmesi kaç ay veya yıl almalı?

Benzin vergisi konusundaki resmî savlar hem genel (bütçe açığını kapatmaya yardım etme) ve hem de bu vergiye has niteliktedir. Spesifik olarak benzin vergisi adına olan bir yaygın sav verginin tüketicileri daha az satın alma ile daha fazla petrolü "muhafaza etmeye" zorlayacağıdır. Zorlayacaktır, ancak insanları daha az petrol almaya zorlamak neden iyi bir fikir olsun?

Eğer hükümet satranç takımı satışlarına 500 dolarlık bir vergi dayatırsa, kesinlikle insanları çok daha az satın almaya zorlama yoluyla satranç takımları kesinlikle "muhafaza edilecektir". Fakat bu diktatörce baskı, Amerikalı tüketicilerin daha düşük yaşam standardına bu şekilde zorlanması neden özgür bir toplumda iyi bir şey olsun ki?

Benzin vergisi taraftarlarının favori bir cevabı vergiyle tüketicilerin kıt olan yakıtı muhafaza etmeye itileceğidir. Fakat kaynakların muhafazası *serbest fiyat* sisteminin önemli fonksiyonlarından birisidir. Piyasa ekonomisi sürekli olarak şunu tercih etmek zorunda bırakılmaktadır: X ya da Y kaynağından ne kadar X veya Y ürünü şimdi üretilmeli, ne kadarı gelecekteki üretimler için muhafaza edilmeli? Sâdece petrol veya doğal gaz değil, fakat aynı zamanda bakır, demir, kereste vs. diğer her şey de böyledir.

Her alanda bu "muhafaza", üretimin zamana nasıl yayılacağı konusundaki bu karar, serbest piyasada pürüzsüz şekilde ve bir âhenk içinde gerçekleşir. Her kaynağın ve ürünün fiyatı piyasadaki talep (nihâî tüketici talebi) ve arzın nisbî eksikliğinin etkileşimi ile şekillenir. Eğer şimdi ve yakın gelecekte X'in arzının düşmesi bekleniyorsa X'in şu anki fiyatı artacaktır. Buna göre arzda gelecekte beklenen bir gerileme hemen şimdi bir fiyat artışı görür. Bu durum alıcıların daha az satın almasına ve üreticilerin veya imâlâtçıların daha yüksek fiyata bir tepki olarak daha fazla üretmesine veya çıkarmasına yol açar. Tahsis veya muhafaza görevini başarmak için bir vergi gerekmiyor.

Aslında bir vergi, problemi göğüslemenin en hantal yoludur. İlk olarak, hükümet çok az bildiği için ve piyasa çok fazla şey bildiği için hükümet doğru hedefi vuramayacaktır. Gerçekten de hükümetin baskısı piyasa faaliyetinin üstünde olacağı için, bir vergi bir malın üretiminin optimum altında bir seviyeye yol açacak şekilde, mutlaka "aşırı muhafaza" sağlayacaktır. İkincisi, üreticilere yansıyan bir fiyat artışının aksine vergi, arzın artışı veya etkinliğin gelişmesi yönünde hiçbir teşvik sağlamamaktadır.

Ayrıca benzinin piyasa dışı muhafaza önlemlerine neden ihtiyacı olsun? Aksine geçen yirmi yıl boyunca gerçek benzin fiyatları (enflasyona göre düzeltilmiş) %40 düşmüştür. Kısaca talebe nispeten bir petrol ve gaz bolluğu petrol muhafazası için endişelenecek bir problem bulunmadığını göstermektedir.

Bir benzin vergisi konusundaki bir diğer sav onun tüketicileri daha "yakıt-etkin" şekilde kullanmaya zorlayacağıdır. Fakat "yakıt etkinliği" konusundaki tüm endişe saçmadır ve yanlış algılanmaktadır. Neden otomobiller sâdece *yakıt* kullanımı bakımından etkin olsunlar ki? "Etkinliğin," aralarında insan saati başına etkinlik, lastik kullanım etkinliği ve arabanın sizi istediğiniz yere götürme etkinliği de dâhil pek çok diğer yönü bulunmaktadır. Piyasa tüm bu etkinlikleri tüketici için en uygun olacak şekilde koordine eder.

Yakıttaki bu zorlama neden? Dahası litre başına dâima daha yüksek km yapmayı gerektiren federal kurallar arabaların mâliyetini büyük ölçüde artırmış ve sürekli şekilde daha hafif arabalar yapmayı zorlayarak oto endüstrisini mahvetmiştir.

Bir diğer argüman daha yüksek bir benzin vergisinin "yabancı petrole olan bağımlılığımızı azaltacağı" şeklindedir. Fakat ilk olarak vergi yerli petrol üretimi ve kullanımını da caydıracaktır. Ayrıca daha önce Körfez Savaşı'nda olduğu gibi yabancı petrol sağlayıcılarımıza karşı olası bir tehdidin kokusuna karşı bile en şiddetli baskı kullanma istekliliğini göstermedik mi? Ayrıca serbest ticaret ve uluslararası işbölümünün ne sakıncası var?

Muhtemelen en yaygınlardan biri olsa da en sersem sav diğer ülkelerin çok daha yüksek benzin vergisine sâhip olmalarıdır. Birleşik Devletler şimdi perakende fiyatının %37'si olan bir benzin vergisine sâhiptir, halbuki Batı Avrupa'da bu vergi ortalama %70'in üzerindedir.

Belki de daha yüksek tüberküloz oranına sâhip pek çok ülke bulabiliriz. Bizim de onlara benzemeye çalışmamız gerekir mi? Bu tipik bir çocuğun anne babasına karşı olan savının saçma bir çarpıtılmasıdır: "Jimmy'nin anne babası onun saat 11'e kadar uyanık kalmasına izin veriyor" veya birkaç yıl sonra "Jimmy'nin anne babası ona daha büyük bir araba satın aldılar." Çocukların başkalarını örnek vererek ne yapmaya çalıştıklarını anlıyorum. Fakat bizimkinden daha sosyalist olan ülkeleri işaret ederek *biz* ne elde ediyoruz?

Medya bile benzin vergisinde bazı problemlerin farkındadır. İlk olarak bu verginin mesafelerin daha büyük olduğu ve arabaların daha çok kullanıldığı kırsalda yaşayan insanları ve Batı'dakileri cezalandırdığının farkındadır. Buna karşı olan hafif bir tepki vergi artışlarının Amerika otoyollarına "yatırımlarda" kullanılacağı ve böylece sürücülere yardım edileceğidir. Fakat eğer vergi otoyollara giderse bütçe açığını nasıl azaltacak?

İkinci kabûl edilen güçlük geniş orta sınıfa zarar veren benzin vergisinin "geriletici" olması ve bu nedenle "âdil olmadığıdır." Bu Clinton'ın daha yüksek bir benzin vergisini en baştan reddetmesinin sebebidir. Fakat orta sınıfa diğer bazı vergiler veya harcamalarla ilgili avantajlar vererek bu sava karşı çıkılabileceği düşünülebilir. Ancak bu da bütçe açığı savını zayıflatmaktadır.

Benzin vergisi için asıl sav tabiî ki bunun bütçe açığını azaltacağıdır. Resmî tahminler galon başına 50 sentlik bir vergi artışının bütçe açığını 50 milyar dolar azaltacağı şeklindedir. Liberallerin vergileri artırmak için bütçe açığını bir bahane olarak kullanabilecekken, sâdece açığın kendisi konusunda endişelenmeleri tuhaftır.

Nasıl oluyor da sâdece işe yarayan bir açık azaltma programına, yani *hükümet harcamalarını kısma konusuna* benzer bir ilgi olmuyor? Vergi artışları ne zaman bütçe açıklarını azaltmada işe yaramış? Reagan idaresindeki devasa vergi artışları mı? Bush dönemindekiler mi? Bu, tahminlerin sâdece karanlığa kurşun sıkma ol-

masından öte bir problemdir, çünkü hiç kimse belli bir artışın sonunda insanların harcamalarını ne kadar azaltacağını bilmiyor.

Aldatıcı savlar yığınını bir tarafa bırakarak şunu sormamız gerekiyor: sol liberaller arasındaki benzin vergisindeki artışa olan bu sürekli istek neden? Tabiî ki ilk olarak onların hoşlanmadığı bir vergi veya bir hükümet harcaması hiç olmamıştır. Hem vergiler ve hem de harcamalar üreticilerin kazandığı parayı onlardan alır ve kaynakları özel vatandaşlardan hükümetin midesine yöneltir.

Kısacası vergiler ve harcamaların her ikisi de ülkeyi tam ölçekli sosyalizme biraz daha yaklaştırma şeklindeki Fabian liberal hedefe hizmet eder. Bu durum vergi konusundaki genel kaşıntıyı açıklar, fakat benzin vergisine olan özel düşkünlük neden?

Çünkü modern Amerikan yaşantısının tüm özellikleri içinde, liberaller otomobilden özellikle nefret ederler. Tarihte ilk defa otomobil her bireyin kendi başına ve ucuz şekilde seyahat etmesini sağlamıştır. Liberallerin memnun şekilde kolektif, eşitlikçi, zaman ve yer çizelgelerine sıkı sıkıya bağlı olarak gördükleri toplu taşımacılığın aksine, otomobil muhteşem şekilde bireycidir.

Hepsinden öte liberaller konforlu, "lüks" benzin tüketicisi olan arabalardan, Liberal entelektüellerin (entelektüel olmayanlara karşı olan derin içerlemelerinde) mahvetmeyi ve çökertmeyi çok istedikleri üretici orta sınıf burjuva yaşam stilini ve değerlerini somutlaştıran ve yücelten arabalardan nefret ederler.

60

Babbittçilik ve Vergiler

Nisan 1988

1988 BAŞINDAKİ BAŞKANLIK SEÇİMİ DÖNEMİNDE MEDYANIN SEVGİLİSİNİN Arizonalı eski Vâli Bruce Babbitt olduğu konusunda şüphe yoktur. Iowa parti ön seçimleri zamanı yaklaşırken Müesses Nizam medyasının neredeyse her organının çok-bilmişleri, gururlu ve meraklı uyuşuk düşünce kırıntıları ile televizyonda Ichabod Crane* gibi görünme talihsizliğinden sıkıntı çeken muhteşem bir adamın zekâsını ve özellikle de yüksek cesaretini ölçüp tarttılar.

* Washington Irving'in *The Legend od Sleepy Hollow* kısa hikâyesindeki tuhaf görünüşlü karakter (ç.n.).

Maalesef çok-bilmişler Iowa kitlelerinin TV ekranından ötesine bakabilme ve altta yatan devlet adamını görebilme anlayışından ve bilgeliğinden yoksun olacağını anladılar. Belki de Amerika için bir şans eseri olarak çok-bilmişler haklı çıktı ve Bruce Babbitt'in seçmenlerinin sayısı ulusal medyadaki gayretli taraftarlarının sayısını geçemedi.

Bruce Babbitt'in medya tarafından gürültüyle dile getirilen cesareti neyi içeriyordu? Cevap federal bütçe açığını azaltmak için açık ve samimî bir şekilde daha yüksek vergileri savunmadaki korkusuz cesaretidir. Mondale'ın 1984'teki benzer bir cesareti hatırlanıyor. Zaten sıfıra yakın bir popülarite ile işe başlayan Bruce Babbitt'in aksine Mondale'nin kaybedecek çok şeyi olduğu somut gerçeğini bir tarafa bırakalım. Sorulması gereken ilginç soru bunun ne tür bir "cesaret" olduğudur.

Kahramanlık ve "cesaretin" büyük ve despotik güçlere açık şekilde ve korkusuzca karşı çıkanlar arasına katılma isteği olduğu düşünülürdü. Bir Mondale veya bir Babbitt'in istekli devlet mekanizmasını, onurlu ve üretken Amerikan vatandaşlarının zor kazanılmış paraları üzerine zaten çılgın düzeyde ve parazit nitelikteki yağmacılığını daha da *artırma* çağrısında bulunmasını gerçekten bir "cesaret" olarak adlandırabilir miyiz? Daha yüksek vergi çığlıkları atmak birkaç yıl önce bir Ugandalı teorisyenin Idi Amin'e yağma veya despotluğunu artırması yönünde açık çağrısının veya bir mafya liderinin komşu mağazalara getirdiği "koruma ücretine" ilâve bir %10 eklemesi tavsiyesinde bulunan bir Mafia patronu danışmanının çağrısının ahlâkî eşdeğeridir. Bu tür faaliyetlere pek çok isim verilebilir, fakat "cesaret" kesinlikle bunlardan biri değildir.

İtiraz edilebilir ki ne de olsa daha yüksek vergiler isteyen bir politikacı sâdece *diğer* insanlara sıkıntı getirmemektedir. Kendisi de bir vergi mükellefi olarak diğer vatandaşlarla aynı soyguna katlanmak zorunda kalacaktır. Öyleyse onun "kemer sıkma" fedakârlığı isteğinde yanlış yönlendirilmiş de olsa bir tür asâlet yok mudur?

Bu soruyu cevaplamak için, uzun süredir vergi yükü altındaki vatandaşlardan bilerek gizlenen çok önemli bir gerçeğin farkına varmalıyız. Dikkatli şekilde aşılanan safsatanın aksine, siyasetçiler ve bürokratlar *hiçbir vergi ödememektedir*. Diyelim 80.000 dolar maaşı olan bir siyasetçi düşünelim. Gelir vergisi formlarını uygun şekilde doldursun ve 20.000 dolar vergi ödesin. Onun gerçekte 20.000 dolar vergi ödemediğini fark edin. Bunun yerine o sâdece *net 60.000 dolar kazanan* bir kişidir. Onun vergi ödediği fikri basitçe, vatandaşları kanun önünde onun ve hepimizin aynı ahlâkî ve mâlî durumda olduğumuza inandırmak için tasarlanmış bir muhasebe kurgusudur. O hiçbir şey ödememektedir. Basitçe yılda cebimizden 60.000 dolar çekmektedir. Birleşmiş Milletler çalışanlarının tek erdemi onların herhangi bir ülke-devlet tarafından getirilen tüm vergilerden açık ve samimî şekilde muaf

olmasıdır. Bu durum basitçe onların konumunu (durumları kamuflaj altında olan ve şişirilmemiş olanlar hâriç) diğer ulusal bürokratlarla aynı yapmaktadır.

Aynı prensip satışlar, mülkiyet ve diğer her türlü vergiler için de geçerlidir. Bürokratlar ve siyasetçiler bunları ödemezler. Kendi net transferlerini vergi mükelleflerinden çıkarırlar.

Maalesef şu anki Amerikan siyasetinde yanlış tercihlerin pazarlayıcıları arasında sıkışmış durumdayız. Daha yüksek vergiler isteyen "cesurlar" ve bütçe açığı konusunda gerçekten hiçbir problem bulunmadığını, sakin olmamızı ve onların tadını çıkarmamızı söyleyen arz yönlü iktisatçılar. Bütçe açığını azaltmanın denenmiş ve gerçek olan, belki de çok daha "cesur" olan ve görünüşte unutulmuş olan bir başka tarzı daha var: *hükümet harcamalarını kısmak.*

Bu alternatifin bir şekilde Orwell'in hâfıza çukuruna düşüp kaybolduğu gerçeği olmasaydı ondan bahsetmek utandırıcı şekilde önemsiz bir şeymiş gibi görünürdü,. Fakat *nerede* kesinti yapacaksınız? diye soruyor kurnaz eleştiren. Böylece hepimizi insanı miskinleştiren, 50.000 doların bir New Jersey çağdaş tiyatro grubundan mı kesilmesi gerektiğinin detaylarına batırmak istiyor.

Uygun cevap şudur: kesinti herhangi bir yerde ve her yerde yapılacaktır. Sâdece her yere vurulan bir toptancı satır bu görev için gereken adâleti sağlayabilir. Her yerden hemen %50'lik bir kesinti; rasgele şekilde iki hükümet kuruluşundan birini lağvederek; bütçede kalem kalem önceki bir başkanın (zamanda ne kadar geriye gidilirse o kadar iyi) seviyesine inecek kadar kesinti. Tüm bunlar başlangıç için hoş olacak. Önemli olan ruhu kazanmaktır, kafa yapısıdır. Dengeli bir bütçe, izleyeceğimiz hârika sonuçların en basiti olacaktır.

61

Düz Vergi mi Yoksa Dümdüz Edilmiş Vergi Mükellefi mi?

Haziran 1995

Akademik yelpazenin her tarafından (sol, sağ, orta) Hazine'nin 1986 program taslağını "düz vergi" idealine yakın bir yaklaşım olarak gören sevinç çığlıkları yükseldi. (Program üç sınıf gelir vergisi oranı gerektirdiği için "tümsekleri olan düz vergi" olarak isimlendirilmektedir.)

Neredeyse fikir birliği şeklindeki bu sevinç çığlıkları şaşırtıcı gelmemelidir, çünkü düz bir vergi, ideolojileri ne olursa olsun insanları satranç tahtasındaki piyonlar gibi itip kakmaya alışmış türden akademisyenlere hoş gelmektedir. 19. Yüzyıl'ın muhteşem İsviçreli tarihçisi Jacob Burckhardt bu gibi entelektüel toplum mühendislerini "korkunç basitleştiriciler" olarak adlandırmaktadır. Bu etiket düz vergi savunucularına çok yakışmaktadır, çünkü onların önde gelen savlarından biri bizim kafa karıştırıcı vergi kanunları mozaiğimizi son derece basit bir kanunla, "bir posta kartı üzerine yazabileceğiniz" bir kanunla değiştirecekleridir.

Maalesef bu önerilen basitlik çocukça ve safça olmaktan bile çok uzaktır. Çünkü Korkunç Basitleştiricilerimiz durup kendilerine vergi kanunlarının *neden* böylesine karmaşık olduğunu sormuyorlar. Hiç kimse karmaşıklığın kendinden hoşlanmaz. Mevcut karmaşıklık için iyi bir sebep vardır: bu karmaşıklık mahvedici gelir vergisinden kaçmak için ellerinden gelen her şeyi yapmaya çalışan çok sayıda bireyin, grubun ve işletmenin sonucudur.

Kendileri *dışındaki* tüm grupları kötü niyetli özel çıkarların köleleri olarak gören düz vergi akademisyenlerinin aksine, çoğunlukla karmaşık olan bu süreçle *ilgili bir sıkıntı* yoktur. Çünkü bu insanlar oldukça basitçe ve hatta hayranlık duyulacak şekilde zor kazandıkları paranın birazını vergi toplayanın midesine inmekten kurtarmaya çalışmaktadırlar.

Ayrıca bu insanlar düz vergiyi savunan akademisyenlerin kabûllenmez göründükleri şeyi anlamışlardır: bu hayatta karmaşıklıktan daha kötü şeyler vardır. Bunlardan birisi daha fazla vergi ödemektir. Eğer size kendi paranızın birazını tutma imkânı veriyorsa karmaşıklık iyidir.

Aslında kutsal karmaşıklık adına düz vergicilerimiz neşeli şekilde çok fazla sayıda bireye ve işletmeye aşağıdaki şekillerde müthiş kayıplar dayatmaya çok isteklidirler.

Sermâye kazançları üstündeki vergiyi onu bir gelirmiş gibi göstererek ARTIRIN ve böylece özellikle yeni ve büyüyen firmalardaki tasarrufları ve yatırımları mahvedin. İngiliz ekonomisini tamamen mahvolmaktan engelleyen şeylerden biri son derece yüksek gelir vergisine rağmen İngiltere'nin sermâye artışları üzerine hiçbir vergi koymamasıdır.

Hızlanan amortismanı ORTADAN KALDIRIN ve böylece işletmelerin hızlı amortismanını ve yeniden yatırım yapmasını sağlayan 1981'in mükemmel vergi reformunu tahrip edin. Bu değişim yoğun şekilde sermâye gerektiren ve zaten ekonomik sıkıntıda olan ağır sanayilere özellikle zarar verecektir.

Gelir vergisinden tutsat ödemelerinin düşülmesini KALDIRIN VEYA KISITLAYIN, *artı* ev sâhiplerini "farazî kira getirisinden," yani ev sâhibi olmak yerine

kiracı olduklarında ödeyecek oldukları kiradan gelen gelirmiş gibi vergilendirilebilir bir gelire sâhip olarak düşünün. Ev sâhiplerine karşı olan bu çifte darbe siyasî açıdan öylesine tehlikelidir ki muhtemelen devam edemeyecektir. Fakat düz vergicilerin niyeti tam da budur. Maalesef "farazî" gelire göre vergilendirilenler vergilerini "farazî" şekilde ödemeyeceklerdir. *Onlar* Sam Amcaya nakit olarak ödeme yapacaklardır.

Petrol kullanma müsaadelerini ORTADAN KALDIRIN. Bu, petrol sanayilerini iflâs ettirmenin iyi bir yoludur. Düz vergi akademisyenleri amortisman ödemelerini ve kullanma müsaadelerini kapitalistlere, petrol veya madencilik şirketlerine yapılan "sübvansiyonlar" olarak görmeye ısrar etmektedirler. Ancak bunlar sübvansiyonlar değil, bu firmaların sâhibi oldukları paranın bir kısmını ellerinde tutmalarına izin verme yollarıdır. Bu en azından bazı özgürlük yanlısı akademisyenlerin inanmaları *gereken* bir şeydir. Dahası sâdece gelirin (birikmiş servetin değil) vergilendirilmesi gerekir. Sâdece sermâye değerinin kaybı olan "gelirin" vergilendirilmesi (amortisman veya kullanım ile) gerçekten sermâye veya servet üzerine bir vergidir.

Sigorta edilmemiş sağlık harcamalarını veya kaza ve yangından kaynaklanan kayıpları vergiden düşmeleri KALDIRIN. İktisatçılara neden bazen "kalpsiz" dendiği şimdi biraz anlaşılıyor mu?

Bazı sosyal devlet iktisatçılarının aksine benim hiçbir şekilde bir Pareto optimumu (bir hükümet faaliyetinin hiç kimseye bir kayıp getirmemesi fikri) ideali kölesi olmadığıma dikkat edin. Bazı insanlara kayıplar getiren radikal önlemleri savunma taraftarıyım, fakat sâdece somut bir özgürlük artışı sağlamak için. Fakat sâdece simetri aşkına ciddî kayıplar mı?

Basitlikten Kaynaklanan Nihâî Sav ile baş başa kaldık: düz verginin hepimizin vergi avukatlarından ve muhasebecilerden kurtulmasını sağlayabileceği savı. Bu belki de güçlü bir yemdir, fakat pek çok bakımdan hatalı ve yanlıştır. İlk olarak basitlik isteyen vergi mükellefleri onu şimdiden başarabilir: en basit vergi formlarını doldurabilirler. Amerikalı vergi mükelleflerinin üçte ikisi şimdi bunu yapıyor zaten.

Karmaşık formlarla boğuşan diğerlerimiz bunu iyi bir sebepten dolayı, daha az vergi ödemek için yapıyorlar. İkincisi kendi işletmelerine sâhip olanlarımız (yazma ve konferans verme şirketlerine sâhip olanlar da dâhil) görevlerimizin karmaşıklığındaki azalmalardan rahatsız olmayız. Hâlâ net işletme kârlarımızın (veya zararlarımızın) ne olacağına uzun uzadıya kafa yoruyor olacağız. Bunların hiçbiri Basitleştiricilerin saltanatında değişmeyecek.

Ve son olarak, tekrar söylemek gerekirse vergi avukatlarına ve muhasebecileri para ödememizin iyi bir sebebi var. Onlara para harcamak, bir kilit, kasa veya çit satın almak gibi bir şeydir, sosyal bir israf değildir. *Eğer hiç suç olmasaydı*, bu gibi güvenlik önlemlerine harcanan para bir israf olurdu. Benzer şekilde, avukatlara ve muhasebecilere para ödüyoruz, çünkü çitler ve kilitler gibi onlar bizim vergi tahsildarlarına karşı savunmamızdır, kalkanımızdır, emniyet kemerimizdir.

Yıllar önce, McCarthy döneminin ortasında arkadaşım ve hocam Frank Chodorov şunları yazmıştı: "hükümet işlerinde Komünistlerden kurtulmanın yolu işlerin yok edilmesidir." Benzer şekilde vergi avukatları ve muhasebecilerden kurtulmanın yolu gelir vergisi kanununu ortadan kaldırmaktır. Bu gerçekten de "Tatlı Basitlik" olacaktır.

62

Bayan Thatcher'ın Seçmen Vergisi

Haziran 1990

CADDELERDEKİ AYAKLANMALAR; NEFRET EDİLEN BİR HÜKÜMETE KARŞI protesto; polislerin göstericileri tutuklaması. Bunlar bugünlerde iyi bilinen bir hikâyedir. Fakat âniden protestocuların yönlendirilmiş olduklarını fark ediyoruz, Doğu Avrupa'daki nefret edilen bir Komünist tiranlığa karşı değil, fakat Britanya'da Bayan Thatcher rejimine, özgürlük ve serbest piyasa için mükemmel bir örnek kabûl edilen bir hükümete karşı. Burada ne oluyor? Hükümet karşıtı göstericiler Doğu Avrupa'daki kahraman özgürlük savaşçıları mı yoksa Batı'daki çılgın anarşistler ve yabancı kalmış punkçular mıdır?

Londra'da Mart sonundaki hükümet karşıtı gösterilerin *vergi karşıtı* ayaklanmalar olduğuna ve vergilendirmeye karşı olan bir hareketin çok kötü olamayacağına dikkat edilmelidir. Fakat protesto hareketi temelinde kıskançlık dolu bir zenginleri pataklama çağrısı ve yeni Thatcher vergisine karşı bir düşmanlık (onun eşitlikçi düzleştirmeye uzak durmasına karşı bir protesto) değil miydi?

Pek değil. Yeni Thatcher "belediye vergisinin" cesur ve hârika bir deney olduğuna şüphe yok. Pek çok durumda Sol kanat İşçi Partisi'nin yerel hükümet konseyleri son yıllarda kontrolsüz bir harcama işine girişmişlerdir. Amerikan yerel hükümetlerinde olduğu gibi, Büyük Britanya'da asıl yerel gelirler gayrimenkul ver-

gilerinden (Britanya'da "oranlar") gelmektedir ve gayrimenkulün değeri ile orantılı bir şekilde ödenmektedirler.

Birleşik Devletler'de muhafazakâr iktisatçılar orantılı vergilendirmeyi (özellikle gelirler üzerinde) piyasa için "tarafsız" ve ideal olarak görürken, Thatchercılar bu konumun yanlışlığını anlamış görünüyorlar. Piyasada insanlar mallar ve hizmetler için gelirlerine orantılı olarak ödeme yapmıyorlar. David Rockefeller bizim 1,5 dolar ödediğimiz bir ekmek için 1.000 dolar ödemek zorunda değildir. Aksine, piyasada bir malın piyasanın her yerinde aynı şekilde fiyatlandırılması yönünde, yani bir mal bir fiyat şeklindeki anlayış yönünde güçlü bir eğilim vardır. Gerçekten de herkesin gelirine oranla değil, fakat diğer herkesle aynı vergiyi ödemesi piyasa için çok daha tarafsız olacaktır, nokta. Böylece herkesin vergisi eşit olacaktır. Dahası demokrasi bir kadın veya bir erkek ve bir oy kavramına dayandığı için bir kişi, bir vergi prensibi daha uygun olarak görünmektedir. Eşit oy, eşit vergi.

Kişi başına eşit vergi kavramı "seçmen vergisi" olarak adlandırılmaktadır ve Bayan Thatcher yerel vergilerin kaldırılması ve yerine getirilecek eşit düzeydeki bir yetişkin başına seçmen vergisi ("belediye vergisi" şeklindeki bir adla) kanun teklifi ile yerel konseyleri dize getirmeye karar verdi. Böylece en azından yerel düzeyde zengin pataklamanın yerini bir eşit vergi aldı.

Fakat yeni verginin önemli kusurları bulunuyor. İlk olarak piyasa için tarafsız değildir, çünkü piyasa fiyatları mal ve hizmetleri satın alan tüketiciler tarafından gönüllü şekilde ödenir, halbuki vergi (veya "harç") her kişiye baskıcı şekilde uygulanır, hükümetin o kişiye olan "hizmetinin" değeri ödemeden çok daha az olsa da veya hatta negatif olsa da (bu önemli bir farktır).

Sâdece bununla kalmıyor: bir seçmen vergisi bir kişinin bizzat varlığına getirilen bir ödemedir ve kişi bu vergiyi ödemeye büyük masraflarla mecbur bırakılır. Bir kişiye varlığından dolayı bedel ödetmek hükümetin kendisine tâbi olan herkese (ruh ve beden olarak) sâhip olduğu anlamına gelir görünmektedir.

İkinci büyük kusur baskı problemi ile ilgilidir. Eşit bir vergi adına mülkiyet vergisini çöpe atmak kesinlikle Bayan Thatcher için bir kahramanlıktır. Fakat Bayan Thatcher eşit vergideki asıl önemli noktayı, bu vergiye asıl çekiciliğini veren noktayı kaçırmış görünüyor. Çünkü eşit bir vergideki gerçekten en önemli şey onun ödenilebilir yapılabilmesi için eşitliğin uygulanmasından önceki seviyelerden önemli ölçüde düşürülmesi gerekmektedir.

Örneğin düşünün ki şu an mevcut olan federal vergi âniden her kişi için eşit olan bir vergiye dönüştürülsün. Bu durum ortalama kişinin (özellikle de düşük gelirli bir kişinin) birden bire yıllık olarak daha fazla vergi ödeyeceği anlamına ge-

lecektir (yaklaşık olarak 5.000 dolar). Bu nedenle eşit verginin en çekici yönü hükümeti vergilendirme ve harcamalarında çapıcı azaltmalara zorlayacak olmasıdır. Bu nedenle eğer ABD hükümeti yıllık olarak herkes için geçerli ve eşit olan bir 10 dolar vergi koyarsa yılda 2 milyar dolarlık müthiş bir seviyeye sınırlayacaktır. Yeni vergiyle hepimiz oldukça iyi durumda yaşayacağız ve hiçbir eşitlikçi onun zengini pataklayamaması nedeniyle bu vergiyi protesto etmeye zahmet etmeyecektir.

Fakat yerel vergilerin miktarını önemli ölçüde düşürme yerine Bayan Thatcher bu gibi sınırlar getirmedi ve toplam harcama ve vergi seviyelerini daha önce olduğu gibi yerel konseylere bıraktı. İster Muhafazakâr Parti'den ister İşçi Partisi'nden olsun bu yerel konseyler vergi seviyelerini önemli ölçüde artırmak istediler, böylece ortalama İngiliz vatandaşı yaklaşık üçte bir oranında daha fazla yerel vergi ödemeye mecbur bırakıldı. Bu nedenle caddelerdeki ayaklanmalara şaşmamak gerek! Anlaşılmayan tek şey ayaklanmaların neden daha şiddetli olmadığıdır.

Kısaca eşit vergilendirmenin en güzel yanı onu vergileri düşürmeye zorlamada bir sopa olarak kullanmaktır. Eşit olduktan sonra vergi seviyelerini artırmak saçmadır: vergi kaçırmaya ve devrime dâvetiye çıkarmaktır. Eşit verginin daha önceden yürürlüğe girmiş olduğu İskoçya'da bu vergiyi ödememenin cezası yoktur ve vatandaşların tahmini üçte biri ödemek istememişlerdir. Ödemenin zorunlu olduğu İngiltere'de durum daha serttir. Her iki durumda da Thatcher rejiminin popülaritesi daha önce olmadığı kadar düşük seviyelere inmiştir. Thatcher hükümetindekiler şimdi yerel vergilere sınırlamalar getirmekten bahsediyorlar, fakat sınırlama getirmek pek yeterli olmayacaktır. Seçmen vergisi sürdürülecekse, siyasî ve ekonomik açıdan çarpıcı azaltmalar gereklidir.

Maalesef yerel vergi durumu Thatcher rejiminin özelliğidir. Thatchercılık Reagancılığa çok benzemektedir: serbest piyasa söylemi devletçi özelliği maskelemektedir. Thatcher bazı özelleştirmelere kalkıştıysa da, hükümet harcamaları ve vergilerin GSYİH içindeki oranı onun dönemi boyunca artmıştır ve para enflasyonu şimdi fiyat enflasyonuna yol açmaktadır. Daha sonra da temel bir hoşnutsuzluk ortaya çıkmış ve yerel vergi seviyelerindeki artış bardağı taşıran son damla olmuştur. Bana öyle geliyor ki bir rejimin "serbest piyasa yanlısı" unvanını almasının minimum kriteri onun toplam harcamayı, genel vergi oranlarını ve gelirleri azaltması ve enflasyona yol açıcı para üretmeyi *durdurmasını* gerektirecektir. Bu ılımlı kıstasa dayanarak bile onlarca yıldır hiçbir İngiliz veya Amerikan hükümeti bu vasfı kazanmaya yaklaşamamaktadır.

63

Demir Leydi'nin Kaçışı

Şubat 1991

Bayan Thatcher'ın İngiltere yönetiminden ayrılması onun görevde kaldığı tüm döneme yakışmıştır: söylemde iddialı ("Demir Leydi asla kaçmaz") fakat beraberinde çok az somut eylem (Demir Leydi'nin hızla ayrılması gibi).

Thatcher'ın söylemi serbest piyasa ideallerini İngiltere'de yarım yüzyılda ilk defa yeniden saygın bir noktaya getirdi ve Londra'daki İktisadî İlişkiler Enstitüsü'ndeki (Institute of Economic Affairs, [IEA]) saygıdeğer kişilerin İngiltere'nin en saygın düşünce kuruluşu olduğunu görmek kesinlikle memnuniyet vericidir. İşçi Partisi'nin sağa doğru hareketi (ve çılgın sol-kanat görüşleri terk etmesi) ve İngilizlerin sürekli olarak %1'den daha fazla olan işsizlik oranları konusundaki Depresyon-sonrası psikozu üzerlerinden atması da büyük ölçüde Thatcher Döneminden dolayı olmuştur.

Ancak Thatcher'ın başarıları çok farklı bir hikâyedir ve çok karmaşık bir görüntü sergilemektedir. Olumlu tarafta hatırı sayılır ölçüde özelleştirme vardır. Bunlar arasında lojmanların kiracılarına satışı ve böylece eski İşçi Partisi seçmenlerinin sağlam Muhafazakâr mülkiyet sâhiplerine dönüşmesini sağlamak bulunmaktadır. Onun bir diğer başarısı İngiliz sendikalarının büyük gücünü kırmak olmuştur.

Maalesef Thatcher'ın ekonomik geçmişinin artıları Devletin İngiliz ekonomisi ve toplumu üzerine eskiden olduğundan daha fazla bir yük olması çarpıcı gerçeğini dengelemeye yetmemektedir. Örneğin Thatcher sosyalleşmiş tıp kutsal ineği olan Ulusal Sağlık Hizmetleri'ne dokunmaya cesaret edememiştir. Bundan ve diğer pek çok sebeplerden dolayı İngiliz hükümet harcaması ve gelirleri hiç olmadığı kadar fazladır.

Dahası Bayan Thatcher'ın monetarizm söylemlerine rağmen, onun enflasyona karşı ilk dönemdeki başarıları tersine dönmüştür ve parasal genişleme, enflasyon, hükümet açıkları ve beraberinde ortaya çıkan işsizlik hiç olmadığı kadar yüksektir. Bayan Thatcher berbat bir enflasyonlu durgunluk ortasında on bir yıl sonra, %11 enflasyon ve %9 işsizlikle görevden ayrılmıştır. Kısacası Bayan Thatcher'ın makroekonomi karnesi bir felâketti.

Hepsinden öte, Bayan Thatcher'ın en büyük hatası yerel gayrimenkul vergileri yerine kişi başı eşit bir vergi ("seçmen vergisi") getirmesi olmuştur. ABD'nin aksine İngiltere'de merkezî hükümet, pek çoğu aşırı müsrif Sol İşçi partililer tarafından yönetilen yerel hükümetler üzerinde kontrole sâhiptir.

Sonra da tahmin edilmesi gereken şey olmuştur. Yerel hükümetler çoğunlukla harcamalarını ve vergilerini yükseltmişler (daha yüksek eşit vergi fakirleri ve orta sınıfı kötü şekilde vurmuştur) ve sonra da yüksek vergilerden dolayı arsızca Thatcher rejimini suçlamışlardır. Dahası, tüm bu manevralar içinde Thatchercılar eşit vergi konusundaki en önemli şeyin vergilerin en fakirlerin bile onları ödeyebilecekleri kadar düşürülmesi gerektiği olduğunu unuttular. Eşit vergi oranlarını eski gayrimenkul vergisinin üzerine çıkarmak (veya çıkarılmasına müsaade etmek) bir tür iktisadî ve siyasî çılgınlıktır. Bayan Thatcher da bu müthiş hatanın bedelini ödedi.

Öyleyse Thatcher hükümeti yerel hükümetler için eşit vergi getirdikten sonra neden doğrudan, her bir yerel yönetim için vergi oranlarını düşüren genel bir karar almadı? Bu durumda İngiliz kitleleri seçmen vergisine karşı çıkmak yerine onu hoş karşılardı. Thatchercıların bu soruya karşı vereceği cevap merkezî hükümetin bu durumda eğitim gibi bazı yerel faaliyetlerin giderlerini üstüne almak zorunda kalacak olmasıydı ve bunlar da merkezî vergileri yükseltecekti veya hükümetin bütçe açığını artıracaktı.

Fakat bu sâdece analizi bir adım daha ileriye götürdü: Thatcher hükümeti ABD'deki kadar şişkin olan böyle bir harcamayı azaltmaya neden çalışmadı? Açıktır ki bu sorunun cevabı ya Thatcher hükümetinin kendi söylemlerine gerçekte kendisinin de inanmadığı ya da konuyu gündeme getirecek cesaretlerinin olmadığıdır. Her iki durumda da Thatcher hükümeti karşılaştığı sonu hak etmişti.

Thatcher'ın görevden ayrılması makroekonomi ile ilgili bir konuda iyi olmadı: Thatcher, yeni bir Avrupa para birimi çıkaracak olan Avrupa Merkez Bankası'nın kurulmasına karşı olan tek sesti. Maalesef, özellikle de monetarist ekonomi danışmanı Sör Alan Walter'i görevden aldıktan sonra Bayan Thatcher, sâdece fevri, havalı İngiliz ulusal onurunu "Avrupa'nın" boyunduruğu altına sokmama yaklaşımı ile, kendisine karşı olanları yaklaşmakta olan bu yeni düzene karşı ikna edemedi. Bu nedenle aydın ve faydalı "birleşik Avrupa" fikrine karşı çıkan dar kafalı, Avrupa-karşıtı engelleyici olarak görüldü.

Yeni Avrupa Topluluğu'nun neredeyse tüm analizlerindeki problem alışılmış Devlet ve toplum birleşmesidir. Sosyal ve ekonomik açıdan yeni Avrupa'nın büyük bir serbest ticaret ve serbest sermâye yatırım alanı olma ölçüsünde yeni düzen faydalı olacak, tüm katılımcı ülkelerde emeğin bölünmesini, üretkenliği ve yaşam

standartlarını artıracaktır. Maalesef yeni Avrupa'nın özü, onun serbest ticaret alanı olması değil fakat merkezi Strazburg ve Brüksel olan, düşük vergili ülkelerde vergi oranlarını yükseltmeyi zorlamayla her yerde vergi oranlarını "eşitleyen," kontroller uygulayan ve düzenleyen devasa bir yeni Devlet bürokrasisi olmasıdır.

Bu birleşik Avrupa'nın en kötü yönü tam da Bayan Thatcher'ın odaklandığı noktadır, yani para ve bankacılıktır. Monetaristler ulusal düzeyde parçalanmış itibarî paraları olan bir Avrupa (veya dünyayı) uluslararası altın parasına tercih etmede ölümcül derecede hatalı olsalar da, bu yeni plânın tehlikeleri konusunda uyarmakla haklıdırlar. Çünkü problem tabiî ki yeni para biriminin piyasa tarafından üretilen bir para olan altın değil, fakat yeni para birimleri hâlinde çıkarılan bir kâğıt para olacak olmasıdır. Böylece bu yeni-Keynesçi programın sonucu, bölgesel Merkez Bankası yani yeni bölgesel hükümet tarafından basılan enflasyona yol açıcı kâğıt para olacaktır.

Bu işbirliği daha sonra ABD, İngiliz ve Japon merkez bankalarının yeni Avrupa Merkez bankası ile işbirliği yapmasını çok kolaylaştıracak ve böylece Keynesçi bir rüyaya, yeni bir dünya para birimi basan bir dünya Merkez Bankası'na doğru hızlı bir gidiş olacaktır. Sonra da gerçekten, çok akıllı olduğunu iddia eden ustalarca merkezî olarak kontrol edilen bir dünya çapında enflasyonun tamamen insafına kalan bir dünya Parası ve makroekonomisiyle uğraşacağız. Bayan Thatcher'ın yeni finans Avrupası'na karşı böyle bir muhalefet seslendiremeyecek olması talihsizliktir.

64

Bütçe Krizi

Aralık 1990

SİYASETTE SONBAHAR (İLKBAHAR DEĞİL) APTAL MEVSİMDİR. BU KOMEDİYİ kaç kez gördük: Ekim'deki mühlet krizi, Yönetim ve Kongre arasındaki bütçe "zirvesi," liberallerin ve merkezcilerin şu mükemmel, çok çalışan, kendini adamış "federal çalışanların" "mecburi izine ayrılabilecekleri" konusundaki zavallı ağlamaları (bu maalesef üretken özel sektör içinde kendilerine bir yer bulmaları için onların sokağa atılacakları anlamına gelmiyor). Korkunç mecburi izin birkaç günlüğüne ezilen vergi mükellefi halkın kendi parasının bir parça daha fazlasını almasına izin verirken, federal çalışanların vergi mükelleflerine zarar vermeden kendini adamalarını uygulama için nâdir bir şansa, bu bürokratların dâima kaçırdığı anlaşılan bir fırsata sâhip olmasını sağlıyor.

İşyerlerinin federal düzeyde kapalı olduğu birkaç tâtil günü boyunca dünyanın sonunun gelmediğini pek çok vatandaş fark etmemiş midir? Yıldızların yerlerinde olduğu ve herkesin daha önce olduğu gibi hayatlarına devam ettiğini?

Ben ılımlı bir öneri sunmak istiyorum. Bu refahımız ve devamımız için Leviathan federal hükümetin ne kadar önemli olduğunu ve onu bakmamız ve beslememiz için ne kadar harcamaya istekli olduğumuzu anlamamız için bir şans olabilecektir. Büyük bir sosyal deney düşünelim: bir yıl boyunca, sâdece bir coşkulu yıl boyunca ABD Vergi Dâiresi'ni ve Hazine Bakanlığı'nın diğer gelir toplayan birimlerini ücretsiz izne çıkaralım.

Yani bir yıl boyunca, tüm federal vergileri askıya alalım ve yeni gelmiş olan veya hatta önceden bulunan devlet borcu anaparasını ve fâizini ödemeyelim. Sonra da Amerikan halkının sâdece gönüllü olarak devlet kasasına ne kadar katkıda bulunmaya istekli olduğunu görelim.

Bu gönüllü katkıları son derece gizli tutalım, böylece bireyler ve kurumlar için federallerden gönüllü para vermelerinin karşılığı olarak artı puan almaları için hiçbir teşvik olmasın. Önceden gelen hiçbir fon veya fazlalığa izin vermeyelim, böylece o yıl için olan her türlü federal harcama (Amerikalıların yalvaran para istekleri de dâhil) doğrudan gelecek yılın gelirinden olsun.

Amerikan halkının gerçekte ne kadar ödemeye istekli olduğunu, federal hükümetin neye değer olduğunu düşündüğünü, kurnazca hilelere (yollarımızın dökülmekte olduğu korkutmacasına, yarım kalmış kanser tedavilerine, "ortak fayda" yakarışlarına, "kamu çıkarına", "ulusal güvenliğe", revaçtaki iktisatçıların "kamusal fayda" ve "dışa açılma" taktiklerinden bahsetmeye gerek bile yok) gerçekte ne kadar ikna olduğunu görmek büyüleyici bir şey olacaktır.

Çeşitli isimsiz katkıda bulunanların, hangi özel hizmetleri veya kuruluşları gelecekte desteklemek için işaretlediklerini görmek daha da yapıcı olacaktır. Bürolar arasındaki sert ve açık yürekli rekabetçi reklamcılığı görmek daha da başka bir zevk olacaktır: "Hayır, hayır, Ulaştırma Bakanlığı'ndaki (veya her neyse) şu tembel magandaları desteklemeyin, bizi destekleyin. Hükümet propagandası ilk kez yapıcı ve zevkli olabilirdi.

Biz bunun emsâlini zaten gördük: eğer Başkan Bush yönetiminin Körfez Savaşı askerî mâceramızı desteklemeleri için Japonya'ya, Almanya'ya ve diğer ülkelere yalvarması doğru ve meşru ise, hükümet neden alışkın olduğu üzere sopasını kullanmak yerine en azından bir güzel yıl boyunca Amerikan halkından para dilenmesin?

1990 mecburi izin krizi bütçe konusundaki yaygın düşüncenin bazı düşündürücü, fakat ihmâl edilen yönünü ortaya koymaktadır. İlk olarak tüm partiler "sancının âdil şekilde paylaşılmasından", "sancıyı hissetmenin gerekliliğinden" vs. bahsediyor. Nasıl olüyor da hükümet (ve sâdece hükümet) düzenli şekilde sistematik ağrı hissetmeyle ilişkili olabiliyor?

Sony ya da Proctor and Gamble ve sayısız diğer özel firmaların faaliyetleri hakkında düşünürken, bize gelecek yıl ne kadar sancı hissettireceklerini kendimize hiç soruyor muyuz? Niçin hükümet (ve sâdece hükümet) düzenli olarak sancı ile yan yana bulunuyor: tıpkı salam ve yumurta gibi veya ... ölüm ve vergiler gibi? Belki de kendimize niçin hükümet ve sancının ayrılmaz ikizler olduğunu ve sancı ve ıstırap dayatma ve verme motoru olmaktan ibaret olan bir kuruma gerçekten ihtiyacımız olup olmadığını sormaya başlamalıyız. İşlerimizi yürütmenin daha iyi bir yolu yok mu?

Bir diğer ilginç not: konjonktür dalgalanmasının neresinde olursak olalım, vergilerin yükseltilmesi gerektiği liberal (ve merkezci) Müesses Nizamın şimdi kabûl ettiği değişmez bir gerçektir. Bu öylesine iman edilmiş bir konudur ki zaten bir resesyon içinde olduğumuz gerçeği (akıllı gözlemciler Ulusal İktisat Araştırmaları Bürosu'nun bize geriye dönük olarak söylemesini beklemek istemiyorlar) daha yüksek vergi isteğini en küçük bir şekilde etkiler görünmüyor.

Ancak bir resesyon içinde vergilerin artırılması gerektiğini söyleyen (Yeni Klâsik, Keynesçi, monetarist veya Avusturya) hiçbir iktisat ekolü bulunmuyor. Gerçekten de hem Keynesçiler ve hem de Avusturya Ekolü'ndekiler farklı gerekçelerle de olsa resesyon ânında vergilerin düşürülmesini tavsiye ederler.

Öyleyse daha yüksek vergilere olan bu fanatik sadakât nerden kaynaklanıyor? Liberal merkezciler onun kaynağının federal bütçe açıkları konusundaki derin endişe olduğunu itiraf ediyorlar. Fakat bu aynı insanlar daha yakınlarda bütçe açığı konusundaki endişeyi Taş devrinden kalma ve gerici olarak alaya almışlardı. Bu aynı insanlar tam şu anda hükümet harcamasını düşürme yönündeki herhangi bir çağrının bizzat kendisini saçma şeklinde tamamen göz ardı ettikleri için, insan çok da akıllı olmayan şekilde gizlenen bir gündemden şüpheleniyor.

Yani: sırf kendi adına veya daha ziyâde özel sektöre aykırı olarak büyüyen devletçilik ve kolektifçilik adına daha yüksek vergiler ve daha yüksek hükümet harcaması sevgisi.

Hipotezimizi test etmenin bir yolu var: şu anda bütçe açığı konusunda endişelenmeyi gerekli gören bu kişilerin hiçbir bütçe açığının olmayacağı, hiçbir sancının çekilmeyeceği bir yıl ılımlı önerimizden hoşlanmaları gerekmez mi? İddiaya var mısınız?

65

Dengeli Bütçe Anayasa Değişikliği Aldatmacası

Ekim 1987

Kongre'ye Amerikan tarihindeki en büyük açıklara sâhip olan bütçeler sunmuş bir idarenin dengeli bir bütçeyi şart koşan ve her şeyin çaresi olan bir anayasa değişikliğini önermesi modern toplumda imajın madde üzerine olan zaferinin bir işaretidir. Böyle bir kaynaktan böyle bir önerinin gelmesinin son derece tezat olduğu bir tarafa, anayasa değişikliği tüccarları kalıcı ve artan bütçe açıklarına yol açan aynı demokratik süreç baskılarının Anayasa'yı yorumlama gücünü elinde bulunduran mahkemeler üzerinde de etkili olacağının farkına varmış görünmüyorlar. Federal mahkemeler yürütme tarafından atanır ve yasama tarafından onaylanırlar ve bu nedenle hükümet yapısının bir parçası ve bölümüdürler.

Hastalıklarımız için bir çare olarak Anayasa'yı yeniden yazma genel sıkıntısından başka, çeşitli önerilen Dengeli Bütçe Anayasa Değişiklikleri kendi içlerinde pek çok büyük kusurlar taşımaktadırlar. Asıl kusur onların, belli bir mâlî yılın sonundaki bütçenin değil, sâdece gelecek yılın *tahmini* bütçesinin dengeli olmasını gerektirmeleridir. Şimdi hepimizin de iyi bildiği gibi iktisatçılar ve politikacılar, gelecek yılın gerçek realitesi ile sâdece belli belirsiz ilişkilere sâhip olan parlak, öngörülen gelecek bütçeler sunmada uzmandırlar. Kongre için bir gelecek bütçesi hesaplamak bir çocuk oyuncağıdır, ancak onu gerçekte dengelemek hiç de kolay değildir. En azından, herhangi bir anayasa değişikliği her bir yılın sonunda bütçenin gerçek şekilde dengelenmesini şart koşmalıdır.

İkincisi, vergileri artırarak bütçeyi dengeleme hastayı vurarak gribi tedavi etmek gibi bir şeydir. Tedavi hastalıktan daha kötüdür. Bu gerçeğin biraz farkında olan anayasa değişiklik önerilerinin çoğu federal vergilendirmeyi sınırlayan bir cümlecik içerirler. Fakat maalesef, onlar bunu ulusal gelirin veya ulusal gayri sâfî gelirin bir yüzdesi olarak gelirin üzerine bir sınır koyarak yaparlar. Ülkenin temel kanununa "ulusal gelir" gibi bir kavramı dâhil etmek saçmalıktır. Gerçekte böyle bir şey yoktur ve bu sâdece siyasî bir olgudur ve rüzgâra göre yalpalayabilen ve yalpalayan bir istatistiksel olgudur. Bu kavrama müthiş bir miktar eklemek veya çıkarmak çok kolay bir şeydir.

Üçüncü bir kusur yine "bütçeyi" anayasal bir şeymiş gibi ele almayı vurgulamaktadır. Bütçe açığını daha az iç karartıcı bir şey yapmanın bir yolu olarak, hükümetin basitçe resmî harcamalar içine dâhil edilmeyen ve bu nedenle bütçe açığında görünmeyen "bütçe-dışı" kalemlerle harcama yapması yönünde gittikçe artan

bir eğilim vardır. Herhangi bir Dengeli Bütçe Anayasa Değişikliği Amerikan halkı üzerinde bu türden toplu bir kandırma bayramı olacaktır.

Burada bugünlerde moda olan rahatsız edici bir eğilime, muhafazakârlar arasında "sermâye" kalemlerinin federal bütçeden tamamen çıkarılması gerektiğini öneren bütçe açığı yanlısı iktisatçıların "yeniden doğuşuna" dikkat çekmeliyiz. Bu teori küçük firmaların "sermâye"ye karşı "işletme" bütçeleri arasındaki bir analojiye dayanmaktadır. İnsan, sözde serbest piyasa iktisatçılarının bunu hükümete uygulayacak yüzsüzlüğe sâhip olmadığını düşünecektir. Bunu kabûl ettikten sonra hükümet ne kadar saçma olursa olsun her türlü gereksiz işe mutlu şekilde para saçabilir ve onu "gelecek için bir yatırım" olarak adlandırabilir. İşte herhangi bir politikacıyı mutlu edebilecek Dengeli Bütçe Anayasa Değişikliği'nde bir yasal boşluk!

Dördüncü bir problem çeşitli önerilerin Kongre'nin anayasa değişikliğini ihlâl etmesini çok kolaylaştırmasıdır. Kongre'nin veya başkanın anayasa değişikliğini ihlâl ettiğini düşünelim. Sonra ne olur? Anayasa Mahkemesinin federal polisleri çağırıp ve tüm görevlileri hapse mi attıracak? Bu soruyu sormak onu cevaplamaktır. (Tabiî ki bütçe dengesini gerçek değil de *ileriye dönük* olarak yapmayla bu problem ortaya çıkmayacaktır bile, çünkü anayasa değişikliğini ihlâl etmesi neredeyse imkânsız olacaktır.)

Fakat yarım somun hiç yoktan daha iyi değil mi? Kusurlu da olsa bir anayasa değişikliğine sâhip olmak hiç olmamasından daha iyi değil mi? Yarım somun gerçekten de hiç yoktan iyidir, fakat halkı hiç somun yokken bir somun varmış gibi göstererek kandıran (ya da benzetmelerimizi karıştırırsak, çıplak Kralın gerçekten elbise giyiyor olduğunu gösteren) bir kamuflaj sistemi hiç somun olmamasından bile *daha kötü* bir şeydir.

Şimdi Dengeli Bütçe Anayasa Değişikliği'nin, destekçilerinin değilse de pek çok kişinin aklında nasıl bir izlenime sâhip olduğunu göreceğiz. Amaç gerçekte bütçeyi dengelemek değildir, çünkü bu (veya "muhafazakâr" veya liberal) Müesses Nizamın düşünmek bile istemeyeceği önemli harcama kesintileri yapılmasını gerektirecektir.

Amaç halkı bütçenin dengeli olduğunu (ya da er geç dengeleneceğini) düşünme konusunda kandırırken açıkları devam ettirmektir. Bu şekilde halkın dolara olan güveninin azalması önlenecektir. Buna göre Dengeli Bütçe Anayasa Değişikliği'nin arz yönlü iktisatçıların kötü şöhretli numaradan altın standardı önerisinin mâlî eşdeğeri olduğu anlaşılıyor. Bu programda kamu dolarlarının altın para hâlinde karşılığı olmayacak, Fed manipülasyona ve enflasyona devam edecek, ancak bu enflasyoncu politika dâima altının güven veren örtüsü altına gizlenecektir.

Her iki plânda da, aynı eski ucuz para ve devasa açık politikası kontrolsüz şekilde ilerlemeye devam ederken, biz sağlam politika görüntüsü ve söyleminden mutlu olacağız. Her iki durumda da baskın ideoloji P. T. Barnum'unki olacaktır: "Her dakika bir enayi doğmaktadır."

EKONOMİK İNİŞ VE ÇIKIŞLAR

66

Ulusal Büro ve Konjonktür Dalgalanmaları

Eylül 1993

SÂDECE BİR RESESYONUN YAKIN OLUP OLMADIĞI KONUSUNDA KAFA KARIşıklığı bulunmuyor, fakat aynı zamanda bazı iktisatçılar zaten bir resesyon içinde olduğumuzu (1988) söylüyorlar. Bu nedenle ABD Ticaret Odaları baş iktisatçısı Richard W. Rahn geçenlerde şunu söylüyordu: "Ekonomik yavaşlama yaklaşmıyor: O zaten burada ve kısa süre içinde gidecek." Bir resesyon içinde olup olmadığımızı bilmemek göründüğü kadar aptalca değil. Verilerin gelmesi ve sonra bir gerilemenin sâdece geçici küçük bir şey mi olduğu yoksa yeni bir eğilim mi oluşturduğunu anlamak biraz zaman alıyor. Fakat doğal kafa karışıklığı neredeyse tüm iktisatçıların, istatistikçilerin ve finans yazarlarının Ulusal İktisat Araştırmaları Bürosu'nun esareti altında olması ile daha da zorlaştırılıyor.

Herkes Ulusal Büro'nun konuşmasını bekliyor. Kâhin sonunda duyurusunu yaptığında, her şey sorgulanmadan kabûl ediliyor. Bu nedenle 1966'da ekonomi öylesine bir boyutta yavaşladı ve geriledi ki ben resesyonda olduğumuza hükmettim. Fakat GSYİH, Büro'nun bir resesyon tanımına uyacak kadar uzun süre gerilememişti ve maalesef durum buydu. Biz Büronun "resesyon" olarak adlandırdığı şeyin içinde olmadığımız için tanım gereği bir "gelişme" dönemi içindeydik. Sebep, Büro'nun tuhaf ve keyfî standartları ve metotlarıyla ekonominin ne bir gelişme dönemi ne de bir resesyon içinde bir tür gidip-gelmelerde olamayacağıdır. Biri veya diğeri içinde olmak zorundayızdır.

Büronun da hata yapabilir olduğunu söylemeye gerek olmamalı. Fakat bunun yerine onun duyuruları ilâhî emir olarak alınıyor. Neden böyle? Çünkü Büro sözde, değerlerden bağımsız, sırf "bilimsel" bir kurum olarak akıllıca tasarlandığı ve ilân edildiği için.

Büro fazla sayıda birlik, kurum, işletme ve sendika grupları, bankalar, vakıflar ve bilimsel kuruluşlar tarafından desteklenen özel bir kurumdur. Bunlar kuruma neredeyse can sıkıcı bir saygınlık kazandırmaktadır. Büronun çok sayıda kitabı ve monografisi istatistik bakımından çok uzun, fakat yazı ve yorum bakımından çok kısadır. İlân edilmiş metodolojisi Baconcıdır. Yani *hiçbir* teoriye sâhip olmadığını, gerçekleri ve istatistikleri topladığını, dikkatlice yazılmış hükümlerinin sâdece, Zümrüdüanka kuşu gibi veriden kendiliğinden çıktığını ilân eder. Bu nedenle onun hükümleri sorgulanmayan, kutsal "bilimsel" emir olarak kabûl edilir.

Ancak açıklamalarına rağmen, Ulusal Büro'nun işlemlerinin kendileri hükümlere varmak için veriyi mutlaka maniple etmektedir. Bu işlemler teoriden bağımsız *değildir* ve aslında hatalı ve sorgulanabilir teorik varsayımlara dayanmaktadırlar. Bu nedenle sıkı şekilde "bilimsel" olmaktan çok uzak olan hükümler işlemlerin kendileri tarafından belirlenecekleri şekilde çarpıktırlar ve yanlıştırlar.

Özel olarak, Büro genel ekonominin "referans döngülerini" seçer ve sonra belli fiyatların, üretimin, vs.nin "özel döngülerini" inceler ve bunları referans döngüleri ile karşılaştırır. Maalesef bunların hepsi Büro'nun tarihlendirme teorisine dayanır. Yani Büro, önce genel döngülerin ve sonra da özel döngülerin sâdece dip noktası ve tepe aylarını alır. Fakat düşünün ki pek çok durumda eğri düzdür veya birbirine yakın birkaç tepe veya dip noktası vardır.

Bu durumlarda Büro keyfî olarak platonun veya çok tepeli veya çok dip noktalı periyodun son ayını alır ve *bunu* tepe veya dip noktası ayı olarak adlandırır. Bunun hiçbir iktisadî açıklaması yoktur. Neden tüm dönem tepe veya dip noktası periyodu olarak alınmasın veya verinin ortalaması alınmasın, ya da başka bir şey yapılmasın? Bunun yerine büro sâdece son ayı almakta ve onu tepe veya dip noktası olarak adlandırmaktadır. Sonra da, belirlenen "tepe ayı" ve "dip noktası ayı" arasındaki mesafeyi keyfî olarak üç eşit parçaya bölmeyle bu hatayı daha da karmaşık hâle getirmektedir. Yani tepe ve dip noktası arasındaki her şeyin düz bir genişleme veya daralma (gelişme veya iflâs) çizgisi olduğunu kabûl etmektedir.

Başka bir deyişle, gerçek dünyada herhangi bir zaman serilerinde, örneğin Kaliforniya'daki bakır fiyatları veya inşaat sektörü dip noktası civarında oyalanır, sonra âniden yükselir ve aylarca bir platoda veya çoklu tepe noktasında kalır. Fakat ulusal büro doktrininin zorunlu işkencesine göre faaliyet, tek bir aylık dip noktası, zamanda üç parçaya bölünen düz çizgi hâlinde bir genişleme, tek aylık bir zirveye ulaşma ve sonra benzer bir doğrusal sert çizgili daralma hâline sıkıştırılır. Kısaca Ulusal Büro'nun metotları ekonomiyi bir seri köşeli, testere dişli aşağı-yukarı düz çizgiler şeklinde görünmeye zorlamaktadır. Büronun veriye ilk başta uyguladığı masajda "hayatın bir seri testere dişli çizgi olduğu" hükmü bulunmaktadır.

Bu masaj yeterince kötüdür. Ama Büro daha sonra tüm spesifik döngülerin, hareketlerinin ve gecikmelerinin ortalamasını (verinin gidebildiği kadar geçmişine giderek, örneğin 1860'lardan 1980'lere kadar) alma yoluyla hatayı daha da karmaşık bir hâle getirmektedir. Büro "gelişme ... çakışma" ve "gecikme" indekslerini bu ortalamadan geliştirmektedir. Bunların birincisinin geleceği tahmin etmesi gerekiyor (fakat çok başarılı değildir).

Döngü verisinin bu şekilde on yıllar boyu ortalamasını alma konusundaki problem bu işlemin bir "homojen popülâsyon" varsaymasıdır. Yani bu işlem tüm

bu döngülerin (örneğin Kaliforniya'daki bakır fiyatlarının veya inşaatların) tüm bu on yıllarda aynı şey olduğunu ve aynı şartlarda işlediğini kabûl etmektedir. Fakat bu geçersiz bir varsayımdır. Tarih değişim demektir ve tüm bu verinin elde edildiği popülâsyonun değişmeden sâbit kalmasını ve bu şekilde anlamlı olarak ortalamasının alınabileceğini beklemek saçmalıktır.

Ulusal Büro, Arthur F. Burns ve Wesley C. Mitchell'in *Measuring Business Cycles* (*Konjonktür Dalgalanmalarını Ölçmek*) (Ulusal İktisadî Araştırmalar Bürosu, 1946) çalışmasında yer alan bu metodolojiyi kullanacağını açıkladığında, seçkin ekonometriciler tarafından *Journal of Political Economy* dergisinde yayınlanan makale ile haklı şekilde "Teorisiz Ölçüm" olduğu şeklinde eleştirildi, fakat yine de çabucak yayılarak hikmetli statüsüne kavuştu.

Bu konuda özellikle rahatsız edici olan Büronun aramızdaki konjonktür dalgalanması teorisi savunucularından bazılarının taraflı ve keyfî olduğunu, oysa Büronun sâdece somut, ampirik realite gerçeklerinden bahsettiğini iddia etmesidir. Ancak Büro ampirik realiteye "ampirik-olmadığı" iddia edilen Avusturya Ekolü iktisatçılarından çok daha az saygı duymaktadır. Avusturya Ekolü'nden olan iktisatçılar ampirik realitenin, özellikle de ham istatistiksel verinin çok özel olduğunun farkındadır. Bu veriye masaj yapın, ortalamasını alın, mevsime özgü düzeltmeler yapın vs., sonra veri mutlaka realiteyi çarpıtacaktır. Onların Baconcı metodolojisi Büro'yu bu tuzaktan kurtaramamıştır. Sâdece onların veriyi keyfî şekilde yönlendirme tarzlarını görmemelerini sağlamıştır.

67

Enflasyonlu Resesyon, Bir Kez Daha

Ocak 1991

BEN HİÇBİR ŞEKİLDE TAM BİR "AYKIRI KİŞİ" DEĞİLİM. ANCAK, RESESYONun sağlam bir "öncü göstergesi" olarak sunabileceğim bir aykırılık endeksim var. Müesses Nizam iktisatçıları ve finans yazarları ne zaman sürekli bir resesyonsuz cesur bir yeni dünya varlığının borazanlığını yapsalar ben bilirim ki büyük bir resesyon kapıdadır.

Bu asla yanılmaz. 1920'lerin sonunda Friedmancı iktisatçı Irving Fisher tarafından liderliği yapılan Müesses Nizam "Yeni bir Dönemi," depresyonun olmadığı kalıcı bir gelişme çağını ilân etti. Şu yeni hârika kurum olan ABD Merkez Bankası'nın akıllı ince ayarı sayesinde. Sonra da 1929 geldi.

1960'lar esnasında Keynesçi Müesses Nizam bize konjonktür dalgalanmalarının geçmişteki *laissez-faire*'in Eski Kötü Günlerinin kalıntıları olduğu şeklinde teminatlar veriyordu. Keynesçi görevlilerin o akıllı ince ayarı enflasyonsuz bir sürekli istihdam bulunan dünya sağlayacaktı. Bu nedenle Müesses Nizam iktisatçıları, lisansüstü "Konjonktür Dalgalanması" derslerinin ortadan kalkacakları konusunda kendilerinden emindiler.

Modernlik öncesi bir dünyanın antikalarında kalmak neden? Bunun yerine "Makro iktisat" ve "İktisadî Gelişme" dersleri konacaktı. Ve sonra bam! Sâdece derin bir resesyon gelmekle kalmadı, görünüşte imkânsız olan, aynı anda fiyat enflasyonu ve resesyonun olduğu enflasyonlu resesyonlar olgusu ortaya çıktı, ilk olarak 1973-75'te ve sonra Büyük Buhran'dan sonraki en sert resesyon olan çift hörgüçlü 1980-82 enflasyonu. (Eski günlerde bu gibi büyük resesyonlar rutin şekilde "depresyon" olarak adlandırılırdı. Fakat dil tedavi edildi ve "depresyon" kelimesi yasaklandı, çünkü insanlarda çok ... depresyon yapıyordu).

Ve şimdi 1980'lerin ortalarında ve sonlarında Reagancı Müesses Nizam bir kez daha yeni bir iktisat çağına gelmiş olduğumuz, Reagan'ın vergi indirimlerinin (aslında vergi indirimi falan yoktu) daha küresel ve gelişmiş bir teknoloji ile birlikte artık asla resesyon olmayacağı konusunda (belki bazı endüstrilerde ve bazı bölgelerde yumuşak geçişli yeniden düzeltmeler dışında) bizi temin etmeye çalışıyorlardı.

Bir diğer Büyük Olan zamanıydı ve kesinlikle de öyle oldu. Müesses Nizam sâdece resesyonları unutmakla kalmamıştı, savaş sonrası resesyonların enflasyonla birlikte ortaya çıktığını da tamamen unutmuştu. Her ikisinin en kötü taraflarını bir araya getirecek şekilde, işsizlik, iflâslar, faaliyet yavaşlamaları yaşam mâliyetindeki sert bir artışla birlikte ortaya çıktı. Yarım yüzyıllık Keynesçi ince ayarlar (Reagancı etiketlerine rağmen bunlardan hâlâ sıkıntı çekiyoruz) enflasyonu veya resesyonları tedavi edemedi. Sâdece bize her ikisini de aynı anda getirme başarısını gösterdiler.

Herkes bir resesyonda olup olmadığımız konusunda kendi yargısını kullanmaktan korkmaktadır. Birkaç uzmandan oluşan bir Tarihlendirme Komitesi kurmuş çok saygı duyulan özel bir kurum olan Ulusal İktisadî Araştırma Bürosu'nun (NBER) duyurusunu nefes almadan beklemek herkes için bir alışkanlık olmuştur. Bu komite bir resesyonun ne zaman başlayacağını (başlayacaksa eğer) anlamak için veriyi elekten geçirmektedir. Problem, NBER kararını verene kadar resesyonun aylardır devam etmekte olduğudur. Resesyonda olduğumuzu duyurduğunda ise resesyon neredeyse bitmiştir. Bu nedenle 1973 Kasımında başlayan sert resesyon ancak bir yıl sonra resesyon olarak ilân edilmiştir. Fakat bundan altı ay sonra Mart 1975'te düzelme yoluna girmiştik bile. Çoğu resesyon bir veya bir buçuk yıl sürer. Tabiî, belki de amaç budur: Müesses Nizamın resesyon bitene kadar hepimizi uyuşturması.

NBER'in kararını vermesi için bu kadar uzun süre geçmesinin sebebi, kurumun resesyonun başladığı ayı mutlak şekilde doğru tahmin etmek zorunda hissetmesidir. Bu sıkıntıyı çekmesinin sebebi (bu hiçbir akla ve sağduyuya göre önem arz etmeyen bir konudur) konjonktür dalgalanmaları konusunda NBER'nin tamamen kusurlu olan yaklaşımının "referans ayı" tam olarak doğru şekilde belirlemeye bağlı olmasıdır. Sonra tüm ortalamalar, öncü zamanlar ve gecikme zamanları bu aya dayalı olarak belirlenir. Bugüne kadarki resesyonlarda bir veya iki ay erken veya geç olma NBER paradigmasına göre tüm hesapları altüst edecektir. Tabiî ki bu ne olup bittiğini anlama ve bilgiyi mümkün olduğunca erken bir zamanda halka ulaştırmadan çok daha öncelikli olan bir şeydir.

1988'deki konut piyasasına, işsizliğe, borç tasfiyesine ve diğer pek çok faktöre bakarak basitçe bir diğer enflasyonlu resesyon içinde olduğumuzu söylüyorum. Bu ne anlama geliyor? Bazı iktisatçıların resesyonu kötü yatırım ve sağlam olmayan borçlar konusunda önemli bir temizleme etkisine sâhip olarak ve böylece daha hızlı ve sürdürülebilir bir ekonomik gelişmeyi sağladığı şeklinde olumlu karşıladıklarını görmek iç rahatlatıcıdır. Bu konuda Chicago Üniversitesi'nden Victor Zarnovitz şunu söylüyor: "Ekonominin arada bir resesyon yaşaması ... uzun bir dönem boyunca uyuşuk bir gelişme sağlamadan daha sağlıklı olabilir." Van Eck Management Şirketi'nden David A. Pole, çok yakında hükümetin teşvikiyle bir düzelmenin olmayacağı konusunda uyarıyor, çünkü bu durumda "resesyonun temizleme sürecinin işlemesi için yeterli zaman olmayacak." Avusturya İktisadı'na hoş geldiniz!

Fakat şu anki Müesses Nizam (Bush yönetiminde merkez artı Demokratik sol liberalizm) bu resesyonla nasıl başa çıkmayı öneriyor? İlginç şekilde iktisatta bilinen her düşünce ekolünün her ilkesini çiğneyerek: vergileri önemli ölçüde artırarak. Avusturya Ekolü, Keynesçi, monetarist veya klâsik her ekol böyle bir plâna dehşet içinde karşı çıkacaktır. Bu plân tasarrufları ve yatırımları ve üretken tüketimi (parazit ve israfçı hükümetin tersine şekilde) azaltma yoluyla bir resesyonu açık şekilde daha da kötüleştirecektir. Vergileri artırmak enflasyon konusunda yardımcı olmaz, fakat resesyonu çok daha ciddî hâle getirir ve hükümetin ekonomi üzerindeki yükünü daha da artırır.

Fakat vergileri yükseltmek bütçe açığı konusunda yardımcı olmaz mı? Hayır, sâdece hükümet harcamalarını daha da artırmak için hükümete bir bahane verir (sanki bahaneye ihtiyaçları varmış gibi!). Ancak bütçe açığından daha kötü olan bir şey daha yüksek vergilerdir. Vergileri artırmak ise bize sâdece her ikisinin de daha fazlasını getirir.

Hükümet mevcut enflasyonlu resesyonu hafifletmek için hiçbir şey yapamaz mı? Evet, yapabilir ve hem de hızlıca. (Avusturya Ekolü'nden iktisatçıların hükümet politikası için kısa dönem için bile olumlu bir şey geliştiremeyeceğini asla söylemeyin.)

İlk olarak mevcut krizin enflasyonla ilgili kısmını sona erdirmek için ABD Merkez Bankası her türlü kıymet satın almayı veya rezerv oranlarını düşürmeyi kalıcı şekilde durdurabilir. Bu gelecekteki tüm enflasyonlu kredi genişlemesini durduracaktır. İkincisi tüm vergileri (satış, özel tüketim, sermâye artırım, yeşil kart, sosyal güvenlik ve tüm gelir gruplarındaki gelir vergilerini) önemli ölçüde indirebilir. Üçüncüsü her alanda hükümet harcamasını çok çarpıcı şekilde kısabilir. Böylece bütçe açığı azalabilir ve diğer pek çok fayda sağlanabilir. Bu yeni başlayanlar içindir. Siz Newt Gingrich'in çetin ceviz olduğunu düşünüyorsunuz değil mi?

68

Gönüllü ve Zorunlu Deflasyon

Nisan 1991

İKTİSADÎ DÜŞÜNCE TARİHİNDE DEFLASYONDAN DAHA FAZLA KORKULAN VE lânetlenen pek az şey vardır. Ricardo kadar anlama gücü yüksek bir sağlam-para teorisyeni bile deflasyon konusunda aşırı tedbirliydi ve düşen fiyatlar konusunda olumlu bir fobi hem Keynesçi ve hem de monetarist düşüncede esastır. Irving Fisher'in ve erken Chicago Ekolü'nün enflasyona yol açan harcama ve kredi konusundaki düşünceleri ve sâbit para büyüme hızı konusundaki ünlü Friedmancı "kural" (en azından uzun vâdede) fiyatların düşmesini engelleme konusundaki coşkulu arzudan kaynaklanmaktadır.

Keynesçilerin ve monetaristlerin benzer itibarî para çağrıları tam da serbest piyasaların ve altın standardının kaçınılmaz şekilde fiyatların düşmesine yol açmasından dolayıdır. Ancak ilginçtir, özgür ve gönüllü deflasyon dâima korkuyla karşılanırken son zamanlarda özellikle Brezilya'da ve Sovyetler Birliği'nde ciddî düzeydeki enflasyonu tersine çevirmek için zorla (veya zorunlu olarak) uygulanan deflasyon önlemleri konusunda genel bir onay söz konusudur.

Fakat ilk olarak parasal konularda zamanımızdaki dilbilimsel karışıklığın temizlenmesi gerekmektedir: "Deflasyon" genellikle fiyatların düşmesi olarak tanımlanır, ancak aynı zamanda para arzının azalması olarak da tanımlanabilir, çünkü bu tabiî ki fiyatları düşürme eğiliminde olacaktır. Ancak insanların serbest piyasadaki değerleri veya faaliyetlerindeki gönüllü değişimlerinin sonucu olarak ortaya çıkan fiyat veya para arzı değişimleri ile hükümet baskısı yoluyla dayatılan kasıtlı para arzı değişiklikleri arasındaki farkı anlamak önemlidir.

Serbest piyasadaki fiyat deflasyonu özellikle, depresyonla, işletme faaliyetlerindeki daralmayla ve işsizlikle suçlanan deflasyon fobisinin kurbanı olmuştur. Serbest piyasa deflasyonunun üç önemli sebebi bulunmaktadır. İlk olarak artan üretkenlik ve mal arzı serbest piyasada fiyatları düşürme eğiliminde olacaktır. Bu 18. Yüzyıl'ın ortalarından beri Batı'da Sanayi Devrimi'nin geneldeki durumudur.

Fakat artan üretimle düşen fiyatlar, korkulacak ve mücadele edilecek bir problem olmaktan ziyâde özgür kapitalizmin hârika bir uzun vâdeli sonucudur. Batı'da Endüstri Devrimi'nde eğilim, herkes için yaşam standardını yükselten fiyat düşmesi, genel işletme kârlılığını devam ettiren mâliyet düşmesi ve satın alma gücü bakımından düzenli şekilde artan reel ücretleri ifade eden stabil parasal ücret artışları idi.

Bu eleştirilmesi değil, istenilmesi ve hoş karşılanması gereken bir süreçtir. Maalesef İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki enflasyona yola açan itibarî para dünyası bize bu önemli gerçeği unutturdu ve tehlikeli şekilde enflasyonlu ekonomik ufukları kanıksattı.

Serbest piyasadaki fiyat deflasyonunun ikinci bir sebebi para "yığma" konusundaki genel isteğe cevap olmasıdır. Bu, insanların nakit denge stoklarının satın alma gücü bakımından daha yüksek reel durumlara gelmesini sağlar. Birinci tip deflasyonun meşruluğunu kabûl eden iktisatçılar bile bu ikincisine dehşetle yaklaşır ve hükümetin onu önlemek için çabucak para basmasını isterler.

Fakat insanların daha yüksek reel nakit dengesi istemesi konusundaki problem nedir ve tüketicilerin serbest piyasadaki diğer istekleri karşılanırken bu istekleri neden engellensin? Kavrayışlı müteşebbisleri ve serbest fiyat sistemi ile piyasa, tüketici değerlendirmelerindeki her türlü değişikliğe karşı hızlı ayarlar yapmayı sağlamaya son derece uygundur.

Kaynakların her türlü "kullanılmaması" insanların, aşırı şekilde yüksek reel fiyatlara veya ücretlere ısrar ederek yeni duruma uyum gösterememesinden kaynaklanmaktadır. Eğer piyasaya uyum sağlama şansı verilirse, yani hükümet veya sendikalar gecikmelere yol açacak şekilde ve uyum sürecini baltalayacak şekilde müdahale etmezse, bu gibi başarısızlıklar hızla düzeltilecektir.

Piyasa tarafından sağlanan fiyat deflasyonunun üçüncü bir şekli resesyonlar veya bankalara hücum esnasında banka kredilerindeki daralmadan kaynaklanmaktadır. Birinci ve ikinci tip deflasyonu kabûl eden iktisatçılar bile bu deflasyon karşısında duraklamakta ve bu süreci parasal olduğu ve piyasayla ilişkili olmadığı şeklinde eleştirmektedirler.

Fakat onlar kritik bir noktayı kaçırmaktadırlar: Banka kredilerinin daralması dâima, piyasalara önceden yapılmış olan enflasyona yol açıcı banka kredisi mü-

dahalesine karşı sağlıklı bir tepkidir. Bankalara nakit olarak şişmiş olan pasiflerini nakde çevirme yönündeki daralma çağrıları piyasanın ve tüketicilerin bankacılık sistemi üzerindeki kontrollerini uygulayabilmesinin ve onu sağlam olmaya ve enflasyona yol açmamaya zorlamalarının gerçek yoludur. Piyasa tarafından sağlanan bir kredi daralması düzelme sürecini hızlandırır ve sağlam olmayan borçların ve sağlam olmayan bankaların temizlenmesine yardım eder.

Ne tezattır ki faydası olmayan ve genellikle zararlı olan tek deflasyon olan hükümet eliyle sağlanan zorunlu para daralması genellikle olumlu karşılanır. Bu nedenle "serbest piyasa" savunucusu Collor de Mello 1990 Mart'ında Brezilya Cumhurbaşkanı olduğunda uyarmaksızın ve birdenbire çoğu banka hesaplarını dondurdu ve bu hesapların sâhiplerinin onlara erişimini önledi. Böylece para arzını %80 daralttı.

Bu davranış "güçlü" liderlik ifade eden kahramansı bir önlem olarak övgü aldı. Fakat gerçekte yaptığı şey Brezilya ekonomisine korkunç ikinci bir darbe vurmak olmuştu. Para ve kredinin hükümet tarafından bollaştırılması fiyatları ciddî bir hiperenflasyona yönelttikten sonra hükümet şimdi insanların kendi paralarını kullanmalarını yasaklayarak daha da fazla hasara yol açıyor. Böylece Brezilya hükümeti mülkiyet haklarını iki kez tahrip ediyor. Üstelik ikincisi serbest piyasa ve "enflasyonla mücadele etme" adına.

Aslında fiyat enflasyonu hükümet tarafından mücadele edilmesi gereken bir hastalık değildir. Hükümetin sâdece para arzını şişirmekten vazgeçmesi gereklidir. Tabiî ki Collor de Mello hükümeti de dâhil olmak üzere bu, tüm hükümetlerin yapmaya isteksiz olduğu bir şeydir. Onun bu âni darbesi sâdece derin bir resesyon getirmekle kalmadı, 1990 Mayısı itibarîyle aylık %8 gibi sert bir oranda düşmekte olan fiyat enflasyonunu tekrar tırmandırmaya başladı.

Nihâyet Aralık ayında Brezilya hükümeti para arzını birdenbire %58 artırdı. Bu müdahale fiyat enflasyonunu aylık olarak %20'ye ulaşan oranlarda yükseltti. Ocak ayı sonunda "serbest piyasa" hükümetinin düşünebildiği tek tepki fiyatların ve ücretlerin dondurulması şeklindeki faydasız ve korkunç önlemdi.

Benzer şekilde Sovyetler Birliği'nde Başkan Gorbaçov belki de Brezilya'daki başarısızlığı taklit ederek, büyük ruble paraları âniden dolaşımdan çekerek ve çoğunu değersiz hâle getirerek "ruble fazlası" ile mücadele etmeye karar verdi. Yüzde 33'lük bu ciddî ve âni deflasyon "karaborsayı" yani o zamana kadar çalışan, Sovyetler Birliği'ni ayakta tutan ve büyük çaptaki açlıkları önleyen tek piyasayı engelleme vaadiyle birlikte orta çıktı.

Fakat karaborsacılar çoktan rubleleri dolara ve altına çevirmişlerdi, böylece Gorbaçov'un tokadı asıl olarak, zaten çok çalışan ve sırf geçimini kazanma peşinde

olan sıradan Sovyet vatandaşına indi. Bu eylemin tek mazur görülebilir yanı en azından özelleştirme ve serbest piyasa adına yapılmamasıydı. Bunun yerine Gorbaçov'un son zamanlardaki devletçiliğe ve merkezî kontrole geri dönüşünün bir parçasıydı.

Gorbaçov'un yapması gereken şey halkın elindeki ruble konusunda endişelenmemesi, fakat kendisinin Sovyet Ekonomisine ilâve ettiği yeni rubleler yığını konusunda dikkatli olmasıydı. Son zamanlara kadar Gorbaçov'un ekonomi danışmanı olan önde gelen bir sözde serbest piyasa reformcusu Nicholas Petrakov'un tepkisini göz önüne alırsak, Sovyetler Birliği'nin gidişatının daha kasvetli olduğu görülmektedir. Gorbaçov'un bu sert eyleminin "anlamlı" olduğunu ifade eden Petrakov sızlanarak şunu ekliyordu: "eğer gelecekte sâdece daha fazla para basmaya devam edersek her şey eski düzgün hâline dönecektir." Bunun olmayacağını neden düşünmeyelim?

69

Bush ve Resesyon

Şubat 1992

Maalesef 1930'lardan beri neredeyse tüm dünyanın (bu Nazi iktisat sistemi yanında Batı Dünyasını, Üçüncü Dünya'yı ve Gorbaçov çağını da içermektedir) makro iktisadının en feci ve en yüzkarası sözcüsü ve ilham kaynağı olan John Maynard Keynes hâlâ yaşamaktadır. Başkan Bush'un bu berbat resesyona tepkisi baştan sona Keynesçidir. Baştan sona böyle olması şaşırtıcı değildir, çünkü ekonomik danışmanları öz olarak Keynesçidir.

Keynesçiler enflasyona yol açan kredi genişlemesinin dâimî borazancıları oldukları için tabiî ki her resesyonun temel sebebinden, yani merkez bankası (ABD'de Merkez Bankası sistemi) tarafından teşvik ve kontrol edilen önceki aşırı miktardaki enflasyona yol açıcı banka kredisi genişlemesinden bahsetmezler. Keynesçilere göre resesyonlar tüketici ve yatırımcıların harcamalarındaki âni bir düşmeden kaynaklanır. Keynesçilere göre bu düşüş "hayvansal ruhlar" diye adlandırdıkları şeydeki, yani gelecekten endişelenen, depresyona giren, kuruntuya kapılan ve bu nedenle daha az yatırım yapan, borç alan ve harcayan insanlardaki bir gerilemeden kaynaklanmaktadır.

Akıldışı endişe taşıyan iğrenç insanlar olan bireysel vatandaşlar tarafından meydana getirilen bu "piyasa başarısızlığına" Keynesçi çözüm eski iyi hükümet

olan hayırsever Bay Çözer tarafından sağlanmaktadır. Akıllı ve serinkanlı Keynesçi iktisatçılar tarafından yönlendirildiğinde hükümet dümendeki akıllı bir kaptan olarak halkın aptalca kaprislerini telâfi edebilir ve ekonomiyi uygun ve akılcı bir yola sokabilir. Öyleyse Keynesçi plânda hükümet için resesyona karşı sâdece iki silâh bulunuyor. Birincisi özellikle fazla miktarda bütçe açığına yol açacak şekilde çok daha fazla para harcamaktır. Bu silâh konusundaki problem hepimizin de çok iyi bildiği gibi hükümet açıklarının şimdi iyi günde de kötü günde de kalıcı ve gittikçe artan şekilde tavan yapmasıdır. Şu anki federal bütçe açığı tahminleri (ki neredeyse her zaman gerçekleşen açıklar tahminlerden çok daha yüksektir) yılda 500 milyar dolara yaklaşıyor (özellikle de Sosyal Güvenlik hesabındaki sahte, muhasebecilik "fazlası" olan 50 milyar doları düşersek).

Eğer bütçe açığını daha da artırmak ikna edici bir hükümet aracı değilse, geriye kalan tek şey *özel* harcamayı artırmayı teşvik etmektir. Bunu yapmanın asıl yolu hükümetin halka yalvarması, ona mızmız bir çocuk gibi davranmasıdır. Yani halkın her şeyin gerçekte yolunda olduğu ve daha iyi olacağı konusundaki güvenini artırmaya çalışmak ve böylece halkın daha fazla borç almasını ve daha fazla harcamasını sağlamaktır.

Bir diğer ifadeyle halka "kendi faydası için yalan söylemektir." Çoğumuzun hükümetin, *politikacıların* faydası için yalan söylediğine inanması hâriç. Böylece kandırılan halk onlara güvenmeye devam edecektir. Çünkü Bush yönetimi iğrenç şekilde bir yıldır resesyonda olmadığımızı iddia ediyor, sonra resesyona girmiş olduğumuzu fakat şimdi çıktığımızı, sonra "zayıf bir iyileşmeden," sonra anlamsız bir "çift-dipli resesyondan" ve tüm geri kalan saçmalıklardan bahsediyor. Başkan ancak gözü açılan halk yüzüne vurduğunda bir problem olduğunu ve bu konuda belki de bir şeyler yapılması gerektiğini kabûl etmiştir.

Fakat Keynesçi sistemde ne yapılmalı? İlk olarak Fed fâiz oranlarını indirmiş ve halkın şimdi borç alacağını ve harcayacağını beklemektedir. Fakat hiç kimse resesyon içindeyken para borç alıp vermek istemez ve bu nedenle (kısa dönemde Hazine bonolarının ucuzlaması hâriç, ki bu da özel sektör ekonomisi için çok faydalı değildir) hiçbir şey olmamıştır. Fakat ne lânettir ki kredi kartı fâizleri yüksek kalmaktadır ve bu nedenle Bush kredi kartı fâizlerinden bahsetme ve daha fazla müşterinin satın almasını teşvik etme fikrini benimsemiştir.

Ortaya çıkan fiyasko iyi bilinmektedir. Dâima çok istekli olan Cumhuriyetçi New York senatörü Al D'Amato fâiz oranları zorla indirmenin onları indirmekten bahsetmekten daha etkili olduğunu keşfetmişti. Bu nedenle Kongre bu konuyu dikkatlerine sunan, bankaların güçlü bir protestosu ile ve borsadaki mini bir kriz ile bu felâketi atlatmıştı. Beyaz Saray'ın sempatik özel kalem müdürü olan ve "bu başkanın" faaliyetlerini dâima yakından izleyen John Sununu, Bush'un tehdidini

doğru göstermeye çalışarak Kongre'nin hatasının baskı uygulamaya çalışmak olduğunu söylemişti.

Fakat Bush'un kredi kartı fâizlerini düşürmekten bahsetmesi bunu zorla yapmasından sâdece biraz daha az aptalcadır. Konu, fâiz oranları da dâhil piyasadaki fiyatların keyfî olmaması veya borç alanların veya verenlerin faydasına veya zararına göre olmamasıdır. Fiyatlar piyasa güçleri olan arz ve talep ile belirlenir.

Kredi kartı fâizleri bankacıların bu özel grup borç alıcılara baskı uygulamaya karar vermeleri nedeniyle yüksek kalmadı. Kredi kartı fâizlerinin yüksek kalmasının temel sebebi halkın (ekonomi çok-bilmişi olma özelliği ile *değil*, borç alma özelliği ile) bu fâiz oranları konusunda çok ilgilenmemesiydi. Tüketiciler kredi kartı konusunda hassas değildir.

Niçin? Çünkü temelde iki tip kredi kartı kullanıcısı vardır. Birincisi kredi kartlarını her ay ödeyen ve kendisi için kredi kartı fâizleri önemli olmayan ağırbaşlı, sorumlu tipler. Diğer tipler benim gibi, kredi kartlarının limitlerine kadar borç alan, günlük yaşayan tiplerdir. Fakat bunlar için de fâiz oranları önemli değildir. Çünkü düşük fâizli kartlardan faydalanmak için (bunlardan ülkede zaten vardır) önce mevcut kartlarını ödemek zorundadırlar, bu da en iyi şartlarda yavaş bir süreçtir.

Bush-D'Amato tutumunda, bankacıların onları hemen düzelttikleri başka bir şaşırtıcı yanılgı vardı. Fâiz oranları kredi kartı paketindeki tek şey değildir. Aynı zamanda kredi kartlarının *kalitesi* de söz konusudur. Kredi kartı almanın kolaylığı, onu alma ve tutma şartları, yıllık ücreti, vs. Bankaların da işaret ettiği gibi, %19 yerine %14'lük bir oranda çok daha az kişiye kredi kartı verilecektir. Maalesef, düzelmeyi hızlandırmak için Başkan Bush'un düşünebildiği tek olumlu şey yılın ilk döneminde daha hızlı para harcamaktır, yani hükümet harcamasını (dolayısıyla da bütçe açığını) hızlandırmaktır. Bu muhtemelen yılın ileriki kısımlarında harcama oranındaki bir düşüşle dengelenecektir.

Peki ya vergi indirimleri? Burada Bush yönetimi mevcut Keynesçi görüşe aldanıyor: bütçe açıkları zaten çok yüksektir ve her vergi indirimi başka bir yerdeki vergi artışı ile dengelenmek zorundadır, yani "değişmeyen gelirin" sağlanması gereklidir. Bu nedenle yönetim kendini gerçeklerle kısıtlanmış hissetmektedir, fakat bu gereksiz insanlar sermâye kazancı vergisinde bir indirim istemektedir, çünkü bunun arz-tarafında bir artışla telâfi edileceği ve böylece toplam gelirin düşmeyeceği varsayılmaktadır.

İhtiyaç duyulan şey tüm bu yanıltıcı ve mahvedici Keynesçi bakış açısına karşı çıkma cesaretidir. Özellikle gelir vergisinde olmak üzere büyük vergi indirimleri gerekmektedir. Bunlar şu iki açıdan gereklidir: a) hükümetin vergi mükellefleri

üzerindeki parazitçe ve üretken olmayan yükünü azaltmak için ve b) halkı harcamaya ve özellikle de daha fazla biriktirmeye teşvik etmek için. Çünkü ancak artan özel tasarruflar ile daha fazla üretken yatırım yapılacaktır.

Dahası artan tasarruflar öneki gelişme dönemindeki sallantılı ve tasarrufları yutan yatırımların bazılarını düzeltme ile iyileşme dönemini hızlandıracaktır. İlk olarak büyük vergi indirimleri hükümeti kendi şişkin harcamasını düşürmeye ve böylece hükümetin sistem üzerindeki yükünü azaltmaya zorlayabilir. İkincisi eğer bu toplam hükümet harcamasının daha az olması anlamına geliyorsa, *ne kadar fazla olursa o kadar iyi*. Vergi oranlarının yükü iki türlüdür: yüksek olan ve tasarruf ve yatırım faaliyetlerini mahveden vergi oranları ve parayı üretken özel sektörden israfçı hükümet saçmalıkları için hortumlayan yüksek gelirler. Arz yönlü iktisatçıların problemi onların ikinci yükü göz ardı etmeleri ve böylece Keynesçi-Bushçu "değişmeyen gelir" tuzağına düşmeleridir.

Son olarak, eğer Bush hükümeti bütçe açığı konusunda çok endişeliyse hükümet harcamasında çarpıcı azaltmalar yapmayı önererek kendi payına düşeni yapmalı ve hükümet harcamasının zengin bir ekonomi için faydalı değil, tam tersine zararlı olduğunu göstererek bunu halka açıklamalıdır. Sonra eğer Kongre bu önermeyi reddederse ve harcamaya devam ederse Yönetim, açıkça Kongre'yi resesyonu uzatmakla suçlamalıdır. Fakat bunu tabiî ki yapamaz, çünkü bu, geçen yarım yüzyılda dünya makro iktisadı paradigmasını oluşturan Keynesçi doktrinden önemli bir sapma olacaktır.

Keynes'i Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği insanlarının Marx ve Lenin'i reddettikleri kadar eksiksiz ve yoğun şekilde reddetmedikçe ekonomik durağanlığımızdan veya gelişme-resesyon döngülerimizden asla kurtulamayacak ve kalıcı zenginliği başaramayacağız. Özgürlük ve zenginliği sağlamanın gerçek yolu 20. Yüzyıl'ın bu üç simgesini tarihin çöp kutusuna fırlatmaktır.

70

Resesyondan Öğrenilecek Dersler

Temmuz 1991

Resmî olarak, ciddî bir resesyon içinde olduğumuzu Amerika'daki herkes bildikten uzun süre sonra, özel fakat yarı resmî olan ve inanılmaz şekilde hürmet edilen Ulusal İktisat Araştırmaları Bürosu sonunda uzun

süredir beklenen duyurusunu yaptı: geçen yazdan beri resesyondayız. Pekâlâ. İşte size bir zamanlar maddî zenginliğin bilimsel bir yol göstericisi ve bir hâmîsi olarak saygı duyulan iktisat mesleğinin niçin Amerikan halkının gözünde hızla batmakta olduğunun açıklayıcı bir örneği. Bu durumu ondan daha fazla hak eden bir grup olamazdı. Şu anki resesyon gerçekten de bize birkaç değerli ders getirdi:

Ders No 1: İktisatçıya ihtiyacımız yok... 1960'ların Yeni Sol'unun favori sloganlarından biri şuydu: "Rüzgârın nasıl estiğini size söylemesi için bir meteoroloji uzmanına ihtiyacınız yoktur." Benzer şekilde bir resesyonun olup olmadığını size söyleyecek olan bir iktisatçıya ihtiyacımızın olmadığı da çok açıktır. Bu nedenle nasıl oluyor da makro uzmanlar bir sonrasında ne olacağını söyleyememekle kalmıyor, aynı zamanda şu anda nerede olduğumuzu ve yakın geçmişte nerede olduğumuzu da söyleyemiyorlar? Haklarını teslim etmek gerekirse ben Ulusal Büro'nun ünlü Tarihlendirme Komitesi'ndeki Profesör Hall, Zarnowitz ve diğer seçkin kişilerin depresyonda olduğumuzu bayağı bir süredir ve belki de bilgi basına sızdığından beri bildiklerine oldukça eminim.

Problem Büronun kendi kullandığı Baconcı ampirikçilik metodolojisi içine saplanıp kalmış olmasıdır. Bu, iktisat mesleğinde gereğinden fazla prestij kazanan titiz veri toplama işidir ve sahte bir bilimdir.

Büronun geçen 50 yıl içinde konjonktür dalgalanmaları konusundaki tüm yaklaşımı her bir döngüsel değişme noktasının, zirve ve dip noktalarının ayını tam olarak belirlemeye bağlıdır. Bu nedenle geçen sonbahar döneminde "bu yaz bir resesyona girdik" demek yeterli olmayacaktı. Bu zaten normalde sağduyu ile veya Avusturya Ekolü'nden iktisatçılar tarafından kolayca anlaşılacak olan bir şeydir. Fakat tam tarihten bir ay bile sapma bir seri istatistiksel manipülasyon için (ortalamalar, referans noktaları, önce gelen dönemler, gecikme dönemleri ve göstergeler) giderilemeyecek zararlar verecektir. Bu manipülasyonlar Ulusal Büro'nun analiz mekanizmasını ve dolayısıyla da "bilimini" oluşturmaktadır. Eğer bir resesyon içinde olup olmadığımızı bilmek istiyorsanız başvurmanız gereken son yer organize iktisat mesleğidir. Tabiî ki genel halk nerede olduğumuzu anlamada iyi olabilir, fakat sebeplerin analizinde veya ekonomik problemden nasıl çıkılacağını belirlemede oldukça yetersiz durumda olacaklardır. Fakat iktisat mesleği burada da iyi konumda değildir.

Ders No 2: "Yeni Dönem" diye bir şey yoktur. Her zaman uzun bir gelişme dönemi vardır. Bu dönemin son yıllarında basın, iktisat mesleği ve finansal yazarlar dâima resesyonların geçmişte kaldığını ve ekonomideki veya iktisatçıların bilgilerindeki önemli yapısal değişikliklerin "yeni bir dönem" meydana getirdiğini ifade ederler. Resesyonun eski kötü günleri geçmişte kalmıştır. Bunu ilk olarak 1920'ler-

de duyduk. Bu ilk dönem 1929'la sonlandı. Daha sonra onu 1960'larda duyduk ve sonucu 1970'lerin başındaki ilk önemli enflasyonlu resesyondu. Onu en son 1980'lerin sonunda duyduk. Aslında yaklaşmakta olan derin resesyonun önceden ortaya çıkan en iyi göstergesi Ulusal Büro endeksleri değil, resesyonların geçmişte kaldığı fikrinin ortaya çıkmaya başlamasıdır.

Daha net olarak ifade edecek olursak resesyonlar, kendilerini meydana getiren enflasyona yol açıcı kredi genişlemesi hastalıkları mevcut oldukça etrafımızda olacak ve bize zarar vereceklerdir.

Ders No 3: Bir resesyona sâhip olmak için bir envanter artışına sâhip olmamız gerekmiyor. İçinde bulunduğumuz resesyondan aylar önce sayısız çok-bilmiş bir resesyon içinde olamayacağımızı, çünkü işletmelerin aşırı envanter biriktirmemiş olduğunu iddia ediyordu. Kusura bakmayın. Bunun bir önemi yoktu, çünkü enflasyona yol açıcı banka kredi genişlemesi ile meydana getirilen kötü yatırımlar mutlaka envanter şeklinde olmak zorunda değildir. İktisat teorisinde sık sık olduğu gibi, şartlara bağlı olarak ortaya çıkan bir semptom temel sebep olarak yanlış etiketlenmişti.

Yukarıdakilerin aksine şu anki resesyondan çıkarılacak diğer dersler çok açık değildir. Sıradaki ise açıktır:

Ders No 4: Borç kritik problem değildir. Yüksek özel sektör borçları 1980'lerin gelişmesinin açık bir özelliği değildi ve ilginin çoğu şirket satın almaları ve devralmaları için yüksek getirili ("değersiz") hisse senetlerinin piyasaya sürülmesine odaklanmıştı. Ancak kendi başına borç ciddî bir problem değildir.

Bir şirket tahvili aldığımda tasarrufları yatırıma yönlendiririm, tıpkı borsada şirket hisse senedi aldığımdaki gibi. İki yol da özellikle sağlam değildir. Eğer bir firma veya şirket öz sermâyesi ile karşılaştırıldığında çok fazla borca sâhip olursa, bu onun sâhiplerinin veya yöneticilerinin bir yanlış hesaplamasıdır ve genel ekonominin bir problemi değildir. Olabilecek en kötü şey eğer borçluluk çok fazla ise alacaklıların mevcut yönetimi değiştirmesi ve daha etkili yöneticiler getirmesidir. Kısacası hissedarlar kadar alacaklılar da müteşebbislerdir.

Problem tabiî ki borç değil kredidir. Ayrıca tüm kredi de değildir, hissedarların veya alacaklıların gerçek tasarrufları ile değil fakat banka parasının enflasyona yol açıcı şekilde genişlemesi ile finanse edilen banka kredisidir. Diğer bir ifadeyle problem borç değildir, kısmî karşılık bankacılığı ile üretilen kredilerdir.

Ders No 5: Fed'in "dizginleri gevşetme'sinden" endişelenmeyin. Sağlam para savunucuları iktisat mesleğinde küçük bir azınlıktır, fakat yatırım bülteni işinde onların sayıları çoktur. Onlarca yıldır bu yazarlar savaşan kamplara bölünmüşler-

dir: "enflasyonculara" karşı "deflasyoncular." Bu terimler politika savunma anlamında değil fakat gelecek olayları tahmin etme anlamında kullanılmaktadır.

Bu satırların yazarının da bir üyesi olduğu "enflasyoncular," altın standardının tüm kısıtlamalarından kurtulmuş olan ve olası deflasyon korkularına izin vermemeye kararlı olan Fed'in para ve fiyat deflasyonunun hiç meydana gelmemesini sağlayacak kadar parayı bankacılık sistemine pompalayacağını iddia etmektedirler.

Öte yandan "deflasyoncular" aşırı kredi ve borç nedeniyle Fed'in artık para arzını kontrol edemeyeceği, Fed rezervlerinin bankaların kredileri ve para arzını genişletmesini sağlayamayacağı bir noktaya ulaşmış olduğunu iddia etmektedirler. Yaygın finansal ifade ile, Fed "dizginleri gevşetiyor" olacaktır. Bu nedenle deflasyoncular kaçınılmaz olan, yakın ve büyük bir borç, para ve fiyat deflasyonu içinde olduğumuzu söylemektedirler.

Asla gerçekleşmeyen bu tür tahminleri yaklaşık otuz yıldır yapmanın bir şekilde deflasyoncuları sindirebileceği düşünülebilir. Fakat ilk sıkıntı işaretinde, özellikle de bir resesyon işaretinde deflasyoncular dâima geri döner ve çok yakında deflasyonlu bir çöküş olacağı tahmininde bulunurlar. 1990 yılının son kısmında para arzı durgundu, deflasyoncular sonunda bekledikleri günün geldiğinden emindiler. Onlara göre krediler öylesine genişlemişti ki, fâiz oranları ne kadar indirilirse indirilsin işletmeler artık para ödünç almaya teşvik edilemezlerdi.

Deflasyoncuların her zaman hafife aldıkları şey bankaların daha fazla borcu teşvik edememesi gibi ihtimâl dışı bir durumda bile dâima bono satın almak için rezervlerini kullanabilecekleri ve böylece parayı ekonomiye sevk edebilecekleridir. Kritik olan şey bankaların aşırı rezerv yığıp yığmadıkları ve krediyi yasal rezervler tarafından izin verilen limite kadar artıramamalarıdır. Önemli nokta bankaların 1930 tek istisna olmakla birlikte 1990'da veya diğer bir zamanda asla bunu yapmamasıdır. (Aradaki fark şudur, biz 1930'larda sâdece bir depresyon içinde değildik, aynı zamanda fâiz oranları da sıfıra yakın bir noktaya inmişti, bu yüzden bankalar kredileri maksimum sınıra kadar genişletmekle neredeyse hiçbir şey kaybetmiyorlardı.) Hüküm Fed'in dizginleri gevşetmesi değil, kamçı kullanmaya başlaması gerektiği olmuştur.

Dahası bu yılın başında para arzı bir kez daha yukarıya doğru hareketlenmeye başladı ve en azından içinde bulunduğumuz an için deflasyoncuların uyarılarını ve spekülasyonlarını sona erdirdi.

Ders No 6: Bankalar çökebilir. İlginçtir, olası bir deflasyon senaryosu vardır, fakat bu deflasyoncuların ilgi duyduğu bir senaryo değildir. Son birkaç yılda Amerikan kamuoyunda önemli (ve kesinlikle kalıcı olan) bir büyük değişim bulunmaktadır. Kalıcıdır çünkü Amerikan mâsumiyetinin kaybedilmesi ile ilgilidir.

Amerikan halkı 1933'ten beri Keynesçilerden Friedmancılara kadar her türlü Müesses Nizam iktisatçılarının bankacılık sisteminin güvenli olduğu (federal mevduat sigortası nedeniyle GÜVENLİ) propagandasını tamamen yutmaktadır.

Federal hükümetin "mevduat sigortasına" rağmen tasarruf ve kredi bankalarının çöküşü ve mahvolmaları sigorta safsatasını kesinlikle ortadan kaldırmış ve mevduat sigortasının son sığınağı olan FDIC'nin sağlamlığını sorgulatmıştır. FDIC'nin basitçe tüm mevduatları sigortalayacak paraya sâhip olmadığı ve aslında hızla iflâsa doğru gittiği şimdi herkes tarafından bilinmektedir.

Sağduyu şimdi FDIC'nin vergi mükellefi kurtarması ile desteklenemeyeceği ve kurtarılamayacağını söylemektedir. Fakat fark etmez: ticarî bankaların başarısız olabileceği fikri her Amerikalı tarafından ileride referans verilebilecek bir şey olarak göz ardı edilmektedir. Halk çocuk yerine konsa da (ve FDIC bu resesyonu atlatabilse de) onlar gelecekte bir krizde bunu dâima hatırlayabilirler ve sonra tüm kısmî karşılık bankacılığı kâğıt kulesi temizleyici nitelikteki devasa bir bankalara hücum ile gürültülü bir şekilde yıkılacaktır. Böyle bir bankalara hücumu bertaraf etmek için hiçbir vergi mükellefi kurtarması yeterli olmayacaktır.

Fakat bu enflasyona yol açmayacak mıdır? Hemen hemen öyle fakat pek değil. Çünkü bankalar Fed'in muazzam, hiperenflasyona yol açan para basması ile hâlâ kurtarılabilir ve böyle bir kurtarma olmayacağına bahse girebilecek olan var mıdır?

Ders No 7: "Kondratieff döngüsü" yoktur, asla, hiçbir şekilde. Pek çok insan arasında (hatta bazı iyi sağlam para yatırım bülteni yazarları da bunlar arasındadır) genişleme ve daralma konusunda kaçınılmaz bir 54 yıllık "Kondratieff döngüsü" olduğu konusuna açıklanamaz bir inanış vardır. Herkes son Kondratieff dip noktasının 1940 olduğu konusunda hem fikirdir. Bu dip noktadan itibaren 51 yıl geçmiştir ve biz hâlâ zirve noktasını bekliyoruz. Böyle bir döngünün bulunmadığı artık çok açık olmalıdır.

Çoğu Kondratieffçiler neredeyse emin şekilde zirvenin 1974'te gerçekleşeceğini tahmin ediyorlardı. Bu genel olarak kabûl edilen önceki zirve olan 1920'nin tam olarak 54 yıl sonrasıydı. Ancak 1974'teki resesyonda yaşadıkları sevinç hızlı düzelme karşısında tatsızlaştı. Sonra 1920'lerin varsayımsal "platosuna" benzetme yaparak teoriyi kurtarmaya çalıştılar. Buna göre görülür zirve (veya daralma) zirveden dokuz veya on yıl sonra olacaktı, tıpkı 1920'den sonra 1929'da olması gibi.

Kondratieffçiler derin daralmanın başlangıç tarihi olarak tercih ettikleri 1984'e güvendiler. Tabiî hiçbir şey olmadı. Şimdi bunun üzerinden yedi yıl geçti ve Kondratieff doktrin son günlerini yaşıyor. Eğer daha önce iddia ettiğimiz gibi mevcut resesyon derin bir deflasyona yol açan bir spirale dönüşmezse ve resesyon sona

ererse 54 yıla yakın olan herhangi bir olası döngü için zaman kalmayacaktır. Diğer falcılar ve kristal küre bakıcıları gibi Kondratieff uygulayıcılar da tabiî ki asla vazgeçmezler. Fakat muhtemelen sonunda bunların piyasası ortadan kalkacaktır.

71

Anlatılan Resesyon

Eylül 1993

"SİZE SÖYLEMİŞTİM!" İFADESİ RESESYON DOSTLARI VE TANIDIKLARI arasında nâzik bir ifade olmayabilir, fakat ideolojik çarpışmalarda bu herkese başarınızı göstermek için gereklidir, çünkü ne taraf sızlar ve ne de düşmanlarınız bu işi sizin adınıza yapmayacaklardır.

Avusturya Ekolü konjonktür dalgalanması teorisi konusunda bu görevi omuzlamak özellikle önemlidir. Çünkü bir zamanlar Avusturya teorisini a) son derece yontma taş devrine ait ve gerici bir şey ve b) bugünün dünyasında modası geçmiş olarak sâdece bizim ideolojik ve metodolojik düşmanlarımız eleştirmemişler, bizim eski dostlarımız da bu koroya katılarak Avusturya teorisinin 1930'larda veya daha radikal şekilde 19. Yüzyıl'da uygulanabileceğini, fakat modern ekonomide hiçbir geçerliliğinin olmadığını söylemişlerdi.

Doğal kanun konusunda muhteşem filozof Etienne Gilson'ın dediği gibi Avusturya döngü teorisi dâima ayakta kalacak ve düşmanlarını ortadan kaldıracaktır. Keynesçilerden monetaristlere ve eklektikçilere kadar yaygın olarak kabûl edilenin aksine, Avusturya teorisi son zamanlarda çok çeşitli eleştirenlerine karşı aşağıdaki şekillerde zafer kazanmıştır:

1. 80'lerin sürekli gelişmesi. 1980'ler devam ettikçe Yaygın İnanış (Yİ) resesyonun geçmişte kalan bir şey olduğunu zırvalıyordu. Yeni bir dönem başlamıştı ve bu sürekli zenginlik dönemiydi. Bilgisayar ve küresel sermâye piyasaları ile birlikte, hükümetin akıllı mâlî ve parasal politikaları bir daha asla resesyon yaşamayacağımızı garanti ediyordu ve 1981-82 Son Resesyondu.

Uzun süredir bir resesyonun en iyi "öncü belirtisinin" Yİ'nin konjonktür dalgalanması olayının sona erdiğini ve sürekli zenginliğin geldiğini duyurması olduğunu söylüyorum. İşte kesinlikle Avusturyalıların da işaret ettiği gibi gelişme ne kadar büyük ve ne kadar uzun süreli ise banka kredisi genişlemesi ile meydana ge-

tirilen enflasyona yol açıcı gelişmenin çarpıklıklarını ve kötü yatırımlarını ortadan kaldırması için resesyonun o kadar büyük ve derin olması gerekmektedir.

2. Enflasyonun sonu. Seksenlerin büyük gelişmesi esnasında Yİ enflasyonun da geçmişte kaldığını söylüyordu. Bitti, nokta. Yine: yapısal ekonomik değişikliklerle ve "etkili piyasalarla" birlikte hükümetin akıllı parasal ve mâlî politikaları enflasyonun bittiğini garanti ediyordu. Fakat asla ortadan kalkmamış olan enflasyon tam güç geri döndü, hatta şimdi resesyonun derinliklerinde gelişme döneminin çoğunda olduğundan daha da güçlü. Bu, sâdece enflasyonun bizimle birlikte olduğunun değil, fakat aynı zamanda düzelme başlar başlamaz ciddî ve gittikçe hızlanan bir problem hâline geleceğinin de kesin bir işaretidir.

3. (Bir ve ikinin bir mantıksal sonucu) Onlar enflasyonlu resesyonu unutmuşlardı. Enflasyon 1973-74'ten beri İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki her resesyonda devam etmişti. Aslında 1957-58 resesyonunda düzelmeden sonraki birkaç yıl içinde başlamıştı. Ancak herkes (Müesses Nizam iktisatçılarının her tipi, finans yazarları ve tahminciler dâhil) enflasyonlu resesyonun ("stagfilasyon" da denen) yeni realitesini unutmakta ve gelecek aylarda sâdece enflasyon veya resesyon arasında tercih yapılabilirmiş gibi yazmakta veya konuşmaktadırlar.

Avusturya Ekolü'nden iktisatçılar arasında piyasa katılımcılarının tecrübelerden bir şeyler öğrenip öğrenemeyeceği veya öğrenip öğrenmedikleri konusunda uzun süredir devam eden bir tartışma bulunmaktadır. Cevap ne olursa olsun (ki bence "evettir") gittikçe açık hâle gelmektedir ki iktisatçılar ve finansal basın grubunun bu basit öğrenme becerisinde olmadığı görünmektedir. Bakın arkadaşlar: şu andan itibaren her resesyon enflasyonlu olacaktır.

Bu öğrenememenin sebebi muhtemelen onun hem Keynesçi ve hem de monetarist iktisatçıların temel teorik önyargılarını ihlâl etmesidir. Yani biz ya bir enflasyonlu gelişme yaşıyoruzdur, ya da bir resesyon içindeyizdir, asla ikisi birden olamaz. Gerçekten de doğru bir teori olmaksızın bu konular asla doğru şekilde öğrenilemez. Fakat sık sık Avusturya teorisi tek başına niçin tüm resesyonların özellikle de modern dünyada enflasyonlu olduğunu tahmin eder ve açıklar. Sebep 1930'larda altın standardının terk edilmesi ve itibarî paraya dönülmesi ile birlikte artık hükümetin veya Merkez Bankası'nın istediği kadar para basması (ki dâima basmak ister) önünde engel kalmamasıdır. Bu davranış konjonktür dalgalanmalarını ortadan kaldırmaz. Aslında resesyonların üzerine enflasyon ve yaşam mâliyetlerindeki artışı, düşen kıymet değerlerini, iflâsları ve işsizliği eklemeyle onları daha da kötüleştirir.

4. Sıradan bir kişi ne zaman resesyon içinde olduğumuzu iktisatçılardan çok önce bilir. Döngünün tepe ve dip noktalarını tam olarak tarihlendirmeye dayanan

istatistiksel korelasyon metodolojilerine saplanıp kalmış olan Müesses Nizam iktisatçılarının tepenin olduğu ayı (şu anki resesyonda Temmuz 1990) kesin olarak belirleyebilmeleri uzun bir süre alır. İktisatçıların bize hepimizin bildiği şeyi, yani büyük bir resesyon içinde olduğumuzu tenezzül edip bize söylemeleri bu noktadan sonra neredeyse bir yıl almıştır.

5. Sıradan bir kişi iktisatçılar "düzelme" ilân ettikten uzun süre sonra bir resesyon içinde olduğumuzu bilir. Burada iktisatçılar arasında metodolojik hatadan çok daha affedilmez olan bir yanılgı söz konusudur. Sonunda bize bir resesyon içinde olduğumuzun söylenmesi ile Müesses Nizamın düzelmenin gerçekleşmekte olduğunu söylemesi birbirine çok yakındı. Herhangi bir yönetim gibi profesyonel olarak ve siyasî olarak Pollyanna iyimserliğine düşkün olan Müesses Nizam iktisatçıları çok özel bir hata ile çabucak, 1991'in üçüncü çeyreğinin başlamasıyla birlikte resesyonun bittiği konusunda bize teminat vermişlerdi.

İş düzelmeyi tahmine gelince profesyonel iktisadî ihtiyatlılık utanılacak şekilde bir tarafa fırlatılmıştı. 1991'in ortalarından beri siyasî ve iktisadî düzen çaresiz şekilde "düzelme" sinyalleri arıyordu. "Şey, sinyal var fakat zayıf"; "düzelmeler dâima zayıf başlar" vs. Nihâyet Kasım itibarîyle çoğu endeks açık şekilde kötüleştiği için yazın yaptıkları açık hatayı kabûl etmeye isteksiz olan iktisatçılar olası bir "çift dipli" resesyon hakkında, "tekrar geriye resesyona kayma" vs. tehlikesi hakkında mırıldanmaya başladılar. Bakın, realiteyle yüzleşelim. Ulusal İktisadî İşler Bürosu'nun Saygıdeğer Tarihleme Komitesine, konjonktür dalgalanması tarihlemesinin yarı resmî fakat evrensel olarak kabûl edilen gurularına kapıyı gösterin.

6. Bir resesyon ortaya çıktığında hükümet ondan enflasyonla çıkamaz. Hükümet düzelmeyi sâdece geciktirebilir, hızlandıramaz. Bu Avusturya İktisadı'nın çok önemli bir gerçeğidir, fakat neredeyse hiç kimse bunu öğrenememiştir. Bir resesyon söz konusu olduğunda, Keynesçi-monetarist tip teşvik olan para arzını vs. hızlandıran ucuz para, ancak işleri daha da kötüleştirebilir. Fakat Alan Greenspan ve Cleveland Fed bürosu gibi enflasyon karşıtı "şahinlere" bakın: resesyon hâkim olur olmaz (enflasyon şimdi yıllardır olduğundan daha kötüdür) bunlar tüm sözde enflasyon karşıtı prensiplerini bir tarafa fırlattılar ve çılgın gibi fâiz oranlarını düşürdüler. Yani aceleyle ve beyhude şekilde, hasta atı başka bir enflasyona yol açıcı aşı ile tedavi etmeye çalıştılar.

7. Vergi indirimleri resesyonda veya başka bir zamanda iyidir. İnsan aptallığı konusunu öğrenen öğrenciler resesyon esnasındaki geleneksel önerilerinden birisi vergi indirimleri olan fakat âniden muhafazakâr, monetarist bir duruş benimseyen Keynesçileri ancak hayranlıkla izlerdi. Bu resesyon esnasında Keynesçiler "evet, şey, vergi indirimleri teoride iyidir (?) fakat onlar mâlî politikanın sonuçlarındaki

kaçınılmaz gecikmeden dolayı resesyondan çıkmamıza yardım etmeyeceklerdir." Şikâyet ettikleri şey vergi indirimlerinin ancak bir düzelme (bunu umuyorlar) başladıktan sonra etkili olacağıdır. Ee, peki ne oldu?

Vergi indirimleri her zaman iyidir, özellikle de uzun vâdede. Konjonktür dalgalanmasından ayrı olarak, Amerikan ekonomisi geçen 20 yıl boyunca durağanlıktan sıkıntı çekmektedir. 1973'ten beri Amerikan yaşam standardı aynıdır, hatta hafifçe gerilemektedir. Bu günümüz Amerikan ekonomisinin oldukça endişe verici bir özelliğidir. Bu problemi çözmenin bir çaresi vergi indirimidir ve ne kadar çok indirilirse o kadar iyidir. Keynesçilerin vergi indirimi sâdece resesyonda tüketici harcamasını teşvik etmek için geliştirilmiştir. Avusturya Ekolü'nün vergi indirimleri ise hükümetin ekonominin özel ve üretken sektörüne taktığı (son yıllarda gittikçe kötüleşen mahvedici bir etkiye sâhip olan) prangaları kısmen gevşetmenin bir yoludur.

Peki ya bütçe açıkları? Bütçe açığı gerçekten kötüdür ve kontrol altına alınması gerekir. Fakat onunla mücadele edilmemesi gereken ve edilemeyecek olan bir yol vergileri artırma veya yüksek tutmaktır. Daha düşük vergiler hükümet harcamasının azaltılacağı anlamına gelecektir ve hükümet harcaması azalmaları bütçe açığını azaltmanın tek sağlam yoludur. Gerçekten de Avusturya iktisat ekolünün teorisi bir resesyonda bile, sosyal harcamayı aşırı tüketimden çok ihtiyaç duyulan tasarruf ve yatırıma yönlendirmenin bir yolu olarak hükümet harcamalarını azaltmayı önermesi bakımından tektir. Çünkü Keynesçi safsatanın aksine hükümet harcaması hiç de bir "yatırım" değildir (bu kötü bir şakadır), fakat israfçı bir "tüketim" harcamasıdır. Bu durumda "tüketiciler" üretken özel sektörü sülük gibi emen politikacılar ve hükümet görevlileridir.

İTİBARÎ PARA VEBASI

72

Parayı Kurtarmak

Eylül ve Ekim 1995

PARA HERHANGİ BİR EKONOMİNİN, DOLAYISIYLA DA TOPLUMUN MERKEzindedir. Toplumlar "serbest piyasa ekonomisi" olarak da bilinen gönüllü bir alışverişler sistemine dayanırlar. Bu alışverişler, toplumda bir işbölümünü gerektirir. Bu işbölümünde yumurta, çivi, at, kereste üreticileri yanında öğretmenlik, sağlık hizmetleri ve konser gibi maddî olmayan hizmetleri sağlayanlar kendi mallarını başkalarınınkilerle değiştirirler. Her işlemin her aşamasında alışverişte yer alan her katılımcı fazlasıyla faydalanır. Çünkü eğer herkes kendine yeterli olmaya mecbur kalsaydı, hayatta kalmayı başaran az sayıdaki kişi ancak çok yetersiz bir yaşam standardına sâhip olurdu.

Mal ve hizmetlerin "takas" adı verilen doğrudan alış verişi en ilkel seviyenin de ötesinde, son derece verimsizdir. Gerçekten de her "ilkel" kabile kısa süre içinde, piyasada özellikle pazarlanabilir, genel talep gören, "dolaylı alışverişin" bir "aracı" olarak iş gören bir mal keşfetmenin müthiş faydalarını anladı. Eğer bir toplumda belli bir mal bir araç olarak yaygın kullanımda ise bu durumda bu genel değişim aracı "para" olarak adlandırılır.

Para-mal piyasa ekonomisindeki sayısız alışverişin her birinde tek terim hâline gelir. Ben bir öğretmen olarak hizmetlerimi para karşılığında satarım. Bu parayı mutfak ihtiyaçlarımı karşılamak, daktilo satın almak veya seyahat giderlerim için kullanırım. Bu üreticiler de parayı işçilerine ödeme yapmak için, araçlar ve envanterler için kullanır, binalarının kirasını öderler. Bu nedenle bir veya daha fazla grubun çok önemli olan para-arz fonksiyonunun kontrolünü ele geçirmeye öteden beri gelen bir ilgisi bulunmaktadır.

İnsan toplumlarında pek çok farklı kullanışlı mallar para olarak tercih edilmiştir. Afrika'da tuz, Karayipler'de şeker, koloni dönemindeki New England'da balık, koloni dönemindeki Chesapeake Körfezi bölgesinde tütün, deniz salyangozu kabukları, demir kazmalar ve pek çok diğer mallar para olarak kullanılmıştır. Bu paralar sâdece değişim aracı olarak hizmet etmezler; aynı zamanda bireylere ve işletme firmalarına ileri ekonomi için gerekli olan "hesaplama" yapmalarına da izin verirler. Paralar geçerli birimler hâlinde alınır, verilir ve hesaplanır. Bu birim neredeyse dâima ağırlık birimleridir. Örneğin tütün pound ağırlığı olarak hesaplanırdı. Diğer mal ve hizmetlerin fiyatları tütünün poundu bakımından ifade edilebilirdi. Bir at piyasada 80 pound edebilirdi. Bir işletme firması böylece önceki ayın kâr ve zara-

rını hesaplayabilirdi. Gelirinin geçen ay 1.000 pound, harcamalarının 800 pound ve net kârının 200 pound olduğunu görebilirdi.

Altın veya Hükümet Parası

Tarih boyunca iki mal diğer tüm malları geçmiş ve piyasada para olarak tercih edilmiştir; iki değerli metal altın ve gümüş (bu değerli metallerden biri olmadığında bakır). Altın ve gümüş "para olma" olarak adlandırabileceğimiz şey bakımından üstün durumdadır. Bunlar onları diğer mallara üstün yapan özelliklerdir. Değerlerinin kararlı olmasına yetecek kadar nâdirdirler ve birim ağırlıkları bakımından yüksek değere sâhiptirler. Bu nedenle altın ve gümüş parçalarını taşımak kolaydır ve günlük işlemler için kullanışlıdırlar. Yeterince nâdirdirler ve bu nedenle âni keşifler ve arzlarında artışlar olası değildir. Dayanıklıdırlar ve böylece neredeyse sonsuza kadar kalabilirler. Bu nedenle gelecek için uygun bir "değer deposu" oluştururlar. Altın ve gümüşü bölmek mümkündür, böylece değerini kaybetmeden küçük parçalara ayrılabilirler. Örneğin elmasların aksine homojendirler ve bu nedenle her altın onsu bir diğeri ile eşit değerde olacaktır.

Altın ve gümüşün para olarak evrensel kullanımına ilk olarak büyük para kuramcısı, 14. Yüzyıl'ın önde gelen Fransız bilim adamı Jean Buridan tarafından işaret edilmişti. Daha sonra 1930'larda Batılı hükümetlerin altın standardını kaldırmasına kadar para ve bankacılık ders kitaplarındaki tüm tartışmalarda bu konu ele alınmıştır. Franklin D. Roosevelt 1933'te ABD'yi altından koparark bu eğilime katılmıştı.

Serbest piyasa ekonomisinin hiçbir özelliği altından daha fazla aşağılama ve hakarete uğramamıştır. Bu eleştiri ve hakaretler bazen samimî şekilde devletçi Keynesçilerden, bazen de sözde "serbest piyasa" Chicagocularından gelmişti. Çok uzun olmayan süre önce herhangi bir sağlam para sisteminin temel çivisi ve dayanağı olarak görülen altın şimdi sürekli olarak bir "put" olduğu şeklinde Keynes tarafından da "tarihten gelen bir barbarlık kalıntısı" olarak görülmektedir. Evet, altın bir bakıma "tarihsel bir barbarlık kalıntısıdır." Tuzuna değer veren hiçbir barbar biz modern akıllılara para olarak kullanmak için yutturulan sahte parayı veya banka kredisini kabûl etmezdi.

Fakat "borcun altınla ödenmesi taahhüdü" put niteliğinde değildir. Sinir bir şekilde sırıtırken parmaklarını altın yığınlarının içinde gezdiren standart varyemez görüntüsünden hoşlanmıyoruz. Altının hârika yönü onun (ve sâdece onun) serbest piyasa tarafından, çalışan insanlar tarafından sağlanan para olmasıdır. Çünkü önümüzdeki basit soru dâima şudur: altın mı (veya gümüş mü) yoksa hükümet mi? Altın piyasanın parasıdır, yerin kazılmasıyla ve sonra işlemeyle elde edilen bir

maldır. Ancak bunun tersi olarak hükümet neredeyse hiç mâliyeti olmayan ve havadan oluşturulan para veya banka çekleri verir.

En baştan biliyoruz ki hükümetin tüm faaliyetleri israfçıdır, etkinlikten yoksundur ve tüketicilere değil bürokratlara hizmet eder. Serbest piyasada rekabet eden firmalar tarafından üretilen ayakkabılara mı yoksa dev bir federal hükümet tekeli tarafından üretilen ayakkabılara mı sâhip olmak isteriz? Hükümet para arzını gerçekleştirmede bundan daha başarılı değildir. Fakat para konusundaki durum ayakkabı ve diğer herhangi bir malda olduğundan çok daha kötüdür. Eğer hükümet ayakkabı üretirse bunlar pahalı olsa da, ayağı vursa da ve tüketici isteklerini karşılamasa da en azından giyilebilirdir.

Para diğer tüm emtialardan farklıdır. Diğer her şey eşit olmak şartıyla, daha fazla ayakkabı, daha fazla petrol veya bakır keşfetmek topluma fayda getirir, çünkü doğal kıtlıkları azaltırlar. Fakat bir emtia piyasada para olarak yerleştiğinde, daha fazla para istenmez. Paranın tek kullanımı alışveriş ve borç ödeme olduğu için, dolaşımdaki daha fazla dolar veya sterlin ya da mark bir sosyal fayda sağlayamaz. Bunlar basitçe piyasada bulunan dolar, sterlin veya markın mevcut alışveriş değerini sulandıracaklardır. Bu nedenle altın ve gümüşün kıt olması ve arzının artırılmasının mâliyetli olması büyük bir nimettir.

Fakat eğer hükümetler kâğıtları veya banka kredisini, altının gramı veya onsunun eşdeğeri olan para olarak belirleyebilirse bu durumda egemen para arzcısı olarak hükümet mâliyetsizce ve keyfine göre para yaratmaya özgür olur. Sonuç olarak bu para arzı "enflasyonu" dolar veya sterlinin değerini düşürür, ekonomik hesaplamaları mahveder ve serbest piyasa ekonomisinin çalışmalarını aksatır ve ciddî şekilde zarar verir.

Paranın yönetiminde olduğu zaman hükümetin doğal eğilimi para birimini şişirmek ve değerini tahrip etmek şeklindedir. Bu gerçeği anlamak için hükümetin ve para oluşturmanın niteliğini incelemeliyiz. Tarih boyunca hükümetler kronik olarak gelir yetersizliği içindedirler. Sebep basit olmalıdır: sizin ve benim aksime, hükümetler piyasada satabilecekleri faydalı mal ve hizmetler üretmezler. Hizmetler üretmek ve satmak yerine hükümetler piyasanın ve toplumun üzerinde asalak olarak yaşarlar. Toplumdaki diğer her kişi ve kurumun aksine hükümet, gelirini baskı ile vergilerden elde eder. Eski ve daha akıllı zamanlarda Kral, yol ücretleri yanında, kendi özel arazi ve ormanlarının ürünlerinden yeterli gelir elde edebilirdi. Devletin barış zamanlarında düzenli vergiler elde edebilmesi yüzyıllardır süren bir mücadele olmuştur. Vergilendirmeler yerleştiğinde bile krallar kolayca yeni vergi koyamayacaklarını veya mevcutlarının oranlarını artıramayacaklarını anladılar. Eğer bunları yaparlarsa devrimi başlatmaya uygun şartlar oluşurdu.

Para Arzının Kontrol Edilmesi

Eğer vergiler hükümetin istediği türden harcamaları yapmaya sürekli olarak yetmiyorsa, hükümet aradaki farkı nasıl telâfi edebilir? Para arzını kontrol ederek veya daha açık söylemek gerekirse sahte para basarak. Biz piyasa ekonomisinde iyi parayı ancak altın karşılığında mal veya hizmet satarak veya bir hediye alarak elde edebiliriz. Para elde etmenin diğer tek yolu topraktan altın çıkarma masraflı işine kalkışmaktır. Öte yandan bir kalpazan, pirinç metalini altın para gibi görünecek şekilde boyayarak sahtekârlıkla fayda elde etmeye çalışan hırsızdır. Eğer onun kalpazanlığı hemen fark edilirse gerçek bir zarara yol açamaz. Fakat kalpazanlığının anlaşılmaması ölçüsünde sâdece satın aldıkları malların üreticisinden çalmaz. Çünkü ekonomiye sahte para sokan kalpazan, herkesin parasının değerini soyarak herkesten para çalmaktadır. Gerçek paranın her bir onsunun veya dolarının değerini sulandıran kalpazanın hırsızlığı eşkıyanınkinden daha kötü ve daha yıkıcıdır. Çünkü o toplumdaki herkesi soymaktadır ve soygun gizlidir, bu nedenle sebep-sonuç ilişkisi kamufle edilmektedir.

Yakınlarda korkutucu manşeti gördük: "İran Hükümeti 100 Dolarlık Sahte paralarla ABD Ekonomisini Tahrip Etmeye Çalışıyor." Ayetullah'ların aklında böyle büyük bir amaç olup olmadığı bilinmez. Kalpazanların para basmayla kaynakları ele geçirmek için böyle büyük amaçlara ihtiyaçları yoktur. Fakat tüm kalpazanlıklar gerçekten de zararlı ve yıkıcıdır, aynı zamanda da enflasyona yol açıcıdır.

Fakat bu durumda hükümet para arzının kontrolünü ele geçirdiğinde, altını para olarak yürürlülükten kaldırdığında ve tek para olarak kendi bastığı kâğıtları kabûl ettiğinde ne diyeceğiz? Diğer bir ifadeyle, hükümet yasal, tekel kalpazan olduğunda ne diyeceğiz?

Sâdece kalpazanlık tanınmakla kalmamış, fakat aynı zamanda ABD'deki Büyük Kalpazan Merkez Bankası Sistemi büyük bir hırsız ve yıkıcı olarak lânetlenmek yerine "makroekonomimizin" akıllı yönlendiricisi ve yöneticisi olarak, bizi resesyonlardan ve enflasyonlardan uzak tutması için bel bağladığımız, fâiz oranlarını, sermâye fiyatlarını ve istihdamı belirlemesine güvendiğimiz kurum olarak görülmeye ve ün kazanamaya başlamıştır. Alışkanlık olduğu üzere domates ve çürük yumurta yağmuruna tutulmak yerine ABD Merkez Bankası Kurulu'nun Başkanı (ister dayatmacı Paul Volcker veya ister baykuşa benzeyen Alan Greenspan olsun) iktisat ve finans sistemi için evrensel olarak Bay Vazgeçilmez şeklinde görülmektedir.

Gerçekten de modern para ve bankacılık sistemini anlamanın en iyi yolu hükümetin ve onun merkez bankasının tam olarak, Büyük bir Kalpazan gibi davrandığını fark etmektir. Bu kalpazanın oluşturduğu sosyal ve iktisadî etkiler gerçek bir

kalpazanınkilerle aynıdır. Yıllar önce karikatürlerinin hâlâ komik olduğu günlerde *New Yorker* dergisi, ilk on dolar paranın matbaadan çıkışını coşkuyla izleyen bir grup kalpazan karikatürü yayınlamıştı. Onlardan biri "vay be, mahâlle esnafına destek geliyor" demişti.

Gerçekten de öyleydi. Kalpazanlar yeni para bastıkça kalpazanların satın almak istedikleri şeylere olan harcamalar, yani kendileri için perakende mallara harcamalar (hükümet durumunda ise krediler ve diğer "genel sosyal yardım" amaçlı harcamalar) artmaktadır. Fakat ortaya çıkan zenginlik sahtedir. Aslında olan şey daha fazla paranın mevcut kaynaklara talebi artırması ve böylece fiyatları yükseltmesidir. Dahası kalpazanlar ve yeni parayı önce alanlar onu sonradan alanlara veya hiç alamayacaklara göre kaynaklara daha önce talepte bulunur. Ekonomiye enjekte edilen yeni para kaçınılmaz bir dalga etkisine sâhiptir. Yani parayı önce alanlar daha fazla harcar ve fiyatları yükseltirler, sonra alanlar veya sâbit gelirliler ise satın almaları gereken malların fiyatının açıklanamaz şekilde artmakta olduğunu anlarlar. Hâlbuki onların gelirleri daha geriden gelmekte veya aynı kalmaktadır. Bir diğer ifadeyle para enflasyonu sâdece fiyatları artırmakla ve para biriminin değerini düşürmekle kalmaz, fakat aynı zamanda yeni parayı geç alanların önce alanlar ve kalpazanlar tarafından soyulmasını sağlayan müthiş bir sistem olarak da iş görür. Para genişlemesi büyük bir gizli yeniden dağıtım plânıdır.

Kalpazan hükümet olduğunda, kalpazanlık işlemi sâdece "anlaşılmamakla" kalmaz, aynı zamanda kendini açık bir şekilde kamu yararına parayı yöneten devlet adamlığı olarak ilân eder. Bu durumda para genişlemesi devasa bir gizli vergilendirme plânına dönüşür; sâbit gelir grupları, hükümet harcama ve sübvansiyonlarına uzak olan gruplar ve paralarına sıkı sıkıya sarılan ve para birimine güvenen saf insanlar ve tutumlu tasarrufçular üzerindeki vergi yükü artar.

Harcama ve borçlanma teşvik edilir. Tutumluluk ve çok çalışma caydırılır ve cezalandırılır. Sâdece bu da değil: faydalanan gruplar siyasî olarak hükümete yakın olan ve yeni paranın kendilerine harcanmasına baskı yapabilen özel çıkar gruplarıdır. Böylece onların gelirleri fiyat enflasyonundan daha hızlı artar. Hükümet müteahhitleri, siyasî olarak bağlantılı işletmeler, sendikalar ve diğer baskı grupları farkında olmayan ve örgütsüz halk aleyhine faydalanacaktır.

Serbest piyasanın sağlam parasından devletçi ve enflasyona uğramış paraya geçme konusunun bir kısmını, yani altın standardının 1933'te Franklin Roosevelt tarafından ortadan kaldırılması ve ABD Merkez Bankası tarafından "para standardımız" olarak kâğıt paranın getirilmesini daha önce açıklamıştık. Bu sürecin bir diğer önemli kısmı 1913'te oluşturulan Merkez Bankası sistemi ile ülke bankalarının federal şekilde kartelleşmesidir.

Bankacılık iktisat sisteminin özellikle esrarlı bir kısmıdır. Problemlerden birisi "banka" kelimesinin çok farklı etkileri olan pek çok farklı faaliyeti kapsamasıdır. Rönesans döneminde İtalya'da Mediciler ve Almanya'da Fugger'ler "bankerlerdi." Ancak onların bankacılığı sâdece özel sektör bankacılığı değildi, fakat aynı zamanda en azından meşru olarak, enflasyona yol açıcı olmayan bir özellikte ve hayli üretken bir şekilde başlamışlardı. Aslında bunlar önemli tüccarlar olarak başlayan "tüccar-bankacılardı." Ticaretleri esnasında bu tüccarlar müşterilerine kredi vermeye başladılar. Büyük bankacı aileler örneğinde, bunların faaliyetlerinin kredi veya "bankacılık" kısmı sonunda tüccarlık faaliyetlerini geride bıraktı. Bu firmalar kendi kârlarından ve tasarruflarından borç para verdiler ve verdikleri borçlardan fâiz kazandılar. Bu nedenle kendi tasarruflarının üretken yatırım kanallarıydılar.

Bankalar kendi tasarruflarından borç verdikleri veya başkalarının tasarruflarını harekete geçirdikleri müddetçe faaliyetleri üretkendir ve bu faaliyete itiraz edilemez. Şimdiki ticarî bankacılık sistemimizde bile eğer ben altı aylık ödemeli 10,000 dolarlık "mevduat sertifikası" alırsam, sâbit bir fâiz getirisi ile tasarruflarımı bankaya ödünç vermiş olurum. Banka da bu parayı daha yüksek fâizle dışarıya kredi verir, aradaki fark tasarrufları krediye değer ve üretken ellere yönlendirmesi karşılığında bankanın kazancı olacaktır. Bu işlemde bir problem bulunmamaktadır.

Aynı şey, 19. Yüzyıl'da gelişen endüstriyel kapitalizm olarak ortaya çıkan büyük "yatırım bankacılığı" merkezleri için bile geçerlidir. Yatırım bankacıları kendi sermâyelerini veya başkaları tarafından yatırım yapılan veya borç verilen sermâyeyi alacak, hisse senetlerini hisse senedi sâhiplerine veya kredi verenlere satarak sermâye toplayan şirketlere verecektir. Yatırım bankacıları konusundaki problem büyük yatırım sahalarından birisinin hükümet bonoları almak olmasıdır. Bu durum onları iyice siyasetin içine batırır ve onları yoğun şekilde hükümetlere baskı uygulamaya ve yönlendirmeye teşvik eder. Böylece vergiler onların ve müşterilerinin hükümet bonolarını ödemeye gider. Bu nedenle 19. ve 20. Yüzyıllar'da yatırım bankacılarının güçlü ve zararlı nüfuzlarını yaşadık. Bu konuda Batı Avrupa'da Rothschild, ABD'de ise Jay Cooke ve Morgan Ailesi özellikle dikkat çekenlerdi.

19. Yüzyıl'ın sonunda Morganlar ilgilendikleri endüstrilerde (önce demiryollarında sonra imâlâtta) kartel oluşturmak için ABD hükümetine baskı yapmaya çalışmada liderliği aldılar. Böylece bu endüstrileri rekabet rüzgârlarından korumak ve hükümet gücünü kullanarak üretimi sınırlayıp fiyatları artırmak istiyorlardı.

Özellikle yatırım bankacıları ticarî bankaların kartelleşmesi çalışmasında teşvik edici grup olarak faaliyet gösterdiler. Ticarî bankacılar bir ölçüde kendi sermâyelerini ve mevduat sertifikaları ile edindikleri paraları dışarıya borç veriyorlardı. Fakat ticarî bankacılığın çoğu büyük bir sahtekârlığa dayanan "mevduat

bankacılığı" idi. Çoğu mevduat sâhipleri paralarının bankada olduğuna ve istedikleri herhangi bir zaman çekilebileceğine inanır. Eğer Jim'in yerel bir bankada 1.000 dolarlık bir cârî hesabı varsa, Jim bunun bir "vâdesiz mevduat" olduğunu, yani banka "parasını çekmek istediği" her an ona 1.000 dolarını nakit olarak ödemeye söz verdiğini bilir. Doğal olarak bu dünyadaki Jim'ler paralarının orada, bankada güvende olduğuna ve istedikleri zamanda çekebileceklerine ikna olmuşlardır. Bu nedenle cârî hesaplarını bir emanetçi dükkânı makbuzunun eşdeğeri olarak görürler. Eğer bir seyahate çıkmadan önce emanetçi dükkânına bir koltuk bırakırlarsa makbuzu ne zaman götürürlerse koltuğu geri almayı beklemektedirler. Maalesef bankalar emanetçi dükkânı benzetmesine dayalı olsalar da, mevduat sâhipleri sistemli şekilde kandırılmaktadır. Paraları orada değildir.

Dürüst bir emanetçi dükkânı kendisine emanet edilen malların orada, deposunda veya kasasında olduğundan emin olur. Fakat bankalar çok farklı şekilde çalışırlar, en azından 17. Yüzyıl'daki Amsterdam ve Hamburg mevduat bankalarının zamanından beri. Bu bankalar gerçekten de emanetçi dükkânı gibi çalışırlardı ve tüm topladıkları mevduatı biriktirdikleri kıymetlerle (örneğin altın ve gümüş) desteklerlerdi. Bu dürüst mevduat veya "ciro" bankacılığı "yüzde 100 rezerv bankacılık" olarak adlandırılır. O zamandan beri bankalar alışılageldiği üzere havadan emanetçi dükkânı makbuzları oluşturmaktadırlar (orijinalde banknotlar ve şimdi mevduatlar). Aslında onlar şimdi nakit veya standart para için sahte emanetçi makbuzu basan kalpazanlardır. Bunlar hakikîymişler gibi, tamamen desteklenen banka kâğıtları veya cârî hesaplarmış gibi piyasada dolaşırlar. Bankalar kelimenin tam anlamıyla havadan para oluşturarak para üretirler, bugünlerde banknotlardan ziyâde tamamen mevduatlar şeklinde. Bu tip sahtekârlık veya kalpazanlığa kısmî rezerv bankacılık terimi ile itibar kazandırılır. Bu terim banka mevduatlarının, ellerinde tutmayı ve istendiğinde geri ödemeyi taahhüt ettikleri paranın sâdece küçük bir kısmı ile desteklendiği anlamına gelmektedir. (Şu anda ABD'de bu minimum kısım Merkez Bankası Sistemi tarafından %10 olarak sâbitlenmiştir).

Kısmî Rezerv Bankacılığı

Bir merkez bankasının bulunmaması durumunda kısmî rezerv bankacılığının nasıl işlediğine bakalım. Ben Rothbard Bank'ı kurdum ve 1.000 dolarlık nakit yatırım yaptım (altın veya kâğıt para olması burada fark etmez). Sonra ister tüketici harcaması için, isterse işine yatırım yapması için birisine 10.000 dolar borç para verdim. Sâhip olduğumdan çok daha fazlasını nasıl borç verebilirim? İşte bu kısmî rezerv bankacılık sistemindeki "kısmînin" büyüsüdür. Basitçe 10.000 dolarlık bir cârî hesap açıyorum ve bunu Bay Jones'a borç vermekten mutluyum. Jones benden neden borç alıyor? İlk olarak ben tasarrufçulardan daha düşük fâiz oranı uygulu-

yorum. Parayı kendim biriktirmek zorunda değilim, basitçe kalpazanlıkla havadan para yaratıyorum. (19. Yüzyıl'da banknotlar çıkarabilirdim, fakat şimdi bu para çıkarmalar konusunda ABD Merkez Bankası tekeli bulunuyor.) Rothbard Bank'taki vâdesiz mevduat nakit eşdeğeri olarak iş gördüğü için, ülkedeki para arzı sihirle 10.000 dolar artırılmıştır. Enflasyona yol açıcı, kalpazanlık süreci işlemektedir.

19. Yüzyıl İngiliz iktisatçısı Thomas Tooke doğru şekilde, "bankacılıktaki serbest ticaretin dolandırıcılıktaki serbest ticaret ile aynı anlamda" olduğunu ifade etmişti. Fakat özgürlük altında ve hükümet desteği olmadan bu kalpazanlık işleminde veya "serbest bankacılık" denen şeyde bazı ciddî aksaklıklar bulunur. İlk olarak neden birisi bana güvensin? Neden birisi Rothbard Bank'taki cârî hesaba para yatırmayı kabûl etsin? Fakat ikincisi bana güvenilse bile ve ben bazı safları güvenlerini kazanacak şekilde dolandırabilsem bile bankacılık sisteminin rekabetçi olduğu ve bu sahaya girişin serbest olması gerçeği ile oluşturulan bir diğer problem bulunuyor. Ne de olsa Rothbard Bank kısıtlı sayıda müşteriye sâhiptir. Jones benden vâdesiz mevduatı aldıktan sonra onu harcayacaktır. Borç alınan para ile başka ne yapılır? Er ya da geç, ister tâtil için, ister işini büyütmek için harcadığı para başka bir bankanın, meselâ Rockwell Bank'ın müşterisinin mal veya hizmetlerine gidecektir. Rockwell Bank benim bankamda cârî hesap açmaya pek ilgi duymamaktadır. Rezervleri kendisi elinde tutmak istemektedir, çünkü kendi kalpazanlığını nakit rezervler üzerine inşa edecektir. Bu nedenle basitleştirerek ifade edecek olursak eğer Rockwell Bank Rothbard Bank'tan 10.000 dolarlık bir çek alırsa nakit talep edecektir, böylece kendine ait biraz enflasyona yol açıcı kalpazanlık yapabilecektir. Fakat tabiî ki ben 10.000 doları ödeyemem, bu nedenle ben bittim. İflâs. Anlaşıldı. Haklı olarak zimmete para geçirmekten hapse yollanırım, fakat en azından ben ve benim sahte cârî hesaplarım oyun dışı kaldık ve artık para arzı sistemi içinde değiliz.

Bu nedenle serbest rekabet şartlarında ve hükümet desteği ve zorlaması olmaksızın kısmî rezerv kalpazanlığı için sâdece sınırlı bir imkân olacaktır. Bankalar birbirini desteklemek için kartel oluşturabilirler, fakat genelde piyasadaki karteller hükümet baskısı olmadan, hükümet karteli tehdit eden (bu örnekte rakip bankaları borçlarını ödemeye zorlayan) rakiplerin tepesine binmeden iyi işlemezler.

Merkez Bankacılığı

Bankacıların kendileri bu nedenle bir merkez bankası aracılığıyla hükümetin kendi sanayilerinde bir kartel oluşturmasını isterler. Merkez Bankacılığı 1690'larda Bank of England ile başladı, 18. ve 19. Yüzyıllar'da Batı dünyasının geri kalanına yayıldı ve sonunda 1913'ün Merkez Bankası Sistemi yoluyla bankacılık kartelcileri tarafından ABD'ye dayatıldı. Merkez Bankası konusunda özellikle ısrarcı olan-

lar kartel fikrine öncülük eden ve bu dönemde ticarî bankacılığa genişlemiş olan Morganlar gibi yatırım bankacılarıydı.

Bu modern bankacılıkta Merkez Bankası'na banknotlar çıkarma tekeli verilmektedir. Bunlar aslında soyut banka mevduat makbuzları olmaktan ziyâde yazılı veya basılı emanetçi dükkânı makbuzlarıdır, şimdi hükümetin kâğıt parasına eştirler ve bu nedenle para "standardıdırlar." İnsanlar banka mevduatları yanında sıcak nakit de kullanmak isterler. Bu nedenle eğer cârî hesabımdan 1.000 dolar nakit çekmek istersem, banka ABD Merkez Bankası'na gidip Fed'deki kendi cârî hesabından bu parayı çekmek zorundadır. Bunu Fed'den 1.000 dolarlık Merkez Bankası Banknotu (bugün ABD'deki nakit para) "satın alarak" yapar. Diğer bir ifadeyle Fed bir bankacılar bankası olarak iş görür. Bankalar Fed'de cârî hesap açarlar ve bu mevduatlar onların rezervlerini oluşturur. Bu rezervler üzerine hesapta yazılı miktarın on katını yükleyebilirler ve yüklerler.

Bugünün dünyasındaki kalpazanlık süreci şöyle işliyor. Alışıldığı üzere Merkez Bankası'nın para arzını artırmaya (yani şişirmeye) karar verdiğini kabûl edelim. Piyasaya ("serbest piyasa" diye adlandırılan piyasaya) gider ve bir kıymet satın alır. Gerçekte ne tür bir kıymet satın aldığı fark etmez. Önemli olan bir çek yazmasıdır. Eğer isterse Fed, şirket hisse senetleri, binalar veya yabancı döviz de dâhil her kıymeti satın alabilir. Uygulamada ise neredeyse dâima ABD devlet bonosu satın alır.

Fed'in Wall Street'deki küçük bir grup "onaylı" hükümet bono satıcısından (meselâ Shearson, Lehman'dan) 10 milyon dolarlık Hazine kâğıdı satın aldığını kabûl edelim. Fed 10 milyon dolarlık bir çek yazar, bunu 10 milyon dolarlık ABD devlet bonosu karşılığında Shearson, Lehman'a verir. Fed Shearson, Lehman'a ödeyeceği 10 milyon doları nereden bulur? Havadan para yaratır. Shearson, Lehman bu çekle sâdece bir şey yapabilir. Çeki ticarî bir bankadaki (meselâ Chase Manhattan) cârî hesabına yatırır. Ülkenin "para arzı" şimdiden 10 milyon dolar artmıştır. Başka kimsenin cârî hesabında bir azalma olmamıştır. 10 milyon dolarlık net bir artış olmuştur.

Fakat bu enflasyona yol açıcı kalpazanlık sürecinin sâdece başlangıcıdır. Chase Manhattan Fed'in bir çekini aldığına çok memnun olmuştur ve hemen onu Fed'deki kendi cârî hesabına yatırır ve bu hesap şimdi 10 milyon dolar artmıştır. Fakat bu cârî hesap bankaların "rezervlerini" oluşturmaktadır ve bu rezerv şimdi 10 milyon dolar artmıştır. Fakat bu durum Chase Manhattan'ın bu rezervlere dayalı olarak mevduatlar oluşturabileceği anlamına gelir. Aynı zamanda çekler ve rezervler diğer bankalara da sızacağı için (tıpkı Rothbard mevduatlarının yaptığı gibi) herkes buna kendi enflasyona yol açıcı katkısını ekleyebilir, ta ki bankacılık sistemi vâdesiz mevduatını 100 milyona artırana kadar. Bu Fed'in satın aldığı orijinal kıymetlerin on katıdır. Bankacılık sistemine kendi mevduatının %10'unu

tutmasına izin verilmektedir. Bu durum paranın "çarpan etkisinin" (bankaların rezervleri üzerine yükleyebilecekleri mevduat miktarı) 10 olduğunu göstermektedir. Fed'in 10 milyon dolarlık bir kıymet satın alması bir bütün olarak bankacılık sisteminin para arzında hızla on katlık bir artış ile 100 milyon dolar üretmiştir.

İlginçtir, tüm iktisatçılar bu sürecin dinamikleri üzerinde hemfikirdirler, ancak tabiî ki sürecin ahlâkî ve iktisadî değerlendirmesinde son derece fikir ayrılıklarına sâhiptirler. Ancak bankacılığın gizemlerinden habersiz olan genel halk hâlâ paralarının "bankada" durduğuna inanmaktadır.

Bu nedenle ABD Merkez Bankası ve diğer merkez bankaları sistemi bir bankacılık kartelini oluşturan ve işleten devasa hükümet sistemleri olarak iş görürler. Fed sıkıntıdaki bankaları kurtarır. Bankacılık sistemini merkezîleştirir ve koordine eder, böylece Chase Manhattan, Rockwell veya Rothbard tüm bankalar birlikte para arzını şişirebilirler. Serbest bankacılık şartlarında mudîlerinin gücü ötesinde genişleyen bir banka büyük bir iflâs tehlikesi içinde olurdu. Şimdi Fed sisteminde tüm bankalar birlikte ve orantılı bir şekilde genişleyebilmektedirler.

"Mevduat Sigortası"

Fakat Fed'in desteği ile bile kısmî rezerv bankacılığı sallantıdaydı. Bu nedenle 1933'te New Deal kötü bir hileyi maskelemek için sigorta mâsum kelimesini kullanarak "banka mevduatı sigortası" yalanını uydurdu. Tasarruf ve kredi sistemi 1980'lerin sonunda başarısız olduğunda federal FSLIC "mevduat sigortasının" (Federal Tasarruflar ve Krediler Sigorta Şirketi) katıksız dolandırıcılık olduğu ortaya çıktı. "Sigorta" basitçe federal hükümet desteksiz isminin göz boyamasıydı. Sonunda tasarruf ve kredi bankalarını zavallı vergi mükellefleri tasfiye etti fakat şimdi eskiden aziz kabûl edilen ticarî bankalar için olan FDIC (Federal Mevduat Sigorta Şirketi) ile baş başa kaldık. FDIC şimdi gittikçe daha sallantıda görünmektedir çünkü FDIC'nin kendisi "sigortaladığı" devasa sayıdaki mevduatın %1'inden daha az paraya sâhiptir.

"Mevduat sigortası" fikrinin bizzat kendisi bir dolandırıcılıktır. Tabiatı gereği iflâs etmiş olan ve sonunda (halk dolandırıcılığı anladığında) dağılacak olan bir kurum (kısmî rezerv bankacılığını) nasıl sigortalanabilir? Amerikan halkının âniden bankacılık dolandırıcılığının farkına vardığını ve yarın sabah bankalara gittiğini ve (aynı anda) nakit istediğini düşünün. Ne olurdu? Bankalar ânında iflâs ederdi, çünkü şaşkın durumdaki müşterilerine borçlu oldukları nakdin sâdece %10'unu karşılayabilirler. Herkesi kurtarmak için gerekli olan müthiş vergi artışı da hoş karşılanmayacaktır. Hayır: Fed'in yapabileceği tek şey (ve bu onların yetki alanı içindedir) tüm banka mudîlerinin borcunu ödemeye yetecek kadar para bas-

mak olacaktır. Maalesef mevcut bankacılık sisteminde bunun sonucu hiperenflasyon dehşetini yaşamaktır.

Toplam sigortalanan banka mevduatının 1,6 trilyon dolar olduğunu varsayalım. Teknik olarak bir bankalara hücum durumunda Fed âcil durum yetkisini kullanabilir ve banka mudîlerine ödeme yapmaları için FDIC'ye vermek üzere 1,6 trilyon dolar basabilir. Problem bu büyük çaplı kurtarmadan cesaret alan mudîlerin yeni 1,6 trilyon doları ânında yeniden bankalara yatırmasıdır. Böylece toplam banka rezervleri 1,6 trilyon dolar artmakla kalmayacak, bankalar tarafından da bunun üzerine 10 katlık bir para arzı genişlemesi yaratılacaktır. Böylece toplam banka para stoku 16 trilyon dolar artacaktır. Bunun hemen ardından da kontrolsüz enflasyon ve para biriminin çökmesi gelecektir.

Ekonomimizi yıkımdan ve kontrolsüz enflasyon kıyımından kurtarmak için biz halk, para-arz fonksiyonunu hükümetin elinden almalıyız. Para, bankacıların ve Müesses Nizam iktisatçıları ve finansçılarının eline bırakılamayacak kadar önemlidir. Bu amacı başarmak için para piyasa ekonomisine verilmeli, tüm para fonksiyonları özel mülkiyet hakları ve serbest piyasa ekonomisi sistemi içinde gerçekleştirilmelidir.

Hükümetin ve paranın bir araya gelmesinin çok ilerlediği, iktisat sistemimizde çok kökleştiği, ekonomiyi yıkmadan ondan ayrılamayacak şekilde iç içe olduğu düşünülebilir. Muhafazakârlar, basitçi ve işe yaramaz plânlar dayatmayla her şeyi berbat eden "korkunç basitleştiriciler" suçlamasına alışıktırlar. Ancak asıl problemimiz bunun tam da zıddıdır, yani yöneten teknokratlar ve entelektüeller elitinin olayları gizemli bir hâle büründürmesidir. Bunlar her ne zaman bir kamuoyu sözcüsü büyük ölçekli vergi indirimleri veya kontrollerin kaldırılması çağrısı yapsa alaycı şekilde, "karmaşık problemler için basit çözümler arayan" câhil kitleler nakaratı okurlar. Çoğu durumda gerçekten de çözümler çok nettir ve basittir, fakat "korkunç karmaşıklaştırıcılar" olarak adlandırabileceğimiz insanlar tarafından kasıtlı olarak bulandırılmaktadırlar. Aslında paramızı geri almak nispeten basit ve dolambaçsız bir şey olacaktır. Bu Doğu Avrupa'nın ve eski Sovyetler Birliği'nin Komünist ülkelerini özelleştirme ve komünizmden kurtarma yıldırıcı görevinden çok daha az zor olacaktır.

Amacımız basitçe para sistemimizin özelleştirilmesi, yani hükümetin paradan ve bankacılıktan uzaklaştırılması olarak özetlenebilir. Bu görevi başarmanın önemli aracı da basittir: ABD Merkez Bankası Sisteminin, yani merkez bankacılığı sisteminin ortadan kaldırılması ve tasfiyesi. Merkez Bankası Sistemi nasıl kaldırılabilir? Kolay: basitçe onu sağlayan federal yasa olan 1913 tarihli Merkez Bankası Kanunu'nu kaldırarak. Dahası Merkez Bankası yükümlülükleri (bank-

notları ve mevduatları) orijinalde talep üzerine altın olarak ödenebilirdi. Franklin Roosevelt'in 1933'teki korkunç faaliyetlerinden beri Merkez Bankası tarafından çıkarılan "dolarlar" yanında Fed ve üyesi olan bankaların mevduatları artık altın olarak ödenebilir durumda değildir. Banka mevduatları Merkez Bankası Kâğıtları ile ödenebilir, ancak Merkez Bankası Kâğıtları hiçbir şey ile ödenebilir değildir. Tek ödeme şekli diğer Merkez Bankası Kâğıtlarıdır. Ancak bu Kâğıtlar bizim para "standardımızdı" ve tüm borç verenler, ne kadar değer kaybetmiş olurlarsa olsunlar bu itibarî kâğıtlarla ödeme yapılmasını kabûl etmek zorundadır.

Doların altın olarak desteklenmesini ortadan kaldırmaya ek olarak Roosevelt 1933'te başka bir suç daha işledi: Amerikalıların sâhip olduğu tüm altın ve külçelere kelimenin tam anlamıyla el koydu ve onları keyfî şekilde değer biçilen "dolarlarla" değiştirdi. Fed ve hükümetteki Müesses Nizam sürekli olarak altının bir parasal metal olarak modasının geçmiş olduğunu ve kullanışsızlığını ifade etmesine rağmen, Fed'in (ve diğer merkez bankalarının) çaresiz şekilde altınlarına sarılmaları ilginçtir. El konulan altınlarımız hâlâ Merkez Bankası'ndadır ve Fort Knox'ta ve diğer depolarda Hazine'ye yatırılmış hâlde durmaktadır. Gerçekten de 1933 yılından 1970'lere kadar Amerikalıların herhangi bir türden (madenî para ve külçe hâlinde veya hatta yurt içi veya yurt dışında özel kasalarda) para niteliğinde altın taşıması yasaktı. Depresyon âcil durum şartları altında hazırlanmış olan tüm bu önlemler o zamandan beri New Deal'ın büyük mirası olarak devam etti. Kırk yıl boyunca kişi olarak Amerikalıların eline geçen altın bankalara yatırılmak zorundaydı. Bankalar da daha sonra onu Fed'e yatırmak zorundaydılar. Diş dolguları, sanayi matkapları veya mücevher gibi para niteliğinde olmayan "meşru" kullanımlarda gerekli olan altın bu gibi amaçlar için Hazine Bakanlığı tarafından dikkatlice tahsis edilirdi.

Şükür ki Kongre Üyesi Ron Paul'un kahramanca çabaları ile şimdi Amerikalıların madenî para veya külçe şeklinde altın sâhibi olmaları yasaldır. Fakat Fed tarafından el koyma ve kamulaştırma ile yasadışı şekilde elde edilen altın Merkez Bankası'nın elinde kalmaya devam etmektedir. Bu altın Fed'in elinden nasıl alınabilir? Fed'in altın stoku nasıl özelleştirilebilir?

Federal Altını Özelleştirme

Bu sorunun cevabı yükümlülüklerini altın şeklinde ödemeyi taahhüt etmiş olan Fed'in, Roosevelt'in 1933'te altın standardını ortadan kaldırması nedeniyle bu taahhüdü yok sayması gerçeğinden anlaşılmaktadır. Yok sayılma konumunda olan ABD Merkez Bankası Sistemi tasfiye edilmelidir. Onu tasfiye etme tarzı herhangi bir iflâs etmiş işletmenin tasfiye tarzıyla aynıdır. Kıymetleri orantılı şekilde hisse-

darlarına ve alacaklılarına bölünür. Merkez Bankası'nın altın kıymetleri 30 Ekim 1991 itibarîyle 11,1 milyar dolar olarak bildirilmiştir. Bu tarih itibarîyle Merkez Bankası yükümlülükleri tedavüldeki Merkez Bankası Kâğıtları olarak 295,5 milyar dolar ve Merkez Bankası Sisteminin üye bankalarına borçlu olduğu 24,4 milyar dolarlık mevduat olmak üzere toplam 319,9 milyar dolardır. Altın dışında Fed'in sâhip olduğu kıymetler arasında, büyük hacimli olanı 262,5 milyar dolarlık hükümet bonolarıdır. Bunlar derhâl silinmelidir, çünkü bir muhasebe uydurması olmaktan daha da kötü durumdadırlar. Vergi mükellefleri bunları, Federal Hükümetin kendi yarattığı bir şey olan Merkez Bankası'na fâiz ve anapara olarak ödemeye mecbur edilmektedirler. Geri kalan kıymetler içinde en önemlileri, yine silinmesi gereken 21,0 milyar dolarlık Hazine Parası ve uluslararası merkez bankalarının sırf kâğıttan uydurmaları olan ve kaldırılmaları gereken 10 milyar dolarlık SDR'lerdir. Toplam 319,9 milyar dolarlık yükümlülükleri ödemek için Fed'in sâhip olduğu yaklaşık 35 milyar dolarlık değeri olan çeşitli binalar, demirbaşlar ve diğer kıymetler dışında 11,1 milyar dolarlık kıymetler de bulunuyor.

Şükür ki durum göründüğü kadar korkunç değil, çünkü 11,1 milyar dolarlık Fed altını sırf düzmece bir değerlendirmedir. Gerçekten de bu sahtekâr para sistemimizin en tuhaf yönlerinden birisidir. Fed'in altın stoku 262,9 milyon ons altından oluşmaktadır. 11,1 milyar tutarındaki dolar değerlendirmesi hükümetin kendi altınını keyfî olarak bir onsu 42,22 dolar olan değerlendirmesinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Altının onsunun piyasa fiyatı şimdi yaklaşık 350 dolar olduğu için, sistemde hemen göze çarpan bir anormallik olduğu açıktır.

Tanımlar ve Değer Düşürmeler

42,22 milyar dolar nereden geldi?

Altın standardının özü para biriminin ("dolar," "frank," "mark" vs.) belli bir altın ağırlığı olarak tanımlanmasıdır. Altın standardında, dolar veya frank kendi başına bir şey, sâdece bir isim veya Devlet tarafından veya merkez bankası tarafından çıkarılan bir kâğıt değildir. Bunlar birim altın ağırlıklarının ismidir. Daha genel olarak kullanılan ağırlık birimleri olan "ons" kadar, "gram" kadar altın ağırlık birimidirler. 1933'ten önce yüz yıl boyunca dolar 1,5093 grama eşdeğer olarak tanımlanmıştı. Bu aynı zamanda 0,048 altın onsu ediyordu. Bir başka şekilde ifade edecek olursak altının onsu 20,67 dolara eşit olarak tanımlanmıştı.

Bizi ülke içinde altın standardından koparmaya ek olarak, Franklin Roosevelt'in New Deal'ı altını yeniden tanımlamayla, ya da "onun ağırlık birimini" hafifletmeyle doların "değerini düşürmüştür." Onu 0,891 gram altına eşitlemiştir. Bu durum altın onsunu da 35 dolar yapmıştır. Böylece ABD 1971'e kadar uluslararası altın

standardının bir melezi şeklinde kaldı. Bu tarihte Başkan Nixon altın standardını tümüyle yok etme işini tamamladı. 1971'den beri Birleşik Devletler tamamen itibarî para standardındadır. Tesadüfen olamayacak şekilde, bu tarihten sonra benzeri görülmemiş derecede bir barış-zamanı enflasyonundan sıkıntı çekmektedir. 1971'den beri dolar artık sâbit miktarda altına bağlı değildir, ondan ayrı olan ve dünya piyasalarında dalgalanan bir emtia hâline gelmiştir.

Altın ve dolar birbirinden ayrıldığında, insan işlerinde bir laboratuar deneyine en çok benzeyebilecek olan şeyi gördük. Tüm Müesses Nizam iktisatçıları (Keynesçilerden Chicago Ekolü monetaristlere kadar) altının bir para olarak değerini uzun süre önce kaybetmiş olduğunu, altının onsu 35 dolar olan aşırı fiyatına, değerinin hükümet tarafından o miktara "sâbitlenmesi" nedeniyle ulaşmış olduğuna ısrar ettiler. Güya dolar altına değer kazandırmıştı, altın dolara değil. Eğer altın ve dolar birbirinden ayrılırlarsa, altının değerinin hızla, tahmin edilen parasal-olmayan (mücevher, diş dolgusu vs.) değeri olan onsu altı dolara doğru düşecekti. Tüm Müesses Nizamın fikir birliğiyle varılan bu tahminin aksine, Ludwig von Mises'in öğrencileri ve diğer altın taraftarları altının düşük değerli 35 dolar olan fiyatının normalin altında olduğunu ve fiyatının çok daha fazla artacağını ve belki de 70 dolara çıkabileceğini iddia ediyorlardı.

Altın fiyatının 35 doların altına hiç düşmediğini ve aslında yukarı doğru fırladığını, bir ara onsu 850 dolara ulaştığını söylemek yeterlidir. Son yıllarda yaklaşık olarak onsu 350 dolar civarında kaldı. Ancak 1973'ten beri Hazine ve Fed ısrarla altın stoklarını eski ve modası geçmiş ons başına 35 dolar olarak değil, biraz daha yüksek olan 42,22 dolar olarak değerlendirdiler. Bir diğer ifadeyle eğer ABD hükümeti sâdece muhasebeciliğin herkesten istediği basit ayarlamayı (yani kişinin kıymetlerini piyasa fiyatlarından değerlendirmesi) yapsa, Fed'in altın stokunun değeri derhâl 11,1 milyar dolardan 92,0 milyar dolara çıkardı.

1933'ten 1971'e kadar bir zamanlar çok fazla olan fakat daha sonra azalan sayıdaki altın standardına dönüşü savunan iktisatçı asıl olarak onsu 35 dolar olan fiyata dönüşe ısrar ettiler. Mises ve öğrencileri, 35 dolarlık oran artık Amerikalılar için geçerli olmadığı için, daha yüksek bir altın "fiyatı" savundular. Fakat çoğunluk şunu savunuyordu: herhangi bir seviye veya tanımlama bir kez kabûl edildiğinde artık ona bağlı kalınmalıdır. Ancak 1971'den beri, bir zamanlar kutsal sayılan onsu 35 dolarlık fiyatın ölümüyle birlikte ortada teklif kalmadı. Bir zamanlar kabûl edilen tanımlar sürekli şekilde sürdürülse de, en faydalı noktada seçilmesi gereken herhangi bir başlangıç tanımı konusunda kutsal olan bir şey yoktur. Eğer altın standardına geri dönmek istersek hangi dolar tanımı en uygunsa onu seçmeye özgürüz. Artık onsu 20,67 dolar veya 35 dolar olan modası geçmiş tanımlamalara mecbur değiliz.

Fed'i Kaldırmak

Eğer Merkez Bankası Sistemini tasfiye etmek istersek, tüm Merkez Bankası sorumluluklarını kuruşu kuruşuna ödemek için yeterli olan yeni bir "dolar" tanımı seçebiliriz. Yukarıdaki örneğe göre doları 0,0256 g altına veya 1 ons altını 1.217 dolara eşit olarak tanımlayabiliriz. Böyle bir yeniden tanımlamayla tüm Merkez Bankası altın stoku Hazine tarafından madenî altın para basmak için kullanılabilir. Bu paralar tedavüldeki Merkez Bankası Kâğıtlarının yerini alacak ve aynı zamanda çeşitli ticarî bankalarda bulunan 24,4 milyar dolarlık madenî altın para rezervlerini de karşılayacaktır. Merkez Bankası Sistemi kaldırılacaktır, altın paralar yeniden tedavüle girecek ve Merkez Bankası Kâğıtlarının yerini alacak, altın yeniden dolaşım ortamı olacaktır. Altın dolarları da böylece onsu 1,217 dolarlık yeni oranla muhasebe ve hesaplama birimi olacaktır. İki önemli gereksinim (altın standardına dönüş ve Merkez Bankası'nın ortadan kaldırılması) bir hamlede başarılacaktır.

Doğal bir adım tabiî ki zaten iflâs etmiş olan FDIC'nin kaldırılması olacaktır. "Mevduat sigortası" kavramının bizzat kendisi sahtekârlıktır. İflâsa mahkûm olan tüm bir endüstriyi nasıl "sigortalarsınız"? Bu, buzdağına çarptıktan sonra Titanic'i sigortalamak gibi bir şey olacaktır. Bazı serbest piyasa iktisatçıları, özel firmaları veya bankaların kendilerini bir diğerinin mevduatını "sigortalamaya" cesaretlendirme ile mevduat sigortasını "özelleştirmeyi" savunuyorlar. Fakat bu bizi Floransa'nın kötü şöhretli banka karteli günlerine geri götürürdü. Her banka bir diğerinin yükümlülüklerini desteklemeye çalışırdı. Bu işe yaramayacaktır; 1980'lerde çöken ilk tasarruf ve kredi bankalarının Ohio ve Maryland'dakiler olduğunu unutmayalım. Bunlar "özel" mevduat sigortasının şüpheli faydalarından yararlanıyorlardı.

Bu konu tüm hükümet faaliyetlerinin özelleştirilmesi gerektiğine inanan veya bunun doğal sonucu olarak özel olduğu müddetçe her türlü faaliyetin meşru olduğunu savunan özgürlükçüler ve serbest piyasa iktisatçıları tarafından sık sık yapılan bir hataya işaret etmektedir. Fakat aksine sahtekârlık, zimmete para geçirme veya kalpazanlık gibi faaliyetler "özelleştirilmemelidir;" tamamen ortadan kaldırılmalıdır.

Bu durum ticarî bankaları hâlâ bir kısmî rezerv durumunda bırakacaktır. Geçmişte banka talep yükümlülüklerinin %100'ünü oluşturmaya yetecek şekilde altın fiyatını artırma ile %100, sahtekârlık içermeyen bankacılığa geçişi savunmuştum. Bundan sonra tabiî ki %100 bankacılık yasal olarak gerekli olacaktır. Şu anki tahminlere göre tüm ticarî banka talep mevduat hesaplarının %100'ünü karşılama altını onsu 2.000 dolara geri döndürmeyi gerektirecektir. Tüm çek hesabındaki mevduatları buna dâhil etme altının ons fiyatının 3.350 dolar olmasını gerektirecektir. Tüm vâdeli ve vâdesiz mevduatların %100 karşılanması (herkes bunları hemen ödenebilir sanmaktadır) onsu 7.500 dolarlık bir altın standardı gerektirecektir.

Fakat böyle bir çözümün bazı problemleri bulunuyor. Küçük bir problem, yeni belirlenen altın değeri piyasa altın fiyatının ne kadar üzerinde ise altın üretiminde ortaya çıkan artış da o kadar fazla olacaktır. Bu artış ılımlı olacağı düşünülen bir defalık fiyat enflasyonuna yol açacaktır. Daha önemli bir problem ahlâkî olandır: bankalar bedava bir hediye anlamına gelen bu uygulamayı (Fed'in tasfiye edilmeden önce her bankanın altın kıymetlerini yükümlülüklerinin %100'ünü karşılamaya yetecek şekilde yüksek tutmasını) hak ediyorlar mı? Açıkçası bankalar böyle iyi niyetli bir uygulamayı, sağlam paraya geçişi yumuşatma adına bile pek hak etmiyorlar. Bankacılar zimmetlerine para geçirmekten dolayı yargılanmadıkları için kendilerini şanslı hissetmelidirler. Dahası idare seviyesinde %100 bankacılığı uygulamak ve yönetmek zor olacaktır. Mahkemelere gitmek daha kolay, daha özgürlükçü olurdu. İç Savaş'tan önce ABD'de sağlam olmayan kısmî rezerv bankaları eğer asıl merkezlerinden coğrafik olarak uzak iseler profesyonel "para komisyoncuları" tarafından belli bir indirimle satın alınırlardı. Bu kişiler daha sonra bankaların asıl merkezlerine giderek büyük miktarlar tutan bu kâğıtların altın olarak ödenmesini talep ederdi.

Aynı şey ileri elektronik teknolojiyi kullanarak bugün daha etkili şekilde yapılabilir, tıpkı profesyonel para komisyoncularının sağlam olmayan bankalar belirleme ve onları dize getirerek kâr elde etmeye çalışmaları gibi. Benim burada özellikle favorim ideolojik Banka-Karşıtı Milis Birlikler fikridir. Bunlar bankalar izleyecek, problemli olanları belirleyecek ve televizyona çıkıp bankaların sağlam olmadığını belirterek mevduat sâhiplerine gecikmeden paralarını çekmeleri konusunda çağrıda bulunacaktır. Eğer Milis birlikleri histeriye ve sonrasında da bankalara hücuma yol açarsa ve banka kâğıtlarının sâhipleri ve mevduat sâhipleri bankalar batmadan paralarını çekmek için bankalara yığılırsa, iyi de olur. Çünkü bundan sonra insanların kendileri (hükümet değil) kısmî rezerv bankalarını denetleyecektir. Vurgulanması gereken önemli nokta talep edildiğinde bir bankanın kâğıtlarını ve mevduatlarını nakde çevirememesinin ilk işaretinde polis ve mahkemelerin onları faaliyetten men etmesidirler. Anında adâlet, nokta; acıma yok, kurtarma yok.

Böyle bir uygulama altında, bankaların batması ya da %100 bankacılık yapacak şekilde kâğıtlarını ve mevduatlarını daraltması çok sürmeyecektir. Böyle bir parasal deflasyon çeşitli ayarlamalar gerektirse de açıkçası bir defa olacaktır ve banl yükümlülüklerinin tamamı altın kıymetlerinin %100'üne daraltıldığında kalıcı şekilde sona erecektir. Enflasyon ve deflasyon arasındaki temel bir fark enflasyo sonsuz bir para arzı ve fiyatlar meydana getirebilirken, altın standardı şartların para arzının ancak standart paranın toplam miktarı kadar deflasyona uğrayabilec ğidir. Altın daha fazla deflasyona karşı mutlak bir zemin noktası oluşturmaktadı

Eğer bu öneri bankalar için sert görünüyorsa, bankacılık sisteminin her ha karda büyük bir krize doğru gitmekte olduğunun farkında olmalıyız. Tasarruf

Kredi Bankaları çöküşünün bir sonucu olarak, bankacılık sistemimizin korkunç derecede sallantılı niteliği sonunda anlaşılmıştır. İnsanlar FDIC'nin iflâs etmiş olduğunu ve tüm bankacılık sisteminin çakılmakta olduğunu açıkça dile getiriyorlar. Eğer insanlar bunu kendileri hissederlerse, paralarını bankalardan çekmek ve ceplerine koymak için devasa bir "bankalara hücum" başlatacaklardır. Bankalar bundan sonra çökeceklerdir, çünkü insanların paraları bankada değildir. Böyle bir bankalara hücum durumunda bankaları kurtarabilecek olan tek şey ABD Merkez Bankası'nın 1,6 trilyon dolarlık nakit basması ve onu bankalara vermesidir. Bu da hemen mahvedici bir kontrolsüz enflasyon başlatacak ve doları mahvedecektir.

Liberaller iktisadî krizimiz için "1980'lerin açgözlülüğünü" suçlama eğilimindedirler. Ancak, açgözlülük 1980'lerde 1970'lerden veya önceki on yıllarda olduğundan veya sonraki on yıllarda olacağından daha fazla değildi. 1980'ler hükümetin hastalıklı bütçe açıkları ile Merkez Bankası tarafından sağlanan bankaların kredi genişletmesi periyoduydu. Fed kıymetler satın alıp rezervler hâlinde bankacılık sistemine pompaladığı için bankalar banka kredisini mutlu şekilde çoğalttılar ve bu rezervler üzerine inşa ederek yeni para yarattılar.

Kötü kalitedeki banka kredileri üzerinde çok durulmaktadır. Bunlar iflâs etmiş Üçüncü Dünya ülkelerine olan borçlar, şişkin olan ve geriye dönüp bakıldığında sağlam olmayan gayrimenkul projeleri veya hiçbir yere yakın olmayan alışveriş merkezleri olabilirler. Fakat kötü kalitedeki borçlar ve yatırımlar dâima merkez bankasının ve banka kredisi genişlemesinin sonucudur. Herkesin çok iyi bildiği gelişme ve yavaşlama, coşku ve çöküş, zenginlik ve depresyon döngüsü 1980'lerde başlamadı. Medeniyetin veya piyasa ekonomisinin sonucu da değildir. Gelişme-duraklama döngüsü 18. Yüzyıl'da merkez bankasının başlangıcı ile birlikte ortaya çıktı. O zamandan beri merkez bankacılığı yayıldıkça ve Batı dünyasının ekonomik sisteminin kontrolünü ele geçirdikçe yayıldı ve yoğunlaştı. Döngüsel gelişme ve duraklamalara bir noktayı sâdece Merkez Bankası Sisteminin kaldırılması ve altın standardına dönüş koyabilir ve gittikçe hızlanan kronik enflasyon böylece ortadan kaldırılabilir.

Enflasyon, kredi genişlemesi, konjonktür dalgalanmaları, ağır hükümet borçları ve yüksek vergiler Müesses Nizam tarihçilerinin iddia ettiği gibi kapitalizmin veya "modernizasyonun" kaçınılmaz sonuçları değildir. Tam tersine, bunlar sistemimize müdahaleci Devlet tarafından sisteme aşılanan derinden anti-kapitalist olan parazit şişkinliklerdir. Bu Devlet bankacılarına ve içerideki müşterilerine diğer herkesin aleyhine olacak şekilde gizli özel ayrıcalıklar vermektedir.

Serbest teşebbüs ve kapitalizm için çok önemli olan şey sıkı bir mülkiyet hakları sistemidir. Bu sistemde herkesin kazandığı mülkiyet güvendedir. Kapitalizm için önemli olan bir başka şey tasarrufları, tutumluluğu, çok çalışmayı ve üretken teşebbüsü teşvik eden ve ödüllendiren, ahlâksızlığı caydıran ve mülkiyet haklarının

herhangi bir ihlâlinin sert şekilde tepesine binen bir etiğin varlığıdır. Ancak daha önce de gördüğümüz gibi, ucuz para ve kredi genişlemesi bu hakları ve erdemleri kemirmektedir. Enflasyon savurganları ve içeriden hâlledicileri ödüllendirmeyle ve eski "Victoria Dönemi" erdemlerini alaya almayla değerleri alt üst etmekte ve yeniden değerlendirmektedir.

Eski Cumhuriyeti Geri Getirme

Amerikan özgürlüğünü ve Eski Cumhuriyeti geri getirme çok yönlü bir görevdir. Aramızdaki Leviathan Devlet kanserinin çıkarılmasını gerektirmektedir. Washington, D.C.'yi ülkemizin güç merkezi olmaktan çıkarmayı gerektirmektedir. 19. Yüzyıl etiğini ve erdemlerini geri getirmeyi, kültürümüzü nihilizmden ve kurban olma kültüründen kurtarmamızı ve sağlığına ve akıllı durumuna kavuşturmamızı gerektirir. Uzun vâdede siyaset, kültür ve ekonomi birbirinden ayrılmaz durumdadır. Eski Cumhuriyet'in geri getirilmesi sağlam şekilde ihlâl edilemez olan mülkiyet haklarına (herkesin kazandığını elinde tutma ve emeğinin ürünlerini başka şeylerle değişme hakkına) dayalı olarak inşa edilmiş olan bir iktisat sistemi gerektirmektedir. Bu görevi başarmak için de yine piyasada üretilen paraya, yani kâğıttan ziyâde altına sâhip olmamız gerekir. Para birimi hükümet tarafından keyfî şekilde çıkarılan bir kâğıdın isminden ziyâde bir altın ağırlığıdır. Kalp parayla ve Devletten imtiyazlı düzenbaz bir bankacılık sistemi tarafından değil, piyasadaki gönüllü tasarruflarla belirlenen yatırımlarımız olmalıdır. Kısacası merkez bankacılığını kaldırmalı ve bankaları başka herkes gibi kendi yükümlülüklerini yerine getirmeye zorlamalıyız. Para ve bankacılık, teknokrat bir elit tarafından yönlendirilmesi ve işletilmesi gereken gizemli ve gizli işlemler olarak gösterilmektedir. Aslında hiç de böyle değillerdir. Para konusunda diğer işlerimizden daha fazla şekilde kötü niyetli bir Oz Büyücüsü tarafından kandırılıyoruz. Hayatlarımızın diğer alanlarında olduğu gibi, para bakımından da sağduyuyu ve Eski Cumhuriyeti geri getirme birlikte gerçekleşecek bir şeydir.

73

Dünya Para Krizi

Şubat 1986

DÜNYA KALICI BİR PARA KRİZİ İÇİNDEDİR, FAKAT ARADA BİR KRİZ ŞİDDETlenmekte ve gürültülü şekilde kusurlu bir para sisteminden diğerine geçilmektedir. Sâbit kâğıt oranlarından dalgalı oranlara, ikisinin bölük pörçük

ve başarısız bir harmanına gidip geliyoruz. Her yeni sistem, her temel değişiklik iktisatçılar, bankacılar, mâlî basın, siyasetçiler, merkez bankaları tarafından saçma şekilde, para krizi problemlerimiz için nihâî ve kalıcı çözüm olarak görülüyor.

Daha sonra yirmi yıl geçer, kaçınılmaz çöküş gerçekleşir ve Müesses Nizam bir diğer geçici zirvaya, hayran olacağımız bir diğer acayip parasal kocakarı ilâcına doğru ilerler. Tam şu anda bir diğer değişikliğin eşiğindeyiz.

Bu üçkâğıtçılığı durdurmak için önce onu anlamalıyız. İlk olarak üç uluslararası tutarlı para sistemi bulunduğunun farkında olmalıyız. Bunlardan sâdece bir tanesi sağlamdır ve enflasyona yol açmaz. Sağlam para gerçek altın standardıdır. Bu, her paranın belli bir altın ağırlığı olarak tanımlanması ve bu ağırlığa karşılık geldiği anlamında "gerçektir."

Para birimleri arasındaki döviz kurları her birinin belli bir altın ağırlığı olarak tanımlanması anlamında "sâbittir." Örneğin dolar, bir ons altının yirmide biri olarak ve sterlin bir ons altının 0,24'ü olarak tanımlandığı için ikisi arasındaki döviz kuru doğal olarak onların orantılı altın ağırlıkları olarak 1£=4,87$ şeklinde sâbitlenmiştir.

Diğer iki sistem Keynesçi idealdir. Tüm para birimleri uluslararası para birimi bakımından sâbittir ve dalgalanan bağımsız itibarî paralardır. Keynes yeni dünya kâğıt birimini *bancor* olarak isimlendirmek istedi, ABD Hazine Görevlisi (gizli Komünist) Harry Dexter White ise ona *unita* ismini vermek istedi. *Bancor* ya da *unita*, bu iki kâğıt para idealde bir Dünya Merkez Bankası tarafından çıkarılacaktı ve çeşitli merkez bankalarının rezervlerini oluşturacaktı. Daha sonra Dünya Merkez Bankası istediği zaman *bancor*'u şişirecekti ve *bancor* Fed'in, Bank of England'ın vs. üzerine kendi ulusal itibarî paralarının çoklu genişlemesini yığacağı rezervler sağlayacaktı.

Daha sonra tüm dünya hep birlikte para arzını artırabilir ve böylece dünya sağlam para ülkelerine karşı altın veya gelir kaybeden enflasyonist ülkelerin hoş olmayan durumundan sıkıntı çekmek zorunda kalmazdı. Tüm ülkeler merkezden koordineli bir şekilde para arzını artırabilirdi ve biz de kontrol veya engelleme olmadan bir dünya hükümeti eliti aracılığıyla ortaya çıkan manipülasyondan ve enflasyondan sıkıntı çekerdik. Yolun sonunda dünya çapında korkunç bir hiperenflasyon olurdu. Daha sağlam veya daha az enflasyona uğramış para birimlerine kaçış imkânı kalmazdı.

İyi ki ulusal düşmanlıklar Keynesçilerin amacını başarmasına engel olmaktadır. Böylece onlar "ikinci en iyiyi," yani ABD ve Britanya'nın 1944'de dünyaya dayattığı ve 1971'deki çöküşüne kadar süren Bretton Woods sistemini kabûllenmek zorunda kaldılar. *Bancor* yerine dolar, diğer paraların kendi paralarını ve kredilerini

üzerine piramitleyeceği bir uluslararası rezerv olarak hizmet etti. Karşılığında dolar gerçek bir altın standardını taklit eden bir şekilde, savaş öncesi onsu 35$ olan nominal bir değerle altına bağlandı. İlk olarak dolarlar daha önce olduğu gibi altın paraya dönüştürülemezdi, sâdece binlerce dolar değerindeki büyük ve ağır altın külçelere dönüştürülebilirdi. İkincisi, bu sınırlı esasa göre bile sâdece yabancı hükümetler ve merkez bankaları dolarlarını altın bozabilirlerdi.

Yirmi yıl önce, ABD gittikçe daha fazla dolar çıkardığı için sistem görünüşte iyi çalışıyordu. Bu dolarlar daha sonra yabancı merkez bankaları tarafından onların enflasyonunun temeli olarak kullanılıyordu. Kısacası yıllarca ABD kendisi sıkıntı çekmeden yabancı ülkelere "enflasyon ihraç ediyordu." Ancak en sonunda daha da fazla enflasyona uğrayan dolar altın piyasasında değer kaybetti. ABD'den onsu 35 dolarlık ucuz fiyata alabildikleri yüksek fiyatlı altının câzibesi Avrupa merkez bankalarını altın için nakde dönmeye yöneltti. Başkan Nixon 1971'de rezil bir iflâs durumunda altın penceresini kapattığında ve altın standardının son kalıntılarını ortadan kaldırdığında kâğıttan kule çöktü.

Bretton Woods'un gitmesiyle Batılı güçler sâdece stabil olmamakla kalmayan, aynı zamanda tutarsız da olan bir sistemi, ödemeleri yapmak için altın veya hatta herhangi bir uluslararası kâğıt para bile olmadan döviz kurlarını sâbitlemeyi denediler. Batılı güçler 18 Aralık 1971'de, Başkan Nixon tarafından "dünya tarihinin en muhteşem para anlaşması olarak duyurulan" kötü sonlanmaya mahkûm olan Smithsonian Anlaşması'nı imzaladılar. Fakat paralar sırf itibarî ise, uluslararası para yoksa, kendileri mal hâline gelirler ve daha sonra sâbit döviz kurlarının arz ve taleple belirlenen piyasa kurlarını ihlâl etmesi kesindir.

Bu anda piyasaya fazlaca sürülmüş olan dolar Batı Avrupa ve Japon para birimlerine karşı aşırı şekilde değerliydi. Aşırı değerli dolar kurunda, ucuz oranlarda Avrupa ve Japon paralarını satın alma ve dolardan kurtulma yönünde sürekli çekişmeler vardı. Daha sağlam paraların sürekli "eksikliği" onların döviz kurları üzerindeki maksimum fiyat kontrollerinden kaynaklanmıştır. Sonunda doların panik satışı 1973'te Smithsonian sistemini paramparça etti. Bretton woods'un çöküşü ile ve dünya tarihindeki "en büyük parasal anlaşmanın" daha da hızla dağılmasıyla birlikte, hem sahte altın standardı ve hem de sâbit kâğıt döviz kur sistemlerinin doğaları gereği başarısızlıklar olduğu anlaşıldı. Dünya şimdi neredeyse kaza eseri olarak yeni bir çağ içine girmişti. Bu dalgalanan itibarî paralar sistemiydi. Friedmancı monetarizm başarılı olacaktı.

Friedmancı monetaristler kendi başlarına ortaya çıkmışlardı ve mâlî basının ve uluslararası para düzeninin gözdeleri olarak Keynesçilerin yerini almışlardı. Hükümetler ve merkez bankaları dalgalanan döviz kurlarının sağlamlığının ve kalıcılığının bir zamanlar Bretton Woods'un erdemlerini dile getirdikleri kadar coşkuyla

açıklamaya başladılar. Monetaristler ideal para sisteminin farklı paralar arasında, dalgalanmaları kararlı hâle getirme veya hatta ılımlılaştırma için hiçbir hükümet müdahalesi olmaksızın serbest şekilde dalgalanan döviz kurları olduğunu ilân ettiler. Bu şekilde döviz kurları, tıpkı serbest bir piyasada fiyatların yaptığı gibi, günlük olarak arz ve talebin dalgalanmalarını yansıtacaktır.

Tabiî ki dünya çok da uzak olmayan bir geçmişte, tüm ülkelerin altından vazgeçtiği 1930'larda (ABD tarafından yabancı merkez bankaları için sahte bir altın standardı korunmuştu) dalgalanan itibarî paradan çok sıkıntı *çekmişti*. Problem her ulus devletin kendi döviz kurlarını sâbitlemeyi sürdürmesiydi. Sonuç ortak para tabanı kullanan ülkeler, ihrâcatları artırma ve ithâlâtları sınırlama amacı taşıyan sert devalüasyonlar ve İkinci Dünya Savaşı'nı meydana getiren ekonomik savaştı. Bu nedenle monetaristler dalgalanmaların tüm hükümet müdahalelerinden mutlak şekilde uzak olması gerektiğine ısrar etmekteydiler.

Fakat ilk olarak Friedmancı plân politik olarak yürürlüğe konamayacak kadar aptalca idi. Çünkü monetaristlerin yaptığı şey aslında her bir para birimini ulusal hükümet tarafından çıkarılan itibarî para hâline getirmekti. Onlar para üzerindeki toplam gücü bu hükümete ve onun merkez bankasına vermekte, sonra da mutlak gücü kullananlara sert uyarılarda bulunmaktadırlar: "Unutmayın, gücünüzü *akıllıca* kullanın, ne olursa olsun döviz kurlarına müdahale *etmeyin*." Fakat hükümetler, döviz kurlarını artırmak, düşürmek veya stabilize etmek amacıyla müdahale etmek için kaçınılmaz şekilde pek çok sebep bulacaklardır. Kontrol ve müdahale etme konusundaki ulusal içgüdülerini kullanmalarını engelleyecek hiçbir kuvvet yoktur.

Böylece 1973'ten beri yaşadığımız şey tutarsız bir "sâbit" ve dalgalanan (engellenen ve engellenmeyen) döviz piyasaları karışımıdır. İlk Reagan yönetiminde Para Politikası konusunda Hazine müsteşarı olarak hizmet etmiş olan sâdık monetarist Beryl W. Sprinkel bile yönetimi döviz kurlarını kontrol etmeme konusunda ikna etmedeki ilk başarılarından geri adım atmaya mecbur kalmıştı. O bile "âcil" durumlarda müdahale etmek zorunda kalmıştı. Şimdi İkinci Reagan hükümeti ısrarla döviz kurlarını yeniden sâbitleme yönünde hareket ediyor.

Serbest şekilde dalgalanan döviz kurlarının problemi sâdece politik değildir. Sâbit kurların bir faydası özellikle altın uygulamasında (fakat bir ölçüde para uygulamasında da) merkez bankaları tarafından ulusal enflasyonu kontrol etmenin bir yolunu sunmalarıdır. Dalgalanan döviz kurlarının faydası (keyfî şekilde değerlendirilen para biriminden kaynaklanan âni parasal krizi önleme) karmaşık bir durum arz eder, çünkü bu krizler en azından yurt içi enflasyonda çok gereksinim duyulan düşüşü getirirdi. Serbest şekilde dalgalanma yurt içi enflasyonda tek yavaşlatıcının paranın değer kaybı olması olduğu anlamına gelmektedir. Ancak doları yumuşatma konusundaki son telâşlanmada gördüğümüz gibi, ülkeler sık sık paralarının

değer kaybetmesini ve böylece ihrâcatları sübvanse ederek ithâlâtları engellemesini (bir gizli korumacılık tipi) isterler. Şu anki yeniden sâbitleyicilerin sağlam bir gerekçesi var: dünya ölçeğinde enflasyon sâdece 1970'lerin ortasında ve sonunda, son sâbit döviz kuru disiplini kaldırıldıktan sonra çok artmıştı.

Sâbitleyiciler işbaşındadır. 1985 Kasım'ında Washington'da, organizasyonu ABD Milletvekili Jack Kemp ve Senatör Bill Bradley tarafından yapılan, iyi tanıtılan, Fed temsilcilerinin, yabancı merkez bankalarının ve Wall Street bankalarının katıldığı büyük bir uluslararası para konferansı gerçekleştirildi. Liberal-muhafazakâr yelpaze döviz kurlarını yeniden sâbitleme temel hedefi üzerinde hemfikir oldular. Fakat yeniden sâbitleme bir çözüm değildir, sâdece keyfî değerlendirmeleri ve Bretton Woods ve Smithsonian felâketlerini geri getirecektir. Muhtemelen en sonunda elde edeceğimiz şey şu anki "yılanın" dünya çapındaki uygulamasıdır. Bu uygulamada Batı Avrupa para birimleri, sâdece sâbit bir alan içinde dalgalanabilecekleri şekilde birbirine bağlıdırlar. Bu amaçsız ve bölük pörçük sâbit ve dalgalanan para karışımları bize sâdece her iki sistemin de problemlerini getirir.

Bize sâdece gerçek altın standardının her iki sistemin *faydalarını* ve daha fazlasını, yani serbest piyasaları, enflasyonsuzluğu, keyfî olarak hükümet tarafından değil, fakat değerli bir piyasa malının (altının) ağırlık birimleri tarafından sâbitlenen döviz kurları getirebileceğini ne zaman anlayacağız?

74

Yeni Uluslararası Para Programı

Eylül 1987

BATI DÜNYASI 1914'DE ALTIN STANDARDINI TERK ETTİĞİNDEN BERİ, uluslararası para sistemi bir kötü sistemden diğerine, kızgın tavadan ateşe uçmakta ve bir alternatifin problemlerinden kaçıp mutsuz şekilde bir başkasının içine saplanmaktadır. Temelde sâdece iki alternatif sistem düşünülmektedir: 1) Her ulusal itibarî para biriminin kendi merkez bankası tarafından yönetildiği ve nisbî değerlerin arz ve talebe göre dalgalandığı itibarî para standartları ve 2) uluslararası iktisat politikaları koordinasyonu ile yönetilen bir tür sâbit döviz sistemi.

Şu an mevcut olan Birinci Sistemimiz, dünyaya 1944'te ABD ve Britanya tarafından empoze edilen Bretton Woods İkinci Sisteminin çöküşünden, 1973'te plânsız şekilde doğdu. Monetarist veya Friedmancı ideal olan Birinci Sistem en iyi duru-

munda dünya para sistemini ulusal itibarî para bölgelerine parçalamakta, para sitemine büyük belirsizlikler ve çarpıklıklar getirmekte ve her merkez bankasının enflasyon eğilimlerinden dış disiplin önlemini yok etmektedir. Birinci Sistem en kötü durumda ise her hükümetin döviz kurlarına yoğun şekilde müdahale etmesi için dayanılmaz çekicilikler sunar ve dünyayı para bloklarına, korumacı bloklara ve İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasına yardım eden, 1930'ların ekonomi savaşı gibi birbiri ile yarışan para devalüasyonlarının "komşumu yoksullaştır" politikalarına böler.

Problem Sistem 2'ye geçmenin gerçekten kızaran bir tavadan yangına atlamak olmasıdır. 1930'ların ulusal itibarî para blokları, diğer ülkelerin kendi para birimlerinin enflasyonunu şişirilen sterlin üzerine piramitledikleri Sistem 2 pound sterlin standardından çıkmıştı. İngiltere ise bir nominal fakat sahte altın standardını sürdürmüştü. 1930'ların sisteminin yerini kendiliğinden, bir dünya dolar standardı olan Bretton Woods sistemi almıştı. Bu sistemde diğer ülkeler kendi para birimlerini şişirilmekte olan doların üzerine şişirebilirken, ABD onsu 35 dolar olan bir nominal fakat yapmacık altın standardına devam etmişti.

Şimdi Friedmancı Sistem 1'in problemleri bir tür sâbit döviz kuru sistemine dönüş olan plânları teşvik ediyor. Maalesef Sistem 2 Sistem 1'den de kötüdür, çünkü herhangi bir başarılı koordinasyon dünya çapında uyumlu bir enflasyona izin vermektedir. Bu özel ulusal enflasyonlardan çok daha kötü bir problemdir. İtibarî paralar arasındaki döviz kurları dalgalanmak zorundadır, çünkü döviz kurları kaçınılmaz şekilde Gresham Kanunu durumları yaratacaktır. Bu durumlarda düşük değerli para birimleri dolaşımdan çekilecektir. Bretton Woods sisteminde Amerikan enflasyonu, altının onsu 35 dolar olana kadar düşmesine ve böylece doları altına çevirme taleplerine direnemeyecek kadar dünya çapında enflasyona izin vermiştir ve sistem çökmüştür.

Eğer Sistem 1 Friedmancı ideal ise bu durumda Keynesçi sistem, Sistem 2'nin en kötü versiyonudur. Çünkü Keynesçilerin uzun süredir peşinde oldukları şey (özellikle de eski Bernstein ve Triffin Plânları'nda ve başarılı olamayan SDR'leri – özel çekme hakları – yeni bir para birimi yapma teşebbüsünde) altının yerini tamamen alan yeni bir dünya kâğıt para birimi basan Dünya Merkez Bankası kurmaktır. Keynes tavsiye ettiği bu yeni birime "bancor", ABD Hazine Bakanlığı'ndan Harry Dexter White ise "unita" adını vermiştir.

Yeni birim ne diye adlandırılırsa adlandırılsın, böyle bir sistem müthiş bir felâket olacaktır, çünkü Dünya Merkez Bankası'nı yöneten bankacıların ve politikacıların sınır olmadan "bancorlar" çıkarmasına ve böylece dünya çapında koordineli bir enflasyon oluşturmalarına izin verecektir. Ülkeler artık birbirlerine karşı altın kaybetmek zorunda kalmayacaklardır. Kendi döviz kurlarını Gresham Kanu-

nu konusunda endişelenmeden belirleyebileceklerdir. Sonuç, tüm dünya için korkunç sonuçları olan dünya çapında kaçınılmaz bir kontrolsüz enflasyon olacaktır.

İyi ki bir piyasa güven eksikliği ve onlarca hükümeti koordine edememek bugüne kadar bizi bu Keynesçi idealden korumuştur. Fakat şimdi bir Dünya Merkez Bankası'na yönelik uğursuz bir deneme balonu şişirilmektedir. Batı Almanya Hamburg'da bir Uluslararası Para Konferansı'nda dünyanın önde gelen 200 bankacısı mevcut değişken döviz kuru sisteminin kaldırılmasına ve sâbit döviz kurlarına geçilmesine ısrar etmişlerdir.

Konferansın teması başkan William C. Butcher tarafından belirlendi. Butcher Rockefeller'e ait olan Chase Manhattan Bank'in başkanı ve baş icracı yürütücüsüdür. Butcher mevcut sistemi eleştirmiş ve kendi kendisini düzeltemeyeceği, daha iyi bir dünya para sistemi için bir arayışın "yoğunlaştırılması gerektiği" konusunda uyarmıştır (*New York Times*, 23 Haziran 1987).

Bu konferanstan çok da önce olmayan bir zamanda Japonya uluslararası işler finans başkan yardımcısı Toyo Gyoten bu hızlanan araştırmanın somut sonuçlarından bazılarını dile getirmişti. Gyoten, değişkenliği azaltmak amacıyla dünya finans piyasalarına müdahale etmeyi sağlamak için en az "birkaç yüz milyar dolara sâhip olan" büyük bir çok-uluslu finansal kuruluş önermişti.

Bu bir Dünya Merkez Bankası'nın başlangıcı değil de nedir? Keynesçi rüyalar sonunda gerçekleşmeye mi başlıyor?

75

Frank'a "Saldırmak"

Kasım 1993

ÇOK İYİ BİLİNEN BİR MELODRAM DÜNYA MEDYA SAHNESİNDE TAM OLARAK sahneye konmuştu. Bu aynı Kahramanlar ve Düşmanlara sâhip olan aynı sahte hikâye idi.

Soylu olduğu varsayılan bir para birimi olan Fransız Frank'ı "saldırı altında" idi. Daha önce Eylül ayında saldırı İngiliz pounduna, ondan da önce İsveç kronuna yönelikti. "Saldırı" sâhil sularındaki bir köpekbalığı saldırısı gibi gizemli ve şiddetliydi. Kahraman, çaresiz şekilde para biriminin "değerini savunmaya" çalışan, ülkenin Başbakanı veya Finans Bakanıydı.

Fransa Başbakanı Eduard Balladur kendisini "güçlü frankı" (*franc fort*) savunmaya adadığını ya da onun altında kalacağını (yani istifa edeceğini) ilân etti. "Savunma" silâhlarla veya uçaklarla değil, fakat Bank of France tarafından harcanan sağlam döviz rezervleri ile ya da Alman merkez bankası Bundesbank tarafından aynı amaca harcanan milyarlarca dolarla yapılacaktı. Pek çok durumda uluslararası kurumlar ve ABD Merkez Bankası "tehdit edilen" para biriminin desteklenmesi amacıyla bir el uzatmaktadır.

Eğer ulusal ve uluslararası devlet adamları ve hükümetler Kahramanlar ise, Düşmanlar da "saldırıları" basitçe o parayı (frank ya da pound) daha "sert" ya da sağlam olarak kabûl ettikleri para birimlerine (bu durumda Alman markı, diğer durumlarda ABD doları) karşılık olarak satmaktan ibaret olan spekülatörlerdir.

Sonuç dâima aynıdır. Haftalar süren isteri ve kınamalardan sonra, spekülatörler kazanır, başbakan veya finans bakanının bu gibi devalüasyonların bir daha asla, kat'a meydana gelmeyeceği şeklindeki sürekli teminatlarından sonra bile. Kron, pound veya frank şöyle veya böyle devalüe edilir. Artık eski resmî değerine sâhip değildir. Hükümet bir sürü para kaybeder, fakat söz verilen istifalar asla gelmez. Başbakan Balladur hâlâ yerindedir ve frank'ın "izin verilen hareket bantlarını" genişleterek kendini kurtarmıştır.

Alışılageldiği üzere isteri geçtikten sonra ve frank, pound veya kron değer kaybettikten sonra herkes (sanki hârika bir yeni bilgi elde etmişler gibi) farkına varmaya başlar ki ekonomi şimdi, uğursuz "saldırı" başarılı olmadan önceki duruma göre daha iyi durumdadır, ya da en azından daha ümit var durumdadır.

Para birimleri neden tekrar tekrar saldırıya uğrarlar? Ve neden dâima kötüler kazanır? Ve neden her şey "mâğlubiyetten" sonra öncesinde olduğundan *daha iyi* görünür?

Cevap gerçekten çok basittir. Bir para biriminin değeri bir malınki gibi belirlenir: arz ne kadar büyükse değer o kadar düşüktür. Talep ne kadar büyükse değer de o kadar büyüktür. 20. Yüzyıl'dan önce ulusal paralar bağımsız emtialar değil, altın veya gümüş (maalesef bazen de ikisi birden) ağırlık tanımlarıydı. 20. Yüzyıl'da, özellikle de 1971'de altın standardının son izleri de ortadan kaldırıldıktan sonra, her bir para birimi bağımsız bir emtia hâline geldi. Frank veya dolar arzı piyasada mevcut olan frank veya dolara bağlıydı. Bu para birimlerine sâhip olma "talebi" büyük ölçüde insanların para biriminin fiyatına veya değerine ne olacağı konusundaki beklentilerine bağlıdır.

Öyleyse bir hükümet kendi para birimini ne kadar şişirirse o para biriminin "değeri" iki açıdan o kadar daha düşük olacaktır: mal ve hizmetler bakımından satın

alma gücü açısından ve diğer para birimleri açısından. Bu nedenle enflasyonlu para birimleri yurt içinde artan fiyatlardan ve diğer daha az şişirilmiş para birimleri bakımından düşen kurlardan sıkıntı çekme eğiliminde olacaktır. Ciddî şekilde şişirilmiş bir para birimi o paradan "uçuşa" neden olacaktır, çünkü insanlar daha büyük enflasyon bekleyecekler ve bu nedenle daha sağlam başka paralara uçacaklardır.

En iyi ve en az şişirilmiş para formu dünya çapındaki bir altın parasıdır. Fakat altının bozdurulabilirliği olmadığı için ve şu anki ulusal itibarî paralardan hareketle açık ara ile en iyi yol döviz kurlarının döviz piyasalarında serbestçe dalgalanmasına izin verilmesidir. Bu piyasalarda para birimleri en azından dengeye ulaşır ve para arzının eksik ya da fazla olmamasını garanti eder. En azından değerler arz ve talebi yansıtır.

Hükümetler para birimlerinin normalde olduğundan daha değerliymiş gibi görünmelerini isterler. Eğer Fransa gerçekten de "franc fort" isterse merkez bankası piyasaya frank sürmeyi durdurmalıdır. Bunun yerine hükümetler alışkanlık olarak, herhangi bir prestij kaybı olmadan enflasyonun faydalarının (daha yüksek fiyatlar, daha fazla hükümet harcaması, sübvansiyonlar, hükümetin dostlarına ve müttefiklerine ucuz krediler) tadını çıkarmak isterler. Bunun bir sonucu olarak hükümetler paralarına alışkanlık olarak serbest piyasa oranının üzerinde bir değer koyarlar.

Döviz kurlarını sâbitleme kendi paralarının suni olarak aşırı değerlenmesi (minimum fiyat tabanı) ve dolar ve mark gibi daha sağlam paraların suni olarak düşük değerlenmesi (maksimum fiyat tavanları) anlamına gelmektedir. Sonuç bir frank veya kron "fazlalığı" ve daha sağlam paraların "kıtlığı" olmaktadır.

Bu suni şekilde yüksek kuru sürdürmek için hükümet ve onun müttefikleri, fiyat destekleri anlamında milyarlarca dolar akıtmak (israf etmek) zorundadırlar. En sonunda hükümetin sabrı ve parası tükendikçe bu desteklerin de sona ermesi gerekmektedir. Saldırı altındaki aşırı değerli paranın gideceği tek bir yön (aşağı) olduğu için, spekülatörler iyi ve kesin bir kâr yapmak için devreye girebilirler.

Bu krizler için spekülatörleri suçlamak fiyat kontrolleri altında yüksek fiyatlar için "karaborsacıları" suçlamak kadar saçmadır. Gerçek suçlular sözde "kahramanlardır," Kral Canute gibi dalgalara hükmetmeye ve suni, sağlam olmayan değerleri sürdürmeye çalışan hükümet görevlileridir.

Sözde Kahramanlar bugünlerde normalde olduklarından daha da suçludurlar. 1979'dan beri Avrupa hükümetleri kendi aralarında sâbit bir döviz kuru sistemi sürdürmeye çalışmaktadırlar. Son birkaç yılda, 1993'ün sonunda başlaması gereken ve tek bir Avrupa Merkez Bankası tarafından basılacak olan bir Avrupa Para

Birimi (ECU) oluşturma hazırlığı içinde izin verilen dalgalanma aralığını (resmî kurun %2,25 altı ve üstü) daraltmaya çalışmaktadırlar.

Tek bir Avrupa para birimi ve merkez bankası dünya halkına dev bir "serbest ticaret birimi" olarak yutturulmuştur, fakat bu gerçekte Brüksel'de merkezî bir hükümet yönünde atılmış dev bir adımdı. Bir dünya hükümeti tarafından yönetilen bir Dünya Merkez Bankası tarafından basılan bir dünya kâğıt birimi yönündeki Keynesçi rüyaya doğru bir adımdı.

İyi ki Maastricht'e gösterilen dirençle, sonrasında İngiltere'nin Avrupa Para Sisteminden çekilmesiyle ve günü kurtaran yeni, çok geniş döviz kuru aralığı ile ECU ve Keynesçi rüya tamamen bitmiştir. Güç hâlâ Müesses Nizamın ellerinde görünüyorsa da, dünya piyasası bir kez daha Keynesçi devletçiliğe galip gelmiştir.

Fransa örneğinde herkes tarafından lânetlenen başka bir suçlu daha vardı. Doğu Almanya'ya yapılan devasa sübvansiyonların bir sonucu olarak Alman enflasyonundan endişelenen Alman Bundesbank Fransa'nın isteyeceği kadar enflasyoncu değildi. Fransa veya İngiltere'nin para birimlerinin değerini kaybetmesi utancını yaşamadan enflasyonun faydalarının tadını çıkarabilmesinin bir yolu daha güçlü paraların şişirilmesine zorlamaya çalışmaktı ve böylece onları daha zayıf paraların seviyesinin altına çekmekti.

Şükür ki, biraz şişirseler ve frank'ı desteklemek için milyarlar harcasalar da Almanlar Fransızların veya İngilizlerin yapmalarını isteyecekleri kadar çok şişiremediler. Ancak Almanlar nispeten daha sağlam bir parasal yön izlemeleri yüzünden "bencil" olarak suçlandılar, çünkü "Avrupa" için, yani Keynesçi enflasyoncular ve merkezî kolektivistler için her şeylerini feda etmemişlerdi.

Etrafımıza baktığımızda ve güç peşinde koşan kolektivistlerin elindeki fikir organlarını ve dünya hükümetlerini gördüğümüzde hemen umutsuzluğa düşülebilir. Fakat bizim yanımızda olan çok büyük bir güç bulunuyor. Sâdece uzun vâdede değil fakat aynı zamanda kısa vâdede de serbest piyasa hükümet gücüne üstün gelecektir. Piyasanın komünizmden ve Sovyet çalışma kamplarından daha büyük olduğu anlaşılmıştır. Çok eleştirilen karanlık spekülatörler formunda bile, serbest piyasa devletçi ve uluslararası Keynesçilerin işe yaramaz ve kötü niyetli plânlarına bir kez daha galip gelmiştir.

76

Sâbit Döviz Kurlarına Dönüş

Aralık 1987

ŞAPKALARINIZI TUTUN: DÜNYA ŞU ANDA BİR DİĞER "YENİ EKONOMİ DÜZENİNE," yani başka bir felâket hazırlığına başladı. Birinci Dünya Savaşı'ndaki "klâsik" altın para standardının terk edilmesinden beri (ABD'de 1933 tarihinde) dünya otoriteleri huzurlu altın yönetimini koordineli, baskıcı bir dünya hükümetleri yönetimi ile değiştirmenin bir yolunu arıyor.

Sağlam altın parasını, herhangi bir ülke para biriminde utandırıcı parasal krizler ve aşırı gerilemeler meydana getirmeden, ucuz para sağlayacak olan, para arzında büyük artışları, hükümet harcamalarını artırmayı, çok uçuk şekilde ya da tamamen kontrol dışı artmayan fiyatları sağlayabilen uluslararası koordineli bir enflasyon ile değiştirmenin bir yolunu aradılar. Kısaca, hükümetler dâireyi kare hâline getirmeye, ya da başka bir ifade ile hoş enflasyon pastasına sâhip olup, onu son derece hoş olmayan sonuçlardan sıkıntı çekmeden "yemeye" çalıştılar.

20. Yüzyıl'ın ilk yeni ekonomi düzeni İngiltere'nin baskın olduğu Yeni Dönemdi. Bu dönemde dünya ülkeleri paralarını sahte bir altın standardına, aslında (kendisi gevşek şekilde altına ve dolara dayalıydı) İngiliz sterlinine dayandırmaya teşvik edildiler. Bu uluslararası şekilde koordine edilen enflasyon reçetesi çöktüğünde ve 1930'ların Büyük Buhran'ının oluşmasına katkıda bulunduğunda, 1944'de Bretton Woods'da yeni ve çok benzer bir uluslararası düzen kuruldu. Bu durumda, bir diğer sahte altın standardı oluşturuldu. Bu defasında tüm para birimleri, bozdurulabilmesi gereken (fakat altın para hâlinde halka değil, onsu 35 dolara yabancı merkez bankalarına ve hükümetlere altın külçesi hâlinde bozdurulabilen) dolara dayanıyordu.

1920'lerin sonunda, çeşitli ülke hükümetleri kendi para birimlerini şişirilmiş olan pound üzerine piramitleme ile şişirebiliyorlardı. Benzer şekilde Bretton Woods sisteminde ABD diğer ülkeleri artan dolar rezerv birikimlerinin üzerine şişirmeye teşvik ederek kendi enflasyonunu ihraç ediyordu. Dünya paraları (özellikle de dolar şişirilmeye devam ettikçe) eski 35 dolarlık nominal değer ile altın düşük değerli hâle geldi, dolar ise aşırı değerlendi. Böylece enflasyoncu politikalara devam etmeye isteksiz olan Batı Avrupa ülkeleri birikmiş paraları için altın istemeye başladılar. (Kısaca Gresham Kanunu, yani hükümet tarafından aşırı değerlendirilen paranın az değerli parayı dolaşımdan kaldırtması devreye girdi.) ABD altın

yükümlülüklerini yerine getiremediği için, Başkan Nixon, 1971'de kaçınılmaz sonuna ulaşan Bretton Woods standardını terk etti.

O tarihten beri (daha doğrusu 1933'ten beri) dünya dalgalanan bir itibarî para standardına sâhiptir. Yani paraların döviz kurları piyasadaki arz ve talebe göre dalgalanmaktadır. Dalgalanan döviz kurları konusunda asıl olarak bir dünya parasının (yani altının) terk edilmesi ve uluslararası takasa geçilmesi nedeniyle çok ciddî problemler bulunmaktadır. Artık bir dünya parası olmadığı için her ülke kendi para birimini istediği gibi şişirmeye (ve dolayısıyla da döviz kurlarında bir gerilemeden sıkıntı çekmeye) özgürdür. Artık bir dünya parası olmadığı için, tahmin edilmez şekilde dalgalanan belirsiz döviz kurları alışılagelen fiyat sistemi üzerinde iki yönlü bir belirsizlik yaratmaktadır, aslında dünyada çoklu fiyat sistemleri meydana getirmektedir.

Dalgalanan döviz kuru rejimindeki enflasyon ve değişkenlik politikacıların ve iktisatçıların bir sâbit döviz kuru sistemini yeniden canlandırmaya çalışmasına yol açmıştır. Fakat bu defasında Bretton Woods dönemini simgeleyen altın standardı unsuru bile olmadan. Ancak bir dünya altın parası olmadığında bu durum, ülkelerin döviz kurlarını arz ve talebe bakmadan, iktisatçıların ve politikacıların döviz kurlarının ne olması gerektiği konusundaki sözde üstün bilgeliğine dayalı olarak keyfî şekilde sâbitleyeceği anlamına gelmektedir.

Politikacılar çatışan ithâlât ve ihrâcat durumları ile baskı altına alınmaktadırlar. İktisatçılar uzun dönem eğilim konusunda piyasayı düzeltme kriterlerinde çok önemli bir hata yaptılar. Döviz kurlarını dalgalanan bir piyasada çeşitli para birimlerinin satın alma gücüne orantılı olarak belirlediler. İktisatçıları piyasanın üstüne koyma yönündeki bu teşebbüs piyasanın döviz kurlarını, satın alma gücü oranlarına göre değil, fakat aynı zamanda gelecekteki beklentilere, fâiz oranlarındaki farklılıklara, vergi politikasındaki farklılıklara, gelecekteki enflasyon ve el koyma korkularına vs.ye de dayalı olarak doğru şekilde belirlediği gerçeğini hafife almaktadır. Bir kez daha piyasanın iktisatçılardan daha akıllı olduğu anlaşılmıştır.

Bu yeni, koordineli döviz kuru sâbitleme teşebbüsü yüksek dolara karşı olan isterik bir tepkidir. G7 Grubu (ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Batı Almanya, Japonya ve Kanada) doların değerini düşürmeye yardım ettiler ve sonra Şubat 1987'de kendi akıllarınca doların şimdi mükemmel bir kurda olduğunu karar vererek doların daha da düşmemesi için çabalarını koordineli hâle getirdiler.

Gerçekte dolar 1986 başına kadar değerliydi, çünkü yabancılar hükümet bonoları ve diğer kıymetleri satın alarak alışılmamış şekilde dolara yatırım yapıyorlardı. Bu mutlu durum devam ettikçe, ucuz ithâl ürünleri satın alma bakımından ABD'yi finanse etmeye istekliydiler. 1987'den sonra bu isteklilik ortadan kayboldu ve ABD

ödemeler dengesini eşitlemek için dolar düşmeye başladı. 1987'de doların suni şekilde desteklenmesi G7'deki diğer ülkelerin kendi paraları ile milyarlarca dolar satın almasına yol açtı. Bu uzun süre devam edemeyecek olan dar görüşlü bir gayretti. Özellikle de Batı Almanya ve Japonya kendi para birimlerini şişirmek ve fâiz oranlarını daha da düşürerek sermâyeyi kendilerinden ABD'ye saptırmak istemedikleri için.

Bu koordineli oyunun kaçınılmaz bir krize ve çöküşe doğru gittiğini görmek yerine, yeni sistemin yaratıcısı olan Hazine Bakanı James Baker daha resmî bir Yeni Düzen için bastırmayı öneriyor. IMF ve Dünya Bankası'nda Eylül ayında yaptığı konuşmada Baker bir resmî, koordineli sâbit döviz kuru rejimi önerdi. Bu öneride halkın altına olan teveccühü için yem olarak, altın son derece belirsiz, neredeyse saçma bir role sâhip olacaktı. Dünya ekonomisine ince ayar yaparken dünya merkez bankaları ve hazineleri (kendi kontrol panellerindeki fiyat seviyeleri, fâiz oranları, GSYİH, işsizlik oranları vs. gibi çeşitli "göstergelere" bakma yanında), yine *gizli* formülle altını da içeren kendi yaptıkları yeni emtia fiyat endeksine de danışacaklar.

Gerçek altın standardının böylesine komik bir alternatifi kesinlikle hiç kimseyi kandırmayacaktır. Bu merkez bankacılarının ve hazine görevlilerinin halkı merakta bırakacak ve üçkâğıda getirecek olan gizli ve gizemli şeylere karşı hissettikleri aşkın neredeyse komik bir örneğidir. Ben J. K. Galbraith ile pek aynı görüşte olmam, ama bu yeni gizli endeksi "hârika bir fantezi ve şaşırtma uygulaması" olarak adlandırması çok yerindeydi.

Gizli endeks siyasî açıdan Reagan yönetimi içinde Bakan Baker gibi muhafazakâr Keynesçiler ve Profesör Robert Mundell ve Kongre üyesi Jack Kemp (her ikisi de plânı doğru yönde müthiş bir adım olarak değerlendirmektedir) gibi arz yönlü iktisatçılar arasındaki bir yönetim ittifakını ifade etmektedir. Arz yönlü iktisatçılar uzun süredir, altın-yanlısı halk arasında yeni plâna hak etmediği bir güveni sağlamak için kamuflaj olarak sahte bir altın standardı ile birlikte, dünya çapında koordineli ucuz para ve enflasyon sağlayacak olan Bretton Woods tipi bir sistemin yeniden inşasını istemektedir.

Muhafazakâr Keynesçiler uzun süredir, en sonunda bir Dünya Merkez Bankası tarafından basılan yeni bir dünya kâğıt birimine dayanan yeni bir Bretton Woods istemektedirler. Yeni ittifak bu şekilde doğdu. İttifak, Para Politikasından sorumlu eski Hazine Müsteşarları Beryl W. Sprinkel ve dalgalanan döviz kurları sözcüsü olan Jerry Jordan gibi Friedmancı monetaristlerinReagan yönetiminden uzaklaşmasıyla siyasî olarak sağlandı. Son birkaç yıl boyunca parasal tahminleri konusunda monetarizmin sürekli olarak yanılması ile yeni bir uluslararası sâbit döviz kuru sisteminin yolu açılmıştı.

Maalesef dalgalanan döviz kurundan daha kötü olan tek şey itibarî paraya ve uluslararası koordinasyona dayalı olan sâbit döviz kurlarıdır. Kurların dalgalanmasına izin verilmeden önce ve Bretton Woods döneminden sonra ABD hükümeti, 1971 Aralığında uluslararası Smithsonian Anlaşması'nda böyle bir düzeni denedi. Başkan Nixon bu anlaşmayı "dünya tarihindeki en büyük para anlaşması" olarak değerlendirdi. Uluslararası koordinasyona sâhip olan bu uygulama bir buçuk yıldan daha fazla sürmedi ve doların aşırı değerlenmesi nedeniyle Gresham Kanunu'nun ortaya çıkardığı parasal krizlerle sonlandı.

Bakalım aptalca gizli endeksi olan bu Yeni Düzenin çökmesi ne kadar sürecek?

77

Sâbit Döviz Kurları Hilesi

Temmuz 1994

Aralarında özellikle ABD hükümetinin de bulunduğu hükümetler ellerini ekonominin tüm kısımlarından çekme konusunda doğuştan kusurlu görünüyorlar. Entelektüeller ve politika çok-bilmişleri arasındaki bir sürü savunucunun yardım ve yaltaklık ettiği hükümet kendini, (muhteşem hayırseverliği ve her şeyi bilme yetisi ile) kullarını gözeten ve sık sık, cehaletlerinden dolayı basit insanların gerçekleştirmeye devam ettikleri sayısız "piyasa başarısızlıklarını" düzeltmek için dünyaya inen ve *Hızır gibi yetişen* bir şey (bir "makine tanrı") olarak görmekten hoşlanır.

Tarihin bu "tanrının" sürekli büyük başarısızlıklarının kara bir geçmişi olduğu ve iktisat teorisinin bunun niçin böyle olması gerektiğini açıkladığı gerçeği resmî politika söylemi üzerinde hiçbir etki yapmamaktadır.

Örneğin her Ulus-Devlet sürekli olarak döviz kurlarını, dünyanın tüm hükümetleri tarafından basılan sayısız diğer para karşısında kendi itibarî parasının kurlarını düzeltmek için müdahale etmeye meyletmektedir.

Hükümetler, döviz kurlarını düzeltmenin tek başarılı uygulamasının (tesadüfen olmayan bir şekilde) altın standardı döneminde meydana geldiğini bilmez ve bilmek de istemez. Bu dönemde para, gelişigüzel şekilde bir hükümet veya bir merkez bankası tarafından üretilen değil, piyasada üretilen bir piyasa emtiası idi. Sâbit döviz kurları işe yaradı, çünkü bu ulusal para birimleri (dolar, pound, liret,

mark, vs.) bağımsız şeyler veya varlıklar değildi. Daha ziyâde, bunların her biri belli bir altın ağırlığı bakımından tanımlanmıştı.

Metre, ton vs. gibi her tanımlamada olduğu gibi tanımın amacı bir kez ortaya konduğunda sonsuza dek sâbit olmasıdır. Örneğin bu nedenle, kabaca 19. Yüzyıl'da olduğu gibi, eğer "dolar" bir ons altının 1/20'si olarak, pound ¼'ü olarak, Fransız frankı 1/100'ü olarak tanımlanmışsa, "döviz kurları" basitçe çeşitli para birimlerinin altın ağırlığı ile orantılıydı. Böylece pound otomatik olarak 5 dolar değerindeydi ve frank otomatik olarak 20 sent değerindeydi.

Birleşik Devletler altın standardını 1933'te terk etti. Altın standardının son uluslararası izleri de 1971'de silindi. Daha sonra bunu tüm dünya izledi ve her para birimi diğerlerinin tümünden ayrı ve bağımsız bir kimlik veya bir mal hâline geldi. Bu nedenle bunlar arasında hemen bir "piyasa" oluştu, çünkü alınıp satılabilen farklı mallar arasında dâima bir piyasa oluşur.

Eğer bu alım satım piyasaları hükümetler tarafından kendi başına bırakılırlarsa döviz kurları serbest şekilde dalgalanacaktır. Bunlar her bir para biriminin diğerleri bakımından arz ve talepleri açısından dalgalanacaktır. Günlük kurlar arz ve talep şartlarını yansıtacak ve diğer mallarda olduğu gibi arz ve talebi eşitleyecek şekilde "piyasada denge oluşacak," böylece herhangi bir paranın eksikliği veya satılmayan fazlalığı olmayacaktır.

Dünyanın 1971'den beri bir kez daha anladığı üzere dalgalanan itibarî paralardan oluşan sistem yeterli değildir. Bu sistem uluslararası paranın avantajlarını yok eder ve dünyayı kelimenin tam anlamıyla takas sistemine götürür. Hükümet ve merkez bankaları tarafından oluşturulan enflasyona karşı, bir zamanlar parasal konuları altınla destekleme sert gereksinimi tarafından sağlanan kontrolü sağlayamaz.

Dünyanın anlayamadığı şey dalgalanan itibarî paralardan çok daha kötü olan tek bir şeyin olmasıdır. Bu, hükümetlerin döviz kurlarını sâbitlemeye çalıştığı itibarî paradır. Çünkü herhangi bir fiyat kontrol durumunda olduğu gibi, hükümetler kurlarını mutlaka serbest piyasa değerlerinin altında veya üstünde sâbitleyeceklerdir. Hangi yolu seçerlerse seçsinler, hükümet sâbitlemesi istenmeyen sonuçlar yaratacak, gereksiz para krizleri meydana getirecek ve uzun vâdede sürdürülemeyecek ve sefil bir başarısızlıkla son bulacaktır.

Önemli bir nokta, hükümetin döviz kurlarını sâbitlemesinin kaçınılmaz şekilde "Gresham Kanunu'nu" devreye sokacağıdır: yani hükümet tarafından suni şekilde düşük değerlendirilen (hükümet tarafından çok düşük bir fiyata ayarlanan) para piyasadan kaybolma eğiliminde iken ("bir kıtlık") aşırı değerlendirilen para (fiyatı çok yüksek ayarlanan) dolaşıma girme eğiliminde olacak ve bir "fazlalık" oluşturacaktır.

Ekonomik yanılgıya düşme içgüdüsüne sâhip olan Clinton yönetimi para politikası konusunda diğer tüm konularda olduğu kadar beceriksiz ve tutarsızdır. Bu nedenle yakın zamanlara kadar görünüşte önemli olan (fakat aslında bulunmayan) ödemeler dengesi "açığı" konusunda saçma şekilde endişelenen yönetim, ihrâcatı teşvik etmek ve ithâlâtı kısıtlamak için doların döviz kurunu aşağı indirmeye çalışmıştır.

Ancak hükümetin bir tür "ideal" döviz kuru bulabilmesinin ve belirleyebilmesinin hiçbir yolu yoktur. Daha ucuz bir dolar ihrâcatı teşvik eder, tamam. Fakat yönetim kısa süre içinde bunun kaçınılmaz bir bedeli olduğunu kavramıştır. Yani ithâlât fiyatları şimdi daha yüksektir ve bu durum yurt içinde fiyatları düşürecek olan rekabeti ortadan kaldırmaktadır.

Serbest piyasa tarafından belirlenme dışında ideal bir döviz kuru olmadığı dersini öğrenme yerine Clinton yönetimi alışkanlığı olduğu üzere ânında ters yöne dönmüştür ve Fed ve diğer büyük merkez bankaları tarafından düşmekte olan doları Alman markı veya Japon yenine karşı desteklemek için multi-milyar dolarlık bir kampanyaya girişilmiştir. Dolar kuru hafif şekilde yükselmiş ve medya doları desteklemesi nedeniyle Clinton'ı tebrik etmiştir.

Bazı izlenmesi mümkün olmayan problemler bu hengâmede küçümsenmiştir. İlk olarak yurt içinde ve dışında vergi mükelleflerinin milyarlarca dolar parası piyasa döviz kurlarını çarpıtmaya tahsis edilmiştir. İkincisi, döviz kuru baskı ile desteklendiği için bu gibi "başarılar" uzun süre tekrarlanamaz. Fed'in doları destekleyecek mark ve yeninin bitmesi ne kadar sürer? Almanya, Japonya ve diğer ülkelerin doları suni şekilde yüksek tutmak için kendi para birimlerini şişirmekten bıkması ne kadar sürer?

Eğer Clinton yönetimi bu sonuçlar karşısında bile doları suni olarak yüksek tutmaya çalışmaya inat ederse, Amerikan vatandaşlarına döviz kontrolleri ve mark-yen karne uygulaması dayatma nedeniyle ortaya çıkan mark ya da yen "kıtlığı" ile karşılaşmak zorunda kalacaktır.

Bu arada Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nın (NAFTA) acı meyvelerinden ilki ortaya çıkmıştır. Diğer tüm modern "serbest ticaret" anlaşmaları gibi, NAFTA da uluslararası para düzenlemesine ve sâbit döviz kurlarına doğru gidişin dolaylı bir aracı olarak hizmet etmektedir. NAFTA'nın müjdelenmemiş yönlerinden biri bir diğerinin döviz kurunu destekleme amacı taşıyan ortak hükümet hareketidir. Uygulamada bu, Meksika'daki enflasyona ve siyasî belirsizliğe tepki olarak piyasada sert şekilde düşmekte olan Meksika pezosunu suni olarak aşırı değerlendirme anlamına gelmektedir.

Bu nedenle NAFTA döviz kurlarının karşılıklı aşırı değerlendirilmesi için "geçici" 6 milyar dolarlık bir kredi ile başlamıştı. Pezonun kötü şekilde düşmesiyle

(Ocak ayından beri dolara karşı %6 değer kaybetmiştir) NAFTA hükümetleri Nisan sonunda kredi havuzunu kalıcı hâle getirdi ve 8,8 milyar dolara yükseltti. Dahası üç NAFTA ülkesi, "Kuzey Amerikalı partnerleri etkileyen ekonomik ve mâlî durumları izlemek için" ilgili finans bakanlarından ve merkez bankası başkanından oluşan yeni bir Kuzey Amerika Finans Grubu oluşturdu.

Goldman Sachs International'ın başkan yardımcısı Robert D. Hormats yeni düzenlemeyi "üç ülke arasında ticaret ve yatırım işbirliğinden daha büyük parasal ve mâlî işbirliğine doğru olan mantıksal bir ilerleme" olarak değerlendirdi. Tamam, ona böyle de bakabilirsiniz. Başka bir bakış şekli ise bunun ABD hükümetinin döviz kurlarını çarpıtacak, parasal krizler ve para kıtlıkları meydana getirecek ve vergi mükelleflerinin parasını ve ekonomik kaynaklarını israf edecek olan düzenlemelere doğru attığı bir adım olduğu şeklindedir.

Tümü içinde en kötü olan şey, ABD'nin önlenemez şekilde, bölgesel ve hatta dünya hükümeti bürokrasileri tarafından yönetilen (bunlar kontrolsüz olan ve kimseye, dünyanın her yerinde kendisine tâbi olan halkların hiçbirine hesap vermeyen bürokrasilerdir) ekonomik düzenlemeye ve plânlamaya gidiyor olmasıdır.

78

Keynesçi Rüya

Temmuz 1989

Keynesçilerin yarım yüzyıldır bir rüyaları vardır. Altının olmadığı bir dünya, kendi sürekli harcama, para arzını artırma ve seçme arzuları için herhangi bir kısıtlama taşımayan bir dünya hayâl ediyorlar. Hükümetlerin ve merkez bankalarının altın standardının sınırlarından ve kısıtlamalarından sıkıntı çekmeden para arzını artırmaya özgür oldukları bir dünya yarattılar. Fakat hâlâ, her ne kadar ulusal hükümetler para arzını artırmaya ve para basmaya özgür olsalar da, hâlâ kendilerini paralarının değer kaybı ile sınırlanır gördükleri gerçeği karşısında hayıflanıyorlar. Örneğin eğer İtalya çok fazla sayıda liret çıkarırsa, liret diğer para birimleri bakımından değer kaybedecektir ve İtalyanlar ithâl ettikleri ürünlerin ve yabancı kaynakların fiyatlarının fırladığını göreceklerdir.

Öyleyse Keynesçilerin hayâl ettiği şey bir itibarî paraya sâhip olan bir dünyadır. Bu para bir Dünya Merkez Bankası tarafından çıkarılmakta ve kontrol edilmektedir. Bu yeni para birimini ne olarak *adlandırdığınız* gerçekten önemli değildir:

Keynes 1944'teki Bretton Woods Konferansı'nda önerdiği birimi "bancor" olarak adlandırmıştı; dönemin ABD Hazine temsilcisi Harry Dexter White kendi önerdiği parayı "unita" olarak adlandırmıştı. Londra'daki *The Economist* yayın organı kendi önerisini "phoenix" olarak adlandırmıştı. Her isimde ekşi bir itibarî para kokusu vardı.

ABD ve onun Keynesçi tavsiyecileri İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası para sahnesinde hâkim olsalar da, tam Keynesçi amacı getiremezlerdi. Ulusal egemenlik kıskançlıkları ve çekişmeleri çok yoğundu. Bu nedenle Keynesçiler istemeye istemeye Bretton Woods'daki derme çatma dolar-altın uluslararası standardına razı olmak zorunda kaldılar. Bu sistemde döviz kurları esnek şekilde sâbitlenmekteydi ve sistemin başında bir Dünya Merkez Bankası yoktu.

Bir amacı olan kararlı adamlar olarak Keynesçiler denemekten vazgeçmediler. Uluslararası rezerv para olarak altının yerine koyma teşebbüsü şeklinde Özel Çekme Hakkı'nı (Special Drawing Rights, SDR) başlattılar. Ancak SDR'ler başarısızlıkla sonuçlandı. IMF'den Edward M. Bernstein ve Yale Üniversitesi'nden Robert Triffin kendi isimlerini taşıyan ve iyi bilinen plânı başlattılar, fakat bunlar da kabûl görmedi.

Neredeyse otuz yıldır kararlı ve ölümsüz olarak görülen Bretton Woods sisteminin 1971'de çökmesinden beri Keynesçiler değişken döviz kurlarının küçük düşürücülüğüne katlanmak zorunda kaldılar. Keynesçi James R. Baker'ın 1985'te Hazine Bakanı olmasından beri Birleşik Devletler asıl olarak monetarist olan döviz piyasasına müdahale etmeme kararlılığından vazgeçti ve uluslararası para sisteminin bir aşamalı dönüşümünü plânlamaya çalıştı. İlk olarak büyük merkez bankalarının koordineli hareketi ile sâbit döviz kurları sağlanacaktı. Bu önce gizli, sonra açık olarak büyük ölçüde başarıldı. Önde gelen Merkez Bankaları örneğin dolar için bir hedef nokta veya bölge belirlediler ve sonra dolar alma veya satma ile döviz kurlarının o bölge içinde kalmasını maniple ettiler. Onların yaşadığı asıl sıkıntı hangi hedefi seçecekleriydi, çünkü gerçekten de kuru sâbitleme için piyasadan başka bir bilgiye sâhip değillerdi. Gerçekten de dolar için âdil bir döviz kuru kavramı belli bir mal için "âdil fiyat" kavramı kadar saçmadır.

1992'deki yaklaşmakta olan Avrupa Topluluğu Keynesçilere baştan çıkarıcı bir hasar verme fırsatı sağladı. Şimdi Dışişleri Bakanı olan James Baker'ın liderlik ettiği Keynesçiler Birleşik Avrupa'ya Avrupa çapındaki bir Merkez Bankası tarafından çıkarılacak olan yeni bir para birimi için baskı uyguluyordu. Bu sâdece, Avrupa için uluslararası bir ekonomi hükümeti anlamına gelmiyordu. Aynı zamanda 1992 sonrasındaki Avrupa Merkez Bankası'nın ABD ve Japon Merkez Bankaları ile koordinasyonunun nispeten daha kolay olacağı ve uzun süredir istenen Dünya

Merkez Bankası ve dünya para birimi amacı için çok fazla sıkıntı çekmeden geçme anlamını da taşıyordu.

İtalya ve Fransa gibi enflasyonist Avrupa ülkeleri bir bölgesel Merkez Bankası'nın sağlayacağı Avrupa çapında koordineli enflasyon için istekliydiler. Ancak Batı Almanya gibi sağlam para ülkeleri enflasyoncu programlara oldukça karşıydı. Bu nedenle Almanya'nın bu Avrupacı taleplere karşı çıkması beklenirdi. Peki, neden çıkmıyorlar? Problem İkinci Dünya Savaşı'ndan beri Birleşik Devletler'in Almanya üzerindeki müthiş siyasî nüfuzuydu. ABD ve onun Keynesçi Dışişleri Bakanı Baker Avrupa para birimi için çok bastırıyordu. Sâdece İngiltere bu Keynesçi gelişmelere mutlu bir şekilde çomak sokuyordu. Sağlam para eğilimli, egemenliği üzerindeki ihlâllerin farkında olan ve aynı zamanda Monetarist danışman Sör Alan Walkers'dan etkilenen İngiltere, Avrupa Merkez Bankası'nı sonsuza kadar bloke etmede başarılı olabilirdi.

En iyi ihtimâlde Keynesçi Rüya uzun vâdelidir. Sâdece İngiliz muhalefeti değil fakat aynı zamanda egemen uluslar arasındaki çok sayıda ve sıradan sürtüşmeler bu Rüyanın asla başarılamamasını garanti edecektir. Ancak bu Rüyaya karşı prensipli muhalefet oluşturulabilmesi çok cesaret verici olacaktır. Çünkü Keynesçilerin istediği şey uluslararası koordineli olan ve kontrol edilen dünya çapında bir kâğıt para enflasyonundan başka bir şey değildir. Bu, neşeli şekilde devam ettiği yoluna kontrolsüz şekilde ilerleyecek olan bir ince ayar enflasyondur ve sonrasında hop! tüm dünya küresel kontrolsüz hiperenflasyonun akla hayâle gelmez dehşeti içinde kalacaktır.

79

Para Enflasyonu ve Fiyat Enflasyonu

Eylül 1986

REAGAN YÖNETİMİ SON BİRKAÇ YILIN "EKONOMİK MUCİZESİNİN" ZİRVEsine ulaşmış görünüyordu. Para arzı çift haneli sayılara fırlarken, tüketici fiyat endeksi neredeyse aynı kaldı. Para ucuz ve boldu, borsa ve bono piyasaları hızlı gelişme içindeydi, ancak fiyatlar sâbit duruyordu. Bundan daha iyi ne olabilirdi ki? Amerikalılara kendilerini iyi hissettirmeye ve kendileriyle gurur duymaya cesaretlendiren Başkan gerçekten iktisat kanununu ortadan kaldırmayı başarmış mıydı? Pohpohlama "meşakkatli" iktisada olan ihtiyacı ortadan kaldırabilmiş miydi?

İlk olarak, biz bu şarkıyı daha önce de dinlemiştik. Her hızlı gelişme döneminde devlet adamları, iktisatçılar ve finans yazarları şimdi, eski moda iktisat kanunlarının sıfırlandığı ve tarihin çöplüğüne atıldığı yeni bir çağda yaşıyor olduğumuzu iddia etmek için sebepler bulmayı başarırlar. 1920'ler özellikle eğitici bir on yıldır, çünkü o dönemde biz parayı ve krediyi bollaştırıyorduk. Fiyatlar sâbit kalırken, borsa ve bono piyasası iyi gelişiyordu. Bunun bir sonucu olarak, tüm uzmanlar ve politikacılar bir tür "yeni dönem" içinde yaşamakta olduğumuzu söylüyorlardı. Bu dönemde hükümetin elinde bulunan yeni araçlar enflasyonu ve buhranları ortadan kaldırmıştı.

Bu yeni hârika araçlar neydi? 1929 ilkbaharında verdiği iyimser bir mülâkatta Bernard M. Baruch'un açıkladığı üzere, bunlar a) hükümet ve işletmeler arasında gelişen işbirliği ve b) "bize mâlî kaynaklarımızın koordineli kontrolü imkânını ve ... birleşik bir bankacılık sistemini veren" ABD Merkez Bankası Kanunu idi. Bunun bir sonucu olarak ülke "kendine güven" doluydu. Fakat aynı zamanda bu araçların bir sonucu olarak 1929 ve Büyük Buhran geldi. Maalesef bu mekanizmaların her ikisi de bugün daha azmış bir formda bizimle birliktedirler. 1931'e kadar piyasada ve halk arasında süregelen büyük kendine güven ise temel realiteler hâkim olunca zerre kadar yardım etmedi.

Fakat problem basitçe tarih değildir. Parasal enflasyonun sonsuz zenginlik getiremeyeceğinin sayısız sebebi bulunuyor. İlk olarak hiç fiyat enflasyonu olmadığında bile para enflasyonu kötü bir öneridir. Çünkü para enflasyonu sahtedir, düzdür ve basittir. Sahte para basmada olduğu gibi yeni paranın basılması basitçe, kaynakları, parasını dürüst şekilde kazanmış olan üreticilerden uzaklaştırır ve yeni paranın sâhiplerine yani kalpazanlara ve onların bu parayı harcadığı kişilere verir.

Sahte para basmak bir vergilendirme ve yeniden dağıtım metodudur. Parayı üreticilerden alır ve kalpazanlara ve (kalpazanların parayı harcaması ve paranın tekrar harcanması zincirinde) parayı ilk alanlara yönlendirir. Fiyatlar artmasa bile bu durum baskıcı bir tarzda gerçekleşen gelir ve zenginlik kaymasını hafifletmez. Aslında bazı iktisatçılar fiyat enflasyonunu para enflasyonundan sıkıntı çeken halkın fiyatları en azından hükümetin yeni para basma hızı kadar (ondan daha hızlı değilse) hızlı şekilde yükseltmesiyle ekonomik kaynakların hâkimiyetini çaresizce, yeniden ele geçirmeye çalışmasının bir metodu olarak yorumlamaktadırlar.

İkincisi eğer yeni para işletmelere olan banka kredileri şeklinde oluşturulursa (çoğunlukla olduğu gibi) para üretici yatırımların durumunu kaçınılmaz şekilde çarpıtacaktır. Konjonktür dalgalanması konusundaki "Avusturya" veya "Misesçi" teorinin temel öngörüsü işletmelere verilen krediler yoluyla para enflasyonunun özellikle inşaat, uzun vâdeli yatırımlar, makine araçları ve endüstriyel emtialar alanında sermâye mallarının aşırı yatırımına yol açtığı şeklindedir. Öte yandan

tüketici malları endüstrilerine nispeten az miktarda yatırım olmaktadır. Borsa ve gayrimenkul fiyatları sermâye malları ismini taşıdığı için, borsa ve gayrimenkul piyasalarında aşırı bir gelişme eğilimi ortaya çıkmaktadır. Tüketici fiyatlarının artması ve dolayısıyla fiyat enflasyonu meydana getirmesi gerekmez. Bu tam da 1920'lerde olan ve Avusturya analizini tanımayan iktisatçıları ve finansçıları yanıltarak hiçbir büyük çöküşün veya resesyonun mümkün olmayacağına inanmalarını sağlayan şeydir. Geri kalan tarihtir. Bu nedenle fiyatların kararlı kalması gerçeği resesyon ve çöküş girdabına düşmeyeceğimiz anlamına gelmez.

Fakat 1920'lerde fiyatlar neden yükselmedi? Çünkü üretkenlikteki ve mal arzındaki müthiş bir artış para artışını dengeledi. Ancak bu dengeleme fiyat enflasyonunun önlediyse de, bir çöküşün ortaya çıkmasını engellemedi. Maalesef iyi talihimiz artan üretkenlikten dolayı değildir. Üretkenlik artışı 1970'lerden beri en alt düzeydedir ve gerçek gelir ve yaşam standardı bu zamandan beri pek artmamıştır.

1980'lerdeki fiyat enflasyonu dengelemeleri çok farklıdır. BaşlangıçtaReagan yönetimi esnasında 1981'de ciddî bir depresyon ortaya çıktı ve 1983'e kadar sürdü. Tabiî fiyat enflasyonu oranını da beraberinde düşürdü. Düzelme başlangıçta yavaştı ve yıllar sonra üç özel faktör fiyat enflasyonunu düşük tuttu. 150 milyar dolarlık müthiş bir ticaret dengesi açığı Amerikan dolarına yatırım yapan yabancı yatırımcılarca istekli bir şekilde teşvik edildi. Bu durum doları eşi benzeri görülmemiş düzeyde yüksek tuttu ve dolayısıyla devasa açığa rağmen ithâlât fiyatları düşük kaldı.

İkincisi yurtdışında Asya ve Latin Amerika hiperenflasyon ülkelerinde sıra dışı bir nakit dolar akışı sürdü. Bu akış gittikçe değersizleşen yerli para yerine yer altı parası olarak hizmet etti. Ve üçüncüsü ünlü OPEC kartelinin çöküşü petrol ve petrol ürünleri fiyatını sonunda piyasa seviyelerine indirmişti. Fakat bu dengelemelerin hepsi açıkça bir defalıktı ve hızla sona erdiler. Aslında "düzelmenin" ertesi yılında dolar yabancı paralarla karşılaştırıldığında değer bakımından yaklaşık %30 gerilemişti.

Fiyat enflasyonu için dördüncü dengelemeyle, halkın parayı harcama yerine elinde tutma konusunda gittikçe artan istekliliğiyle baş başa kalmış durumdayız. Çünkü halk Reagan yönetiminin fiyatların tekrar artmayacağı bir ekonomik mucizenin sırlarını keşfetmiş olduğuna inanmış durumdadır. Ancak halk buna tamamen ikna olmuş değildir, çünkü reel fâiz oranları (fâiz oranı eksi enflasyon oranı) tarihimizdeki en yüksek seviyesindedir. Fâiz oranları insanların gelecekteki fiyat enflasyonu beklentilerinden güçlü şekilde etkilenmektedir. Beklenti ne kadar yüksekse fâiz oranı da o kadar yüksektir.

Bu nedenle çok geçmeden fiyat enflasyonunun tekrar geri geleceğini bekleyebiliriz. Halk "ekonomi mucizesi" saçmalığından uyanmaya başladıkça, bu enflasyonun hızlanmasını bekleyebiliriz.

80

Banka Krizi!

Mart 1991

TIPKI HALKTA OLDUĞU GİBİ ÜLKE İKTİSATÇILARININ TUTUMUNDA DA bankacılık sistemi konusunda tam bir devrim yaşanıyor. 1933'ten beri iktisat ders kitabı yazarları, finans yazarları ve Keynesçilerden Friedmancılara kadar tüm Müesses Nizam iktisatçıları arasında yaygın olan, bankacılık sistemimizin süper güvenli olduğuna dâir sert bir dogma vardı. 1933'te Federal Mevduat Sigorta Şirketi'nin (FDIC) akıllı bir şekilde kurulması nedeniyle, bu korkunç felâket (bankalara hücum) gerici geçmişte kalmış olan bir şeydi. Mevduat sâhipleri şimdi güvendeydi, çünkü FDIC tüm banka mevduatlarını "sigorta" etmektedir yani garanti altına almaktadır. Bankacılık sisteminin doğası gereği sağlam olmadığı ve hatta iflâs etmiş olduğu konusunda uyarmaya devam edenlerimiz yeni duruma uyum sağlayamayan kaçık ve çatlaklar olarak görülüyordu.

Fakat vergi mükelleflerine yarım trilyon dolar ile bir buçuk trilyon dolar arasında bir paraya mâl olan bir felâket olan tasarruf ve kredi bankalarının çöküşünden beri bu Pollyanna tutumu değişti. Federal Tasarruflar ve Krediler Sigorta Şirketi FSLIC'ın FDIC'ye dönüşümü ile Müesses Nizamın sırtını son savunma hattı olan FDIC'ye dayadığı doğrudur. Fakat eski sigorta artık bulunmuyor. Tüm çok-bilmişler ve önemli insanların yaptığı şey açıkça, mezarlıktan geçerken ıslık çalmaktır.

Ancak 1985'te, eski anılarda ve eski TV filmlerinde kalması gereken bankalara hücum tüm eski nitelikleriyle birlikte tekrar geri dönmüştü. Bankaların açılmasını bekleyen geceden kalma kuyruklar, bankanın güvenli olduğuna ve herkesin evine dönmesi konusundaki banka müdürlerinin uydurma teminatları, halkın paralarını kendilerine verme konusunda bankaya ısrar etmeleri ve sonraki hızlı çöküş. 1932-33'te olduğu gibi ilgili eyalet hükümetleri vaat edilen borçlarını ödemek zorunda kalmaktan kurtulmak için bankaları kapatmıştı.

Bankalara hücumlar özel sigortalarla sigortalanmış olan Ohio'daki ve sonra da Maryland'daki Tasarruf ve Kredi Bankaları ile başladı. Banka hücumları bu Ocak ayında, özel sigorta ile "sigortalanmış" olan Rhode Island kredi birlikleri arasında tekrar görüldü. Birkaç gün sonra Bank of New England, iflâsına yol açan ciddî zararlar ilân ettikten sonra milyarlarca dolara ulaşan büyük banka hücumları yaşadı. Bu dönemde Başkan Lawrance K. Fish şubeler arasında koşuşturarak paralarının güvende olduğu şeklinde doğru olmayan teminatlar verdi. Sonunda bankayı kurtarmak için FDIC bankayı devraldı ve şu anda banka son derece pahalı bir tasfiye süreci içindedir.

Bu modern bankaya hücumlarda eskilerinde de bulunan ilginç bir olay bulunuyordu: "sağlam olmayan" bir banka ölümcül bir hücuma uğradığında bu durum bölgedeki diğer tüm bankalar üzerinde bir domino etkisi yapıyordu, böylece bu bankalar hücum karşısında zayıf düşüyor ve boğuluyorlardı. Bay Müesses Nizam iktisatçısı şaşkın Paul Samuelson'ın bu son krizden sonra *Wall Street Journal*'a itiraf ettiği gibi, "hayatımda gerçek bir bankalara hücumun yaşanacağı günleri tekrar göreceğimi sanmıyordum. Bazı şanssız ve kötü bankalar başarısız oldukları için iyi bankalara da hücum edildiğinde ... tekrar bir zaman sarmalı içine girmiş oluyoruz."

Gerçekten de bir zaman sarmalı: Tıpkı Doğu Avrupa'da Komünizmin çökmesinin bizi 1945'e veya hatta 1914'e geri götürmesi gibi, bankalar bir kez daha risk altındadır.

Bu krizin sebebi nedir? Hepimiz biliyoruz ki gayrimenkul çöküşü banka kıymetlerinin değerini düşürüyor. Fakat gayrimenkulde gerçek bir "hücum" olmuyor. Değerler basitçe düşüyor, bu herkesin başarılı olması veya iflâs etmesi ile pek de aynı şey değildir. Banka borçları hatalı olsa ve kıymet değerleri düşse bile bölgedeki tüm bankaların bu gerekçeyle batması gerekmiyor.

Daha doğrudan yaklaşırsak, bu domino etkisi süreci neden, gayrimenkulü, yayıncılığı, petrolü veya sıkıntıya giren diğer herhangi bir sanayiyi değil de sâdece bankaları etkiliyor. Samuelson ve diğer iktisatçıların "iyi" bankalar olarak adlandırdıkları neden birdenbire zayıf hâle geliyor. Ayrıca bunlar hangi anlamda "iyidirler"?

Cevap "kötü" bankaların bilinen suçlamalara karşı zayıf olduğudur: sorumsuz krediler vermişlerdi, Brezilya bonolarına aşırı yatırım yapmışlardı ya da yöneticileri sahtekârlardı. Her durumda, onların kötü kredileri sâhip oldukları kıymetleri kötü bir duruma getirmiş ve onları iflâsa sürüklemişti. "İyi" bankalar bu günahların hiçbirini işlememişlerdi, verdikleri krediler akılcıydı. Ancak onlar da kötü bankalar kadar kolayca bir hücuma uğrayabilirlerdi. Açıkçası gerçekte "iyi" bankalar kötü olanlardan sâdece birazcık daha sağlamdılar.

Bu nedenle tüm bankalarla (ticarî, tasarruf, Tasarruf ve Kredi Bankaları ve kredi birlikleri) ilişkili olarak, onları doğaları gereği çürük yapan bir şey olmalı. Ve bu bir şey asla ifade edilmemişse de çok basit olmalı: kısmî karşılık bankacılığı. Tüm bu banka tipleri, sözleşme gereği mevduat sâhibinin talebi üzerine nominal değerden bozdurulabilen depozitolar çıkarmaları gerekir. Ancak tüm depozitoların dâima %100 nakit olarak desteklenebilmesi durumunda (veya bugünlerde bankanın Fed'de bulunan ve talep üzerine nakde dönüştürülebilen bir talep depozitosu ile eşdeğeri olan şeyle) bankalar tüm bu sözleşme yükümlülüklerini yerine getirebilirler.

Bu sağlam ve enflasyona yol açıcı olmayan %100 rezerv politikası yerine tüm bu bankalara hükümet politikası gereği depozitolarının sâdece belli bir kısmı olan

rezervleri tutmalarına izin verilir ve bu durum teşvik edilir. Bu oran ticarî bankalar için olan yüzde on ile diğer bankalar için olan yüzde birkaç puan arasında değişmektedir. Bu durum ticarî bankaların para arzını kendi rezervlerinin on katı kadar şişirebilecekleri anlamına gelmektedir. Bu durum bizim kalıcı enflasyon, periyodik gelişme-resesyon konjonktür dalgalanmaları ve (halk tüm bankacılık sisteminin tabiatı gereği iflâsa eğilimli olduğunu fark etmeye başladığında gerçekleşen) banka hücumları sistemimizi oluşturmaktadır.

Diğer pek çok sanayinin aksine, bankacılık sisteminin devam eden varlığının "halkın güvenine" bu kadar bağlı olmasının ve Müesses Nizamın kişisel görüşmelerde katıksız yalan olduğunu itiraf edeceği ifadeler yayınlamak zorunda kalmasının sebebi budur. Siyasî yelpazenin her tarafından olan iktisatçıların ve finans yazarlarının hemen, FDIC'nin Bank of England'ın, sâdece mevduat hesabı başına 100.000 dolara kadar "sigortalı" olanların değil, tüm müşterilerinin mevduatlarını tasfiye etmek "zorunda olduğunu" söylemesinin sebebi de budur. Herkes FDIC'nin bu tasfiyeyi yapmak zorunda olduğunu, çünkü "aksi hâlde mâlî sistemin çökeceğini" söylüyordu. Yani herkes tüm kısmî karşılık sisteminin yalanlarla, dumanlarla ve aynalarla ayakta tutulduğunu, yani bir Müesses Nizam dolandırıcılığı olduğunu anlayacaktı.

Halk parasının bankada olmadığını ve FDIC'nin de parasının olmadığını anladığında, bankacılık sistemi hızla çökecektir. Gerçekten de finans yazarları bile endişelenmektedir, çünkü FDIC "sigortaladığı" paranın %0,7'sinden daha azına sâhiptir ve bu rakamın kısa süre içinde sâdece %0,2'ye ineceği tahmin edilmektedir. Ne ilginçtir ki "güvenli" seviye %1,5 olarak tutulmaktadır! Kısaca bankacılık sistemi, FDIC ve bankaların kendisi kâğıttan bir kuledir.

Pek çok serbest piyasa savunucusu şunu merak ediyor: neden ben her yerde bir serbest piyasa, özelleştirme ve düzenlemelerin kaldırılmasını savunurken, bankacılık sisteminde bunu savunmuyorum. Cevap açıktır: Bankacılık kısmî karşılık bankacılık sisteminin bir parçası olduğu müddetçe, yani yerine getirilmesi imkânsız olan sahte sözleşmeler yaptığı müddetçe meşru bir hizmet sağlayan meşru bir endüstri değildir.

Özel mevduat sigortaları ("serbest bankacılık" savunucularının önerisidir) patentli saçmalıktır. Özel mevduat sigorta kuruluşları ilk çökecek olanlardır, çünkü herkes *bilir* ki onların paraları yoktur. Ayrıca, "serbest bankacılar," eğer bankacılık diğer herhangi bir endüstri kadar meşru ise neden bu tür bir sigortaya *ihtiyaç duyduğu* sorusuna cevap vermezler. Diğer hangi endüstri kendisini sigortalamaya çalışır ki?

FSLIC ve diğer özel sigorta şirketleri çökmüşken FDIC'nin hâlâ ayakta kalmasının sebebi insanların, teknik olarak paraya sâhip olmasa da ABD Merkez Bankası'nın ihtiyaç duyduğu anda para *basacağına ve bunu* FDIC'ye vereceğine inanmalarıdır.

FDIC'de daha sonra bunu, hükümetin son tasfiyelerde yaptığı gibi vergi mükelleflerine yüklemeden bankalara verecektir. Ne de olsa FDIC federal hükümetin "tüm kalbiyle ve itibarîyle" desteklenmiyor mu, bu ne anlama geliyorsa?

Evet, son analize göre FDIC tüm parayı *basabilir* ve bir âcil durum kararı veya kanunu ile bankalara verebilir. Fakat ... burada bir terslik var. Eğer bunu yaparsa, tüm o trilyon dolarlık banka mevduatları nakde dönüşecektir. Ancak problem, eğer nakit tekrar bankalara yatırılırsa, bankaların rezervleri bu varsayımsal trilyon kadar artacağıdır ve daha sonra yeni parayı, rezerv gereksinimlerine bağlı olarak derhal 10-20 trilyona çoğaltabilecekleridir. Tabiî ki bu inanılmaz derecede enflasyona yol açıcı olacak ve bizi derhal 1923'teki Alman stili hiperenflasyona götürecektir. Müesses Nizamdaki hiç kimsenin başarısızlığı kesin olan bu çözümü tartışmak istememesinin sebebi budur. Sahtekâr kısmî karşılık bankacılık sisteminin bir defalık deflasyona yol açarak daralmasının ve sağlam bir %100 rezerv sistemine geri dönmenin neden çok daha iyi olduğunun sebebi de budur.

81

Bankalara Hücumun Anatomisi

Eylül 1985

HERHANGİ BİR NOSTALJİ MERAKLISININ TANIDIĞI BİR SAHNEYDİ: Bankaların açılmasını bekleyen akşamdan kalma kuyruklar (önce Ohio'da, sonra Maryland'de); bankacıların her şeyin yolunda olduğuna ve herkesin evine gitmesi gerektiğine dâir cafcaflı, fakat sahte teminatları; mevduat sâhiplerinin paralarını çekme inadı; sonra da bankaların hükümet tarafından kapatılması, fakat aynı anda bankacıların faaliyetlerine devam ederek ödeme zamanı gelen borçlularından alacaklarını tahsil etmelerine izin verilmesi.

Bir diğer ifadeyle hükümet, özel sektörü koruma ve gönüllülük esasına dayalı sözleşmeleri uygulatma yerine, mevduat sâhiplerinin mülkiyetini kasıtlı şekilde ihlâl ediyor ve kendi paralarını bankadan çekmekten onları engelliyordu.

Tabiî ki tüm bunlar büyük banka hücumlarının son dönemi olan 1930'ların başındaki filmin bir tekrarıydı. Dışarıdan bakıldığında zayıflık, başarısız bankaların özel veya devlet mevduat kuruluşları tarafından sigortalanmasıydı, hâlbuki bu fırtınaya kolayca karşı koyan bankalar federal hükümet tarafından (ticarî bankaları için FDIC, tasarruf ve kredi bankaları için FSLIC) sigortalanmıştı.

Fakat neden? Federal hükümetin sâhip olduğu, fakat ne özel firmaların ve ne de eyaletlerin sâhip olamadığı sihirli iksir nedir? Özel sigorta kuruluşlarını savunanlar bunların teknik açıdan FSLIC veya FDIC'den daha iyi konumda olduklarına dikkat çekiyorlardı, çünkü sigorta edilen mevduat doları başına daha fazla rezerve sâhiptiler. Diğer tüm alanlarda hükümete çok üstün olan özel firmalar nasıl oluyor da bu alanda bu kadar yetersiz oluyorlar? Federal kontrol gerektiren para konusunda özel bir şey mi bulunuyor? Bu sorunun cevabı Ohio ve Maryland'deki tasarruf ve kredi bankalarının spekülasyona dayalı sağlam olmayan kredilerden dolayı ilkinin batmasından sonraki sıkıntılı ifadelerinde yatmaktadır. Aslında onlar "sağlam olmayan bankanın başarısızlığının sağlam bankaları da kendileriyle birlikte aşağı çekmesinin talihsizlik" olduğu serzenişinde bulunuyorlardı.

Fakat çöküş fısıltısı ve halkın gözünde hafif bir güven sendelemesi bankayı kolayca alaşağı ettiğinde, bir banka hangi anlamda "sağlamdır"? Diğer hangi sanayide basit bir söylenti veya ipucu kocaman ve görünüşte sağlam bir firmaya âniden diz çöktürebilir? Bankacılık sisteminde halkın güveninin böylesine belirleyici olması ve son derece önemli bir role sâhip olması nedendir?

Cevap bankacılık sistemimizin tabiatında, hem ticarî bankaların ve hem de tasarruf bankalarının sistematik olarak kısmî karşılık bankacılığı yapmalarında yatmaktadır. Yani ödenmemiş nakitlere nazaran ellerinde çok daha az nakde sâhiptirler. Ticarî bankalar için kısmî karşılık %10'dur, tasarruf bankaları için ise çok daha azdır.

Bu durum bankada 10.000 doları olduğunu düşünen mevduat sâhibinin yanıltıldığı anlamına gelmektedir; aslında sâdece 1.000 dolar veya daha azına sâhiptir. Ancak hem cârî hesap ve hem de mevduat hesabına para yatıran kişiler paralarını istedikleri her zaman çekebileceklerini düşünürler. Açıkçası başka işletmeler tarafından uygulandığında sahtekârlık olarak kabûl edilen böyle bir sistem bir güven kandırmacasına dayanmaktadır. Yani tüm mevduat sâhipleri korkuya kapılıp paralarını çekmemesi durumunda sistem çalışır. Güven şarttır ve aynı zamanda da yanıltıcıdır. Halk durumu anladığında bankalara hücumun başlamasının sebebi budur, buna karşı konulamaz ve durdurulamaz.

Özel sektörün mevduat sigorta sisteminde neden kötü durumda olduğunu şimdi anlıyoruz. Çünkü özel sektör sâdece, ihtiyaçların karşılandığı meşru ve faydalı bir iş alanında başarılı olabilir. Doğasında iflâs etmek bulunan bir firmayı sigortalamak imkânsızdır, bir endüstriyi sigortalamak ise daha da imkânsızdır. Doğası iflâs etmeye eğilimli olan kısmî karşılık bankaları sigortalanamazdırlar.

Öyleyse federal hükümetin sihirli iksiri nedir? Rezerv oranları özel kuruluşlardan daha düşük olsa da ve herhangi bir bankaya hücumda toplam sigortalı mev-

duatın nakit olarak çok küçük bir miktarına sâhip olsalar da, herkes FDIC veya FSLIC'a neden güvenir? Cevap gerçekten çok basittir: çünkü herkes bilir ki (doğru olarak bilir ki) sâdece hükümet (eyaletler veya özel firmalar değil) meşru sıcak dolarları basabilir. Herkes bilir ki bir bankaya hücum durumunda, ABD hazine bakanlığı basitçe Fed'e, isteyen her mevduat sâhibinin parasını ödemeye yetecek kadar para basmayı emredecektir. Fed sınırsız dolar basma gücüne sâhiptir. Şu anki kısmî karşılık bankacılığının ardında duran bu sınırsız para arzı yapma gücüdür.

Evet, FDIC ve FSLIC "işe yaramaktadır" fakat sâdece sınırsız para basma tekel gücü dünyadaki her firmayı veya kişiyi kurtarmada "işe yarayabildiği için." Çünkü 1933'ten önce bankacılık sistemini kontrol altında tutan ve her türlü önemli miktardaki enflasyonu önleyen şey bankalara hücumdu.

Fakat şimdi bankaya hücumlar (en azından federal mevduat sigortası altındaki bankaların büyük çoğunluğu için) sona ermiştir ve biz bankaları kurtarmanın korkunç bedeli olan kronik ve sınırsız enflasyonu ödemeye devam ediyoruz.

Enflasyonu sona erdirme sâdece Fed'in ortadan kaldırılmasını değil fakat aynı zamanda FDIC ve FSLIC'ın da kaldırılmasını gerektirir. En sonunda bankalara diğer herhangi bir endüstrideki firmalar gibi davranılacaktır.

Kısacası eğer sözleşme yükümlülüklerini yerine getiremezlerse batmaları ve iflâs etmeleri gerekecektir. Büyük hükümet destekleri sonunda kaldırıldığında kaç tane bankanın ayakta kalacağını görmek eğitici olacaktır.

82

Tasarruf ve Kredi Bankacılığı Problemi Konusunda Sorular ve Cevaplar

Nisan 1989

Soru: Bir vergi ne zaman bir vergi değildir?

Cevap: Bir "harç" olduğunda. Başkan Bush'un vergileri asla yükseltmeyeceği konusundaki "dudaklarımı okuyun" teminatını (Richard Darman tarafından "bir ördek gibi yürüyün" şeklinde ifade edilen) vermek için hangi yaratıcı semantiği kullanacağını anlamamız sâdece bir zaman meselesiydi. Maalesef cevabı anlamak sâdece birkaç hafta sürdü. Hayır, bu defasında söz konusu olan bir "gelir geliştirme" veya "adâlet" ya da "yasal boşlukları önleme" değildi. Eski iyi hikâyeydi, yani "harçtı."

Hazine Sekreteri Brady, başarısız, müflis tasarruf ve kredi bankacılığı endüstrisini tasfiye etme amacıyla tüm banka mevduatçıları için, sonu kötü olan "harç" önerisi ile geldiğinde, Başkan Bush onu insanların Yellowstone Parkı'na girerken ödedikleri federal giriş harcına benzetmişti. Fakat Yellowstone'un *sâhibi* (maalesef) federal hükümetti ve parkın sâhibi olarak "bir" vergi şeklinde adlandırılmadan parkın kullanımı için bir harç alması savunulabilir bir şeydir (hükümetin bir şeyin özel sektördeki sâhibi gibi aynı felsefî veya ekonomik haklara sâhip olmaması nedeniyle burada bile problemler bulunabilir). Fakat neye dayanarak birisinin sözde özel tasarruf ve kredi bankasına para yatırmak için kendi parasını kullanması bir "harç" olarak adlandırılabilir? *Kime* göre ve ne için?

Hayır, genel halkın, tüm siyasetçilerin ve siyasî gözlemcilerin ortaya koyduğu sevindirici protesto sağanağında, Bush yönetimi hâriç herkes için açıktı ki tasarruf sâhipleri üzerine uygulanacak olan bu zorunlu ödeme önerisi tıpkı bir vergi ördeği gibi görünüyordu, konuşuluyordu ve ördek gibi paytak geliyordu.

Soru: Sigorta ne zaman sigorta değildir?

Cevap: Zaten iflâs etmiş bir endüstriyi sigortalamaya çalıştığınızda. Bazen bir vergi olarak adlandırılmaması gereken vergi bir "harç" olarak değil fakat bir "sigorta primi" olarak adlandırılmaktadır. Halk protesto sağanağı, tasarruflar üzerine olan "harcı" ortadan kaldırttığında Bush yönetimi geri adım atmaya ve önerisini henüz iflâs etmemiş olan diğer bankalar üzerine olan bir mecburi ödemeye kaydırdı. Bankalar üzerine olan bu yeni vergi daha yüksek "sigorta primi" olarak adlandırıldı.

Fakat burada yaratıcı dil kullanımından çok daha fazlası bulunuyor. "Sigorta" kavramının bizzat kendisi hatalıdır. Bir kısmî karşılık bankacılığını sigortalamak (bu ister ticarî bankaların isterse tasarruf ve kredi bankalarının mevduatları olsun) saçmadır ve imkânsızdır. Bu tıpkı buzdağına çarptıktan *sonra* Titanic'i "sigortalamaya" benzer.

Sigorta, ancak büyük sayılar boyunca bir havuzda toplanabilen ölçülebilire yakın bir risk bulunduğunda uygun ve kullanışlı bir terim olabilir: örneğin, yangınlar, kazalar, hastalıklar vs. Fakat bir teşebbüs firması veya bir endüstri "sigortalanamaz" çünkü müteşebbis kesinlikle ölçülemeyen veya bir havuzda toplanamayan türden riskler almaktadır ve bu nedenle sigortalanamaz.

Doğası gereği ve felsefî açıdan zaten iflâs etmiş olan bir endüstri olan kısmî karşılık bankacılığı için bu söylenenler daha da doğrudur. Kısmî karşılık tasarruf ve kredi bankacılığı tehlikeli şekilde federal rezerv ticarî bankacılığı üzerine oturtulmuştur. Tasarruf ve kredi bankaları kendi mevduatlarını ticarî bankalarda kendi rezervleri olarak kullanır. Kısmî karşılık bankaları felsefî açıdan müflistir, çünkü dev bir aldat-

ma oyunu içindedirler. Mevduatınız sizin istediğiniz bir anda size verilecekmiş gibi davranılır, fakat aslında bu mevduat fâiz kazanmak için dışarıya borç verilir.

Bu bankaların neredeyse tamamen halkın "güvenine" dayanıyor olması kısmî karşılık bankacılığının dev bir kandırma oyunu olmasından dolayıdır ve bu nedenle Başkan Bush hemen tasarruf ve kredi bankaları mevduat sâhiplerine paralarının güvende olduğunu ve endişelenmemeleri gerektiğini söylemiştir.

Tüm endüstri halkı enayi yerine koymaya ve onları paralarının güvende olduğuna, her şeyin yolunda olduğuna inandırmaya dayanmaktadır. Kısmî karşılık bankacılığı ülkede, bu "güven" ortadan kalkar kalkmaz çökebilecek olan ve çökecek olan tek endüstridir. Halk tüm endüstrinin bir sahtekârlık olduğunu anladığında, oyun başlar ve her şey çöker. Kısaca tüm işlem aynalarla yapılmaktadır ve halk durumu anladığında çökmektedir.

Öyleyse tüm "sigorta" konusu sigorta etmeyle değil, halkı güven duymaması gereken bir yere güvendirerek kandırmayla ilgilidir. Birkaç yıl önce, Ohio ve Maryland'deki özel mevduat sigortası çöktü, çünkü bir veya iki büyük banka başarısız olmuştu. Güven sarsıldığı için, halk (orada olmayan) parasını çekmek istedi. Tasarruf ve kredi bankacılık endüstrisinin üçte biri resmî olarak iflâs etmiş konumda olduğu için (ancak faaliyetlerine devam etmelerine izin verildiği için) ve Federal Tasarruflar ve Krediler Sigorta Şirketi (FSLIC) de iflâs etmiş olduğu için, sendeleyen bankacılık sisteminin elinde Federal Mevduat Sigorta Kurumu (FDIC) kalmıştır. Ticarî bankaları "sigortalayan" FDIC hâlâ resmî olarak sağlam durumdadır. Ancak FDIC'nin kardeş kuruluş FSLIC'den daha iyi durumda olmasının tek sebebi herkesin FDIC'nin arkasında sınırsız para basma gücü bulunan Merkez Bankası bulunduğunu bilmesidir.

Soru: Tasarruf ve kredi bankaları durumunda kontrollerin kaldırılması neden başarısız oldu? Bu durum serbest teşebbüsün dâima kontrollerden daha başarılı olduğu kuralının bir ihlâli değil mi?

Cevap: Tasarruf ve kredi endüstrisi bir serbest piyasa endüstrisi değildir. Kelimenin tam anlamıyla federal hükümet tarafından kurulmuş, kartel hâline getirilmiş ve sübvanse edilmiştir. Eskiden 1920'lerdeki küçük "inşaat ve kredi" endüstrisi olan tüm birimler ilk New Deal yasası ile hükümetin oluşturduğu ve kartelleştirdiği tasarruf ve kredi bankacılığı endüstrisine dönüştürüldü. Endüstri Federal İskân Kredi Bankaları Kurumu altında organize edildi ve bir Federal İskân Kredi Kurulu tarafından yönetildi. Bu kurul endüstride kartel oluşturdu, rezervleri akıttı ve iskân ve gayrimenkul endüstrilerine sübvanse edilmiş ucuz kredi ve tutsat üretmeyle ülkenin para arzını şişirdi.

FSLIC Federal İskân Kurulu'nun endüstriye uyguladığı "sigorta" sübvansiyonu şekli idi. Dahası tasarruf ve kredi bankaları, kandırılmış ve talihsiz mevduat sâhiplerine ödemek zorunda olacakları düşük maksimum fâiz oranları dayatmayla ABD Merkez Bankası'nı endüstride daha da ileri düzeyde kartelleşmeye ikna ettiler. 1930'lardan 1970'lere kadar sıradan kişiler tasarrufları için bu bankalardan başka pek az alternatife sâhip olduğu için, bu insanların tasarrufları zorunlu olarak düşük fâizli tasarruf ve kredi bankalarına aktı. Bu bankalar yüksek fâizli tutsatlar şeklinde dışarıya kredi verdikleri için de garantili ve muazzam kârlar elde ettiler. Bu şekilde sömürülen mevduat sâhipleri kendi başlarına bırakıldılar ve sâhip oldukları kıymetlerin devam eden enflasyon karşısında eridiğini gördüler.

Ancak 1970'lerde para-piyasası yatırım fonlarının icadıyla birlikte baraj patladı. Bu fon kazıklanan tasarruf ve kredi bankaları mudîlerine akın akın paralarını çekme ve piyasa fâiz oranları ödeyen fonlara koymalarını sağladı. Bu birimler iflâs etmeye başladı ve mudîlere verilen kartelleşmiş düşük fâizleri kaldırmak zorunda kaldılar, aksi hâlde para-piyasası fonu rekabetinden dolayı batacaklardı. Fakat daha sonra yüksek verimli fonlarla rekabet etmek için tasarruf ve kredi bankaları düşük getirili tutsatlardan çıkmak ve hareketli, spekülatif, yüksek riskli kıymetlere yönelmek zorunda kaldılar.

Federal hükümet tasarruf ve kredi bankalarının kıymet ve kredilerinin "kontrollerini kaldırmak" zorunda kaldı. Fakat tabiî ki bu yapmacık bir kontrol kaldırılmasıydı, çünkü FSLIC tasarruf ve kredi bankalarının yükümlülüklerini, yani mevduatlarını garanti etmeye devam etti. Yükümlülükleri federal hükümet tarafından garanti edilirken kendi kıymetlerinin kontrollerinin kaldırıldığını gören bir endüstri en azından kısa dönemde mutlu bir konumdadır. Fakat bu endüstri asla bir serbest teşebbüs endüstrisi olarak adlandırılamaz. Neredeyse on yıllık son derece spekülatif kredilerin bir sonucu olarak tasarruf ve kredi bankacılığının resmî iflâsı şimdi daha da büyüyerek en az 100 milyar dolara ulaştı.

Soru: Federal hükümet tasarruf ve kredi bankalarını, FSLIC'ı ve ileride de FDIC'yi tasfiye etmek için gereken parayı nerden bulacak?

Cevap: Federal hükümetin tasarruf ve kredi bankacılığını tasfiye edebilmesinin üç yolu bulunuyor: vergileri artırmak, borç para almak ve para basarak dağıtmak. Hükümet, mevduat sâhibi halk üzerinde "harçları" artırma deneme balonunu zaten uçurdu. Bu kendini sömürenleri kurtarmak için halka yüklenen ahlâksız bir vergi olmakla kalmamaktadır, aynı zamanda tasarruflar üzerinde de büyük bir vergidir ve nispeten düşük olan tasarruflarımızı daha da düşürecektir. Para borç alma konusunda hükümet çok gürültücü olan Gram-Rudman engeline takılmaktadır. Bu nedenle hükümet tasarruf ve kredi bankalarını kurtarmak için federal bütçe

içinde değerlendirilmeyen özel bonolar çıkararak borç almaktadır. Bu yaratıcı muhasebeciliğin güzel bir örneğidir: eğer bir bütçeyi dengelemek istiyorsanız, para harcayın ve bütçe içinde değerlendirmeyin!

Soru: Öyleyse Fed neden basitçe para basıp tasarruf ve kredi bankalarına vermiyor?

Cevap: Bunu kolayca yapabilir ve Fed'in sınırsız para basma gücü algılaması tüm sistem için gerekli olan kritik desteği sağlıyor. Fakat çok önemli bir problem var. Tüm tasfiyenin 200 milyar dolar olduğunu varsayalım. Çok fazla yaygaradan ve kriz yönetiminden sonra Fed basitçe 200 milyar doları bassın ve tasfiye amacıyla bu bankalara versin. Bu işlemin kendisi enflasyona yol açacaktır, çünkü piyasada artan 200 milyar dolar para sâdece ortadan kaybolmuş olan 200 milyar dolarlık banka mevduatlarının yerini alacaktır. Asıl önemlisi bir sonraki adımdır.

Eğer halk bu parayı alırsa ve beklendiği gibi ticarî bankacılık sistemine yatırırsa, bankalar 200 milyar dolarlık bir rezerv artışının tadını çıkaracaklardır. Bu para hemen para arzında 2 trilyon dolarlık son derece enflasyoncu bir artış meydana getirecektir. Asıl problem işte burasıdır.

Soru: Tasarruf ve kredi bankacılığı batağının çözümü nedir?

Cevap: Eğer cesareti varsa hükümetin yapması *gereken* şey tasarruf ve kredi bankalarının meteliksiz olduğunu, kendi "sigorta" fonunun meteliksiz olduğunu ve bu nedenle vergi mükelleflerinden aldıkları dışında hiçbir parası bulunmadığını, tasarruf ve kredi bankalarının batmasına müsaade edilmesi gerektiğini ve bunların mudîlerinin tamamının zaten olmayan paralarını kaybettiklerini "itiraf etmesi" gerekir.

Gerçek bir serbest piyasa ekonomisinde hiç kimse zarara karşı kesin garanti elde etmek için bir başkasını sömüremez.

Tasarruf ve kredi bankalarıyla birlikte bunların mudîlerinin de batmasına izin verilmelidir. Anlık sancılar bu mudîlerin öğrenecekleri akıllarını başlarına getirici şu derse değecektir: Hükümete güvenmeyin, kısmî karşılık bankacılığa güvenmeyin. Kısmî karşılık ticarî bankacılık mudîlerinin bu örnekten faydalanması ve paralarını süratle çekmeleri beklenir. Tüm yorumcular, tasarruf ve kredi bankalarının mudîlerine ödeme yapmak için hükümetin borç almak veya vergi koymak "zorunda olduğunu" zırvalamaktadır. Burada hiçbir "zorunluluk" yoktur, bir özgür irade ve özgür tercih dünyasında yaşıyoruz.

En sonunda, benzer problemlerden kaçınmanın tek yolu mevcut enflasyona yol açıcı, kartelci sistemi kaldırıp atmak ve gerçekten sağlam bir para rejimine yönelmektir. Bu durum ise belli bir altın ağırlığına göre tanımlanan ve desteklenen

bir dolar ile nakdini ve altın rezervlerini talep yükümlülüklerinin %100'ü olarak tutan bir bankacılık sistemi anlamına gelmektedir.

83

Enflasyonun Geridönüşü

Mayıs 1989

ENFLASYON GERİ DÖNDÜ. VEYA DAHA DOĞRUSU ENFLASYON GERÇEKTE hiç gitmediği için bir öfkeyle geri döndü. 1980'de %13'ün üstünde olup 1981-82'deki birkaç ciddî resesyon nedeniyle 1983'te %3'e inen ve hatta 1986'da %1'e düşen tüketici fiyatları son birkaç yıl içinde yukarıya doğru hızlanmaya başladı. Son iki yılda %4-5'e gerileyen fiyat enflasyonu, sonunda 1989'da halkın dikkatini çekti ve yılda %7,2'lik bir oranda arttı.

Avusturya Ekolü ve diğer sağlam para iktisatçıları son birkaç yıldır eleştirilmektedir: para arzı 1985 ve 1986'da %13 artmıştı; enflasyon bunu neden izlememişti? Cevap, Chicago monetaristleri ekolünün aksine Avusturya Ekolü'nün mekanikçi olmamasıdır. Avusturya Ekolü'ndekiler sâbit öncü periyotlara ve gecikmelere inanmamaktadır. Para arzı artırıldıktan sonra fiyatlar otomatik olarak yükselmez. Ortaya çıkan enflasyon insan tercihlerine ve halkın para tutma ya da tutmama kararlarına bağlıdır. Bu gibi kararlar bireylerin anlayışlarına ve beklentilerine bağlıdır ve bu gibi algılama ve tercihlerin iktisatçılar tarafından önceden ortaya konmasının hiçbir yolu yoktur.

İnsanlar paralarını harcamaya başladıkça, OPEC'in çöküşü ve doların daha pahalı olması gibi özel faktörler ekonomiden kaybolmaya veya bunların etkileri ekonomide görünmeye başladı ve buna tepki olarak da enflasyon hızlandı.

Enflasyonun son birkaç yılda eski hâline gelmesi ve tırmanması tepki olarak fâiz oranlarını daha da yükseltti. Parayı çok sıkı tutarak bir resesyona yol açmaktan hiç olmadığı kadar ürken ve korkan ABD Merkez Bankası enflasyona tepki olarak fâiz oranlarının sâdece çok aşamalı olarak artmasına izin verdi. Ayrıca Alan Greenspan enflasyon beklentilerini ve dolayısıyla da uzun dönem bono fâizlerini düşük tutacak sert bir çizgiden bahsetmektedir. Fakat aşamalı olmaya ısrar eden Fed sâdece piyasanın sıkıntısını uzatmayı ve tüketici fiyatları ile birlikte fâiz oranlarının da ancak öngörülebilir gelecekte artabileceğini garanti etmeyi başardı. Ülke iktisatçılarının ve mâlî uzmanlarının çoğu alışık oldukları üzere artan enflasyona

hazırlıksız yakalandı ve gelişmelere pek anlam veremediler. Az sayıdaki akıllı tepkiden biri Georgia State Üniversitesi'nden Donald Ratajczak'ın tepkisiydi. Ratajczak durumu şöyle alaya alıyordu: "Fed dâima aşamalı olma politikası izler ve bu asla işe yaramaz. Bir süre sonra da siz kendi kendinize sorarsınız, Bunlar kendi tarihlerini okumuyorlar mı?"

Fed ne yaparsa yapsın, şaşmaz şekilde işleri daha kötü yapıyor. Önce büyük miktarda yeni para pompalıyor, çünkü resesyonun tam ortasında fiyatlar tepki olarak çok az artar. Bu "ekonomik mucizeden" cesaret alarak sisteme daha fazla yeni para pompalıyor. Sonra fiyatlar sonunda hızlanmaya başladığında kaçınılmaz olanı geciktirmeye çalışıyor ve böylece sâdece pazarın ayarlama yapmasını geciktirmiş oluyor.

Dahası birkaç istisna dışında ülke iktisatçıları yeni enflasyonu tahmin etmede başarısız oldular. Aslında pek çok iktisatçı ekonominin bir tür gizemli "yapısal değişim" geçirdiğini ve bunun sonucunda enflasyonun artık mümkün olmadığını ancak son zamanlarda düşünmeye başladı. Böyle bir görüş kabûl görmeye başladıktan sonra ekonominin cafcaflı yeni doktrini gizlemeye yönelmesi çok sürmez.

Ne tezattır ki Fed ve diğer hükümet otoritelerinin kıvırmalarına ve müdahalelerine rağmen, enflasyonlu gelişme harekete geçtiğinde resesyon kaçınılmazdır. Resesyon enflasyonlu gelişme durduğunda veya yavaşladığında ortaya çıkmaktadır. Yatırım iktisatçısı Giulio Martino'nun ifade ettiği gibi, "Fed'in bir resesyon olmadan enflasyonu düşürdüğü bir yumuşak inişi asla yapamadık."

Fed tarafından çıkarılan çeşitli M'ler (gerçek anlamdan yoksun istatistiki sanat eserleri) yerine M-A'ya (Avusturya anlamında) dayanırsak, her şeyi çok daha net görürüz. Birkaç yıl boyunca hızla arttıktan sonra para arzı Nisan 1987'den Ağustos 1987'ye kadar aynı düzeyde kaldı. Bu süre Ocak ayındaki büyük borsa çöküşünü sağlamaya yardım edecek kadar uzundu. Daha sonra M-A yılda %2,5 kadar yükseldi ve Ağustos 1987'de 1,905 trilyon dolardan Temmuz 1988'de 1,948 trilyon dolara yükseldi. Ancak Temmuz'dan beri bu ılımlı artış tersine dönmüş ve para arzı yılsonuna kadar aynı kalmış, sonra da Ocak 1989'da sert şekilde 1,897 trilyon dolara düşmüştür. 1988'in ortasından 1989 Ocak sonuna kadar, toplam para arzı (M-A) mutlak değer olarak yılda %5,2'den az olmayacak şekilde düşmüştü. M-A'nın böylesine sert şekilde düştüğü en son zaman 1979-80 dönemindeydi ve son büyük resesyonu oluşturmuştu.

Bu, Fed'in panik içinde para arzını tekrar artırması için bir argüman değildir. Tam tersi. Enflasyonlu gelişme başladığında, bir resesyon sâdece kaçınılmaz değildir, fakat aynı zamanda gelişmenin çarpıklıklarını düzeltmenin ve sağlıklı ekonomiye dönmenin tek yoludur. Resesyon ne kadar hızlı gelirse o kadar iyidir ve baskıcı rolünü ne kadar çok icra etmesine izin verilirse tam düzelme o kadar çabuk gelecektir.

84

Enflasyon ve Kıvırma Uzmanları

Mayıs 1990

HEPİMİZ "KIVIRMA UZMANLARI" OLGUSUNU, MEDYAYA HER KAMPANYA ANketi, konuşma veya tartışmadan sonra hemen uygun "kıvırmayı" sağlayan siyasî kişileri iyi biliriz. Bazen farkına varamadığımız şey Müesses Nizamın da ekonomi alanında kendine ait kıvırma uzmanları olduğudur. Her kötü ekonomi haberi için hoş şekilde yatıştırıcı bir yorum sağlayan bir ortalığı karıştırma vardır.

Dâimî enflasyon durumumuz sürekli ön plânda olan bir durumdur. 1950'ler ve 1960'ların huzurlu günlerinde Fed ve diğer para otoriteleri eğer yıllık %2'nin üzerinde ise enflasyonun kontrolden çıktığına inanırlardı. Fakat şu anda yaşadığımız standart %4'lük enflasyonun olmayan bir enflasyonmuş gibi algılanması bir uyuşturucu etkisine ve hassasiyet kaybettirici bir etkiye yol açmaktadır. Aslında ima edilen şey, barış zamanlarında ilk kez 1970'lerin başı ve sonunda gerçekleşen enflasyonlu resesyonlar esnasında ulaşılan korkunç "iki haneli" rakamların altında kaldığı müddetçe endişelenmeye gerek olmadığıdır.

Ocak 1990'da en azından yaşam mâliyeti endeksi iki haneli oranların çok üstüne çıktı. Bu ay yaşam mâliyeti %1,1 arttı. Bu rakam yıllık olarak %13'ten fazlaya karşılık gelmekte ve 1970'lerin rahatsız edici enflasyon zirvelerine ulaşmaktadır. Herhangi bir ciddî endişe oldu mu? Fed ve yönetim en sonunda panik düğmesine uzandı mı?

Kesinlikle hayır, çünkü ekonominin kıvırma uzmanları hemen görevlerini yaptılar. Görüyorsunuz, eğer en yüksek artışın olduğu kategoriyi (gıda ve enerji) çıkarırsanız, işler hiç de kötü görünmüyor. Gıda Ocak ayında %1,8 arttı (yıllık neredeyse %22), enerji ise %5,1'den az olmayan bir oranla (yıllık %61'in üzerinde) arttı. Fakat bu bir problem değil, çünkü suçlu Aralık ayındaki rekor derecedeki soğuktur. Bu soğuk gıda ve sebze fiyatlarını izleyen ay %10,2 artırmıştır (yıllık %122'nin üzerinde bir artış) ve ısınma fiyatları ise %26,1 (yıllık %315'in üzerinde bir artış) artmıştır.

Bu değişken (ancak önemli) gıda ve enerji fiyatlarını çıkarın, Ocak ayı için sâdece %0,6'lık (yıllık %7,5'lik bir artış) daha tatminkâr bir "çekirdek oran" (tüketici fiyat hareketleri eksi gıda ve enerji olarak tanımlanmaktadır) elde ederiz. Müesses Nizama göre bu kesinlikle endişe sebebidir, fakat ne de olsa korkunç çift hane seviyelerinin bayağı altındadır.

Fakat hatırlamamız gerekir ki kış esnasında sık sık ciddî soğuklar olur ve havaya atfedilen rasgele etkiler dâima deflasyona yol açıcı olmaktan çok, enflasyona yol açıcı olma eğilimindedir.

"Çekirdek oran" uydurmacası genel prensipte sahtekârlık yapılmasının akılcı görünen bir örneğidir: Eğer enflasyonu yok etmek isterseniz, basitçe en hızlı yükselen fiyat kategorilerini devre dışı bırakın. Yeterli miktarda fiyatı kesip çıkarın, hiç enflasyon olmadığını bile gösterebilirsiniz. Tüm artan kategorileri devre dışı bırakmak için bir bahane bulun, geri kalanlar "temel orandır" ve birdenbire! Enflasyon ilelebet gider.

Reagan yönetiminin ilk yıllarında konut fiyatları utanç verici bir düzeyde artıyordu ve bu nedenle tüketicilerin yıllık kiralar ödedikleri gerekçe gösterilerek (gerçek veya uydurma) bu fiyatlar basitçe endeksten çıkarıldı. Bu noktada kiralar henüz konut fiyatlarındaki artışları yakalamamıştı. Bir başka örnek olarak 1923'teki iyi bilinen Alman hiperenflasyonu esnasında Almanya'da hiç enflasyon bulunmadığını, hatta altın bazında fiyatlar düştüğü için (fakat artık mark ile altın alınamıyordu) deflasyon olduğunu iddia eden saygın Müesses Nizam iktisatçıları vardı!

Maalesef olan bitenden habersiz zavallı tüketiciler evler, gıda ve enerji de dâhil olmak üzere endeksteki tüm malların daha yüksek fiyatlarını zorlukla ödüyorlar. Hatta markalı ürünler ve kitaplar gibi endekse hiç girmeyen mallar için daha da yüksek ödüyorlar. Biz tüketiciler sâdece "çekirdek" malları ödeme ayrıcalığına sâhip değiliz. Maalesef altın olarak ödeme lüksümüz de yok.

Çekirdek oran bile rahatsız edici düzeyde yükselmekte olduğu için, Müesses Nizam iktisatçıları açıklama için etraflarına bakınmaya başlıyorlar. Suçlanacak eski bir aday ortaya çıkıyor, birkaç iktisatçı ücretlerin geçen yıl %5 gibi kaygılandırıcı düzeyde yüksek gittiğine işaret ediyor. Fakat fiyatlar şimdi geleneksel %4,5 düzeyinde arttığı için, bu pek de bir endişe sebebi görünmüyor.

Ücret artışları yıllardır fiyat artışlarının gerisinde seyrediyor. Artan enflasyon için gerçek suçlu Müesses Nizamın dâima işaret etmekten kaçınmaya çalıştığı bir adaydır: federal hükümetin kendisi tarafından oluşturulan para arzı.

Hükümet tarafından yıllarca yeni para oluşturulup ekonomiye akıtıldıktan sonra insanlar şimdi bu parayı harcıyorlar. Bu nedenle fiyatlar yükseliyor. Fakat federal hükümetin suçlamayı istediği en son grup kendisidir. Ayrıca yeni para oluşturulması parayı oluşturan için ve kolay para kazanmak isteyen hükümet faydalanıcıları için hoş bir şeydir. Enflasyon belâsı ancak bu para oluşturma (yani kalpazanlık yapma) gücü hükümetin elinden tamamen alındığında gerçekten yok olacaktır.

85

Alan Greenspan:
Fed Başkanı Konusunda Azınlık Raporu

Ağustos 1987

Basın, Fed başkanı olarak Alan Greenspan'ın güce yükselişini alkışlama sesleriyle çınlıyor; soldan, sağdan, merkezden iktisatçılar Alan'ın büyüklüğü, doğru kararları ve "sayılar" konusundaki benzersiz sezgileri için alkışlar yolluyor. Tek çekince Alan'ın selefine verilen müthiş güçten ve saygıdan hoşlanmıyor olabilmesi olarak görünmektedir, çünkü bir basketbol oyuncusunun boyuna sâhip değildir, kel değildir ve tüttüre tüttüre puro içmemektedir.

Akıllı bir gözlemci Müesses Nizam tarafından böyle bir fikir birliği ile onay alan bir kişinin çok iyi olamayabileceğini düşünür ve bu durumda haklı da olur. Alan'ı 30 yıl önce tanıdım ve o zamandan beri kariyerini ilgiyle izledim.

Basında yakın zamanlarda çıkan, Greenspan'ın ekonomi danışmanlık firması Townsend-Greenspan'ın batabileceği ifadesini özellikle dikkat çekici buldum. Çünkü firmanın *gerçekte* sattığı şeyin ekonometrik tahmin modelleri veya ünlü sayıları değil Greenspan'ın kendisi olduğu (ve uzun uzadıya ifadelerde mutlak şekilde hiçbir şey söylememe yeteneği ve süslü sözdiziminde herhangi bir türden net tavır almama yeteneği olduğu) anlaşılıyor.

Bir tahminci olarak saygınlığına gelince, pişmanlıklarla dolu şekilde birkaç yıl önce kurduğu bir emeklilik fonu yönetimi firmasının önemli bir noktada, yatırım fonlarının risk altında olduğu zamanda tahminleri uygulayamaması nedeniyle iflâs ettiğini itiraf etmiştir.

Greenspan'ın gerçek niteliği Müesses Nizamın gemisine asla zarar vermeyeceği konusunda ona güvenilebileceğidir. Kendisini uzun süredir ekonomi yelpazesinin tam ortasına yerleştirmektedir. Çoğu diğer uzun süreli Cumhuriyetçi iktisatçı gibi o da, bugünlerde Demokratik kamptaki Liberal Keynesçilerden ayırt edilemeyen bir muhafazakâr Keynesçidir. Aslında onun görüşleri yine bir muhafazakâr Keynesçi olan Paul Volcker ile tamı tamına aynıdır. Yani o da orta düzeyde bütçe açıkları ve vergi artışları ister ve para arzını artırırken enflasyon hakkındaki endişelerini yüksek sesle dile getirir.

Ancak Greenspan'ı eşsiz yapan bir şey var ve bu onu Müesses Nizam arkadaşlarından ayırmaktadır. Bu da onun bir Ayn Rand hayranı olmasıdır ve bu nedenle

"felsefî olarak" *laissez-faire*'e ve hatta altın standardına inanmaktadır. Fakat *New York Times* ve diğer medyanın bize hemen teminat verdiği gibi Alan *laissez-faire*'e sâdece "yüksek felsefî seviyede" inanmaktadır. Uygulamada savunduğu politikalarda başka herkes gibi o da merkeziyetçidir çünkü o bir "pragmatisttir."

Bir "*laissez-faire* pragmatisti" olduğu iddia edilen Greenspan 20 yıllık politika hayatının hiçbir döneminde *laissez-faire*'i uzaktan andıran hiçbir şeyi veya hatta o yöndeki hiçbir yaklaşımı savunmadı. Greenspan için *laissez-faire* bir çoban yıldızı, bir standart veya yol gösteren bir rehber değildir. Bunun yerine *laissez-faire* onun için sâdece dolapta tutulan, somut politika hükümlerinden tamamen soyutlanmış basit bir meraktır.

Bu nedenle Greenspan eğer tüm şartlar uygunsa altın standardı yanlısıdır: eğer bütçe dengeli ise, ticaret özgür ise, enflasyon problem değilse, herkes doğru felsefeye sâhipse vs. Aynı şekilde serbest ticareti sâdece tüm şartlar uygun olduğunda desteklediğini söyleyebilir: eğer bütçe dengeli ise, sendikalar zayıfsa, bir altın standardına, doğru felsefeye sâhipsek, vs. Kısaca insanın "yüksek felsefî prensipleri" asla eylemlerine uygulanmaz. Müesses Nizam için bu adamı kendi tarafında görmek çok hoş bir şeydir.

Örneğin Greenspan, İktisat Danışmanları Konseyi'nin başkanı iken yıllar boyunca Başkan Ford'un aptalca nitelikteki "Enflasyonu Şimdi Yen" sloganlarını desteklemiştir. Bundan çok daha kötü olanı bu "yüksek felsefe düzeyindeki" *laissez-faire* savunucusu dolandırıcı nitelikteki Sosyal Güvenlik programını 1982'de, halk tam da programın iflâsta olduğunu ve Amerikan politikasının bu kutsal ineği kesmek için sonunda iyi bir şansın bulunduğunu fark ettiği bir anda kurtarmıştır. Greenspan "iki-partili" (yani muhafazakâr ve liberal merkezciler) bir Sosyal Güvenlik Komisyonu'nun başkanı olarak devreye girdi ve daha yüksek Sosyal Güvenlik vergileri getirerek sistemi iflâstan "kurtardı."

Alan, bu ülkedeki Rockefeller'in baskın olduğu mâlî-siyasî güç elitinin zirvesi olan ünlü Trilateral Komisyonu'nun uzun süreli bir üyesidir. Kendisi bu Fed başkanlığı görevini üstlendiği için, J. P. Morgan & Co. ve Morgan Guaranty Trust yöneticiler kurulundaki onurlu yerinden ayrılmaktadır. Evet, para işlerimizin dümeninde Greenspan olduğundan Müesses Nizam şimdi artık geceleri rahat uyumak için her türlü sebebe sâhiptir. Kek üstündeki krema gibi, onlar biliyorlar ki Greenspan'ın felsefî Randcılığı şüphesiz pek çok serbest piyasa savunucusunu kendi amaçlarını savunan bir kişinin şimdi yüksek bir konuma geldiğini düşünmeye itecektir.

86

Gizemli Fed

Ekim 1991

Alan Greenspan, tüm mâlî Müesses Nizamın kendini beğenmiş memnuniyeti ve hoşnutluğundan dolayı Fed başkanı olarak önceden takdir edilmiş olan atamasına kavuştu. Onlar için Greenspan yerindeydi ve her şey yolundaydı. Hiç kimse neden gizemli bir şekilde, her gelen Fed başkanının, ânında evrensel düzeyde saygı gördüğüne ve doların sağlamlığı için, bankacılık ve mâlî sistem için ve ekonominin iyi durumda olması için vazgeçilmez olduğuna şaşırmış görünmüyor.

Bir süreliğine muhteşem Paul Volcker'in Fed başkanı olarak yeniden atanmayabileceği anlaşıldığında, mâlî basın bir sancı krizine girdi: hayır, hayır, dümende muhteşem Volcker olmadan, dolar, ekonomi ve hatta dünya dağılır. Ancak yıllar sonra Volcker sahneden çekildiğinde ülke, ekonomi ve dünya bir şekilde dağılmadı. Aslında o zamandan beri bir zamanlar her değerli akıl ve bilgelik için Volcker'in etrafında dans edenlerin hiçbiri Paul Volcker'in artık hayatta olup olmadığıyla bile ilgilenmedi.

Volcker'in gizemli gücü neydi? Onun kule gibi duran, emreden duruşu mu? Kendini önemli görmesi ve karizması mı? Sert puroları mı? Anlaşılıyor ki bu güçlerin hiçbir etkisi yok, çünkü şimdi Vazgeçilmez Kişi olan Alan Greenspan Volcker'in kişisel ve varoluşsal vasıflarının hiçbirine sâhip değildir. Bir ıslak uskumru karizmasına sâhip bir budala olan Greenspan sıkıcı bir vızıltı gibi geliyor. Öyleyse şimdi onu vazgeçilmez yapan şey nedir? Oldukça "bilgili" olması gerekir, fakat tabiî ki en az onun kadar bilen yüzlerce olası Fed başkanı bulunuyor.

Öyleyse tüm Fed başkanlarını böylesine vazgeçilmez, böylesine sevilir yapan şey kişisel veya entelektüel karakterler değilse nedir? Everest Dağı'na tırmanmaya niçin ısrar ettiği sorulduğunda Sör Edmond Hillary'nin verdiği ünlü cevabı hatırlayacak olursak, bunun cevabı Fed başkanının orada olmasıdır. Makamın kendi varlığı onu elinde bulunduranı otomatik olarak hârika, saygıdeğer ve dünya ekonomisi için çok önemli, vs. bir hâle getirmektedir. O makamdaki (Lassie'ye kadar ve Lassie de dâhil) herkes aziz benzeri aynı muameleyi görürdü. Makamdan ayrılan herkes de aynı şekilde unutulacaktır. Eğer Greenspan Fed'den ayrılırsa daha önceki kadar önemsiz biri olacaktır.

İnsanların daha fazla şüpheci olmaması, bir kişinin varlığına bağlı olduğu kabûl edilen ekonominin veya doların probleminin ne olduğunu sormamaları çok kötü bir şeydir. Çünkü cevap bir sürü yanlışlar olduğudur. Sony veya Honda'nın iyi durumda olması onların ürünlerinin kalitesine, müşterilerini tatmin etmeyi sürdürmelerine bağlıdır. Hiç kimse şirketin başkanının kişisel vasıflarıyla ilgilenmez. Fed söz konusu olduğunda, başkanın sözde kişisel güçleri konusunda kendisine yardımcı olanlar halkın veya piyasanın dolara veya bankacılık sistemine olan "güvenini" sürdürme hâriç, onun tam olarak ne yaptığı konusunu asla dile getirmezler.

Fed başkanının etrafında oluşturulan ihtişam ve gizem havası kasıtlıdır, çünkü hiç kimse Fed başkanının fonksiyonunu bilmez ve hiç kimse Fed'in bir "ürününü" kullanmaz. Başkanının ve halkla ilişkiler personelinin halka sürekli olarak, "Lütfen, ürünlerimize Sony'lerimize, Ford'larımıza vs. güveniniz" dediği bir şirket hakkında ne düşünürdük? Böyle bir şirket konusunda bir bityeniği olduğunu düşünmez miydik? Piyasada güven, denenmiş ve test edilmiş tüketici memnuniyetinden kaynaklanır. Bankacılık sistemimizin çok yoğun olarak "güvenimize" dayalı olduğu şeklinde ifade edilen gerçek, böyle bir güvenin maalesef yersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Gizem, güven isteği, başkanın sözde vasıflarını övme: bunların hepsi bir dolandırıcılığı ifade etmektedir. Volcker, Greenspan ve onların arkasındakiler birer Oz Büyücüsü rutini oluşturan hokkabazlardır. Gizem ve numaralar gereklidir, çünkü Fed'in başkanlığını yaptığı kısmî karşılık bankacılığı iflâs etmiştir. Sâdece Tasarruf ve Kredi Bankaları ve FDIC değil, fakat aynı zamanda tüm bankacılık sistemi batmış durumdadır. Niçin? Çünkü banka mevduat hesaplarımızdan çekebilmemiz gereken para basitçe o hesaplarda değildir. Ya da bu paranın sâdece %10'u oradadır.

Fed'in gizem ve güven numarası onun fonksiyonuna dayanmaktadır: yani federal hükümet tarafından Fed formunda organize edilen ve yürütülen bir bankacılık karteline. Fed sürekli olarak "açık piyasaya" girip devlet tahvili satın almaktadır. Fed bu tahvillerle neyi ödüyor? Basitçe havadan yaratılan hesaplarla hiçbir şeyi. Fed'in devlet tahvili satın almak için her 1 milyon dolarlık çek oluşturmasında bu 1 milyon dolar hızla banka "rezervlerine" gitmekte ve sonrada yine havadan oluşturulan 10 milyon dolarlık daha fazla banka mevduatı meydana getirmektedir. Eğer birisi haklı olarak bu açık çek mevduatı yerine nakit para isterse, yine sorun değil, çünkü Fed sâdece nakit basar. Bu nakit derhal, bu sistemi finanse eden standart "dolar" (Merkez Bankası banknotları) hâline gelir. Fakat bu itibarî para kuponları bile bizim banka mevduatımızın sâdece %10'unun teminatıdır.

Fed yöneticilerinden sistemin enflasyona yol açıcı özelliği konusunda endişeli görünenlerin sâdece büyük banka karteli alanı dışından gelen Fed bölgesel banka

başkanları olmaları ilginçtir. Bölgesel başkanlar, Fed'in kâğıt üzerinde sâhipleri olan yerel bankacıların kendileri tarafından seçilir. Bu nedenle kartelin New York veya Chicago gibi üst alanlarından ya da Philadephia ve Boston gibi daha yukarıdaki finansal elitlerden gelen Fed başkanları enflasyon-yanlısı "güvercinler" olma eğilimindeyken, Fed içindeki nispeten enflasyon karşıtı "şahinler" büyük kartel merkezleri dışında yer alan, Minneapolis, Richmond, Cleveland, Dallas veya St. Louis gibi çevreden gelir. Güçlerin bu şekilde gruplaşması kesinlikle tesadüf değildir.

Tabiî ki bu bölgesel banka başkanlarının tahammül edilemez enflasyon karşıtı "şahinler" olduğunu düşünenler daha hiçbir şey görmediler. Onlar bazı Misesçilerle buluşana kadar bekleyin.

87

Altına Dönüşün İlk Adımı

Kasım 1986

1986 EYLÜLÜ ABD PARA POLİTİKASI TARİHİNDE ÇOK ÖNEMLİ BİR AYDI. Çünkü bu ay ABD Hazinesi'nin (Ron Paul'un Kongre'deki dört yılındaki kahramansı liderliği sayesinde) 50 yılı aşkın bir süredir gerçek bir altın madenî para bastığı ilk aydır.

Madenî altın para Franklin Roosevelt'in 1933 yılında altın standardını kaldırmasına ve Amerikalıların sâhip olduğu altın paralara el koymasına kadar Birleşik Devletler'deki standart paraydı. Bu madenî paralara depresyon âcil durumu bahanesi ile el konulmakla kalınmadı, fakat sâdece altın paralara değil aynı zamanda her türlü altına sâhip olma (koleksiyoncular, dişçiler, kuyumcular ve sanayideki kullanıcılar için gönülsüzce izin verilen belli bir miktar hâriç) yasaklandı.

1970'lerde Kongre Amerikalıların altın sâhibi olmasını yasal hâle getirdi. Şimdi de Hazine, kendi altın paralarını basarak altının para olarak kullanımını en azından kısmen kabûllendi. Sâdece on yıl içinde tam yasaklamadan Hazinenin altın basmasına kadar geçen uzun bir yolculuğumuz oldu.

Yeni altın para konusundaki siyasî amaçların tamamen saf olmadığı doğrudur. Amaçlardan birisi Güney Afrika'daki madenî altın para işi yapanları çekmeye çalışmanın bir yolu olmasıdır. Bunlar sırf Güney Afrika'da olmaları nedeniyle bir şekilde Güney Afrika'daki ırkçılıkla lekelenmişlerdi. Fakat önemli şey altının en

azından kısmen parasal kullanıma geri dönmesi ve aynı zamanda halkın altın parayı görmesi, ona bakması ve ona yatırım yapma şansına sâhip olmasıdır.

Hükümetin altın standardını 1933'ten önce bile zayıflatabilmesinin yollarından birisi onun madenî para olarak yaygın dolaşımını caydırmak ve halkı, tüm altını madenî para olarak genel kullanıma sokmaktan ziyâde güvenli şekilde bankalarda külçe formunda saklanma gereği konusunda ikna etmekti. 1933'te Amerikalılar madenî paraları doğrudan şekilde kullanmadıkları için, hükümetin çok fazla itiraz olmadan altın paralara el koyması nispeten kolay oldu.

Yeni Amerikan Kartalı madenî parası gelecekte olası bir yaygın kullanım için çok uygun bir paradır. Genellikle tam olarak bir ons ağırlıktadır. Ön yüzü 1907'den 1933'e kadar Amerikan altın madenî paralarında kullanılan ve heykeltıraş Saint-Gaudens'in iyi bilinen Özgürlük tanrıçası tasarımını taşımaktadır.

Fakat yeni Amerikan Kartalı madenî parasını basma sağlam paraya dönüşte mükemmel bir ilk adım olsa da, yapılması gereken daha pek çok şey bulunmaktadır. Durmanın vakti değildir.

İlk olarak, altın madenî paralar şimdi yasal olsa da, ABD hükümeti el koyduğu altın paraları sâhiplenmekten asla vazgeçmemiş ve onları gerçek sâhiplerine yani ABD doları taşıyanlara vermemiştir. Bu nedenle özel sâhiplere teslim etmeyle ABD altın stokunu özelleştirmek son derece önemlidir.

İkincisi ABD Hazinesi tarafından uygulanan korkunç bir şaka olarak adlandırabileceğimiz bir durum bulunuyor. Bir onsluk madenî altın para 1933 öncesi paralar gibi "yasal ödeme aracı" olarak tasarlanmıştır, fakat sâdece 50$ olarak. Başka bir deyişle, sizin birisine 500$ borcunuz var, bu alacaklınıza yasal olarak on adet bir onsluk madenî para ile ödeyebilirsiniz. Ama bunu ancak bir enayi iseniz yaparsınız, çünkü piyasada altının onsunun değeri şimdi 420 dolardır. Belirlenen orana göre, kim 500 dolarlık bir borç karşılığında alacaklısına 4.200 dolar öder?

Sahte ve suni olan düşük altın fiyatı tabiî ki ABD Hazine Bakanlığı tarafından hiç kimsenin bu paraları para olarak, yani ödeme yapmak ve borçlarını ödemek için kullanmamasını sağlamak için tasarlanmıştır. Hükümetin bir onsluk madenî parayı piyasa fiyatının biraz üzerinde, örneğin 500 dolar olarak fiyatlandırdığını varsayın. Bu durumda herkes elindeki dolarla altın para almaya koşardı ve altın kısa süre içinde tedavüldeki doların yerini alırdı.

Tabiî ki tüm bunlar hoş bir fantezidir. Bu çok iyi sistem bile asıl problemi, yani Merkez Bankası'nın ve bankacılık sisteminin ne olacağı sorununu çözmeyecektir. Federal rezerv ve bankacılık sistemi konusunda ne yapılmalıdır?

Bu problemi çözmek için, sâdece altını Hazine'nin elinden almanın bir yolunu bulmak yeterli olmayacaktır. Çünkü her ne kadar Fed tarafından Fort Knox'ta ve diğer depolarda güvende tutulsalar da, bu altının sâhibi teknik olarak ABD Merkez Bankalarıdır. Dahası ABD Merkez Bankası dolar basma konusunda mutlak tekele sâhiptir ve insanlar Hazine altın paralarını dolarlarla almaya başlasa bile, bu tekel hâlâ devam edecektir.

Altını özelleştirmek, Fort Knox'tan çıkarmak ve halkın eline teslim etmek gerçekten de önemlidir. Fakat doları özelleştirmek, yani "dolar" ismini sâbit bir miktarda altına sıkı şekilde ve geri dönüştürülemez şekilde bağlamak da en az o kadar önemlidir. Fort Knox'taki her gram altın dolara bağlanmalıdır ve sonra (ancak bundan sonra) Merkez Bankası sistemi birden ortadan kaldırılmalıdır. Böylece altın tekrar sâbit dolar ağırlığı olarak halkın eline teslim edilmelidir. Bu görevi başarmak için, ülkenin altınını ve dolarını hükümetten halka vermek isteyenlerin sâbit ağırlık konusunda hemfikir olmaları zorunludur.

Altın dolarının başlangıçtaki tanımını en kolay bir oranda almak en iyisidir. Kesinlikle bir ons altının elli dolar olması iyi bir oran değildir. Altının şu anki piyasa değeri veya mevcut fiyatın biraz üstü olması gerektiği şeklinde tartışmalar vardır. Normal fiyatın Fed'in tasfiyesi sonrasında sâdece kendi borçlarını değil, fakat aynı zamanda bire-bir tüm banka depozitolarını altın olarak ödemesine de yetecek kadar üstü (bu durum altının onsunun 1600$ olmasını gerektirecektir) olması (veya düşük değerli bir dolar) gerektiği de belirtilmektedir. Fakat bu reformlar mümkün olduğunca kısa süre içinde yürürlüğe konduğu ve ülke sağlam paraya döndüğü müddetçe, bu parametreler içinde hangi fiyatın seçildiği neredeyse fark etmez.

88

Sâbit Döviz Kuru Kurguları

Temmuz 1994

Hükümetler, özellikle de ABD hükümeti ellerini ekonominin herhangi bir bölümünden çekememe özelliğine sâhiptirler. Entelektüeller ve politika çok-bilmişleri arasındaki çeşitli savunucularının yardımıyla ve kışkırtmasıyla hükümet kendisini, müthiş hayırseverliği ve her şeyi bilmesi ile kullarını gözetleyen ve sıradan insanların cehaletlerinden dolayı yapmaya devam ettikleri çeşitli "piyasa başarısızlıklarını" düzeltmek için sürekli olarak dünyaya Hızır gibi inen bir "makine tanrı" olarak görmekten hoşlanır.

Tarihin bu tanrının sürekli büyük başarısızlıklarının kara bir geçmişi olduğu ve iktisat teorisinin bunun niçin böyle olduğunu açıkladığı gerçeği resmî siyaset söylemi üzerinde hiçbir etki yapmamaktadır.

Örneğin her ulus-devlet sürekli olarak döviz kurlarına, dünyadaki diğer hükümetler tarafından çıkarılan diğer paralar karşısındaki değeri olan kendi itibarî parasının kurlarına müdahale etme eğilimindedir.

Hükümetler tek başarılı döviz kuru sâbitleme uygulamasının (tesadüfî olmayacak şekilde) altın standardı döneminde olduğunu bilmezler ve bilmek istemezler. Bu dönemde para hükümet veya merkez bankası tarafından kafasına göre imâl edilen değil, piyasa tarafından üretilen bir piyasa malıydı. Sâbit döviz kurları işe yaramıştı, çünkü bu ulusal para birimleri (dolar, sterlin, lira, mark vs.) bağımsız kimlikler değildi. Onlar daha ziyâde belli bir altın ağırlığı olarak tanımlanmıştı.

Metre, ton vs. gibi tüm tanımlarda olduğu gibi tanımın amacı bir kez belirlendiğinde sâbit olmasıydı. Bu nedenle örneğin kabaca 19. Yüzyıl'da olduğu gibi, dolar bir ons altının yirmide biri olarak, sterlin dörtte biri olarak, Fransız Frangı yüzde biri olarak tanımlanırsa, döviz kurları basitçe çeşitli para birimlerinin orantılı ağırlıkları olacaktır. Buna göre sterlin otomatik olarak 5$, frank ise 20 sent vs. olacaktır.

ABD altın standardını 1933'te terk etti. En son kalan uluslararası izler de 1971'de silindi. Tüm dünya bunu izledi ve her bir ulusal para birimi diğerlerinden ayrı ve bağımsız bir kimlik hâline geldi. Böylece, farklı alınır satılır mallar arasında dâima olduğu gibi, bunlar arasında da hemen bir "piyasa" gelişti.

Eğer bu alım satım piyasaları hükümetler tarafından kendi hâllerine bırakılsalar, fâiz oranları serbest şekilde dalgalanacaktır. Her bir para biriminin bir diğeri konusundaki arz ve talebine göre dalgalanacaklardır. Günlük kurlar diğer mallarda olduğu gibi arz ve talebi eşitleyecek şekilde "piyasayı düzenleyecek" ve böylece her bir paranın eksikliği veya satılmayan fazlalığının olmaması sağlanacaktır.

Dünyanın 1971'de bir kez daha keşfettiği gibi, dalgalanan itibarî paralar yeterli değildir. Bunlar uluslararası para avantajlarını yok ederler ve dünyayı tekrar takas dönemine döndürürler. Hükümetlerin ve merkez bankalarının, eskiden kendi parasal konularını altına çevirme şeklindeki sert zorunluluk tarafından sağladıkları enflasyon kontrolünü sağlayamazlar.

Dünyanın anlayamadığı şey dalgalanan itibarî paradan daha kötü tek bir şey olduğudur. O da hükümetlerin döviz kurlarını sâbitlemeye çalıştıkları itibarî paradır. Çünkü herhangi bir fiyat kontrolünde olduğu gibi hükümetler döviz kurlarını mutlaka serbest piyasa değerlerinin altında veya üstünde sâbitleyeceklerdir. Hangi yolu seçerlerse seçsinler, hükümet sâbitlemesi istenmeyen sonuçlar yaratacak,

gereksiz para krizlerine yol açacak ve uzun vâdede büyük başarısızlıklarla son bulacaktır. Önemli bir nokta döviz kurlarının hükümet tarafından sâbitlenmesinin kaçınılmaz şekilde "Gresham Kanunu'nu" devreye sokacağıdır. Yani hükümet tarafından suni şekilde olduğundan az değerlendirilen para piyasadan çekilme ("eksiklik") eğilimine girerken, hükümet tarafından aşırı değer biçilen para dolaşıma akacak ve bir "fazlalık" oluşturacaktır.

İktisadî yanılgılara sâhip olma konusunda doğuştan bir içgüdüye sâhip olduğu görülen Clinton yönetimi para politikasında da diğer alanlarda olduğu kadar beceriksiz ve tutarsızdı. Bu nedenle son zamanlara kadar görünüşte çok önemli olan (fakat gerçekte bulunmayan) bir ödemeler dengesi "açığı" konusunda saçma şekilde endişelenen yönetim, ihrâcatı teşvik etmek ve ithâlâtı kısıtlamak için dolar kurunu aşağıda tutmaya çalışmıştır.

Ancak hükümetin bir tür "ideal" döviz kuru bulması ve uygulaması mümkün değildir. Daha ucuz dolar ihrâcatı teşvik edecektir bu tamam. Ancak hükümet sonunda kabûl etmiştir ki bunun kaçınılmaz bir sonucu da vardır: ithâlât fiyatları daha yüksektir ve bu durum yurt içinde fiyatları düşük seviyede tutan rekabeti ortadan kaldırmaktadır.

Serbest piyasa tarafından belirlenen dışında hiçbir ideal döviz kuru bulunmadığı dersini öğrenmek yerine Clinton yönetimi alışkanlığı olduğu üzere tam tersine dönmüş ve düşmekte olan doları Alman markı ve Japon yenine karşı desteklemek için Fed ve diğer büyük bankalar tarafından gerçekleştirilen çoklu milyar dolarlık bir kampanya düzenlemiştir. Dolar kuru hafifçe yükselmiş ve medya doları desteklediği için Clinton'ı tebrik etmiştir.

Sevinç çığlıkları arasında pek de anlaşılamayan bazı problemler bulunmaktadır. İlk olarak vergi mükelleflerinin milyarlarca dolarlık parası yurt içinde ve dışında çarpık piyasa döviz kurları için harcanmaktadır. İkincisi, döviz kuru baskıcı şekilde desteklendiği için bu gibi "başarılar" uzun süre devam edemez. Fed'in doları yüksek tutmak için kullandığı mark ve yenin bitmesi ne kadar sürecek? Almanya ve Japonya doları suni şekilde yüksek tutmak için kendi paralarını enflasyona uğratmaktan ne zaman bıkacaklar?

Eğer Clinton hükümeti bu sonuçlar karşısında bile doları suni şekilde yüksek tutmaya çalışmaya inat ederse, Amerikan vatandaşları üzerine döviz kontrolleri ve mark ve yen karne uygulaması ile ortaya çıkan mark ve yen "eksiklikleri" ile karşılaşmak zorunda kalacaktır.

Bu arada, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nın (NAFTA) ilk acı meyvelerinden biri şimdiden ortaya çıktı. Tüm günümüz "serbest-ticaret" anlaşmaları

gibi NAFTA da bir uluslararası para düzenlemesi ve sâbit döviz kurları için bir gizli kanal olarak iş görmektedir. NAFTA'nın duyurulmayan yönlerinden birisi bir diğerinin döviz kurunu destekleme yönünde ortaklaşa hükümet faaliyetidir. Uygulamada bu, piyasada Meksika'daki enflasyona ve siyasî belirsizliğe tepki olarak sert şekilde düşmekte olan Meksika pezosunun suni şekilde aşırı değerlenmesi anlamına gelmektedir.

Bu nedenle NAFTA başlangıçta döviz kurlarını karşılıklı olarak aşırı değerlendirmeye yardım etmek için altı milyar dolarlık "geçici" bir kredi havuzu oluşturmuştu. Pezo kötü şekilde değer kaybettiği için NAFTA hükümetleri kredi havuzunu kalıcı hâle getirdi ve 8,8 milyar dolara yükselttiler. Dahası üç NAFTA ülkesi, finans bakanları ve merkez bankası başkanlarından oluşan ve "Kuzey Amerika partnerlerini etkileyen iktisadî ve mâlî konuları denetleyen" yeni bir Kuzey Amerika Finans Grubu oluşturdular.

Goldman Sachs International'ın başkan yardımcısı Robert D. Hormats, yeni düzenlemeyi üç ülke arasındaki ticaret ve yatırım işbirliğinden daha geniş çaplı bir parasal ve mâlî işbirliğine olan "mantıksal bir ilerleme" olarak görmüştü. Tamam, ona böyle de bakılabilir. Başka bir bakış şekli ise bunun ABD hükümetinin döviz kurlarını bozma, para krizleri ve yetersizlikleri yaratma, vergi mükelleflerinin parasını ve iktisadî kaynaklarını israf etme yönünde attığı bir diğer adım olduğudur.

Tümü içinde en kötü olan şey, ABD'nin önlenemez şekilde, bölgesel ve hatta dünya hükümeti bürokrasileri tarafından yönetilen (bunlar kontrolsüz olan ve kimseye, dünyanın her yerinde kendisine tâbi olan halkların hiçbirine hesap vermeyen bürokrasilerdir) ekonomik düzenlemeye ve plânlamaya gidiyor olmasıdır.

SINIRLAR ÖTESİ EKONOMİ

89

Korumacılık ve Zenginliğin Yıkılması

1986

SIK SIK REDDEDİLEN VE GÖRÜNÜŞTE TERK EDİLMİŞ OLAN KORUMACILIK geri dönmüştür ve bir intikam hissi ile geri dönmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nın feci kayıplarından kurtularak geri dönen ve yenilikçi, yüksek kaliteli ürünleri düşük fiyatlarda üreterek dünyayı şaşırtan Japonlar korumacı propagandanın en iyi örneği olarak hizmet ediyorlar.

Korumacılar "Pearl Harbour'dan bile daha kötü olan" bu yeni "Japon Emperyalizmi" konusunda uyarırken, savaş dönemi safsataları akılları meşgul eden bir düşünce oluyor. Bu "emperyalizmin" hârika televizyonlar, otomobiller, mikroçipler vs.yi Amerikan firmaları ile bile rekabet edebilecek fiyatlarda Amerikalılara satmayla ilgili olduğu ortaya çıkıyor.

Japon ürünlerinin bu "akışı" gerçekte ABD hükümetinin mücadele etmesi gereken bir tehdit midir? Yoksa yeni Japonya Amerikan tüketicileri için bir lütuf mudur?

Bu konudaki bakış açımızla ilgili olarak, tüm hükümet faaliyetlerinin baskı anlamına geldiğini kabûl etmemiz gerekiyor, bu nedenle ABD hükümetini müdahale etmeye dâvet etmek onun barışçı ticaret anlaşmalarını kısıtlamak için güç ve şiddet kullanmasını isteme anlamına gelmektedir. Korumacıların bundan sonra kendi güç mantıklarını bir başka Hiroşima ve Nagazaki şeklinde sonuna kadar kullanmayacaklarına emin olabilirsiniz.

Gözünüz Müşterinin Üstünde Olsun

Korumacı düşüncenin karmaşık yumağını çözerken, iki temel noktadan gözümüzü ayırmamamız gerekiyor: (1) korumacılık ticaret kısıtlamasında güç kullanımı anlamına gelmektedir ve (2) önemli olan tüketiciye ne olduğudur. Değişmez şekilde, korumacıların sâdece yabancı tüketiciler üzerine değil fakat aynı zamanda özellikle de Amerikalılar üzerine ciddî kayıplar sağlama ve bunları sömürme amacı taşıdığını anlayacağız. Hepimiz bir tüketici olduğumuz için bu durum korumacılığın, özel şekilde ayrıcalıklı, sübvanse edilen birkaç kişi adına (ve bu konuda da başarısız olan birkaç kişi adına) hepimizi kazıklama amacı taşıdığı anlamına gelmektedir. Bunlar bu faaliyetlerini serbest, engellenmemiş bir piyasada yapamayacak olan kişilerdir.

Örneğin sözde Japon tehdidini ele alalım. Her türlü ticaret karşılıklı olarak her iki tarafı da (örneğimizde Japon üreticileri ve Amerikalı tüketicileri) faydalandırır. Aksi hâlde taraflar böyle bir işe girmezlerdi. Bu ticareti durdurmaya çalışan korumacılar Amerikalı tüketicilerin ucuz ve yüksek kalitedeki Japon ürünlerini satın almayla elde edecekleri yüksek yaşam standardından faydalanmasını engellemeye çalışıyorlar. Bunun yerine biz hükümet tarafından zaten istemediğimiz başarısız, yüksek fiyatlı ürünlere dönmeye zorlanacağız. Kısaca başarısız üreticiler, başarısız firmalara dönmek zorunda kalmamız için bizi istediğimiz ürünlerden mahrum bırakmaya çalışıyorlar. Amerikalı tüketiciler soyulacaklar.

Gümrük Vergilerine ve Kotalara Nasıl Bakılmalı

Gümrük vergileri veya ithâlât kotalarına veya diğer korumacı kısıtlamalara bakmanın en iyi yolu siyasî sınırları unutmaktır. Ülkelerin siyasî sınırları başka sebeplerden dolayı önemli olabilir, fakat ekonomik açıdan hiçbir anlamları yoktur. Örneğin, Amerikan Eyaletlerinin her birinin ayrı bir ülke olduğunu düşünün. Bu durumda da pek çok korumacının sızlandığını duyardık. Tennessee veya Kuzey Carolina'dan gelen (ya da tersi) çeşitli "yabancılardan" kaynaklanan "âdil olmayan", "ucuz" işgücü rekabetinden şikâyet eden, yüksek fiyatlı New York veya Rhode Island tekstil imâlâtçılarının yaygaralarını düşünün.

Ödemeler dengesi hakkında endişelenme saçmalığı eyaletler arası ticarete odaklanmayla açıklanabilir. Çünkü hiç kimse New York ve New Jersey arasındaki (veya Manhattan ve Brooklyn arasındaki) ödeme dengesi konusunda endişelenmemektedir ve bu ticareti ve dengeyi kaydeden herhangi bir gümrük görevlisi yoktur.

Eğer düşünürsek, New York firmaları tarafından Kuzey Carolina'ya karşı istenen bir gümrük vergisi New York (ve aynı zamanda da Kuzey Carolina) tüketicileri için sırf bir soygun olacaktır. Daha az başarılı firmalar tarafından elde edilecek olan baskıya dayalı yalın bir soygun olacaktır. Eğer 50 eyalet ayrı devlet olsalardı korumacılar bu durumda da vatandaşlık tuzaklarını kullanacaklar, yabancılara güvenmeyecekler ve böylece kendi bölgelerindeki tüketiciler üzerine uygulayacakları yağmayı kamufle edebileceklerdi ve bu yanlarına kâr kalacaktı.

Şükür ki eyaletler arası gümrük vergileri anayasaya aykırıdır. Fakat bu açık engelle bile ve kendilerini içine gizleyebilecekleri milliyetçilik pelerini olmaksızın bile korumacılar eyaletler arası gümrük vergilerini başka bir ad altında dayatabilmektedirler. Federal asgarî ücret kanunundaki artışların devam etmesi zorunluluğunun ardındaki sebebin bir parçası New England ve New York gibi eyaletlere karşı Kuzey Carolina ve diğer güney eyaletlerden gelen düşük ücretli, düşük emek mâliyetli rekabeti önleme amaçlı olan korumacı bir mekanizma dayatmaktadır.

Örneğin 1996'da daha yüksek bir federal asgarî ücret konusundaki Kongre çekişmesinde Senatör Jacob Javits (Cumhuriyetçi Parti, New York) yasa tasarısını destekleme sebeplerinden birinin New York tekstil firmalarının güneyli rekabetçilerini engellemek olduğunu açıkça itiraf etmiştir. Güneydeki asgarî ücretler genelde kuzeydekilerden daha düşük olduğu için, artan asgarî ücretin en kötü şekilde vurduğu firmalar (ve işsizlikten etkilenen çalışanlar) güneydekiler olacaktır.

Eyaletler arası ticaret kısıtlamalarının dayatılmasının başka bir yolu moda olan "güvenlik" adı altında olmaktadır. Örneğin hükümetçe organize edilen New York'taki eyalet süt kartelleri, Hudson Nehri karşısına olan bir nakliyenin New Jersey sütünü "sağlıksız" yapacağı gerekçesiyle (bu açıkça sahte olan bir gerekçedir) yakındaki New Jersey'den süt ithâlini önlemişlerdir.

Eğer gümrük vergileri ve serbest ticaret üzerindeki kısıtlamalar bir ülke için iyi ise, bu durumda bir eyalet veya bölge için de neden iyi olmasın? Prensip kesinlikle aynıdır. Amerika'nın ilk büyük depresyonunda (1810 Paniği) Detroit sâdece birkaç yüz nüfusu olan küçük bir sınır kasabası idi. Ancak Detroit dışından tüm "ithâlâtları" yasaklama yönünde korumacı çığlıklar yükselmekteydi (şükür ki bu gerçekleşmedi). Vatandaşlar böylece sâdece Detroit malı eşyalar almaya zorlanacaklardı. Eğer bu saçmalık yürürlüğe konmuş olsaydı, genel bir açlık ve ölüm Detroitlilerin tüm diğer ekonomik problemlerini sona erdirecekti.

Öyleyse bir şehre, bir mahâlleye veya hatta bir bloğa ya da bu mantıkla gidildiğinde en sonda yer alan aileye olan ticaret, yani "ithâlâtlar" neden yasaklanmasın? Jones ailesi neden şu andan itibaren ailenin herhangi bir üyesinin aile evi dışında bir yerde üretilen bir mal veya hizmeti satın almayı yasaklayan bir karar almasın? Açlık kendine yeterlilik konusundaki bu saçma sebebi derhal ortadan kaldıracaktır.

Ancak bu saçmalığın korumacılık mantığında yatan şey olduğunu vurgulamamız gerekiyor. Standart korumacılık da bu kadar saçmadır, fakat milliyetçilik ve ulusal sınırlar söylemleri bu hayatî gerçeği gizleyebilmektedir.

Sonuçta korumacılık basitçe saçma değildir, tehlikeli şekilde saçmadır ve tüm ekonomik zenginlik için yıkıcıdır. Biz kendine yeten çiftçiler değiliz. Piyasa ekonomisi dünyanın her tarafını ilgilendiren bir ağ sistemidir. Bu sistem içinde her bir birey, bölge veya ülke kendisinin en iyi ve en başarılı olduğu şeyi üretir ve bu ürünü başkalarının mal ve hizmeti ile değiştirir. Uzmanlaşma ve bu uzmanlaşmaya dayalı ticaret olmasaydı tüm dünya açlık çekerdi. Ticaret üzerine bu gibi baskıyla uygulanan kısıtlamalar (korumacılık gibi) ticareti, yaşamın kaynağını ve zenginliği aksatır, felç eder ve mahveder. Korumacılık basitçe genel zenginlik aleyhine olduğu kadar, daha rekabetçi firmalar ve tüketiciler aleyhine, daha az başarılı bir avuç üreticiye kalıcı özel ayrıcalıklar sağlamak için tüketicilerin zarar gördüğü bir

vebadır. Ancak bu farklı bir tür yıkıcı imtiyaz verme işlemidir, çünkü vatandaşlık kisvesi altında ticareti kalıcı şekilde engellemektedir.

Başarısız Demiryolu

Korumacılık aynı zamanda özellikle yıkıcıdır çünkü bölgeler arasındaki nakliye mâliyetinde baskıcı ve suni bir artış olarak iş görmektedir. Endüstri Devrimi'nin en önemli özelliklerinden birisi, onun açlık çeken kitlelere zenginlik getirme yollarından birisi olan nakliye mâliyetini çarpıcı şekilde azaltması idi. Örneğin 19. Yüzyıl'ın başlarında demiryollarının gelişmesi insanlık tarihinde ilk kez olarak malların karadan ucuza taşınabilmesini ifade ediyordu. Ondan önce taşımanın ekonomik açıdan mümkün olan tek yolu suydu (nehirler ve okyanuslar). Karadan ulaşımı mümkün ve ucuz hâle getirmeyle demiryolları bölgelerarası kara taşımacılığını sağlamış ve başarısız yerel tekellerin kırılmasına yol açmıştır. Sonuçta tüm tüketicilerin yaşam standartlarında müthiş bir artış meydana gelmiştir. Korumacıların yapmak istediği şey bu mükemmel gelişme prensibini baltalamaktır.

19. Yüzyıl ortalarının muhteşem Fransız *laissez-faire* iktisatçısı Frédéric Bastiat'nın bir gümrük vergisini bir "başarısız demiryolu" olarak adlandırmasının sebebi budur. Korumacılar ekonomik açıdan demiryollarını, uçakları veya gemileri fiziksel olarak parçalamak kadar yıkıcıdırlar ve bizi geçmişin mâliyetli taşımacılığına (dağ yollarına, sallara ve yelkenli gemilere) dönmeye zorlamaktadırlar.

"Âdil" Ticaret

Şimdi bazı önde gelen korumacı görüşlere bakalım. Örneğin "korumacıların rekabeti hoş karşıladıkları" ancak bu rekabetin "âdil" olması gerektiği standart şikâyetini ele alalım. Bir kişi "âdil rekabetten" veya aslında genelde "âdillikten" bahsetmeye başladığında, gözünüzü cüzdanınızdan hiç ayırmamanız gerekir, çünkü cüzdanınız çalınmak üzeredir. Gerçekten "âdil olma" alan ve satan arasında karşılıklı rızaya dayanan basitçe gönüllü şartlardaki bir alışveriştir. Ortaçağ âlimlerinin çoğunun da anlayabildiği üzere, piyasa fiyatı dışında "âdil" (veya "hakkaniyetli") bir fiyat yoktur.

Öyleyse serbest piyasa hakkında "âdil olmayan" ne olabilir? Yaygın bir korumacı suçlamasına göre bir Amerikan firmasının meselâ, kendisinin yarısı tutarında ücretler ödeyen bir Tayvanlı firma ile rekabet etmesi "adâletsizliktir." Amerikan hükümetinden devreye girmesi ve Tayvanlılara eşdeğer miktarda gümrük vergisi dayatma ile ücretlerini "eşitlemesi" istenmektedir. Ancak bu tüketicilerin düşük mâliyetli firmalardan asla alışveriş yapamayacağı anlamına gelmiyor mu? Çünkü bu firmaların başarısız rakiplerine göre düşük mâliyetlere sâhip olması

adâletsizliktir. Bu Kuzey Carolinalı bir rakibini mahvetmeye çalışan bir New Yorklu firma tarafından da kullanılabilecek olan bir görüştür.

Korumacıların açıklama zahmetine girmedikleri şey niçin ABD'deki ücretlerin Tayvan'dakilerden bu kadar yüksek olduğu konusudur. Bu yüksek ücretler Allah'ın emri değildir. Ücretler ABD'de yüksektir çünkü ücretleri Amerikalı işverenler artırmıştır. Piyasadaki diğer tüm fiyatlar gibi ücretler de arz ve talep ile belirlenir. ABD işverenlerinin artan talepleri ücretleri de artırmıştır. Bu talebi belirleyen şey nedir? Emeğin "marjinal üretkenliği".

İşgücü de dâhil herhangi bir üretim faktörüne olan talep o faktörün üretkenliği ile, çalışanın (veya çimento torbasının ya da arazi dönümünün) üretim havuzuna getirmesi beklenen gelirin miktarı ile belirlenir. Fabrika ne kadar verimli ise işverenlerin talebi o kadar artar ve fiyatları veya ücretleri de o kadar yüksektir. Amerikalıların işgücü Tayvanlılarınkinden daha yüksektir, çünkü çok daha üretkendir. Onu üretken yapan şey nedir? Kısmen işgücü, hüner ve eğitimin karşılaştırmalı niteliği. Ancak farkın çoğu emekçinin kendisinin kişisel vasıfları ile ilgili değil fakat genelde Amerikalı çalışanların Tayvanlı eşdeğerlerinden daha fazla ve daha iyi sermâye yatırımı ile donatılmış olduğu gerçeği ile ilgilidir. İşçi başına olan sermâye yatırımı ne kadar çok ve ne kadar iyi ise, ücret de o kadar fazladır.

Kısaca, eğer Amerikan ücretleri Tayvanlılarınkinin iki katı ise bu Amerikalı emekçilerin daha yoğun şekilde sermâye ile desteklenmesinden dolayıdır, daha iyi ve daha fazla gereçle donatılmasındandır ve bu nedenle ortalama olarak iki kat daha üretken olmasından dolayıdır. Bu nedenle bir anlamda, kişisel vasıflarından dolayı değil fakat tasarruf sâhiplerinin ve yatırımcıların ona daha iyi araçlar sağlamasından dolayı Amerikalı işçilerinin Tayvanlılardan daha fazla üretmesinin "âdil" olmadığını düşünüyorum. Ancak bir ücret sâdece kişisel vasıflarla değil fakat aynı zamanda nisbî azlık ile de belirlenir ve ABD'de sermâyeye nazaran işçi Tayvan'da olduğundan daha kıttır.

Başka bir şekilde ifade edecek olursak, Amerikalıların ücretlerinin ortalamada Tayvanlılarınkinin iki katı olması gerçeği ABD'deki işgücü mâliyetini Tayvan'ınkinin iki katı yapmaz. Çünkü ABD işgücü Tayvan'ınkinin iki katı üretken olduğu için, bu durum ABD'deki iki kat olan ücretin iki kat üretkenlikle dengelendiğini ifade eder. Böylece birim ürün başına ABD'deki ve Tayvan'daki işgücü mâliyeti ortalamada aynı kalır. Asıl korumacı yanılgılardan birisi işgücü fiyatını (ücretleri) işgücü mâliyeti ile (işgücünün nisbî verimliliği ile de ilgilidir) karıştırmaktır.

Bu nedenle, Amerikalı işverenlerin karşı karşıya olduğu problem gerçekte Tayvan'daki "ucuz işgücü" değildir, çünkü ABD'deki "pahalı işgücü" kesin olarak ABD'li işverenlerin kıt işgücüne daha yüksek ücret ödemesinden kaynaklanmak-

tadır. Daha az başarılı olan ABD tekstil ve otomobil firmalarının karşı karşıya olduğu problem Tayvan veya Japonya'daki ucuz işgücü değil, daha ziyâde diğer ABD sanayilerinin daha yüksek ücretleri ödeyebilmesinden dolayıdır, çünkü onlar en baştan yüksek ücretler ödemişlerdi.

Öyleyse daha az başarılı ABD tekstil, otomobil veya mikroçip firmalarını kurtarmak, korumak ve faaliyette tutmak için koruyucu gümrük vergileri ve kotalar dayatmayla korumacılar sâdece Amerikan tüketicisine zarar vermiyorlar. Onlar aynı zamanda başarılı ABD firmaları ve sanayilerine de zarar veriyorlar. Çünkü başarılı firmalar başarısız firmaların kilitlediği kaynakları kullanmaktan engelleniyorlar ve yurt içi ve yurt dışında ürünlerini satıp büyüyemiyorlar.

"Damping"

Serbest piyasa üzerine olan bir başka çelişkili korumacı eleştiri, problemin yabancı firmaların faydalandığı düşük mâliyetlerden ziyâde, bu firmaların ürünlerini Amerikalı tüketicilere "mâliyetlerinin altında" satma "adâletsizliğinden" kaynaklandığını ve böylece zararlı ve günahkâr "damping" uygulaması gerçekleştirdiklerini iddia etmektedir. Bu damping ile bu gibi faaliyetlere asla girmediği varsayılan ve fiyatları dâima mâliyetleri kapsamaya yetecek kadar yüksek olan Amerikalı firmalar üzerine âdil olmayan bir avantaj elde etmektedirler. Ancak eğer mâliyeti altında satmak böylesine güçlü bir silâh ise, bir ülkedeki bütün firmalar tarafından neden uygulanmıyor?

Bu suçlamaya karşı ilk cevabımız bir kez daha genelde tüketiciye özelde ise Amerikalı tüketiciye dikkat etmemizdir. Tüketiciler böylesine açık bir şekilde faydalanıyorlarsa bu neden bir şikâyet konusu olsun ki? Düşünün ki örneğin Sony ABD'li üreticilere tanesi bir sentten TV satarak Amerikalı rekabetçilerine zarar vermek istiyor. Amerikalı tüketicileri destekleyerek ciddî kayıplara uğrayan bu saçma politikaya sevinmemiz gerekmez mi? Bizim tepkimizin şöyle olması gerekmez mi: "Haydi Sony, bizi daha fazla destekle!" Tüketiciler söz konusu olduğunda, ne kadar çok damping varsa o kadar iyidir.

Peki ya Sony neredeyse bedava TV dağıttığı müddetçe satışları sıkıntıya girecek olan zavallı ABD'li TV firmaları? Kesinlikle RCA, Zenith vs. için anlamlı politika Sony iflâsa gidene kadar üretimi ve satışları durdurmak olacaktır. Ancak en kötüsünü düşünelim: RCA, Zenith vs. Sony ile fiyat yarışında iken iflâs etsinler. Bu durumda tüketiciler yine daha iyi durumda olacaklardır, çünkü iflâs eden firmaların fabrikaları hâlâ ayakta kalacak, bir açık artırmada birisi tarafından satın alınacak ve Amerikalı satın alanlar TV işine girecekler ve şimdi çok daha düşük sermâye yatırımları sayesinde Sony'yi rekabette alt edeceklerdir.

Gerçekten de onlarca yıldır serbest piyasa muhalifleri pek çok işletmenin piyasadaki güçlü konumlarını "yok edici fiyat-indirimi" olarak sağlanan şeyle, yani mallarını mâliyetinin altında satarak daha küçük rakiplerini iflâsa itmeyle ve daha sonra da kendi fiyatlarını âdil olmayan metotlarının karşılığını üreticilere "tekel fiyatları" ödeterek almayla elde ettiğini iddia etmektedirler. İddiaya göre tüketiciler fiyat savaşları yoluyla, damping ve mâliyetlerin altındaki satışlarla kısa dönemde kârlı olsa da, uzun vâdede olası bir tekelden dolayı kaybeceklerdir. Fakat daha önce de gördüğümüz üzere iktisat teorisi "damping" yapan firmalar için para kaybetmenin bir *akılsızlık* olduğunu ve asla gerçekten bir tekel fiyatı başaramayacaklarını göstermektedir. Oldukça ilginçtir tarihsel araştırmalar, teşebbüs edilmesi durumunda yok edici fiyatlandırmanın başarılı olduğu tek bir örnek göstermemiştir. Aslında teşebbüs edildiğine dâir bile çok az sayıda örnek vardır.

Bir diğer suçlama Japonların veya diğer yabancı firmaların dampinge girmeye güçlerinin yeteceğini, çünkü hükümetlerinin onların zararlarını sübvanse etmeyi kabûl ettiğini iddia etmektedir. Fakat tekrar söyleyelim, böylesine saçma bir politikayı hoş karşılamalıyız. Eğer Japon hükümeti kıt kaynaklarını gerçekten Amerikalılara yaptıkları Sony satışlarını sübvanse ederek israf etmek istiyorsa, bunu ne kadar çok yaparlarsa o kadar iyi! Onların politikası kendilerine, kayıplar özel sektörde olduğu kadar fazla zarar vericidir.

Ancak tarafsız gümrük vergisi komisyonlarında ve hükümet bürolarında oturan iktisatçılar veya diğer sözde uzmanlar tarafından yapıldığında bile "damping" suçlamasıyla ilgili daha başka bir problem var. İster iktisatçılar, ister işadamları veya diğer uzmanlar olsun, dışarıdan bakanların diğer hangi firmanın "mâliyetlerinin" ne olabileceğine karar vermesinin bir yolu yoktur. "Mâliyetler" ölçülebilen veya değerlendirilebilen nesnel şeyler değildir. Mâliyetler işadamının kendisi için özneldir ve işadamının zaman tercihine veya işadamının belli bir zamanda gerçekleştirmekte olduğu üretim veya satış işleminin evresine bağlı olarak sürekli şekilde değişiklik gösterir.

Örneğin bir meyve satıcısının, kilosu 1 dolara gelecek şekilde 20 dolara bir kasa armut aldığını varsayalım. Bu armutları kilosu 1,5 dolara satmayı ummakta ve beklemektedir. Fakat armut piyasasına bir şey oluyor ve bu armutların çoğunu o fiyata yakın bir fiyattan satamıyor. Aslında armutları çürümeden ne fiyata olursa olsun satması gerektiğini anlıyor. Diyelim ki armutlarını kilosu 70 sente satabileceğini görüyor. Dışarıdan bakanlar meyve satıcısının, mâliyetinin kilosu bir dolar olduğunu anlayınca, armutlarını mâliyetinin altında ve hatta belki de "âdil olmayan" bir fiyata sattığını söyleyebilir.

"Bebek Endüstriler"

Bir diğer korumacı yanılgı, hükümetin bir "bebek endüstriye" yardım etmek veya doğmasını sağlamak için geçici bir koruyucu gümrük vergisi koyması gerektiğini savunmaktadır. Bu durumda endüstri yerleştiğinde hükümet gümrük vergisini kaldırmalı ve şimdi "olgun" olan endüstriyi kendi başına yüzmek için rekabet ortamına atmalıdır.

Teori yanlıştır ve bu politikanın uygulamasının sonuçları feci olmuştur. Hükümetin yeni ve genç endüstriyi yabancı rekabetten korumasına yerli rekabetten korumak için olduğundan daha fazla ihtiyaç yoktur.

Son birkaç on yıldır, plastik, televizyon ve bilgisayar alanındaki "bebek" endüstriler bu gibi koruma olmadan çok başarılı oldular. Yeni bir endüstriye uygulanan herhangi bir hükümet sübvansiyonu eski firmalarla karşılaştırıldığında çok fazla kaynağı o sanayiye yönlendirecek ve o firmayı veya endüstriyi sürekli şekilde başarısız ve rekabette zayıf hâle getiren kalıcı olabilecek çarpıklıklar başlatacaktır. Bunun bir sonucu olarak "bebek endüstri" gümrük vergileri, endüstrinin ne kadar "olgun" olduğuna bakılmaksızın kalıcı olmuştur. Bunu savunanlar yetişkin bakımına ihtiyaç duyan "bebeklere" yapılan yanıltıcı bir biyolojik benzetmede bulunmaktadırlar. Fakat bir işletme firması genç veya yaşlı bir firma değildir.

Yaşlı Endüstriler

Gerçekten de son yıllarda başarısız oldukları bilinen yaşlı endüstriler korumacılık için "bunak endüstri" olarak adlandırılabilecek bir sav kullanmaktadırlar. Çelik, otomobil ve diğer rekabette geri kalmış endüstriler yenden güçlenmek ve yabancı firmalarla rekabet edebilmek için "bir nefes alma imkânına" ihtiyaç duyduklarından ve bu soluklanmanın birkaç yıllık gümrük vergisi veya ithâlât kotaları ile sağlanabileceğinden şikâyet etmektedirler. Bu sav, "bunak" endüstrinin ne zaman sihirli şekilde gençleşmiş olacağının anlaşılmasının daha da zor olması hâriç, yaşlı bebek endüstri yaklaşımı kadar çok boşluklarla doludur. Aslında çelik endüstrisi en başından beri başarısızdır ve takvim yaşının görünüşte bununla ilgisi yoktur. ABD'de ilk korumacı hareket, 1817 Savaşı ile suni şekilde zorla beslenen ve çok daha etkili yabancı rekabetçilerden kaynaklanan tehlike nedeniyle çok kötü durumda olan Pennsylvania demir (daha sonra demir-çelik) endüstrisi ile 1820'de başladı.

Ödemeler Dengesinin Problemsizliği

Son bir savlar (veya daha doğrusu alarmlar) takımı ödemeler dengesinin gizemleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Korumacılar ithâlâtın ihrâcattan büyük olmasının dehşetine odaklanmakta ve eğer piyasa güçleri kontrol edilmemeye devam ederse, Amerikalılar her şeyi dışarıdan almaya mecbur kalacak ve yabancılara hiçbir şey satamayacaklar, böylece Amerikalı tüketiciler Amerikalı işletme firmalarının kalıcı enkazı ile baş başa kalacaklar. Fakat eğer ihrâcat sıfıra yakın bir noktaya düşerse, Amerikalılar yabancı ürünler satın almak için parayı nerden bulacaklar? Daha önce de söylediğimiz üzere ödemeler dengesi gümrük istatistiklerinin varlığı ile üretilen sahte bir problemdir.

Altın standardı günlerinde ulusal ödemeler dengesindeki bir açık problemdi, fakat sâdece kısmî karşılık bankacılık sisteminin tabiatından dolayı. Eğer Fed veya daha önceki tiplerdeki merkez bankaları tarafından teşvik edilen ABD bankaları para veya krediyi şişirirse, Amerikan enflasyonu ABD içinde daha yüksek fiyatlara yol açacak, bu durum ihrâcatı caydırırken ithâlâtı teşvik edecektir. Ortaya çıkan açığın bir şekilde karşılanması gerekir. Altın standardı döneminde bunun uluslararası para olan altın ile ödenmesi gerekirdi. Banka kredisi arttığında, altın ülke dışına akmaya başlar ve kısmî rezerv merkez bankalarını daha da sallantılı bir duruma sokardı. Dışarıya altın çıkışının meydana getirdiği borç ödeyememe tehditlerini karşılamak için, bankalar sonunda kredi kontratı yapmaya mecbur kalırdı ve bir resesyon ve ödemeler dengesini geri çevirme süreci hızlanır, böylece altın ülkeye geri akardı.

Fakat şimdi itibarî para döneminde ödemeler dengesi açıkları gerçekten anlamsızdır. Çünkü altın artık bir "dengeleme aracı" değildir. Aslında, ödemeler dengesinde bir açık yoktur. Son birkaç yılda ithâlâtın ihrâcattan yılda yaklaşık 150 milyar dolar kadar bir miktar az olduğu doğrudur. Ancak ülkenin dışına giden hiçbir altın yoktur. "Dışarıya dolar sızıntısı" da yoktur. Sözde "açık" eşdeğer miktarda parayı Amerikan dolarına yatırım yapan yabancılar tarafından ödenmiştir: gayrimenkule, sermâye mallarına, ABD yatırım fonlarına ve banka hesaplarına.

Aslında son birkaç yıl içinde yabancılar kendi paralarını dolara yatırarak doları yüksek tutmuşlar böylece ucuz ithâlât yapmamızı sağlamışlardır. Bu gelişmeden endişelenmek veya şikâyet etmek yerine yabancı yatırımcıların bizim ucuz ithâlâtımızı finanse etmeye istekli olmalarına sevinmeliyiz. Tek problem, doların ucuzlaması ve ithâlâtın pahalı hâle gelmesi nedeniyle bu kârlı durumun şimdiden sona ermeye başlamasıdır.

Pek çoğu ilk bakışta mâkûl gibi görünen korumacı savlar gerçekte bir kötü yanılgılar yığınıdır. En temel iktisadî analiz konusunda tam bir cehalet ortaya koyarlar. Gerçekten de savlardan bazıları neredeyse, 17. Yüzyıl merkantilizminin en

komik iddialarının utandırıcı kopyalarıdır. Örneğin, ABD'nin bir ticaret açığı dengesine sâhip olması bir şekilde baş belâsı bir problemdir, genel değil sâdece belli bir ülkeyle, örneğin Japonya ile.

18. Yüzyıl'ın daha akıllı merkantilistlerin çürütülmesini, yani bireysel ülkelerle olan dengelerin birbirini telâfi edeceğini ve bu nedenle kendimizi sâdece genel dengeye odaklamamız gerektiğini tekrar öğrenmemiz gerekmiyor mu? (Genel dengenin de bir problem olmadığını anlamayı da bir tarafa bırakın.) Ancak korumacılığın saçma teoriler tarafından değil fakat baskı ile sağlanan özel ayrıcalık isteği ile ve başarılı rekabetçiler ve tüketiciler aleyhine ticareti sınırlama isteği ile teşvik edildiğini anlamak için iktisat literatürünü tekrar okumamız gerekmiyor. Geri kalanlarımızı baskı altına almak ve yağmalamak için siyasî mekanizmayı çok çeşitli şekillerde kullanmaya özel ilgi duyulan bir ortamında, korumacılar en saygıdeğer olanlar arasındadır. Onları bir kez ve son kez olarak sırtımızdan atmanın ve çok hak ettikleri haklı öfkeyi onlara yöneltmenin tam vaktidir.

90

"Serbest Ticaret" Perspektifi

Mart 1992

GERÇEĞİN BİR YALANCI PROPAGANDA YIĞINI ALTINA GİZLENMESİ KONUsunda bir başkanlık seçim yılı gibisi yoktur. Patrick J. Buchanan başkanlık yarışına girer girmez, medyadaki savunucularının yardımı aracılığıyla Bush yönetimi tarafından Bush'un sâdık olduğu "serbest ticareti" ihlâl eden bir "korumacı" olarak eleştirildi.

Gerçekten de uluslararası ticaret gizemli doktrinleri ulusal seçimlerde belki de 19. Yüzyıl'dan beri böylesine önemli bir rol oynamamıştı.Bush yönetiminin serbest ticarete sâdık kaldığı fikrinin bizzat kendisi patentli derecede komik bir şeydir ve saçmalığı Başkan'ın fazlaca ödeme yapılan ama son derece başarısız olan profesyonel Japonya Hayranı Lee Iacocca ile birlikte gerçekleştirdiği Japonya seyahatinde açıkça ortaya konmuştur.

Aslında yıllardır yönetim Japonların bize yüksek kaliteli orta fiyatlı arabalar satmasını önlemek için elinden geleni yaparken, talihsiz Japonları satın almak istemedikleri aşırı fiyatlı Amerikan limonu almaya ikna etmeye çalışmaktadırlar. Başka Bush tarafından tekrardan "serbest *ve âdil* ticaret" olarak adlandırılan "serbest

ticaret" bu mudur? Gerçekten de iki ülke arasındaki ticaret açığına yapılan tüm bu vurgu 17. Yüzyıl'ın akıllı merkantilistleri tarafından bile bir kenara atılmış olan berbat yanılgılardır.

Ancak bu belgeli düzenbazlığa ek olarak, ticaret özgürlüğünün gümrük vergileri ve ithâlât kotaları ile engellenmesi gerektiği genellikle küçümsenir. Ayrıca daha önemlisi gerçek ticaret özgürlüğü düzenlenmemiş ve sübvanse edilmemiş olmalıdır. Gümrük vergileri ve kotalar getirmeye ek olarak Bush yönetimi Amerikan işletmeleri üzerindeki, onları yurt içinde ve yurt dışında başarılı şekilde üretim yapmaktan veya rekabet etmekten alıkoyan düzenlemeleri yoğunlaştırdı. Sâdece bu da değil: bu yoğunlaştırılan düzenlemelere sürekli olarak yönetimin (tek değilse de) en çok gurur duyduğu düzenlemeler olarak işaret edilmektedir. Bunlar arasında kota dayatan Medenî Haklar Kanunu, Temiz Hava Kanunu ve Engelli Amerikalılar Kanunu vardır.

Fakat ilgimizi Bush yönetiminden medyayı istila eden ve kendilerini korumacılığın sâdık düşmanları ve saf, kısıtlanmamış serbest ticaret savunucuları olarak gösteren yeni-muhafazakâr köşe yazarlarına kaydıralım. Bu "serbest ticaretçilerin" sık sık coşkuyla ön plâna çıkardığı politikalardan bazıları:

1. ABD-Kanada Anlaşması'nda ve Başkana Meksika ile yapabileceği anlaşma için verilen "yetkilendirme" ile hazırlanacak olan yöresel *"serbest-ticaret" bölgeleri.* Bu gibi anlaşmalar konusunda olumsuz düşünen herkes mutlu şekilde, arsız bir korumacı kabûl edilir. Ancak ne var ki bu gibi bölgesel bloklar tehlikeli olabilir. Buna bir örnek, büyük bir bölgesel serbest ticaret alanına soylu bir örnek olarak serbest ticaretçiler tarafından hayli övülen Avrupa Ekonomik Topluluğu'dur. Ancak durum bunun tam zıddıdır.

AT hâricî olarak gücünü blok dışı ülkelere genel gümrük vergilerini yükseltmek için kullanabilir ve kullanmaktadır da. Fakat kendi içinde bile sonuç, blok içinde artan ticaret kısıtlamaları ve düzenlemeleri olmuştur. Buna göre AT Brüksel'de, sık sık tüm bölgede düzenlemeleri artıran, büyüyen bir Avrupa süper hükümeti ve bürokrasisi kurmaktadır. AT'nin bir olumsuz önlemi Avrupa'daki düşük vergili ülkelerin vergi oranlarını yükseltmek ve böylece her ülkenin diğerleri ile "âdil ve eşit bir oyun alanına" sâhip olmasını sağlamak olmuştur. Aynı şekilde, AT içinde nispeten daha özgür ekonomiler üzerine asgarî ücret kanunları ve diğer zararlı "sosyal" önlemler dayatılmıştır. Bayan Thatcher'ın İngiltere'nin AT'ye girmeye karşı bilinen muhalefeti soylu bir "yeni Avrupa"ya karşı basitçe paranoyak veya körü körüne bir direniş değildi.

Aynı kötülük herhangi bir bölgesel ticaret bloğunda Birleşik Devletler'in de başına gelebilir ve başkana bir anlaşma yapma ve onu uygulama konusunda bir açık çek vermek gelecek için çok da iyi olmayan bir işarettir.

Önemli nokta gerçekten özgür ticaretin hiçbir pazarlık, anlaşma, süper-güç oluşturma veya başkanın yurtdışına çıkarma yapmasını gerektirmemesidir. Serbest ticaret için gerekli olan şey ABD'nin tüm vergiler ve diğer düzenlemeler yanında gümrük vergilerini ve kotaları kaldırmasıdır. Nokta. Hem de tek taraflı olarak. Diğer hükümetlerin veya ülkelerin dâhil olmasına gerek yok.

2. *Dış yardım.* Yeni-muhafazakâr ve Bushçu "serbest ticaretçiler" ABD'nin büyük dış yardımlarının sağlam destekleyicileridir. Ancak gerçek serbest ticaret sübvanse edilmemiş ticaret gerektirdiği için ihrâcat sübvansiyonları adına yapılan bu büyük programlar serbest ticarete (bu sözde korumacılık muhalifleri tarafından savunulmak şöyle dursun) asla itiraf edilmemiş olan büyük bir müdahale getirmektedir.

Dış yardım konusundaki savlar yıllar boyunca değişikliğe uğramaktadır (Avrupa'yı "yeniden inşa etmekten," Komünizmi durdurmaya, Üçüncü Dünya'yı geliştirmeye, kıtlık için insancıl yardım çabalarına kadar) fakat çeşitli kıvırmalar ve zikzaklar arasında, konunun özü dâima aynı kalmaktadır. Para Amerikan vergi mükelleflerinden sistematik bir dolandırıcılıkla alınır ve aşağıdaki gruplara aktarılır: 1) Çalışması için ABD hükümet bürokrasisine, 2) çaresiz tebaaları karşısında zenginliği ve gücü artan yardım alan dış hükümetlere ve 3) sonuncusu ve en önemlisi yabancı hükümetlerin aşırma dolarlarını harcamak zorunda oldukları ABD ihrâcat firmalarına ve sanayilerine.

ABD ihrâcat firmalarını ve onların bankacılarını sübvanse etmek için sizi, beni ve diğer Amerikan vergi mükelleflerini yağmalamanın ne derece ahlâklı olduğu bir tarafa, bu sistemin sağladığı müthiş ticaret çarpıklığına dikkat etmeliyiz.

3. *Kartelleşmiş Dünya Kâğıt Parası.* Ticaret için birkaç gümrük vergisinden çok daha tehlikeli olan şey tüm Keynesçi Müesses Nizamın (Sol Keynesçi Demokratlardan muhafazakâr Keynesçi Bushçulara, yeni-muhafazakârlara kadar) merkez bankalarının dünya çapında işbirliğine ve kartelleşmesine doğru olan önlenemez gidişidir. Bu aslında sonuçta, bir dünya merkez bankasının itibarî para basacağı dünya ekonomi hükümetine doğru olan bir gidiştir. Uzun süreli Keynesçi rüyanın bir gerçekleşmesi olan bu durum bir dünya merkez bankası tarafından oluşturulan ve kontrol edilen bir dünya enflasyonu sağlayacaktır.

Avrupa para birliği böyle bir programın sâdece ilk adımıdır. Tekrarlayacak olursak: dünya çapında bir para kontrolü ve bankacılık ile çarpıtılan ticaret bir veya iki gümrük vergisinden çok daha tehlikelidir ve kurtulması da çok daha zordur.

Pat Buchanan, Başkan Bush veya yeni-muhafazakâr kahraman adayı Jack Kemp gibi başkanlık adayları arasında serbest ticaret ve korumacılığın derecesini belirlerken, diğer ikisinin aksine Buchanan'ın yabancı yardımların kaldırılmasını savunduğunu söylemeliyiz. Dünya itibarî para programı üzerinde asla yorum yapmadıysa da, kendini açıkça ortaya koymuş bir "iktisadî milliyetçi" olarak buna da şiddetle karşı çıkacağı kesindir.

Buchanan'ın Brinkley TV programında George Will'in korumacı suçlamasına cevabına da bakabiliriz: "George, yapmak zorunda olduğumuz şey Amerikan işletmelerinin ve endüstrisinin sırtından vergilerin ve düzenlemelerin yükünü kaldırmalıyız ve ancak bundan sonra ABD rekabet etmeye başlayabilir." Kamu alanında serbest ticarete bundan daha yakın kim var?

91

NAFTA Safsatası

Ekim 1993

Amerikalılar (veya en azından Amerikan Müesses Nizamı) belki de dünyadaki en kolay kandırılan insanlardır. Gorbaçov korkak reformlarını "piyasa sosyalizmi" olarak satmaya çalıştığında sâdece Amerikan Müesses Nizamı alkışladı. Sovyet halkı yapmacıklığı hemen anladı ve hiçbirine kanmadı. Polonyalı Stalinci Oskar Lange "serbest piyasa sosyalizmi" çığırtkanlığına başlayınca, sâdece Amerikalı iktisatçılar sevinç çığlıkları attı. Polonya halkı durumu çok iyi biliyordu.

Bazı insanları bir şeyin serbest piyasa niteliğinde olduğuna ikna etmek için tek yapılması gereken tek şey onu "piyasa" olarak etiketlemektir. Bu nedenle "piyasa sosyalistleri" veya "piyasa liberalleri" gibi saçma yaratıkların çoğaldığını görüyoruz. Tabiî ki "özgürlük" kelimesi de yanıltıcı bir ifadedir ve söylemin özün üstüne çıktığı bir çağda taraftar bulmanın başka bir yolu basitçe kendinizi veya önerinizi "serbest piyasa" veya "serbest ticaret" olarak adlandırmanızdır. Etiketler çoğu kez safları kandırmak için yeterlidir.

Aynı şekilde serbest ticaret savunucuları arasında "Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması" (NAFTA) etiketinin sorgulamaksızın kabûl edilmesi gerekir. "Fakat serbest ticarete nasıl karşı çıkabilirsiniz?" Çok kolay. Bize NAFTA'yı getirenler ve ona "serbest ticaret" diyenler hükümet harcamasına "yatırım," vergilere "katkılar"

ve vergi artırmaya "bütçe açığı azaltma" diyen aynı insanlardır. Unutmayalım ki Komünistler de sistemlerini adlandırmak için "özgürlük" kelimesini kullanırlardı.

İlk olarak, gerçek serbest ticaret bir anlaşmaya (veya onun deforme olmuş akrabası olan bir "ticaret anlaşmasına") ihtiyaç duymaz. NAFTA bir ticaret anlaşması olarak adlandırılmaktadır, böylece Senato'nun üçte ikisi tarafından onaylanma anayasal zorunluluğundan kaçınılabilmektedir. Eğer Müesses Nizam gerçekten serbest ticaret isterse tüm yapması gereken şey sayısız gümrük vergilerini, ithâlât kotalarını, "damping karşıtı" kanunları ve ticaret üzerindeki diğer Amerika tarafından getirilmiş kısıtlamaları kaldırmalıdır. Hiçbir dış politikaya veya dış manevraya ihtiyaç yoktur.

Eğer gerçek serbest ticaret, politika ufkunda görünürse bunu söylemenin tek bir yolu var. Hükümet/medya/büyük işletmeler kompleksi dişiyle tırnağıyla ona karşı çıkacaktır. 19. Yüzyıl'ın geri döndüğüne dâir bir seri başyazı "uyarıları" göreceğiz. Medya bilginleri ve akademisyenler serbest piyasaya karşı, onun sömürücü olduğu ve hükümet "koordinasyonu" olmadan anarşik bir nitelikte olduğu şeklindeki tüm eski uydurma haberleri geri getireceklerdir. Müesses Nizam gerçek serbest ticaretin kurulmasına, gelir vergisinin kaldırılmasına vereceği kadar coşkulu bir tepki verecektir.

Aslında iki partili Müesses Nizamın İkinci Dünya Savaşı'ndan beri yaptığı "serbest ticaret" yaygarası gerçek alış veriş özgürlüğünün tersini güçlendirmektedir. Müesses Nizamın amacı ve taktikleri tutarlı şekilde serbest ticaretin geleneksel düşmanı olan ve 18. Yüzyıl Avrupası'nın ulus devletleri tarafından uygulanan bir sistem olan "merkantilizm" amaç ve taktikleridir. Başkan Bush'un Japonya'ya yaptığı kötü şöhretli ziyaret bunun bir örneğiydi: diğer ülkeleri Amerikan ihraç ürünleri satın almaya zorlayan sürekli bir manevralar sistemi olarak bir ticaret politikası.

Serbest ticaretçiler yurt içi veya yurt dışı serbest ticarete tüketici (yani hepimiz) açısından bakarken, 16. Yüzyıl'ın veya bugünün merkantilistleri ticarete güç elitleri, yani hükümetle işbirliği hâlindeki büyük işletmeler açısından bakar. Gerçekten serbest ticaretçiler ihrâcatı, tıpkı genelde malların tüketicilere satılmak üzere üretilmesinde olduğu gibi, ithâlâtı ödemenin bir yolu olarak görür. Fakat merkantilistler yerli ya da yabancı tüm tüketiciler aleyhine hükümetin işletme eliti için ayrıcalıklar isterler.

Örneğin gerek Reagan, gerek Bush ve gerekse Clinton dönemlerinde Japonya ile olan görüşmelerde amaç Japonya'yı daha fazla Amerikan malı almaya zorlamaktı. Bu mallar karşılığında Amerikan hükümeti isteyerek veya istemeyerek Japonlara ürünlerini Amerikalı tüketicilere satma izni verecekti. İthâlâtlar diğer ülkelerin bizim ihrâcatlarımızı kabûl etmeleri için hükümetin ödediği fiyattır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Müesses Nizamın "serbest ticaret" adındaki ticaret politikasının bir diğer kritik özelliği ağır ihrâcat sübvansiyonları uygulamaktı. Favori bir sübvansiyon metodu çok sevilen dış yardım metodudur. Bu "Avrupa'yı yeniden yapılandırma ... Komünizmi durdurma" veya "demokrasiyi yayma" kisvesi altında Amerikalı vergi mükelleflerinin bu sisteme uyan yabancı hükümetler yanında Amerikan ihrâcat firmalarını ve endüstrileri sübvanse etmeye zorlandığı bir aldatmacadır. NAFTA, Amerikan hükümetinin ve Amerikan vergi mükelleflerinin içinde yer aldığı bu sistemin bir devamını ifade etmektedir.

Ancak NAFTA sâdece büyük işletmelerin ticaret anlaşması olmaktan daha fazlasıdır. Müdahaleci karma ekonomiyi yerleştirmek için hükümeti içine çekme ve kartelleştirme yönündeki uzun süreli bir kampanyanın bir parçasıdır. Avrupa'da bu kampanya, tek bir para birimi ve merkez bankası dayatan ve nispeten özgür ekonomileri düzenlemeci devletlere ve sosyal devletlere saptıran Maastricht Anlaşması ile sonuçlanmıştır.

ABD'de bu işlem yargı yetkisini eyaletlerden ve yerel kurumlardan alıp federal hükümetin icra organına verme şekline bürünmüştür. NAFTA görüşmeleri merkezî hükümet gücünü kıtanın tamamına yayarak ve böylece vergi mükelleflerinin, yöneticilerin faaliyetlerini engelleme gücünü daha da azaltarak sınırlarının dışına taşmıştır.

Bu nedenle NAFTA'nın kulağa hoş gelen baştan çıkarıcı şarkıları sosyalist Avrupa bürokratlarının Avrupalıları Avrupa Topluluğu'nun süper devletçiliğine teslim etmeye çalıştıkları şarkılarla aynı kandırıcı namelerden oluşmaktadır. Kuzey Amerika'nın Avrupa gibi büyük ve geniş bir "serbest ticaret birliği" olması hârika olmaz mıydı? Realite ise çok farklıdır: hiç kimseye hesap vermeyen ülkeler üstü NAFTA Komisyonu veya Brüksel bürokratlarının sosyalist müdahalesi ve plânlaması.

Tıpkı Brüksel'in düşük vergili Avrupa ülkelerinin vergilerini Avrupa ortalamasına yükseltemeye veya "âdillik," "eşit oyun alanı" ve "yukarıya doğru uyum" adına sosyal devlet yapılarını genişletmeye zorlaması gibi, NAFTA komisyonları da Amerikan eyalet yönetimlerinin işgücü kanunları ve diğer kanunlarına uymaya "yukarıya doğru" zorlama yetkisine sâhip olacaktır.

Başkan Clinton'ın ticaret temsilcisi Mickey Kantor NAFTA koşullarında "anlaşmadaki hiçbir ülkenin çevre standartlarını –asla– düşüremeyeceğini" zırvalamıştır. NAFTA altında sosyal devletin çevre ve işgücü şartlarını geriye döndüremeyeceğiz veya ortadan kaldıramayacağız, çünkü anlaşma sonsuza kadar bizi kilitlemiş olacak.

Bugünkü dünyada genel bir kural olarak, 1950'de Kongre'den geçmek üzere olan fakat Eisenhower tarafından iptal edilen Bricker Anayasa Değişikliği hâriç olmak üzere *tüm* anlaşmalara karşı çıkmak en iyisidir. Maalesef Anayasa'ya göre her anlaşma "ülkenin üst kanunu" olarak görülmektedir. Bricker Değişikliği herhangi bir yasanın önceden mevcut anayasal hakların üstünde olmasını önleyecekti. Ancak eğer *herhangi bir* anlaşma konusunda dikkatli olmamız gerekiyorsa, NAFTA gibi uluslar-üstü yapılar oluşturan bir anlaşmaya düşman olmamamız gerekiyor.

NAFTA'nın en kötü tarafı, talihsiz bir Bush anlaşmasını uluslararası bir dehşete dönüştüren Clintonca yapılan yan anlaşmalardır. Uluslar-üstü Komisyonlar ve onların "yukarı doğru" uyum oluşturması" için yan anlaşmalara teşekkür etmemiz gerekiyor. Müesses Nizamın "serbest ticaret" sahtekârlığının dış yardım yönünü yan anlaşmalar sağlamaktadır. ABD'nin, ABD-Meksika sınırı boyunca yapılacak olan bir "çevre temizliği" için Meksika'ya tahmini olarak 20 milyar dolar akıtmasını sağlıyorlar. Ayrıca Birleşik Devletler, NAFTA imzalandığında ve imzalanırsa Dünya Bankası yoluyla Meksika hükümet hazinesine milyarlarca dolar akıtmayı gayri resmî şekilde kabûl etmiştir.

Hükümeti ve onun bağlantılı çıkarlarını faydalandıran herhangi bir politika konusunda Müesses Nizam NAFTA adına her türlü propagandayı yapmak için ortaya çıkmış durumdadır. Onun müttefik entelektüelleri hükümetin merkezîleşme amacını savunmak için ağlar bile kurmuş durumdadırlar. NAFTA değerli bir anlaşma olsaydı bile hükümet ve onun dostlarının ortadaki bu çabaları şüphe doğururdu.

Halk haklı olarak bu çabanın, Meksika hükümetinin ve müttefik özel ilgilerinin NAFTA için lobicilik yapmaya harcadığı büyük miktarda para ile ilgili olduğundan şüphelenmektedir. Bu para NAFTA geçtiğinde Meksikalıların Amerikalı vergi mükelleflerinden sağmayı umdukları paranın depozitosudur.

NAFTA savunucuları Meksika Başkanı Carlos Salinas'ı ve onun sözde hârika "serbest piyasa" politikalarını "kurtarmak" için fedakârlıkta bulunmamız gerektiğini söylüyor. Fakat kesindir ki Amerikalılar kendilerini faydalandırdığı asla gerçekleşmeyen belirsiz dış politika hedefleri uğruna kendi boğazlarını kesmekten, sonsuz fedakârlıklarda bulunmaktan bıktılar. Eğer NAFTA biterse, Salinas ve partisi çökebilir. Fakat bunun anlamı Meksika'nın PRI partisinin (Kurumsal Devrimci Parti) can sıkıcı tek parti yönetiminin sonunda onlarca yıl süren yolsuzluktan sonra, sona erebileceğidir. Bunun neresi yanlış? Böyle bir sonuç bizim "küresel demokrasi" savunucularımızı neden titretiyor?

Carlos Salinas'ın sözde asâletine, bize Müesses Nizam tarafından sunulan diğer sahte kahramanlarınınkine baktığımız gibi bakmalıyız. Örneğin NAFTA Anlaşması'nın Ek 602.3'ünde yer alan "serbest piyasa" Salinas hükümetinin petrol

ve doğal gazla ilgili tüm keşif ve kullanmayı, tüm yatırım ve sağlamaları, tüm rafinasyon ve işlemeleri "kendine ayırdığını" kaç Amerikalı biliyor. Diğer bir ifadeyle Meksika'daki tüm özel petrol ve gaz yatırım ve faaliyetleri yasaklanacaktır. Amerikalıların korumak için fedakârlıkta bulunmak zorunda oldukları hükümet *bu mudur*?

Çoğu İngiliz ve Alman muhafazakâr, Brüksel-Maaştricht Avrupa bürokrasisinin tehlikelerinin tamamen farkındadır. Onlar biliyorlar ki varlıkları devletçiliği korumaya adanmış olan insanlar ve kurumlar âniden özgürlük için ortaya çıktıklarında ortada yanlış olan bir şey var. Amerikan muhafazakârları ve serbest piyasacıları da NAFTA'nın eşdeğer tehlikelerinin farkında olmalıdır.

92

NAFTA Sonrasında Hayat Var mı?

Şubat 1994

Büyük tarihçi Charles A. Beard siyasetimizde ve siyaset sistemimizde hâkim olan "görünüş" ve "realite" arasındaki büyük uçurumdan bahsederdi. Bu uçurum hiçbir yerde NAFTA konusundaki acı ve yoğun mücadele kadar çarpıcı ve açıklayıcı olamaz. Görünüşte, NAFTA Amerikan ticaretinin küçük bir bölümünü kapsayan birkaç önemsiz gümrük vergisiyle ilgilidir. Öyleyse bu curcuna neden? Öyleyse Clinton hükümeti neden elinden gelen hey şeyi yapıyor ve pervâsızca ve utanmazca Kongre oyları satın alıyor? Neden tüm Müesses Nizam bir araya geliyor: Demokratlar, Cumhuriyetçiler, Büyük İşletmeler, Büyük Finans Kuruluşları, Büyük Medya, eski Başkanlar, aralarında her yerde hazır ve nazır olan Kissinger'in da bulunduğu Dışişleri Bakanları ve son olarak Büyük İktisatçılar ve Nobel Sâhipleri? Ne dolaplar dönüyor?

Belki de en şoke edici faaliyet Amerika'nın ben-stilli serbest piyasa iktisatçılarının, yayın organlarının ve düşünce kuruluşlarınınkidir. Onlar için NAFTA'yı serbest ticaret açısından eleştirenlerimize cevap olarak, "Sizin endişeleriniz haklıdır, fakat her şey göz önüne alındığında NAFTA'nın serbest ticaretin aleyhine yapacaklarından daha çok lehte yapacakları var" demek kesinlikle meşru olurdu. Bu kesinlikle bir serbest piyasa iktisatçısının konu hakkında kendisinden farklılık gösteren bir meslektaşına söylemesi beklenen bir şey olurdu. Fakat sâdece bir veya iki istisna olmakla birlikte NAFTA güçlerinin tepkisi bu değildir.

Lew Rockwell NAFTA'ya karşı olan duruşunu *Los Angeles Times*'da ilk ortaya koyduğundan beri (19 Ekim 1992) tepki histeri hâlindedir. Rekabetçi İşletme Enstitüsü'nden (CEI) mükemmel analizciler Jim Sheehan ve Matt Hoffman NAFTA'nın serbest ticaretin devletçi bir taklidi olduğunu detaylı bir titizlikle ispatladığında ne olduğuna bakın. İkna edilmek veya ciddî şekilde görüşlerini dikkate almak yerine Washington'daki diğer daha büyük düşünce kuruluşları bir fikirler tartışması yerine bir siyasî ağız dalaşı için uygun olan sinirli bir sertlikle davranmışlardır. Sâdece Sheehan-Hoffman Raporu'nu bastırmak için değil fakat aynı zamanda onu hazırlayanları işten atmak için de CEI üzerine müthiş bir baskı uygulamışlar. Şükür ki CEI'nın başkanı olan Fred Smith bu baskılara sıkı şekilde direnmiştir.

Öyleyse Clinton ve Kissinger'den Washington düşünce kuruluşlarına kadar tüm bu çılgınlığın sebebi neydi? Gerçekten de konu ticaret değildi, "serbest" ticaret hiç değildi. Clinton yönetimi ve onların Cumhuriyetçi yardımcılarının oylar düştükçe vurguladığı gibi kavga dış politikayla ilgiliydi, Birleşik Devletler'in Woodrow Wilson'dan ve kesinlikle de İkinci Dünya Savaşı'ndan beri izlemekte olduğu küreselci politika hakkındaydı. Müesses Nizamcı-Keynesçi Yeni Dünya Düzeni hakkındaydı. NAFTA o düzene doğru önemli bir adımdı.

Siyasî açıdan böyle bir düzen tamamen bir tür dünya hükümeti yönünde çalışan bir ABD anlamına gelmektedir. Bu hükümette ABD/BM "polis" güçleri dünyaya egemen olacak ve dünyanın her tarafında istediğimiz türden kurumlar oluşturacaktı. Ekonomik açıdan bu serbest ticaret değil fakat yönetilen, kartelleşmiş ticaret ve üretim yanlısı bir küresel sistem, Büyük Hükümet, Büyük İşletme ve Büyük Entelektüeller/Büyük Medya koalisyonu ile yönetilen oligarşik bir ekonomi anlamına gelmektedir. Çok önemli olan para cephesinde Yeni Dünya Düzeni Keynesçi rüyayı gerçekleştirme işine, tüm ülkelerin enflasyon meydana getirebileceğinden ve birlikte kolay paranın tadını çıkarabileceğinden emin olmak için hemen bir dünya parası basan bir Dünya Merkez Bankası oluşturmaya soyunmaktadır. Böylece hiçbir ülkenin parası diğerinden daha fazla enflasyona uğramayacak ve böylece döviz kurlarındaki gerilemeler veya rezerv paranın dışarıya akma sıkıntıları azalacaktır. Uluslararası olarak koordine edilen itibarî para enflasyonu Keynesçi amaçtır.

"Serbest ticaret" hakkındaki bayağılıklara gelince, özgürlük son derece Orwellcıdır. Müesses Nizamın İkinci Dünya Savaşı'ndan beri olan "serbest" ticaret anlayışı vergi mükellefleri tarafından yoğun şekilde sübvanse edilen ihrâcatlardır. Buradaki fikir Amerikan ürünlerini satın alacak olan yabancılara daha fazla satın alma gücü kazandıracak olan uluslararası enflasyonla veya dış yardımla Amerikan ihrâcatlarına imtiyaz tanımadır. Amerikan işletmelerinin Müesses Nizamı ithâlâtları sâdece, yabancıları Amerikan ihraç ürünleri satın almaya zorlamak için bir pazarlık aracı olarak görmektedirler.

Amerikan işletmeleri içinde NAFTA üzerine olan savaş ihrâcatçılar arasında (ve onları finanse eden bankacılar arasında) ithâlâttan kaynaklanan rekabetten sıkıntı çeken işletme firmalarına karşı olan bir savaştı. Bu yerli firmaların ve onların sendika destekleyicilerinin kaybetmeye mahkûm olduğu bir yarıştı, çünkü onların (rekabeti ve "işlerin kaybını" eleştiren) savları hem özel bir şey istiyordu ve hem de iktisadî açıdan bir cehaletti. Bunun bir sonucu olarak ihrâcatçılar ve onları finanse edenler akıllı devlet adamları olarak, muhalifleri ise aptal ve dar kafalı olarak görüldüler.

Gerçek, ihrâcatçıların basitçe daha akıllı ve daha iyi sahtekârlık ustaları olduğudur. İlk olarak onların tarafında kendini iyi ifade edebilen iktisatçılar ve serbest piyasa savunucuları olduğunu söyleyenler vardı. İhrâcatçılar ve onların bankacıları onlarca yıldır paraya sâhiptiler ve hâlâ da sâhiptir. Maalesef bu dünyada eğer onlar paraya ve güce sâhipseler, Büyük Entelektüeller, İktisatçılar ve Serbest Piyasa Savunucuları onları izleyecektir.

Öte yandan iyi haber NAFTA'nın mücadelenin sâdece başlangıcı olmasıydı. Yeni Dünya Düzeni ütopyacı bir projeydi. Sâdece devletçi, kartelci, gerçek serbest ticaret ve serbest girişim karşıtı değildi, aynı zamanda büyük insan kitlelerinin çıkarlarına ve özgürlüklerine de karşıydı. Dahası komünizm ve Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra dünyanın her tarafında yeniden uyanan yükselen ve yaygın milliyetçiliklere de karşıydı. ABD'deki ve diğer ülkelerdeki halkın büyük bir kısmı tekrar ortaya çıkan milliyetçiliklerle bir araya geldiğinde Yeni Dünya Düzenini yıkabilirdi. Tüm ihtiyaç duyulan gerçeği söyleyecek kadar cesur olan entelektüeller ve liderlerdi.

Gerçek bizi özgürleştirebilir. NAFTA'dan önceki haftalarda tüm Müesses Nizamdaki panik halk onların oyununa dâhil olduğunda başlarına ne geleceğini *bildiklerini* gösteriyor.

93

"Âdillik" ve Çelik Hırsızlığı

Şubat 1993

HER NE ZAMAN BİRİLERİ "ÂDİLLİKTEN" BAHSETSE, SIRADAN AMERİKALININ cüzdanına göz kulak olması gerekir. Sosyal baskı grupları "âdillik" çağrısında bulunduğunda bunun anlamı Amerikan işletmelerinin, (kimin kendilerini organize edebildiği ve siyasetçilere sesini duyurabildiğine bağlı

olarak) zorunlu işe alma kotaları veya çeşitli özel çıkar gruplarını teşvik etme konusunda sıkıntı yaşayacağıdır.

İşadamları "serbest ticaret" veya "âdil rekabet"ten bahsettiklerinde, endüstride kartel oluşturma, üretimi kısıtlama, fiyatları artırma, başarısız ve rekabetçi olmayan uygulamaların gelişmesine izin vermeleri konusunda hükümete baskı uygulamakta oldukları anlaşılır.

İş dünyasında sizin rakibiniz olan diğer kişi eğer etkiliyse ve sizin işinizi başarılı şekilde azaltıyorsa tanım gereği "âdil olmayan" rekabete ve "âdil olmayan ticaret uygulamalarına" girişmiştir. Tabiî ki yine tanım gereği bu gibi kısıtlamalar *sizin* hükümetten alıyor olabileceğiniz sübvansiyonlar için veya sizin başvurduğunuz kartel politikaları için asla geçerli değildir.

ABD'deki tüm endüstriler içinde en tutarlı ve başarılı şekilde ABD hükümetinden özel imtiyazlar alma zırlamalarıyla çalışan demir ve çelik endüstrisi olmuştur. 1969'dan beri İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerinden kurtulan Avrupalı firmalardan gelen yeni bir rekabetle karşı karşıya kalan demir ve çelik endüstrisi ABD çelik ithâl kota sistemi için lobicilik yapmış ve faydalanmıştır. Bu sistem çelik ithâlâtını ciddî şekilde kısıtlamış, çelik fiyatlarının oldukça yükselmesine yol açmış ve Amerika'daki çelik kullanıcısı imâlâtçılar için sürekli şekilde hammadde eksikliklerine yol açmıştır. Her ne kadar yabancı hükümetler tarafından somut zorlamalar nedeniyle kabûl edilse de, bu iyi donatılmış ve ABD hükümeti tarafından desteklenen çelik ithâlât kotalarına Orwellcı moda ile "gönüllü kısıtlama anlaşmaları" denirdi.

Amerikan çelik şirketlerinin sıkıntı çektiklerini söyledikleri belli bir krizden (bu kriz her neyse) çıkmalarını sağlamak için bu ithâlât kotalarının dâima geçici olması gerekiyordu, fakat tabiî ki kotalar sürekli olarak yenileniyordu. Nihâyet 1992 ilkbaharında bunların kaldırılmasına izin verildi. Ancak bu çelik endüstrisindeki veya "serbest ticaretçi" Bush yönetimindeki bir serbest ticaret nöbetinden dolayı değildi. Tam tersine, çelik endüstrisi kota kapsamı altında pazar payının öylesine büyük bir kısmını ele geçirdiklerini düşünüyorlardı ki korumalarını ithâlât kotalarından daha yüksek gümrük vergilerine kaydırmaya hazır olduklarını düşündüler, çünkü kotalar artık yabancı çeliği pek de uzak tutamıyordu.

Bush'un Ticaret Bakanlığı yarım düzine ülkenin (Meksika ve bazı önde gelen Avrupa ülkeleri) kendi çelik sanayilerini "âdil olmayan şekilde" sübvanse ettiklerine ve bu avantajı dengelemek için onlara karşı gümrük vergilerinin yükseltilmesi gerektiğine karar verdi. ABD çelik şirketlerinin kendilerinin hükümet tarafından yoğun şekilde sübvanse edildikleri gerçeği (meselâ özel kredilerle, gelişme tahsisatlarıyla ve emeklilik garantileri ile) tabiî ki göz önüne alınmadı. Çeşitli çelik ürünleri üzerindeki gümrük vergilerinin şimdi %90'a kadar yükselmesi beklen-

mektedir. Sonuç başta ev âletleri, otomobil ve inşaat olmak üzere çelik kullanan çeşitli Amerikan sanayileri üzerine dayatılan daha yüksek mâliyetler, kısıtlanan üretim ve daha yüksek fiyatlar olacaktır. Bu durum Amerikalı tüketiciye zarar verecek, yurt içinde ve dışında Amerikan sanayinin rekabetçiliğini zedeleyecektir.

Dahası Ticaret Bakanlığı ve ABD hükümetinin nihâî karar alıcısı olan Uluslararası Ticaret Komisyonu, yirmi yabancı ülkenin sözde (yani ABD hükümetinin "âdil piyasa değeri" olarak belirlediği, düz İngilizce ile piyasa tarafından belirlenmeyen fakat başarısız ABD'li şirketlerin rekabet edebilmesini kolaylaştıran bir fiyatın altında satan) "çelik" dampingini dengelemek için daha da yüksek çelik gümrük vergileri kararlaştıracaktır.

Bu, Amerikan siyasî yaşamına neredeyse 200 yıldır olumsuz şekilde etkide bulunan çelik endüstrisi için yeni bir hikâye değildir. 1812 Savaşı esnasında merkezi Pennsylvania'da bulunan Amerikan demir endüstrisi savaş esnasında dış ticaret olmamasının avantajından faydalandı ve gelişerek İngiltere'den gelen firmaların doğal olarak kapladığı alanı ele geçirdi. Ancak savaştan sonra suni şekilde şişen başarısız Pennsylvania demircilik kuruluşları İngiltere'den gelen rekabetle baş edemediler. Bunun karşılığında Pennsylvania demir endüstrisi koruyucu bir gümrük vergisi için ilk ulusal çaptaki hareketi başlattı ve Philadelphialı gazeteci ve matbaa sâhibi Matthew'u bu kışkırtmaya liderlik etmesi için tuttu. Carey yabancı matbaalara karşı koruyucu bir gümrük vergisi ile özellikle ilgileniyordu. Pittsburgh'dan Cumhuriyetçi Henry Baldwin tarafından (kendisi bir demir imâlâtçısıydı) koruyucu bir yasa tasarısı Kongre'ye getirildi.

1840'lara kadar ulusal Demokrat Parti kuzeyli korumacıları yenebiliyor ve ticaretin özgürlüğünü koruyabiliyordu. Ancak İç Savaş esnasında korumacı Cumhuriyetçiler neredeyse tek partili Kongre'yi, aralarında demir, çelik ve diğer imâlâtlar üzerine gümrük vergilerinin de bulunduğu tüm ulusal-devletçi ekonomi programlarını dayatmak için kullanmayı başardılar.

Korumacı güçlerin ve Radikal Cumhuriyetçilerin başında Pennsylvanialı Kongre üyesi, çelik imâlâthanesi sâhibi bir kişi olan ve serbest ticaretçi ve korumacı-karşıtı Güneyi ezmek isteyen Thaddeus Stevens bulunuyordu. Kendisine ait olan bir Philadelphia toplantı merkezinde her hafta saygıdeğer iktisatçı Henry C. Carey (Mathew'un oğludur ve çelik imâlâthanesi sâhibidir) "Carey Dualarında" Pennsylvania'nın güç elitlerini itibarî parayı ve demir ve çelik üzerine koruyucu gümrük vergilerini ve bir doların değer kaybını niçin desteklemeleri gerektiği konusunda eğitiyorlardı. Carey bir araya gelen Cumhuriyetçi kodamanlara, demir fabrikası sâhiplerine ve propagandacılara beklenen gelecek enflasyonun döviz piyasasında iç satışlarda olduğundan çok daha önce düşüldüğünü ve böylece doların

enflasyon altındaki döviz piyasalarında yurt içinde kaybedeceği alım gücünden daha hızlı şekilde zayıflayacağını gösteriyordu. Öyleyse enflasyon devam ettiği müddetçe dolardaki değer kaybı ikinci bir "gümrük vergisi" gibi etkide bulunacak ve ithâlâtı caydırırken ihrâcatı teşvik edecektir.

Çelik sanayinin savları bir yüzyıldan diğerine değişiklik göstermektedir. 19. Yüzyıl'da favori sav "bebek endüstri savıydı": ABD'deki gibi yeni, genç, zayıf, boğuşan bir "bebek" endüstri İngiltere'deki yerleşmiş, olgun ve güçlü demir endüstrisi ile en azından çelik bebeği kendi ayakları üstünde durmaya yetecek kadar güçlü olacağı birkaç yıllık koruma olmadan nasıl rekabet edebilirdi?

Tabiî ki korumacılar için bebeklik asla sona ermez ve geçici destek dönemi sonsuza kadar devam eder. Aslında İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde çelik propagandacıları biyolojik benzetmelerini değiştirerek "bunak endüstri savı" anlamına gelebilecek olan sahte bir sav kullanıyorlardı. Buna göre Amerikan çelik endüstrisi eski ve gıcırtılıydı, eski donanımlarla doluydu ve makinelerini yenilemek ve gençleşmek için birkaç yıllık bir "nefes almaya" ihtiyaç duyuyordu.

Bu savların her biri diğeri kadar saçmadır. Realitede korumacılık başarısızlar için bir sübvansiyondur ve endüstri ister genç, ister olgun, isterse de "yaşlı" olsun başarısızlığı kalıcılaştırma ve azdırma eğilimindedir. Koruyucu bir gümrük vergisi veya kota başarısızlık ve kötü yönetimin gelişmesi, aşırı mâliyetlerin ortaya çıkması ve çelik sendikalarının şımarması için ortam sağlar. Sonuç sürekli şekilde rekabet edemez hâle gelen bir endüstridir. Aslında Amerikan çelik endüstrisi teknolojik yenilikleri benimsemede dâima ayak sürümüştür ve hantaldır, bu isterse 19. Yüzyıl Bessemer işlemi, isterse 20. Yüzyıl oksijenleme işlemi olsun. Sâdece rekabete açık olma bir firmayı veya endüstriyi rekabetçi yapabilir.

"Âdil olmayan şekilde" düşük fiyatlandırma ve dampinge gelince, bu rekabette geriye düşen Amerikan firmalarının gevelemesidir. Fakat bir yabancı ülke bu tür bir işe girişecek kadar aptalsa, cezalandırma yerine bir an evvel ondan faydalanmaya bakalım. Örneğin düşünelim ki Meksika garip bir davranışla çeliği bedavaya vererek veya tonuna bir sent isteyerek damping yapıyor. Bu malları engellemek yerine Amerikalı alıcılar olarak (bu örnekte çelik kullanan imâlâtçılar) alkışlamalıyız ve bulunabildikleri müddetçe bu kelepir malları kapışmalıyız. Meksika'nın iflâs edeceği kaçınılmaz gün geldiğinde ve bu saçma politikayı tersine çevirdiğinde Amerikalı alıcılar ve tüketiciler ucuz mâl elde etmenin tadını çıkaracaklardır. "Damping" sâdece damping yapana zarar verir. Kendisine karşı damping yapılanı ise dâima faydalandırır.

94

Güney Afrika'ya Karşı Seferberlik

Temmuz 1985

Pek çok yıldır Amerikan kampusları siyasî bir duyarsızlık içindedir. Kişinin kariyerine yoğunlaşması ve sosyal ve siyasî amaçlara ilgi duymama da dâhil, 1950'lerin değerleri geriye dönmüş görünüyor.

Fakat şimdi âniden 1960'ların sonunu yeniden oynuyoruz gibi görünüyor: gösteriler, pankartlar, hatta kampusta oturma eylemleri. Konu Güney Afrika'daki ırk ayrımcılığıdır ve kampanya üniversiteleri Güney Afrika'ya yatırımları iptal etme konusunda baskı yapmanın ırkçılığı azaltacağını umuyor. Güney Afrika'ya karşı olan baskı aynı zamanda, aralarında Güney Afrika altını ithâlâtının yasaklanması yanında bu ülkeye ambargo çağrıları ile birlikte yasama cephesinde de sürdürülüyor.

Irkçı sistemden kimse benim kadar nefret edemez, fakat herkesin Cehennemin yolunun ne ile döşenmiş olduğunu asla unutmaması gerekiyor. İyi niyet yeterli değildir ve iyi bir şey yapmaya çalışırken çok dikkatli olmalıyız, zarara yol açmamalıyız.

Yeni seferberliğin amacının Güney Afrika'nın zulmedilen siyahlarına yardım olması gerekiyor. Fakat ABD'nin yatırımlarını çekmesinin nasıl bir etkisi olur?

Güney Afrika'da siyah işçilere olan talep düşer ve sonuçta bu ülkenin zulüm gören insanları arasında işsizlik artarak ücretler düşer. Sâdece bu değil: ABD firmaları Güney Afrika'da en yüksek vergileri ödeyenler arasındadır, bu yüzden siyahların aldıkları ücret ve çalışma şartları bu yaptırımlar sonucunda çok daha kötüleşir. Kısaca iyi niyetli müdahalemizle çok yardım etmeye çalıştığımız grup kesinlikle en çok şey kaybeden olacak. Diğer pek çok durumda olduğu gibi, fayda vermeye çalışmak zarar vermeye dönüşmektedir.

Güney Afrika'ya olan diğer yasama yaptırımlarının sonucu da aynı olacak. Örneğin Güney Afrika altınının yasaklanması en çok altın madenciliği sanayinde çalışan siyah işçilere zarar verecektir.

Irkçılığa karşı gösteri yapma ve seferberlik başlatmanın Amerikalı liberallere hoş bir ahlâkî haklılık pırıltısı verdiğini düşünüyorum. Fakat sonuçlar üstünde gerçekten düşündüler mi? Bazı Amerikalı siyahî liderler düşünmeye başlıyorlar. Ulusal Kent Birliği'nin bir sözcüsü "Yatırımları iptal etmeyi tasvip etmiyoruz.... Zarar görecek olanların işçiler olduğunu düşünüyoruz." Hükümet İçindeki Siyahlar Ulusal Birliği yönetici olan Ted Adams yatırımları iptal etmenin "siyah insan-

lara çok zarar vereceği" ve "kurunun yanında yaşında yanması" anlamına geleceği konusunda uyarılarda bulunmaktadır.

Ancak diğer siyahî liderler daha sert bir görüş benimsiyor. Chicago Belediye Başkanı Harold Washington "bazı kişilerin yatırımları iptal etmenin doğrudan sonucunun emekçilerin kendileri tarafından hissedileceği endişesine sâhip olduklarını" itiraf ediyor fakat sonra da "bunun harekete geçmek için asla bir bahane olmadığını" ekliyor. Ulusal Siyahî Belediye Başkanları Konferansı'nın yöneticisi olan Michelle Kourouma sert-tavır konumlarını açıklıyor: "Daha kötü nasıl olabilir? Kaybedecek hiçbir şeyimiz yok, kazanacak çok şeyimiz var, özgürlük var."

Buradaki büyük hata ne olduğu belli olmayan "biz" kelimesidir. Bu pek çok günahın üstünü örten kolektif bir terimdir. Maalesef yatırımların iptali ile bir şeylerini kaybedecek olanlar Bay Kourouma veya Bay Washington ya da herhangi bir Amerikalı liberal değildir, Güney Afrika'daki siyahlardır.

İyi ücretli işlerinde ve Amerika'daki özgürlük ortamında güvenli konumda olan Amerikalı liberaller için Güney Afrika'daki siyahlara şunu demek çok kolaydır: "Sizin faydanıza size fedakârlıkta bulunduracağız." Güney Afrika'daki siyahların aynı coşkuyla cevap vereceği şüphelidir. Fakat maalesef onlar bu konu üzerinde bir şey söylememişlerdir. Ne var ki onların hayatları başkalarının siyaset oyununda piyon taşları olacaktır.

Biz Amerika'dan Güney Afrikalı siyahlara nasıl yardım edebiliriz? Irkçılık sistemini sona erdirebilmemizin bir yolu yok. Fakat yapabileceğimiz bir şey yanıltılan seferberlik liderlerimizin yaptığının tam tersidir.

Ulusal üzüm boykotu günlerinde iktisatçı Angus Black tüketicilerin Kaliforniyalı üzüm işçilerine yardım edebilmesinin tek yolunun alabildikleri kadar fazla üzüm almak ve böylece üzüme olan talebi, ücretleri ve üzüm işçileri için işleri artırmak olduğunu yazmıştı.

Benzer şekilde tüm yapabileceğimiz şey Güney Afrika'ya mümkün olduğunca fazla Amerikan yatırımı teşvik etmek ve mümkün olduğunca fazla Güney Afrika altını ithâl etmektir. Bu şekilde siyahî çalışanlar için nispeten daha iyi ücretli işlerle birlikte ücretler ve iş alanları gelişecektir.

Serbest piyasa kapitalizmi ırkçılığın en iyi panzehiridir. Serbest bir piyasada üretken siyah çalışanları işe almayı reddeden işverenler kendi kârlarına zarar verecekler ve şirketlerinin rekabet gücünü düşüreceklerdir. Hükümetin ırkçılık mâliyetlerini sosyalleştirmesi ve ırkçı bir sistem kurması ancak devletin müdahale etmesiyle olur.

Güney Afrika'da kapitalizmin gelişmesi, ırkçılığı sona erdirme konusunda Amerikalı liberallerin beyhude olan ve karşı tepki doğurucu nitelikteki konuşmalarından çok daha fazla şeyler yapacaktır.

95

Elmaslar Gerçekten Ölümsüz mü?

Haziran 1986

TARİHTEKİ EN BAŞARILI KARTEL OLAN VE HATTA ŞEYTANLAŞTIRILAN OPEC'ten bile daha başarılı olan uluslararası elmas karteli sonunda zor zanlar yaşamaya başladı. Yüzyıldan daha uzun bir süredir, Londra'daki Rothschild Bankası tarafından kontrol edilen bir Güney Afrika şirketi olan güçlü De Beers Birleşik Madenleri piyasaya olan elmas arzını kısıtlayarak ve fiyatları olması gerekenin çok üstüne çıkartarak karteli organize edebilmeyi başarmıştır.

Konu basitçe De Beers'in dünya elmaslarının çoğunu çıkarması değildir. De Beers dünya elmas madencilerini, çıkardıkları elmasın neredeyse tamamını De Beers'in Merkezî Satış organizasyonu (CSO) aracılığıyla satmaya ikna etmiştir. CSO daha sonra işlenmemiş elmasları sınıflamakta, kesicilere ve satıcılara dağıtmakta ve müşterilere satmaktadır.

Tabiî ki hiç karşı çıkılmayan bir kartel bile pazarı veya fiyatı tamamen kontrol edemez. Hatta tüketici talebinin insafındadır. Elmas fiyatlarının ve kârlarının birden bire düşmesinin sebeplerinden biri mevcut küresel durgunluktur. Dünya ve özellikle de ABD'li tüketicilerin elmas talebi sert şekilde düşmüştür, tüketiciler daha az elmas satın almaktadır ve taleplerini düşük fiyatlı diğer değerli taşlarla karşılamaktadırlar. Tabiî ki bu da pahalı taşlar piyasasını özellikle vurmaktadır.

Fakat serbest bir piyasada bu derecede bir kartel başarısı nasıl gerçekleşebilir? Hem iktisat teorisi ve hem de iktisat tarihi bize bir karteli belli bir süre sürdürmenin serbest piyasada neredeyse imkânsız olduğunu söylemektedir. Çünkü arzlarını kısıtlayan firmalara, pazar payını artırmak isteyen ve fiyatları gizlice düşüren kartel üyeleri yanında kartelcilerin elde ettiği kârları cazip gören yeni üreticiler karşı çıkarlar. Öyleyse De Beers bu gibi başarılı, yüzyıllık bir karteli serbest piyasada nasıl sürdürüyor?

Cevap basittir: piyasa gerçekten serbest değildir. Özellikle dünya elmas üretiminin asıl merkezi olan Güney Afrika'da elmas madenciliğinde serbest teşebbüsler

yoktur. Hükümet uzun süre önce tüm elmas madenlerini devletleştirmiştir. Kendi arazisinde bir elmas madeni bulan herkes bu madenin hemen devlete ait olduğunu öğrenir. Güney Afrika hükümeti daha sonra madeni hükümetten kiralayan maden işleticilerine lisans verir. Ne tesadüftür ki lisans alanlar ya De Beers'ın kendisidir ya da De Beers kartelinde olmayı kabûl edenlerdir. Kısacası, uluslararası elmas karteli ancak Güney Afrika hükümeti tarafından desteklendiği için devam etmekte ve başarılı olmaktadır.

Bu destek zor kullanarak olmaktadır: çünkü özel mülkiyet içinde yapılsa dahi "yasadışı" elmas üretimine kalkışan bağımsız madencilere ve tüccarlara karşı sert yaptırımlar vardı. Güney Afrika hükümeti sâhilde devriye gezen gemilere önemli kaynaklar ödemektedir. Bu gemiler elmas "kaçakçılarına" ateş etmekte ve onları tutuklamaktadır.

Geçmişte Gorbaçov öncesi dönemde Rusya'nın önemli elmas madenleri bulmuş olduğu duyurulmuştu. Bir süre De Beers ve kartelciler Rusya'nın yurtdışı serbest piyasada satış yaparak uluslararası karteli bozacağından korktular. Ancak korkuya mahâl yok. Kendisi profesyonel bir kartelci olan Sovyet hükümeti De Beers ile bir anlaşma yapmaktan ve CSO'ya kendine ait bir satış kotası almaktan mutluydu.

Fakat şimdi CSO ve De Beers sıkıntıdadır. Problem sâdece resesyon değildir. Kartelin yapısının bizzat kendisi bir Afrika ülkesi olan Angola'daki problemden dolayı risk altındadır. Komünist hükümetin (ya da eskiden komünist olan fakat şimdi yarı komünist olan hükümetin) kartelle işbirliği yapmayı reddetmesinden dolayı değil. Dâima işbirliği yapmıştır. Problemin üç sebebi vardır. İlk olarak Angola İç Savaşı sona ermiş olsa bile sonuçlar hükümeti ülkenin tamamını kontrol altında tutamayacak kadar güçsüz bırakmıştır. İkincisi, savaşın bitmesi bağımsız kanunsuz kişilerin kuzey Angola'daki elmas bakımından zengin Cuango Nehri'ne ulaşmasını sağlamıştır. Üçüncüsü Afrika'daki kuraklık Cuango'yu ve diğer nehirleri kurutmuş ve Cuango'nun yatağındaki ve kenarlarındaki zengin alüvyon elmas yataklarını hırslı elmas avcılarına açık hâle getirmiştir.

Açık hâle gelen elmas yatakları, savaşın bitmesi ve merkezî hükümetin karteli destekleyememesi ile 50.000 elmas avcısı güle oynaya Angola'nın Cuango Vâdi'sine akın etmiştir. Dahası bu elmas avcıları terhis edilmiş fakat silâhlı Angola askerleri ordusu tarafından korunmaktadır. Johannesburglu bir satıcının işaret ettiği gibi, "eğer bölgede uçakla havadan bir devriye yapsanız, bir füzeyle düşürülebilirsiniz. Bu 150 kilometre uzunluğunda bir nehirdir. Etrafına çit çekemezsiniz."

Bugüne kadar De Beers Angola elmas akışı tarafından meydana getirilen "fazlalık arzı" satın alarak duruma set çekmeye çalışmıştır. Bu yıl kartel 500 milyon dolardan daha fazla tutardaki "illegal" Angola elmasını satın almak zorunda kalabi-

lir. Bu miktar bu ülkenin resmî üretiminin iki katıdır. Bu nedenle De Beers büyük kayıplara uğramaktadır. Bunun bir sonucu olarak, De Beers'in kibirli ve aristokrat başkanı Julian Ogilvie Thompson, şirketin kârlarını İkinci Dünya Savaşı'ndan beri sâdece ikinci defa olarak azaltacağını duyurmak zorunda kalmıştır. De Beers hisseleri ânında üçte bir oranında düşmüş ve Johannesburg Borsası'nın önemli bir kısmını da beraberinde götürmüştür.

Genel olarak, De Beers'in CSO'su 1992 yılında 4,8 milyar dolar tutarında işlenmemiş elmas satın almak zorunda kaldı ve sâdece 3,5 milyar dolar satış yapabildi. Bu müthiş envanter artışı kartel fiyatını düşürebilir. Böyle bir olası felâketle karşı karşıya kalan De Beers kartel üyelerinden kartel aracılığıyla pazarlamak için sözleşme yaptıkları elmasın fiyatını %25 oranında düşürmelerini istedi. Böylesine büyük bir kesinti bireysel firmaların piyasaya gizlice mal sokması ve kartel yaptırımlarını göz ardı etmesi için ortam oluşturdu. De Beers'ın seksenlik başkanı Sör Harry Oppenheimer'in Ağustos sonunda Rusya'da "tâtil yapmaya" karar vermesi şaşırtıcı değildir. Burada amaç muhtemelen Rusya'yı, elmas piyasasında serbest rekabete girme isteğine karşı çıkma konusunda ikna etmektir. Ancak biraz şansla serbest rekabet güçleri (ve dünyanın elmas müşterileri) zafere ulaşabilir.

96

Yine Petrol Fiyatları

Ekim 1990

Bazen 1970'lerdeki on yıllık tecrübe ile (petrolde fiyat oluşumu ile) desteklenen tüm iktisat mekanizmamız (sayısız dersler, öğrenciler, profesörler, ders kitapları) devasa bir zaman israfıymış gibi görünüyor. Kuveyt krizindeki neredeyse dünya çapındaki tepkiyi düşündüğümüzde kesinlikle böyle görünüyor.

Irak 2 Ağustos 1990'da Kuveyt'i işgâl ettiğinde ve Bush yönetimi babadan oğula geçen emirliği eski hâline getirmek için hızla bir ambargo ve askerî hareket organize ettiğinde toptan ve perakende benzin fiyatları hemen artmaya başladı. İki günde benzin fiyatları ülkenin her yerinde galonu dört sentten 17 sente fırladı. Derhal histeri başladı.

Her nereye baksanız (medya çok-bilmişlerine, mâlî basına, profesyonel tüketici uzmanlarına, her partiden siyasetçilere, genel halka ve hatta petrol sanayinin

kendi unsurlarına) tepkinin fikir birliği tarzında olduğunu görürdünüz. Fiyat artışları kabûl edilemezdi ("Büyük Petrol Şirketlerinin bir soygunuydu), "fiyat vurgununu" onlar meydana getiriyorlardı ve sebep çok açıktı: "sınırsız açgözlülük).

El değmemiş sâhilleri ve mavi suları kontrolsüz şekilde petrol dökerek "kirletmekten" memnun olmayan Büyük Petrol Şirketleri (Nader Vatandaş Hareketi'nin enerji politikası direktörü olan Edwin Rothschil'in ifadesiyle tüm TV'lerde) "tedbir amaçlı bir grev başlatmıştı: Saddam Hüseyin'in Kuveyt'e yaptığını bunlar Amerikalı tüketicilere yapıyorlardı." Federal, eyalet ve yerel yönetimler hemen "değerinden yüksek fiyata satma" konusunu araştırmaya başladılar. Cumhuriyetçi Alaska Senatörü Stevens "Noel'de benzin kuyrukları olacağı" tahmininde bulundu. Senatoda anti-petrol şahinlere liderlik eden Connecticutlı Demokrat Senatör Lieberman "tüketicilerin şu anda petrol ve doğal gaza daha fazla para ödemesinin hiçbir şekilde gerekmediğini ... bunun sona ermesi gerektiğini" açıkladı.

Bu zorlama karşısında Amerikan petrol arama, üretme ve dağıtım şirketi ARCO hemen petrol fiyatlarının bir hafta boyunca dondurulduğunu açıkladı. Diğer şirketler de "gönüllü" fiyat dondurmalardan bahsetmeye başladılar.

Yine bir ekonomik yanılgılar keşmekeşi içine batmış durumdayız. "Açgözlülükle" başlayalım. Büyük Petrol şirketlerinin küçük şirketlerden veya petrol işletmelerinin diğer işletmelerden daha fazla açgözlü olduğunun kanıtı yoktur. Hatta ister büyük ister küçük olsunlar, petrol işletmelerinin 2 Ağustos'ta âniden büyük bir açgözlülüğe kapılması daha az muhtemeldir.

Aslında piyasadaki fiyat oluşumu satıcıların iradesinin bir sonucu değildir. İşadamlarının satış fiyatlarını o sabah açgözlü veya "sorumlu" hissetmelerine göre belirlemezler. Yüzlerce yıldır oluşmuş olan iktisat teorisinin tüm mekanizması büyük bir gerçeği ispatlamamaktadır: fiyatlar sâdece satın alanların talepleri (satın alanların belli bir fiyata bir mal veya hizmetin ne kadarını satın alacakları) ve malın arzı veya stoku ile belirlenir.

Fiyatlar arz ve talebi eşitlemeyle "piyasayı dengeleyecek" şekilde belirlenir. Piyasa fiyatında bir malın arzı mutlak şekilde insanların satın almak veya ellerinde tutmak istedikleri miktarına eşittir. Eğer mala olan talep artarsa satın almalar fiyatı yükseltecektir. Eğer arz artarsa fiyat düşecektir. Talep edenler (satın almaları mallara verdikleri değerlerle belirlenen) tüketiciler ile (talepleri müşterilerin nihâî ürüne ne kadar ödeyeceklerini bekledikleri ile belirlenen) çeşitli üreticiler ve işadamlarından oluşur. Şu anki üretim (ve dolayısıyla da gelecekteki arz) müşterilerin gelecekte nihâî ürüne ne kadar ödeyecekleri konusundaki işadamlarının beklentileri ile belirlenir.

Irak Kuveyt'i işgâl ettiğinde petrol piyasasındaki bilgili insanlar hemen ve mantıklı şekilde gelecekte bir arz düşüşü olacağını öngörürler. (Aslında işgâlden birkaç hafta önce Irak Kuveyt sınırına asker yığmaya başlar başlamaz olası bir işgâl beklentisi nedeniyle ham petrol fiyatları sert şekilde artmaya başladı.) Piyasadaki hareketler (örneğin petrol satın alma talepleri veya petrol yığma) hiç de mekanik tarzda değildir: piyasadaki bilgili insanların olacağını tahmin ettikleri şeyin bir fonksiyonudur.

Yıkıcı veya "sınırsız" olmaktan ziyâde, bu türden spekülatif bir talep önemli bir ekonomik fonksiyona sâhiptir. Eğer insanlar mekanik tarzda davransa ve geleceği öngörmese, Ortadoğu petrolündeki bir kesinti, arzda âni bir düşüş ve fiyatlarda devasa bir yükselme ile ekonomiyi sekteye uğratırdı.

Spekülasyona dayalı öngörü fiyatları aşamalı bir şekilde artırarak bu hızlı değişmeyi kolaylaştırır. Daha sonra eğer arz sert şekilde kesilirse, spekülatörler petrol ve benzin stoklarını bir kârla piyasaya sürerler ve fiyatları aksi durumda olacak olandan daha aşağı indirirler. Kısacası, geleceği öngörmeyle spekülatörler dalgalanmaları yumuşatmaya ve petrol ya da diğer malları zaman boyunca en değerli kullanımlara tahsis etmeye yardım ederler.

Genel halk, medya çok-bilmişleri, siyasetçiler ve hatta bazı işadamları kafalarında mekanikçi, "âdil" bir mâliyet-artı fiyatlandırma modeline sâhiptirler. Onlara göre her işadamının üretim mâliyetlerini karşılaması ve sonra "mâkûl" bir kâr eklemesi normaldir. Fakat bunun üzerindeki herhangi bir fiyat ahlâken aşırı "açgözlülük" olarak eleştirilmektedir. Fakat üretim mâliyetlerinin fiyat üzerinde hiçbir doğrudan etkisi yoktur. Fiyatlar sâdece arz ve taleple belirlenir.

Örneğin cennetten gelen son derece değerli bir ürün olan kudret helvasının New Jersey'de bir yere düştüğünü kabûl edelim. Son derece kıt ve değerli olan kudret helvası o arazi sâhibine sıfır "mâliyetle" (veya sâdece buluşunu reklam etme ya da pazarlama mâliyetine) gelse de çok yüksek fiyat bulacaktır. Serbest piyasada garanti olan bir kâr oranı yoktur. Bir işadamı ürününü ancak mâliyetinin altında satabileceğini ve böylece zarar edebileceğini veya mâliyetinin üstünde satabileceğini ve böylece kâr edebileceğini anlayabilir. Ne kadar iyi tahmin ederse o kadar fazla kâr edebilir. Aslında girişimcilik ve kâr-zarar sistemimiz bundan ibarettir.

Fikirlerin sonuçları vardır ve tehlike 1970'lerin başındaki ve sonundaki belâları tekrar yaşamamızdır. O zaman da yüksek fiyatlar (mevcut ve öngörülen arz kesintileri tarafından meydana getirilmişlerdi) ahlâk eksiklikleri olarak ele alınmış ve hükümet tarafından dayatılan maksimum fiyat kontrolleri ile mücadele edilmeye çalışılmıştı.

Bir fiyat artışını durdurmak için kontroller getirmeye çalışmak termometredeki cıvayı aşağı indirmeye çalışarak bir hastanın ateşini düşürmeye çalışmak gibidir. Kontroller sebepler yerine belirtiler üzerinde etkilidir. Bunun bir sonucu olarak kontroller fiyat artışlarını durdurmazlar. Tüketici eksikliklerine ve yanlış yerlere tahsislere yol açarlar. Karaborsada fiyatların artmasına yol açarlar. Sonuçta tüketici eskiden olduğundan daha kötü durumda olur. 1970'lerin başındaki ve sonundaki tüketicilerin oluşturdukları benzin yetersizlikleri ve kuyrukları fiyat kontrolleri tarafından meydana getirilmiştir. Bu gaz kuyrukları (ve kuyruğa ortadan girmek isteyen sürücülerin vurulması) benzin fiyatlarının artmasına izin verilir verilmez, arz ve talebin dengelenip piyasanın dengeye kavuşması ile sihirli bir şekilde ortadan kalktı.

Eğer politikacılar ve âlimler kendi başlarına buyruk olurlarsa, Noel'e kadar pekâlâ benzin kuyrukları olabilir; fakat sebep küçük ya da Büyük Petrol Şirketleri değil, bizzat kendileri olacaktır.

97

Arabistan'a Müdahale Neden?

Kasım 1990

Başkan Bush'un Arap Yarımadası'na neredeyse dünya çapındaki müdahalesi esnasında birkaç ciddî gözlemci Bay Bush'un stratejik hedefinde bir açıklık olmayışına işaret ettiler: bu müdahale Suudi Arabistan'ı korumak için midir (ve bu krallık gerçekten saldırı altında mıdır?), Irak'ı Kuveyt'ten çıkarmak için midir, Bush'un tuhaf şekilde Kuveyt'in "meşru hükümeti" olarak adlandırdığı şeyi geri getirmek için midir (neye göre meşru?), Saddam Hüseyin'i devirmek için midir (yerine kimi ya da neyi koymak için?), yoksa Irak'ı Taş Devri'ne geri götürecek şekilde tamamen bombalamak için midir?

Ancak biraz farklı, hatta kafa karıştırıcı bir soru hakkında daha da az tartışma bulunuyor: tam olarak neden Suudi Arabistan'a odaklandık? Bu isteri nedendir? Vietnam'dan sonraki en büyük askerî yığınağı ve hava kuvvetleri, donanma, deniz piyadeleri ve ihtiyat kuvvetleri dâhil neredeyse tüm ordumuzu, ABD'nin anlaşma yükümlülükleri bile bulunmayan dünyanın bu noktasına neden götürdük?

1) Büyük adam, küçük adam. Bazılarımız için kafa karıştırıcısı olan şeyler, "Çöl Kalkanı Operasyonu"nda ABD kuvvetlerinin kumandanı olan General H. Nor-

man Schwarzkopf için çok açıktır. Medya sorgulaması esnasında kolayca kızan general cevap veriyor: "Gazeteleri okumuyor musunuz? Neden burada olduğumuzu hepiniz biliyorsunuz. Büyük birisi küçük birisini dövdü ve biz bunu durdurmak için buradayız." General muhtemelen Polis Hareketi benzetmesini kullanıyor. Büyük bir adam küçük bir adamı dövüyor ve köşedeki polis saldırganlığı durdurmak için müdahale ediyor.

Maalesef biraz daha detaylı analiz yapıldığında Polis Hareketi benzetmesi cevaplardan çok sorular ortaya çıkarıyor. ABD neden kendini dünya polisi olarak görüyor sorusu ilk olanı. Kötü adamın kaçtığını gören ve onu kendi mahâllesinde kaybeden polis bu mahâlleyi büyük bir güçle kuşatmaz ve kötü adamı aramak için tüm mahâlleyi aç bırakmaz. Yine kötü adamın öldürülmesini umarak bölgede halı bombalaması yapmaz. Polisler suçlunun tutuklanması işlemi esnasında mâsum sivillerin öldürülmemesi veya hedef alınmaması prensibine dayalı olarak çalışır.

Bir diğer kritik konu hükümetlerin bireylere benzememesidir. Eğer büyük adam küçük adamın üzerine çullanırsa, saldırgan kurbanının kişilik hakkını ve mülkiyet hakkını ihlâl etmektedir. Fakat hükümetler sâdece kendi bölgelerindeki mülkiyet haklarının sâhibi olan mâsum bireyler olarak görülemezler. Hükümet sınırları özel mülkiyet gibi üretime dayalı kazanılmış şeyler değillerdir. Neredeyse dâima her iki tarafta da önceki saldırganlıkların ve baskının sonucudurlar. Mevcut her devletin genellikle keyfî olan sınırları içindeki tüm topraklara "sâhip olma" veya kontrol etme mutlak hakkına sâhip olduğunu düşünemeyiz.

Tüm sınırları, özellikle de küçük devletlerin sınırlarını koruyan sözde ABD prensibi ile ilgili bir diğer problem büyük ABD'nin kısa bir süre önce kendisinden oldukça küçük Panama'yı işgâli konusudur. ABD'ye kelepçeyi kim takacak? Klâsik cevap ABD'nin Panama'da serbest seçimleri "geri getirmekte olduğuydu." Bu Irak'a karşı müdahaleyi haklı kılmak için tuhaf bir sav olurdu, çünkü Kuveyt ve Suudi Arabistan mutlakıyetçi krallık oligarşileridir ve "demokrasi" ve "serbest seçimlere" olabilecek en uzak mesafede yer almaktadırlar.

2) Saddam Hüseyin çok kötü bir adamdır ve "Bağdat Kasabı"dır. Bu doğru fakat o sâdece kısa bir süre önce İranlı fanatik Şiilerin Körfez'e getirdiği korkunç tehdide karşı bizim iyi müttefikimiz olduğunda da bu kadar kasaptı. Bu arada fanatik Şiiler hâlâ oradalar, fakat onlar (Hama Kasabı Suriye diktatörü Hafız Esad gibi) sihirli şekilde Saddam Hüseyin'e karşı bizim iyi müttefiklerimiz oldular.

3) Bir gün (üç yıl ya da daha muhtemelen on yıl içinde) Saddam Hüseyin nükleer silâhlara sâhip olabilir. Peki, ne olmuş? ABD'nin SSCB ile olan Soğuk Savaş'ının sonucu olan bir sürü nükleer silâhı var. SSCB'nin de bir sürü nükleer silâhı var ve onlar bu silâhlara bizim Amansız Düşmanımız oldukları yıllarda sâhip oldular.

Öyleyse şimdi Saddam Hüseyin'e karşı geçmişte Sovyetler Birliği'ne karşı olandan çok daha fazla olan bu isteri neden? Ayrıca İsrail'in de uzun süredir nükleer silâhları var. Hindistan ve Pakistan Kaşmir konusunda savaşmak üzereler ve ikisinin de nükleer silâhları var. Niçin bunlar hakkında endişelenmiyoruz?

Amerikan müdahalesini açıklamak için yüksek prensiplere başvurmak başarılı olmayacaktır. Bu nedenle pek çok gözlemci açıklama olarak ekonomiye yoğunlaşmaktadır.

4) Petrol savaşı. Kuveyt'i işgâl etmekle ve Arabistan'ın geri kalanını tehdit etmekle Saddam, bir medya temsilcisinin ifade ettiği gibi "dünya petrolünün kralı olma" tehlikesi oluşturmaktadır. Petrol açıklaması dâima ABD'nin Amerikan tüketicisini Irak tarafından petrol fiyatlarının astronomik şekilde artırılmasına karşı koruma amaçlı olarak ortaya konmaktadır.

Ancak Petrol Fiyatı açıklaması konusunda da pek çok problem bulunuyor. Şu anda "Amerikan yaşam tarzına bir tehdit" olarak daha yüksek petrol fiyatlarından endişelenen aynı Müesses Nizam OPEC'in 1970'lerin başında (bu dönemde Körfez petrolüne şimdi olduğundan çok daha fazla bağımlıydık) petrol fiyatlarını dörde katlamasını sükûüet ve metanetle izlemişti. O zaman petrol fiyatlarını düşürmek için Suudi Arabistan işgâli neden olmamıştı? Eğer tüketici konusunda bu kadar endişelenme söz konusu ise neden bu kadar fazla sayıda politikacı benzin fiyatı üzerine galon başına 50 sentlik bir vergi koymak istiyor?

Gerçekten de tüm karteller gibi OPEC'in gücünün de tüketici talebi ile yakından bağlantılı olduğu ve OPEC'in petrol fiyatını artırma gücünün 1970'lerde olandan çok daha düşük olduğu açıktır. En iyi tahminler tüm körfezi ele geçirse bile Saddam Hüseyin'in petrolün varil fiyatını 25 doların üstüne çıkaramayacağıdır. Fakat ambargo, kısıtlama ve sürekli savaş tehditleri ile ABD, ham petrol fiyatını şimdiden varil başına 40 dolara yükseltmeyi başarmıştır!

Aslında büyük Bush müdahalesinin amacının petrol fiyatını düşürmek değil, yükseltmek olduğunu düşünmek daha mantıklı olacaktır. Bay Bush'un başkan yardımcısı olarak özellikle petrol fiyatını yükseltmek için ısrar etmek üzere Suudi Arabistan'ı ziyaret etmesi, kendisinin Texas petrolü ile ve genelde Büyük Petrol ile uzun süreli bağlantıları yanında Texas'ın son yıllardaki gerilemesi göz önüne alındığında bu önsezi çok inanılır görünmeye başlıyor.

Fakat Bush müdahalesi için en olası açıklama henüz ifade edilmedi. Bu görüş petrol fiyatına değil fakat onun arzına ve özel olarak da bu arzdan elde edilecek olan gelire odaklanmaktadır. Çünkü Joe Sobran'ın da açık şekilde vurguladığı gibi,

Saddam petrol arzına veya onu satın almalarını beklediği dünya müşterilerine zarar vermek için petrolü kontrol etme amacı taşımamaktadır.

Rockefeller ve diğer Büyük Batılı Petrol şirketleri 1930'lardan beri mutlak krallıklar olan Kuveyt ve Suudi Arabistan ile yakın bağlantılara sâhiptirler. Bu on yıl ve İkinci Dünya Savaşı esnasında Suudi Arabistan Kralı Ibn Saud kendi bölgesindeki tüm petrollerin tekeli tâvizini Rockefeller kontrolündeki Aramco'ya vermiş, bu tâviz karşılığında kendisine ABD'li vergi mükellefleri tarafından 30 milyon dolar kraliyet ödemesi yapılmıştır.

Rockefeller tarafından etkilenen ABD İhrâcat İthâlât Bankası, Kralın ana sarayına iyi bir demiryolu inşa etmek için bir diğer 25 milyon dolar ödemek zorunda kalmıştır. Başkan Roosevelt Suudi Arabistan boyunca bir boru hattı inşası için savaş fonundan Aramco'ya gizlice 15 milyon dolarlık bir ödeme yapmıştır. Dahası ABD ordusuna zorunlu şekilde Aramco petrol sahalarının yakınındaki Dhahran'da bir hava üssü ve askerî üs kurma görevi verilmiştir. Daha sonra bu birkaç milyon dolarlık üs karşılıksız olarak Ibn Saud'a verilmiştir.

Aramco'nun 1970'ler esnasında Suudi Krallığı tarafından aşama aşama millîleştirildiği gerçektir, fakat bu sâdece bu samimî ortaklığın şartlarında bir değişiklik ifade etmektedir. Suudi petrolünün yarısından fazlası hâlâ dış dünyaya satış için eski Aramco konsorsiyumuna verilmektedir. Üstelik Rockefeller'ın Mobil Oil şirketi Aramco'nun önemli bir parçası olması yanında Suudi Hükümeti ile iki devasa ortak yatırıma girişmiştir. Bunlar her biri bir milyar dolardan fazla değerde olan bir petrol rafinerisi ve bir petrokimya kompleksidir.

Petrol boru hatları ve rafineriler inşa edilmek zorundadır. Aramco'nun bir parçası olan Kaliforniyalı Standart Oil (şimdi Chevron) Suudi Arabistan'daki başlangıcından beri uzun süredir birlikte çalıştığı Bechtel'i inşaatları gerçekleştirmek üzere devreye sokmuştur. İyi bağlantılara sâhip olan Bechtel (federal hükümetlere George Schultz ve Casper Weinberger'i bakan olarak vermiştir) Suudi Arabistan'daki diğer birkaç büyük proje yanında şimdi İran Körfezi'nde 20 milyar dolarlık yeni bir endüstri şehri inşa etmekle meşguldür.

Kuveyt'e gelince onun emiri bir Gulf Oil ve British Petroleum ortaklığı olan Kuveyt Petrol şirketine 1930'larda bir petrol tekel imtiyazı vermiştir. Şu anda Kuveyt'in son derece zengin yönetici Sabah ailesi British Petroleum'un önemli bir kısmının sâhibidir ve aynı zamanda Rockefeller orijinli Chase Manhattan ve Citibank'da çok büyük paralar bulundurmaktadır.

Öte yandan Irak uzun süredir, Rockefeller-Wall Street etki alanı dışında olma anlamında kabadayılık yapan bir petrol ülkesidir. Bu nedenle 2 Ağustos'ta kriz or-

taya çıktığında aralarında Chase ve Citibank'ın da bulunduğu büyük Wall Street bankaları muhabirlere Irak'la aralarında kredi veya mevduat alacak verecekleri olmadıklarını bildirdiler.

Bu nedenle Bay Bush'un savaşının bir petrol savaşı olması kuvvetle muhtemeldir, fakat bu Amerikan tüketicisi için ucuz petrol adına kahramansı bir savaş değildir. Başkan yardımcısı olmadan önce George Bush, David Rockefeller'in güçlü Trilateral Komisyonu'nun yürütme komitesinin bir üyesiydi. Bay Bush'un kendi petrol arama şirketi Zapata, Rockefeller ailesi tarafından mâlî olarak desteklemiştir. Bu nedenle bu petrol savaşı belki de düşünülenin aksine Ortadoğu'nun Rockefeller tarafından kontrolü adına çok da soylu olmayan bir savaş olabilir.

98

Bir Polonya Seyahati

Haziran 1986

Mart 1986'da kuzey Polonya göller bölgesi'ndeki (eskiden Doğu Prusya olan bölge) Mrogowo Oteli'ndeki bir sempozyumda çok güzel bir hafta geçirdim. Ekonomi ve Sosyal Değişim üzerine çok çeşitli konferanslardan oluşan sempozyumun ev sâhibi Varşova Üniversitesi Sosyoloji Enstitüsü idi. Sempozyumun sponsorları bir grup İngiliz muhafazakâr ve serbest piyasa bilim adamıydı.

Batılı katılımcılardan birinin ifade ettiği gibi Polonya kırsal kesimi, küçük şehirleri ve kentlerinin açık ve kötü bir çürüme içinde olmasıyla ekonomik açıdan "devasa bir gecekondu mahâllesi" olsa da, bu güzel ülke Doğu bloğunda entelektüel açıdan en özgür olanıdır. Sovyet nüfuz alanında bu türden bir konferansın yapılabileceği başka bir ülke muhtemelen yoktur.

Tek eksiklik tebliğlerin duyurulan isimlerinin ideolojik açıdan tarafsız olmak zorunda olmasıydı. Fakat konferans bu özel sıkıntıyı aştığında ve toplantı otoritelerce onaylandığında herkes istediği her şeyi söyleyebilirdi (ve söyledi de). (Ben kendi adıma "*Laissez-faire* Yönünde Sosyal Değişimde Entelektüellerin Rol Kavramları" isimli tebliğimin ilk üç kelimesini çıkararak değiştirmiştim, ancak konuşmanın içeriği aynı kalmıştı.)

Toplantının ilk tebliği seçkin bir İngiliz filozofu olan ve en sevdiği şey Sola karşı akıllı ve nükteli sataşmalar yapmak olan Profesör Antony Flew tarafından sunuldu. Flew sözünü hiç sakınmadı ve mülkiyet haklarının ve serbest piyasanın önemi ve gerekliliğine işaret etti. Güzel olan şey hiçbir Polonyalının kaşlarının çatılmaması ve hiçbir Polonyalı bilim adamının korku tepkisi vermemesi idi. Tam tersine. Konferansı bilinçli şekilde dinleyen hükümet adamlarının bulunduğundan herkes emin olsa da, yirmi küsur Polonyalı bilim adamının her birini hükümeti eleştirirken görmek gerçekten çok heyecan vericiydi. (Seyahat rehberi ve gezi direktörü görünüşte oldukça akıllıydı ve ne olup bittiğinin farkındaydı.)

Polonyalılar özgürlükçülerden orta-yolculara ve muhalif Marksistlere kadar değişiklik gösteriyordu, fakat hiçbirinin Komünist rejimden hiçbir şekilde hoşlanmadığı belirgin şekilde açıktı. Komünizme karşı çıkmaya ek olarak toplantıdaki Polonyalı bilim adamlarının hiçbiri *hiçbir* hükümetten hoşlanmıyordu. Biri bana "tabiî ki hükümetin her faaliyeti, halkın çıkarı, genel fayda, genel refah veya belirtilen diğer herhangi bir sebep için değil, hükümet görevlilerinin gücü ve zenginliği için yapılır" demişti.

Ben "evet" dedim, "fakat hükümet propagandası dâima, onların bu faaliyetleri ortak fayda vs. için yaptıklarını söyler." Polonyalı profesör sorgulayıcı gözlerle bana baktı ve "Hükümet propagandasına kim inanır?" diye sordu. Ben cevapladım: Maalesef ABD'de pek çok insan hükümet propagandasına inanıyor" dedim. İnanamadı.

Polonyalı bilim adamları İngilizceyi çok iyi biliyorlardı. Bu maalesef biz Batılıların karşılık vermeye başlayamadığı bir erdemdir. Gerçek bir karşılıklı hoşlanma gerçekleşti. Şaşırtıcı bir kültür farkı otelimizdeki konferansın "çocuklarıyla" (ısrarlı vejetaryenler olan iki genç İngiliz bilim adamı) uğraşmak zorunda kalan Polonyalı garsonlardı (Polonya'da "lüks bir otel" olarak geçen şey ABD'de yaklaşık olarak bir alt seviye otoyol kenarı moteli eşdeğeriydi). Polonya kişi başına çok yüksek et tüketimi olan bir ülkedir (Komünistler tarımı asla kolektifleştirmemişlerdi), fakat şimdi et karneye bağlanmıştır. İki genç ayrıcalıklı Batılının üst sınıf eti reddederken "daha fazla sebze" istemesi Polonyalı garsonların anlamalarının ötesinde bir şeydi. Fakat iyi ki bu sıra dışı istekler için tercüman olarak hizmet edebilen bir Polonyalı profesör dâima vardı.

Toplantının en hareketli ânı son akşamki yemekte, konferansı yöneten İngiliz sosyologunun Polonyalı ev sâhiplerine teşekkür ettikten sonra samimî şekilde "özgür, egemen ve Katolik Polonya şerefine" kadeh kaldırdığı an olmuştu. Hepimiz onun niyetini anlamıştık ve o odada Protestanlar ve inançsızlar da dâhil herkes kadeh kaldırdı ve coşkuyla içti. Hükümet temsilcisi de dâhil.

99

Peru ve Serbest Ticaret

Temmuz 1990

Amerikan medyası tarafından Peru'yu hiperenflasyondan, şu anki sosyalist Garcia rejiminin meydana getirdiği tehlikelerden ve kendilerine "Aydınlık Yol" adı veren fanatik Maocu tip gerillalardan koruyan kişi olarak ünlenmişti. Uzun boylu, aristokrat, saygın yenilikçi, romancı ve eski solcu Mario Vargas Llosa Peru başkanlığı için yarışıyordu.

Medya tarafından öne çıkarılan Vargas Llosa serbest piyasa programı ile kaçınılmaz zafere yürüyen ve siyasetçi olmayan bir kişiydi. Ancak kamuoyu anketlerine göre Vargas'ın ezici çoğunlukla kazanması beklenen Nisan başkanlık seçimlerinde balon patladı. Tanınmayan bir başkanlık adayı olan ve Lima'da mağaza önlerinde neredeyse parasız kampanya yürüten Alberto Fujimori önceki anketlerde yok sayılabilecek bir oydan Vargas Llosa ile neredeyse aynı konuma gelmişti. Fujimori şimdi son tur seçimi kazanabilirdi. Peru'nun serbest piyasa cennetine giden yolda ne olmuştu?

Vargas Llosa önde gelen iktisatçı Hernando de Soto'nun etkisiyle serbest piyasacı olmuştu. Hernando de Soto, çok satan kitabı *The Other Path* (*Diğer Yol*) ile sâdece serbest piyasa değil, fakat aynı zamanda Peru'nun (ve diğer Latin Amerika ülkelerinin) imtiyazlı müteahhitlerini ve tekelcilerini besleyen talihsiz devlet kapitalizminin aksine gerçek bir özel teşebbüse dayalı bir "halk" serbest piyasası çağrısı da yapmaktaydı. Geçen yıl başkanlık kampanyasının başlarında, de Soto, Vargas'ın önde gelen kampanya danışmanlarından biriydi. Fakat kısa süre içinde de Soto Vargas'tan ayrıldı ve onu kendisinin yıllardır eleştirdiği devlet kapitalizmini pazarlamakla suçladı.

Vargas'daki değişme yaşadığı sıkıntıların başlangıcı idi. İzlediği devlet-kapitalizmi politikaları Vargas Llosa'nın Avrupa orijinli zengin beyaz azınlıklardan birisi, yani Criollos olduğu gerçeğini daha da ağırlaştırdı. Bunlar 20 milyonluk (büyük ölçüde) Yerli veya karışık-Yerli nüfus içinde 2,8 milyon kadardılar. Toprak sâhipleriydiler ve Peru'nun devlet kapitalistleri idiler. Bu nedenle nüfusun geri kalanı onlardan ciddî şekilde nefret ederdi. Vargas Llosa'nın etrafı zengin Criollos ile dolu olsa da Yerli bölgelerinde görünür şekilde sıkıntılıydı.

Vargas yeni Brezilya Başkanı Fernando Collor de Mello'nun "serbest piyasa" ve "enflasyon karşıtı" politikalarını benimsediğinde kendi ölüm fermanını imzalamıştı. Brezilya ekonomisi için onun "serbest piyasa şoku tedavisi" bu ülkenin hız-

lanan enflasyonunu sona erdiren radikal "güçlü adam" tekniği olarak büyük ölçüde saygı görmüştü.

De Mello'nun politikası pekâlâ bir "şok tedavisi" olabilir, fakat bu politika serbest piyasa tarafından verilen bir şokun çok daha ötesine geçmektedir. De Mello'nun programında bazı kontrolden vazgeçmeler ve özelleştirme prensipleri varsa da, şokun çoğu küstahça devletçidir: vergilerde büyük bir artış ve özellikle herkesin banka hesabını aylarca donduran ve böylece Brezilya para arzını âniden %80 kısan gaddar deflasyon programı da yer alıyordu.

Avusturyalı iktisatçılar sık sık borcunu ödemeyen küçük rezerv bankaların (Tasarruf ve Kredi Bankaları da dâhil olmak üzere) bir kurtarma olmadan iflâs etmelerine izin vermek istemelerinden dolayı kötü şekilde "deflasyoncu" olmakla suçlanırlar. Fakat bu daralma Mello'nun keyfî %80'i ile karşılaştırıldığında hiçbir şeydir. Serbest piyasa olmak şöyle dursun, Brezilya'daki politika ilk olarak büyük bir para basma işine kalkışmak olmuştur. Sonra bu yeni oluşturulan para harcanır ve fiyatlar çarpıcı şekilde artırılır. Sonra da bu paranın en büyük kısmına el koyma ile bir tedavi bulmaya çalışılır. Kısacası Brezilya hükümeti ülke ekonomisine büyük ve ölümcül iki kroşe yumruk atmıştır. De Mello'nun Brezilya'ya uyguladığı tedavinin aynısını Peru'da uygulamayı vaat ettiğinde Perulu seçmenlerin Vargas'dan toplu şekilde uzaklaşması şaşırtıcı değildir. Bu arada Fujimori dışardan hızla geldi. 55.000 kişilik küçük fakat hayli saygı duyulan Japon-Peru topluluğunun bir üyesi olan Fujimori kendini ülkenin Yerlileri tarafından, nefret edilen yönetici Criollo eliti tarafından zulme uğratılan bir kişi olarak kucaklanmış buldu.

İlk Japonlar Peru'ya 19. Yüzyıl'ın sonunda sâhildeki şeker plântasyonlarında çalışacak köleler olarak getirilmişti. Ancak Japonlar haftalar içinde ayaklanmışlar ve şu anda bulundukları Lima'ya gitmişlerdir. Fujimori'nin ebeveynleri Lima'ya 1930'larda gitmişti. Orada babası diğer Japonlarla birlikte yüzlerce küçük başarılı işletme kurmuştu.

Pearl Harbour'dan sonra ABD hükümeti Peru'ya, Japonlarla savaşa girmesi, yaşlı Fujimori'nin lastik tâmir dükkânı da dâhil Japonların sâhip olduğu işletmelere el koyması ve neredeyse 1500 Japonu ABD'deki gözaltı merkezlerine gönderme konusunda baskı yaptı. Bu nedenle Perulu yerliler Fujimori'yi Criollos'a karşı ayaklanan beyaz olmayan bir arkadaş olarak bağırlarına bastılar. Fujimori'nin göçmen annesinin İspanyolca konuşmaması kendileri de İspanyolca konuşmayan İnka kitleleri karşısında işine yaradı. İspanyolca Vargas Llosa ve Coriollo işgâlcilerinin dilidir.

Parasız şekilde, sıradan insanlarla kampanya yürüten Fujimori bu rağbet gören duyguyu kullandı. Dahası onun kampanya sloganı "İş, Dürüstlük, Teknoloji" idi. Bir ölçüde belirsiz olsa da İnka kanununun üç önemli prensibine dayanıyordu: tembel

olma, çalma, yalan söyleme. Fujimori aynı zamanda Perululara çok daha somut bir şey vermişti: büyük ölçekli özel Japon yatırımını teşvik edecekti. Ben bu yazıyı yazarken yarış kafa kafaya devam ediyordu. Eğer Vargas kaybederse, hak ettiği için olacak.

100

Rusya için Bir Altın standardı mı?

Ocak 1990

1989'DA SOSYALLEŞMEDEN KURTULMAYI İSTERKEN, SOVYETLER BATILI İktisatçıları ve siyaset bilimcileri çağırdı ve kapitalizm çeşmesinden bilgelik almaya çalıştılar. Cevaplar arama yönündeki bu gayretlerde Amerikalı ve Avrupalı Marksist akademisyenler kendilerinin çağrılmayışlarını fark etmişlerdi. Sosyalizm altında kuşaklar boyu sıkıntı çektikten sonra Sovyetler ve Doğu Avrupalılar Marksizm konusunda doluydular. Marksist ideal altında hiç yaşamamış olan romantik Batılı safların tavsiyelerine hiç ihtiyaçları yoktu.

Ziyarette bulunan Batılı itfaiyecilerin çok güzel alışverişlerden biri Moskova'da Sovyet Gosbank'ın (Rusya'da merkez bankasının bir eşdeğeri) bir temsilcisi ile Wayne Angel (ABD'de Merkez Bankası'nın yöneticisi) arasındaki bir görüşmede oldu. Sovyet gazetesi *Izvestia*'da yayınlanan görüşme *Wall Street Journal*'da da alıntılandı.

Gosbanklı kişi Bay Angell'in Sovyet Rusya'nın hemen altın standardına dönmesini hararetle tavsiye etmesine şaşırdığını söyledi. Dahası bu arz yönlü iktisatçıların yapmacık altın standardı değil gerçek bir altın standardı idi. Angell'in ifade ettiği gibi "hükümetinizin yapması gereken ilk şey parasal muhasebe biriminiz olan rubleyi sâbit bir altın ağırlığı bakımından tanımlamak ve bu ağırlıkta onu tüm dünya yanında Sovyet vatandaşları için konvertibl yapmaktır."

Altın standardı Gosbanklı adam için bilinmeyen bir şey değildi. O klâsik Batı biliminden altın standardının ancak uzak gelecekte belli olmayan bir noktada tüm ekonomik hastalıklar net bir şekilde çözüldükten sonra eski hâline getirileceğini öğrenmişti. Sovyet mâlî uzman Angell'e neden *önce* altın standardının eski hâline getirilmesi gerektiğini sordu.

Wayne Angell altına hemen geçiş konusunda ikna edici bir açıklama yaptı. Rublenin güvenilmez olduğuna ve her yerde itibarını kaybetmiş olduğuna işaret etti. Sistematik şekilde değer kaybetmiş, enflasyona uğramış ve Sovyet yetkililer tarafından aşırı şekilde değerlendirilmişti. Bu yüzden ruble için mark veya dolar

konvertibilitesi yeterli değildir. İtibar kazanmak için, gerçekten sağlam bir para olmak için Angell samimî şekilde rublenin kendisinin "dürüst para" olarak adlandırdığı şey olması gerektiğini belirtti.

Angell şöyle devam etti: "dürüst bir para olmadan Sovyet vatandaşlarından reformlara tepki vermesinin beklenemeyeceğine inanıyorum, halbuki "altınla desteklenen bir ruble yurt içinde dürüst para olarak görülecek ve uluslararası olarak konvertibl bir para olarak alınıp verilecektir."

Ruble'nin altınla sağlam bir şekilde desteklenmesiyle "enflasyoncu ruble tehdidi" problemi ortadan kalkacaktır. Sovyet halkı tüketici malları mevcut olur olmaz sürekli değer kaybeden rubleden kurtulmayı çok istemektedir. Fakat bir altın standardı altında, ruble için olan talep büyük ölçüde güçlenecek ve Sovyetler rubleyi daha fazla tüketici malı veya Batılı ürünler için ticaret yapmak amacıyla bekleyecektir. Sovyet işçileri ve üreticileri yeni değerli rubleler için mal ve hizmet satmaya istekli olacağı için daha fazla mal üretilecektir.

Ancak Angell altın olmaksızın Sovyet reform programının dizginsiz enflasyon ve gittikçe dağılan rublenin darbeleriyle çökebileceği konusunda uyarmaktadır.

Gosbanklı adam hızla kritik soruyu sordu. Eğer altın standardı böylesine önemli ise, neden Birleşik Devletler ve diğer Batılı ülkeler onu benimsemiyor? Angell'in cevabı ima ettikleri bakımından büyüleyiciydi: çünkü dolar ve diğer Batılı para birimleri "en azından bir altın konvertibilitesi geçmişine sâhiptir". Bu geçmiş onların Bretton Woods sistemi içinde devam etmelerini ve şu anda mevcut olan dalgalanan itibarî para birimleri sistemini başlatmalarını sağlıyor.

Öyleyse Bay Angell gerçekte ne söylüyor? Sovyet merkez bankacısına gerçekte söylediği şey nedir? Bu paraların altınla olan ilişkilerinin kalıntılarından dolayı kendisinin *dürüst olmayan* para olarak adlandırdığı şeyi dayatmanın ABD ve diğer Batılı hükümetlerin yanlarına kâr kaldığını.

Rublenin aksine dolar, mark vs. hâlâ itibarlarının çoğunu koruyorlar. Kısacası onların hükümetleri hâlâ kendi halklarını kandırabiliyorlar, hâlbuki Sovyetler bunu artık yapamıyor. Bu nedenle Sovyetler altına dönmeli. Ancak Batılı hükümetlerin henüz bu yolu izlemeleri gerekmiyor. Hâlâ *dürüst olmayan* parayı yutturabiliyorlar.

Bay Angell'e ciddî para birimindeki bozulmalardan ve hiperenflasyondan sıkıntı çeken çok sayıda Üçüncü Dünya ülkesini, özellikle de Latin Amerika'dakileri sormak bilgilendirici olurdu. Bu para birimlerinin durumu neredeyse ruble kadar kötü değil midir ve bu ülkeler de hemen altına dönmekten faydalanamazlar mı? Ve belki de biz Batıdakiler dürüst, kararlı, enflasyona uğramayan bir paranın tadını çıkarmak için hiperenflasyon sıkıntısını yaşayarak mahvolmayı beklemek zorunda mıyız?

101

Gorby'yi Kefaletle Serbest Bırakmalı mıyız?

Ağustos 1991

GORBY'Yİ KEFALETLE SERBEST BIRAKIP BIRAKMAMAMIZ VEYA NE ÖLÇÜDE (10 milyar dolar? 50 milyar dolar? 100 milyar dolar? Kaç yıl boyunca?) serbest bırakmamız gerektiği konusundaki tartışma neredeyse evrensel olarak yanlış ve yanıltıcı ifadelerle yapılmaktadır. Görünüşte altta yatan fikir ABD hükümetinin doğrudan ilâhî bir fermanla Sovyetler Birliği'nin akıllı ve hayırsever ebeveyni olduğudur. O Sovyetler Birliği ki kendisi kariyerinin çoğunda çılgın ve ele avuca sığmaz bir çocuk olmuştur. Güya bu çocuk şimdi olgunlaşmıştır ve ailenin sorumlu bir üyesi olarak yerini almıştır. Bu bahsedilen çocuğu yetiştirmede davranışsal bir ödül/ceza şekli uygulamak, iyi şeyleri ödüllendirecek ve hırçın çocuk durumuna geri dönmeyi cezalandıracak bir şekilde (ödülü azaltarak, çünkü bu çocuk büyütmenin çok ilerici bir şeklidir) bir ödül/ceza programı uygulamak anne babaya kalmış bir şey olmalıdır. Modern geleneklere daha iyi uyum sağlamak için "ödüller" neredeyse dâima parasaldır. Yani samimî bir ifadeyle, çocuğa bir anlamda, iyi olması konusunda rüşvet veriyoruz.

Bu nedenle tüm Amerikalıların ister istemez "ebeveynleri" olduğu Sovyetler Birliği konusundaki tartışma şu şekilde devam ediyor: Gorby çok iyi işler yaptı, Doğu Avrupa'yı özgürleştirdi, Sovyetler Birliği'ni özgürleştirmeye başlıyor. Bundan dolayı iyi şekilde ödüllendirilecek. Öte yandan, Gorby bir ara tökezlemiş ve kötü arkadaşlar olan despot Kara Albaylar ile oynamaya başlamıştır. Bunun için cezalandırılması gerekir (rüşvetleri vermemeyle). Fakat son zamanlarda Gorby daha iyi olmaya başladı.

Gorby'ye ne derecede ödül verilmesi ve ne derecede ödüllerin alıkonması gerektiğini belirlemeye çalışmanın küçük zorluklarına ek olarak Gorby ve SSCB'nin ne de olsa tek ve aynı şey olmadığı gerçeğinden dolayı da ek bir zorluk söz konusudur. Eğer biz Gorby'ye fazla ödül verirsek bu Yeltsin gibi daha ileri reformcuları caydıracak mıdır, yoksa Gorby'yi reformlar alanında daha ileri gitmeye mi teşvik edecektir. Öte yandan eğer biz Gorby'yi cezalandırırsak, bu gerçek despotlar olan korkunç Kara Albayların hâkim olması yönünde bir gidiş mi olacak, yoksa Yeltsin ve liberallerin hâkim olması yönünde bir gidiş mi olacak? En azından dış ilişkilerde neredeyse her şeyden çok statükoya ("kararlı olmaya") tapan ve değişimden öcü gibi korkan ABD Müesses Nizamı tabiî ki Gorby'yi sonuna kadar destekliyor.

Bu tartışma içinde bile herkes (en coşkulu kurtarma savunucuları bile) ABD bütçesinin sınırlı olduğunun ve bu nedenle verilecek toplam parada bir sınır olması gerektiğinin farkındadır.

Tüm bu karmaşıklıkların sonucunda Amerikan yaşamının diğer çoğu alanında olduğu gibi görünüşte canlı olan demokrasimiz özgür ve güçlü bir tartışmayla meşguldür. Fakat bu gerçekte karşı çıkılmayan ve zımnen varsayılan temel bir paradigma içinde sâdece nispeten önemsiz küçük farklılıkları ayrıştıran bir tartışmadır. Bu paradigma eskiden hırçın olan yavrusunu düzeltmek için en iyi formülü bulmaya çalışan ebeveyn olarak ABD'dir. Maalesef temel paradigma asla tartışılmamaktadır, ancak mutlak şekilde ortaya dökülmesi ve tartışılması gerekmektedir.

Bu evrensel olarak benimsenen paradigmayla ilgili bazı temel kusurlar bulunuyor. İlk olarak hiç kimse bizi Sovyetler Birliği'nin anne babası olarak atamadı. Daha açığı, güçlü ve zengin olsa da Birleşik Devletler Tanrı değildir. Kaynakları sınırlıdır ve son yıllarda daha da daralmıştır.

Biz istesek de ve niyetlensek de dünyanın tüm problemlerini çözme gücümüz bulunmuyor.

Volkanları durdurma veya geriye dönüştürme, hastaları iyileştirme, ölüleri canlandırma gücümüz yok. Üçüncü Dünya'daki (veya İkinci Dünya'daki) yoksulluktan biz sorumlu değiliz. Bu konuda kendimizin de iflâs edip yoksullaşması hâriç, yapacak bir şeyimiz yok. Bataklıktan nasıl çıkılacağı konusunda ancak bir deniz feneri olarak hizmet edebiliriz. Çünkü ABD ve Batı Avrupa kazayla veya doğanın bir numarasıyla nispeten zengin ve varlıklı olmadı. İnsanlığın yaygın berbat, kaba ve kısa ömürlerinden, kendi göbek bağımızı kendimiz keserek kurtulduk.

Biz (veya daha doğrusu bizim atalarımız) bunu mülkiyet haklarına ve hukuk yönetimine sâdık kalarak, özgür ve gelişen bir ekonominin daha iyi gelişmesi için kurumsal araçlar sağlayarak yaptı. Yoksul ikinci ve üçüncü dünyalar için yapabileceğimiz en iyi şey veya tek şey onlara şunu söylemektir: bakın, biz böyle zengin olduk: özel mülkiyet ve özgür alış-veriş haklarını savunarak, insanların tasarruf ve yatırım yapmasına ve kazanımlarını ellerinde tutmalarına izin vererek. Eğer siz de gelişmek istiyorsanız bizim atalarımızı izleyin. Hükümetlerinizi sırtınızdan ve hayatlarınızdan atın.

Eğer bu yeni paradigmayı kabûl edersek (veya daha doğrusu orijinal ABD paradigmasına dönersek), Gorby'yi kurtarma sorusunun tümü çok farklı bir hüviyet kazanır. ABD hükümeti yardımı sâdece Gorby için ve yeni-Komünist *nomenklatura* için bir ödül olabilir. Söylem ne olursa olsun, böyle bir yardım sâdece Sovyetler Birliği'ndeki Devleti güçlendirebilir ve böylece Rusya ve diğer cumhuriyetlerin tek umudu olan gelişmeye çabalayan özel sektörü sekteye uğratır ve mahveder. Bu

nedenle Gorby'ye yardım Gorby ve arkadaşları için bir ödül olabilir, fakat Sovyetler Birliği halkları için kesin olarak ve kaçınılmaz şekilde sert biz cezalandırmadır. Çünkü bu sâdece onların özgür bir ekonomiye geri dönmelerini veya ilerlemelerini geciktirebilir veya engelleyebilir.

Dos Passos'un ünlü ifadesini ("tamam, biz iki ulusuz") alıntılayalım: her ülke gerçekten bir değil iki ulustur. Bir ulustan (birbirleri ile aileler, kiliseler, bilim, kültür ve piyasa ekonomisi şeklinde gönüllü olarak temasta olan ulus) tüm güzel şeyler çıkar. "İkinci ulus" (devlet) hiçbir şey üretmez. Sâdece üretken olan birinci ulus üzerinde bir parazit olarak davranır: vergilendirme, yağmalama, enflasyona yol açma, kontroller yapma, propaganda yapma, cinayet yoluyla. Sovyetler Birliği ve diğer Komünist ülkelerde devlet birinci ulusu yutacak kadar çılgın bir şekilde büyümüş ve sonunda parazit kendi konakçısını tahrip etmiştir. Sovyet insanları kendi Devlet mekanizmalarının kurtarılması için bir ABD yardımına (eski bir New York özdeyişinin dediği gibi) kafalarında bir deliğe ihtiyaç duydukları kadar (gerçekten de öyle) ihtiyaç duymaktadırlar. Amerikan halkının Sovyetler Birliği'ne kendisini şu anki kötü duruma getiren şeyi zorla dayatmaya karşı çıkmasını umut ederken, ilgimizi yabancıların sıkıntılarından ve tiranlıklarından kurtarıp tekrar burada yurt içinde kendi sevgili Devletimize odaklayabiliriz.

Ortadaki yanlışlığı ispatlayan şeyi şurada görüyoruz: eğer biz Gorby'yi kurtarmazsak SSCB'de en kötü insanlar iktidara gelmez mi? Kim bilir? İlk olarak Sovyetler Birliği'nin kaderine karar vermek bize düşmez. Ne de olsa bu Sovyetlerin kendisine kalan bir şey. Tekrarlayacak olursak, ABD Tanrı değildir. İkincisi gelecek belirsiz olduğu için Gorby sonrası bir Sovyetler Birliği daha iyi veya daha kötü olabilir. Bu nedenle eğer sonuçları kestiremiyorsak, bir kereliğine doğru olanı yapmamız gerekmez mi? Yoksa o bugünlerde anlaşılması çok zor bir kavram mı?

102

Vietnamlıları Hoş Karşılamak

Şubat 1990

Kurulmasından itibaren Amerika büyük ölçüde özgürlerin ülkesiydi fakat bazı istisnalar vardı. Bunlardan biri siyasî açıdan güçlü denizcilik sanayine verilen arsız sübvansiyonlardı. Uzun süredir kronik şekilde başarısız olan bir endüstriyi uluslararası rekabete karşı korumaya çalışmak amacıyla, ilk ABD Kongresi 1789'da hem denizcilik işletmeleri sâhiplerini ve hem

de onların çalışanlarını koruyan Jones Kanunu'nu kabûl etti. Jones Kanunu ABD sularındaki beş veya daha fazla tonluk gemilerin ABD vatandaşlarına ait olmak zorunda olmasını ve sâdece ABD vatandaşlarının bu gemilerin reisleri veya kaptanları olabileceğini söylüyordu.

Zaman değişti ve bir özel gemiler filosunun ABD donanmasına yardım etmeye hazır olmasını gerektiren ulusal güvenlik hususları ortadan kalktı. Jones Kanunu uzun süre önce etkisini kaybeden bir belge hâline geldi. Fakat bir kanunun kitaplarda kalmasına izin verirseniz o korumacılık için dâima sığınacak bir liman olabilir. Jones Kanunu da işte böyle bir şey oldu.

Maalesef Jones Kanunu'nun en son kurbanları Komünizmden gelen sığınmacılar olarak hoş karşılanmış olan Vietnamlı göçmenlerdir. Bunlar ABD'nin becerikli, çalışkan ve üretken insanları oldular ve vatandaşlık yolunda çalıştılar. Maalesef balıkçılar olarak başarısız beyaz Amerikalı rekabetçilerinden bazıları için fazlasıyla üretken oldular. 1980'lerin başında Texaslı karidesçiler şiddet kullanarak Vietnam-Amerikan rekabetçilerini faaliyetten men etmeye çalıştılar.

Vietnam-Amerikan balıkçılara karşı en son öfke Kaliforniya'da, asıl olarak San Fransisko'da gerçekleşti. Burada yasal ABD sakinleri olan Vietnam-Amerikalılar gemi satın almak için kaynaklarını birleştirdiler ve geçen on yılda uskumru ve yılanbalığı avlama işine giriştiler. Son aylarda ABD'li beyaz rekabetçilerin şikâyetlerine tepki olarak Sâhil Koruma uzun süredir unutulmuş ve hiç uygulanmamış olan Jones Kanunu'nun şartlarını öne sürerek Vietnamlıların tepesine bindi.

Vietnamlı-Amerikalılar geçimlerini sürdürmek için her uyarıda verilen 500 dolarlık cezayı ödemeyi kabûl etseler de, Sâhil Koruma şimdi onların gemi tescil belgelerine el koyma ve böylece onları faaliyetten men etme tehdidinde bulunuyor. Bu insanların barışçı, yasal, sürekli oturma iznine sâhip kişiler olduğu gerçeği ABD hükümetinin bakış açısını çok gülünç hâle getiriyor: onlar "ulusal güvenlik için açık ve mevcut bir tehdit oluşturuyor."

Vietnamlı balıkçıların avukatı olan Asian Law Caucus'tan Dennis W. Hayashi bu insanların hepsinin "vatandaşlık yolunda ilerlediğini" söylüyor. "Siyasî göçmenler olarak hoş karşılanmışlardı. Henüz Amerika'ya sadakât yemini etmemiş olmalarından dolayı güvenilmez oldukları fikri bana tehlikeli geliyor."

Marie Antoinette'in "kek yesinler" şeklindeki iyi geleneğine göre hükümet Vietnamlıların sâhile daha yakın çalışan beş ton altındaki gemilerde çalışmaya özgür oldukları cevabını veriyor. Problem Vietnamlıların Asya lokantalarına ve Balıkçı dükkânlarına hitap eden balıklara odaklanmaları ve uskumru ve yılanbalığı gibi balıkların solungaç ağları ile yakalanmasıdır. Öyleyse sâhile yakın çalışan daha

küçük gemilerde neden solungaç ağları kullanmıyorlar ki? Çünkü burada klâsik hükümet kısır döngüsü ve eski çevreci dostlarımız işbaşındalar.

Yedi yıl önce çevreciler Kaliforniya hükümetini 60 fitten daha az derinliğe sâhip sularda solungaç ağları ile balık avlamayı yasaklamaya ikna ettiler. Niçin? Çünkü bu ağlar (istemeden de olsa) göçmen kuşları ve deniz memelilerini yakalıyorlardı. Bu nedenle insana *karşı* akla gelen her mahlûkat türü adına konuşan çevreciler bir kez daha açıklamış oldukları düşmanlarına karşı yani insanlara karşı kazanmışlardı.

Böylece kolektivizmin kurbanları olarak özgürlük ve teşebbüs özgürlüğü arayan Vietnamlılar bir taraftan başarısız rekabetçilerin diğer taraftan insan-karşıtı çevrecilerin kurbanları olarak Amerikan hükümetinin tuzağına düştüler. Ancak Vietnam-Amerikalılar Amerikan mahkemelerinde adâlet arıyor ve muhtemelen elde edecekler.

KOLEKTİVİZMİN SONU

103

Sosyalizmin Çöküşü

Ekim 1988

1988'DE 20. YÜZYIL'IN EN ÖNEMLİ VE EN HEYECAN VERİCİ OLAYINI YAŞIYORDUK: bu sosyalizmin çöküşünden başka bir şey değildi.

19. Yüzyıl'ın ortası ve sonlarında yeni bir fikir olarak sosyalizmin ortaya çıkmasından önce sosyal ve siyasî felsefe arasındaki büyük mücadele çok berraktı. Bir tarafta, 17. Yüzyıl'dan beri gelişen heyecan verici ve özgürleştirici klâsik liberalizm fikri vardı. Bu serbest ticaret ve serbest piyasa, bireysel özgürlük, Kilise ve Devletin ayrılması, küçük hükümet ve uluslararası barış fikriydi. İnsanlık tarihinde ilk defa büyük tüketici kitlelerinin isteklerini ve onlar için bollukları amaçlayan bir ekonomi oluşturan Sanayi Devrimi'ni getiren ve savunan hareketti.

Diğer tarafta, Eski Taht ve Sunak Düzeninin, Muhafazakâr Parti devletçiliğinin, feodalizmin, mutlakıyetçiliğin, merkantilizmin, Büyük Hükümet tarafından sağlanan özel imtiyazların ve kartellerin ve savaşın halk yığınlarının yoksulluğuna yol açan güçleri vardı.

Fikirler (eylem ve kurumlar) alanında klâsik liberaller hızla bu savaşı kazanma çabası içindeydi. Dünya özgürlüğün (sanayinin ve herkes için yaşam standartlarının gelişmesinin) kol kola olması gerektiğini fark etmişti.

Daha sonra 19. Yüzyıl'da özgürlük ve klâsik liberalizmin ilerleyişi yeni bir fikrin, sosyalizmin gelişmesiyle rayından çıktı. Muhafazakâr Partililerin yapmış olduğu gibi endüstriciliği ve insan kitlelerinin refahını reddetme yerine, sosyalistler kitleler için çok daha fazlasını yapabileceklerini ve Muhafazakâr Partililerin düşünebileceklerinden daha baskıcı ve daha totaliter bir Devlet oluşturmayla "gerçek özgürlüğü" getireceklerini iddia ettiler. "Bilimsel" merkezî plânlama yoluyla sosyalizm herkes için özgür bir dünya ve aşırı bolluk getirebilirdi ve getirecekti.

20. Yüzyıl bu muzaffer idealizmi uygulamaya koydu ve bu nedenle yüzyılımız Sosyalizm Çağı oldu. Dünyanın yarısı tam ve tutarlı sosyalist oldu, diğer yarısı da bu ideale oldukça yaklaştı. Ve şimdi kendilerini geleceğin dalgaları olarak adlandırdıkları onlarca yıldan sonra ve tüm muhaliflerini "gerici" (yani modern düşünceyle uyumsuz), "taş devrine" ve "tarih öncesine ait" olarak aşağıladıktan sonra sosyalizm dünyanın her yerinde hızla bitiyor. Çünkü *glasnost* ve *perestroyka* bunu ifade ediyor.

Sosyalist yüzyılın başlangıcında Ludwig von Mises ünlü bir ortamda sosyalizmin basitçe işe yaramayacağı konusunda uyarıda bulunmuştu: o bir sanayi ekonomisini işletemezdi, adına konuştukları tüketici kitlelerini tatmin etmek bir yana, merkezî plânlayıcıların kendi amaçlarını bile yerine getiremezdi. Mises onlarca yıldır aşağılandı, itibarı ile oynandı ve onun açık ve zarif ispatının sözde "çürütülmesi" için çeşitli matematik modeller geliştirildi.

Şimdi dünyanın önde gelen sosyalist ülkelerinde, Sovyet Rusya'da, Macaristan'da, Çin'de, Yugoslavya'da hükümetler çabucak sosyalizmden kurtulmaya çalışıyorlar. Merkeziyetçiliğin ortadan kaldırılması, piyasalar, başarısız firmaların iflâs etmesini sağlayan kâr ve zarar testlerinin hepsi benimseniyor. Sosyalist ülkeler neden bu müthiş ve gerçekten devrim niteliğindeki büyük değişimleri geçirmek istiyorlar? Çünkü onlar Mises'in haklı olduğunu kabûl ediyorlar, sosyalizmin işe yaramayacağını ve modern bir ekonomiyi sâdece merkezî olmayan özgür piyasaların işletebileceğini kabûl ediyorlar.

Hatta bazıları siyasî gücün birazını bırakmaya, daha fazla eleştiriye, gizli oylara ve seçimlere ve hatta Sovyet Estonya'da olduğu gibi bir buçuk parti sistemine izin vermeye isteklidirler. Çünkü Mises'in şu konuda haklı olduğunu üstü kapalı bir şekilde kabûl etmektedirler: entelektüel ve siyasî özgürlük olmaksızın ekonomik özgürlük ve özel mülkiyete sâhip olmazsınız, *glasnost* olmadan *perestroykaya* sâhip olamazsınız.

Özgürlüğün kendi "domino etkisini" nasıl gösterdiğini görmek gerçekten ilham vericidir. Sosyalist ülkeler özgürlüğe ve kamulaştırmayı tersine çevirmeye giden yolda ne kadar hızlı gidebileceklerini göstermek için birbirlerini çiğniyorlar.

Ancak bu ilginç dramın çoğu Amerikan halkından gizlenmiştir, çünkü son 40 yıl boyunca bizim fikirlerimizi şekillendirenler bize *tek* düşmanın komünizm olduğunu söylemişlerdir. Liderlerimiz ilgilerini sosyalizmden çekip, tek farkı ondan daha militan ve daha tutarlı olmak olan bir varyantına odaklamışlardır.

Bu durum, aynı devletçi fikirleri paylaşan modern liberallerin birbirine rakip sosyalist grupları işbaşındaki sosyalizm korkusundan ayırmasına izin vermiştir. Bu nedenle Troçkistler, sosyal demokratlar, demokratik sosyalistler veya her neyseler kendilerini anti-komünist iyi insanlar olarak sattılar, böylece toplama kampı veya Kamboçya soykırımının ayıbı sosyalizmin kendisinden uzaklaştırıldı.

Şimdi açıktır ki bunların hiçbirini aklamak mümkün değildir. Özgürlüğün, zenginliğin, gerçekten rasyonel ekonominin düşmanı sosyalizm dönemidir, sâdece belli bir sosyalist grup değildir.

"Sosyalist blok" bile hatasını anlamaya başladığı için, sosyalizmin işine yarayacağı hiçbir Rus, Çinli, Macar veya Yugoslav yoktur. Bu günlerde tek gerçek sosya-

list, kapitalizmin iddia edilen kalelerinde konforlu ve hatta lüks bir yaşamın tadını çıkaran Batı'daki entelektüellerdir.

104

Özgürlük Devrimi

Ağustos 1989

Bugünlerden Amerikan siyasetini düşünmekten dünya işlerine dönmek insanı gerçekten kendine getiriyor. Birleşik Devletler'deki sıcak konular arasında Jim Wright, Tony Coelho ve John Tower'ın "aşırı" etiğin sinsi ilerlemesine "kurban gitmesi" hakkındaki acınası şikâyettir. Ağlama, eğer etiği sıkılaştırırsak ve rüşvetin ve çıkar çekişmesinin tepesine binersek iyi insanları hükümete nasıl çekeceğiz şeklinde devam etmektedir. Tabiî ki kısa cevap gerçekten de daha az sayıda sahtekâr ve rüşvetçi çekeceğimizdir, fakat insan bunun neden bir şikâyet konusu olduğunu merak ediyor.

Sonra ülke içindeki bu önemsiz harala gürele ortasında, gerçekten şaşırtıcı, sancılı ve kafaları allak bullak eden haber yurtdışından geliyor. Biz dünya tarihinde "devrimci bir hareketin" içinde yaşama ayrıcalığına sâhibiz. Tarih genellikle donmuş bir hızda ilerler, öylesine donmuş ki çoğu kez hiçbir kurumsal veya siyasî değişim meydana gelmiyormuş gibi görünür. Ve sonra bam! Çok sayıda önemsiz sıkıntı ve gerilimlerin birikmesi belli bir noktaya ulaşır, sonra da radikal sosyal değişim patlaması gerçekleşir. Değişimler öylesine hızla meydana gelmeye başlar ki eski piyasalar çabucak dağılır. Sosyal ve siyasî yaşam durağanlıktan tırmanışlara ve kararsızlıklara doğru kör edici bir hızla ilerler. Bu muhtemelen Fransız Devrimi'ni yaşarken olan şeydir.

Tabiî ki dünyanın her tarafındaki sosyalizmin ve komünizmin hızlanan, devrimci tarzdaki çökmesinden bahsediyorum. Yani özgürlük devriminden bahsediyorum. Önde gelen aktörlerin siyasî konumları neredeyse aydan aya radikal şekilde değişiyor. Polonya'da sâdece birkaç yıl önce zulmün nefret edilen sembolü olan General Jaruzelski komünist hükümetteki arkadaşları serbest seçimleri ve Dayanışma ile birlikte hareket etmeyi kabûl etmezlerse istifa edeceği tehdidini ortaya koymaktadır.

Öte yandan Çin'de on yıl önce piyasa reformunun mimarı olan Deng Hsiaoping silâhsız Çinli halkın toplu kâtili olmuştur, çünkü ekonomik reforma kişisel ve siyasî özgürlüğü de eklemeyi, yani bu *perestroykaya glasnost* eklemeyi reddetmiştir.

Her gün ilgi uyandıran ve şaşırtan haberler oluyor. Polonya'da Dayanışma'nın girdiği her yarışı silip süpürmesi ve rakipsiz Komünist liderlerin oy pusulalarında isimlerinin üzerinin çizilmesi ile sağlanan basit, demokratik metotla mâğlup edilmesi (maalesef bu metot bizim ülkemizde bulunmuyor). Rusya'da Soljenitsin'i yayınlıyorlar ve bazı seçilmiş Kongre Üyeleri ulusal televizyonlara çıkıp olabilecek en sert şekillerde KGB'yi eleştiriyorlar. KGB lideri mütevazı bir şekilde kendilerine çekidüzen vereceklerinin sözünü veriyor.

Baltık cumhuriyetlerinde, *tüm* gruplar Sovyet Rusya'dan bağımsızlık istemekle kalmıyor, fakat aynı zamanda Estonyalılar serbest piyasa, sıkı şekilde sınırlı hükümet ve özel mülkiyet hakları için öne çıkıyorlar. Macaristan'da çok sayıda siyasî parti ortaya çıkıyor ve bunların çoğu sosyalizm kavramının bizzat kendisini şiddetle reddediyorlar.

Dünyanın yarısını kaplayan "sosyalist blokta" hiçbir sosyalist kalmadı. Tüm grupların yapmaya çalıştığı şey mümkün olduğunca hızlı şekilde sosyalizmi ve hükümet kontrollerini ortadan kaldırmaktır. Özellikle Polonya ve Macaristan'da yönetici elit bile kendileri için en az sancılı olacak şekilde sosyalizmden uzaklaşmaya çalışıyorlar. Örneğin Macaristan'da yönetici *nomenklatura* "eğer onları yenemiyorsan onlara katıl" eski prensibi gereği önde gelen kapitalistler arasında olmaya çalışıyorlar.

Aynı zamanda Hayek'in *The Road to Serfdom* (*Kölelik Yolu*) adlı eseri ile dünyayı sarsan düşüncesinin tamamen doğrulandığını görüyoruz. Sosyalizmin her yerde kaçınılmaz olarak göründüğü İkinci Dünya Savaşı esnasında yazan Hayek uzun vâdede siyasî ve ekonomik özgürlüğün birlikte ilerlediği konusunda uyarmıştı. Özellikle "demokratik sosyalizm" terim olarak çelişkilidir. Sosyalist bir ekonomi kaçınılmaz şekilde diktatörlük olacaktır.

Şimdi benim için açıktır ki siyasî ve ekonomik özgürlük birbirinden ayrılamazdır. Çin'deki trajedi yöneten elitin vatandaşlarını ifade, basın ve siyasî örgütlenme özgürlüğünden mahrum bırakırken, ekonomik özgürlüğün tadını çıkarabileceklerini düşünmesinden dolayı meydana gelmiştir. Tiananmen Meydanı'nda 4 Haziranda meydana gelen korkunç katliam Deng ve arkadaşlarının bu çelişkiyi ortadan kaldırma isteği ve ekonomik özgürlükten faydalanırken diğer özgürlüklerden sıkıntısına katlanmak istememesinden kaynaklanmıştır.

Pekin'deki silâhsız Çinli kitleler kaderleriyle karşılaştı, çünkü hükümetlerine güvenmek şeklinde büyük bir hata işledirler. Tekrar ve tekrar şunu söylediler: "Halk Ordusu halkın üstüne ateş açamaz." Onlar kendilerini özgürlük için feda ettiler, fakat "hükümet halktır" Komünist dolandırıcılığı tarafından katledildiler. Her Çinli şimdi, kalplerine gömdükleri binlerce cesur genç mâsumun kanıyla korkunç bir ders öğrenmiş durumdadır: "Hükümet *asla* halk değildir, kendini halkın hükümeti olarak adlandırsa bile."

Kötü şöhretli 27. Ordu kasaplarının tankları Tiananmen Meydanı'na girdiğinde ve Özgürlük Anıtını yıktığında yüz silâhsız öğrencinin tanklara dönerek kollarını kenetlediği ve tanklar onların üzerine mermi yağdırırken "Enternasyonal" marşını söyledikleri anlatılıyor. Onlar düştükçe aynı şeyi yapan bir başka 100 kişi onların yerini aldı ve aynı kaderle karşılaştılar.

Ancak Batılı solcular bu marşın içeriği konusunda hiç de huzurlu olamazlar. Çünkü "Enternasyonal Marşı" ezilen kitlelerin yöneten elitin zâlimlerine karşı ayaklanması konusunda coşkulu bir çağrıdır. Şüphesiz tüm öğrencilerin söyleyebildiği ilk kıta şu anda sosyalist dünyayı sarsmakta olan özgürlük hareketinin önünden çekilmeyi reddeden Çinliler için önemli bir uyarı içermektedir:

> Uyanın ey açlık mahkûmları!
> Uyanın ey dünyanın mazlumları!
> Çünkü adâlet lânet okuyor,
> Daha iyi bir dünya doğuyor.
> Gelenek zincirleri artık bizi tutamaz,
> Uyanın ey köleler, kölelik bitti!
> Dünya yeni temeller üzerinde yükselecek,
> Hiçbir şey değildik, her şey olacağız.

Deng'in, Mao'nun, Pol Pot'un ve Stalin'in ve diğerlerinin "adâletinin lânet okuduğuna" artık kim şüphe edebilir.

105

Nasıl Desosyalize Olmalı

Eylül 1989

Sovyet Rusya'daki ve Doğu Avrupa'daki herkes sosyalizmden kurtulmak istiyor. Sosyalizmin işe yaramadığına inanıyorlar ve bir özel mülkiyet ve bir piyasa ekonomisi toplumuna mümkün olduğunca hızlı bir şekilde geçmek için sabırsızlanıyorlar. Polonya'nın önde gelen özel girişimcisi ve son seçimlerden önce Komünist sanayi bakanı olan Mieczyslav Wilczek'in ifade ettiği gibi: "Uzun süredir Polonya'da komünist bulunmuyor. Hiç kimse artık Marx'ı ve Lenin'i duymak istemiyor."

Özel mülkiyeti sağlam şekilde savunma ve sendikaları eleştirmede öne çıkmaya ilâve olarak, Wilczek eşitlik kavramını da eleştirmişti. Son zamanlarda insanlara zengin olmalarını tavsiye etmesi konusunda bazı insanların kızgın olduğuna dikkat çekiyor. "Ne önerecektim ki? Fakir olmalarını mı?" Ancak Komünist Parti'ye çok yakın olması nedeniyle de Polonyalı seçmenler tarafından reddedildi!

Doğu Avrupalılar modeller konusunda çok istekliler ve Batının onlara süreci hızlandırma konusunda yön göstermesini istiyorlar. Sosyalizmden nasıl kurtulacaklar? Maalesef sayısız muhafazakâr kurum ve bilim adamı geçen 40 yıl boyunca Doğu Avrupa Komünizmi'ni incelemiş, ancak bunların oldukça az bir kısmı desosyalize olmanın nasıl gerçekleştirileceğine kafa yormuştur. Oyun teorisi ve ağırlık fırlatma konusunda pek çok tartışma bulunuyor, fakat sosyalizmden kurtulacak olan Doğu Avrupalıların odaklanacağı çok az tartışma var.

Bir Macar'ın yakın zamanlarda işaret ettiği gibi: Batı'da gücü ele geçirmenin zorlukları konusunda pek çok kitap bulunuyor, fakat hiç kimse gücün *nasıl bırakılacağını* konuşmuyor. Problem, bir ülke Komünist olduğunda sürecin geri dönülmez olduğu ve o ülkenin bir daha asla kurtulmamak üzere bir kara deliğin içine girdiği şeklindeki temel muhafazakâr fikirdir. Fakat gerçekte olduğu gibi eğer vatandaşlar (ve hatta yöneten elit) açıkça işe yaramadığı için komünizm ve sosyalizmden bıkmışsa?

Komünist hükümetler ve onların muhalifleri kamulaştırmadan nasıl kurtulabilir? Bazı adımlar açıktır: para birimi de dâhil tüm kara borsaları yasal hâle getirin (ve tüm para birimlerini piyasa kurlarında serbestçe konvertibl yapın), tüm fiyat ve üretim kontrollerini kaldırın, vergileri çarpıcı şekilde düşürün, vs. Peki ya komünist ülkelerdeki faaliyetin önemli kısmını oluşturan devlet teşebbüsleri ve kuruluşları?

Kolay olan cevap, yani ister sözleşmeyle ister ihaleyle onları satın yaklaşımı burada işe yaramaz. Çünkü neredeyse tüm teşebbüsleri hükümetten satın alacak olan para nerden gelecek? Ayrıca hükümetin böyle bir süreçte söz konusun olan tüm bu parayı eline almayı *hak ettiğini* nasıl söyleriz? Bireysel yöneticilere kendi işletmelerini kurmalarını söylemek de yeterince iyi bir fikir değildir; çünkü Doğu Avrupa'da kabûl edilen kritik aşama Devlet mülkiyetini özel mülkiyete dönüştürmektir. Öyleyse bu mülkiyet bazı insanlara ve gruplara mı verilmek zorundadır? Kime ve niçin?

Paul Craig Roberts'in yakın zamanlarda Moskova'da SSCB Bilimler Akademisine hitâben yaptığı büyüleyici bir konuşmada hükümet mülkiyetinin özel ellere aktarılmasının sâdece bir yolu bulunuyor. Ancak ne tezattır ki izlenecek açık ara ile en iyi yol eski Marksist sloganı dikkate almaktır: "Tüm topraklar köylülere (tarımsal çalışanlar dâhil) ve tüm fabrikalar işçilere!... Devlet mülkiyetini 1917'de kamulaştırmaya mâruz kalanların torunlarına geri verme pratik olmayacaktır. Çünkü bunların pek azı mevcuttur ve bulunabilirler. Ayrıca *endüstriler* kesinlikler

hiç kimseye geri verilemezler, çünkü onlar (toprakların aksine) Komünist rejim tarafından oluşturulmuşlardır.

Ancak büyük bir siyasî ve ekonomik problem bulunuyor: Mevcut yöneten elite, *nomenklatura*'ya ne yapılacak? Polonyalı muhalif gazeteci Kostek Gebert'in yakın zamanlarda söylediği gibi onları "ya öldürün gitsin", ya da "satın alın gitsin." Kabûl etmek gerekir ki eski despot yöneten eliti öldürmek duygusal olarak tatmin edicidir, fakat Polonya'daki, Macaristan'daki ve yakında da Rusya'da olayın içindeki insanlar onları barışçıl şekilde satın almayı kanlı bir iç savaşla barış getirmeye tercih etmektedir. *Nomenklatura*'nın istediğinin de tamı tamına bu olduğu açıktır. Onlar serbest Pazar ve özel mülkiyet istiyorlar, fakat tabiî ki geçiş döneminin en azından başlangıçtaki sermâye dağıtımında kendilerinin problemsizce sıyrılmalarının garanti edilmesini de istiyorlar. Onlar nüfuzlu özel müteşebbisler olmak için kapitalizme başlamak istiyorlar.

İlginçtir, hiç kimsenin sosyalizm veya komünizme karşı yumuşak olmasıyla suçlamadığı Paul Craig Roberts de daha barışçı yolu tavsiye ediyor: "Tarihsel olarak bu dönüşümlerde yöneten sınıflarla anlaşmak veya onları devirmek zorunludur. Komünist Parti ile anlaşılmasını tavsiye ediyorum." Pratikte bu şu anlama geliyor: "devlet fabrikalarının mülkiyeti yöneten sınıf ve işçiler arasında bölünmeli ve hisse senetleri çıkarılmalıdır." Onun çözümü çok mantıklıdır.

Alternatif olarak, Roberts üretim araçlarına kimin sâhip olacağının ulusal bir piyango ile belirlenebileceğini de söylüyor, çünkü başlangıçtaki sâhip kim olursa olsun, bir özel mülkiyet ekonomisi çok daha etkili olacaktır ve "kaynaklar en sonunda en etkili ve üretken ellere geçecektir." Fakat buradaki sıkıntı, Roberts'ın çoğu insanlar arasında (özellikle de komünizm kurbanları arasında) mevcut olan adâlet açlığını göz ardı etmesidir. Piyango ile yapılacak bir dağıtım öylesine kötü şekilde adâletsiz olacaktır ki, onu izleyen özel mülkiyet sistemi bu başlangıç darbesinden sonra bir daha asla kendine gelemeyebilir. Dahası böyle bir piyango geldikleri konum bakımından herkes için çok büyük farklılıklar oluşturacaktır. Gerçek dünyada pek çok kişi böyle bir müthiş bir görüşe katlanamaz ve kabûllenmek istemez.

Her halükarda Roberts tartışmayı başlatmaya yardım etme konusunda çok önemli bir hizmette bulunmuştur. Batılı iktisatçıların kamulaştırmadan kurtulma kritik konusunu ele almaya başlamasının zamanı gelmiştir. Belki de onlar bu şekilde 20. Yüzyıl'ın en hoş karşılanan ve heyecan verici gelişmelerinden birinin ilerlemesine yardım edebilirler.

106

Sosyalist Blok için Radikal Bir Reçete

Mart 1990

Doğu Avrupa'nın hem içinde ve hem de dışında genellikle kabûl edilir ki onların gittikçe artan ve mahvedici yoksullukları için tek çözüm sosyalizmi ve merkezî plânlamayı terk ederek özel mülkiyet ve bir serbest piyasa ekonomisini benimsemektir. Fakat önemli bir problem geleneksel Batı aklının, dâima aşağılanan radikal ve kapsamlı sosyal değişime başvurmaktan ziyâde yavaş gitmeyi ve "aşamalı" özgürlüğü tavsiye etmesidir

Aşamalı veya parça, parça değişim dâima, radikal bir değişimin meydana getirdiği âni şoklardan, sancılı çalkantılardan ve işsizlikten kaçınan, gösterişsiz, pratik, sorumlu ve sevecen bir reform yolu olarak kabûl edilir.

Ancak, pek çok alanda olduğu gibi, bu bakımdan da geleneksel akıl yanlıştır. Doğu Avrupalılar gittikçe daha iyi anlıyorlar ki tek pratik ve gerçekçi yol (reform konusunda gerçekten işe yarayan ve hızla işe yarayan tek yol) sosyalizmin ve devletçiliğin tamamen ortadan kaldırılmasıdır.

İlk olarak, Sovyetler Birliği'nde de gördüğümüz üzere aşamalı reform, sosyalizmden gerçek faydalananlar olan gizli çıkarları olanlara, tekelcilere ve başarısız aylaklara hiç değişmemek için kolay bir bahane sağlar. Bu direnci, sosyalizm idaresine has olan standart bürokratik durağanlık ile bir araya getirirseniz, anlamlı değişim sâdece bir söyleme ve lafta kalmaya indirgenir.

Fakat daha önemlisi, piyasa ekonomisi bir karmaşık, birbiri ile bağlantılı sistem çalışması ve kesintisiz bir ağ olduğu için, bazı kontrolleri sürdürüp diğerlerini sürdürmemek daha fazla çalkantı yaratır ve çalkantıları sonsuza kadar kalıcı hâle getirir.

Çarpıcı bir örnek Sovyetler birliğidir. Reformcular tüm fiyat kontrollerini kaldırmak istiyorlar, fakat bu yolun zaten enflasyona yol açıcı olan bir ortamda enflasyonu büyük ölçüde azdıracağından endişe ediyorlar. Maalesef, Doğu Avrupalılar kapitalist yanlısı literatürü anlamada çok istekli olmaları nedeniyle, artan fiyatlara yol açan şeyin para genişlemesi olmasından ziyâde, fiyat artışlarını "enflasyon" olarak algılama konusundaki Batı'nın ekonomik yanlışlarını da alıyorlar.

Sovyet Rusya'da ve Polonya'da hükümetler piyasaya müthiş miktarlarda ruble ve zloti akıtmakta ve bunlar da fiyatları artırmaktadır. Her iki ülkede de ciddî fiyat kontrolleri fiyat enflasyonunu gizlemiş ve aynı zamanda büyük ölçüde mal eksik-

liği meydana getirmiştir. Çoğu diğer fiyat kontrol örneğinde olduğu gibi, yetkililer daha sonra, sabun, et, turunçgiller veya yakıt gibi tüketici gereksinimleri üzerine son derece ciddî fiyat kontrolleri uygulamayla tüketicileri rahatlatmaya çalışmışlardır. Kaçınılmaz bir sonuç olarak, değerlenen bu malların arzı özellikle azalmaktadır.

Eğer hükümetler fikir değiştirirse ve tüm kontrolleri kaldırırlarsa, çoğu fiyatta gerçekten de bir defalık büyük bir artış olacak, özellikle de tüketici malları (kontroller nedeniyle ortaya çıkan kıtlıktan kaynaklanmak üzere) bundan çok fazla etkilenecektir. Fakat bu sâdece bir defalık bir artış olacak, para genişlemesine has olan devam eden ve hızlanan türden olmayacaktır. Dahası bir tüketici için bulamadığı bir malın fiyatının ucuz olması nasıl bir teselli olabilir ki? On rubleye mâl olan bir kalıp sabun bulmak iki rubleye mâl olan ama bulunamayandan daha iyidir. Tabiî ki piyasa fiyatı (meselâ 10 ruble) hiç de keyfî değildir, fakat tüketicilerin kendilerinin talepleri ile belirlenir.

Kontrollerin tamamen kaldırılması çalkantıları ve kısıtlamaları tek hamlede yok eder ve serbest piyasaya insanların enerjilerini ortaya çıkarma, üretimi müthiş ölçüde artırma ve kaynakları yanlış yerlerden müşterilerin tatmin edilme amacına hizmet etme şekillerine kaydırma imkânı verir. Asla unutulmamalıdır ki İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ekonomik bataklıktan Almanya'nın kurtulma "mucizesi" Ludwig Erhard ve Batı Almanların tüm fiyat ve ücret kontrol mekanizmasını ünlü 7 Temmuz 1949 günü derhal ve akşamdan sabaha ortadan kaldırması sayesinde gerçekleşmiştir.

Ayrıca Doğu Avrupa ülkeleri ekonomilerini geliştirmek için sermâye açlığı çekmektedirler. İster ülke içi tasarruf sâhipleri ister yabancı yatırımcılar olsun sermâye ancak şu durumda sağlanacaktır: 1) gerçek bir borsa (kıymetler için sâhiplik payları piyasası) bulunmalıdır ve 2) para birimi sağlam paralara gerçek şekilde konvertibl olmalıdır. Derhal gerçekleşen Batı Alman reformunun bir parçası markı sağlam para birimlerine konvertibl yapmaktı.

Eğer tüm fiyat kontrolleri derhal kaldırılırsa, para birimleri konvertibl yapılır ve tam palazlanmış bir borsa kurulursa, sosyalist bloktaki büyük, devlet sektörü ne olacak? Bu çok önemli bir sorudur, çünkü sosyalist ülkelerdeki sermâye kıymetlerinin çok önemli bir kısmının sâhibi devlettir.

Pek çok Doğu Avrupalı, devlet teşebbüsünü etkin hâle getirmeye çalışmanın, ya da fiyatlarla, mâliyetlerle veya kârlarla ilgilenmenin umutsuz bir iş olduğunun şimdi farkındadır. Herkes daha iyi anlamaktadır ki Ludwig von Mises haklıydı: kâr-zarar teşviklerine gerçek şekilde tepkiyi sâdece gerçekten özel sektöre ait olan firmalar (üretim araçlarının özel sektördeki sâhipleri) verir. Dahası (mâliyet ve kâr fırsatlarını yansıtan) tek gerçek fiyat sistemi gerçek piyasalardan (mülkiyetin özel sâhipleri tarafından satın alma ve satma ile) doğar.

Öyleyse açıktır ki, tüm devlet firmaları ve teşebbüsleri derhal özelleştirilmelidir, ne kadar erken o kadar iyi. Fakat özelleştirme yanlısı olan pek çok Doğu Avrupalı bu çözümün dayatılması konusunda isteksizdir, çünkü insanların sermâye kıymetleri toplamını satın alacak paraya sâhip olmadığından ve devletin bu gibi kıymetleri doğru şekilde fiyatlandırmasının neredeyse imkânsız göründüğünden şikâyet etmektedirler.

Maalesef bu serbest piyasacılar yeterince radikal şekilde düşünmüyorlar. Sosyalizm altında özel vatandaşların devlet kıymetlerini satın alacak paraya sâhip olmamaları bir yana, devletin tüm bu parayla ne yapacağı konusunda da ciddî bir soru işareti bulunmaktadır. Dahası devletin uzun süredir sıkıntı çeken halkından bu parayı almayı neden hak ettiği ahlâkî sorusu da ortadadır.

Tekrarlayacak olursak, özelleştirmenin uygun yolu radikal olandır: bu kıymetleri şu anki çalışanlarına vererek, örneğin pazarlık edilebilir eşit payları çeşitli firmalardaki çalışanlara vererek. Bu devasa genel özelleştirme hamlesinden sonra piyasadaki sâhiplik hisselerinin fiyatları üretkenlik ve söz konusu kıymetler ve firmaların başarısına göre değişiklik gösterecektir.

Kıymetleri çalışanlarına vermeyi eleştirenler böyle bir fikri "havadan bir şey kazananlara" "bedava bir şeyler verilmesi" olarak eleştirmektedirler. Fakat aslında çalıştıkları kıymetler kendilerine verilen kişiler bu kaynakları zaten oluşturmuşlardır, almışlardır ve üretime sokmuşlardır. Her türlü kazanç (veya zarar) elde etme onların kendi üretken ve teşebbüs faaliyetlerinin sonucu olacaktır.

107

Sosyalist Bir Borsa mı?

Önceden yayınlanmamıştır

PERESTROYKADAN ÖNCEKİ GÜNLERDE BİLE, SOSYALİZM TEK PARÇA DEĞİLdi. Komünist ülkeler içinde sosyalizm yelpazesi yarı-piyasa, yarı-sendikacı Yugoslavya sisteminden komşu Arnavutluk'taki merkezî totaliterliğe kadar değişiyordu. Bir defasında sosyalizm ekonomisi alanında büyük uzman olan Profesör Ludwig von Mises'e, bu devletçilik yelpazesinin neresinde bir ülkeyi "sosyalist" olan ve olmayan olarak göreceğini sormuştum. O zaman bu tür bir kesin ayrımı yapmak için herhangi bir net kriter olduğuna emin değildim.

Bu nedenle Mises'in cevabının netliğine ve kesinliğine şaşırmış ve memnun olmuştum. Anında "bir borsa" diye cevap vermişti.

> Bir borsa kapitalizmin varlığı ve özel mülkiyet için kritiktir. Çünkü borsa üretim araçlarının özel hak sâhipliklerinin alım satımında işlevsel bir piyasa bulunduğu anlamına gelir. Bir borsa olmadan hiçbir gerçek sermâye sâhipliği olamaz: böyle bir borsanın varlığına izin verilmesi durumunda gerçek sosyalizm olamaz.

Bu nedenle merkezî plânlama ve sosyalizmden acele kaçışta bazı Komünist ülkelerin gerçekte bir borsaya geçişini (veya geçmeye hazırlandığını) görmek son derece heyecan vericidir. Bu sâdece birkaç yıl önce hayâl bile edilemez bir şeydi! Bu süreç Komünist Çin'de erken aşamalardadır. Sovyetler birliği de bir borsa kurmaktan bahsetmeye başlıyor.

Çin'in birkaç şehrinde borsalar zaten mevcuttur. Ancak bugüne kadar acınacak durumdaydılar. Komünist liderler şimdi özel firmaların gelişmesine izin verse ve hisse senetleri çıkarmalarına müsaade etse de sâdece birkaç şirket hisse senedi çıkardı ve bunlar bugüne kadar daha çok bonolara benzemekteydiler. Borsa hisseleri bono üzerindeki fâizlere çok benzer şekilde sâbittirler ve daha önemlisi bu borsalarda serbest fiyatlandırma sistemi yoktur. Bunun yerine hisse senetlerinin fiyatlarının merkezî hükümet tarafından esnek olmayan bir şekilde sâbitlenilmesi söz konusudur.

Durum böyle olsa da bu minik borsalar büyüyor, çünkü Çin'deki devlet teşebbüsleri büyük hisse paylarını halka satıyor. Binlerce kooperatif de sâhiplik hisselerini çalışanlarına satıyor. Brookings Enstitüsü'nden Harry Harding şu yorumda bulunuyor: "fikir hâlâ sosyalist olduklarını söyleyebilmelerine yetecek kadar fazla devlet sâhipliğine sâhip olmaktır" fakat onlar aynı zamanda "teşebbüslerin devlet bürokrasisinden başka birisine hesap verir olmasını da istiyorlar." Büyük isteksizliğe rağmen, Çin ve diğer Komünist ülkeler vatandaşlarının üretken tasarruflarda bulunmasını ve bu tasarrufları mücevher ve sanattan sermâye yatırımına yönlendirmesini çok istiyorlar.

Çin, Sovyet Rusya ve diğer Komünist ülkeleri borsa kurmaya iten bir diğer sebep yabancı yatırımcıları çekme arzusudur. Fakat Komünist liderler dâhil herkes biliyor ki yabancı fonları çekmek için ruble ve diğer Komünist paraların mevcut saçma kontroller ve aşırı değerli olmalardan kurtarılması ve dolar ve diğer Batı para birimlerine serbestçe konvertibl olmaları gerekir. Bu noktaya gelmek Komünist hükümetlerin biraz zamanını alacak, fakat kesinlikle doğru yönde ilerliyorlar.

Tahmin edileceği gibi, Komünist ülkelerde serbest borsaya doğru en radikal ilerleme Macaristan'da olmuştur. Bir ara Budapeşte'de minik bir borsa açılmıştı.

Fakat Macaristan yabancı yatırımcıların Macar hisselerine yatırım yapmalarına 1 Ocak 1989'da izin verdi. Hatta yabancı yatırımcıların kamu veya özel bazı Macar firmalarının tamamına kadarını satın almalarına izin verdi. Başlangıçta bu hisse senetleri mevcut minik borsada alınıp satılacak, fakat altı ay içinde Budapeşte işlevsel bir günlük uluslararası borsa kurmayı plânlıyor. Bu İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk kez oluyor.

İlk gerçek borsada açılışta listelenen on-yirmi arası şirket bulunacak. Ancak maalesef aralarında şirket içinden bilgi sızdırma kanunları ve bir Macar tipi Menkûl Kıymetler Borsası Komisyonu'nun da bulunduğu bir Amerikan borsası katılımcılarının tüm problemlerine sâhip olacak. Batı'yı çok iyi öğreniyorlar!

Budapeşte Bankası'nın başkan yardımcısı ve günlük borsanın kurulmasını denetleyen hükümet komisyonunun başkanı olan Szigmund Jarai yeni gelişme konusunda özellikle heyecanlı. Jarai "borsa etkili bir ekonominin kalbidir... Bürokrasimizi azaltmalı ve teşebbüsleri özgürleştirmeliyiz" demiş ve *New York Times*'ın yorumuna göre Komünist bir hükümet görevlisinden daha çok bir Wall Street serbest piyasa heveslisi gibi görünmüştür."

Daha fazla özgürlük yakında geliyor. Macar Parlamentosu yabancı sermâye yatırımcılarının hisse senetleri veya sermâye kazanımları üzerine Macar vergisi ödememesine izin veren bir vergi reformu üzerinde düşünüyor. Hem Macar ve hem de yabancı ortak girişimlerin hisse brokerleri olarak çalışmalarına izin veren kanunlar hazırlanıyor. Ayrıca, Macaristan'ın Doğu Avrupa'daki tek bono piyasasına ve başarısız firmaların piyasadan çekilmelerini sağlayan bir iflâs kanunları sistemine sâhip olması gerçeğiyle ileriye doğru gidişin zemini de hazırlanıyor.

Tabiî ki Macaristan'da bile daha kat edecek çok mesafe var. Ancak gelecek iki yıl içinde Macar ekonomisinin büyük bir kısmının özelleştirme plânları devrededir ve Macar forintini Batı para birimlerine konvertibl yapma yönünde artan homurdanmalar vardır. Çok geriden gelen Polonya'da bile şu anda parlamentoda özel ticarî bankacılığa izin veren ve Polonya zlotisi üzerindeki kur kontrollerini kaldırmaya yönelik yasa tasarıları bulunmaktadır. Sosyalizm tüm dünyada çatırdamakla kalmıyor. Çok yakında Mises'in kriterini kullanarak şapkalarımızı havaya fırlatıp Macaristan'ın artık sosyalist olmadığını ilân edebileceğiz.

108

Savaş Sonrası Görkemli Dünya

Mayıs 1991

Amerikan tarihindeki her savaş Devletin gücünde İleriye Doğru Büyük bir Zıplama vesilesi olmuştur. Bu en iyi ihtimâlle savaş sonrasında kısmen geriletilebilen bir zıplamadır.

1812 Savaşı kadar küçük bir çatışma bile Jacksoncıların Amerikan hayatından çıkıp gitmelerinin otuz yıl sürmesini sağlamıştır. Özgürlüğün İç Savaş ve iki dünya savaşından tamamen kurtulması ise asla gerçekleşmemiştir. Özellikle de iki dünya savaşından sonra devletçiler görünüşte karşı konulamaz bir sava sâhiptiler: Amerika mükemmelliği ve görkemi (birleşik savaşçı ruhu, ulusal amacın tekliğini) ülke içindeki birtakım problemlere karşı savaşmak için kullanmalı. Ülke içinde, kendisine karşı ulusal iradeyi harekete geçirecek bol miktarda problem dâima vardır: depresyon, yoksulluk, adâletsizlik, ne arasanız. Bu harekete geçirme mutlaka kolektivizmin yürürlüğe konmasını gerektirir: yani başkumandan yönetiminde artan federal gücün yürürlüğe konmasını.

Birinci Dünya Savaşı'nın tam palazlanmış Savaş Kolektivizminden sonra (bu Büyük İşletmeleri, Büyük İşgücünü, devletçi entelektüelleri ve teknokratları Büyük Hükümet koruması altında birleştiren kolektivizmdir), bu kolektivizmin genç plânlayıcıları olan Bernard Baruch'lar, Herbert Hoover'ler ve Franklin Roosevelt'ler uzun ömürlerinin geri kalanını o güzel günleri geri getirmeye çalışarak ve barış dönemi Amerikası üzerinde sürekli kılmaya çalışarak geçirdiler. Savaş zamanı kolektivizminin kurumları ve söylemleri Büyük Buhran'la "mücadele etmek için" Hoover ve Roosevelt New Deal'ları esnasında tekrar canlandırıldı. Kurumlar ve onları yöneten kişiler çoğu kez aynıydı.

Buna göre, federal şirketlere borç para veren Eugene Meyer'in Savaş Finans Şirketi (bu barış dönemi olan 1920'lerde mevcuttu) Yeniden İnşa Finans Şirketi olarak ismini değiştirdi ve Hoover tarafından 1932'de büyütüldü. Aynı Eugene Meyer Washington D.C.'deki aynı bürolarından şovunu mutlu şekilde yürütüyordu. Daha sonra, İkinci Dünya Savaşı, Birinci Dünya Savaşı'nın kolektivist plânlamacılığını geri getirdi. Baruch'un Savaş Endüstrileri Kurulu İkinci Dünya Savaşı'nın Savaş Üretim Kurulu olarak yeniden yapılandı. Daha sonra da Kore Savaşı sırasında General Electric'ten Charles E. Wilson tarafından bir kez daha hayata geçirildi.

Sendikalara imtiyazlar vermek, ücretleri belirlemek ve anlaşmazlıklarla arabuluculuk yapmak için kurulan Savaş İşgücü Kurulu Roosevelt'in ilk New Deal'ında Ulusal İşgücü İlişkileri Kurulu'na ilham kaynağı oldu ve Wagner Kanunu ile Ulusal İşgücü İlişkileri Kurulu'na dönüştü, sonra da İkinci Dünya Savaşı esnasında tekrar kurulan Savaş İşgücü Kurulu ile takviye edildi.

Devletçiliğin hızlanması konusunda özellikle tehlikeli olan başarılı savaşlardır. Kore ve Vietnam Devlet gücünün artışına yol açsa da başarılı bir savaşın ömür boyu nostaljisini, görkemli günleri yeniden geri getirme istekliliği oluşturmadılar. Hiçbir Amerikan savaşı Körfez Savaşı kadar başarılı olmamıştır, özellikle de düşmana karşı Amerikan ölüm oranı bakımından veya günlük ölü sayısı bakımından.

Bu nedenle savaşı eve yurt içi yaşama getirme konusunda süper yüklü bir atmosfer bekleyebiliriz. Televizyonun kamu tepkilerini hızlandırdığı görülen bir dünyada bu savaş sonrası yurt içi hareketlenme şimdiden başladı. Bu yurt içi savaş ruhu uygun olduğu üzere Başkan Bush tarafından Mart 1991'de Kongre'ye yaptığı zafer konuşmasında başlatıldı:

> Henüz sona eren bu savaşta, açık hedeflerimiz, plânlarımız ve hepsinden önemlisi mutlak sonuç alma zorunluluğumuz vardı. Bu aynı şahsî disiplin anlayışını, bu aynı zorunluluğu burada yurt içinde zorluklarla karşılaşma tarzımıza da getirmemiz gerekiyor.

Mevcut yurt içi gündeminin bir kısmını ("medenî haklar", otoyolları, havacılık. ulaşım ve bir "suç paketi," geçen yılın "tarihi" Temiz Hava Kanunu, kendisinin "çığır açan" Engelli Amerikalılar Kanunu, Çocuk Bakım Kanunu da içeren "reform ve yenileme" önerileri) özetledikten sonra, başkan Kongre'ye bir mühlet verdi: "Eğer birliklerimiz yer savaşını 100 günde kazanabiliyorsa, Kongre kesinlikle bu yasayı 100 günde geçirebilir."

Başkan daha sonra Ulusa Sesleniş konuşmasında, bu konuyu beş hafta önce Kongre'ye götürdüğüne dikkat çekti: "Eğer böylesine uzak topraklarda iyi olma adına kötü ile bencil olmayan şekilde mücadele edebilirsek, daha sonra kesinlikle bu ülkeyi olması gerektiği konuma getirebiliriz." Onların zaferi ile başkan bize askerlerimizin "yurt içinde bir ulusa çağ atlattıklarını" söylemiştir. Başkan "yurt içinde ve dışında yapacağımız çok şey var" hükmüne vardı. Ve bunu yapacağız.

Şapkalarınıza, cüzdanlarınıza ve çantalarınıza hâkim olun Bay ve Bayan Amerika, tekrar başlıyoruz!

109

Memlekete Devrim Geliyor

Ocak 1985

1994 SEÇİMİ AYLARDIR OLUŞMAKTA OLAN HALK DEVRİMİNİN EŞİ BENZERİ görülmemiş ve ezici bir seçim ifadesi idi. Başkan Clinton'ın, Clintıncı Demokrat Parti'nin, onların adamlarının ve çalışmalarının büyük çaplı bir reddi idi. Sovyetler Birliği'nin eski devletleri ve uydularındaki hükümete ve sosyalizme karşı olan devrimler dizisine yaraşır bir tamamlayıcısıydı. Anti-hükümet devrimi sonunda memlekete gelmişti. Bir kişi olarak Başkan Clinton'a duyulan yoğun ve yaygın nefret Washington D.C.'ye, federal Leviathan Devlete ve merkezî devletçiliğe karşı bir ideolojik nefretle kaynaşmış ve Amerikan siyasetinde güçlü ve patlayıcı bir kombinasyon meydana getirmişti. Bu reddetme öylesine büyüktü ki pek çok eyalet hükümetlerini Demokratlardan ve (Amerikan hayatı ve mülkiyetine karşı olan) Demokratik hükümet müdahalesi ideolojisinin elinden aldı. Clinton ve medya kıvırma sanatçıları tarafından seçimlerin anlamını değiştirme yönündeki (örneğin onun ılımlılara karşı olduğu) eski etkili teşebbüsler seçim devriminin açık gerçekleri tarafından gülünç olarak bir kenara atılmıştı.

Leon Troçki, Stalin tarafından sürgüne gönderildikten sonra *The Revolution Betrayed* (*İhanet Edilmiş Devrim*) isimli ünlü acı kitabını yazdı. Bolşevik Devrimi olduğunda, Stalin'in Leninci Devrime iddia edilen ihanetinin gerçekleşmesi yaklaşık 15 yıl aldı. (Gerçekte Stalin-Troçki hizipleşmesi Batılı entelektüellere çok büyüleyici gelse de, söz konusu olan herhangi bir ideolojik ihanetten ziyâde Bolşevikler arası bir kişisel ve klik çekişmeydi.)

Ancak Kasım 1994'deki muhteşem serbest piyasa devriminde, ihanet neredeyse hemen başladı. Gerçekten de mevcut Amerikan siyaseti yapısı içine yerleşmesi kaçınılmazdı.

Temel problem son derece fazla şekilde övülen, dar bölgeli, kazananın hepsini aldığı yasama işlemleri ve 1890'larda "ilerleyici reform" olarak kabûl edilen sosyalleşmiş oyların kombinasyonu ile konumunu iyice sağlamlaştıran "düopol" iki parti sistemi idi. Bu reform hükümetin, halkın oy pusulalarına ulaşmasına, seçim iradesini ifade etmesine külfetli kısıtlamalar dayatmasına imkân vermektedir. Sosyalleşmiş (veya alışılageldiği üzere "Avustralyacı" olarak adlandırılan) seçim pusulasının kabûlünden önce oy verme gizliydi, fakat adaylardan birisi tarafından verilen bir kartı kutuya atmayla yapılıyordu. Endişelenecek bir "oy pusulası" yoktu.

İki partili sistemden dolayı, 1994 seçmenlerinin nefret edilen Demokratları bir kenara atma devrimci arzusunu ifade edebilmesinin tek yolu Cumhuriyetçilere oy vermekti. Maalesef Cumhuriyetçi Parti'nin yöneten eliti uzun süredir Demokratlarınkilere çok benzer görüşlere sâhipti ve bu nedenle Amerikan halkına herhangi bir gerçek felsefî tercih kalmıyordu.

Her iki partinin yönetici elitinde ortak olan ideoloji Sosyal Devlet anlayışına sâhip Örgütlü Devletçilikti;* örgütlü "liberalizm" mi yoksa "muhafazakârlık" mı olarak adlandırılması büyük ölçüde bir nüans ve estetik konusu idi. Temelde, örgütlerin ve medyanın elitleri uzun süredir, Amerikan halkını aptal yerine koyan bir dolandırıcılık tezgâhı içindedir. Halk bir partiden bıktığında, elitler sâdece aynı şeyin daha fazlası olduğu anlaşılan sözde alternatifler sunmaktadırlar.

Ancak her şey umutsuz değildir. Sistemle ilgili iç gerilim halkı, gerçek bir tercih bulunduğu ve iki parti arasında güçlü ideolojik farklılıklar bulunduğu şeklinde *düşünmeye* sevk edilmesi gerçeğinin bizzat kendisinden kaynaklanmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, parti örgütlerindeki insanlar (hem oy veren halk ve hem de karşılıklı parti militanları) çarpışan ideolojilere sâhip olma eğilimindedirler ve ciddî şekilde zıt söylemler dile getirmektedirler.

Parti militanları yanında sıradan partililer de bu söyleme inanma eğilimindedirler ve onu ciddiye almaktadırlar. Amerikan halkı (özellikle de muhafazakârlar) siyasî liderlerinin söyleminden tatmin olsalar ve erdemlerinin gerçekliği ile ilgilenmeseler de şimdi Washington D.C. tarafından kendi sırtlarına yüklenen sürekli büyüyen Leviathan Devlete ** karşı öfkelenmeleri nedeniyle, daha muhtemelen ilgilerini gerçekte ne olup bittiğine yöneteceklerdir.

Bu zamana kadar parti tabanındaki muhafazakârlar, şu anda sürekli artan vergileri ve harcamaları savunmasıyla tanınan Robert Dole'ü severdi. Gerçek tehlike muhafazakâr kitleleri devrimlerine liderlik etmeleri konusunda Newt'e güvenme konusunda kandıran fesatçı bir söylem yayan Newt Gingrich'tir.

Söylemsel açıdan bile, bir seven bir karşı çıkan, günden güne değişen, bir gün bir devrim çağrısı yapan (*Washington Post*'tan David Broder'ın son zamanlarda "kötü Newt" olarak adlandırdığı), diğer gün Beyaz Saray'daki sözde baş düşman ile "işbirliği" vaadinde bulunan ("iyi Newt") Newt Gingrich değişken Clinton'ı oldukça andırmaktadır. Örneğin Büyük Hükümetin gerilemesinin bir ifadesi olmaktan uzak olan ve çok karşı çıkılan Gingrich "taahhüdü" önemsiz veya sahtedir. Anti-merkezî hükümet devriminin kritik yönlerinden bazıları üzerine gidelim ve Gingrich de dâhil Cumhuriyetçi elitlerin nasıl durumda olduklarını görelim.

---

* Corporate statism (Çevirmen)

Vergiler. Sermâye kazanım vergilerindeki önemsiz ve küçük indirimleri unutun, çocuk indirimini vs. artırın. Kritik nokta Gingrich ve diğer liderlerin Bush-Clinton (kendisi düopoli ve ilkelere ihanet anlamına gelen iğrenç bir kelimedir) hükümet gelirini *asla azaltmama* şeklindeki iki-partili feci yaklaşımı benimsemeleridir. Böylece bir yerdeki her türlü vergi kesintisi başka yerlerdeki vergi artışları ile (ya da "harç ücreti" artışları ile) telâfi edilmelidir. Özelde, Cumhuriyetçi elitler tarafından muazzam gelir vergisindeki çarpıcı azalışlar en azından *önerilene* kadar (kanunun geçmesini bir tarafa bırakın), liderlerin sözde küçük hükümet savunması sahtecilik veya aldatma olacaktır.

Brady Yasa Tasarısı'nı geri çekin ve genelde silâh kontrolünü durdurun. Liderlik veya "taahhütte" tek bir kelime bile geçmiyor.

Pozitif ayrımcılığı kaldırın. Tek bir kelime bile yok.

Kısıtlayıcı kanunları kaldırın, yani, İş Sağlığı ve Güvenliği İdaresini, Engelli Amerikalılar Kanunu'nu, Temiz Hava Kanunu'nu vs. yi kaldırın. Tek bir kelime bile yok.

Dış göç kontrolü. İllegal göçmen dalgalarına karşı, genelde dış göçle veya yabancı göçmenlere sosyal yardımlarla ilgili tek bir kelime yok.

Dış yardımların kaldırılması. Tek bir kelime bile yok, fakat Gingrich de dâhil tüm Cumhuriyetçi liderler, ekonomik veya askerî küresel müdahale şeklindeki bir Amerikan dış politikasına yoğun şekilde taraftır.

BM'den IMF'den, Dünya Bankası'ndan vs. çıkılması. Yine aynı, çünkü tüm liderlik her iki partinin de İkinci Dünya Savaşı'ndan beri izlediği küresel düzeyde müdahaleci bir dış politikanın sürdürülmesini istemektedir.

Gümrük târifeleri, ticarî anlaşmalar ve DTÖ. Yönetilen bir dünya ticaretine doğru olan bu kritik gidişte (ulaşabildiği bilgilere dayanarak halk bu konuya son derece karşıdır), Gingrich, Dole ve tüm Cumhuriyetçi Müesses Nizam bu konuyu ateşli şekilde desteklemekte ve halkın muhalefetini ciddiye almamaktadır. Bu konudaki istisna, Eski Sağ* köklerini yeniden keşfetmeye başlayan Jesse Helms'tir.

Hükümet harcaması. Elitler tarafından savunulan hiçbir gerçek kesinti yoktur. Bunun yerine taahhüt, Sovyet tehdidinin ortadan kalktığı bir dünyada askerî harcamanın artırılmasını istiyor. Yine, halkın sıkı şekilde ulusal çıkarlarla ilgili bir dış politika isteğine karşı çıkılıyor.

Amerikan Merkez Bankası'nın kaldırılması. Ha!

---

* Büyük bir bürokrasiye sâhip olan totaliter bir devlet (Ç.N.).

Eğitim, Enerji vs. Bakanlığı'nın Kaldırılması. Ha!

Bunun yerine, Cumhuriyetçi elit Dengeli Bütçe Anayasa Değişikliği gibi oyunlara ve kanun maddelerini veto ile Kongre üzerinde Yürütmenin gücünü artırmaya hizmet ediyor. Eyaletlere gerçek bir güç transferi veya 10. Anayasa Değişikliği'nin eski hâline getirilmesi söz konusu olmayacaktır.

Öyleyse durum neden umutsuzdur? Parti tabanındaki kızgın hükümet karşıtlığından dolayı. Yeni Cumhuriyetçi Kongre Üyelerinden pek çoğunun bir kazanma şansına sâhip olduğu düşünülmemişti. Bu nedenle siyasî hayatlarının başlarında parti elitleri tarafından baskı altına alınmamışlardı. Alt sıralardaki bu yenilerin birçoğu seçmenlerinin Radikal Sağ duygularını yansıtırlar.

Eğer halk uyanıksa ve ödlek ve prensipsiz parti elitleri üzerindeki baskıyı devam ettirirse, onları dizginleyebilir ve hizada tutulabilirler. Dahası devrim Clinton'ın ilerlemesine ve Clintoncı harekete karşı kutuplaşmış bir tepkidir. Profesyonel şekilde "iki partili" elitin her şeyden çok istediği şey neredeyse birbirinin aynısı olan büyük partilerdir.

Elitler 92'de Clinton için Bush'u terk ettiler, çünkü düşünüyorlardı ki Clinton bir güvenli ve merkezci "Yeni Demokrattı." Bunun yerine Bill'in (ve özellikle de Hillary'nin) Amerika'daki tüm siyasî çekişmeyi aşırı sola kaydıran Radikal Sol ideologlar oldukları anlaşıldı. Böyle bir kayma siyasî diyalogun George Bush ve Bob Dole gibi "ılımlı" Cumhuriyetçilerle sürekli diyalog hâlinde olan Al From ve Al Gore gibi "ılımlı demokratlarla" sınırlı olmasını isteyen merkezci sosyal demokratlar için bile çok fazlaydı. Clinton'ın sola doğru keskin hareketi plânları bozdu ve içinde hükümet karşıtı bir popülizmin ortaya çıkıp gelişebileceği bir boşluk oluşturdu.

Clinton'ın sola doğru hareketi Amerikan siyasî görüşünü kutuplaştırmış etmiş ve zıt yönde büyük bir reaksiyon meydana getirmiştir. Gerçek özgürlükçüler ve muhafazakârlar alttan Cumhuriyetçi liderlere olan baskılarını sürdürmeli ve yoğunlaştırmalı, genç parlamento üyelerine cesaret vermelidirler. Onları, eğer liderler içgüdülerini izlerse ve Cumhuriyetçi prensiplerini Demokratlara satarlarsa çekilip gitmeyle ve evde oturmayla tehdit etmelidir.

Halkların devrimi anlık bir durum değildir; devam eden bir süreçtir. Büyük Kasım 1994 dalgası bunun iyi bir örneğiydi. Yeni halk devrimi çok yönlüdür ve mutlaka seçim mekanizmasının hem içinde ve hem de dışında meydana gelmektedir.

Seçimden beri Slick Willie* ruhunun kalıntıları için olan savaşa bakın. Cumhurokrat elitler merkeze doğru kayması ve "ılımlı" Cumhuriyetçilerle bir koalisyon

* ABD'nin Ülke içinde New Deal programlarına ve ülkenin Birinci Dünya Savaşı'na girmesine karşı çıkan muhafazakâr sağ eğilim (Ç.N.).

oluşturması için Clinton'a yalvarıyorlar. Özgürlük ve küçük hükümet için asıl umut ne ilginçtir ki Clinton'ın bu koalisyon yerine, kendi asıl seçmenlerine yaklaşarak ve kendi yönetimine karşı daha da yoğun ve büyük bir reaksiyonu kutuplaştırarak, Hillary'yi ve ideologları izlemesi ve Sola gitmesidir. Eğer bu olursa, Clinton Jesse Jackson ve ACT-UP ile birlikte bırakılacak, vergi-karşıtı, kontroller karşıtı, hükümet karşıtı popülizm yükselecek ve Clinton iktidarını devirecektir.

110

Hızlı Çözümdeki Problem*

Mayıs 1994

EĞER MUHAFAZAKÂRLARIN VE SERBEST PİYASA İKTİSATÇILARININ BASKIN bir erdemi olsaydı, bu bir kamu politikasının dolaylı ve hemen görülmeyen sonuçları konusundaki bilgili bir farkındalık olurdu. Henry Hazzlitt'in "Broken Window Fallacy" çalışmasının ruhunda, bu kişilerin siyasî yaşama "başlamadan iyi düşün" tarzı bir yaklaşım getirmeleri gerekir.

Bunun yerine son yıllarda daha iyi bilen iş arkadaşları ve dostları gittikçe daha fazla şekilde, problemlerimizi sihirli bir şekilde çözecek olan ve arkasından hiçbir olumsuz sonuç gelmeyecek olan bir Hızlı Çözüm veya büyük bir numara peşinde koşuyorlar. Maalesef temel Misesçi Hükümet Kanunu'nu unutmuş görünüyorlar: hükümet faaliyetleri (hatta ve belki de Hızlı Çözümler) bize o anda içinde olduğumuzdan daha kötü bir problem getirme eğilimindedir.

Hızlı Çözümün temel problemi bir problemin bir yönüne, çok sık olarak da siyasî açıdan en akılda kalıcı kısmına odaklanması ve diğer önemli kısımları göz ardı etmesidir. Buna göre okul destek programı kamu okulları korkusuna odaklanmakta ve vergiyle desteklenen eğitim ve kamu ya da özel tüm okullarda hükümet kontrolü gibi daha büyük, daha önemli konuları göz ardı etmektedir. Sosyal yardımlara karşı çıkmak, vergi mükelleflerinin insanların boşta kalması konusunda para ödemesine odaklanırken, (destek alanlar boşta olsun ya da olmasın) bu desteklemenin ne kadar uzun bir süre yapılacağı önemli sorusunu göz ardı etmektedir.

Jakoben bir eşitlik ve "âdillik" amaçlarken" konut pazarını mahvedecek şekilde "yasal vergi kaçaklarını" önleyen 1986 tarihli feci "Verrgi Reformu Kanunu" için asıl

* İlginç metotları olan ABD'li ünlü banka soyguncusu (Çevirmen)

teşekkür etmemiz gerekenler, serbest piyasa iktisatçılarıdır. Ayrıca (tamamen ihmâl edilen) vergi reformu, kişinin gelirvergisinden sigortalanmamış tıbbî ödemeleri düşmesini ortadan kaldırmayla ve böylece Tıbbî olarak Sigortalanmamışlık Problemini yaratmayla, şu anki Clinton sağlık canavarlığının hızlanmasına da yardım etmiştir.

Serbest piyasa iktisatçılarının şu anki Hızlı Çözüm çılgınlığı yakınlarda hakkın rahmetine kavuşan Dengeli Bütçe Yasası'dır (DBY). Görünüşe göre birkaç yıl önce bu yasa değişikliği gündeme geldiğinde Kongre uyuşuk bir Yaz Sezonundaydı. Sâdece bu değil DBY'nin sonraki her enkarnasyonu öncekinden daha da kötü olmuştur. Herhangi bir değişiklik yönündeki histerik arzuyu gerçekleştirmeye çalışırken vergileri artırma konusundaki oy farkı gittikçe zayıflamaktadır. En son Simon değişikliğinde, küçük bir farkla Kongre çoğunluğu vergileri artırarak "bütçe açığı problemini" çözebilmiştir.

Tabiî ki DBY, bütçe açığı mâlî problemin sebebiymiş ve Gereken Her Yolla önlenmesi gerekirmiş gibi akılsızca dar bir şekilde "bütçe açığına" odaklanıyordu. Ancak Büyük Hükümetin daha geniş kapsamlı ve önemli problemi bütçe açığı değildir; Milton Friedman'ın uzun süre önce vurguladığı gibi toplam hükümet harcaması bile değildir. Problem hükümetin faaliyetleridir, nokta. Bu faaliyetler mâlî açıdan birbiri ile bağlantılı üç konudan oluşmaktadır: bütçe açıkları, hükümet harcaması ve vergilendirme. Büyük hükümet şişkin, sürekli genişleyen parazit bir varlık olup üretken ekonomiyi, yani "özel sektörü" ezmektedir. Hükümet bütçesinin bu üç unsurunun mümkün olduğunca fazla ve "çarpıcı şekilde" küçülmesi üzerine odaklanılmalıdır.

Öyleyse DBY'ye bakarak, sâdece bütçe açığına odaklanmanın ilk açık talihsizliği, onun vergilendirmede pekâlâ bir artışa yol açabileceği (ve gerçekte de yol açtığı), ancak hükümet harcamasının önünü alma konusunda hiçbir şey yapmayacağıdır. Mâlî açıdan bir bütçe açığından daha kötü olan şey daha yüksek vergilerdir. Bütçe açığı ile mücadele etmek için bir DBY veya vergi artışı getirme bronşit olan bir hastayı akciğerlerinden vurmaya benzerdir.

Bir DBY konusunda korkunç derecede yanlış diğer pek çok şey vardır. DBY herhangi bir zamanda Kongre'nin beşte üç oyu ile iptal edilebilir. DBY, artan sayıda harcama kaleminin bütçe dışına konabileceği (ve basitçe konduğu) böylece her türlü sınırlamalara mâruz kalmayacağı gerçeğinin gizlenmesini sağlamaktadır. Ayrıca DBY eyaletler ve özel firmalar üzerine olan bütçe dışı federal hükümet harcama yetkilerini de gizlemektedir. Bunlar kolayca firmaların veya eyaletlerin bütçelerine yazılabilir, fakat federal hükümet bütçesine yazılmazlar.

Dahası DBY tam bir aldatmacadır. Çünkü bütçeyi hiç de dengelememektedir. 1970'lerin ortalarından beri federal bütçe işlemleri belli bir yılın gerçek bütçesine

değil, gelecek birkaç yılın tahmini bütçeleri üzerine odaklanmaktadır. DBY gerçek federal bütçenin değil, gelecek yılın Kongre tarafından tahmin edilen bütçesinin dengeli olmasını şart koşmaktadır. Her ahmağın da bileceği gibi, istediğiniz herhangi bir şeyi tahmin etmek ve istenen sonucu almak için varsayımları maniple etmek çok kolaydır. Geleneksel olarak hükümet gelecekteki faaliyetlerinin harcamasını dâima olduğundan az, gelirlerini ise olduğundan fazla tahmin etmiştir.

Buna göre bir DBY sâdece, Amerikan halkı üzerindeki mahvedici vergi yükünde bir artış dayatmayacaktır, fakat aynı zamanda açıkların sona ermesini isteyen ve sâdece görünüşte (gerçekte değil) bütçe açıklarının sona erdiği görünüşü veren bir yasa değişikliği ile karşı karşıya kalacak olan halka gaddarca bir aldatmayı da kalıcılaştıracaktır. Kısaca bir DBY kendi büyümesine karşı halktan gelecek muhalefeti hafifletmeyle Büyük Hükümete yardım edecektir. Zaten belki de her şey bunun içindir.

Önde gelen DBY muhalifi, sevilmeyen Bay Seçim Bölgesini Kayırıcı, Batı Virginia Demokrat senatörü Robert Byrd tarafından vurgulanan bir son (ve tamamen göz ardı edilen) nokta vardır. Seçim Bölgesi Kayırıcısı olsun ya da olmasın, Senatör Byrd önemli bir anayasal konuyu zarif bir şekilde vurguluyor: Kongre hayatî bir yetkiyi, bütçe yetkisini elinde tutmalıdır. Bir DBY bu yetkiyi, bütün günahlarına rağmen en azından seçmenlere hesap verir konumda olan Kongre'den alacak ve seçilmemiş, hesap vermeyen ve görevden alınamayan, uzun süredir kendi gücünü genişletme gayreti içinde olan bir oligarşiler kurumu olan federal yargıçların ellerine teslim edecektir.

DBY'ye karşı çıkmasında ifade ettiği gibi, "bütçe yetkisi halka aittir... Halkı temsil eden, halk tarafından seçilen kurumda bulunmaktadır. Yargıçlar seçilmiş kişiler değildir."

Hızlı Çözümlerden bahsederken, hızla yaklaşan gerçek bir kâbus söz konusudur. Özgürlükçüler uzun süredir hükümet faaliyetlerinin özelleştirilmesini zorlamaktadırlar, fakat çok sık olduğu gibi özelleştirme gibi iyi bir şey bile bir ideolojik hareketin bir fetişi veya sevilen nesnesi olmaktan sıkıntı çekmekte ve daha geniş, daha önemli konuların ihmâline yol açmaktadır. Buna göre eski Sovyetler Birliği'nde "özelleştirmenin" derecesine ve şekline çok şeyin bağlı olduğunu gördük. Örneğin, eski çelik, bakır vs. tekellerinin Komünist yönetici elitinin âniden bu ekonomik olmayan komplekslerin "özel" sâhipleri olmasına sevinmeli miyiz?

Daha yakına memlekete gelirsek, Clinton yönetimi tarafından desteklenen, çok sevdiğimiz İç Gelirler Servisi'nin biraz özelleşme yapmak istediğini anlıyoruz. Ortaya çıkıyor ki Hazine Bakanlığı sözleşmeyle özel vergi tahsilâtı yapan kuruluşlara vererek (özelleştirerek) eski vergileri daha etkili şekilde toplayacak. Hey, vergi

kuruluşlarının bazılarının ya da hepsinin özelleştirilmeleri ile gelir vergisi toplama işinin daha etkili bir şekilde yapılmasını gerçekten istiyor muyuz?

IBM veya McDonald's'ın "vergi polisinin" zorlayıcı emirleri ile kapılarımızın kırılarak hayatlarımızın ve kayıtlarımızın elden geçirilmesini gerçekten istiyor muyuz? Tarih bilen herkes modern dönem öncesi Avrupa'nın en nefret edilen kurumunun "mültezimler" olduğunu bilecektir. Kral, vergi toplama hakkını veya imtiyazını özel bir firmaya (veya mültezime) satarak, hızla pek çok para elde ederdi ve kendini büyük bir bürokrasinin mâliyetinden kurtarırdı. İnsanların, egemenlik ve meşruluk korumasına sâhip olmayan bu vergi hasatçılarından ne kadar şiddetle ve acı şekilde nefret ettiklerini hayâl edebilir misiniz?

Halk arasında devrimci bir tepkiyi başlatmak için despotizmin kötü olmasının iyi bir şey olduğuna inananlar vardır. Vergi toplamayı özelleştirme tam da bu işe yarayabilir.

ENTELEKTÜEL BORÇLARIMIZ

111

William Harold Hutt: 1899-1988

Eylül 1988

On dokuz Haziran'da bu yüzyılın en üretken ve en yaratıcı İktisatçılarından biri olan William Harold Hutt Texas, Irving'de 89 yaşında öldü. Londra'da doğan Hutt Birinci Dünya Savaşı'nda Royal Flying Corps'ta hizmet etti ve sonra London School of Economics'te okudu. Burada büyük serbest piyasa ve sağlam para iktisatçısı Edwin Cannan'dan dersler aldı. Hutt 1924'te mezun oldu ve birkaç yılını yayıncılıkta geçirdi.

Hutt'un ilk önemli bilimsel eseri bugün neredeyse hiç bilinmemektedir. Bu, mükemmel ve etkili bir dipnotlu bibliyografya olan *The Philosophy of Individualism: A Bibliography (Bireyciliğin Felsefesi: Bir Kaynakça)* adlı eserdir. Hutt bu eseri önde gelen *laissez-faire* liberali Francis W. Hirst'in yardımıyla yazmıştır. Kitap Londra'da bulunan Individualist Bookshop tarafından 1927 yılında isimsiz olarak yayınlandı. *The Phylosophy of Individualism* 30 yıl sonra Henry Hazlitt'in dipnotlu bibliyografisi *The Free Man's Library*'nin (*Özgür İnsanın Kitaplığı*) özünü oluşturdu (Van Nostrand, 1956).

1928'ten 1965'e kadar, Hutt Güney Afrika'da Cape Town Üniversitesi'nde İktisat alanında dersler verdi. 60'ların ortalarında ABD'ye geldi, birkaç üniversitede dersler verdi ve sonra 1971'de Dallas Üniversitesi'nde kaldı. Burada 82 yaşına kadar on yıl boyunca çalıştı. Bir öğrenciler ve çalışma arkadaşları ordusuna esin kaynağı oldu. Ölümüne kadar Dallas Üniversitesi'nde emekli profesör olarak çalışmalarına devam etti.

Hutt'ın muhteşem katkılarının utanç verici şekilde göz ardı edilmesi iki ana faktöre atfedilebilir: 1) meslekteki büyük entelektüel tartışmalardan çok uzakta bir yer olan Güney Afrika'da ders vermiş olması gerçeği ve 2) zamanımızın önemli modalarına karşı, özellikle de müdahaleciliğe, Keynesçiliğe ve sendika hevesliliğine karşı kaya gibi sağlam durması.

Hutt'ın iktisada ilk büyük katkısı onun *The Theory of Collective Bargaining* (*Toplu Sözleşme Teorisi*) (P. S. King, 1930) adlı özlü ve anlaşılır eseridir. Bu eser hâlâ, ücretleri belirleme konusundaki en iyi kitap olarak durmaktadır. Hutt kitabında pek çok klâsik iktisatçıyı eleştirmiş, sendikaların genel olarak ücretleri artıramayacağını ve münferit ücret artışlarının ancak işgücünün yer değiştirmesi pahasına ve diğer çalışanların ücretlerinde biz azalma pahasına olacağını açık bir şekilde göstermiştir. Ludwig von Mises Hutt'ın kitabının ilk Amerikan baskısına olan takdim yazısında şunları yazmıştı:

> Profesör Hutt'ın parlak çalışması sâdece iktisadî düşünce tarihine bir katkı değildir. Daha ziyâde, Adam Smith'ten sonra gelen iktisatçılar ve sendikacılığın ücretleri, sömürenler dışında kimseye zarar vermeden piyasa değerinin üzerinde artırabileceği tezini savunan sendika sözcüleri tarafından ileri sürülen savların eleştirel bir analizidir.

İşgücü teorisi alanındaki dikkat çekici çalışmasına ilâve olarak Profesör Hutt uygulamalı işgücü iktisadı, yani işgücü tarihi alanında iki parlak çalışma daha yayınladı. Bunlardan biri editörlüğünü F.A. Hayek'in yaptığı *Capitalism and the Historians* (*Kapitalizm ve Tarihçiler*) adlı eserdeki sıra dışı makale idi (Chicago Üniversitesi, 1954). Hutt bu çalışmasında erken 19. Yüzyıl İngilteresi'nde çocuk işgücünü kısıtlayan Fabrika Kanunları'nı tartışmaktaydı. Bu kanunların uydurma şâhitliklere dayandığını ve çocukların durumunun Sanayi Devrimi sayesinde büyük ölçüde iyileşmiş olduğunu ispatlıyordu.

Dahası 1964'te Londra'daki Institute for Economic Affairs Hutt'ın çığır açan kitabı *The Economics of the Colour Bar*'ı (*Irk Ayrımının İktisadı*) yayınladı. Hutt bu kitabında safsataların aksine, Güney Afrika *ırkçı* sisteminin kırsal Afrikalılar tarafından değil, ustabaşı ve vasıflı zanaatkâr saflarına yükselen Afrikalıların rekabetini bastırmak isteyen Beyaz sendikacılar tarafından başlatıldığını ortaya koydu. Gerçekten de Hutt, sanayi ırkçılığının 1922'de gerçekleşen ve liderliğini "Beyazlar Bir İşçi Dünyası için Birleşin ve Savaşın" sloganıyla Güney Afrika Komünist Partisi başkanı William H. Andrews'un yaptığı başarılı bir genel grev ile başlatıldığını gösterdi! Irkçılara muhalefeti ve serbest işgücü piyasasını savunması nedeniyle, Profesör Hutt'ın Güney Afrika pasaportu 1955 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından iptal edildi fakat daha sonra Parlamentoda eleştiriler başladığında iade edildi.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sendikalar konusunda yaptığı diğer çalışmalarında Hutt sendikalarla ilgili kritik ampirik gerçeği vurguladı: sendikalar güç kullanımı ve tehdide dayalı olarak çalışmaktadırlar, özellikle de grevcilerin yerine getirilen (evrensel olarak nesnel olması gereken haber medyası tarafından "uyuzlar" olarak lekelenen) grev kırıcı işçiler konusunda. Profesör Hutt bazen çok ileri gidip tekelci olmaları nedeniyle sendikaların (ve onların müthiş hükümet ayrıcalıklarının ve şiddete başvurma lisanlarının) yasaklanmasını savunduysa da, sendikaları işçiler tarafından istihdam edilen meşru (fakat bazen başarısız) hükümet adamları olarak görmeye inat eden Chicago Ekolü ile karşılaştırıldığında doğruya çok daha yakındı.

William Hutt'ın diğer bir katkıda bulunduğu alan sağlam para ve serbest piyasanın tam istihdama olan eğilimini savunması ve Keynesçi ekonomi konusundaki olağanüstü eleştirileridir. Burada onun özellikle dikkate değer çalışması olan *The Theory of Idle Resources* (*Âtıl Kaynaklar Teorisi*)çalışmasını belirtebiliriz (Jonathan Cape, 1939). Hutt bu çalışmasında Keynesçi âtıl kaynakların (işsizlik ve "aşırı kapasite") yetersiz piyasa talebinin sonucu değil, basitçe kaynak sâhipleri tarafından

piyasadan uzak tutulan kapasite örnekleri olduğunu göstermiştir. Dahası kapasite, fiyatları veya ücretleri durduran hükümet kısıtlamacılığı nedeniyle veya kısıtlamacı veya enflasyonist politikaların kısa sürede piyasa fiyatlarını artıracağı beklentileri nedeniyle piyasadan uzak tutulabilir.

1963'te Hutt, Keynesçiliğin kapsamlı ve güçlü bir eleştirisi olan *Keynesianism, Retrospect and Prospect* (*Keynezyenizm: Geçmişe Bakış ve Manzara*) (Regnery, 1963) adlı eserini yayınladı. Bu eser diğer zenginlikleri yanında şu ana kadar yazılmış olan sahte "hızlanma prensibinin" en iyi eleştirisini de içermektedir. Yaklaşık on beş yıl sonra, bir revizyon çalışması olan fakat büyük ölçüde yeni bir kitap olarak ortaya çıkan *The Keynesian Episode, A Reassessment* (*Keynezyen Dönem, Bir Değerlendirme*) (isimli çalışma (Liberty Press, 1979) Keynesçi doktrinin daha kolay erişilebilen ve daha güncel bir eleştirisini sunuyordu.

Son olarak Hutt'ın iktisat düşüncesi tarihine ve açıklanmasına dâir en büyük katkılarından birisi haklı bir isme sâhip olan *A Rehabilitation of Say Law*'dır (*Say Kanunu'nun Bir Islahı*) (University Press, 1974). Bu çalışma, az harcama fikirleri konusundaki muhteşem eleştiriyi Keynes'in *The General Theory*'deki (*Genel Teori*) kasıtlı yanlış yorumlamalarından ve Say'nin iktisat mesleğindeki dönek arkadaşlarından kurtarmıştır.

Tam anlamıyla Avusturya Ekolü'nden bir iktisatçı değilse de, Profesör Hutt'ın metodolojisi ve analizleri Avusturya Ekolü'ne çok benzerdi. Bu nedenle Hutt kendisini modern Avusturya Ekolü'nün yeniden canlanmasının bir yakın sempatizanı ve destekleyicisi olarak görürdü. Misesçi iktisada Profesör Lachman ve daha genç izleyenlerinin sözde "Avusturya Ekolü" nihilizminden daha yakındı. Fakat her şeyden çok, Bill Hutt kişiliğindeki engin nezaketi ve neşesi ile anılacaktır. Bill Hutt ile tanışan herkes ona hayran olmuş ve onu sevmiştir ve onun vefatı hepimizi ferinden yaralamıştır.

112

Friedrich August von Hayek: 1899-1992

Haziran 1992

F. A. Hayek'in 1992'deki vefatı bir çağın, Mises-Hayek çağının sonunu ifade eder. Ludwig von Mises'in 1920'lerin başındaki ses getirici eleştirisi *Socialism* (*Sosyalizm*) ile Fabian sosyalizmden dönen Hayek, 1920'lerde Viyana'da Mises'in ardından gidenler arasında ve Mises'in Ticaret Odası'ndaki ofisinde yaptığı ünlü haftalık *privatseminar*'ına katılan parlak iktisatçılar ve sosyal

bilimciler kuşağının en büyüğü olarak yerini aldı. Hayek özellikle Mises'in konjonktür dalgalanması muhteşem teorisi üzerinde çalıştı. Bu teori gelişme-durma döngülerinin endüstriyel kapitalizme has gizemli kusurlar değil, merkez bankaları tarafından oluşturulan enflasyona yol açıcı banka kredisi genişlemesi ile meydana getirildiğini ispatlamıştır. Mises 1927'de Avusturya İşletme Döngüsü Araştırma Enstitüsü'nü kurdu ve ilk direktörü olarak da Hayek'i atadı.

Hayek Mises'in döngü teorisini geliştirmeye ve genişletmeye koyuldu ve bunu ilk olarak 1920'lerin sonundaki kitabı *The Monetary Theory and the Trade Cycle*'da (*Para Teorisi ve Konjonktür Dalgası*) yaptı. Nüfuzlu bir İngiliz Misesçi olan Lionel Robbins tarafından 1931'de London School of Economics'e getirildi. Hayek konjonktür dalgalanması üzerine İngiliz iktisat dünyasını karıştıran ve kısa sürede *Prices and Production* (*Fiyatlar ve Üretim*) ismiyle İngilizce olarak yayınlanan bir seri konferans verdi.

London School'da kalıcı bir kadroya yerleşen Hayek kısa süre içinde, aralarında sonradan ünlü olan Keynesçiler John R. Hicks, Abba Lerner, Nicholas Kaldor ve Kenneth E. Boulding'in de bulunduğu önde gelen genç iktisatçıları Misesçi-Avusturyacı iktisat ve konjonktür dalgalanmaları görüşüne çevirdi. Gerçekten de Keynes'in yaygın şekilde borazanlığı yapılan başyapıtı olan *Treatise on Money* (*Para Üzerine Tez*) üzerine 1931-32'de yazdığı iki uzun değerlendirme makalesinde Hayek bu çalışmayı çürüttü ve Keynes'i başka bir iktisat "devrimi" yapmak üzere çizim tahtasına gönderdi.

1930'larda İngiltere'de Misesçi görüşlerin hızlı yayılmasının sebeplerinden birisi Mises'in Büyük Buhran'ı tahmin etmiş olması ve konjonktür dalgalanması teorisinin 1930'ların o üzücü olayının bir açıklamasını sağlamasıdır. Maalesef Keynes 1936'da daha sonraki modeli olan *General Theory* (*Genel Teori*) ile geri döndüğünde yepyeni "devrimi" ortalığı kasıp kavurdu, iktisadî görüşü bastırdı ve neredeyse tüm eski Misesçileri döndürdü veya arkasında sürükledi.

İngiltere o zamanlar dünya iktisat düşüncesi açısından prestijli bir merkezdi ve Keynes arkasında, entelektüel toplumdaki kendi konumu yanında Cambridge Üniversitesi'nin saygınlığına sâhipti. Buna Keynes'in kendi kişisel câzibesini ve onun sözde devrim niteliğindeki teorisi sayesinde "iktisat biliminin" devletçiliği ve hükümet harcamasındaki müthiş artışı onaylamasını ekleyince Keynesçilik karşı konulamaz bir şey hâline geliyordu. Viyana'dan ve Londra'dan beslenen tüm Misesçilerden 1930'ların sonunda, serbest piyasanın yılmaz savunucuları ve devletçilik ve bütçe açıklı harcamalarının muhalifleri olarak sâdece Mises ve Hayek kalmıştı.

Hayek daha sonraki yıllarda hayatının en önemli hatasının *Treatise*'i (*Tez*) yazdığı gibi *General Theory* (*Genel Teori*) üzerine de etkili bir çürütme yazamaması olduğunu açıklamıştır. Fakat bunu yapmaya gerek olmadığı hükmüne varmıştır, çünkü Keynes sık sık fikir değiştiriyordu. Ancak bu defasında Keynes'i fikir değiştirmeye zorlayacak bir yıkım Hayek tarafından gerçekleştirilmemişti.

Eğer konjonktür dalgalanması teorisi Keynesçi model tarafından yok sayılmışsa, Hayek'in Londra'ya götürdüğü ve 1930'larda katkıda bulunduğu Mises-Hayek sosyalizm eleştirileri de öyle olmuştur. Fakat bu tartışma 1930'ların sonunda sona ermişti. Bu dönemde çoğu iktisatçı sosyalist hükümetlerin basitçe yöneticilerine kaynaklar ve sermâye malları için gerçek bir piyasaya katılıyorlarmış gibi davranmalarını emretmeleri ile iktisadî hesapların içine girebileceğine inanmaya başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı esnasında, insan özgürlüğü ve Avusturya İktisadı'nın talihinin iyi gitmediği bir noktada, sosyalizm ve komünizmin kaçınılmaz şekilde zafere ulaşacağının göründüğü bir dönemin ortasında, Hayek *The Road to Serfdom*'ı (*Kölelik Yolu*, 1944) yazdı. Bu eser komünizm, sosyal demokrasi ve faşizm arasında bağlantı kuruyor ve tıpkı herhangi bir mesleğe çok uygun olan insanların kendi işlerinde zirveye yükseleceği gibi, devletçilik altında "en kötülerin" kaçınılmaz şekilde zirveye yükseleceğini ispatlıyordu. Zamanın Sun Oil Şirketi'nden J. Howard Pew tarafından finanse edilen tanıtım çabaları sayesinde *The Road to Serfdom* (*Kölelik Yolu*) Amerikan entelektüel ve akademik yaşamında son derece etkili oldu.

1974'te belki de bir tesadüf olmayarak hocası Ludwig von Mises öldükten sonraki yıl F. A. Hayek Nobel Ödülü aldı. Hayek bu ödülü asıl olarak 1920'lerdeki ve 30'lardaki Misesçi konjonktür dalgalanması teorisi üzerine olan çalışmaları için uygun görüldü. O zaman itibarîyle hem Mises ve hem de Hayek Orwell'in iktisat mesleğindeki hâfıza çukuruna düşmüş oldukları için, pek çok iktisatçı Hayek denen bu kişinin kim olabileceğini anlamaya çalıştı. Bu durum Avusturya Ekolü'nün rönesansını oluşturdu.

Hayek'in Nobel'i bu dönemde alması büyük bir tezattı, çünkü İkinci Dünya Savaşı'ndan beri onun fikirleri gittikçe Mises'inkilerden ayrılmaya ve kendisini başlangıçta ünlü yapan çalışmasından pek de haberdar olmayan sonraki dönem Hayekçilerin onayını kazanmaya başlamıştı. Döngü teorisi ile ilgili kaldığı müddetçe Misesçi bakış açısından kaymaya başladı ve onunla çelişen sapmalarla meşgul oldu. Bunlar, 1920'lerde tam aksi şekilde enflasyoncu sonuçları konusunda uyarılarda bulunduğu fiyat-seviyesi stabilizasyonundan fiyat enflasyonu için banka kredileri yerine sendikaları suçlamaya, bireyleri ve bankaları kendilerine ait yeni isimlere sâhip paralar çıkarma yönünde tuhaf plânlar kurmaya kadar değişiyordu.

Gittikçe Hayek'in ilgisi iktisattan sosyal ve siyasî felsefeye kaydı. Fakat burada onun yaklaşımı Mises'in daha geniş alanlara girmesinden çarpıcı şekilde farklılık gösteriyordu. Mises'in tüm yaşamı tam anlamıyla kesintisiz bir bütündür, devasa bir sistem kurucusudur, daha genel siyasî ve sosyal teorilerle para ve döngü teorisine katkıda bulunduğu ve zenginleştirdiği bir sistemdir. Fakat daha detaylı ve gelişmiş bir sistem sağlama yerine Hayek ilgi alanını ve bakış açısını çelişkili ve dağınık bir şekilde değiştirmeye devam etmiştir. Onun asıl problemi ve Mises'ten ayrıldığı

asıl nokta insanı akılcı, bilinçli ve amaçlı bir varlık olarak analiz etme yerine akılcı olmayan, tamamen bilinçsiz ve bilmeden davranan bir varlık olarak görmesiydi.

Hayek insan aklını radikal şekilde küçümsediği için John Locke veya Skolastik Felsefe gibi doğa yasası konusunda insan aklı görüşüne dayalı bir kişisel ve mülkiyet hakları sistemi geliştiremezdi. Mises'in yaptığı gibi insan ırkının gelişmesi ve hatta hayatta kalmasında veya serbest piyasanın geniş ve birbirine bağımlı sistemine herhangi bir baskıcı müdahalesinin ortadan kaldırılmasında *laissez-faire*'nin hayatî önemi konusunda insanın akılcı bilgisini de vurgulayamazdı.

Bunun yerine tesadüfen hangi sosyal kurallar "ortaya çıkmışsa" onlara körü körüne itaat etmeye bağlı olmak zorundaydı ve müdahaleye karşı tek zayıf savı hükümetin serbest piyasadaki bireylerden daha da az akılcı ve hatta daha câhil olduğuydu.

Hayek'in düşüncesinin (muhtemelen çok dağınık, tutarsız ve çelişkili olmasından dolayı) Mises'in tutarlılık ve berraklığından çok daha fazla bilimsel tezlere konu olması bugünlerde akademi çevreleri ve entelektüel yaşam için üzücü bir durumdur. Ancak uzun dönemde Mises bize çağlar boyu kullanacağımız muhteşem bir entelektüel ve bilimsel sistem bırakırken Hayek'in katkısının Nobel komitesi tarafından kabûl edilen şeye doğru (Mises'in döngü teorisine) indirgeneceği oldukça açık hâle gelecektir. Hayek dâima iki dünya savaşı arası ve savaş sonrasının karanlık yıllarında hocası ile sosyalizm ve Keynesçilik ikiz belâlarına karşı omuz omuza olma cesaretine sâhip olmasıyla onurlanacaktır.

113

V. Orval Watts: 1898-1993

Temmuz 1993

İkinci Dünya Savaşı'nın ve savaş sonrası dönemlerinin önde gelen serbest piyasa iktisatçılarından birisi olan V. Orval Watts bu yılın 30 Martında öldü. Onunla 1947 kışındaki ilk tanışmamda, o dönemde tek serbest piyasa organizasyonu ve düşünce kuruluşu olan İktisadî Eğitim Kurumu'nda (Foundation for Economic Education [FEE]) önde gelen bir iktisatçıydı. Kırklı yaşların sonunda alaycı hoş bir insandı. 1898'de Manitoba'da doğan Vernon Orval Willard Watts 1918'de Manitoba Üniversitesi'nden mezun oldu ve Keynes-öncesi asil döneminde Harvard Üniversitesi'nde mastır ve doktora yapmaya gitti.

Çeşitli üniversitelerde iktisat dersleri verdikten sonra 1939'da Leonard Read tarafından sorumlu yürütücüsü olduğu Los Angeles Ticaret Odası'na iktisatçı ola-

rak işe alındı. Böylece Watts ABD'de bir ticaret odası tarafından işe alınan ilk tam zamanlı iktisatçı oldu.

Leonard Read Los Angeles Ticaret Odası'nı dünyadaki en büyük belediye işletme organizasyonuna dönüştürmüştü. Read'ın kendisi de, Odanın önemli kişilerinden birisi olan ve Southern Kaliforniya Edison Şirketi'nin başkanı William C. Mullendore sayesinde özgürlükçü, serbest piyasa savunucusuna dönüşmüştü.

İkinci Dünya Savaşı esnasında Read Watts'ın yardımıyla kayda değer organizasyon yeteneğini, Los Angeles Ticaret Odası'nı gittikçe daha kolektivist olan bir dünyada bir özgürlük feneri hâline getirmeye yöneltti. Read 1946'da FEE'yi kurmak için New York'taki Irvington-Hudson'a gitme cesur adımını attığında, Orval'i iktisat danışmanı olarak beraberinde götürmüştü.

İkinci Dünya Savaşı esnasında Orval *Do We Want Free Enterprise?* (*Serbest Teşebbüs İstiyor muyuz?*, 1944) isimli kitabını yayınladı. FEE yıllarında sayısız serbest piyasa makalesi yazması yanında birkaç kitap daha yayınladı. Kitapları arasında bir Keynesçilik eleştirisi olan *Away from Freedom* (*Özgürlükten Uzak*, 1952), sendikalar konusunda etkili bir eleştiri olan *Union Monopoly* (*Sendika Tekeli*, 1952), ve Birleşmiş Milletler konusundaki bir bakış açısı eleştirisi olan *United Nations: Planned Tyranny* (*Birleşmiş Milletler, Planlanmış Tiranlık*, 1955) bulunmaktadır. Los Angeles bölgesinde faaliyet gösteren Southern Kaliforniya Edison'a ve diğer birkaç şirkete iktisat danışmanı olarak da hizmet etti.

1963'te çoğu insanın ciddî şekilde emekli olmayı düşündüğü bir yaşta Orval öğretim üyeliği kariyerine geri döndü. Michigan, Midland'da bir serbest piyasa öğrenim merkezi olan ve yeni kurulmuş olan Northwood Üniversitesi'ne (o zamanki adı ile Northwood Enstitüsü'ne) gitti.

Orval Northwood'da 1984 yılında 86 yaşında emekli olana kadar, 21 yıl iktisat eğitimi direktörlüğü ve Sosyal Bilimler Bölüm başkanlığı görevlerini yürüttü. Northwood'da iken serbest piyasaya karşı hükümet müdahaleleri konulu makalelerden oluşan *Free Markets or Famine?* (*Serbest Piyasalar ve Kıtlık*, 1967) isimli mükemmel bir seçkiyi ve son kitabı olan *Politics vs. Prosperity*'yi (*Siyasete Karşı Refah*, 1976) yayınladı.

Orval Watts, Kaliforniya, Palm Springs'de bu Mart ayında 95 yaşına girdikten kısa bir süre sonra öldü. Arkasında eşi Carolyn, bir oğlu, üç kızı, dokuz torununu ve iki büyük torununu bıraktı.

Bugünün dünyasında tarihin, bir ailenin, bir hareketin veya bir ülkenin değerleri ve kendini tanımlaması için ne kadar önemli olduğunu anlayabiliriz. Bu nedenle tarih rakip grupların gerçek bir savaş meydanı hâline gelmiştir. Kendi tarihi

konusunda bir fikri olmayan, kendi liderlerini ve kahramanlarını tanımayan hiçbir hareket bir anlam ifade etmeyecektir, daha iyi bir kaderi de hak etmeyecektir.

114

Ludwig von Mises: 1881-1973

Ekim 1973

Ludwig von Mises'i seven ve saygı duyan herkes için büyük kaybımızı, bu kibar, parlak ve hârika insanı kelimeler anlatamaz. O kusursuz dürüst bir insandı ve insan özgürlüğünün cesur ve yaşam boyu savaşçısıydı. Her konuda bilgi sâhibi bir âlimdi ve hepimiz için soylu bir ilham kaynağıydı. Tüm bu nâzik ve çekici arkadaş olmanın ötesinde, geri kalanlarımız için Birinci Dünya Savaşı öncesi Viyana kültür ve alımlılığının yaşayan bir âbidesi olmuştu.

Mises'in ölümü bizden sâdece büyük saygı duyulan bir arkadaşı ve bir hocamızı alıp götürmemişti, aynı zamanda bir çağın sonunu ilân eden, 1914 öncesi Avrupa'nın daha asil, daha hür ve daha medenî çağının son yaşayan işaretinin silinişini ilân eden zilleri de çalmıştı.

Mises'in arkadaşları ve öğrencileri ne kastettiğimi hemen anlayacaklardır: ben Mises'i düşündüğümde her şeyden önce, Mises'lerde, uzun süredir kayıp olan ve çok daha medenî olan bir çağın atmosferini soluyan küçük bir dâiredeki öğleden sonrası çayında bulunma ayrıcalığına sâhip olduğum çok önemli zamanları hatırlarım. Mises'in sâdık eşi Margit'in kibarlığı, Naziler tarafından tahrip edilmiş hârika bir ev kütüphanesinden kalan çok değerli kitapları, fakat hepsinden öte Eski Viyana öykülerinin, geçmişin ve bugünün âlimleri hakkında anekdotlar arasında kendine özgü tarzıyla gezinen, iktisat, siyaset ve sosyal teori konusundaki parlak düşünceleri ve bugünün durumu konusunda bilgili yorumları ile Mises'in kendisini hatırlarım.

Mises'in muhteşem, güçlü ve tâvizsiz çalışmalarının koyucuları onunla şahsen tanıştıklarında sık sık şaşırırlardı. Belki de Ludwig Mises konusunda kafalarında soğuk, ciddî, sert, mantıklı ve daha sıradan insanlara itici gelen, etrafındaki basit davranışlara karşı, çektiği sıkıntılar ve yaşadığı olumsuzluklar dizisi nedeniyle sert olan bir bilim adamı imajı oluşturmuşlardı.

Ancak bu kadar yanılabilirlerdi. Çünkü karşılarında büyük şefkat ve iyilik dolu bir kişiliği dâhiyâne bir akılla âhenkli şekilde harmanlamış birisi duruyordu. Hiç-

birimiz bir kez bile Mises'in ağzından çıkan tek bir sert veya acı söz duymadık. Dâima nâzik ve kibar olan Ludwig Mises arkadaşları ve öğrencilerindeki en küçük bir üretkenlik ve zekâ işaretini bile teşvik ederdi. Dâima, çalışmalarının işaret ettiği akıl ve mantık ustalığı yanında sıcaklığı ile onların yanındaydı.

Dâima bir ilham kaynağı olarak ve sâbit bir yıldız gibi oradaydı. Çünkü bu adam ne müthiş bir hayat yaşamıştı! Ludwig Mises 92. yaş gününden kısa süre sonra öldü ve hayatının neredeyse sonlarına kadar muhteşem ve ölümsüz eserler vererek, bir enerji ve üretkenlik pınarı olarak yaşadı. 87 yaşına kadar sürekli olarak bir üniversitede dersler verdi, serbest piyasa ve sağlam bir iktisat bilimi (kendisinden çok şey kattığı muazzam bir tutarlılık ve mantık sistemi) konusunda makaleler ve konferanslar vermek için yorulma bilmeksizin dünyanın her tarafına uçtu.

Ludwig von Mises'in başka insanları paramparça edecek olan muamele karşısındaki azim ve cesareti bizler için asla sonu gelmeyen bir ilham kaynağıdır. İktisat mesleği ve dünya liderleri kadeh kaldırdığında, Mises en güçlü olduğu dönemde dünyasının yıkıldığını ve ihanete uğradığını hissetti. Dünya hızla Keynesçilik ve devletçiliğin yanlışlarına ve kötülüklerine koştuğu için Mises'in muhteşem düşünceleri ve katkıları göz ardı edildi ve eleştirildi. Onun önde gelen ve eskiden sâdık olan öğrencilerinin büyük çoğunluğu yeni rüzgâr karşısında eğilmeyi seçmişlerdi.

Ancak utanç verici şekilde ihmâl edilse de, Amerika'daki ikinci sınıf bir göreve gelerek ve en iyi öğrencilerle çalışabilmekten mahrum olarak, asla şikâyetçi olmadı veya tereddüt etmedi. Basitçe büyük amacı için, sâdece kendi zekâsıyla kapsamlı bir bütün hâline gelebileceğini gördüğü muazzam iktisat ve sosyal bilim sistemini şekillendirmek ve pürüzlerini gidermek için ve insan ırkının gelişmesi ve ayakta kalması için gerekli olduğunu düşündüğü bireyselcilik ve özgürlük adına cesur durmak için çalıştı. O gerçekten de, ilk olarak kendisinin gördüğü ve sâdece dinlemek isteyenlere sunmak istediği doğruluktan bir zerre bile saptırılamayan kararlı bir yıldızdı.

Olumsuzluklara rağmen bazılarımız yavaş fakat kararlı şekilde onun etrafında toplanmaya, onun kişiliğinden ve çalışmalarından öğrenmeye, dinlemeye ve faydalanmaya başladık. Son birkaç yılda, Amerika'da özgürlük ve serbest piyasa fikirlerinin gittikçe daha hızlı şekilde yeniden canlanmaya başlamasıyla onun adı ve fikirleri hepimizin aklında yankılanmaya başladı ve onun ihtişamı bir kuşak tarafından tanındı.

Dâima iyimser olsa da, bu yeni uyanan özgürlük işaretleri ile ve kendisinin şekillendirdiği, uzun süredir unutulmuş olan sağlam iktisat bilimi işaretleri ile Mises daha da cesaretlendi. Maalesef biz Eski Viyana'nın kelimelerle ifade edilemez olan ruhunu, genişliğini ve doluluğunu anlayamadık. Onun günlerini en azından birazcık olsun neşelendirdiğimizi umut etmek istiyorum.

Mises'in sıkça anlattığı tüm anekdotlar içinde biraz da Ludwig von Mises'in nüktedanlığını ve ruhunu ifade eden bir tanesini çok iyi hatırlıyorum. Arkadaşı muhteşem Alman filozofu Max Scheler ile Viyana caddelerinde yürürken, Scheler Mises'e döner ve biraz da kızarak sorar: "Viyana ikliminde ne var ki tüm bu mantıksal pozitivistler (Mises'in tüm hayatı boyunca mücadele ettiği modern felsefe ekolü) buradan çıkıyor? Mises tipik omuz silkmesiyle nâzikçe cevaplar: "Tamam da, burada Viyana'da birkaç milyon insan yaşıyor ve bunlar arasından sâdece yaklaşık bir düzine mantıksal pozitivist var."

Fakat Mises, sen artık yoksun ve biz rehberimizi, Hocamızı ve arkadaşımızı kaybettik. Sensiz nasıl devam edeceğiz? Çünkü herhangi bir yavaşlama senin bize ölümsüz eserlerin kadar soylu hayatınla da örnek olarak öğrettiklerine müthiş bir ihanet olacak? Tanrı seni kutsasın Ludwig von Mises. Sana en derin sevgilerimizi gönderiyoruz.

115

Margit von Mises: 1890-1993

Eylül 1993

Margit von Misses 25 Haziran'da 103. doğum gününe çok az bir süre kala öldü. Son birkaç yıl fiziksel olarak zayıf kalsa da, ölümünden birkaç ay öncesine kadar zihinsel olarak zinde kaldı. Gerçekten de "zihinsel açıdan zinde" gibi klâsik bir deyim Margit'i pek tanımlayamaz. Neredeyse sonuna kadar zıpkın gibiydi, dünyayla ve etrafındaki herkes ile yakından ilgilenirdi. İnsanların diğer yaşlılara sıkça yapmaya çalıştığı gibi, ona herhangi bir şeyi dayatması imkânsızdı. Gerçekten de, eşi Ludwig von Mises'in yirmi yıl önceki ölümünden beri, karşı karşıya olduğu herkesten daha iyi düşündüğü ve daha akıllı olduğu izlenimini edinirdiniz.

Çok sevdiği Lu'nun ölümünden sonra Margit, yenilmez tek-kadınlık "Mises endüstrisi" olmak için harekete geçti. Lu'nun yayınlanmamış makalelerini buldu, onları tercüme ettirdi, gözden geçirtti ve yayınlattı. Mises'in yayınlanmış çalışmalarının tekrar basımları ve tercümelerini de tâkip etti. Ludwig von Mises Enstitüsü'nün başkanıydı. Eşinin amaçlarına ve hayatını adadığı özgürlük ve serbest piyasa fikirlerine coşkuyla hizmet etti. Mises'in gerçek hayranlarına veya daha az hayranlarına veya çalışma arkadaşlarına onu en küçük bir şekilde aşağılama veya karalama izin vermedi.

Margit'in Mises endüstrisindeki en büyük başarısı Lu ile birlikte geçirdiği, dramatik olduğu kadar dokunaklı ve romantik bir hikâye de olan hayatının hârika hâtıratıdır. Bu hâtıratı yazmaya 1973'te Lu'nun ölümünden sonra karar verdi ve üç yıl sonra yayınladı (*My Years with Ludwig von Mises,* [*Ludwig von Mises'li Yıllarım*] Arlington House 1976; CFE 1984). Dışarıdan bir gözlemcinin hazırladığı katı ve resmî bir biyografinin aksine Lu ve Margit'in hâtıratı sâdık bir evliliğe yapılan şirin armağan olarak sonsuza kadar canlı kalacaktır.

Margit'in son günlerini ve aylarını Manhattan'ın yukarı Batı kısmındaki sevdiği dâiresinde geçirmesi bir nimet olmuştu. Lu ve Margit 1942'den beri burada yaşamışlardı. Hâtıralarla dolu konforlu ve zarif bir dâireydi. Sonradan bir aile dostları olan bir hanımefendinin yaptığı hârika bir Mises büstü de bu dâirede bulunuyordu. Mises'lerin tüm arkadaşları için bu, lezzetli sandviçlerle, çay partilerindeki keklerle ve çalışma odasında Lu'nun ziyaret edilmesiyle gerçekleştirilen çok hoş sohbetlerin hâtıralarını uyandıran bir dâiredir.

Margit, arkadaşlarına, komşularına, doktorlara ve hemşirelere aynı anda büyük ilham veren kayda değer bir kadındı. Seçkin bir kardiyolog olan doktoru sürekli olarak Margit'i evden arardı. Yaklaşık yarım yüzyıl boyunca gittiği dişçisi dişçi matkabı ile çalışırken Margit'i arardı. Margit son birkaç yıl yatalak olsa da, etrafındaki çoğu insandan daha sağlamdı. Çoğu Viyanalı gibi Mises'ler yürüme düşkünüydüler ve dağ yürüyüşleri yaparlardı. Doksanlı yaşlarındaki Margit yürüyüşte (veya koşuda!) yarısı veya üçte bir yaşındaki insanları geçerdi. Gerçekten de Margit'in cenaze töreninde ("otobüslere alışkın olan") torunu hayranlıkla Margit'in kendisini şaşırtan hızlı yürüyüşlerinden bahsetmişti.

Bir defasında Margit bana birisinin kendisine Lu, ilk kocası Ferdinand Sereny ve hayran olduğu diğer erkekler arasında ortak bir şey olup olmadığını sorduğunu söylemişti. Hepsi zarifti demişti. Zarafet Lu, Margit ve Birinci Dünya Savaşı öncesindeki Viyana'nın saygıdeğer ve hârika döneminin diğer ürünleri hakkında akla gelen ilk terimdir. Bu terim Margit'in ifadesiyle başkasına, en sıcak ve en bunaltıcı günde bile asla ceketsiz yakalanmamış olan Lu için geçerlidir. Ve tabiî gençliğinde bir aktris olan Margit'in kendisi için de. Margit kendisini ilk tanıdığım 1950'lerde öylesine güzeldi ki Mises'in bebek gibi birisiyle evlenmiş olduğunu düşünmüştüm.

Margit von Mises Avusturyalıların sonuncusuydu, Eski Viyana'nın son izlerini taşıyordu. Şimdi Hayek gitti, Margit gitti, tüm o hâtıraları taşıyan ve Misesçi hareketin pek çok aydınını bir arada tutan ve besleyen West End Avenue'deki o dâire gitti. Bu aydınlar arasında Larry ve Bertha Fertig, Harry ve Frances Hazlitt, J. B. ve Ruth Matthews, Philip Cortney, Alfred ve Ilse Schütz de bulunmaktadır. Eserlerinin ve amaçlarının unutulmaması için, onların inancını sürdürmemiz, hayatlarını onurlandırmamız çok önemlidir.

Margit ve Ludwig von Mises muhteşem bir ekipti. Onların hayatlarını değerlendirirken "aile değerleri" ve "feminizm" gibi yaygaralar son derece bayat kalır. Margit'i tanımış olanlar onun karşılaştıkları en güçlü-kafa yapısına sâhip kadınlardan biri olduğunu bilirler. Ancak bu gerçeğe rağmen veya belki de bundan dolayı Mises'e hayattayken kişi olarak ve ölümünden sonra da hâtırasına ve fikirlerine hayranlık bakımından kimse Margit'i geçemezdi.

Herkesin en son rüzgâra göre eğildiği, sâdece "siyaseten doğru" olanın peşinden giderek sâhip olduğu konumu korumaya çok hevesli olduğu bir çağda yaşıyoruz. Lu ve Margit farklı ve çok daha soylu bir kumaştandı ve farklı bir çağdandı. İnandıkları şeylerin ve kendi yıldızlarının peşinden gittiler, teslim olmak şöyle dursun, prensiplerinden en ufak bir tâviz vermeyi bile kabûl etmeden. Margit von Mises'in ölümü (evet 102 yaşında bile) bizi daha zayıf ve ruhen daha sönük bırakıyor.

116

Mises Enstitüsü'nün Hikâyesi

Mayıs 1988

Mises Enstitüsü çok farklı bakış açılarına sâhip olan iktisat bilimi ve uygulamalı siyaset felsefesinden oluşur. Prensipsiz "siyasî analizin" saçmalık ve uydurma olduğuna, kumdan temeller üzerine inşa olmuş belirsiz siyasî hükümler olduğuna inanır. Aynı zamanda bilimsel prensiplere dayanmayan siyasî analizin ise üzerine yazıldığı kâğıt kadar, kendisine harcanan para ve zaman kadar bile değerinin olmadığına da inanır. Kısaca güncel siyasî ve iktisadî durumun analizi, ancak sıkı şekilde tutarlı bilimsel prensiplere dayalı olduğunda değerlidir.

Öte yandan Mises Enstitüsü çok yaygın olan, bilimsel olmanın asla bir ideolojik konum almama anlamında olduğu görüşüne de karşı çıkar. Aksine, Mises Enstitüsü için bilimin dayandığı hakikate sadakât, *mutlaka* hakikatin aranmasının ve sonucu ne olursa olsun onun (bugünkü işler de dâhil her alana) uygulanmasının zorunlu olduğu anlamına gelir. Uygulamadan soyutlanmış olan iktisat bilimi sâdece iğdiş edilmiş bir entelektüellik oyunudur, tıpkı bilimsellik taşımayan bir kamusal politika analizinin prensipten kopuk bir kaos olması gibi.

Böylece Mises Enstitüsü'nün, birbiriyle kardeş olan bilim ve uygulama programlarının neden özel olduğunun sebebini anlayabiliriz: bu iki alan arasındak

suni ayrılmanın sonunda ortadan kaldırılması. Burada hükümet ve onun entrikaları bilimsel prensiplerle analiz edilir, tıpkı çağdaş siyasî ekonominin şimdi bilimsel prensiplere dayanması gibi. İlk aksiyomdan uygulamaya kadar hem bilimsel ve hem de uygulamalı iktisat uzun süre sonunda entegre bir bütün hâline gelmiştir.

Ve yine şimdi Mises Enstitüsü'nün isminin arkasındaki gerçek amacı anlayabiliriz. Enstitü'nün adı ile Ludwig von Mises'i onurlandıran ABD'deki tek organizasyon olması tesadüfî değildir. Çünkü Ludwig von Mises hayatında ve çalışmalarında başka hiçbir insana benzemez şekilde bilimsel prensibi ve prensipli uygulamanın birleştirilmesine (entegrasyonuna) örnek oluşturmuştur. 20. Yüzyıl'ın en büyük entelektüellerinden ve bilim adamlarından biri olan Mises, bilimin soyut teorilerle yetinmesi ve prensiplerini kamusal politikaya asla uygulamaması şeklindeki her türlü fikri eleştirmiştir.

Tam tersine Mises dâima bilimi siyasî hükümlerle desteklemiştir. Yüksek cesarete sâhip bir kişi ve sıra dışı dürüstlüğe sâhip bir bilim adamı olan Ludwig von Mises, sonuçları ne kadar hoşlanılmaz ve istenmez olursa olsun sonuna kadar doğruyu aramaktan başka bir yol asla bilmemiştir. Bunun bir sonucu olarak, Ludwig von Mises 20. Yüzyıl'da insan özgürlüğünün en büyük ve en tâvizsiz savunucusu olmuştur.

Öyleyse yüreksizlerin ve çıkarcıların Ludwig von Mises isminden dâima çekinmesine şaşmamak gerek. Çünkü Mises hakikat ve özgürlük arayışı önündeki tüm engelleri ve sapmaları eleştirmiştir. Ludwig von Mises'in onurlu bayrağını yükseltmede Mises Enstitüsü gerçekten de akıl sâhibi ve onurlu olanların sâhiplenebileceği bir standart oluşturmuştur.

Mises Enstitüsü daha önce olmadığı kadar hızla büyüyor ve gelişiyor. Avusturya İktisadı'nın teori ve uygulamasının yüksek seviyedeki bir yayın organı olan *Review of Austrian Economics* de bu alandaki tek yayındır. Bu yayın organı Avusturya İktisadı'nın gerçeklerini yayma ve geliştirme amacına hizmet etmektedir. Aynı zamanda Avusturya Ekolü'nü desteklemekte, yeni ve genç Avusturyalıları okumaya ve dergi için yazmaya teşvik etmekte ve sıkça bu zamana kadar yalnız başlarına ve dağılmış kalmış olan fakat şimdi yazmaya ve makaleler sunmaya teşvik edilmiş olan olgun yalnız savaşçı akademisyenleri ortaya çıkarmaktadır.

Bu insanlar şimdi yalnız olmadıklarını, büyük olan ve ülkede ve hatta dünyada daha da büyüyen bir hareketin bir parçası olduklarını bilirler. Özgürlük ve serbest piyasa yanlısı olan görünüşte tuhaf fikirlerimizle hemfikir olan *bir* insan bile bulmanın ne anlama geldiğini bilenlerimiz ne demek istediğimi ve Mises Enstitüsü'nün büyüyen rolünün ne kadar önemli olduğunu anlayacaklardır.

Enstitünün Avusturya Ekolü eğitimindeki kapsamlı programı makalelerin, kitapların ve monografilerin orijinal ve yeniden basımlarının yayınlanmasını ve dağıtılmasını, çeşitli önemli iktisat konularında konferanslar düzenlenmesini, sonra konferans makalelerinin kitap şeklinde dağıtılmasını da içermektedir. Enstitünün aylık siyaset mecmuası olan *Free Market* siyasî ekonomi dünyasına Avusturya Ekolü bakış açısı ile yapılan etkili yorumlar sunmaktadır.

Dahası Mises Enstitüsü'nün akademik merkezi şimdi Auburn Üniversitesi'ndedir. Bu merkezde lisans ve lisansüstü eğitim programları bulunmaktadır. Mises üniversitesi aynı zamanda hem üniversitede ve hem de ülkenin her yerinde gelecek vaat eden öğrencilere fazla sayıda lisansüstü burs vermektedir.

Son olarak Enstitü Avusturya Ekolü'nde bir hafta süreli ve olağanüstü düzeyde başarılı yaz konferansına sponsorluk yapmaktadır. Önemli öğretim üyeleri tarafından gerçekleştirilen bu program dünyanın her tarafından en iyi genç beyinleri çekmektedir ve en güçlü ve kapsamlı program olarak haklı bir tanınma kazanmıştır. Burada önde gelen Avusturya Ekolü iktisatçıları öğrencilerle şirin bir kampus ortamında kapsamlı bir eğitim ve tartışma gerçekleştirmektedirler. Katılımcılar kesinlikle en iyi, en parlak ve en istekli, gelişmekte olan Avusturya Ekolü iktisatçılarıdır. Buradan sonra gelişmeye, mezun olmaya ve kendilerini Avusturya Ekolü'nden iktisat bilim adamları olarak eğitmeye devam etmektedirler. Bazıları ise hakikatle ve Avusturya Ekolü iktisat ile ve serbest piyasa iktisadı ile aşılanmış olan işadamları ya da diğer fikir liderleri olmaktadırlar.

Ayrıca Enstitü eğiticileri, bir dersi verip hemen sahneden çekilmesi şeklindeki yaygın akademik uygulamadan kaçınmaları konusunda da özeldirler. Bunun yerine onların tüm derslere katılması öğrenciler ve öğretim üyeleri arasında arkadaşlığı ve takım ruhunu teşvik eder. Bu arkadaşlıklar ve birliktelikler yaşam boyu devam edebilir. Bunlar Avusturya İktisadı ve özgür toplum yönündeki uzun vâdeli canlı veya uyumlu bir hareket geliştirilmesinde çok önemlidirler.

Bu parıltılı faaliyetler yelpazesinin iki temel amacı bulunmaktadır: disiplini, yani Avusturya İktisadı adı verilen büyüyen entegre gerçeklerden meydana gelen oluşumu geliştirmek ve gelişen bir Avusturya iktisatçıları hareketi oluşturmak. Hiçbir bilim veya disiplin havadan, soyut bir şekilde gelişmez. Bu disiplin *insanlar* tarafından, birbirleriyle konuşan, etkileşime giren, Avusturya İktisadı'nı ve onu sürdüren insanlara yardım eden, oluşumu kuran bireyler tarafından beslenmeli ve geliştirilmelidir.

Mises Enstitüsü'nün kayda değer başarısı ancak kurulmasından önceki şartlar bağlamında ve 1982'de ilk başladığında karşı karşıya olduğu şartlar bağlamında anlaşılabilir. 1974'te önde gelen Mises öğrencisi F. A. Hayek Nobel İktisat Ödülü'nü kazandı. Bu ödüllerin daha önce sâdece matematikçi Keynesçilere verilmesi ne-

deniyle önemli bir değişiklikti. 1974 aynı zamanda büyük Avusturyalı teorisyen ve özgürlük savunucusu Ludwig von Mises'in ölümünden sonraki yıldı. Hayek'in aldığı ödül bu uzun süredir unutulmuş olan iktisadî düşünce ekolünün gerçek bir yeniden canlanmasını da başlattı. Bundan sonraki birkaç yıl, yıllık olarak yapılan, bir hafta uzunlukta olan ve en parlak genç öğrenciler yanında zamanın önde gelen Avusturya Ekolü'nden iktisatçıları toplayan konferanslar yapıldı. Bu toplantılarda sunulan tebliğler yayınlanarak, Avusturya İktisadı'nı canlandıran ve geliştiren kitaplara dönüştürüldü. Avusturya İktisadı Keynesçi devrimle sağlanan (bu, aykırı olan ve bir zamanlar iyi gelişme gösteren Avusturya İktisat Ekolü'nü Orwell hâfıza çukuruna yollayan devrimdi) 40 yıllık bir ihmâl edilmeden uyanıyordu.

Avusturya Ekolü'nde gerçekleşen bu yeniden canlanmada, çok açık olan bir nokta vardı ki neredeyse hakkında hiç düşünülmemiştir: Avusturya Ekolü'nün özü ve ruhu Ludwig von Mises'ti ve sâdece o olabilirdi. 20. Yüzyıl Avusturya Ekolü'nü başlatmış, kurmuş ve geliştirmiş olan bu büyük, yaratıcı akıldı. Onun cesareti ve saf ve tâvizsiz gerçeğe kendini adaması onu bu yüzyılda özgürlüğün ve *laissez-faire* iktisadının sıra dışı savaşçısı yapmıştı. Fikirlerinde ve kişisel olarak örnek olmasında Mises hepimiz için bir ilham kaynağıydı ve fener ışığıydı.

Fakat sonra bu olumlu gelişmelerin ortasında bir şeyler ters gitmeye başladı. 1976 yazındaki son başarılı konferanstan sonra yıllık üst seviyedeki seminerler kayboldu. Bir bilimsel Avusturya Ekolü yayın organı başlatma yoluyla başarının somutlaştırılması ve yayılması önerileri sürekli şekilde reddedildi. Temel nitelikteki yaz eğitim seminerleri devam etti, fakat onların da rengi değişmeye başladı. Gittikçe daha yaygın şekilde, yayılan iğrenç bir ifade ile ilgili rahatsız edici haberler duymaya başladık: Mises" çok dogmatikti ... çok aşırıydı", "her şeyi bildiğini düşünürdü", "insanları yabancılaştırdı" diye fısıldıyorlardı.

Evet, tabiî ki Mises "dogmatikti", yani kendini tamamen hakikate, özgürlüğe ve serbest teşebbüse adamıştı. Evet, gerçekten de tüm insanların en nâzik ve en ilham vericisi olan Mises insanları dâima "yabancılaştırmıştı," yani kolektivistleri, sosyalistçileri, devletçileri ve her türlü çıkarcı ve fırsatçıları sistematik şekilde yabancılaştırmıştı.

Tabiî ki bu tür suçlamalar yeni değildi. Mises cesur ve yılmaz yaşamında bu türden pek çok iftiraya uğramıştı. Korkunç şekilde rahatsız edici olan şey bu söylentileri dile getiren insanların hepsi daha iyi biliyorlardı: çünkü görünüşte bunların hepsi "gelişme" döneminden önce ve gelişme döneminde kendini adamış Misesçilerdi.

Ne tür bir oyunun oynanmakta olduğu kısa süre içinde açıkça ortaya çıktı. İster bağımsız olarak ister organize şekilde olsun, bu yön değiştirmede yer alan çeşitli insanlar ve gruplar bilinçli kritik bir karar vermişlerdi: İnsan mantığının, Avustur-

ya İktisadı'nın, *laissez-faire*'in ne politikacılar ve ne de Müesses Nizam arasında popüler olmadığını uzun süre önce anlamış olmaları gerektiği hükmüne varmışlardı. Bu görüşler ana eksen akademisyenler arasında da "saygın" değildi. Zengin bağışçılardan oluşan küçük grup paranın ve gücün yolunun burada değil başka bir yerde olduğuna karar verdi. Çok sayıda genç akademisyen de öğretim üyeliği kariyerlerinin, sık sık küçümsenen hakikate bağlılık yerine akademide popüler olan tutumlara sarılmadan geçtiğine karar verdiler.

Fakat bu tertipçiler Mises'i veya Avusturya Ekolü'nü doğrudan eleştirmediler. Fazla sayıda işadamı ve aydın insanın Ludwig von Mises'i sevdiğine ve ona hayran olduğunu biliyorlardı ve onlar mevcut veya potansiyel desteklerini yabancılaştırmak istemiyorlardı. Ne yapmak için? Bir yüzyıl önce soylu "liberal" kelimesini ele alan ve onu zıt anlama (özgürlük yerine devletçilik ve tiranlık anlamına) gelecek şekilde saptıran gruplar tarafından yapılan aynı şeyi. ABD Anayasası'nın anlamı birey üzerinde devletin gücünü *sınırlayan* bir belgeden böyle bir gücü sâhiplenen ve meşrulaştıran bir anlama değiştirildiğinde yapılan aynı şeyi. Önde gelen iktisat gazetecisi Garet Garrett'in New Deal için yazdığı gibi: "Şekil içinde devrim," Avusturya Ekolü *ismini* muhafaza et, fakat *içeriğini* tam tersine saptır. İçeriğini iktisat kanununa ve serbest piyasalara sadakâtten karmaşık nihilizme, Mises'in antik düşmanları olan tarihselcilik, kurumsalcılık hatta Marksizm ve kolektivizmin tatsız bir kabûlüne saptır. Şüphesiz bunların hepsi çoğu akademik çevrede daha "saygındır". Peki ya Mises? Onu açıkça eleştirmek yerine, onu görmemezlikten gel. Arada bir de Mises bu yeni anlayış ile gerçekten tamamen hemfikir olurdu açıklaması yap.

Bu tehlikeli havanın, bu hastalıklı ortamın içine, Ludwig von Mises'in fikirlerinin tarihte ikinci ve son defa kaybolmak üzere olduğu ve "Avusturya Ekolü" isminin tam tersi anlama getirildiği bir noktada, gelişen Mises Enstitüsü ortaya çıkıyor.

Ludwig von Mises Enstitüsü 1982 sonbaharında sâdece bir fikirle başladı: dünyada yayılmasına yardım edecek ağababaları, vakıfları veya milyarderleri yoktu. Aslında şimdi Avusturya Ekolü "Müesses Nizamı" hâline gelen şeyin eski önde gelenleri Mises Enstitüsü'nün başarılı olmaması için elinden gelen her türlü kötülüğü yaptı.

Ancak Mises Enstitüsü hakikat ve özgürlük ışığından aldığı ilhamla azim gösterdi, yavaşça fakat emin şekilde, Ludwig von Mises'e ve onun tüm yaşamında mücadele ettiği idealler ve prensiplere büyük sevgi duyan arkadaşlar ve destekleyiciler bulmaya başladık. Enstitü umutlarının haklı olduğunu anladı: gerçekten de Amerika'da çok sayıda özgürlük ve serbest piyasa savunucusu bulunmaktadır. Yayın organımız, konferanslarımız, merkezlerimiz ve dostluklarımız iyi gelişti. Durumdan şüphelenmeyen dünyaya "Avusturya" iktisadı olarak satılmakta olan nihilizme ve devletçiliğe bilimsel, fakat tâvizsiz eleştiri başlattık.

Bu mücadelenin sonucu oldukça memnuniyet vericidir. Binlerce öğrenci ana eksen teoriye radikal bir alternatif olarak Avusturya Ekolü ile tanışmıştır. Çünkü hakikatin ışığı sahtekârlığa galip gelmiştir. Artık Avusturya Ekolü ismi için ciddî bir rekabetçi bulunmuyor. Serbest piyasa yine prensipli ve cesur savunuculara sâhiptir. Bir kez daha adâlet kazanmıştır. Sâdece daha önce görülmedik bir şekilde Avusturya Ekolü'nün iktisadî canlanması gerçekleşmedi, fakat aynı zamanda bu canlanma şimdi gerçek bir Avusturya sistemi içinde gerçekleşiyor. Hepsinden önemlisi, Avusturya İktisadı bir kez daha (dâima olması gerektiği gibi) Misesçi oldu.

SONNOT

117

Kasım Devrimi...
ve Bu Konuda Ne Yapmalı?*

Daha Önce Yayınlanmamıştır

Bir kuşak öncesinin ünlü dizelerinde Bob Dylan o zamanlar baskın olan "burjuva" kültürünü alaya alarak "rüzgârın ne yönde estiğini bilmek için meteoroloji uzmanı gerekmez" diyordu. Aslında bu deyimin bugünkü öneminin bir zamanlar kendilerini "Meteoroloji uzmanları" olarak adlandıran Stalinci çılgın grupla hiç ilgisi yoktur. Aslında deyim tamamen bugünle ilgilidir.

Bu deyim bugün şu anlama geliyor: Kasım 1994'teki şanlı seçimin ne anlama geldiğini anlamak için belgeli bir medya çok-bilmişi olmanız gerekmiyor. Aslında bu seçimin iyice anlaşılması için sertifikalı bir çok-bilmiş olmamak gerekiyor. Clinton'ın profesyonel fırıldakları ve kıvırıcılarından olmamak kesinlikle bu konuda faydalı olur.

Seçim "ılımlıların" bir tasfiyesi değildi. Tek bir ılımlı cumhuriyetçi bile herhangi bir Kongre, senato veya vâlilik görevi kaybetmemişti. George Stephanopulos'un da belirttiği gibi, seçim açıkça "Kongre karşıtı" olmamıştı. Pek çok hükümet ve eyalet yasaması değişikliği iyi karşılamıştı. Seçimler Clinton'ın kendi ifadesi ile Clinton'ın çok sevilen amaçlarının Kongre tarafından yeterince hızlı karşılanmamasına halkın duyduğu kızgınlığın bir ifadesi değildi. Onun amaçlarının pek çoğu (örneğin konut, işgücü, bankacılık ve dış politika) yasama kararlarıyla gerçekleştiriliyordu.

Hayır, gerçekten devrim niteliğindeki 1994 seçimlerinin anlamı görecek gözleri olan ve onları kullanmak isteyen herkes için açıktı. Bu Başkan Clinton'ın kişi olarak, kişilik olarak, ideolojileri ve programları ve tüm çalışması olarak halk tarafından büyük ölçüde ve eşi benzeri görülmemiş şekilde reddedilmesiydi. Dahası Clinton'ın Demokrat Partisi'nin reddedilmesiydi. Ve en önemlisi onun başını çektiği şu anki ve önerilen Leviathan tasarımların reddiydi.

Aslında Demokrat karşıtlığı ve Washington, D.C. karşıtlığı duygularının ülkede 1994 boyunca yükselmesi ifadesini, büyük bir demokrasi sosyal bağlamında olabilecek tek yol olarak Kasım ayında sandıkta buldu: Demokratları reddeden ve Cumhuriyetçileri seçen ezici ve eşi benzeri görülmemiş bir seçim devrimi ile.

* Murray Rothbard bu makalesini 1994 Kasım seçiminden bir hafta sonra yazmıştır. Gizli bir not olarak özel şekilde dolaştı. İlk olarak bu kitapta yayınlanmıştır.

Bu bizim geleceğimizde, 1985-88 döneminde eski Sovyetler Birliği ve onun uydu devletlerinde olan ve sonunda bir imparatorluğun dağılmasına yol açan olaylar kadar önemli olacak olan bir olaydı.

Fakat eğer halk devrimi Clinton'ın ve Clintıncılığın reddi ise reddedilen ideoloji nedir, onaylanan prensipler nedir?

Yineleyelim, reddedilen şeyin genelde büyük hükümet (vergileri, zorlamaları, düzenlemeleri, silâhlara el koymaları ve hatta harcamaları) ve onun tüm toplumu politik bir merkezden kontrol etmeye olan küstah hırsı olduğu açıktır. Seçmenler ve vergi mükellefleri Amerikan stili merkezî plânlamanın iddia edilen gerekçesi ile artık ikna olmuyorlar.

Olumlu tarafta halk, sınırları kaldıran ve merkezîliği azaltan, bireysel ve toplumsal özgürlüğü artıran, vergileri, zorlamaları ve hükümet ihlâllerini azaltan, 1960'lar öncesinin belki de ondan çok daha öncesinin Amerika'sının kültürel ve sosyal geleneklerine dönen bir hükümet arzusunu güçlü ve ateşli şekilde teyit ediyor.

İhtimâller Nelerdir?

Kasım sonuçlarını sırf neşe ile mi karşılamalıyız? Kısmen, bu sorunun cevabı bir kişisel ruh hâli konusudur, fakat bu yeni ve heyecan verici siyasî gelişmenin gerçekçi bir analizinden ortaya çıkan bazı yol gösterici bilgiler bulunuyor.

İlk olarak tabanda yer alan küçük, fakat çok sayıdaki ılımlı profesyonellere ve akademisyenlere kadar değişen muhafazakâr ve özgürlükçü ülkenin her tarafındaki yaygın ve yoğun devrimci duygulardan memnun olmalıdırlar. Seçim sandıklarında Demokratların reddedilmesi ve genel popüler duyguların hızla seçmen davranışına dönüşmesi gerçekten de bir kutlama sebebidir.

Fakat önümüzde büyük problemler ve dirençler bulunuyor. Bunlar için hazırlanmamız ve bunlarla başa çıkabilmemiz çok önemlidir. Devletçiliği bertaraf etmek kolay olmayacaktır. Marksistler tarihsel tecrübeyi uzun süredir incelemelerinden, tarihte hiçbir yönetici elitin gücünü isteyerek teslim etmediğine veya daha doğrusu yöneten bir elitin ancak o elitin büyük kısmının (herhangi bir sebepten) pes etmesi ve sistemin ortadan kaldırılması gerektiğine karar vermesi durumunda ortadan kaldırıldığına işaret etmektedirler.

Bir yöneten elitin ve onun korkunç devletçi sistemi olan Sovyetler Birliği ve uydu Komünist devletlerinin çok yakınlardaki çöküşünün derslerini incelemeliyiz. Bu çöküşün ve onun sonrasının tarihinde hem iyi haberler ve hem de en azından

ihtiyatlı kötü haberler bulunuyor. Tabiî ki önemli iyi haber kolektivist SSCB'nin dağılmasıydı, sistemik terör ve kitlesel cinayetlerle birlikte ortaya çıksa da.

Aslında Sovyetler Birliği sâdece genel halkın değil fakat aynı zamanda yöneten elitin kendisinin büyük kesimlerinin desteğini de kaybettiği için çöktü. Destek kaybı öncelikle genel ahlâkî meşruluğun ve Marksizme olan inancın kaybında, sonra da sistemin (yöneten Komünist partinin çoğu için bile) ekonomik açıdan işlemediğinin kabûlü ile ortaya çıkmıştı.

İyi haberin eşdeğeri olamasa da kötü haber Komünizmden özgürlüğe geçişin ve serbest piyasanın nasıl berbat edildiği konusunda gelmişti. Temelde iki ciddî ve birbiri ile bağlantılı hata vardı. İlk olarak reformcular sosyal rahatsızlıklardan korkarak yeterince hızlı hareket edemiyorlardı. Özgürlüğe ve özel sektöre geçiş ne kadar hızlı meydana gelirse geçiş sancılarının o kadar az olacağının ve ekonomik ve sosyal düzelmenin o kadar hızlı olacağının farkında değillerdi.

İkincisi karşı devrimciler olmak yerine sevimli devlet adamları olmaya çalışan reformcular sâdece Komünist yöneticileri en azından geçim yollarını ellerinden alarak cezalandırmamakla kalmıyor, onları yerlerinde bırakıyorlar ve böylece yönetici eski-Komünist elitin temel değişime direnebilmesine imkân tanıyorlardı.

Diğer bir ifadeyle, gözü pek serbest piyasa iktisatçısı ve Başbakan Vaclav Klaus'un gerçek serbest piyasalara hızlı geçişi sağlayabildiği Çek Cumhuriyeti ve bir ölçüde de Baltık devletleri hâriç reformcular çok hoştular, "barışmaya" çok istekliydiler, çok yavaş ve çok ihtiyatlıydılar. Sonuç bir yarı felâket niteliğindeydi. Çünkü herkes serbest piyasa ve özelleşme söylemini diline dolamıştı, hâlbuki realitede Rusya'da olduğu gibi endüstri hükümetin elinde tekel olarak dururken fiyat kontrolleri kaldırılmıştı.

Eski Sovyet iktisatçısı ve Mises Enstitüsü'nün üst düzey personeli Yuri Maltsev'in ilk olarak işaret ettiği gibi, durum ABD Posta Ofisi'nin posta tekelini elinde tutarken âniden 30 sentlik birinci sınıf bir posta pulu için 2 dolar istemesi gibi bir şeydi. Sonuç halkın fakirleşmesi ve devlet hazinesine daha fazla para akıtılması idi. Bu, serbest piyasa ve özel mülkiyete geçişin tersidir.

Dahası sonunda Rusya'da özelleşme başladığında bu, çok fazla kısmı eski elitin eline geçen "özelleşme" şeklinde oldu. Yani herhangi bir tür serbest piyasadan çok "özel" gangstercilik aroması katılmış Komünist yönetim gibi bir sistem oldu. Fakat daha önemlisi, şaşkın Rus halkının gözünde serbest piyasa ve özel teşebbüs suçlandı.

Devrime İhanet Etmek

Yeni Amerikan Devrimi'nin karşısında duran âcil problem bilinen bir problemdir: özgürlük, vergi indirimleri, merkezîleşmeden uzaklaşma, bireyselcilik ve küçük hükümete dönüş ilham veren söylemlerini kullanırken Cumhuriyetçi Parti elitlerinin tamamen zıt yönde davranışlarda bulunmasıdır. Bu şekilde özgürlük ve küçük hükümet hoş söylemi güçlü ve potansiyel olarak tehlikeli olacak bir şekilde büyük hükümeti sağlamlaştırmak ve hatta bizi kolektivizm yönünde ilerletmek için bir örtü olarak kullanılacaktır.

Reagan yönetiminin anlamı ve fonksiyonu bu sistematik ihanetti. Ronald Reagan özgürlük ve küçük hükümetin öylesine başarılı bir söylemcisiydi ki (uygulayıcısı değil) çoğu muhafazakâr,Reagan yönetiminin tezgâhını bugüne kadar hâlâ anlayabilmiş değildir.

Çünkü "Reagan Devrimi" 1970'lerin devrim niteliğindeki serbest piyasa ve küçük hükümet ruhunun ve 1980'deki diğer hükümet karşıtı seçim sonucunun tam bir heyecanını taşımış ve halka ve hatta o devrimin eylemcilerine bile ne olup bittiğini fark ettirmeden onu tersine döndürmüştür.

Muhafazakâr halkı sonunda uyandıran, kolektivizme doğru olan gidişi sürdüren fakat Reagancı söylemi neredeyse tamamen bir kenara atan George Bush'un ortaya çıkışı olmuştur. (Ronald Reagan'ın kendisinin rolünün farkında mı olduğu, yoksa bu role mi kapıldığı gelecekteki biyograficilerin konusudur ve gerçekte olan şeyin nesnel realitesi ile ilgisizdir.)

Biz sâdece "kötü taraftan bakanlar" mıyız (Clinton'ın en son kendi için kullandığı terim) yoksa dikkatli olma uyarılarımızı tarihsel bir olaya mı dayandırıyoruz? Hayır, biz basitçe İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki Cumhuriyetçi elitlerin yaptıklarına ve fonksiyonuna bakıyoruz.

İkinci Dünya Savaşı'ndan beri özellikle de 1950'den beri Cumhuriyetçi Parti'nin fonksiyonu "sâdık ... ılımlı," "iki partili" ve Demokrat Parti'nin kolektivist ve solcu programına sahte bir muhalefet olmuştur. Daha yıkıcı ve sabırsız Bolşeviklerin aksine, Menşevikler (veya sosyal demokratlar veya şirket liberalleri veya "sorumlu" liberaller veya "sorumlu" muhafazakârlar veya yeni-muhafazakârlar – etiket değişir fakat realite aynı kalır) Amerikan halkı için (iki partili bir sistem ve en azından sınırlı konuşma ve ifade hürriyetini içeren) bir özgür tercih illüzyonunu muhafaza etmeye çalışırlar.

Bu "sorumlu" veya "aydın" ılımlıların amacı, eski Amerikan serbest piyasa, özel mülkiyet ve sınırlı hükümet ideallerini Sovyetler Birliği'ndeki bir parti diktatörlü-

ğü karşısında "demokrasinin" görkemi hakkındaki belirsiz ve gürültülü bir söylemle değiştirerek, devletçilik yürüyüşüne katılmaktır.

Gerçekten de "demokrasi" öylesine varsayılan her şeyden üstün erdemdir ki dünyanın her yerinde "demokrasiyi" geliştirmek şimdi "ılımlı," "iki partili" Cumhurokrat'ların küresel müdahale, dış yardım ve ticaret merkantilizm politikasının tek gerekçesi olmuştur. Gerçekten de Sovyetler Birliği'nin çöküşü Sovyet tehdidi kuruntusunu ortadan kaldırdığına göre, böyle bir politikanın başka hangi bahanesi kalmıştır?

Herkes İkinci Dünya Savaşı'ndan beri çeşitli bahaneler altında (Sovyet tehdidi, Avrupa'nın yeniden inşası, Üçüncü Dünya'ya, "serbest ticarete," küresel ekonomiye, "küresel demokrasiye" "yardım etme" ve dâima tam gelişmemiş fakat hâkim bir korku olarak duran "tecrit politikasına dönüş") hâkim olan iki partili, tekel-kartel dış politikaya âşinadır. Ancak Amerikalılar tüm bu dönemdeki baskın Cumhuriyetçi politikanın ülke içindeki işlerde de iki taraflı olduğu gerçeğine pek âşina değillerdir.

Eğer söyleme değil gerçek geçmişe bakarsak Demokrat yönetimlerin (özellikle de Roosevelt, Truman ve Johnson) işlevinin liberalizm adına İleriye Doğru Büyük Adımlarla kolektivizme olan gidişi ilerletmek olduğunu göreceğiz. Cumhuriyetçilerin fonksiyonu ise (özellikle Eisenhower, Nixon, Reagan ve Bush) muhalefet veya küçük hükümet ya da "muhafazakârlık" adına, bu "sosyal kazanımların" hiçbirinin kaybedilmemesini sağlamak, fakat aslında kendilerine ait daha da ileri büyük hükümet kolektifleşmesi ile ilgilenmektir. Gerçekten de Nixon'ın büyük hükümeti, onun Texaslı kaba selefi Lyndon Baines Johnson'dan daha fazla geliştirdiği savunulabilir.

Tercih Yanılsaması

Cumhuriyetçiler, saçma bir iki partili sistemi ve özellikle de küçük hükümet söylemini neden sürdürüyorlar? İlk olarak ne kadar yanılsamacı olursa olsun demokrat bir tercihin devam ettirilmesi her türlü sosyal demokrasi için şarttır. Onlar uzun süredir farkındadırlar ki bir tek parti diktatörlüğünden (gerçek olan veya algılanan olumsuzluklarından dolayı) samimî şekilde nefret edilecektir ve böyle bir diktatörlük muhtemelen tüm güç yapılanmasıyla *birlikte er geç devrilecektir.*

Öte yandan iki partiyi sürdürme Demokrat yönetimin kötülüklerinden bıkmış olan halkın iktidarda olmayan Cumhuriyetçilere dönebilmesi anlamına gelmektedir. Daha sonra halk Cumhuriyetçi alternatiften bıktığında tekrar kanatlarını açmış bekleyen istekli Demokratlara dönebilir. Böylece Amerikan halkı aptalları veya yöneten sahtekârlık sanatçıları için "enayileri" oynarken, yöneten elit üçkâğıtçılığı devam ettirmektedir.

Cumhuriyetçi yöneten elitin gerçek niteliği Barry Goldwater 1964'te Cumhuriyetçi Başkan adaylığını kazandığında ortaya çıkmıştı. Goldwater veya onun muhafazakâr hareketinin ideologları ve teşkilât yöneticileri gerçekten radikaldi (veya en azından öyle görünüyorlardı), küçük hükümet yanlısı ve en azından iç politikada Müesses Nizam karşıtıydılar. Goldwater'ın adaylığı Cumhuriyetçi eliti öylesine korkuttu ki başkanlık yarışında Nelson Rockefeller önderliğinde Cumhuriyetçi Johnson'ı desteklediler.

"Ilımlıların" medya, finans ve büyük şirketlerdeki hâkimiyetlerini kullanarak 1940'tan beri her Cumhuriyetçi başkanlık adayı seçiminde teşkilâtın iradesine aykırı olarak delegeleri kontrol edebilmesi elitleri şoka uğrattı. 1940'ta Taft'a karşı Willkie'yi, 1944'de Taft'a karşı Dewey'i, 1948'de Brickey'e karşı Dewey'i, 1952'de Taft'a karşı Eisenhower'ı destekleldiler. Öylesine güçlüydüler ki (açık parti ihanetçilerinde genelde olduğu gibi) o zamandan beri Cumhuriyetçi partideki nüfuzlarını kaybetmediler.

Ronald Reagan'ın veya onun muhafazakâr hareketinin 1980'deki adaylığı garanti etmek için tam bir hileli pazarlık gibi görünen şeyi (veya Güney Virginialı John Randolph'ın bir zamanlar ünlü "kirli pazarlık" olarak adlandırdığı şeyi) kabûl etmesinin sebebi Goldwater'in müthiş kaybının getirdiği kuruntuydu.

Pazarlık şuydu: Cumhuriyetçi elit kendi partilerinin başkanlık tercihini destekleyecek ve Reagancıların gücü ve onun faydalarını ele geçirmesini garanti edeceklerdi. Reagancılar da bunun karşılığında aleyhinde çok kampanya yaptıkları Leviathan Devleti ciddî şekilde etkisizleştirmeye çalışmamayı kabûl edeceklerdi. Yürütme görevinin gücünü ve faydalarını 12 yıl kullandıktan sonra Resmi Muhafazakâr hareket sâhip olduğu tüm prensipleri unutmuştu.

Parazit Elit

Öyleyse bizim mesajımız çaresiz kötümserlik midir? Her şey umutsuz mudur, hepimiz ortadan kaldırılamayan yönetici elitin pençesinde miyiz ve hepimiz evlerimize gidip her şeyi unutmalı mıyız? Kesinlikle hayır. Pes etmenin ahlâksızlığı bir tarafa, bu eşitliğin şimdiye kadar olan gerçekten iyimser tarafından henüz bahsetmedik. Şöyle başlayalım: elitin iki partiyi devam ettirme zorunluluğunda bile radikal sağcı küçük hükümet söylemine neden sarılmak zorundalar?

Ne de olsa, söylem ve realite arasındaki ayrım utandırıcı, hatta sinir bozucu olabilir ve sonunda elitlere parti teşkilâtının ve genel halkın desteğini kaybettirebilir. Öyleyse söyleme sarılmak neden? Goldwater destekleyicisi Phyllis Schlafly ünlü

ifadesi ile bir "yansılama değil bir tercih" çağrısında bulunmuştu. Fakat Müesses Nizam neden söylemde bile radikal tercihlere izin veriyor?

Cevap halkın büyük kesimlerinin, New Deal'a ve ondan sonraki kolektivizme ilerleyişlerden her birine karşı olmasıydı. Söylem halkın çoğu için ve kesinlikle de Cumhuriyetçi Parti aktivistleri için boş değildir. Onlar büyük hükümet karşıtlığı ideolojisine ciddî şekilde inanırlar. Benzer şekilde Demokrat parti teşkilâtlarının büyük kısmı da (özellikle de aktivist Demokratlar) Demokrat elitin (veya Demokriyetçi elitin isteyeceğinden) daha açık ve daha istekli şekilde kolektivisttirler.

Dahası hükümet müdahaleciliği işe yaramadığı için, despotik olduğu için, tepki çektiği için ve insan kitlelerinin çıkarlarına yıkıcı olduğu için, kolektivizmi ilerletme halk arasında, medya elitlerinin "geri tepme" olarak alaya aldıkları, gittikçe daha düşmanca olan bir tepki görecektir.

Özellikle kolektivist, sosyal demokrat yönetim, çalışan ve orta sınıf Amerikan halk kitlesinin zenginliğine, özgürlüğüne, kültürel, sosyal ve etik prensiplerine ve uygulamalarına benzer şekilde zarar vermektedir. Devletçi elit yönetimi iyi huylu değildir. Bu konu makamda kimin oturduğu konusu da değildir. O çok çalışan Amerikalıların gelirini ve zenginliğini kemiren, mülkiyetlerine zarar veren, geleneklerini ve kurumlarını yozlaştıran, dinleri ile alay eden, gittikçe büyüyen bir sülükler ve parazitler ordusu yönetimidir.

Nihâî sonuç bir konakçı aleyhine parazitlerin sayısı çok arttığında olan şey olacaktır. Başlangıçta aşama, aşama zayıflama ve sonunda çöküş. (Ve bu nedenle eğer herhangi bir kişinin umurundaysa parazitin kendisinin yok oluşu.)

Bu nedenle yöneten elit kronik olarak, Marksistlerin bir "iç çelişki" olarak adlandırdıkları şey içinde yaşarlar. Amerikan halkının büyük çoğunluğu üzerine gittikçe artan sefalet ve yoksulluk empoze ederek gelişirler.

Sürekli artıyor olsa da parazit elit nüfusun küçük bir azınlığına tâviz vermek zorundadır. Aksi hâlde tüm sistem birdenbire çökecektir. Fakat elit bu insanlara (bizzat bu çoğunluğa) hâkim durumdadır ve onlara zarar vermektedir. Oysaki bu insanların çok övülen "demokratik" ayrıcalıklarını periyodik olarak kullanarak bu yıkıcı insanları sürekli olarak iktidarda tutması gerekiyor. Peki, bu iş sandıkta ciddî bir hesap verme olmadan yıllar boyunca, onlarca yıl boyunca, elitlerin yanına nasıl kâr kalıyor?

Yöneten Koalisyon

Bu hâkimiyeti kurma ve sürdürmenin kritik bir yolu birilerinin desteğini almaktır. Yöneten elit içine kamuoyundaki fikir şekillendiren sınıfları dâhil etmektir. Bu kamuoyu şekillendiriciler profesyonel fikir şekillendirici insanlardır: teorisyenler, aka-

demisyenler, gazeteciler ve diğer medya yönlendiricileri ve karıştırıcıları, senaryo yazarları ve yönetmenler, yazarlar, çok-bilmişler, düşünce kuruluşu üyeleri, danışmanlar, tahrikçiler ve sosyal terapistlerdir. Bu çeşitli ve çoğalan sayıdaki teknokratlar ve entelektüellerin iki temel görevi vardır: devletçi rejim için bahaneler üretmek ve müdahaleci bürokrasinin personel bulmasına ve sistemi plânlamasına yardım etmek.

Herhangi bir sosyal veya siyasî hareketin anahtarı para, sayılar ve fikirlerdir. Fikir şekillendiren sınıflar, teknokratlar ve entelektüeller yeni devletçi idare için fikirler, propaganda ve personel sağlarlar. Kritik para desteği güç eliti içinde yer alan kişiler tarafından, yani zenginler veya büyük işletme (çoğunlukla şirket) sınıflarının çeşitli mensupları tarafından sağlanır. "Rockefeller Cumhuriyetçisi" teriminin bizzat kendisi bu temel realiteyi yansıtır.

Büyük işletme liderleri ve firmalar bir serbest piyasa ekonomisinde, tüketicilerin çok üretken hizmetçileri olabilseler de, onlar aynı zamanda çok sık olarak büyük hükümet tarafından sağlanan teşvikler, kontratlar, ayrıcalıklar veya karteller peşinde koşanlardır. Yine sık sık işletme lobicileri ve liderleri devletçi ve müdahaleci sistemin ateşleyicileridirler.

Süper devlet adına yapılan bu kötü niyetli koalisyondan büyük işadamlarının aldığı şey büyük hükümetten gelen teşvikler ve ayrıcalıklardır. Peki, entelektüeller ve kamuoyu şekillendiriciler bundan ne alırlar? Bürokraside veya hükümet tarafından desteklenen sektörde gittikçe artan sayıdaki kolay iş, sosyal yardım düzenlemeci devlette personel olma, onun politikalarına bahaneler üretme ve halk arasında propaganda yapma. Kabaca ifade edecek olursak, entelektüeller, teorisyenler, çok-bilmişler, medya elitleri vs. serbest piyasada başaramayacakları fakat vergi mükelleflerinin kesesinden sağlanan bir hayat sürerler. Tabiî cömert ödemeler ve maaşlarla birlikte gelen sosyal prestij de cabası.

Bu, entelektüellerin, terapistlerin, medyadaki kişilerin ve diğerlerinin "samimî" ideologları olduğunu ve eşitlikçi kolektivizmin yaklaşan görkemli dönemine inananlar olduğunu yalanlamak değildir. Onların çoğu, laikçi ve Yeni Çağ versiyonlarına güncellenen antik Hıristiyan aykırılık tarafından yönlendirilmektedir. Bunların kendileri ülkeye ve dünyaya Tanrının Komünist bir Krallığını dayatan bir Azizler topluluğudur.

Dışarıdan bakan birisi için bir başka kişinin amaçları hakkında kesin olarak konuşmak her durumda zordur. Fakat Solcu-liberal entelektüellerin ideolojisinin gelişen kolektivizmin onlara getirdiği para, iş ve meslekler şeklindeki ekonomik çıkarlarla örtüşmesi yine de bir tesadüf olamaz. Her halükarda ideoloji ile halkı yağmalamayı böylesine harmanlayan herhangi bir hareket, gerçekten de güçlü bir isteklendirme sağlar.

Bu nedenle devlet yanlısı koalisyon, hükümet çekleri ve ayrıcalıklarını alan veya almayı bekleyenlerden oluşmaktadır. Şu ana kadar büyük işletmeleri, entelektüelleri, teknokratları ve bürokrasiyi işaret ettik. Fakat sayılara da, yani seçmenlere de ihtiyaç bulunuyor. Bugünün büyüyen ve genişleyen devletinde yukarıdaki gruplar, hükümet lütuflarının daha fazla sayıdaki diğer faydalanıcıları ile yani sosyal yardımlardan faydalananlar ve özellikle de son yıllarda elitler tarafından "kurbanlar" ve "ezilenler" arasında tanımlanan çeşitli sosyal azınlık grupları ile takviye edilmektedirler.

Sol gittikçe daha fazla "ezilen" keşfetmekte ve icat etmektedir. Bunların daha önce olmadığı kadar fazlası hükümetten teşvikler, olumlu düzenlemeler ve diğer "kurban olma" etiketleri almaktadır. "Ezilenler" sürekli büyüyen halkalar hâlinde artmaya devam ettikçe (bunlar ister siyahlar, kadınlar, Güney Amerikalılar, Amerikan Yerlileri, engelliler ve başka her şey olsun) Solun oy gücü sürekli genişlemektedir, tabiî yine Amerikalı çoğunluğun aleyhine.

Çoğunluğu Kandırma

Hükümet lütuflarını alan fazla sayıda insana rağmen kamuoyu şekillendiren elitler ezilen çoğunluğu ne olup bittiğini fark etmemeleri konusunda ikna etme ve pohpohlama şeklindeki asıl görevlerini gerçekleştirmeye devam etmek zorundadır. Çoğunluk memnun ve sessiz tutulmalıdır. Medyanın (özellikle de "saygıdeğer" ve saygı gösterilen ulusal medyanın) kontrol edilmesiyle yöneticiler yanılsama içindeki çoğunluğu her şeyin çok iyi durumda olduğuna, her iki partinin "ılımlı" ve "saygın" kanatları dışındaki herhangi bir sesin, ne bahasına olursa olsun kulak asılmaması gereken "aşırıcı" ve kaçıklar olduğuna ikna etmeye çalışmaktadırlar.

Yöneten elit ve medya ülkenin konumunu "ılımlı ... hayatî merkez" üzerinde (tabiî ki her geçen on yılla birlikte net şekilde sola doğru kayan bir merkez) tutma konusunda ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çalışmaktadır. Müesses Nizama göre hem Sol ve hem de Sağın "aşırılarına" kulak asılmamalıdır. Ancak Müesses Nizamın her iki aşırıya karşı olan tutumu çok farklıdır.

Sağ, kolektivist değişimi yavaşlatma şeklindeki kabûl edilebilir görevinin ötesine geçmek isteyen çatlak veya kötü gericiler olarak görülür. Gerçekte ise onlar "tarih saatini geriye döndürmek" ve büyük hükümeti kovmak veya ortadan kaldırmak isterler. Öte yandan Sol daha yumuşak şekilde, sabırsız ve çok radikal olan ve bu nedenle çok ileri çok hızlı giderek dâima tehlikeli olan Sağdan tehlikeli karşıtepki çekecek olan kişiler olarak eleştirilir. Diğer bir ifadeyle Sol şovu kaybetme tehlikesi içindedir.

Clinton'ın Ortaya Çıkışı

1992 seçimine kadar her şey hayatî merkez için pürüzsüz şekilde devam ediyordu. Amerika iktidardaki partiye olan periyodik tiksintilerinden birini yaşıyordu. Bush'dan memnuniyetsizlik gittikçe artıyordu ve Rockefeller'lardan ve Wall Street'ten yeni-muhafazakâr çok-bilmişlere kadar basınımızı ve TV ekranlarımızı istila etmiş olan herkes bir diğer değişikliğin zamanının geldiğine karar vermişti. Vergi artışları nedeniyle (aynı insanlar Reagan'ın vergi artışlarını göz ardı etmişti) Bush'a karşı sert bir propaganda kampanyasına giriştiler ve onu seçmenlerin iradesini küçük hükümet için satmakla eleştirdiler (örneğin seçimden hemen önceki bir Heritage Vakfı etkinliğinde bir tepsi üzerinde gerçekçi ve kanlı bir Bush kafası gezdirilmişti).

Daha da ilginci elitler geri kalanlarımıza Bill Clinton'ın kabûl edilebilir bir Ilımlı, bir "Yeni Demokrat," en kötü ihtimâlle merkezci Cumhuriyetçi Bush'dan sâdece az bir farklılık sağlayacak olan bir merkezci olduğu ve en iyi ihtimâlle de Washington ve New Yorklu ılımlıların, muhafazakârların ve Wall Street'in birlikte çalışabileceği bir kişi olduğu konusunda teminat verdiler

Fakat ister Sol isterse Sağ taraftan olsun, yöneten elit ne her şeyi bilendir ve ne de her şeye gücü yetendir, tıpkı geri kalanlarımız gibi onlar da hata yaparlar. Ilımlı bir solcu yerine neredeyse fanatik bir solcu yönetim getirdiler. Bu yönetimin ardındaki itici güç başkanın neredeyse manyak düzeydeki enerjisi ile küstah ve kendini bir şey sanan Hilary'nin gerçekleştirdiği Aşırı Sol ideoloji ve güce olan bitmez hırsının harmanı vardı. Hızlı ve her şeyi hesaplayan Clintoncı sola kayma Müesses Nizamın kontrol merkezinin canını sıktı. Ulusal düzeyde Clinton'ın kişiliği ve karakterine karşı olan eşi benzeri görülmemiş bir nefret tepkisi ile bir araya gelen âni Aşırı Sol hareketi merkezde bir çatlak oluşturdu ve Clinton hakkında ve genelde büyük hükümet konusunda halk arasında yoğun ve yaygın bir tiksinti başlattı.

Halk darbe yemişti ve göreceğini görmüştü. Ağzına kadar gelmişti. Eski bir arkadaş bana Cumhuriyetçilerin basit fakat hayli etkili olan, 1946'daki son büyük parti zaferleri sloganı ile kampanya yapabileceğini söylemişti: "Yetmedi mi? Cumhuriyetçilere oy verin!" Kısaca sağ kanat popülist, yarı özgürlükçü, büyük hükümet karşıtı devrim tamamen başlatılmıştı.

Yöneten elit şimdi ne yapacaktı. Omuzlarında zor bir görev vardı, serbest piyasaya gerçekten inananların yapılmasının imkânsız olduğunu bildikleri bir görev.

Yöneten elit şunu yapmalı. İlk olarak emin olmalı ki söylemleri ne olursa olsun Kongre'deki Cumhuriyetçi liderlik (ve sonra ortaya çıkacak olan başkanlık adayı) her şeyi hoş şekilde merkezci ve "ılımlı" tutmalı ve ne kılık altında yaparlarsa yapsınlar büyük hükümet programını devam ettirmeli ve hatta geliştirmelidirler.

İkincisi en azından gelecek iki yıl boyunca onlar, Clinton'ın Aşırı Sol programı terk edip önceki Yeni Demokrat tuzaklarına döndüğünü kesinlikle görmelidir. Bu şekilde her iki partinin yeni zafer kazanmış merkezcileri bir kez daha samimî işbirliğine başlayabilir ve finansman ve medya elitleri tekrar bilinen kolektivist çukura doğru kararlı şekilde ilerlediğimiz pürüzsüz gidişat konusunda rahatlayabilirler.

Demokrasiyi Bir Kenara Fırlatmak

Bu hareket yollarının her ikisinin de demokrasiyi ve halkın tercihini bir kenara fırlatmayı ima etmesi tesadüf değildir. Demokrat Parti militan ve aktivistleri yanında parti tabanı solcularının, azınlıkların, öğretmen sendikalarının vs. Clinton'ın Aşırı Sol programının devamını ve hatta hızlanmasını istediğine şüphe yoktur.

Öte yandan 1994'deki ezici sonucun ortaya koyduğu gibi orta ve çalışan sınıf çoğunluğu tarafından ifade edilen halkın iradesi ve kesinlikle de Cumhuriyetçi parti militanları ve eylemcileri büyük hükümeti ve sosyal devleti zayıflatma ve yıkma taraftarıdır. Sâdece bu değil, ağzına kadar dolmuşlardır, kızgındırlar ve bunu yapmaya kararlıdırlar. Yani devrim ruh hâli içindedirler.

Sosyal demokrat elitin, Amerika'da ve dünyada "demokrasinin" hayatî önemi hakkında yaygara koparırken sevmedikleri bir şey olduğunda demokrat tercih konusunda nasıl tatlarının kaçtığını fark ettiniz mi? Medya karalamaları, iftira ve açık baskı ile demokratik iradeyi ne çabuk bir kenara atıyorlar.

Yöneten elit yönetileni sağarak ve ona hükmederek yaşadığı için, onların ekonomik çıkarları dâima zıt olmak zorundadır. Fakat son on yıllarda Amerika sahnesinin büyüleyici bir özelliği yöneten liberal/entelektüel/iş dünyası/bürokrat elit ve Amerikan kitleleri arasındaki daha önce görülmemiş düzeyde gerçekleşen ters düşme ve temel çarpışmadır. Ters düşme sâdece vergiler ve destekler konusunda değil fakat her türlü sosyal, kültürel, ahlâkî, estetik ve dinî konulardadır.

Yakında ortaya çıkacak olan kitabı *The Revolt of the Elites*'i (*Elitlerin İsyanı*) tanıttığı Aralık 1994 tarihli etkileyici bir *Harper's* makalesinde müteveffa sosyolog Christopher Lasch, Amerikan elitlerinin neredeyse tüm temel Amerikan değerlerine ve geleneklerine karşı olan isyanlarını anlatmaktadır. Amerikan seçmeninin bu ters düşmenin giderek farkında olması sağ-kanat halk devrimini ateşlemekte ve hızlandırmaktadır. Bu sâdece Washington yönetimine, vergilere ve kontrollere karşı olan değil, fakat aynı zamanda elitin itaat etmeyen Amerikan halkına yutturmaya çalıştığı tutumlar ve uygulamalar takımının tümüne de karşı olan bir devrimdir. Halk sonunda olayı anlamış ve öfkelenmeye başlamıştır.

187 Numaralı Kanun Teklifi: Bir Olgu Çalışması

Kaliforniya'nın 187 numaralı Kanun Teklifi entelektüel, iş dünyası ve medya elitleri ile genel halk arasındaki önemli uçurum konusunda çok güzel bir olgu çalışması sunmaktadır. Halkın isteklerini bir kenara atmak için elitlerin yapmak istediği büyük bir harcama ve propaganda söz konusudur. "Ezilen" azınlıkların desteğini sağlamak ve diğer her şey başarısız olduğunda anti-demokratik baskı mekanizmasını (gerekirse kalıcı şekilde) devreye sokarak Amerikan halkının büyük çoğunluğunun tecelli eden iradesini bloke etmek. Kısacası "demokrasi" işbaşında!

Son yıllarda Kaliforniya'da, çoğunluğu yasadışı olan bir yabancı göçmen akını söz konusudur. Bunların bazıları Asya'dan gelmektedir, fakat çoğunluğu Meksika ve Güney Amerika orijinlidir. Bu yabancı göçmenler kültürde hâkimdirler ve dönüşüme yol açmışlardır. Bunlar asimile olmayan bir özelliktedir ve yeşil kart gibi, sosyal yardım destekleri ve devlet okulları gibi vergiyle desteklenen imkânları kullanmaktadırlar. Bunun sonucu olarak eski yabancı göçmen görevlisi Harold Ezell bir referanduma sunulacak bir kanun önerisi olan 187 numaralı Kanun Teklifini hazırlamaya yardım etti. Bu teklif basitçe Kaliforniya'daki yasadışı göçmenlerin vergi mükelleflerinin parası ile desteklenmesinin ortadan kaldırılmasını istiyordu.

Bu teklif açık bir tercih sunuyordu; bu kanunu ihlâl eden tüm bir insan sınıfı için olan sosyal yardım programının tümüyle ortadan kaldırılmasını evet/hayır şeklinde oylattıran açık bir tercihti. Eğer biz seçmenleri doğru şekilde anlayabiliyorsak, böyle bir öneri sâdece muhafazakârların ve liberallerin değil, fakat aklı başında her Amerikalının desteğini almalıydı. Tabiî ki yasadışı konumdaki insanlar vergi mükelleflerini sağamamalı.

187 Numaralı kanun teklifine olan destek çığ gibi büyüdü. Organize destekleyicileri sâdece daha önce hiç kimsenin duymadığı küçük parti tabanı gruplarından oluşan bir şebeke olsa da, bolca imza toplandı ve anketlerde çabucak 2'ye 1 oranında öne geçti. Fakat yoğun şekilde para desteği alan her önemli elit grubu teklife sâdece karşı çıkmakla kalmadı, fakat ona acımasızca iftira attı.

İftira çetesi büyük medya, büyük işletme, büyük sendika, örgütlü öğretmenler, örgütlü tıp, örgütlü hastaneler, sosyal çalışanlar (tabiî bu son grup sosyal yardımlar-sağlık-devlet okulları destek programları yoluyla vergi mükelleflerinin kendilerine akıtılan kaynaklarından faydalanıyordu), entelektüeller, yazarlar, akademisyenler, solcular, yeni-muhafazakârlar vs.'den oluşuyordu. Bunlar teklifin seçmenler arasındaki destekleyicilerini yerli üstünlüğünü savunan, faşist, ırkçı, yabancı düşmanı, Nazi olmakla, yani aklınıza ne gelirse onunla suçluyorlardı. Hatta onları yoksulluğu, açlığı ve tifoyu savunmakla bile suçladılar.

Bu fazlaca para desteği yapılan histeri ve iftira kampanyasına, Mises Enstitüsü hâriç neredeyse her "serbest piyasacı" ve "özgürlükçü" düşünce kuruluşları da dâhil olmak üzere tüm resmî özgürlükçü hareket (veya Solcu özgürlükçüler) de katıldı. Kaliforniya Özgürlük Partisi de devreye girdi ve vergi mükelleflerinin yasadışı insanları desteklemesini ortadan kaldıracak olan ve halk tarafından alınacak olan bir önleme şiddetle karşı çıktılar. İnanılması güç bir şekilde eğer buraya yeterli yasadışı insan gelirse sonunda isyan edeceklerini ve sosyal devleti tahrip edeceklerini vaat ederek ağırlıklarını koydular.

Bir zamanların tutarlı özgürlükçüleri olan *Orange County Register* adlı yayın organı 187 Numaralı Öneri'ye şiddetle karşı çıktı ve bölgenin Cumhuriyetçi Kongre Üyesi olan ve *Register*'a ve özgürlükçü harekete yakın bir kişi olan Dana Rohrabacher'i Öneri 187'yi savunduğu için düşman ilân ettiler. Yayın organının editörler kurulu vergi mükellefi okurlardan müthiş sayıda öfke dolu mektuplar aldı.

Kendi adlarına yeni-muhafazakâr ve resmî özgürlükçü düşünce kuruluşları elitlerin 187 Numaralı Öneri'yi reddetmelerine katıldılar. Cato Enstitüsü'nden Stephen Moore ile yakın işbirliği hâlinde çalışan Alexis de Tocqueville Enstitüsü'nden Cesar Conda, Heritage Vakfı, Amerikan Enterprise Enstitüsü, Manhattan Enstitüsü, The Reason Vakfı ve hatta Competitive Enterprise Vakfı'ndaki bireyler tarafından imzalanan önleme karşı bir bildiri yayınladılar.

Wall Street Journal bu girişimi neredeyse Müesses Nizam liberali *Los Angeles Times* kadar sert şekilde eleştirirken başkanlık umudu taşıyan yeni-muhafazakâr Jack Kemp ve Bill Bennett, Leviathan Devletin merkezi olan Washington D.C.'den, Kaliforniyalıların öneriye karşı çıkmalarını isteyen ortak bir bildiri yayınlayarak kendi ayaklarına kurşun sıktılar. Bu davranış kendi kendini yok edici nitelikteydi, çünkü Kaliforniya Cumhuriyetçi Partisi'nin geri kalanına liderlik eden Vâli Pete Wilson erkenden Öneri 187'ye atlamış ve çok gerilerden gelmesine rağmen solcu Kathleen Brown'ın ezerek siyasî pastasını kurtarmıştı.

Düşünce kuruluşlarının durumu, çözülmesi nispeten kolay olan bir bilmecedir. Ortanın sağı olan organizasyonlara büyük bağışlar yapan büyük vakıflar kesin olarak Öneri 187'ye karşıydılar. Bir yanlış cevabın saygınlık kaybına yol açacağı D.C. sırça köşkündeki medyanın alkışı ve sosyal kabûl coşkusu da etkili oluyordu.

Fakat ilginç soru Kemp ve Bennett'in neden Öneri 187'ye karşı olan kampanyaya katıldığı ve neden geçtikten sonra bile onu eleştirmeye devam ettiği idi. Ne de olsa hiçbir şey söylemeyebilirler, sıkıntıdan uzak durabilirlerdi.

Güvenilir raporlar Kemp ve Bennett'in bu çılgın tavrı almaya, yeni-muhafazakâr hareketin hâmîsi olan babasının izinden başarıyla, bir hanedanlık tarzında ve bir havari gibi giden ünlü William Kristol tarafından ikna edildiğini söylüyor.

Kristol'ün ikna edici hilelerini nasıl işlettiği konusunda spekülasyonda bulunmak ilginç olabilir. İkna etmenin tamamen entelektüel olmadığı kesindir. Kemp ve Bennett'in özellikle bu hâmî ile karşı karşıya iken gözlerini sâdece basitçe başkanlık hırslarına değil fakat aynı zamanda şu anda keyfini sürdükleri son derece kazançlı olan ve pek sıkıntılı olmayan kurumsal konumlara da göz atmak faydalı olacaktır.

Bu arada alışıldığı üzere yöneten elitler halkın "ezilen" kesimlerini Öneri 187'ye karşı harekete geçirmeyi başarmışlardır. Siyahlar, Asyalılar ve Yahudiler gibi yoğun şekilde yabancı göçmenlerden oluşan ve oluşmaya da devam edecek olan gruplar açık bir şekilde fakat ılımlı çoğunluk olarak bu önleme karşı oy verdiler.

Tabiî ki Öneri 187'ye yoğun şekilde hayır oyu verenler arasında Güney Amerikalılar vardı. Bunlar bu eyalete yasal ve yasadışı yollarla gelen yabancı göçmenlerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Yasadışı olanların çoğu aynı zamanda yasadışı olarak oy da kullanıyordu. Bu durumu daha da kutuplaştıracak şekilde, Meksikalılar ve diğer Güney Amerikalılar büyük sayılar hâlinde gösteri yapıyor, Meksika ve diğer Güney Amerika bayraklarını dalgalandırıyor, İspanyolca işaretler taşıyor ve genelde beyaz seçmenleri kızdırıyorlardı. Meksika hükümeti bile devreye girdi ve diktatör Salinas ve vârisi Zedillo, Öneri 187'yi bir "insan hakları ihlâli" olarak eleştirdi.

Medya ve diğer elitler tarafından gerçekleştirilen yoğun bir Ekim kampanyasından sonra medya anketleri Öneri 187'nin 2'ye 1 kabûl durumundan eşit konuma geldiğini duyuruyordu. Ayrıca "halk Öneri 187'yi inceleme şansı bulduğunda, anladı ki ..." şeklinde açıklamalar yapıyorlardı. Ancak seçim gecesi dumanlar dağıldığında, tüm para ve propagandaya rağmen Öneri 187'nin tam olarak 2'ye 1 oranı ile geçtiği anlaşıldı. Kısacası ya medya anketleri yalan söylemişti ya da daha muhtemelen halk medyanın düşmanlığını, ideolojik ve kültürel çatışmayı sezinleyip basitçe anketçilere yalan söylemişti.

Bu olay konusunda nihâî ve en açıklayıcı konu basitçe şudur: gayretli çabalarına rağmen açık farkla kaybetmiş olan ve demokratik iradenin açık şekilde kendileri aleyhine gelişeceğini görmüş olan elitler çabucak açık baskıya yöneldiler. Bir federal yargıcın Öneri 187'nin herhangi bir uygulamasını (federal mahkemelerin onu yasadışı ilân edeceği sonraki bir tarihe kadar) bloke eden (normalde yıllar sürecek bir işlem olması gereken) bir mahkeme emri çıkarması seçimlerden sonra 24 saatten daha kısa süre içinde gerçekleşti. Ve şüphe yok ki birkaç yıl içinde Yüksek Mahkeme'nin başını çektiği federal yargı despotları onu anayasaya aykırı ilân edecekler.

"Demokrasi" Buraya Kadar!

Liberallere, yeni-muhafazakârlara, resmî muhafazakârlara ve tüm elitlere göre federal yargı, özellikle de saygıdeğer Yüksek Mahkeme konuştuğunda herkesin susması ve sonucu kabûllenmesi gerekir. Fakat neden? Çünkü bağımsız yargının ve yargı değerlendirmesinin kutsal olması ve hükümetin diğer birimleri üzerinde akıllı bir kuvvetler ayrılığı uygulaması gerekiyor.

Fakat bu en büyük sahtekârlıktır ve en büyük liberal dolandırıcılıktır. Çünkü Anayasa'nın tüm anlamı merkezî hükümeti çelik zincirlerle bağlamaktır ve onu eyaletlerin, yerel toplulukların ve bireysel Amerikalıların haklarını ve gücünü muhafaza edecek şekilde sıkı sıkıya sınırlı tutmaktır.

Amerikan Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında hiçbir siyasî lider veya devlet adamı Yüksek Mahkeme'nin Anayasa'yı yorumlamasını beklemiyordu. Mahkemenin de anayasayı yorumlama ve uygulama tekeli yoktu. Maalesef pratikte federal yargı hiç de bağımsız değildir. Başkan tarafından atanmakta, Senato tarafından onaylanmakta ve federal hükümetin bizzat kendisinin en başından gelmektedir.

Fakat 1850 yılında John C. Calhoun'un akıllı şekilde uyardığı gibi Yüksek Mahkeme'ye hükümet yetkisinin (dolayısıyla kendi yetkisinin) tek yorumlayıcısı olma tekelini verirsek, sonuçtaki federal hükümetin ve onun koruduğu yargının despotluğu kaçınılmaz olur. Bu tam da şimdi olan şeydir. Yüksek Mahkeme ve yargı sisteminin geri kalanı Anayasa'yı, federal Leviathan Devleti dizginleyen ve onun gücünü ciddî şekilde sınırlayan bir araç olmaktan uzaklaştırmış, her Amerikan vatandaşı üzerindeki kendi despotluklarının ve mutlak güçlerinin "canlı" ve önemli bir aracı hâline getirmiştir.

Bu günlerde Amerikan halkı arasında çok popüler olan konulardan biri eyalet ve federal yasamaların görev dönemi sınırlarıdır. Fakat bu hareketin yanlış yönlendirilen odaklanması bir trajedidir. Liberaller halkın, Kasım 1994 seçimlerinde demokratik iradesini kullanarak ve çürük yumurtaları kaldırıp atarak hârika şekilde yaptığı gibi, yasama dönemlerini kendi başına "sınırlayabileceğine" işaret ettiklerinde bu kez haklıydılar.

Fakat tabiî ki resmî muhafazakârlar gibi liberaller de akıllıca, Amerikan halkına hiçbir şekilde açıklanamaz olan ve seçimlerde demokratik oylarla bürolarından çıkartılamayacak olan bu hükümet alanlarına odaklanmadılar. Dönem sınırları olması gerekenler kesinlikle bu, imparatorluk yaşayan, semirmiş tiran nitelikli hükümet bürolarıdır ve hiç kimse bunlar hakkında hiçbir şey yapmamaktadır. Yani üç dönemle sınırlanan başkanın kendisi dışındaki devlet görevine kalıcı şekilde çöreklenmiş olan ve bu nedenle seçmenler tarafından alaşağı edilemeyecek olan

icra şubesi ve hepsinden daha önemlisi on dört yıldır orada olan federal yargıçlar veya karar verme söz konusu olduğunda yaşam boyu üstümüzde kalan Yüksek Mahkeme oligarşisi.

Gerçekten yapmamız gereken şey seçilmiş politikacılar için dönem sınırları değil, fakat (sâdece 1880'lerde başlayan) devlet görevinin ve onun sözde teknokrat ve bürokrat elitlerinin "fayda sisteminin" ve hepsinden çok despot yargı sisteminin ortadan kaldırılmasıdır.

Neden Demokrasi?

Solculardan liberallere, yeni-muhafazakârlara ve resmî muhafazakârlara kadar siyasî yelpazenin her tarafında demokrasi, On Emir ve Hz. İsa'nın Dağdaki Vaazı da dâhil olmak üzere diğer tüm ahlâk prensiplerinin yerini alan bir söylem olarak, bir nihâî ahlâk mutlağı olarak görülmektedir. Fakat bu evrensel kabûle rağmen Mises Enstitüsü üst düzey personeli David Gordon'un da ifade ettiği gibi "demokrasinin ... istenilirliğini desteklemek için neredeyse hiçbir sav ileri sürülmemiştir, ileri sürülenler de son derece zayıf görünmektedir." Görünüşte demokrasinin her şeyin üstünde olan zorunluluğu sıradan ölümlüler arasında tartışılamayacak kadar yüce, kendinden aşikâr ve kutsal görünmektedir.

Aslında demokrasi hakkında muhteşem olan şey nedir? Demokrasi kendi başına bir erdem değildir, her şeyin üstünde hiç değildir. Özgürlük, mülkiyet hakları, serbest bir piyasa veya sıkı şekilde sınırlı bir hükümet kadar önemli de değildir. Demokrasi basitçe bir araçtır, hükümeti yönetenleri ve politikaları seçme aracıdır. Sâdece bir erdeme sâhiptir, fakat bu erdem gerçekten de önemli olabilir: demokrasi halkın iradesinin zaferi için barışçıl bir yol sağlamaktadır.

Eski ifadeyle oy pusulaları "mermilerin" barışçı ve yıkıcı olmayan bir alternatifidir. Bu nedenle mevcut yönetim şeklinde radikal (solcu anlamında değil, sert anlamında) bir değişimi savunan insanlara şiddet içeren devrime başvurmaktansa seçmenlerin çoğunluğunu ikna etmek için "sistem içinde çalışmayı" tavsiye etmek bu nedenle anlamlıdır.

Seçmenler radikal değişim istediğinde bu değişimi siyasî kurumlara hızla ve pürüzsüz şekilde yansıtmak bu nedenle önemlidir. Bu isteğin engellenmesi demokratik sürecin kendisine zarar verir ve durumu şiddetli çatışma eşiğine getirecek ve hatta içine sokacak şekilde kutuplaştırır. Eğer oy pusulaları gerçekten de mermilerin bir alternatifi ise oy pusulalarının işlemesine ve hızla etkili olmasına izin verilmesi zorunludur.

Öneri 187 gibi seçmen isteklerini engellemeyi böylesine tehlikeli ve yıkıcı yapan şey budur. Ancak açıktır ki oy sandığında başarısız olan yönetici elitler seçmenlerin istekleri baskılamak için anti-demokratik yollar kullanmaya hazır ve isteklidirler.

Öneri 187 sâdece bir örnektir. Bir diğeri küresel bir merkantilizm dayatan bir Dünya Ticaret Örgütü oluşturan Gümrük Târifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'dır. Buna da seçmenler tarafından ezici bir çoğunlukla karşı çıkılmıştır. Mises Enstitüsü Başkanı Lew Rockwell'in de işaret ettiği gibi neredeyse boyunlarında fiyat etiketi taşıyan reddedilmiş ve tekrar seçilememiş bir Kongre tarafından oylamaya götürülmüştür.

Federal yargının bu konuda anayasaya aykırı hiçbir şey bulamayacağına şüphe yok. Fakat o Anayasa'nın hiçbir yerinde bulunmayan ve seçmen tarafından şiddetle şekilde karşı çıkılan her türden anayasal "haklar" imâl etmeye hazırdır. Bunlar arasında iyi şekilde desteklenen devlet okullarını da içeren eğitim hakkı, homoseksüellerin kendilerine karşı ayrım yapılmaması hakkı, medenî haklar, pozitif ayrımcılık vs. vs. de bulunmaktadır.

Burada sâdece ünlü *Roe-Wade* Davası'ndaki kararı ele almamız yeterlidir. Bu davada Yüksek Mahkeme federal "kürtaj" hakkı diye bir hak uydurmuştur. Anayasanın ortaya çıkmasından beri bu gibi konular dâima eyalet hükümeti yetki alanında ve polis gücünün görevi olarak görülürdü. Federal hükümetin sâdece uluslararası işleri ve eyaletler arası anlaşmazlıkları ele alması gerekir.

Washington Times köşe yazarı ve Mises Enstitüsü'ne katkılar veren bir bilim adamı olan Samuel Francis'in de işaret ettiği gibi kürtaj doktorlarına ve kliniklerine karşı şiddet kullanan kürtaj karşıtlarının yarattığı dehşet haklıdır. Fakat asıl olması gereken noktayı gözden kaçırmaktadır. Kürtajın bir cinayet olduğuna ve yasaklanması gerektiğine inananlara diğer herkes gibi barışçı olmaları ve demokrat sistem "içinde çalışmaları" söylenmişti. Onlar da böyle yaptılar ve bazı eyaletlerdeki seçmenleri ve yasamaları kürtajı kısıtlama veya yasaklama konusunda ikna ettiler.

Fakat bunların hepsinin hiçbir anlamı yoktu, çünkü seçilmemiş, hesap vermeyen, ömür boyu görevde olan Yüksek Mahkeme kürtajı federal bir hak olarak ilân etti. Böylece tüm eyalet yasamalarını baypas yaptı ve şimdi herkesin yere yatması ve ölü numarası yapması gerekiyor. Bu durumda, Yüksek Mahkeme despotlarının bu gibi anti-demokratik kararları şiddete açık bir dâvetiye değil mi?

Birkaç kürtaj karşıtının uyguladığı şiddete tepki olarak kürtaj yanlısı hareket tehlikeli şekilde, serbest konuşmanın baskı altına alınması çağrısı yapmaya yaklaştı. Çünkü bu şiddetten sorumlu olanların kürtajın cinayet olduğuna inananlar

olduğunu, çünkü bu kişilerin şiddeti teşvik eden bir ideolojik atmosfer, "bir nefret iklimi" oluşturduklarını iddia etmektedirler. Fakat kazın ayağı hiç de öyle değil. Şiddet şartları kürtaj karşıtı yazarlar ve teorisyenler tarafından değil, Yüksek Mahkeme'deki mutlak tiranlar tarafından ve bu mutlak yönetimi savunan şartları oluşturanlar tarafından hazırlanmıştır.

Durum dâima böyle değildi. Eski Cumhuriyet'in gerçekten demokrat olan ruhu, Başkan Andrew Jackson'ın o dönemdeki önde gelen büyük-hükümeti savunanlar hakkında söylediği şu sözlerle çok daha iyi ifade ediliyordu: "Bay Adâlet Şefi kararını verdi; şimdi bırakın *onu* uygulasın."

Yargı Sistemi Konusunda Ne Yapmalı

Gerçekten etkili bir devrimin temel bileşeni tiran özellik taşıyan yargı konusunda bir şey yapılması gerektiğidir. Büyük hükümeti ve sosyal devleti etkisizleştirmek ve ortadan kaldırmak için gerekli olan diğer yasama önlemlerini savunmak hayatî olsa da yeterli değildir. Bu programların herhangi birinin çalışabilmesi için federal yargının gücünün elinden alınması gereklidir.

Halkın baskısının ve oylarının Kongre'nin çalışmasının kontrolünü sağlayabileceğini varsayarak, federal yargıya el atılmalıdır. Nasıl? Görevden alma çok yavaş ve çok sıkıntılı bir süreçtir ve ancak her yargıç için tek tek yapılabilir. Kongre tarafından veya gerekli sayıda eyalet tarafından verilecek olan bir anayasa değişikliği (dönem sınırları ve Öneri 187 hareketlerinin gözde amacı) daha iyidir, fakat bu da yavaştır ve bir grup azınlık tarafından bloke edilebilir. En hızlı ve en doğrudan yol federal yargının neredeyse tüm yargı yetkisini ortadan kaldırmak için Kongre'nin harekete geçmesi olacaktır, çünkü o bunu sıkıntı olmadan yapabilir.

Bu nedenle eğer istenirse Kongre çeşitli federal yargı kanunlarını iptal edebilir ve federal mahkemeleri orijinal çok dar ve sınırlı yargı yetkisi alanına sınırlayan yeni bir kanun çıkarabilir. Anayasa içinde Kongre her Yüksek Mahkeme üyesine mevcut maaşını ödemek zorundayken, takdir yetkisini kullanarak yargıçları tüm personel, yardımcı, bina ve ödenek vs.'den mahrum bırakabilir.

Dahası Anayasa sâdece bir Yüksek Mahkeme şart koşmaktadır. Kongre, bölge ve itiraz mahkemeleri de dâhil federal yargı sisteminin geri kalanını tamamen ortadan kaldırabilir. Böylece yıllık olarak federal mahkemelerin önüne gelen binlerce davayı hâlletmek için tek başına bırakılarak Yüksek Mahkeme'nin gücü etkili bir şekilde kırılabilir. Kongre ve federal mahkemeler arasındaki bir savaşta tüm Kongre kozlara sâhiptir.

Devrime Zaten İhanet Edilmemiş miydi?

Büyük hükümete ve onun tüm eserlerine karşı olan muhteşem, barışçıl, demokratik halk devrimine ihanet edilmesi 24 saatten daha kısa sürede oldu. Sâdece mahkemeler tarafından değil, fakat en çarpıcı şekilde Cumhuriyetçi Kongre ve Senato liderleri de şimdi, halkın iradelerini gerçekleştirmeleri için göreve getirdiği yeni Cumhuriyetçilerin iradesini bir kenara fırlatmak için konum aldılar. Önde gelenler, her seçim sonrası konuşmasında Cumhuriyetçilere büyük hükümete karşı "kamikaze" veya "intihar" görevlere kalkışmamalarını telkin eden eski dostumuz William Kristol tarafından cesaretlendirilirlerdi. Bunun yerine onlara kurumsal reformlara odaklanmalarını, bir veya iki programda sembolik zaferler kazanmalarını, yeni reformlar konusunda yavaş yavaş halkın desteğini almalarını tavsiye etti.

Tüm bu kurcalamalar ve manevraların amacı ne olabilir? Kristol'ün bir sağ kanat düşünce kuruluşu olan Empower America'da yaptığı bir konuşmada belirttiği amaç Cumhuriyetçilerin 1996'da Beyaz Saray'ı geriye almalarıdır. Kristol ve arkadaşlarına göre gücün kendisi politikanın tek amacıdır. Peki ya sınırlı hükümet, özgürlük, mülkiyet vb? Bunlar muhafazakâr kitlelere yutturulacak hoş fikirlerdir, fakat "hükümet etmeyle" ilgileri yoktur.

Parti tabanı olan muhafazakârları uzun süredir Bob "Yüksek Vergi" Dole'ü göz önünde tutuyorlarsa da, Devrimin asıl ve tehlikeli ihanetçisi, sık sık ateşli, devrimci, sağcı söylemlere başvuran, fakat gerçekte kolektivist refah devleti ile işbirliği yapan ve ona doğru kayan Newt Gingrich'dir. Seksenlerde onun harcama geçmişi sâdece muhafazakâr değildi, fakat aynı zamanda Cumhuriyetçilerin ortalamasının da altındaydı. Kendini "serbest piyasacı" ilân eden bu zatın asıl yasama zaferinin, Jack Kemp ile birlikte çok çalışarak sağladığı Güney Afrika'ya ticaret ambargosu getirmek olduğunu da hatırlayın.

Maalesef muhafazakâr halk çok sık olarak sırf söyleme kanmakta ve politik simgelerin gerçek erdemlerini tartamamaktadır. Bu nedenle tehlike Gingrich'in sâdece ihanet etmede değil fakat aynı zamanda devrimci halkı zaferi kazanmış olduklarına ve dükkânı kapatıp eve gidebileceklerini düşünmeye kandırmada da başarılı olmasıdır. Gingrich'in veya onun "sözleşmesinin" gerçekten (ve uygulamada) devrime sâdık olup olmadığının ya da onun ve diğer Cumhuriyetçi liderlerin devrime ihanet edip etmediklerinin belirlenmesi için birkaç test bulunuyor.

Vergiler. Vergi oranları (özellikle de gelir vergisi) önemli ölçüde azalmış mıdır (ve mümkün olan en kısa süre içinde kaldırılacak mıdır)? Daha önemlisi toplam vergi gelirleri önemli ölçüde azalmış mıdır? Maalesef Gingrich de dâhil tüm Cumhuriyetçi liderler 1990'daki feci, Bush-Demokrat bütçe anlaşmasında yatan fikri hâlâ sıkı sıkıya benimsemektedir: yani vergi gelirlerinde herhangi bir kalemde ger-

çekleşen bir azalma başka bir yerde artan vergilerle veya "harçlarla" veya "katkılarla" "dengelenmelidir." Bu nedenle gelir vergisinde büyük kesintiler yanında, diğer bir alanda yeni veya artan vergi olmamalıdır.

Hükümet harcaması. Federal hükümet harcamasında büyük azalış olmalıdır. Fakat bu "sınır koyma," harcama artış oranında azalış, öngörülen artışlarda, konsolidasyonlarda, harcama transferlerinde ve "azalış" kelimesinin anlamını değiştiren diğer tüm saçmalıklar anlamında değil, gerçek anlamda azalış olmalıdır. Bugüne kadar "devrimci" Gingrich sâdece, "yaşam mâliyeti" artışlarını sağlayan bazı harcamalara sınır koymaktan ve harcama sorumluluklarını bir hükümet kuruluşu veya seviyesinden bir diğerine transferinden bahsetmektedir.

Fakat ben savunma (dehşet!) alanındaki azalışlardan, Sosyal Güvenlikteki ve Sağlık Hizmetlerindeki kesintilerden mi bahsediyorum? Evet, evet ve evet. Birinci yıl gerçekleşmek üzere federal harcamalarda diyelim %30'luk bir azalma sağlayan bir kanun geçirmek en basit ve en etkili metot olacaktır. Kesinti her türlü mevcut duruma uygulanacaktır ve bu %30'içinde neyin kesintiye uğratılacağına karar verme konusunda bürokratlar histerilerini çalıştırabilirler.

Kontrolleri kaldırmak. İşletmeler ve bireyler üzerindeki kontroller büyük ölçüde ve hemen kaldırılmalıdır. Bu konuda mâkûl bir aşama aşama olma veya "tedricilik" söz konusu değildir. Eyaletlere veya bireylere olan tüm konsolide olmayan yükümlülükler derhal iptal edilmelidir. Tüm "medenî haklar," özürlü "hakları," düzenlemeler vs. derhal kaldırılmalıdır. Aynı durum, bırakın "reformları" her türlü seçim veya kampanya düzenlemesi için de geçerlidir. Mahkemelerin işgücü anlaşmazlıklarına karışmamasını ifade eden Norris-LaGuardia Kanunu ve kutsal sayılan Ulusal İşgücü İlişkileri Kanunu da dâhil işgücü ilişkileri konusundaki düzenleme ve kontroller de kaldırılmalıdır.

Özelleştirme. Federal hükümetin faaliyetlerini özelleştirme yönünde, olmazsa bunları eyaletlere bırakma yönünde ciddî bir hamle yapılmalıdır. Buna açık bir örnek zarar eden, başarısız, geri kalmış Posta Hizmetleri'dir. Federal kamu arazileri bir diğer mükemmel örnektir. Federal kıymetleri elde çıkarmak, kendisi büyük bir fayda olma ve Batıdaki anti-federal arazi devrimine yardım etme yanında, aynı zamanda hükümet harcamalarını da azaltacaktır.

Bürokrasiyi azaltma. Tekrar söyleyelim, hükümet çalışanlarına sınırlama getirme veya artış hızını yavaşlatma bir azalış anlamına gelmez. Tüm kullanışsız ve üretimi engelleyen hükümet kuruluşlarının tamamen ortadan kaldırılması da dâhil büyük bir azalma olmalıdır. İyi bir başlangıç olarak Enerji, Eğitim, İmar ve Kentsel Gelişim, Sağlık ve Beşerî Hizmetler ve Ticaret Bakanlıkları'nın kaldırılmalarına ne dersiniz? Bu onların fonksiyonlarının da ortadan kaldırılması anlamına gelecektir.

Aksi hâlde tipik bir bürokrasi numarası olarak, aynı fonksiyonlar mevcut diğer bakanlıklara veya kuruluşlara gidebilir.

Irk Tercihleri ve Silâh Kontrolü. Her dürüst seçmen kabûl etmek zorundadır ki bu iki konu seçimde son derece önemlidir, özellikle de önceden politikaya ilgi duymamış olan beyaz erkek nüfus arasında. Bir kişinin kendisini özel ve devlet ihlâline karşı koruma hakkına sâhip olduğunu reddeden ve aynı zamanda öğrencileri ve çalışanları kendi gayretlerinin sonuçlarını almaktan önleyen herhangi bir hükümet ahlâken meşru bir hükümet olmayacaktır. Ancak Cumhuriyetçi elitin ısrarı karşısında parti bu iki konuda hiçbir şey söylememiştir. Gingrich'in kendisi Brady Yasası'nı kaldırmayacağını taahhüt etmiştir. Medenî haklar sosyalizminin kamuoyunda tartışılması hâlâ yasaktır. Cumhuriyetçiler yasağı ihlâl etme konusunda iyi mevzi almışlardır, fakat liderler bunu yapmaya isteksizdir.

Sahte parayı sona erdirme. Para ekonominin en önemli özelliğidir ve hükümetin kendi açıklarını finanse etme ve sürekli enflasyon oluşturmasının bir yolu aslında sahte olan bir para basmadır. Devletçiliğin ve hükümet müdahalesinin bu önemli ve yıkıcı özelliğini sona erdirmek için sağlam bir serbest piyasa parasına dönmemiz gerekmektedir. Bu dolar için bir madenî altın parasına dönüş ve Kongre'nin veya halkın kontrolüne açık olmayan bir diğer despotik federal kuruluşun, yani hükümetin bankacılık sistemindeki sübvansiyonların ve kartelleşmenin aracı olan Merkez Bankası Sisteminin ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir. Fed'in ortadan kaldırılması olmazsa, onun faaliyetleri "sınırlanmalı" veya dondurulmalıdır. Yani daha fazla kıymet satın almasına asla izin verilmemelidir.

Yabancı Yardımlar ve Uluslararası Bürokrasiler de Dâhil Dış Müdahale. Bürokratlar, akademisyenler, düşünce kuruluşları, büyük medya, büyük işletmeler, bankalar, vs. gibi tüm "saygıdeğer" yönetici elitin toplu hâlde olduğu ve genel halk ile çeliştiği bir başka yer burasıdır. "İki-partililiğe" olan sözde ihtiyaç bahanesi altında elitler, Amerikan halkının büyük çoğunluğunun isteklerine karşı müdahaleyi, dış yardımı, uluslararası bir düzeyde yönlendirilen ticareti, dünya ekonomik ve hatta politik yönetimi yaklaşımlarını dayatmaktadırlar.

Birleşmiş Milletler'den ve Marshall Planı'ndan Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'na (NAFTA) ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'na (GATT) kadar her durumda Cumhuriyetçi liderler Demokratlarla sıkı bir uyum içindedir. Bunun bir sonucu olarak Clinton, yeni önlemlerini etkinleştirmek için partisi ne olursa olsun tüm eski başkanları devreye sokabilmektedir. Başkan ve elitleri her aşamada o aşamanın gecikmesi durumunda bile dünya için felâket tehdidinde bulunmaktadırlar. Bugüne kadar halkın isteklerine rağmen bunu başarmışlardır.

Yukarıdaki kontrol listesini ve oradaki tavsiyeleri kullanarak her okuyucu Gingrich'in, Dole'ün ve diğerlerinin büyük hükümet ve Washington karşıtı halk devrimine ihanet edip etmediğine (veya sâdık kalıp kalmadığına) kendisi kolayca karar verebilir. Komite isimlerini değiştiren ve Kongre'ye yeni kanunlar dayatan Dengeli Bütçe Anayasa Değişikliği gibi uygulanamaz saptırmaları ve numaraları ve sermâye kazancı vergisinde indirim gibi nispeten boş işleri bir tarafa bırakın ve gerçek vergi indirimlerine, gerçek dengeli bütçelere, kaldırılan hükümet kontrollerine ve hükümet kuruluşlarının ortadan kaldırılmasına bakın.

Devrime gerçekten ihanet edilip edilmediğinin en açık testi, sâdece halkın devrimine değil fakat aynı zamanda kendi yakın geçmişlerine de ihanet içinde olan Gingrich'in ve Dole'ün gerçekten çılgın davranışına bakmaktır. Clinton/Bush sâdece Gümrük Târifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nı / DTÖ'yü yasalaştırmamışlar, fakat aynı zamanda onu aceleyle, itibarını tamamen kaybetmiş, Demokratlarca yönetilen bir ayağı topal Kongre'ye kabûl ettirmeye çalışarak kendi seçmenlerine de kulak tıkamışlardır. Bu konuda medya Amerikan halkının görüşüne karşı tuhaf şekilde sessiz kalmıştır. Bağımsız bir anket halkın %75'inin aslında bir suç oluşturan bu işleme karşı olduğunu ortaya koymuştur.

Seçimlerde yenilmiş ve itibarını kaybetmiş olan Tom Foley'nin başkanlığında Gingrich ve Dole'ün desteğiyle ve anayasaya aykırı olan "hızlanma" ile geçirilen Gümrük Târifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın tiksinilen durumu tahammül edilecek gibi değildi. Foley, şimdi hükümet "hizmetleri" için "hak ettiği" 123.804 dolarlık emekli maaşı ile evinde tembellik ediyor. Görevden uzaklaştırdıktan sonra bile bu sülükleri küresel hükümet plânlarını desteklemekten ve vergi mükelleflerinin kanını emmekten alıkoyamıyoruz.

Yürütmeye karşı bu şok edici ve aşağılık teslim olmada, Kongre kendisini (ve tüm seçmenleri) bu feci anlaşmayı tartışma ve düzeltme yetkisinden mahrum bırakarak kendi ayağına kurşun sıkmaya ve hatta onu bir anlaşma olarak kabûl etmeye göz yummuştur. Böylece Senato'nun üçte iki oyu ile açık anayasal gereksinimi ihlâl edebilirler.

Elitler Gümrük Târifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması, NAFTA ve küresel ekonomi kontrolünün diğer merkantilist-yönetimsel araçları gibi büyük hükümet yasalarını desteklemeleri için genellikle liberallere güvenirler. Fakat unutmayalım ki *Wall Street Journal*'ın Senatoda oylama günü böbürlendiği gibi, "Temsilciler Meclisinde Cumhuriyetçi Parti şimdi Bill Clinton'ın iki önemli başarısı olan NAFTA ve Gümrük Târifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması için gerekli oyların çoğunluğunu sağlamıştır."

Bu çok-uluslu devletçi rezillikler için parti teşkilâtları sorumlu değildir. Gingrich'in eyaletinden gelen diğerleri gibi pek çok saygın Cumhuriyetçi anlaşmaya karşı oy kullanmıştır. Fakat Gingrich şimdi gücünü bu gibi muhaliflere karşı kullanacak, bu olay da Cumhuriyetçi liderlerin ihanet politikasına son dalışı olmayacaktır.

Ne Yapılmalı?

Yukarıdaki değerlendirme hiçbir umut olmadığı, yapılacak hiçbir şey kalmadığı anlamına gelmemektedir. Aksine yapılabilecek olanlar ve yapılması gerekenler, insanlar arasında radikal ve devrimci duyguları yaymaktır. İnsanların derinliklerinde tuttukları görüşleri hükümet üzerine, özellikle de yakınlarda seçilen Senatörler ve Kongre üyelerine olan sürekli baskı hâline dönüştürmeliyiz.

Yeni Kongre Üyeleri arasında, büyük hükümetin defterini dürmeye samimî şekilde yanıp tutuşan ve Cumhuriyetçi Müesses Nizamın Gingrich'lerine ve Rockefeller'larına minnet duymayan pek çok gerçek sağcı ve halkçı bulunuyor. Gerçekten muhafazakâr Kongre üyelerinin yardımıyla seçmenler ve seçmen organizasyonları siyasî elite kendilerini oraya getiren halkın iradesini bloke etme yerine uygulamaya koymayı başlatma konusunda baskıyı sürdürebilirler. Aksi hâlde onların yerine de başkaları getirilecek.

Fakat eğitim olmaksızın hiçbir şey yapılamaz. Halkı, işadamlarını, öğrencileri, akademisyenleri ve siyasetçileri ne olup bittiği konusunda ve iki-partili yöneten elitin kötü niyetli doğası konusunda eğitmek, muhafazakâr ve özgürlükçü entelektüellerin, Mises Enstitüsü gibi fikir liderlerinin ve düşünce kuruluşlarının son derece önemli görevidir.

Elitlerin nüfusun bir azınlığı olduğunu hatırlamalıyız. Kandırmaları ve yanlış bilgilendirmeleri yanlarına kâr kalmaktadır, çünkü kamuoyunu şekillendiren kurumsal kanalları (medya, entelektüeller, vs.) yönetmede başarılıdırlar.

Halkın çoğu sağlıklı bir şekilde, tüm elitlere ve onların kandırma ve ihanet etme eğilimlerine karşı şüphe ve güvenmeme duygusu içindedir. Fakat bu güvenmeme duygusu yeterli değildir. Halk ve medyadaki, akademik çevrelerdeki ve siyasetteki değerli insanlar aynı zamanda neyin olup bittiğini de anlamak zorundadırlar. Özellikle hangi önlemlerin halkın iradesini yerine getireceğini ve onun istediği devrimi gerçekleştireceğini, hangi önlemlerin büyük hükümete karşı olan devrimi saptıracağını ve mahvedeceğini, iktidardaki kamuoyu şekillendiricilerin onları neden ve nasıl kandırmakta olduklarını anlamak zorundadırlar.

Mises Enstitüsü küçük olsa da bu eğitim devriminde liderlik etme konusunda son derece iyi bir konumdadır. Hükümet bağışlarına, büyük şirketlerin çıkarlarına

veya hatta büyük vakıflara mahkûm değildir. Bu ona hiçbir şeyin dikte ettirilemeyeceği anlamına gelmektedir. Genel kaynakları bakımından nispeten fakir olsa da, Mises Enstitüsü en önemli değerler olan net amaçlara ve bağımsızlığa sâhiptir.

Enstitünün faaliyette bulunduğu on iki yıllık sürede Lew Rockwell bu iki değeri dikkatli şekilde muhafaza etmiştir, sâdece bireylerin ve bağlantısız işletmelerin mâlî desteğine bağlı kalmıştır. Bunu Solcu-liberalleri, resmî muhafazakârları, politik düşünce kuruluşları ve hırslı Solcu-entelektüelleri şaşırtacak ve kızdıracak şekilde yapmıştır.

Tüm bu görevlerde Mises Enstitüsü olağanüstü düzeyde başarılı olmuştur. Neredeyse tek başına ve ciddî şekilde sınırlı kaynakları ile ayakta duran Mises Enstitüsü son derece güçlü bir ideolojik etkide bulunmuştur. Sâdece bir örnek: Mises Enstitüsü Ocak ayında yayınladığı son derece güçlü bir Dünya Ticaret Örgütü'nü eleştirisi ile bu konuda ilkti. Bu eleştiri sâdece küresel ticaret yönetimi empoze etme teşebbüsünü ortaya koymuyordu, fakat aynı zamanda onun tarihini de ele alıyor ve Dünya Ticaret Örgütü'nü 1970'lere, 1940'lara ve hatta Woodrow Wilson'ın "Dünya Ticaret Mahkemesi"ne kadar geriye dayandırıyordu.

Mises Enstitüsü'nün diğer çalışmaları ile birlikte bu makale Sağ, Sol ve merkez arasındaki çekişmeyi tanımlıyordu. Temsilciler Meclisindeki oylamadan bir gün bile önce, tarihsel bir bakış açısı sunan bölümünde bir Associated Press hikâyesi Mises Enstitüsü'nden neredeyse harf harf çalıntı yapmıştı.

Clinton ve müttefiklerine bolca baş ağrısı verse de Enstitü kazanamadı. Fakat Amerikan halkını harekete geçirdi ve büyük hükümete karşı olan devrimin devam etmesini ve yoğunlaşmasını sağladı. Tabiî bu devrimin entelektüel yönetiminde Enstitü bulunuyor.

Kamuoyu tartışmalarına ve entelektüel tartışmalara basitçe prensipli ve tutarlı bir özgürlükçü ve serbest piyasa bakış açısı ile girmeyle, Mises Enstitüsü bu her türlü devletçinin, müstakbel dünya plânlayıcısının, yeni-Keynesçi iktisatçıların, Marksist artıklarının ve "özgürlük ... serbest piyasa" ve "ticaret" gibi asil sözleri tam tersi yönde kandırmacılık için kullanan sahtekârların yalanlarını şimdiden açığa çıkarmıştır.

"Liberal" kelimesi bizden uzun süre önce sosyal demokratlar tarafından çalınmıştır. Şimdi bizden diğer kelimelerin aşırılması tehlikesi altındayız. Ortalıktaki bu sisi ancak kendini hakikate adayanlardan gelen ışık dağıtabilir.

Mises Enstitüsü bu ülkede bulunan tüm organizasyonlar içinde, şimdiden kişi başına ve dolar başına en büyük ideolojik ve politik etkiyi sağlamıştır. Kaynaklarındaki herhangi bir artış etki derecesini misliyle artıracaktır.

Toplumda ve siyasette fikirlerin önemini vurgulayanlar sâdece uzun vâdeye, gelecek nesillere yoğunlaşma eğilimindedir. Bu doğrudur ve önemlidir, asla bir kenara bırakılmamalıdır da. Fakat fikirler sâdece önümüzdeki dönemler için değildir, onlar şimdi ve burada da son derece önemlidirler.

Özellikle devrimci coşku zamanlarında, sosyal ve politik değişim hızlı ve çabuk olma eğilimi taşır. Kasım 1994 seçimleri sâdece çarpıcı bir örnektir. Mises Enstitüsü fikirlerini (özgürlük, serbest piyasa, özel mülkiyet) dikkate aldırtmak ve şanlı Amerika'mızı, onun ruhuna ve özüne ihanet edenlerin elinden kurtarmaya yardım etmek için şimdi çok özel ve müthiş bir fırsata sâhiptir.

DİZİN

1-9

10. Anayasa Değişikliği 360
13 Numaralı Öneri 144
16. Anayasa Değişikliği 172
174 Numaralı Öneri 144
187 Numaralı Öneri 397, 398, 401, 402
1810 Paniği 299
1812 Savaşı 34, 149, 317, 355

A

ABD Merkez Bankası 28, 50, 55, 102, 111, 136, 157, 173, 213, 216, 236, 237, 240–244, 249, 257, 269, 273, 279, 281, 291. *Bkz.* Fed
ABD ordusu 156, 329
ABD Vergi Bürosu 171
Abscam 165
ACT-UP 361
açgözlülük 90, 101, 103, 166, 249, 324, 325
açık
  ticaret 161, 162, 306, 307
Adâlet Bakanlığı 167
Adams, Ted 319
AFL-CIO (Sanayi Kuruluşları Kongresi) 126, 127
Afrika 88, 89, 140, 233, 289, 319–322, 367, 368, 403
Alaska 324
Alexander, Lamar 84
Alexis de Tocqueville Enstitüsü 397
Alinsky, Saul 131
Alkol, Tütün ve Ateşli Silâhlar Bürosu (BATF) 142
Allen, George 150
Almanya 42, 205, 238, 259, 261, 265, 268, 284, 293, 351
altın 42, 55, 56, 90, 106, 158, 204, 208, 234–236, 239, 244–284, 289–292, 305, 319, 334, 335, 405
altın standardı 50, 55, 106, 157, 172, 208, 216, 225, 228, 234, 237, 244–266, 286, 289–292, 334, 335
Altman, Roger 112
alüminyum endüstrisi 115
Amerika Medenî Özgürlükler Birliği (ACLU) 137
Amerikan Devrimi 147, 388
Amerikan Enterprise Enstitüsü 397
Amerikan Kartalı (madenî para) 290
Amerikan Lejyonu 109
Amerikan Sağlık Birliği 81
"Amerikan Sistemi" 171
Amin, Idi 195
amortisman 198
  hızlanan 197
Amsterdam Bankası 239
Anayasa, ABD 41, 59, 107, 109, 149, 169, 382
Andrews, William H. 368
Angell, Wayne 334, 335
Angola 322
antik-muhafazakârlar 150
Appalachia 73
Aramco 329
Arap Yarımadası 326
ARCO 324
Arizona 194
Arnavutluk 352
Asya 89, 140, 270, 339, 396
Âtıl Kaynaklar Teorisi (Hutt) 368
Auburn Üniversitesi 380
Auschwitz 171
Austin (Texas) 93
Avrupa
  Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) 307
  Avrupa Merkez Bankası 203, 258, 267, 268
  Avrupa para birimi 106, 203, 259, 268
  Avrupa Para Birimi (ECU) 258, 259
  Avrupa Topluluğu (AT) 203, 267, 307, 311
  Batı Avrupa 140, 170, 193, 238, 252, 254, 260, 337
  Doğu Avrupa 95, 199, 222, 243, 272, 336, 347, 348, 350, 351, 354
avukatlar 26, 77, 78, 198, 199

Avusturya Ekolü 17, 44, 150, 163, 206, 213, 215, 223, 227–230, 281, 369, 371, 379–383
Avusturya İşletme Döngüsü Araştırma Enstitüsü 370
"Aydınlık Yol 332

B

Babbitt, Bruce 194, 195
Bacon, Francis 211, 213
Baker, James 60, 262, 267, 268
Baldwin, Henry 317
Balladur, Eduard 257
Baltık devletleri 346, 387
bancor 105, 251, 255, 267
banka kredisi 31, 49, 157, 163, 217, 219, 224, 227, 234, 235, 249, 305, 370
Bank of England 240, 251, 273
Baruch, Bernard 269, 355
Bastiat, Frédéric 300
Batı Almanya 256, 261, 262, 268
bayrak
  ABD bayrağı 109
Beard, Charles A. 313
bebek ölüm oranları 67–69
Bechtel 329
Becker, Dan 181
Becker, Gary 113
Becker, Horace 179
Belsen 171
Bennett, Bill 397
Bennett, Pauline 95, 96
Bentsen, Lloyd 141–143
benzin 36, 181
  benzin fiyatları 192, 323, 326, 328
  benzin stokları 325
  benzin vergisi 35, 191–194
Berle, Adolf 166
Bernstein, Edward M. 255, 267
Beyaz Saray 66, 85, 119, 180, 181, 220, 358, 403
bilgisayarlar 32, 42, 43, 46, 123, 161
Bireyciliğin Felsefesi: Bir Kaynakça (Hutt) 367
Birinci Değişiklik 109, 110, 169
Birleşik Tarım İşçileri 131, 132
Birleşmiş Milletler (BM) 92, 138, 140, 195, 314, 359, 373, 405
Birleşmiş Milletler, Planlanmış Tiranlık (Watts) 373
Black, Angus 133, 320
Black, Hugo 110
Blackstone Grubu 112
Blue Cross 80
Bolluk Toplumu (Galbraith) 136, 186
Bolşevik Devrimi 357
bono piyasası 158, 159, 160, 269, 354
Borsa ve Hisse Senetleri Komisyonu 136
Boston 289
Bosworth, Barry 120
Boulding, Kenneth E. 139, 140, 370
Boyd, Steven R. 149
Bradford, M. E 151
Bradley, Bill 143, 254
Brady, Nicholas 51, 277
Brady Yasası 405
Brejnev, Leonid 114
Brennan, William 109
Bretton Woods 55, 106, 251– 255, 260–263, 267, 335
Brezilya 43, 157, 216, 218, 272, 332, 333
Bricker Anayasa Değişikliği 312
Brinkley, David 309
British Petroleum 329
Broder, David 358
Brookings Enstitüsü 353
Browne, Tom 96
Brown, Kathleen 397
Brundi 140
Brüksel 203, 259, 307, 311, 313
Buchanan, Patrick J. 306
Budapeşte Bankası 354
Buffett, Howard 158
Buffett, Waren 158
Bundesbank 257, 259
Bunton, Lucius 92
Buridan, Jean 234
Burns, Arthur F. 112, 213

Bush, George 23, 38, 45, 60, 68, 75, 84, 94, 101–105, 112, 115, 125, 193, 219–222, 276–278, 306, 309–312, 316, 326–330, 356, 359, 360, 388, 389, 394, 403, 406
Bush yönetimi 52, 84, 101, 173, 205, 215, 220, 221, 277, 306, 307, 316, 323
Butcher, William C. 256
Büyük Britanya 199
Büyük Buhran 19, 214, 260, 269, 355, 370
Byrd, Robert 363

C

Cadillac 86, 87, 182
Calhoun, John C. 399
California Cumhuriyetçi Partisi 397
California Özgürlük Partisi 397
Cambridge Üniversitesi 370
Cannan, Edwin 367
Cape Town Üniversitesi 367
Carey, Henry C. 317
Carey, Matthew 317
Carlson, Chester 179
Carnegie Vakfı 81
Carter, Jimmy 40, 99, 104, 105, 117, 120, 175, 185
Cato Enstitüsü 397
Cesar Conda Heritage Vakfı, 397
Change-NY 63, 64, 65
Chase Manhattan 241, 242, 256, 329
Chase Manhattan Bank 256
Chase, Salmon P. 172
Chavez, Cesar 130–133
Chevron 329
Chicago 72, 118, 131, 216, 281, 289, 320, 368
Chicago İktisat Ekolü 54, 216, 234, 246, 368
Chicago Tribune 127
Chicago Üniversitesi 54, 215
Chodorov, Frank 199
Chronicles 185
Citibank 329, 330
Cleveland 229, 289
Clinton, Bill 20, 25, 65–67, 93, 111–124, 131, 141, 155, 180, 181, 191, 193, 265, 293, 310–314, 357–363, 385–388, 394, 395, 405–408
Clinton, Hillary 114
Clinton yönetimi 112, 122, 180, 265, 293, 314, 363
Coelho, Tony 345
Columbia Üniversitesi 118, 151
Competitive Enterprise Vakfı 397
Conda, Cesar 397
Cooke, Jay 172, 238
Cortney, Philip 377
Criollos 332, 333
Cuango Nehri 322
Cumhuriyetçiler 21, 76, 83, 84, 101, 102, 105, 112, 113, 118, 125, 313, 317, 358, 360, 385, 389, 394, 403, 405
Currency and Credit Markets 39

Ç

Çek Cumhuriyeti 387
çelik 37, 128, 135, 304, 316–318, 363, 399
çiftçiler 71, 85–91, 105, 299
Çin 88, 117, 140, 344–346, 353
çocuk bakımı 64, 66, 189
Çocuk Bakım Kanunu 356
Çocukları Savunma Fonu 68
Çöl Kalkanı Operasyonu 326

D

Daily News Grevi 127
Daley, Richard 72
Dallas 289, 367
D'Amato, Al 220, 221
Damga Vergisi 147
damping 302, 303, 310, 317, 318
Darman, Richard 276
Dayanışma (Polonya) 345, 346
DeBeers Birleşik Madenleri 321–323
deflasyon 34, 216, 217, 218, 225, 248,

284, 333
demir
korumacılık 317
demiryolları 37, 172, 238, 300
Demokrat-Cumhuriyetçi Parti 148
Demokratlar 21, 23, 75, 83, 84, 101–105, 112, 118, 125, 308, 313, 357–360, 385, 386, 389, 391, 405, 406
Dengeli Bütçe Anayasa Değişikliği 207, 208, 360, 406
Deng Hsiao-ping 345
Deniz Anlaşması Kanunu 92
de Soto, Hernando 332
Detroit 299
Devlet Tahvilleri Birliği 159
Dewey, Thomas 390
Dhahran 329
dış politika 310–314, 359, 385, 389
dış yardım 140, 308, 311–314, 359, 389, 405
Diğer Yol (de Soto) 332
Disney Şirketi 150, 151
Disney, Walt 151
dolar 27–32, 35, 40, 49, 56, 63, 64, 68, 76, 87, 96, 103, 106, 113, 121, 126, 135, 141–143, 151, 163, 167, 169, 188, 191–195, 200, 201, 235–247, 251, 252, 255–267, 270, 271, 275, 276, 280, 281, 287–293, 303, 305, 312, 323, 329, 334–336, 353, 387, 405, 408
Dole, Robert 358–360, 403, 406
Dos Passos, John 338
dönem sınırları 399–402
döviz kuru 49–51, 251–267, 292–294
Drexel Burnham Lambert 165, 170
Dukakis, Michael 38, 45, 103–106
Duke Üniversitesi 96
dünya hükümeti 92, 106, 251, 259, 266, 294, 314
Dünyanın İşleyiş Yöntemi (Wanniski) 55
Dünya Savaşları
Birinci Dünya Savaşı 34, 117, 162, 172, 260, 355, 360, 367, 374, 377
İkinci Dünya Savaşı 63, 85, 101, 117, 127, 156, 157, 217, 228, 253, 255, 267, 268, 297, 310, 311, 314–318, 323, 329, 346, 351, 354–356, 368, 371–373, 388, 389
Dünya Ticaret Örgütü 401
Dylan, Bob 385

E

Eastern Havayolları 174
Eastman Kodak 178
The Economist 105, 267
Efron, Bradley 46
egemenlik 267, 364
Eğitim Bakanlığı 105, 404
Eisenhower, Dwight 40, 112, 312, 389, 390
Eisner, Michael 150
Ekonomik Danışmanlar Konseyi 185
Elitlerin İsyanı (Lasch) 395
elmaslar 234, 321
emperyalizm 297
Emperyalizm 297
Empower America 403
Enerji Bakanlığı 360, 404
enflasyon 28–34, 41, 42, 48–50, 55–60, 77, 80, 83, 102–106, 112, 119, 127, 157, 163, 164, 202, 215, 228, 229, 243, 248–262, 268, 270, 273, 279–286, 289, 292, 314, 318, 332, 335, 350, 405
"Enflasyonu Şimdi Yen" 286
Engelli Amerikalılar Kanunu 307, 356, 359
entelektüeller 88, 89, 97, 180, 194, 243, 312, 315, 345, 355, 357, 392, 393, 396, 407, 408
envanter 224, 233, 323
Erhard, Ludwig 351
Esad, Hafız 327
Eski Sağ 118, 359
Estonya 344
eşitlikçilik 121, 123, 146, 169
Etiyopya 88, 89

evsizler 70, 71, 128, 189
Ezell, Harold 396

F

Fabian Cemiyeti 138, 194, 369
Fabrika Kanunları 368
fâiz oranları 17, 29–31, 48–50, 56, 155, 156, 163, 220, 221, 225, 262, 270, 279, 292
Fed 21, 28–32, 48–50, 55, 103, 104, 155, 157, 163, 164, 173, 208, 216, 220, 224–226, 229, 236, 237, 240–257, 265, 269, 272, 276, 280–293, 305, 359, 405
Federal Âcil Durum Yönetim Kuruluşu (FEMA) 94, 95
federal açık 76, 134
federal bütçe 28–31, 59, 75, 85, 195, 206, 208, 220, 279, 362, 363
Federal Havacılık Dâiresi 173, 178
Federal İşler İlerleme Yönetimi 66
Federal Lisanslı Ateşli Silâh Satıcıları Ulusal Birliği 142
Federal Mevduat Sigorta Şirketi (FDIC) 226, 242, 243, 247, 249, 271–279, 288
Federal Tasarruflar ve Krediler Sigorta Şirketi (FSLIC) 242, 271–279
Feigenbaum Sayısı 43
feminizm 27, 378
feodalizm 343
Ferguson, Adam 46, 48
Fertig, Bertha 377
Fertig, Larry 377
Finn, Chester 84
Fisher, Irving 54, 102, 213, 216
Fish, Lawrance K. 271
Fiyatlar ve Üretim (Hayek) 370
Fiyat Yönetimi Bürosu 117
fizik 42
Flew, Antony 331
Flexner, Abraham 81, 82
Flexner Raporu 81, 82
Flexner, Simon 81, 82
Foley, Thomas 406
Foner, Eric 151
Foner, Philip S. 152
Ford, Gerald 112, 286
Forman, Eric 87
Fort Knox 244, 291
fotokopi 178, 179
Foundation for Economic Education (İktisadî Eğitim Kurumu ,[FEE]) 372, 373
Francis, Samuel 401
frank 245, 257–259, 264, 292
Frankfurter, Felix 129, 130
Fransa 257–261, 268
Fransız Devrimi 117, 345
The Free Market 17–20, 84, 104, 380
Friedman, Benjamin 185
Friedman, Jerome H. 46
Friedman, Milton 21, 30, 53, 362
From, Al 360
Fugger Ailesi 238
Fujimori, Alberto 332–334

G

G7 Grubu 261
Galbraith, John Kenneth 136, 164–166, 186, 187, 262
Garcia, Hector 332
Garrett, Garet 382
gayrimenkul piyasası 85, 157
Gebert, Kostek 349
Genel Teori (Keynes) 369, 370
General Electric 355
Georgia 148
Georgia State Üniversitesi 282
Gerawan, Dan 87
Gerawan Tarımcılık 86, 87
Gıda ve İlâç Dâiresi 181
Gilson, Etienne 227
Gingrich, Newt 27, 216, 358, 359, 403–407
girişimci / girişimcilik 40, 168, 325, 347
glasnost 343, 344, 345
Goldman Sachs 112, 170, 266, 294

Goldwater, Barry 390
Gorbaçov, Mihail 218, 219, 309, 322, 336–338
Gordon, David 400
Gore, Al 360
Gosbank 334
göç 132, 359
Graham, George 69
Grayson, C. Jackson 119, 120
Greenspan, Alan 21, 75, 76, 103, 104, 112, 163, 164, 229, 236, 281, 285–288
Gresham Kanunu 255, 260, 263, 264, 293
Greyhound Grevi 128
Guadalupe-Blanco Nehir Otoritesi 92
Gulf Oil 329
Gutfreund, John 158
Gümrük Târifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) 152, 401, 405, 406
gümüş 234, 235, 239, 257
Güney Afrika 289, 319–322, 367, 368, 403
Güney Carolina 95, 96, 148
Güney Vietnam 117
Gyoten, Toyo 256

H

Haloid Co. 179
Hamburg Bankası 239
Hamilton, Alexander 148, 149
Harding, Harry 353
Harper's 395
Harvard Üniversitesi 372
havalimanları 110, 173–178
hava trafik kontrolörleri 175, 178
havayolları 173–178
Havayollarında Düzenlemenin Kaldırılması Kanunu 174
Hayashi, Dennis W. 339
Hayek, Friedric August von 19–22, 46, 48, 346, 368–372, 377, 380, 381
Hazel Kasırgası 96
Hazine Bakanlığı 60, 142, 205, 244, 255, 290, 363
hazine bonosu 28
Hazlitt, Frances 377
Hazlitt, Henry 367
Head Start 64
Helms, Jesse 359
Heritage Vakfı 394, 397
Hicks, John R. 370
Hillary, Sör Edmond 287
Himmler, Heinrich 114
Hindistan 328
hiperenflasyon 103, 157, 218, 226, 243, 251, 268, 270, 274, 284, 335
Hirst, Francis W. 367
Hoffman, Matt 314
Hollanda 140, 156
Homestead Grevi 128
Hong Kong 140, 161
Hoover, Herbert 101, 162, 355
Hopkins, Harry 85
Hoppe, Hans-Hermann 124
Hormats, Robert D. 266, 294
Hotelling, Harold 44
Hugo Kasırgası 94–96
Hutt, William Harold 57, 367–369
Hüseyin, Saddam 324–328

I

IBM 171, 179, 364
Idaho 91
Irk Ayrımının İktisadı (Hutt) 368
Iowa 194, 195
Irak 23, 323–330
ırkçılık 83, 139, 289, 319–321
Izvestia 334

İ

İçişleri Bakanlığı 368
İç Savaş (ABD) 34, 90, 151, 171, 248, 317, 355
ifade özgürlüğü 109, 110, 169, 180
İhanet Edilmiş Devrim (Troçki) 357
İhrâcat İthâlât Bankası 329

ihrâcatlar 162, 253, 254, 310, 314
İktisadî İlişkiler Enstitüsü'ndeki (Institute of Economic Affairs, [IEA]) 202
İlâç ve Hastane Çalışanları Sendikası 151
İmar ve Kentsel Gelişim Bakanlığı 84, 180, 404
İngiltere 140, 148, 159, 170, 197, 201–203, 255, 259–261, 268, 307, 317, 318, 370
İnkalar 333
İran 236, 329
İskandinavya 68
İskoçya 201
İsrail 328
istatistik 26, 43–46, 67, 77, 211
İsveç 256
İsviçre 157
işbölümü 193, 233
İşçi Partisi 135, 199–202
iş eğitimi 64
işsizlik 20, 33, 34, 45, 56–59, 64, 71, 125, 127, 155, 157, 164, 202, 214, 217, 262, 299, 319, 350, 368
İtalya 238, 261, 266, 268
ithâlâtlar 36, 161, 171, 253, 254, 299, 314
itibarî para 50, 105, 157, 172, 173, 216, 217, 246, 253–255, 261, 267, 288, 305, 308, 309, 314, 335

J

Jackson, Andrew 402
Jackson, Jesse 361
Jakoben 102, 130, 131, 361
Jamaika 69
Japonya 51, 68, 179, 205, 256, 261, 262, 265, 293, 297, 302, 306, 310
Jarai, Szigmund 354
Jaruzelski, Wojciech 345
Javits, Jacob 299
Johannesburg Borsası 323
John Hopkins Tıp Fakültesi 69
Johnson, Lyndon 389, 390
Johnson, Skip 96
Jones, John W. 93
Jones Kanunu 339
Jordan, Jerry 262
Joseph, Keith 135
Journal of Political Economy 213
J. P. Morgan & Co. 286

K

kablolu TV 119
Kadınlar, Bebekler ve Çocuklar 64, 68
Kahn, Alfred E. 174
Kaldor, Nicholas 370
Kamboçya 344
kamu hizmeti 123
kamulaştırma 118, 244, 348
kamulaştırmayı tersine çevirme 344, 348, 349. *Ayrıca Bkz.* özelleştirme
Kanada 261, 307
Kantor, Mickey 311
kaos teorisi 22, 42–44
Kapitalizm ve Tarihçiler (Hayek) 368
karaborsa 95, 117, 118, 122, 169, 218, 258
Kara Pazartesi 48, 50, 161
Kargo Tarikatı 156
Katuna, Michael 96
Kaufman, Bill 185
Kelebek Etkisi 43
Kennedy, Edward 125
Kentucky 81, 148, 149
Kessler, David 182
Keşmir 328
Keynesçilik 23, 56–60, 367–375
Keynezyen Dönem, Bir Değerlendirme (Hutt) 369
Keynezyenizm: Geçmişe Bakış ve Manzara (Hutt) 369
KGB 346
kimyasal endüstriler 115
kirlilik 182
Kissinger, Henry 313, 314
Klaus, Vaclav 387
klima 99
Knight, Frank 54

Koch, Edward 99
kolektivizm 38, 121, 124, 181, 340, 355, 382, 388–392
  savaş kolektivizmi 355
Kolomb, Kristof 147
Komünist Parti 348, 349
komünizm, komünist 88, 117, 124, 160, 199, 243, 251, 322, 331, 337–339, 344–354, 363, 368, 371, 386, 387, 392
Kondratieff döngüsü 226
Kongre, ABD 68, 93, 104, 107–111, 118, 125–128, 149, 158, 160, 171, 204, 207, 208, 220–222, 244, 262, 289, 299, 312, 313, 317, 338, 346, 356, 360–363, 385, 394, 397, 401–407
Konjonktür Dalgalanmalarını Ölçmek (Burns ve Mitchell) 213
kontrollerin kaldırılması 101, 105, 243, 278, 404
Kore Savaşı 355
korumacılık 254, 297, 299, 304, 308, 318, 339
kotalar
  ithâlât kotaları 37, 105, 298, 304, 307, 310, 316
Kourouma, Michelle 320
Kozuki, Tad 87
Kölelik Yolu (Hayek) 346, 371
kredi. *Bkz.* banka kredisi
kredi kartı 220, 221
Kristol, William 398, 403
kuponlar 71, 146, 288
Kurumsal Devrimci Parti 312
Kuveyt 323–329
Kuzey Amerika Finans Grubu 266, 294
Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) 152, 265, 266, 293, 294, 309–315, 405, 406
Kuzey Carolina 298
Küba 131
Kürk İşçileri Sendikası 151
kürtaj 68, 69, 139, 401, 402
kütüphaneler 136–138

L

Laffer, Arthur 35
Laffer eğrisi 35, 36
Laffer Eğrisi 36, 54, 55
Lange, Oskar 309
Lasch, Christopher 395
Latin Amerika 270, 332, 335
Lauter, David 124
Layton, Christine 68
Lazard Freres 112
Lenin, Vladimir İlyiç 222, 347
Lennon, Gered 96
Lerner, Abba 370
liberalizm 74, 137, 139, 187, 191, 215, 343, 358, 389
  klâsik 343
Lieberman, Joseph 324
Lima 332, 333
Limbaugh, Rush 25
Lincoln, Abraham 151, 171, 172
lobicilik 70, 144, 159, 172, 180, 312, 316
Locke, John 372
London School of Economics 367, 370
Londra 89, 199, 202, 267, 321, 367–371
Lorenz, Edward 42, 43
Los Angeles 72, 73, 84, 86, 146, 372, 373
Los Angeles Times 124, 314, 397
Louvre Anlaşması 50
Lucas, David 96
Ludwig von Mises Enstitüsü 17, 23, 124, 376–382, 387, 397, 400, 401, 407–409
Ludwig von Mises'li Yıllarım (M. Mises) 377

M

Maastricht Anlaşması 259, 311
Macaristan 344, 346, 349, 353, 354
Maltsev, Yuri 67, 387
Manassas 150–152
Mandelbroit, Benoit 43
Manhattan Enstitüsü 397
Manitoba Üniversitesi 372

Maoizm 117
Mao, Zedong 347
mark 42, 235, 245, 257, 258, 264, 265, 284, 292, 293, 334, 335, 351
Marksizm 25, 88, 117, 334, 382, 387
Marshall Planı 405
Martino, Giulo 282
Marx, Karl 53, 222, 347
Maryland 36, 148, 247, 271, 274, 275, 278
Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT) 42, 185
matematik 42–46, 344
Matthews, Ruth 377
Maxwell, Robert 127
McCarthy, Joseph 199
McDonald's 142, 364
Means, Gardiner 166
medenî haklar 73, 124, 356, 401, 404
Medenî Haklar Kanunu 307
Mediciler 238
Meksika 132, 133, 265, 294, 307, 312–318, 396, 398
Mello, Fernando Collor de 218, 332, 333
Mencken, H. L. 17, 55
Mendelsohn, Robert 45
merkantilizm 170, 172, 310, 389, 401
meteoroloji 42, 223, 385
Metropolitan Republican Club 119
mevduat sertifikası 238
mevduat sigortası 226, 242, 247, 276, 278. *Ayrıca Bkz.* Federal Mevduat Sigorta Şirketi (FDIC)
Meyer, Eugene 355
Michigan 373
Milken, Michael R. 101, 164–167
Miller, John J. 145
Minneapolis 289
Mises, Ludwig von 17–23, 41, 47, 48, 79, 124, 167, 246, 344, 351–354, 367–382, 387, 397, 400, 401, 407–409
Mises, Margit von 376, 377, 378
Mitchell, Wesley C. 213
Mobil Oil 329
Modern Şirket ve Özel Mülkiyet (Berle ve Means) 166
Mondale, Walter 195
monetarizm 53, 54, 106, 202, 252
Morgan Ailesi 238, 241
Morgan Guaranty Trust 286
Morton, Cliff 93
Moynihan, Daniel P. 74, 76
Mozambik 88
muhasebeciler 198, 199
Muhteşem Toplum 73
mutlakıyetçilik 343
mülkiyet
  özel mülkiyet 78, 89–93, 110, 111, 129, 140, 146, 243, 322, 327, 337, 344–353, 387, 388, 409
  siyasî özgürlük ve 344

N

Nader Vatandaş Hareketi 324
neo-klâsik iktisat 44
Nesli Tükenmekte Olan Türler Kanunu 92, 94
New Deal 66, 75, 83–86, 112, 124, 130, 242–245, 278, 355, 356, 360, 382, 391
New England 233, 271, 298
New Jersey 97, 137, 143, 165, 196, 298, 299, 325
New York City 94, 97, 142
New York Daily News 127
New Yorker 237
New York Post 64
New York Times 165, 168, 185, 186, 256, 286, 354
Nixon, Richard 112, 117, 119, 246, 252, 261, 263, 389
Nobel Ödülü 20, 371, 380
nomenklatura 337, 346, 349
Norris-LaGuardia Kanunu 129, 130, 404
The North Carolina Law Review 130
Northwood Enstitüsü 373
Northwood Üniversitesi 373
nüfus kontrolü 139, 140

O

Ohio 247, 271, 274, 275, 278
OPEC (Petrol İhrâç Eden Ülkeler Örgütü) 163, 270, 281, 321, 328
Oppenheimer, Sör Harry 323
Orange County Register 397
Orwell, George 37, 59, 157, 164, 196, 371, 381
otomobiller 86, 182, 192, 297
otoyollar 193, 356

Ö

ödemeler dengesi 161, 162, 262, 265, 293, 298, 305
Özel Çekme Hakkı (SDR) 245, 255, 267
özelleştirme 93, 94, 99, 135–138, 171, 175, 201, 202, 219, 243, 247, 273, 290, 291, 333, 352, 354, 363, 364, 404
Özgür İnsanın Kitaplığı (Hazlitt) 367
Özgürlükten Uzak (Watts) 373

P

Pakistan 328
Panama 327
Para Teorisi ve Konjonktür Dalgası (Mises) 370
Para Üzerine Tez (Keynes) 370
Paul, Ron 244, 289
Peabody, Kidder 170
Pearl Harbour 297, 333
Pekin 346
Pennsylvania 147, 148, 304, 317
Peru 332, 333
Petrakov, Nicholas 219
Petro, Slyvester 130
Pew, J. Howard 371
Philadephia 289
Phillips, A.W. 33
Phillips Eğrisi 33, 157, 164
phoenix 105, 267
Pilkey, Orrin H. 96
Pole, David A. 215
Polonya 157, 309, 330, 331, 34–350, 354
Pol Pot 347
Portekiz 89
Posta Hizmeti 134
pound 233, 234, 255, 257, 260, 263, 264
pozitif ayrımcılık 73, 84, 113, 359, 401
praxeology 20
Pullman Grevi 128

R

Rahn, Richard W. 211
Rand, Ayn 285
Randolph, John 390
Ratajczak, Donald 282
Ravitch, Diane 84
RCA 302
Read, Leonard 372
Reagan, Ronald 23, 60, 75, 76, 92, 101, 102, 105, 112–115, 125, 127, 163, 175, 178, 189, 193, 214, 253, 268, 284, 310, 388–390, 394
Reagan yönetimi 23, 60, 75, 102, 104, 253, 268, 270, 284, 388
Reason Vakfı 397
refah devleti 403
Regan, Donald 60
Reich, Robert 112
Review of Austrian Economics 379
Rhode Island 271, 298
Rhodes Bursiyerleri 112
Ricardo, David 216
Richebacher, Kurt 39, 102
Richmond 289
Rivlin, Alice 191
Robbins, Lionel 370
Roberts, Paul Craig 348, 349
Roberts, Xavier 32
Rockefeller, David 164–166, 200, 330
Rockefeller'lar 394, 407
Rockefeller, Nelson 390
Rockefeller Sağlık Araştırmaları Enstitüsü 81
Rockwell, Llewellyn 17, 104, 240, 242, 314, 401, 408

Roe-Wade Davası 401
Rohatyn, Felix 112
Rohrabacher, Dana 397
Roma 140
Roma İmparatorluğu 89
Roosevelt, Franklin D. 60, 66, 70, 86, 234, 237, 244, 245, 289, 329, 355, 356, 389
Rothbard Bank (kurgusal) 239, 240
Rothschild Bankası 321
Rothschil, Edwin 324
Ruanda 140
ruble 218, 219, 334, 335, 350, 351, 353
Rusya 88, 124, 157, 322, 323, 334, 337, 344–350, 353, 387

S

Sabah ailesi 329
Saddam Hüseyin 23, 324, 326, 327, 328, 329
sağlık hizmetleri 66, 80, 82, 113, 114, 120–123, 233
  sağlık hizmetleri sigortası 79, 80
Sağlık ve Beşerî Hizmetler Bakanlığı 66, 68, 404
Sâhil Koruma 339
sahtekârlık 236
Salinas, Carlos 132, 312, 398
Samuelson, Paul 19
Sanayi Devrimi 34, 217, 300, 343, 368
Savaş Endüstrileri Kurulu 355
Savaş Finans Şirketi 355
Savaş İşgücü Kurulu 356
Savaş Üretim Kurulu 355
Say, J.B. 369
Say Kanunu 80
Say Kanunu'nun Bir Islahı (Hutt) 369
Schlafly, Phyllis 390
Schultze, Charles L. 185
Schultz, George 329
Schumpeter, Joseph 53
Schwarzkopf, H. Norman 327
seçim
  1988 seçimleri 103
  1992 seçimleri 394
  1994 seçimleri 357, 385, 399, 409
Sendika Tekeli (Watts) 373
Serbest Piyasalar ve Kıtlık (Watts) 373
Serbest Teşebbüs İstiyor muyuz? (Watts) 373
Sereny, Ferdinand 377
Shapiro, Robert 112
Sheehan, Jim 314
Sıfır Nüfus Hareketi (SNH) 139, 140
Sierra Club 92, 94, 181
silâh kontrolü 141, 359, 405
Sivil Havacılık Kurulu (CAB) 174, 175
Siyasete Karşı Refah (Watts) 373
Skolastik Felsefe 372
Slaughter, Thomas P. 149
Smith, Adam 46, 53, 368
Smith, Fred 314
Smithsonian Anlaşması 252, 263
Sobran, Joe 328
Soğuk Savaş 327
Soljenitsin, Aleksandr 346
Solow, Robert M. 185–187
Sony 206, 288, 302, 303
sosyal demokratlar 150, 344, 360, 388, 408
Sosyal Güvenlik Komisyonu 286
sosyalizm 89, 113, 124, 343–353, 369–372
Sosyalizm (Mises) 369
Southern California Edison Şirketi 373
Sovyetler Birliği 67, 82, 88, 113, 117, 157, 169, 185, 186, 216–219, 222, 243, 315, 327, 328, 336–338, 348, 350, 357, 363, 386–389
spekülatörler 257–259, 325
Sprinkel, Beryl W. 253, 262
Stalin, Josef 114, 186, 347, 357
Standart Oil 329
Stanford Üniversitesi 46
Stein, Herbert 119
Stephanopulos, George 385
Stevens, Thaddeus 317
St. Louis 289
Strazburg 203

suç 68, 73, 95, 102, 105, 122, 168, 199, 244, 356, 406
Su Kıtlığı Âcil Durum Bürosu 98
su kültürü 91
Sullivan, Louis W. 68
Sun Oil 371
Sununu, John 220
Suriye 327
Suudi Arabistan 326–329
sübvansiyon 34, 35, 53, 64–66, 69–73, 80, 84, 94, 170, 172, 188, 190, 198, 237, 258, 259, 279, 304, 308, 311, 316, 405

Ş

Şiiler 327

T

Taft, Robert 390
takas 20, 233, 261, 264, 292
tarım 85–88, 118, 131, 132
Tarım Bakanlığı 86, 87
tarım işçileri 131, 132
Tarımsal İşgücü Kanunu 132
tasarruf ve kredi bankaları 226, 242, 247, 271, 275–280
Taşkın Kontrol Bürosu 98
Tayvan 301, 302
tekel 37, 134, 171, 172, 176, 236, 276, 291, 303, 329, 387, 389
tekstil 37, 298–302
Temiz Hava Kanunu 307, 356, 359
Texas 43, 92, 93, 101, 108, 328, 367
Thatcher, Margaret 135, 199–204, 307
Thompson, Julian Ogilvie 323
Ticaret Bakanlığı 316, 317, 404
Toffler, Alvin 27
toplu pazarlık 130
Toplu Sözleşme Teorisi (Hutt) 367
Tos, John 87
Tower, John 345
Townsend-Greenspan 285
Triffin Plânları 255
Triffin, Robert 267
Trilateral Komisyonu 286, 330
Troçki, Leon 357
Troçkistler 344
Truman, Harry 118, 119, 128, 389
Trump, Donald J. 164, 165, 167
Tsongas, Paul 191
Tucker, Jeffrey 84
tüketiciler 26, 51, 58, 63, 78, 82, 86, 87, 91, 99, 115–118, 122, 123, 134, 136, 141–143, 166, 170, 191, 192, 200, 217, 218, 221, 230, 235, 284, 297–306, 310, 318–326, 351, 392
tüketim 30, 35, 52, 53, 58, 85, 147–149, 162, 172, 187, 215, 216, 230, 331
tütün 149, 172, 233

U

Ulaştırma Bakanlığı 205
Ulusal Bankacılık Kanunu 172
Ulusal Bankacılık Sistemi 172
Ulusal İktisadî Araştırmalar Bürosu 156, 206, 211–214, 222
Ulusal İktisadî İşler Bürosu 229
Ulusal İşgücü İlişkileri Kanunu 130, 404
Ulusal İşgücü İlişkileri Kurulu 130, 356
Ulusal Kent Birliği 319
Ulusal Sağlık Hizmetleri (Britanya) 202
Ulusal Siyahî Belediye Başkanları Konferansı 320
Uluslararası Para Fonu (IMF) 262, 267, 359
Uluslararası Ticaret Komisyonu 317
unita 105, 251, 255, 267

Ü

ücretler
  asgarî ücret 66, 73, 125–298, 299, 307
  asgarî ücret kanunu 125, 126
Üçüncü Dünya 69, 88, 89, 103, 139, 140, 219, 249, 308, 335, 337, 389
üretkenlik 34, 36, 65, 113, 126, 134–136, 203, 217, 301, 352, 375
üzüm boykotu 133, 320

V

Van Eck Management Şirketi 215
Vargas Llosa, Mario 332, 333
Varşova Üniversitesi 330
Venceremos Brigade 131
Vergi Reformu Kanunu 52, 102, 189
verimlilik 90, 151, 301
Vietnam-Amerikan 339
Virginia 36, 148–151, 363
Viski İsyanı 147–149
Viski İsyanı (Boyd) 149
Viski İsyanı (Slaughter) 149
Volcker, Paul 55, 56, 103, 112, 236, 285–288

W

Wagner Kanunu 130, 356
Wallace, George 103
Wall Street 112, 113, 158, 165–169, 241, 254, 329, 330, 354, 394
Wall Street Journal 69, 145, 272, 334, 397, 406
Wanniski, Jude 55
Washington, D.C. 69, 84, 112, 123, 143
Washington, George 131, 147–149
Washington, Harold 320
Washington İlerleme Politikası Enstitüsü 112
Washington Post 358
Washington Times 401
Watts, V. Orval 73, 372, 373
Weinberger, Casper 329
White, Harry Dexter 105, 251, 255, 267
Wilczek, Mieczyslav 347, 348
Wilde, Oscar 126
Will, George 309
Williams Kanunu 101, 165
Willkie, Wendell 390
Wilson, Charles E. 355
Wilson, Pete 397
Wilson, Woodrow 314, 408
Wolff, Nelson 93
Wright, Jim 345

X

Xerox 178, 179

Y

Yabancı Savaş Gâzileri 109
Yale Üniversitesi 267
yatırım 29, 30, 49–57, 71, 75, 82, 113–116, 140, 151, 159–172, 179, 186, 187, 197, 203, 208, 215, 219, 222–226, 230, 238–241, 261, 266, 270, 272, 279, 285, 290, 294, 305, 309, 313, 337, 354
yatırım alanı 203
Yellowstone Parkı 277
Yeltsin, Boris 336
yen 265, 293
Yeniden İnşa Finans Şirketi 355
yeni-muhafazakârlar 73, 82–85, 114, 307–309, 388, 394–400
Yeni Sol 131, 223
Yeşil Kart 64, 80
Yugoslavya 344, 352

Z

zaman tercihi 303
Zapata 330
Zarnowitz, Victor 223
Zedillo, Ernesto 398
Zenith 302